BOON'S GEILLUSTREERD MAGAZIJN

.v.C.

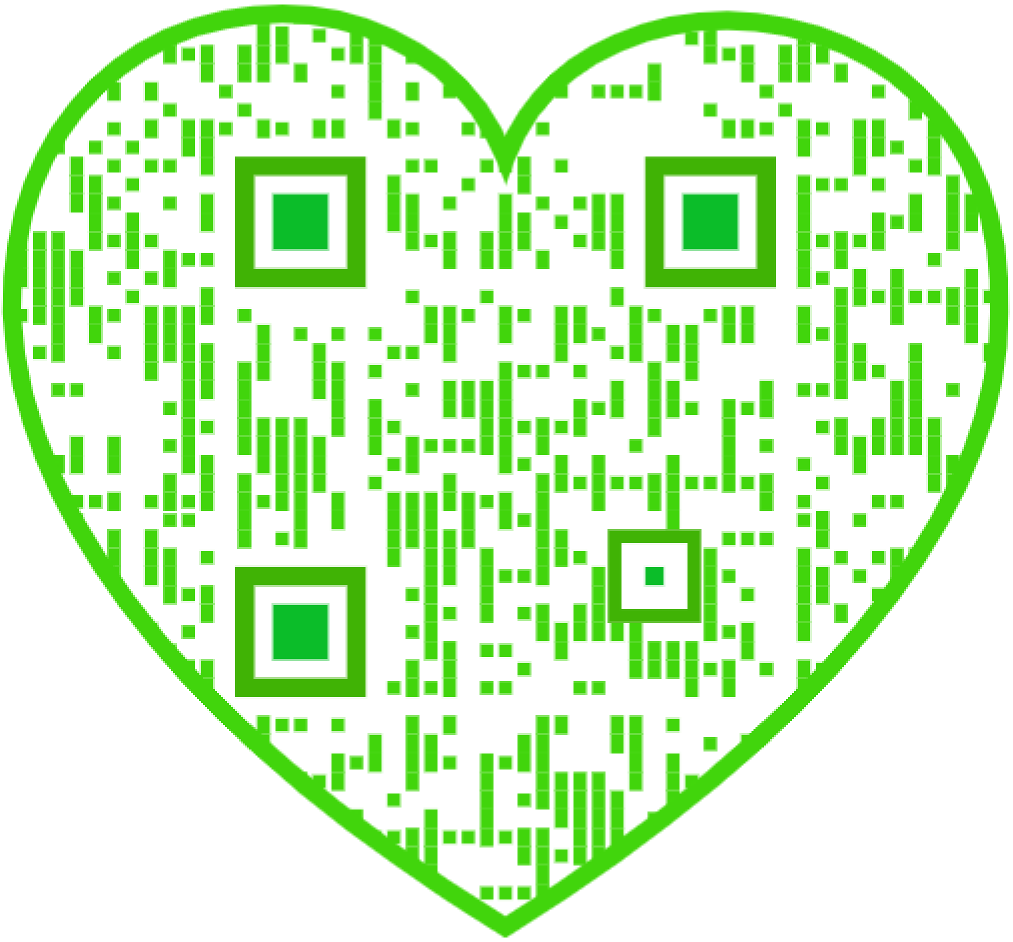

BOON'S

GEÏLLUSTREERD

MAGAZIJN

***
**
***

UITGAVE VAN
N. J. BOON TE AMSTERDAM
1903

BOEK-, COURANT- EN STEENDRUKKERIJ G. J. THIEME, NIJMEGEN.

INHOUD.

Bladz.

Walchersche daagsche dracht . . . . FRONTISPICE.

Nationale Kleederdrachten Zeeland I door R. W. P. DE VRIES JR. 3

Een merkwaardige verzameling schaakstukken. Geïllustreerd naar foto's 15

Hoe te Greenwich de wereldtijd wordt bepaald 27

De kosten van een mechanisch mensch. Wat een werktuigkundige zooal voor u kan doen, door PICOLO. 34

Kan uw hond ook lachen? 41

Het meten van den regen. Eenige bijzonderheden over een buitengewone organisatie bewerkt door HOLDA 43

Kruisliefde door ANNA DE SAVORNIN LOHMAN 49

De Russische Crusoé's van Spitsbergen 57

Levensstrijd. Een roman van MARIE STAHL 64, 155, 240, 338, 450, 514

VOOR HET TOONEEL. (Verzen, Monologen, Dialogen en Stukken).

De Verrassing. Klucht in één bedrijf door FELIX HAGEMAN 80, 175

Wroeging. Dramatische schets in één bedrijf door W. J. WENKENBACH 272

Consternatie. Klucht in twee bedrijven door F. BOOGAARD JR. 369, 466

Liefdesgeluk. Solo-scène voor een jonge dame 547

Boek en Tijdschrift 82, 184, 280, 473, 551

Hoofd- en Subalterne officieren van de Rijdende Artillerie in 1808 . . . . FRONTISPICE.

De Nederlandsche Rijdende Artillerie door K. DE HARTOGH 99

Vóór-Historische monsters 111

Het grootste standbeeld van de wereld en hoe het werd opgericht 123

Een kruisvaart van duizend mijlen op een IJs-eiland door P. T. MC. GRATH 129

Een ondoorgrondelijk geval door LEVY 140

Jan C. de Vos (25 jaar Tooneelspeler) door J. A. HOLTROP 163

Het sterven van Lucan door J. GARNELO . . . . FRONTISPICE.

De nieuwere Spaansche Kunst. Geïllustreerd naar foto's van de meest beroemde schilderstukken, bewerkt door HOLDA 195

Heeft de Venus van Milo armen gehad? Een poging om een vraagstuk op te lossen, dat reeds gedurende een eeuw ongeveer vele volken heeft geïnteresseerd 201

Nederland-Rumenië door M. M. 209

De draagster van lasten door ISRAËL ZANGWILL 219

Baden en zwemmen te Amsterdam 236

Zijn huwelijk door S. VAN SELSHAM 252

Gevangen genomen door Kannibalen door P. A. MC. CANN. 259

De Waterdraagster. Naar een foto . . . . FRONTISPICE.

Bladz.

Het soldatenleven op een buitenpost in Oost-Indië door N. VAN WINGEN, Luitenant der Infanterie. 291
De honden-politie te Parijs 306
Per luchtballon van Frankrijk naar Rusland 313
Zeven en twintig dagen in een open boot door Kapitein Jos. RICHARDS 320
Iets over perspectief voor R. B. 333
MUZIEK.
Aan Christien. Verlangen 353
Voor Janneman door Thérèse Hoven 357, 417
De nieuwe beurs te Amsterdam aan het Damrak, naar het plan van den Architect H. P. BERLAGE . . . . FRONTISPICE.
De Amsterdamsche beurs door ADRIAAN ILSEN 387
Wintersport in Davos door M. M. 401
Milly door ELISABETH PILKINGTON 410
Heillooze betoovering. Naar het Engelsch door LOUISE STRATENUS 433
Een record in het vlug monteeren van een stoommachine 444
Het terrein van de opdelvingen aan de Septimius-Severus-Poort, waar de „Lapris Niger” is gevonden . . . . FRONTISPICE.
De Riviera door G. VAN HULZEN 483
Nieuwe opgravingen te Rome door V. E. 497
Noordwijk door J. H. MIGNON. 501
Een Nederlandsche Rasveefokkerij door A. J. G. VAN MERKESTEYN. Geïllustreerd naar foto's . . 506
Lentefeest te Parijs door HÉLÈNE RAFF 533
Gewetenswroeging. Naar het Zweedsch van AUGUST STRINDBERG door FRANK VRIJMAN 539
Woordverklaring 546

...De gansche schoonheid, die over het geheel een ernstig karakter draagt.

Walchersche daagsche dracht.

NATIONALE KLEEDERDRACHTEN
ZEELAND
I.

DOOR

R. W. P. DE VRIES JR.

Het was kermis in Middelburg, en van verre waren ze gekomen in hunne schoonste kleedijen, om feest te vieren. Men zag er naast den ernst van Walcheren, de bevalligheid van het land van Goes, en naast het visschersgewaad van Arnemuiden, de fladderende muts, die als het laatste overblijfsel van vroeger dagen nog het hoofd der vrouwen op Tholen, Schouwen en Zuid-Beveland tooit.

Zoo gaat dan ook hier de eigen dracht verloren, de dracht die zooveel jaren heeft stand gehouden, die wij na kunnen gaan, reeds van uit de vijftiende of zestiende eeuw af te stammen, die in zich draagt de herinnering aan Spaansche edellieden. Immers de hoed der Oud-Walchersche boeren vertoont zeer veel verwantschap met de hoofdbedekking ten tijde der Spaansche overheersching, en de muts der vrouwen om niet te spreken van beugeltasch, puntschaar, sieraden en wat niet al, dat ons de kostumen der edelvrouwen voor den geest roept.

Maar helaas, de verbetering der verkeerswegen, deed langzamerhand, voornamelijk in de mannendrachten, het eigenaardige verdwijnen, en slechts op enkele plaatsen bleef zij, niet alleen in herinnering van oude families, maar bij hen die aan de gewoonten en tradities van hun geslacht gehecht zijn, in werkelijkheid nog bestaan. Wij zagen nog de korte broek, de lage schoenen met zilveren gespen, het wambuis met de fraaie knoopen, en men voelde zich in een ander tijdperk leven en schaamde zich bijna, het zwarte pak, de lange broek, de stijve boord, de uniform der beschaafde natie.

Hoe ook hier, reeds langzamerhand het eigenaardige volkskostuum begint te verdwijnen, toch is er geen streek in ons land, die nog in zoo groote mate oude kleeding, gewoonten en gebruiken heeft bewaard als

Middelburger-ambacht.

Zeeland. En al kunnen we dan niet zonder vrees denken aan den tijd van over eenige tientallen jaren, dat ook hier, de beuk, het keursje, de puntdoek en ten slotte de muts niet meer daar zal zijn, het zien van zooveel schoonheid bij elkaar doet ons dit vergeten, en we genieten van de kleurenpracht die het Zeeuwsch kostuum ten toon spreidt. We zeggen het Zeeuwsch kostuum, maar dit is eigenlijk onjuist, want deels door haar ligging, deels door de vasthoudende volksaard, treft men in Zeeland niet één bepaald type maar tal van kostuums aan, en heeft bijna iedere plaats haar eigen kleedij en iedere godsdienstige gezindheid, haar eigen tooisels. Waar zoo verschillende plaatsen reeds kostuums doen zien, die uiterlijk merkbare afwijkingen vertoonen, daar is dit nog opvallender bij de eilanden onderling. Kenmerkend is dan ook het onderscheid tusschen de Walchersche en Zuid-Bevelandsche boerin, terwijl Noord-Beveland zooals wij reeds zagen, slechts als herinnering, de kap bewaard heeft, en het vaste land een type vertoont, dat aan België en Noord-Frankrijk verwant schijnt.

En deze mengeling van kleuren en vormen zagen we bijeen, door elkaar woelen op de groote markt, tusschen de vreemdsoortige kramen en tenten der kermis met op den achtergrond het schoonste wat Middelburg ons toonen kan, dat meesterwerk van bouw en beeldhouwkunst, het wondervolle stadhuis.

Walcheren alleen was al door een vijftal min of meer van elkaar afgescheiden kostuums vertegenwoordigd; daar was de boerenstand en de bevolking onder de rook der stad, Middelburger-ambacht, voor ingewijden zeer duidelijk van elkaar te onderkennen. Voorts Westkappel of Westkapelle, het gewone en visscherskostuum van Arnemuiden en niet te vergeten, de vertegenwoordigsters van Nieuw- en St. Joostland.

Het is voornamelijk evenals elders, het verschil in hoofdtooisel, dat bewoners der verschillende streken van elkaar doet onderkennen, de hul, kap of muts, het laatste

Typisch zijn... „de krullen en strikken en de naelde.”

trouwens, waar zij bij overgang tot de alledaagsche dracht, afstand van doen, is ook hier in Zeeland, naast eenige andere kleinere afwijkingen, het meest kenmerkende onderscheid.

De Walchersche boerin dan, (honneur aux dames), dekt haar hoofd door den nauwsluitenden kaphoed, die van fijn stroo gevlochten, slechts, tenminste door de meisjes, bij plechtige gelegenheden, Zondags, bij kermisgang als anderszins, gedragen wordt. Met gepaste zuinigheid kan een dergelijk artikel, af en toe opnieuw gezwaveld, of dank zij de uitvinding der universeele hoedenlak, zoo nu en dan opgeschilderd, jaren mee. Zonder linten, veeren of strikken is de eenige garneering van dit hoedje een meestal blauwkleurig waaiertje, dat komende uit de voering, aan de achterterzijde boven den hals een aardige afsluiting vormt, en meteen gelegenheid biedt tot vasthechting van twee lange linten, die als louter statie tot op den rug afhangen. Tot verhooging der fraaiigheid worden deze dikwijls nog door een gouden speld of slot bijeengehouden. Hoewel dit hoedje, dat precies om het hoofd sluit, weinig kans tot afwaaien zal hebben en die linten in deze dan ook absoluut geen dienst zouden doen, heeft men er meestal nog een tweetal keellinten aan toe gevoegd, van veelkleurige zijde, die voor op de borst door een rozet of eveneens door een gouden slootje bevestigd worden.

Visschersvrouwen van Arnemuiden.

Een tweetal mutsen, de nauwsluitende eenvoudige ondermuts en de fraaiere, vroeger van kant voorziene bovenmuts bedekken verder het hoofd. Van voren, ter weerszijden voor een gedeelte zichtbaar, vertoont de ondermuts geen buitengewonen tooi; en zelfs de Walchersche bovenmuts, hoewel van een klein kantje, „puntje" zeggen de dames er wel tegen, omzoomd en van achteren met tal van plooitjes ingehaald,

mist die sierlijkheid der wijduitstaande Goessche mutsen. Het ingetrokken gedeelte van achteren geeft haar den naam van trekmuts, terwijl in verband met de stof, langet, men ook van langetmuts hoort spreken.

Daagsche dracht van Nieuwland.

Waar de muts alzoo door eenvoud uitmunt, daar komt een rijkdom van gouden sieraden ons dit gemis vergoeden. Typisch voor heel het Zeeuwsche kostuum zijn de gouden „*krullen en strikken*", en de *naelde*, die dikwijls een aanzienlijke waarde vertegenwoordigen.

De krullen als einde van den, meest zilveren of verguld zilveren, smallen beugel, dragen hunnen naam niet ten onrechte. Waar de beugel als een band, onder de muts rond het hoofd loopt, waarschijnlijk als overblijfsel van een band om eertijds de haren bijeen te houden, daar komen ter weerszijden van de slapen de gouden spiralen of kurketrekkers te voorschijn, die als plaatselijke variëteit in grootte verschillen. Op Walcheren zijn ze middelmatig, op Tholen daarentegen, waar de muts zelve meer spreekt, zeer klein. Als versierselen van dikwerf ongemeene schoonheid hangen aan deze krullen, de strikken, driehoekige gouden plaatjes, deels à jour bewerkt, deels met facetten opgedreven, waar onderaan meestal een in goud gevatten parel hangt te trillen. Een paar spelden van groote veelhoekige knoppen voorzien, die de ondermuts tegen het hoofd gedrukt houden, voltooien deze hoofd-zaak, d. w. z. den daagschen dracht, daar bij Zon- en feestdagen de „naelde" het geheel nog komt verfraaien.

Geen naam is onduidelijker dan deze, want van naald is hier geen sprake, met naaien noch vasthechten staat zij in eenig verband. Het is weder een zuiver versieringsartikel. Fraai bewerkt, gegraveerd, gedreven, of uitgezaagd, bedekt deze vlakke, eenigszins gebogen plaat, want anders is het niet, voor een gedeelte het voorhoofd; en wordt zij naarmate de betrokken persoon al dan niet tot den echtelijken staat behoort, of zooals men dat hier noemt, al dan niet nog een vrijstertje is, ter rechter- of ter linkerzijde voor een deel onder de ondermuts geschoven. Een enkele, uit oude traditie, draagt de

Walchersche boerin.

het lijf gegoten zit. Laag uitgesneden van voren, als het keursje der Volendammers bij voorbeeld, en iets minder laag van achteren, heeft het korte zeer spannende mouwen, waar, de trots der Zeeuwsche meisjes, hunne mooie ronde armen helder en frisch uitsteken. Rondom afgezet met een fluweelen bandje, is uit het décolleté de kleurige „beuk" en de doek zichtbaar.

Waar, zooals we vroeger reeds zagen, bij de Volendamschen de „kraleb" een punt van smaak en ernstige overweging uitmaakt, daar vormt de beuk een niet gering te schatten onderdeel der Zeeuwsche vrouwenkleedij. Het is bepaald het belangrijkste van heel haar kleeding, en de meisjes zouden u gauw weten mede te deelen, welke kleur van beuk uit de mode is niet alleen, maar ook, al zeggen zij het u niet, welke hun het meest flatteert, hetzij een licht blauwe, licht roode met bloemetjes doorweven of geborduurd, een van zijde, satijn of fluweel; zij zoeken het wel zoo uit, o aangeboren kleurengevoel, dat het een schoon geheel wordt. Een kunstig geplooid doekje dat

naald nog wel als bedekking van den neuswortel, evenals het neusschild der Perzische helmen, in loodrechte richting midden op het voorhoofd. Een bescheiden kuifje haar, verhoogt ten slotte de gansche schoonheid, die over het geheel een ernstig karakter draagt.

Daar laag uitgesneden halsboorden in Zeeland zeer in de mode zijn, en een ieder niet een even fraai gebogen en gevormden hals kan toonen, ligt het voor de hand, dat een aantal soms zeer groote bloedkoralen, weder door een kunstwerk van goudsmidskunst bijeengehouden, eene zeer gebruikelijke opschik zijn.

Thans zijn we genaderd aan het jakje, dat van donkere kleur, meest zwart of bruin en van gladde stof als om

. . hangen aan deze krullen, de strikken, driehoekige gouden plaatjes.

van voren tusschen het jakje in gestoken wordt en recht op de schouders, van achteren in een punt uitloopt, behoort eveneens tot dat gedeelte der kleeding, waaruit de smaak der eigenaresse het meeste spreekt.

Als bijzondere versiering van de beuk ziet men dikwijls een zeer kunstig van kraaltjes en gouddraad gemaakte kant, die als een kraag om den hals heenloopt en op die wijze een zeer mooie afwerking van de beuk vormt.

Een kunstig geplooid doekje . . . dat van achteren in een punt uitloopt.

Het jakje, we vergaten dit mede te deelen, loopt tot een klein eindje in slipjes over de heupen, maar onze fout is eenigszins te verontschuldigen daar het grootste gedeelte hiervan door een zeer breed schort wordt

Om Middelburg.

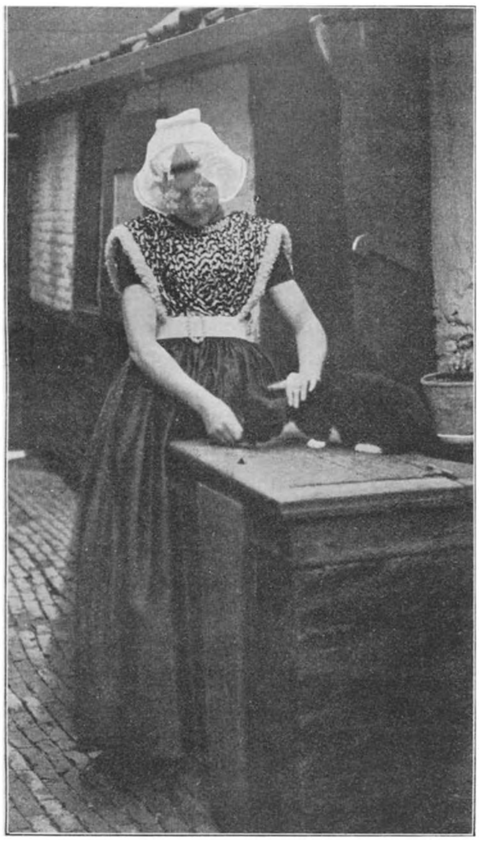

Meisje van Nieuwland.

bedekt. Dit schort dat zeer lang tevens is, omsluit een aantal rokken, dat minstens vier bedraagt. Een daarvan schijnt bijzonder tot zitting te dienen, waarschijnlijk worden dan die, welke men daarboven draagt, tegen kreukelen opgeschort. Deze rok, „*keus*" zegt men hier, van zachte blauw of zwart gestreepte baai, heet om het doel wellicht beter uit te drukken de zitkeus. De bovenrokken zijn doorgaans van een donker zwarte wollen stof gemaakt, die in zware plooien afhangen tot laag op den grond, zoodat we de schoenen meestal niet te zien krijgen. Trouwens de tijd der zilveren schoengespen is hier ook al geweest en slechts een paar „*mulen*" of bij nat weer klompen zijn het meest gebruikelijke schoeisel.

De omvang der rokken en deze is niet gering, wordt nog door een paar rollen die de heup verbreeden, aanmerkelijk vermeerderd.

Ziezoo, nu hebben we de Walchersche van top tot teen bekeken of het moest zijn dat de beugeltasch aan ons oog ontsnapt was, maar die behoort ook tot de extra sieraden, die slechts als de vrouw naar de stad gaat, haar geld, pepermuntdoosje enz. enz. herbergt. Vroeger hing zij eendrachtig naast de puntschaar, die in foudraal met zilver beslag en van zilveren ooren voorzien, op den donkeren bovenrok een schitterend effect maakten. Maar de puntschaar behoort evenals bij den boer het pijpenfoudraal ook reeds lang weer tot het verleden, en slechts musea of familieverzamelingen kunnen ons aan hun bestaan herinneren.

Is dit nu in hoofdzaak de kleeding der Walchersche boerinnen, deze wordt eenigszins gewijzigd, zoodra de meisjes in de stad komen of wel indien de gansche

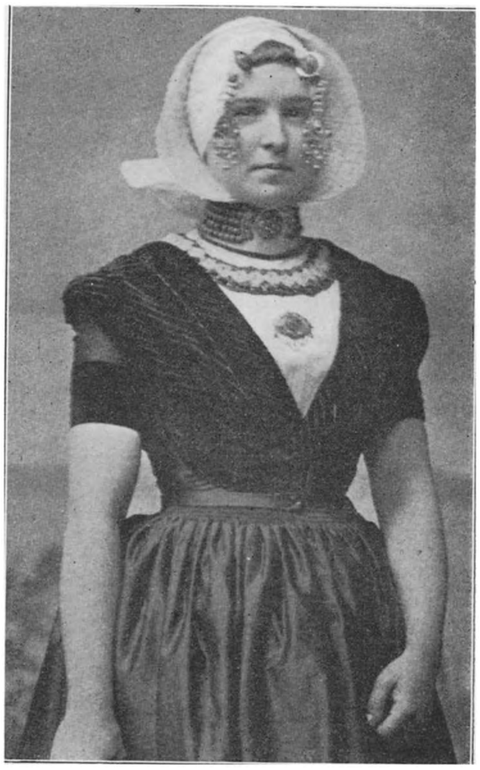

Burgerstand van Arnemuiden.

familie het boerenbedrijf vaarwel gezegd heeft, maar toch te veel aan oude traditie gehecht is om het burgerpak aan te nemen. Zij dragen dan wat men noemt het kostuum van het Middelburger-ambacht.

Het persoonlijke van de draagster is natuurlijk weer van veel invloed, zoodat,

... onder de rook der stad.

hoewel de beuk over het algemeen wit is, de deerntjes evenmin als de boerinnen-meisjes van kleurige zijde afkeerig zijn, en zij bij kermisgang haar blauwe of schotsche puntdoekjes even nuffig over de schouders dragen als haar landelijke zusters.

Het kenmerkende verschil schuilt echter voor de ingewijde ook hier weer in de muts. Even nauwsluitend als de gewone Walchersche, meestal zonder hoed gedragen, laat zij alleen van voren een klein beetje het haar, hier in scheiding gedragen, zichtbaar. Van achteren is het verschil echter duidelijk merkbaar, daar zij een tamelijk langen tot terzijde van de schouders loopenden kraag heeft, van dikwijls oude en waardevolle kant, die den geheelen hals bedekt. Behalve dat de stof, hier geen „langet", van de muts anders is, is ook de hoofdvorm meer rond, welke indruk dan door de uitstekende kraag nog verhoogd wordt.

Westkapelle of Westkappel vertoont slechts voor zeer goede kenners eenige verschillen. Wel is de algemeene indruk iets minder strak en ernstig, zit het haar niet zoo stijf naar achteren, maar over het geheel is voor den oningewijden waarnemer geen merkbaar verschil te bespeuren. Dit schuilt dan trouwens ook in kleinigheden, als bijv. het dragen der linten aan den hoed, die van achteren afhangend, dikwijls met een slag om, van voren vastgehecht worden.

Te Arnemuiden waar de bevolking deels tot den burgerstand, deels tot den visschersstand behoort, ziet men ook twee afzonderlijke kostuums dragen. Het visscherskostuum nadert, hoewel in het slordige, meer het Walchersche; terwijl de overige burgerij met die van Nieuwland, meer de dracht van Zuid-Beveland nabij komt. De Arnemuidensche vischvrouw, die te Middelburg haar waar van de hand zet, is een type van de grootste armoede; smerig en vervallen, zit haar muts niet zoo strak en stijf als de echt Walchersche, maar reeds eenigszins wijduitstaande, zij het dan ook door gebrek aan stijfsel of aan netheid. Deze stand van de muts, het grovere en

... een zeer kunstig van kraaltjes en gouddraad gemaakte kant.

minder fijn geplooide doekje, de zware wollen rokken, kortom de, laten we het bij vergelijking eens noemen de volksuitgave van een Walchersche, kenmerken het Arnemuidensche vischvrouwenkostuum.

De burgerstand, waarschijnlijk ook door iets meerdere weelde, maakt een netteren indruk, en is ook weder de muts die ons haar woonplaats doet onderkennen. Plat van boven en terzijde eenigszins uitstaande, heeft zij een ronden vorm, die nog sterker spreekt bij de Nieuwlandsche en alzoo een overgang vormt tot de vleugelmuts van het land van Goes.

De ondermuts hier met een kanten randje omzoomd, doet een blauw mutsje doorschemeren, wat een niet onaardig effect te weeg brengt; de bovenmuts heeft van voren een apart, dikwijls kanten gedeelte dat men mij als „*de wever*" deed kennen. De gouden krullen en strikken zijn vrijwel hetzelfde als de gewoon Walchersche, al treft men soms de zoogenaamde dubbele strikken aan; beuk en doekje zijn doorgaans donker van kleur, een gouden speld ter versiering midden op den beuk gedragen, komt eveneens niet zelden voor.

Tusschen Walcheren en Zuid-Beveland lag vroeger, een paar eeuwen geleden, St. Joostland, dat thans door inpoldering een deel van Walcheren uitmaakt. De nabijheid van Zuid-Beveland echter of mogelijk het vroegere bestuur der ambachtsheeren van 's Heer-Arendskerke schijnt niet zonder invloed geweest te zijn op de dagelijksche dracht der bevolking, die zooals we reeds zeiden, meer naar het Goessche overhelt. Van een gladde, stijve, nauw tegen het hoofd sluitende muts is hier geen sprake, zij staat wijd uit als de burgermuts van Arnemuiden, maar nog ronder en van achteren eenigszins ingehaald, en daarna als de ouderwetsche cornet weder plooivor-

... daar bij Zon- en feestdagen, de „naelde" het geheel nog komt verfraaien.

mig uitgespreid. Een groot model krullen, waaraan de bekende strikken, hier wel „*bellen*" genoemd, afhangen, zijn meer naar voren, dan ter zijde geplaatst, zoodat zij veelal voor de oogen hangen, wat ons inziens niet bevorderlijk voor het uitzicht kan zijn, maar het is mogelijk dat men hieraan gewent.

De hoed, over de muts bij extra gelegenheden gedragen, mist ook den eenvoud der Walchersche. Het stroo zelf is met een ander vlechtsel, een puntje, sterretje of randje van voren afgewerkt en soms met gekleurd lint nog wat verfraaid. In tegenstelling met de Goessche hangen echter ook hier een tweetal kleurige linten naar achteren af. De beukjes van fraaie zijde met een klein patroontje doorweven, de jakjes veelal van satijn met breed fluweelen banden rond den arm, de plooidoekjes wit of licht van kleur, de rokken zwaar en donker van merinos, ziedaar de Nieuwlandsche in haar tegenwoordige dracht. Hoe die vroeger was, welnu daarover wellicht een volgende keer; want de mannelijke bevolking van Walcheren moet ook een beurt hebben.

Stadhuis van Middelburg.

Is het vrouwenkostuum in de verschillende gedeelten van het eiland onderling eenigszins afwijkend, zij het dan ook in kleinigheden, het mannenkostuum is nagenoeg overal hetzelfde, tenzij het bijzondere bedrijf, als in Arnemuiden, hare eigen eischen stelt. Het hoofddeksel, de cilinderhoed, kachelpijp of hoe zij verder heeten mogen, is hier van zeer zonderlinge verhouding. Vrij hoog, zuiver cilindrisch met breeden band, vormt een zeer smal randje de afscheiding tot het hoofd. Waar de vrouwenkap flatteert, daar kunnen we niet zeggen dat dit hoedje de schoonheid der mannen verhoogt, evenmin als de oudtijds meer in gebruik zijnde halfronde dophoed, het kaasbolletje. De coiffure die uit den hoed te zien komt, wordt op, laten we maar niet zeggen bevallige wijze, gelijk geknipt. Deze coupe schijnt een bijzonder kenmerk der Zeeuwsche kappers en niet moeilijk te leeren ook. Men neemt slechts een klein model ijzeren pot, of bij gebrek hiervan zagen wij een wit steenen, doorgaans voor andere doeleinden bestemd, huismeubel, den jongeling op het hoofd zetten; en alles wat er buiten uitstak werd gewoon weg zuiver langs den rand afgeknipt. Nu nog iets binnenwaarts gedraaid, wat het meestal uit zich zelf al doet, dan krijgen we het bekende polkamodel.

De hoed in het dagelijksch leven veelal door een pet, een spreeuwenschieter, vervangen, zooals onze oude vriend die zijn „pupje stöpt", wordt als ze eenmaal het hoofd dekt, noode afgezet, en zelfs in de kerk blijft hij 's mans hoofd beschutten.

De korte broek is bijna overal afgeschaft en de doorgaans niet naar den laatsten snit gevormde lange pantalon verbergt des

Onze oude vriend, die zijn „pupje stopt".

eigenaars kuiten; met de kortere broek zijn echter nog niet de zilveren sluitstukken, kortweg „stukken" genoemd, verdwenen. Twee groote van wel een centimeter of acht van voren om de broek te sluiten, en dikwijls twee kleinere nog terzijde om de klep te bevestigen, ziedaar de restes van vroeger schoon. Een paar gouden knoopen aan den hals, ringetjes in de ooren, een zilveren tabaksdoos uit den zak stekend of een zilveren messenheft, en we hebben den uiterlijken opschik genoemd.

Het vest, met dubbele rij knoopen, vroeger ook dikwijls zilveren schellingen, is hoog van boven toegeknoopt, en laat alleen nog een gestreepte das zien; over het vest dragen zij een doorgaans dichtgeknoopt kort jasje met nog al breede revèrs. De stof is uiterst solide, glad en donkerkleurig, en schijnt vele jaren dienst te kunnen doen. Een door den reuk gemakkelijk te onderkennen pilow, door den ambachtsman ten onzent ook wel gebruikt, is bij den Walcherschen boer eveneens tegenwoordig in trek. De lange jas met schootzakken en vergulde knoopen, die oudtijds eenige deftigheid bijzette, behoort nog slechts bij den nachtwacht thuis, en is uit de garderobe van den Walcherschen boer verdreven met meer eigenaardigheden uit grootvaders tijd.

Als type voor een deel der oud-Wal-

Walchersche boer.

chersche kleeding, geldt nog de bekende figuur van Keesje van Domburg, met zijn korte broek met kwastjes, zijn hoogen hoed zonder rand, zijn toegeknoopt jasje en zijn onvergelijkelijk vergenoegd gezicht. Zooals hij daar voortdribbelt met zijn hengselmandje aan den arm, is hij een verschijning uit vroeger dagen, een wandelende antiquiteit.

Het mannenkostuum, we zeiden dit reeds, vertoont onderling weinig verschil, slechts de Arnemuider, dank zij zijn visschersbedrijf, heeft in zijn werk de korte broek behouden, daar deze hem waarschijnlijk minder in zijne bewegingen in de schuit belemmert. De bekende Zuidwester op het hoofd, een wollen trui om en 's winters een dikkere jas, beschutten hem behoorlijk tegen storm, regen en wind.

Zoo is dus het mannenkostuum van Walcheren onderling niet zeer verschillend, hoewel het met het Bevelandsche aanmerkelijk uiteenloopt. Waaraan we het moeten toeschrijven, ik weet het niet, maar zeker is het, dat het bijzondere opmerking verdient, hoe twee zoo dicht bij elkaar liggende eilanden zoozeer kenmerkende verschillen in kleeding der bewoners kunnen vertoonen. Het zou ons te ver voeren thans nog in nadere bijzonderheden hieromtrent te treden, wat wij dan ook voor een volgenden keer hopen te bewaren.

Het Goessche kostuum is zoo mooi dat, als wij daar eenmaal over beginnen, wij vooreerst nog niet uitgepraat zouden zijn, terwijl wij, dan voor ons ziende de merkwaardigheden in kleedij die hier door alle tijden heen nog stand gehouden hebben, ons dan vanzelf de eigenaardige gewoonten, zeden en gebruiken weer voor den geest zouden roepen, daar de geheimen van den bakkeet, de formaliteiten en festiviteiten van geboorte en trouw, en tal van andere gebruiken waaronder de kermisspelen, een niet onaanzienlijke plaats bekleeden.

Dan is men „uit", dan viert men feest, dan is een ieder op zijn schoonst, dan is heel Zeeland in feestkleedij, dan is het één kleurenpracht die overweldigend is, en die de sombere gedachte in ons verdrijft, dat heel ons land vroeger haar eigen volksdracht had en hoe kort het wellicht nog maar zal duren dat de Zeeuwen hun kleedij en hun tradities getrouw blijven. Maar slechts een oogenblik dringt die gedachte bij ons op, want overheerschender is die tinteling van kleur, die witte mutsjes en fraaie puntdoekjes die als zeldzame vlinders ronddwarrelen, terwijl op den achtergrond verrijst Kelderman's heerlijke schepping, Middelburg's stadhuis.

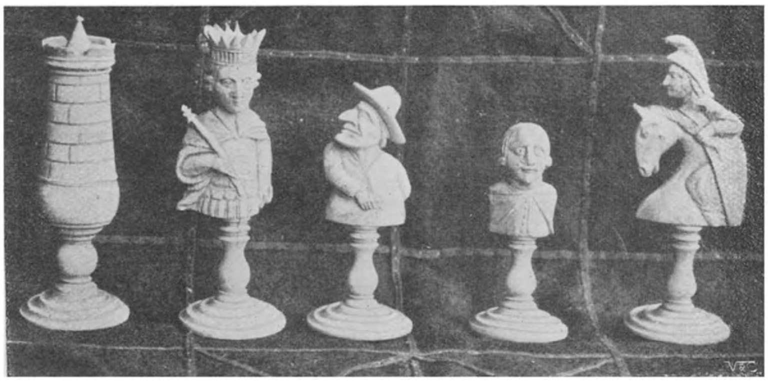

1. Een Engelsch schaakspel uit de achttiende eeuw.

Een merkwaardige verzameling Schaakstukken.

GEÏLLUSTREERD NAAR FOTO'S.

Elk liefhebber van schaken zal zeker met genoegen kennis nemen van de geheel eenige verzameling schaakstukken, waarvan wij hierbij de afbeeldingen geven. Uit elk hoekje van den aardbol zijn ze bijeen verzameld, deze schatten die zoo zeldzaam en zoo fraai zijn, dat zelfs de grootste deskundige er mede ingenomen moet zijn. Hoewel intrinsiek onnoemelijk veel waard, heeft de verzameling uit een artistiek oogpunt hoegenaamd geen waarde.

Aan de welwillendheid van den eigenaar van deze verzameling hebben wij het te danken, dat wij de fotografische illustratiën kunnen geven van eenige juweeltjes uit dien schat van schaakstukken, waarvan enkele reeds vier honderd jaar oud zijn.

De eerste fotografie stelt, van links naar rechts, het kasteel, de koningin, den bisschop en den ridder voor, van een oud Engelsch spel uit de achttiende eeuw. De bisschop is een zonderlinge figuur met zijn scherpe trekken en breedgeranden hoed. De ridder heeft iets zeer origineels en kon haast gestrekt hebben tot model voor de tegenwoordige jockey's. De gelaatstrekken van de pionnen hebben veel overeenkomst met die van de Ethiopiërs, hetgeen nog meer uitkomt bij een dergelijk origineel spel schaakstukken waarvan de gezichten zwart zijn.

Het volgende schaakspel (2) is vooral merkwaardig omdat de figuren gesneden zijn uit magnesium mineraal, dat meer algemeen bekend is als „zeepsteen." Het is het werk van een Indischen beeldsnijder, al draagt het ook een Europeesch karakter.

De derde illustratie is genomen naar een bijzonder mooi Japansch of Indisch spel, dat zeer kunstig *à jour* bewerkt is, en in den vorm van medaillons, waarop het teeken van elk stuk aan beide zijden is gesneden. De stukken zijn van ivoor en rood en wit gekleurd. Het geperforeerd snijwerk is bijna even fijn als tule. Tot die collectie behoort nog een tweede spel medaillon-stukken, dat afkomstig is uit China.

De vierde fotografie geeft ons een afbeelding van den ridder, bisschop, koning, koningin, kasteel en pion van een kostbaar en zeer origineel Chineesch spel. Zij stellen bruine en witte muizen voor. Het detailwerk is bijzonder goed en de uitdrukking van de gelaatstrekken is bij elke figuur uiterst komisch. Het eenigszins realistische in het kasteelstuk aan den dag gelegd, is bijzonder grappig, daar het een ongelukki-

gen, kleinen zondaar voorstelt achter de ijzeren staven van een gevangenis.

De vijfde fotografie is zeer belangrijk en toont ons eenige Oostersche schaakspellen, die eertijds in gebruik waren bij de volken, die aanhangers waren van het Mohammedaansch geloof, dat elk soort van figuren veroorlooft, mits men zorg drage dat er geen sprake kan zijn van afgodendienst! De vier grootste stukken, links op de fotografie, zijn van een bijzonder mooi Turksch spel, dat van ivoor gemaakt is. Aan de voorzijde zijn drie ronde stukken van Chineesche origine; maar wij waarschuwen den lezer van dit artikel geen poging te doen om de teekens te ontcijferen, daar de fotograaf, afgebeeld; ieder die dus goed bekend is met die taal heeft alle kans, dat hij de koningin en de andere stukken van elkaar zal kunnen onderscheiden. Bij dit schaakspel hebben beide spelers witte ivoren koningen, enz. Rechts op dezelfde fotografie zijn zes Indische stukken uit ivoor gesneden en rood en groen gekleurd.

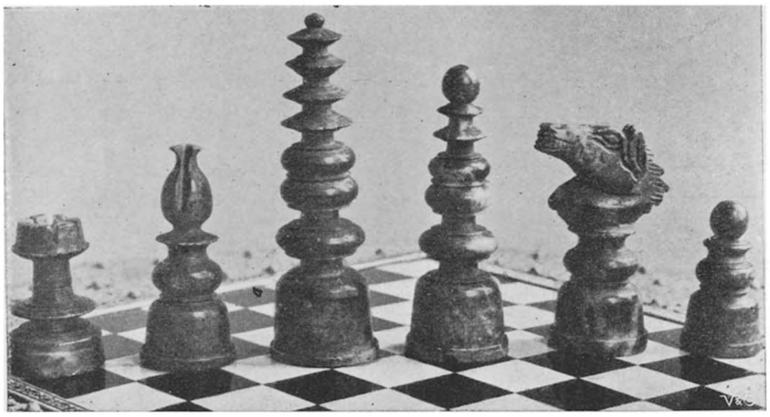

2. Een Indisch spel van zeepsteen gemaakt.

Op de volgende illustraties (6) zien wij een van de mooiste spellen van een geheel eenige verzameling. De stukken zijn geheel massief en van ivoor gemaakt. De koningen zijn vier en een halven duim hoog.

De stukken stellen Indië en Oost-Indië als tegenstanders voor. De koningen en generaals (de laatste nemen de plaats in van de koninginnen, die men bij de Oostersche spellen uit vroegeren tijd nergens aantreft) worden voorgesteld zittende op olifanten; de koningen zitten onder een troonhemel, maar de generaals worden slechts beschut door een scherm. De bis-

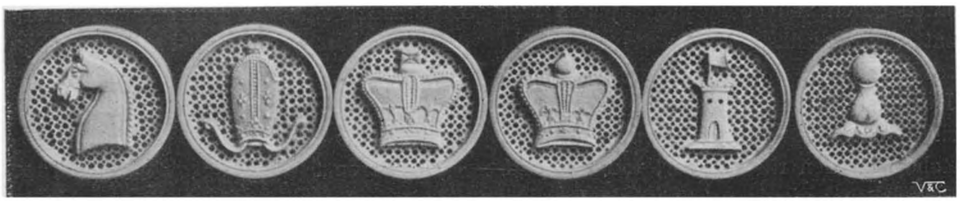

3. Een Japansch of Indisch medaillon-schaakspel.

die totaal onbekend was met de Chineesche taal, eerlijk erkend heeft, dat hij ze wellicht in de onmogelijkste standen heeft genomen. De vier Japansche stukken in het midden zijn evenwel geheel naar behooren

schoppen hebben de gedaante van een leeuw voor de Oost-Indische compagnie, en van een heiligen stier voor Indië; de ridders berijden een paard of een dromedaris; de kasteelen zijn gemakkelijk te

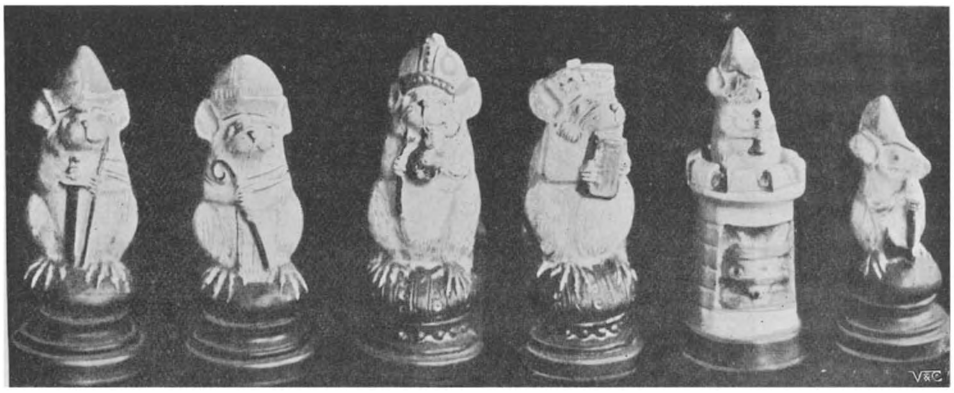

4. Het „Muis" spel uit China.

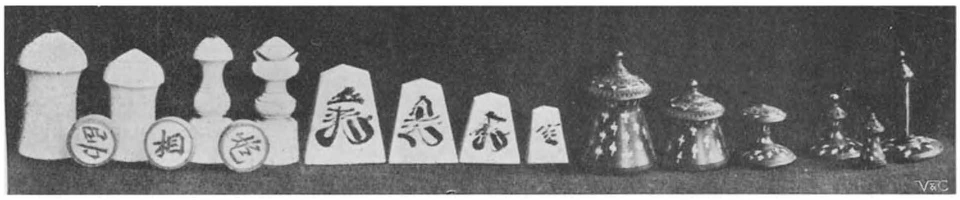

5. Een Oostersch schaakspel zonder figuren, zooals ze in gebruik zijn bij de Mohammedanen.

herkennen; de pionnen zijn Indische of Europeesche soldaten. De Indische hebben een zwart voetstuk.

Nog een ander juweeltje uit de collectie is een schaakspel van hout, de gestalten van Kruisvaarders en Saracenen voorstellende. Het snijwerk is onbegrijpelijk fijn en kunstig, in 't byzonder van de vier ridders, die zeldzaam fraaie modellen zijn. Elk stuk is verschillend, zelfs de pionnen zijn nog eenigszins ongelijk. De koning is vijf duim groot en de andere stukken zijn daaraan evenredig.

Tot de achtste illustratie behooren een gedeelte van een Indisch schaakspel en eenige zonderlinge stukken uit Birma (rechts).

6. Dit fraaie schaakspel stelt voor

6*a*. Indiè en

De figuren zijn niet goed afgewerkt, maar zeer eigenaardig, en stellen Birmasche goden voor, benevens krijgslieden, olifanten, tempels, enz.

Een van de mooiste spellen (9) is van porcelein gemaakt en ontworpen door Flaxman. Elk stuk en elke pion is verschillend. De kleuren zijn bijzonder mooi — wit met goud, en blauw met goud voor de tegenpartij. De teekening is uitnemend mooi, vooral de acht pionnen zijn bijzonder fijn van vorm. Men ziet er zes op de fotografie. Het schaakspel stelt oude zeelieden voor. Elke figuur is gewapend met een of ander soort van verdedigingsmiddel — steenen, strijdbijlen, bogen en pijlen, enz.

6*b*. de Oost-Indische Compagnie.

Tot de zonderlinge figuren van deze verzameling behooren zeker ook de nieuwerwetsche stukken van een Japansch spel. Het bestaat uit ivoor en is bijzonder mooi gesneden, terwijl het détail buitengewoon nauwkeurig en volledig is. Dat schaakspel heeft inderdaad zeer groote waarde. De stukken stellen apen voor. Het verschil tusschen de beide partijen is aangeduid door donkere oogen

7. Een oud Engelsch schaakspel, in hout, voorstellende

en neusgaten bij de eene en roode bij de andere. De koninginnen zijn bijzonder grap-

7a. Strijdende Kruisvaarders en Saracenen.

pig met haar waaiers en korte rokjes. De ridders zien er ook zeer zonderling uit, daar zij op ezels rijden. De kasteelen zijn

8. Nieuwe Birmasche en Indische (Mohammedaansche) spellen.

krijgslieden te voet, maar de voetstukken zijn rijk versierd. Het verschil tusschen het kasteel van den koning en dat van de

9. Een Chineesch schaakspel van Wedgewood, ontworpen door Flaxman.

koningin — wat bij het schaken zeer gemakkelijk is — wordt aangeduid door het verschil in hoogte van de voetstukken.

Er zijn twee zeer oude en zeldzame spellen. Het oudste (11) is reeds verscheidene eeuwen oud. Het is afkomstig uit Perzië en gemaakt van ivoor, maar gekleurd in al de heldere kleuren uit het Oosten. Dat schaakspel stelt de Perzen voor, met hun gelen gelaatstint en de Indiërs met hun roodachtige huid. Die stukken dagteekenen dus ongetwijfeld uit den tijd, toen de Indiërs telkens in oorlog waren met de Perzen. Het onbeholpene van het snijwerk komt duidelijk uit op de fotografieën, daar de ruiters geen beenen hebben, maar in de lichamen hunner paarden schijnen te

verdwijnen. De infanteristen zijn de pionnen,

10. Een nieuw Japansch schaakspel van ivoor gemaakt.

de kleine olifant is de bisschop, de dromedaris het kasteel en het paard de ridder. De twee voornaamste stukken zijn de Rajah en zijn generaal of hoofdman, want, zooals wij reeds vermeld hebben, komen in de Oostersche spellen geen koninginnen voor . . . in den „goeden ouden tijd" werden de vrouwen daarginds trouwens niet veel geteld.

Een eigenaardigheid van dat oude spel bestaat daarin, dat elk stuk uit elkaar kan worden genomen, daar het uit ontelbaar vele kleine stukjes bestaat. De staarten van de paarden kunnen weggenomen worden, evenals de hoofden van de mannen, de knoppen op de helmen, enz. De olifant van den Rajah draagt een tijger in zijn snuit, en het is niet onwaarschijnlijk, dat de staart van het slachtoffer verdwenen is — misschien heeft de olifant die wel opgepeuzeld bij wijze van preliminarie! De olifant van den hoofdman draagt slechts een ketting in zijn snuit. Op de ruggen van de olifanten bevinden zich zeer onbehouwen kanonnen en ladders ten einde de berijders in staat te stellen om op hun plaatsen te komen. Wat een zorg voor de détails!

11. Een van de oudste spellen van de collectie, uit Perzie afkomstig.

Het tweede Perzische schaakspel (12) dagteekent waarschijnlijk uit dienzelfden tijd, al is er ook geen kanon bij; men zou hieruit

wellicht kunnen opmaken, dat de stukken

11a. Meerdere stukken van dat schaakspel.

veel ouder zijn. Het spel is rood en groen

12. Nog een oud Perzisch schaakspel.

gekleurd. Men ziet hier hetzelfde onbeholpen snijwerk, ook weer de ruiters als het ware verdwijnende in de lichamen van hun paarden. Dat spel werd zeker gemaakt voor een van de Oostersche variatiën van het spel; er behooren ten minste twee reserve stukken bij. Wij moeten hier nog doen opmerken, dat de generaal van dit spel niet evenals de Rajah wordt voorgesteld door een olifant, zooals dat gebruikelijk is bij alle Oostersche spellen. In dit geval moet het paard den generaal voorstellen. Het kasteel wordt vertegenwoordigd door den dromedaris, dan komt de bisschop op een olifant. Daarop volgt de ridder te paard; en achter hem de veldwacht of de man

13. Een Fransch-Pruisisch schaakspel.

met de roode vlag. De Rajah in het midden wordt gevolgd door zijn generaal en achter hem komen vier pionnen. Dit spel is potsierlijker dan het andere, maar eertijds werd het ongetwijfeld als even waardig beschouwd.

Dan is nog zeer interessant een Franco-Pruisisch schaakspel (13), afkomstig uit een treurigen tijd op het vasteland van Europa. De stukken werden stellig in oorlogstijd gemaakt van kanon-metaal. De pionnen worden voorgesteld als Fransche en Duitsche infanteristen, de bisschoppen als officieren, en de respectieve vorsten als koningen en koninginnen.

Op de volgende (14) fotografie ziet men verder nog eenige zeer zonderlinge spellen, benevens eenige stukken van een Indisch

14. Eenige zonderlinge schaakstukken.

15. Bisschoppen als monniken voorgesteld en een schaakstuk met een vierkant voetstuk.

16. Een gesneden schaakspel uit Indië.

spel, die merkwaardig zijn wegens hun enorme pruiken, en van een Engelsch spel uit de achttiende eeuw, soldaten in ouderwetsche uniformen voorstellende.

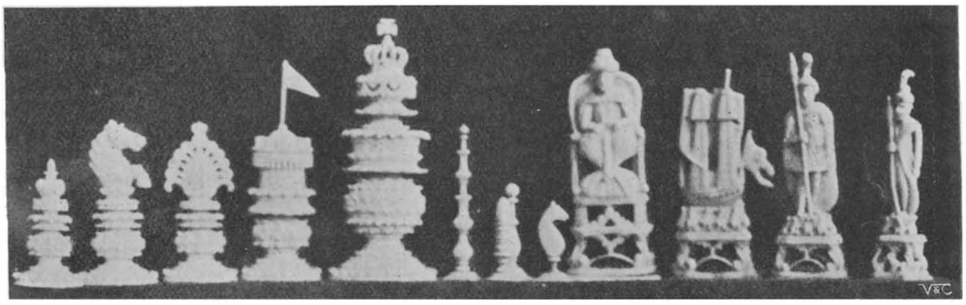

17. Een wit ivoren schaakspel uit Indie.

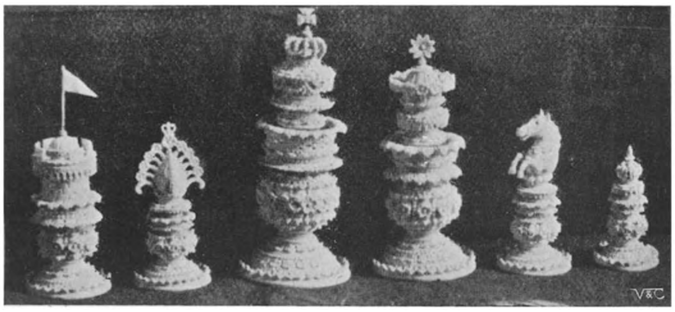

17*a*. Een Indisch schaakspel van ivoor.

Andere stukken stellen de pionnen voor als negers, de bisschoppen met een bisschopsmuts.

Het eenige voorbeeld, voor zoover men weet, dat bisschoppen als monniken zijn voorgesteld, vindt men ook in deze collectie. Zij zijn te zien op de vijftiende fotografie. Men ziet er ook twee bijzonder mooie ivoren olifanten van een oud Chataranjah spel. De gelaatstrekken van de ruiters zijn zeer sprekend. Opgevangen in den snuit van een van de olifanten is de gestalte van een bewustelooze vrouw, wier goudblonde lokken op den grond hangen. In het midden ziet men het eenige bekende schaakstuk met vierkante basis. De figuur is Chineesch en vervaardigd van zeepsteen. Men heeft nooit eenig spoor gevonden van de overige stukken van dit spel.

Een zeer eigenaardig Indisch schaakspel van ivoor ziet men op de zestiende fotografie.

18. Een oud Russisch schaakspel.

Op de 17[de] fotografie is een uitnemend

fraai schaakspel van wit ivoor geillustreerd. Het werk is echt-Indisch.

Een hoogst interessant en historisch schaakspel is in N^{0}. 17*a* gefotografeerd met de stukken, waarover wij in de laatste paragraaf hebben gesproken. Het is met het spel, dat op de 18de fotografie is afgebeeld, het onderwerp geweest van een langdurige correspondentie tusschen bekwame schaakspelers. Die spellen zijn voor zoover men weet, de eenige waarbij schepen gebruikt worden als stukken. Zij zijn ongetwijfeld afkomstig uit Rusland — van 1450 à 1500, of vroeger. De beide spelers maken gebruik van wit ivoren stukken; dat geschiedde alleen in vroeger tijd en komt ook zeer zelden voor bij een Europeesch spel. De helft der stukken draagt een Russisch karakter, de andere zijn twijfelachtig. De Russische pion is de figuur, die een zonderlingen hoed en een mantel van wolfsvellen draagt, terwijl de andere type van een pion, die rechts staat, een helm draagt. De bisschoppen zijn voorgesteld als olifanten, de een met den drijver, de ander „ongetemd en zonder gids;" de kasteelen zijn zeilschepen, het éene met één mast, het andere een tweemaster. De koning is in zittende houding. Er is geen koningin, maar in haar plaats is de Oostersche generaal of hoofdman. De koningin kwam in 1500 „en vogue" of misschien reeds iets vroeger, zoodat de deskundigen den tijd, waarin dit spel gemaakt werd, allicht kunnen vaststellen. De voetstukken zijn bijna alle zeer fraai gesneden.

Het werkelijk curieuse van deze twee spellen zijn de zeilende schepen. Bij eenige zeer oude Oostersche spellen komt wel eens een wagen voor, maar doorgaans is het toch een dromedaris. Wij herkennen hier duidelijk het werk van een reiziger of vluchteling uit het Oosten, die de Oostersche stukken in overeenstemming brengt met de Russische denkbeelden in den tijd dat het spel uit het Oosten naar Europa kwam. In het tweede spel is de generaal bijna gelijk aan

19. Een oud Indisch schaakspel, waarin

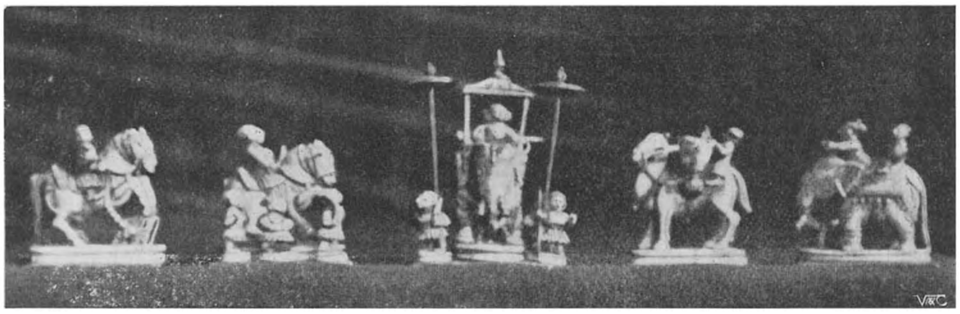

19*a*. alle pionnen van elkander verschillen.

den pion, alleen maar iets grooter. Dat feit is zeer interessant voor een schaker, want in dien tijd kon een pion die voor den achtsten keer verplaatst werd, alleen maar verwisseld worden tegen een generaal; dat stuk had na den pion de minste waarde. Tegenwoordig evenwel kan het met elk ander stuk worden verwisseld.

Dan komt een klein, maar zeldzaam mooi gesneden Indisch spel, dat zeer oud is. (19) Hier verschillen alle pionnen van elkaar. Wij zien de paarden, dromedarissen en olifanten, evenals den Rajah op zijn kranig paard, met vier soldaten (tot het schaakstuk behoorende) als een koninklijke

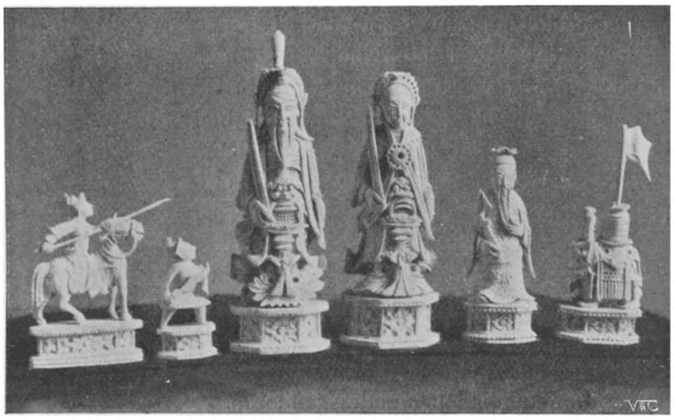

21. Een ivoren schaakspel uit Indië, met bewerkte voetstukken,

lijfwacht, en de generaal met zijn lijfwacht van drie soldaten, doch ze bevinden zich allen aan ééne zijde. De poses van de verschillende dieren in dit spel zijn bijzonder mooi gemodelleerd; de stukken zijn ook in alle opzichten opvallend fraai van uitvoering. De beide spellen zijn van wit ivoor, in verschillende tinten gekleurd, het ééne met groene en het andere met roode voetstukken.

Op de twintigste illustratie ziet men een karakteristiek Chineesch schaakspel. De stukken hebben elk een concentrischen bal tot voetstuk — ’t is een echt Chineesche vinding — vier losse ballen die op hoogst vernuftige wijze *de een binnen in den ander* gesneden zijn met zeer fijn gereedschap,

20. Een Chineesch schaakspel op concentrische ballen als voetstukken.

dat op elken bal is afgebeeld. De hoogte van de meeste stukken, waarover wij tot hiertoe in dit artikel hebben gesproken, bedraagt gemiddeld drie à vier duim voor den koning, en voor de andere stukken naar proportie. Dit spel evenwel, dat nog niet eens het grootste is van de geheele verzameling, begint met de koninklijke figuur op acht duim te brengen.

22*a*. Meerdere stukken van het schaakspel uit Peking.

Een ander Chineesch spel (22) in hoofdzaak gelijk aan de 20ste fotografie, is afkomstig uit het paleis te Peking. Het is vooral merkwaardig wegens de grootte. 't Is verbazend groot voor een schaakspel. De gestalte van den koning bedraagt niet minder dan tien en een halve duim! 't Is zeer fraai bewerkt. De woorden ontbreken mij om het werk tot zijn recht te doen komen, en de fotografieën geven, helaas, slechts een zeer flauw idee van het vele ontzaglijk fijne detail-werk dat aan elk stuk is besteed.

22. Een reusachtig schaakspel, afkomstig uit het paleis te Peking.

Tot deze verzameling van wonderen behoort ook een schaakbord met stukken, geheel eenig in zijn soort. 't Is het kleinste, dat er op de wereld te vinden is. De tafel is ternauwernood twee duim hoog. Het schaakbord heeft een afmeting van ongeveer een duim in 't vierkant.

Wij hebben hierbij de illustraties gegeven van zeer vele schatten van die zeldzaam mooie verzameling, en toch zijn er nog heel wat meer. 't Zou een onmogelijkheid zijn, wilde men in een betrekkelijk kort artikel voor een tijdschrift den geheelen inhoud recht laten wedervaren.

Hoe te Greenwich de Wereldtijd wordt bepaald.

In den tegenwoordigen tijd van stoom en electriciteit, is het van 't meeste belang den juisten tijd te weten.

Dat is niet altijd zoo gemakkelijk als het behoorde te zijn. Plaatselijke autoriteiten wisselen elkander af, en zelfs het uurwerk op den kerktoren — dat vroeger den tijd aanwees voor de geheele gemeente — is niet altijd onfeilbaar. Maar hier en daar stelt een ondernemend uurwerkmaker een klok ten toon, die den juisten Greenwich-tijd aangeeft, en daarnaar wordt dan menig horloge gelijk gezet.

Wij moeten dus in Greenwich zijn om het groote geheim van den juisten tijd gewaar te worden.

Het Koninklijk Observatorium te Greenwich is voor willekeurige bezoekers gesloten, want dat gebouw is bestemd voor nauwkeurige waarnemingen en ingewikkelde berekeningen; vandaar dat rust en kalmte er een eerste vereischte zijn. De Directeur evenwel was zoo beleefd ons een overzicht te geven en fotografieën te laten nemen van de verschillende belangwekkende eigenaardigheden van het Departement van den Tijd, dat tot taak heeft de wereld op de hoogte te houden van den standaardtijd.

Men ziet reeds buiten het gebouw, dat het zich aan dergelijke werkzaamheden wijdt. Door het park gaande valt de groote tijd-kogel op het dak van het hoogste gebouw, het meest op, en bij de poorten komende staan wij tegenover een groote electrische klok die vier en twintig uur loopt, en naast den hoofdingang in den buitenmuur is geplaatst.

Ieder meent natuurlijk wel te weten wat tijd is, maar de meeste menschen zou het toch vrij wat moeite kosten, wilden zij hunne denkbeelden daarover in juiste bewoordingen weergeven. De zaak zoo eenvoudig mogelijk voorstellende en zekere kleine bijzonderheden over het hoofd ziende, zouden wij zeggen, dat de tijd is . . . . een kunstmatige verdeeling in vier en twintig uur van de tusschenruimte tusschen den eenen namiddag en den volgenden.

Onder „namiddag" verstaan wij het oogenblik, waarop de zon schijnbaar den meridiaan passeert van de plaats waar de waarneming wordt gedaan. Dat is de tijd, zooals hij wordt aangewezen door den ouderwetschen zonnewijzer, dien men nog op menigen kerktoren en op menig oud gebouw ziet prijken.

In vroeger tijd was er een grondige reden voor die eenvoudige berekening, maar toen

men uurwerken begon te maken, kwam men gedurig tot de ontdekking, dat zij steeds verschilden met den zonnewijzer. De reden ligt hierin, dat de schijnbare beweging van de zon door het luchtruim niet altijd gelijk is, terwijl de klok natuurlijk altijd gelijk

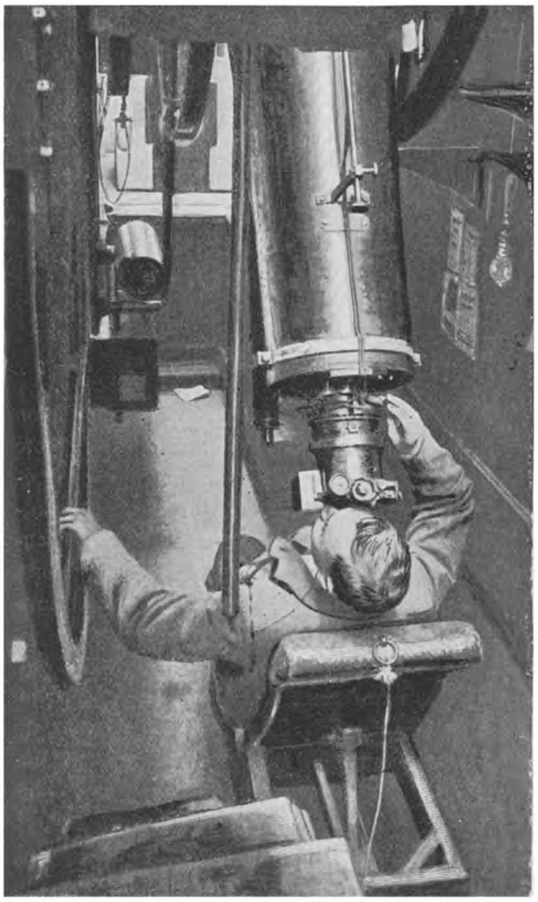

Het oogenblik waarnemende, als de zon den meridiaan van Greenwich kruist.

loopt. In vergelijking met het uurwerk b. v. is de zon in November altijd vóór en in Februari achter.

De tijd, die door de zon wordt aangewezen, noemt men den schijnbaren tijd, en de tijd, zooals een goed betrouwbaar uurwerk dien opgeeft, is bekend als de gemiddelde tijd.

Maar ten opzichte van den plaatselijken gemiddelden tijd kan men de opmerking maken, dat hij niet gelijk is over de geheele wereld, om de eenvoudige reden, dat de zon slechts onder één meridiaan tegelijk kan zijn. Wanneer het b. v. twaalf uur is in Londen, is het zes minuten vóór éénen in Berlijn, en vier minuten over zeven in den morgen te New-York en twintig minuten vóór tien in den avond te Melbourne.

Zulk een staat van zaken zou bitter weinig beteekenen, wanneer elk land geïsoleerd was en geheel op zich zelf stond. Maar dat is niet het geval. De volkeren van de wereld zijn in voortdurend verkeer met elkander; daarom is het bepaald noodzakelijk, dat allen zich houden aan een standaard-tijd.

Het snelle verkeer met de spoorwegen heeft dat nog duidelijker doen inzien. Stel u voor, dat een sneltrein van Londen naar Plymouth loopt. Wanneer elke stad zich aan haar eigen, plaatselijken tijd hield, zou de conducteur, die zijn horloge te Paddington gelijk had gezet, spoedig bemerken, dat zijn horloge bij elke stad, die hij passeerde, sneller liep. Op zijn terugreis zou zijn horloge, dat hij in Plymouth gelijk had gezet, bij zijn terugkomst in Londen achtergeloopen zijn. Dat bezwaar zou in nog veel grooter mate het geval zijn bij reizen van langeren duur, b. v. met de Canada-Pacific of met de Fransch-Liberische lijn.

Vooral in Noord-Amerika zou dat bezwaar bijzonder groot wezen, want het verschil in tijd tusschen twee uiterste punten bedraagt daar ongeveer vier uur. 't Was dus blijkbaar onmogelijk voor 't geheele schiereiland den zelfden tijd te stellen. Men kon de menschen toch niet dwingen om dat gedeelte van den dag, waarop zij hun ontbijt of 's avonds hun thee gebruikten, „middag" te noemen.

Daarom stelde men vast, dat men op het vaste land de minuten en seconden overal

op gelijke wijze zou berekenen, maar dat men het uur zou verwisselen op elken vijftienden lengtegraad. Dat bleek, al was het nu niet geheel juist volgens de wetenschap, een goede practische methode te zijn voor allerlei doeleinden.

Maar toen moest men natuurlijk vast stellen welke lengtegraad in 't bijzonder als de standaard zou worden aangenomen. Zouden zij rekenen naar New-York, Chicago, of Californië? Ten slotte werd de meridiaan van Greenwich als het punt van uitgang gekozen, zooals men trouwens ook reeds op de kaarten had gedaan.

Kort daarna namen de voornaamste volken van Europa dienzelfden standaard aan, en toen werd de gemiddelde tijd te Greenwich feitelijk de standaard voor de geheele beschaafde wereld.

Toch zijn er nog twee vrij zonderlinge uitzonderingen op dien regel. Frankrijk wil in geen enkel opzicht de meerderheid erkennen van het „perfide Albion," daarom is de Parijsche tijd min 9 minuten en 21 seconden zijn standaard; eigenlijk is het slechts een andere manier om den Greenwich tijd te noemen.

Ierland handhaaft nog steeds zijn onafhankelijkheid wat den tijd betreft, want het houdt zich aan den tijd te Dublin en wil niets van een andere regeling hooren. Men heeft wel eens gezegd, dat het Ierland griefde op den tijd te moeten wachten, totdat Engeland bediend was!

Het zou ons lang ophouden, wilden wij een verklaring geven, waarom juist de Engelsche tijd als de standaard voor de geheele aarde is aangenomen; en het wordt ook hoog tijd, dat wij het laboratorium binnen gaan om te zien *hoe* de tijd bepaald wordt. Wanneer wij de poort door zijn gegaan, zien wij links een deur, en zijn wij die ook door gegaan, dan komen wij bij het belang-

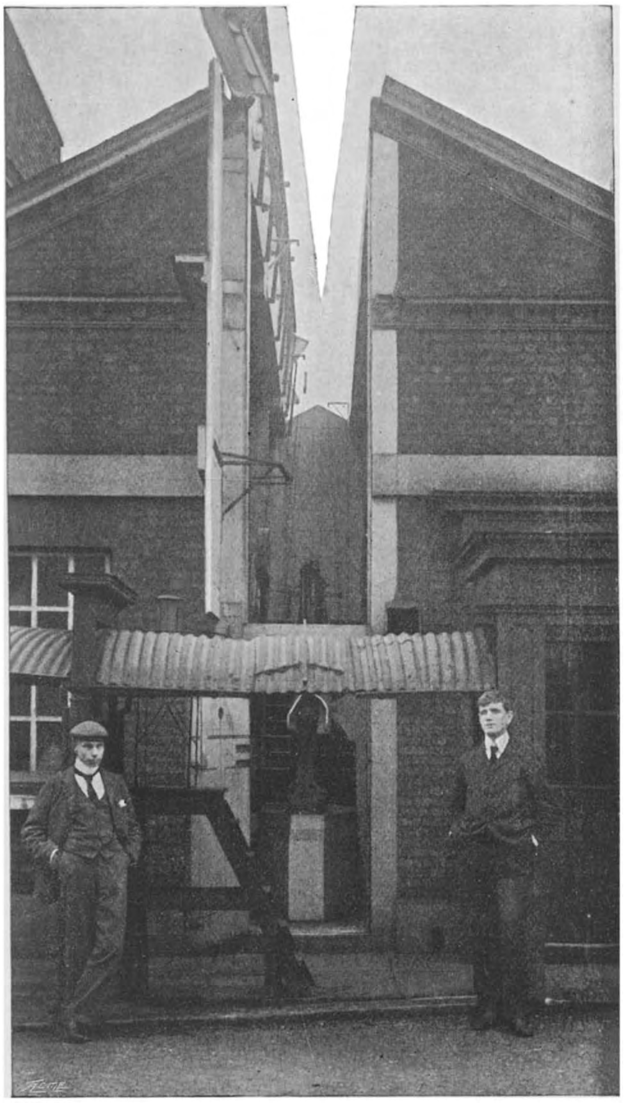

De meridiaan van Greenwich, waarnaar alle berekeningen en afmetingen genomen worden bij de sterrenkunde, de zeevaart en de aardrijkskunde gaat juist midden door de „meridiaan-kamer," die wij open vóór ons zien.

rijkst vertrek van het geheele observatorium, en in zekeren zin zelfs het belangrijkst vertrek van de geheele wereld.

De groote „24 uurs klok" in den muur van het Observatorium te Greenwich.

Dat is de meridiaan-kamer waar de meridiaan O⁰ wordt getrokken — de denkbeeldige lijn, waarnaar Oost- en Westwaarts alle afstanden berekend worden. Deze lijn, de meridiaan van Greenwich, is de basis, van alle kaarten en atlassen, en het punt, waarnaar over de geheele wereld de tijd wordt berekend. Zonder dien standaard zou er ten opzichte van de aardrijkskunde, de sterrenkunde en de zeevaart een wanhopig verwarde toestand zijn. In dien zin is de meridiaan-kamer te Greenwich het middelpunt van de aarde.

't Is hoegenaamd geen indrukwekkende inrichting, zooals men op onze tweede illustratie kan zien; op 't eerste gezicht zou men meenen voor een koetshuis te staan. Een rij deuren in de zijmuren en het dak kunnen zoodanig geopend worden, dat het geheele gebouw in tweeën gesplitst schijnt te zijn.

Het inwendig gebouw, dat slechts met moeite gefotografeerd kon worden, is bijna geheel geblokkeerd door vier massieve steenen zuilen welker grondslagen diep onder de oppervlakte van den bergrug liggen, waarop het observatorium gebouwd is.

De twee grootste zuilen zijn, de een Oostwaarts, de ander Westwaarts geplaatst,

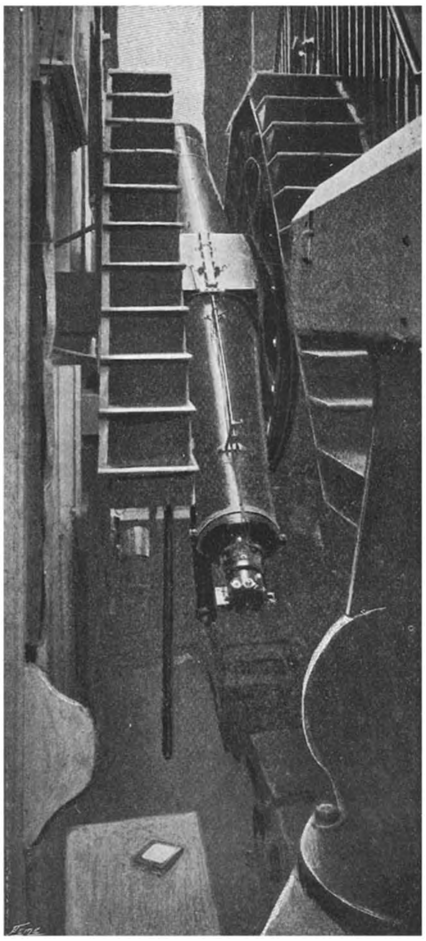

De lengte 0⁰, is een ragfijne draad, getrokken over één van de lenzen in dit toestel.

en dragen de twee spillen van een ontzaglijk grooten telescoop, bekend als het meridiaan-toestel; men zou dien telescoop

het eigenlijke toestel van het gebouw kunnen noemen, want de waarnemingen, welke daarmede gedaan worden, maken den grondslag uit van alle berekeningen, die hier nauwkeurig worden uitgewerkt ten behoeve van de zeelieden en sterrenkundigen.

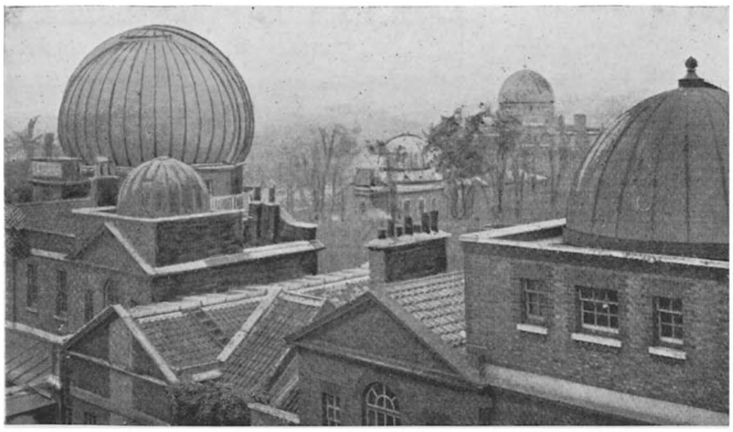

Een algemeen overzicht van het Observatorium te Greenwich.

De optische as van dit toestel, dat zich slechts in één vlak beweegt, wijst op „Lengte nul” of den meridiaan van Greenwich.

De werkelijke lijn van den meridiaan kan men niet anders zien dan door den telescoop. Hij bestaat uit één enkele ondenkbaar fijne draad, die verticaal gelegd is in het juiste brandpunt van het oog-stuk.

Het geheele toestel is op de vereischte breedte gesteld door middel van een groot rad van ongeveer zes voet in diameter, waaraan een aantal houten handvatten bevestigd zijn, en dat eenige overeenkomst heeft met een stuurrad aan boord van een schip.

Aan het rad is een zilveren band bevestigd, die in graden en seconden is ingedeeld; daardoor wordt de meridiaan-cirkel op den vereischten stand geplaatst. Niet minder dan elf microscopen zijn door de zuil gestoken en worden gebruikt om den cirkel te lezen.

Wanneer er een waarneming gedaan moet worden, wordt het toestel gericht, en daarna neemt de waarnemer zijn plaats in bij het oogstuk van het toestel. Wanneer de telescoop in een bijna vertikalen stand wordt geplaatst, moet de sterrenkundige op zijn rug liggen om zijn waarnemingen te doen.

Door het toestel turende, ziet hij een tal van vertikale ragfijne draden. De middelste wijst den meridiaan aan en de andere dienen om behulpzaam te zijn bij het doen van de waarneming. Weldra ziet hij de ster als een helder lichtend punt op zijn gezichtsveld te voorschijn komen.

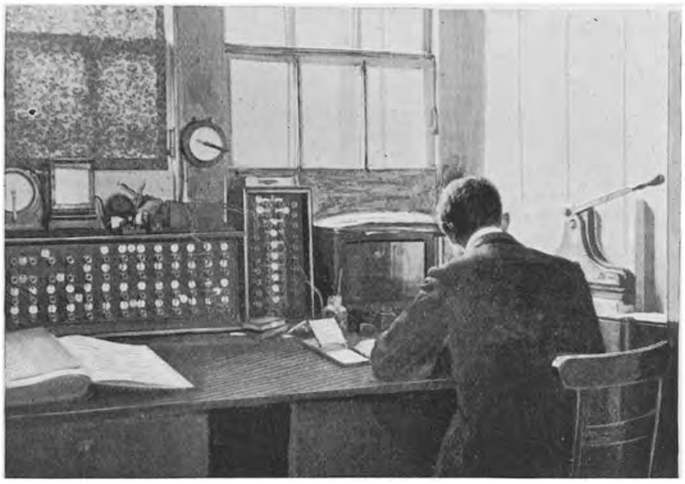

De tijd-lessenaar, vanwaar de Greenwich-tijd naar alle oorden wordt gesemd.

Op zij van den telescoop is een kleine knop waarop de vinger van den waarnemer rust.

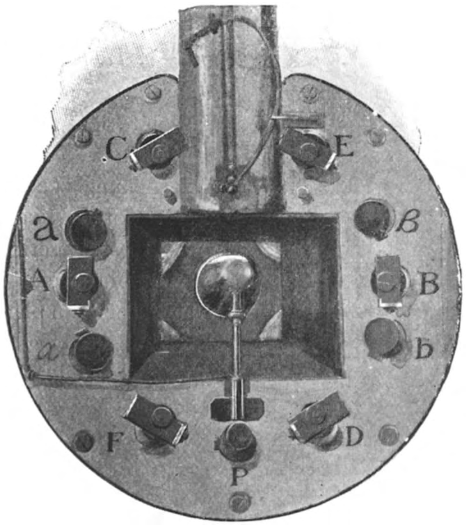

Deze cirkel van microscopen wordt gebruikt voor het lezen van de schaal op het rad van het meridiaan-toestel.

Zoodra de ster een van de draden bereikt, wordt er sterk op den knop gedrukt, en dat wordt telkens herhaald wanneer de ster een nieuwe draad passeert. Op die wijze worden tien waarnemingen gedaan.

Wanneer er op den knop wordt gedrukt, beschrijft hij een electrischen cirkel en teekent het moment van den meridiaan op de chronograaf aan.

Wij moeten ons naar een ander gebouw begeven om de chronograaf te zien, die hoofdzakelijk bestaat uit een grooten, metalen cylinder, die met papier is beplakt en door een uurwerk in beweging wordt gebracht; een geheele omwenteling duurt precies twee minuten.

Alle twee seconden wordt er van uit de standaard-klok door een electrischen stroom een klein teeken gemaakt op dien draaienden cylinder. Op die wijze maakt de klok een kronkelende lijn van kleine stippen, met een tusschenruimte van een centimeter ongeveer.

Bovendien zijn er nog kleine groepen teekens, die door den contactbreker gemaakt worden op het meridiaan toestel, en door een zorgvuldige beschouwing van die groepen verkrijgt men den juisten tijd, waarop de ster den meridiaan passeerde. Door middel van die waarnemingen, welke veelvuldig herhaald worden, wordt het standaard-uurwerk altijd op den juisten tijd gehouden. Wij vinden deze klok — de belangrijkste van de geheele wereld, een weinig achteraf in een hoek van het gebouw.

Naar de meridiaankamer terugkeerende passeeren wij een korte gang, en komen wij in de afdeeling, waar de berekeningen worden gemaakt; daar vinden wij een tijdlessenaar waarvan wij hierbij een illustratie geven.

Boven de tijd-lessenaar zien wij een rij

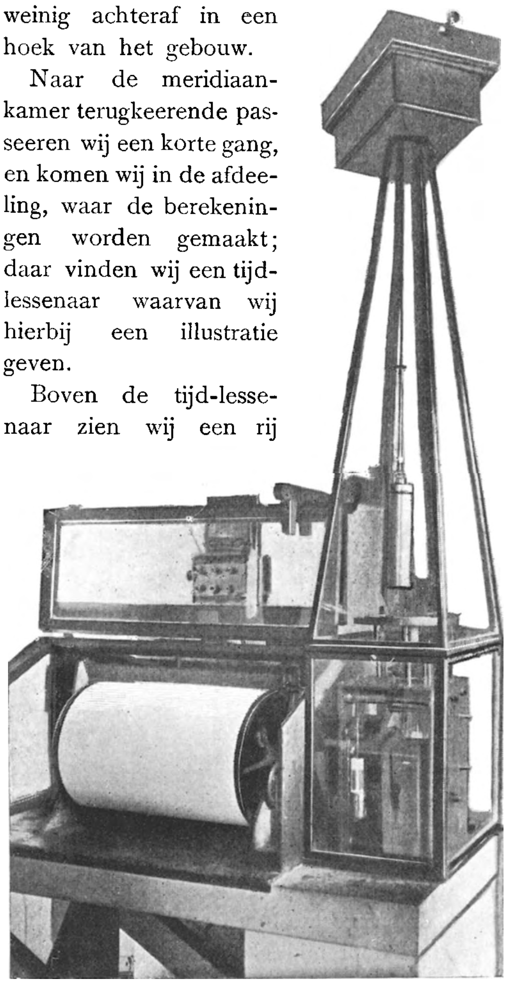

De chronograaf, die de waarnemingen mededeelt, welke men gedaan heeft in de meridiaan-kamer.

van zonnewijzers, en verdere toestellen, die veel overeenkomst hebben met de inrichting van een electrisch station.

Twee kleine zonnewijzers zijn electrisch verbonden met de zonne- en sterren-uurwerken, en daartusschen bevindt zich de commutator (verwisselaar) — een toestel waardoor de tijd-superintendent de afwijking kan verbeteren in hetgeen de zonnetijd wordt genoemd.

Dat geschiedt tweemaal daags, 's morgens eenige minuten vóór tienen, en 's namiddags even voor twee, wanneer de correctie gewoonlijk een of twee tienden van een seconde bedraagt.

Elk uur worden er van uit de standaard-klok te Greenwich teekens gezonden naar de hoofdstad, en om tien uur en twee uur zendt men ook seinen naar de voornaamste provincie-steden.

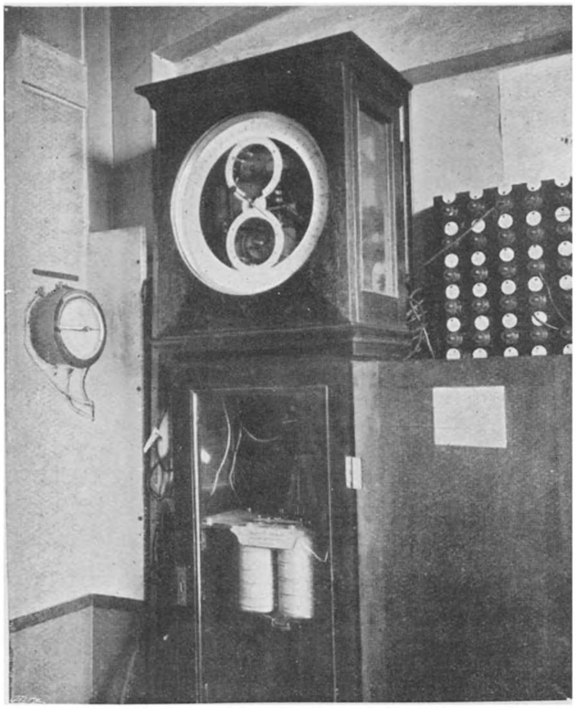

De standaard-klok voor de geheele wereld, waaraan alle andere klokken den tijd ontleenen.

Het keuren van scheeps-chronometers is één van de belangrijkste werkzaamheden in het observatorium. Alle chronometers en dek-horloges die door de fabrikanten aan de Admiraliteit geleverd worden, en ook die, welke na een zeereis schoongemaakt zijn, worden naar Greenwich gezonden, voordat men ze aan boord in gebruik neemt.

Twee groote vertrekken zijn vol van die toestellen welke door hun gezamenlijk getik een zonderlingen indruk maken op ieder die dat niet gewoon is. Zij worden zorgvuldig vergeleken met de standaard-klok, en elke afwijking wordt dagelijks tot op een tiende van een seconde genoteerd.

Nog een andere proef bestaat er voor de wisselingen van de temperatuur; daartoe worden de horloges en chronometers acht weken achtereen in een temperatuur bewaard van ongeveer negentig graden, en gedurende dien tijd wordt dagelijks alles opgeteekend en gecontroleerd.

De kosten van een Mechanisch Mensch.

WAT EEN WERKTUIGKUNDIGE ZOOAL VOOR U KAN DOEN.

DOOR PICOLO.

In de laatste jaren is er zooveel verbetering gekomen op het punt van kunstledematen, dat het verlies van een of ander lichaamsdeel tegenwoordig slechts weinig beteekent in vergelijking met de dagen van weleer, de dagen van de houten stelt-beenen en de armen met haken. Heelkundige mechaniciens hebben hunne kunst tot zulk een volmaaktheid gebracht, dat zij elk lid of gedeelte van een lid zoo goed kunnen nabootsen, dat men bijna niet kan zien, dat het is nagemaakt, en dat het zich haast even goed kan bewegen als het oorspronkelijke lid.

Een van de heelkundige mechaniciens, aan wien wij de hierbij gaande fotografieën te danken hebben, heeft mij gezegd, dat zij voor drie heeren die hun beide beenen hadden verloren, kunstbeenen hebben vervaardigd, waarmede zij zeer goed kunnen loopen. Eén van die heeren loopt zelfs zonder stok of eenigen anderen steun.

Ieder zal allicht begrijpen, dat zulke kunstledematen wonderen van vindingrijkheid moeten zijn. Een kunstbeen wordt met de hand gemaakt van wilgenhout en is bijzonder licht. Het kan evenals het gewone been de knie, den enkel en den voet bewegen; dat geschiedt door middel van sterke veeren en kunstmatige pezen van kattedarmen. Een paar kunstbeenen van genoemde firma kost ongeveer ƒ250 à ƒ350, een prijs, die werkelijk niet te hoog is voor zulk een uitnemend kunstwerk.

Kunstarmen voldoen bijna even goed; een paar armen, van handen voorzien, kosten ƒ175 à ƒ250.

Hebt gij alleen maar een hand verloren, dan beteekent dat nog niet zoo heel veel. De kunsthand, zooals die tegenwoordig wordt gemaakt, is het meest alledaagsche voorwerp, dat gij u slechts voor kunt stellen. Zij bevat evenveel geledingen als de gewone hand, en die zijn alle beweegbaar. Zulk een hand is een kunstgewrocht en wordt met 50 gl. waarlijk niet te duur betaald.

Zooals men uit onze illustraties zal zien, kan men met een dergelijke hand bijna alles doen. Men kan er met het grootste gemak mede schrijven, schilderen, teekenen, eten, zich kleeden, enz.

In de palm van de hand is een kleine vierkante holte, waarin de verschillende zware voorwerpen, zooals de nagelborstel op onze illustratie, bevestigd kunnen worden.

Er worden dan ook voor dat doel verscheidene doelmatige voorwerpen vervaardigd. Tot een stel van dergelijke hulpmiddelen behooren allerlei voorwerpen, van af een teugelhouder om een paard te besturen, tot een steun om een biljartqueu vast te houden. Evenals bij een been, is het natuurlijk altijd veel beter wanneer de amputatie plaats heeft onder het tweede gewricht, in welk geval de kunstmatige ledematen met nog grooter gemak gebruikt kunnen worden.

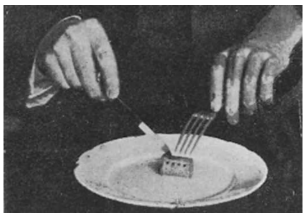

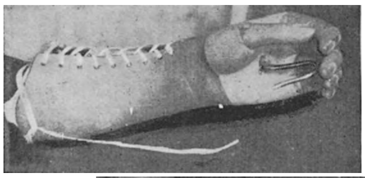

Wees niet al te wanhopig, wanneer gij het ongeluk mocht hebben uwe hand te verliezen; gij kunt een kunsthand krijgen, en daarmede een hand geven, schrijven, snijden, uw middageten naar den mond brengen, pakjes dragen en uw toilet maken.

Oogen kosten ongeveer vijf en twintig gulden het paar, maar wanneer ze speciaal geschilderd moeten worden en ze bij elkaar moeten passen, loopen zij wel eens op tot zestig gulden. Men maakt ze van glas en ze worden met de hand geschilderd.

Hoewel ze nergens worden vastgehecht, daar ze voorzichtig tusschen de oogleden geschoven worden, passen ze spoedig volmaakt goed, en in vele gevallen bewegen zij, zonderling genoeg, tegelijk met het niet beschadigde oog en nog wel zoo natuurlijk, dat men onmogelijk kan zien, dat het een kunstoog is.

Die beweging ontstaat waarschijnlijk door de spieren, want in de oogen is hoegenaamd geen mechanisme.

Zoo ver heeft de wetenschap het in dit opzicht gebracht, dat een mensch, die verscheidene kunstledematen heeft, toch nog zeer goed van het leven kan genieten. Een onzer illustraties geeft ons als het ware een afbeelding van een kunstmensch. De zwarte deelen duiden aan, welk gedeelte van een mensch door kunst kan worden vervangen. En eigenlijk is dat nog niet alles, daar men hem nog een valsch verhemelte kan geven en bovendien in beide ooren nog een kunstmatig trommelvlies.

Een stel van alle kunstledematen, die voor één mensch aangewend kunnen worden, kost ongeveer

1800 gl., hoewel men ook wel goedkooper stellen van 1000 gl. à 1200 gl., b.v. zou kunnen krijgen. Gelukkig heeft nog nooit iemand behoefte gehad aan zulk een volledig stel, hoewel ik toch iemand ken die behalve een paar kunstbeenen en kunstarmen, nog één kunstoor en één kunstoog heeft. Hij was eenige jaren geleden het slachtoffer van een spoorweg-ongeluk.

De prijzen van verschillende ledematen en deelen van ledematen, ziet men in de opgave op de volgende bladzijde. 't Is wel opmerkenswaardig, dat een haren pruik evenveel kost als een paar beenen en voeten van de beste kwaliteit.

Van een financieel standpunt beschouwd is het bepaald voordeelig, als men genoodzaakt is zich kunstledematen aan te schaffen, dat wil zeggen wanneer men kan bewijzen, dat het iemands schuld is.

Wij reproduceeren drie illustraties, waarbij de gemiddelde prijzen worden opgegeven, die betaald worden als vergoeding voor het verlies van verschillende ledematen of deelen van ledematen, in die gevallen waar nalatigheid kon bewezen worden.

Bij de laatste illustratie op bladz. 38 is een opgave gevoegd van de waarde van de ledematen, zooals die is aangenomen door vele verzekerings-maatschappijen tegen ongelukken.

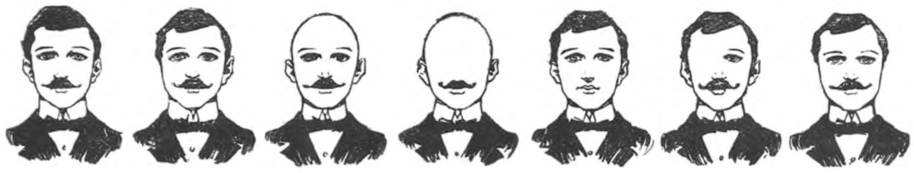

De bovenstaande illustratie toont de wettelijke waarde aan van de verschillende deelen van het gelaat. De hand met de meetkunstige figuren toont de gemiddelde vergoedingen aan, voor verminkingen van dat lichaamsdeel, verkregen bij de vervulling van de dagelijksche werkzaamheden in een fabriek, enz. Een vergelijking tusschen de kosten van een kunstmatige uitrusting en de totale som van vergoedingen, die men kan eischen voor het verlies van de verschillende lichaamsdeelen, wijst een vrij groot verschil aan.

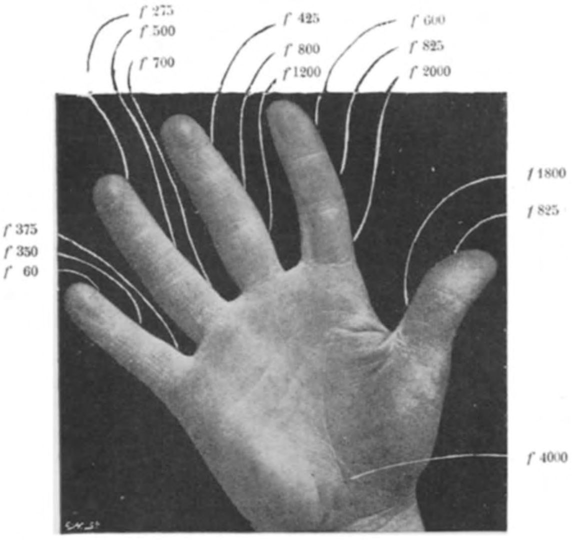

Dit diagram doet u zien, wat elk onderdeel van uwe hand waard is, volgens assurantie-bepalingen. Voor 60 gl. kunt gij een gloed-nieuwe hand krijgen.

Ondersteld, b. v., dat gij een ongeluk krijgt, waarbij gij een arm of been, of een oog of oor verliest. Dan zoudt gij volgens de bedragen, gedurende de laatste jaren door de gerechtshoven toegestaan voor die lichaamsdeelen, een som ontvangen van ongeveer 10.000 gl. De kosten van aankoop zijn ongeveer 350 gl. Het voordeel is dus

9650 gl. Maar hoe volmaakt de kunstmatige

Kunstledematen volgens de ouderwetsche methode .... houten beenen en een haak-arm.

ledematen ook mogen zijn, toch denkt men

Kunstledematen volgens de nieuwerwetsche methode — uitnemend practisch in 't gebruik.

onwillekeurig dat de meeste menschen ze niet gaarne ontberen. Wij geven er bijna allen de voorkeur aan, om op de gewone wijze te wandelen en ons te bewegen, zonder gebruik te maken van de kunstvaardigheid van den mechanicus, of het met de hand bewerkte wilgenhout.

Twintig jaren geleden was de kunst van den heelkundigen mechanicus nog in haar kindsheid, en kon er nog bitter weinig gedaan worden voor den man, die het ongeluk had een zijner ledematen te verliezen.

Zulke wetenschappelijke luxe-artikelen als

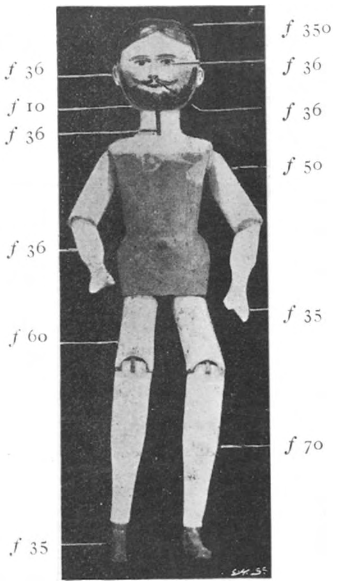

De cijfers ter zijde van deze ledepop toonen aan hoeveel het kost, wanneer gij u kunstledematen, oogen, haar, ooren en een luchtpijp wilt aanschaffen.

kunstooren, een kunstneus, een kunstluchtpijp waren toen nog niet bekend, en verongelukte ledematen konden toen slechts vervangen worden door de leelijke houten beenen en armen, die op onze illustraties zijn afgebeeld.

Tegenwoordig kan een mensch, behalve de volmaakt goed werkende kunstledematen, ook nog op verscheidene plaatsen zilveren platen hebben en niettemin het leven genieten.

Indien de geneesheeren de geheel nieuwe

operatie om den schedel te doorboren, noodig mochten achten, is het volstrekt niet onmogelijk, dat zij den schedel zullen beleggen met een zilveren plaatje, waarop de patiënt zijn naam kan laten graveeren, wanneer hij dat wenscht.

Ook in andere deelen van het lichaam worden somtijds zilveren plaatjes aangebracht, en het is volstrekt niet overdreven, wanneer wij zeggen dat het aantal kunstmiddelen die toegepast kunnen worden, stellig tachtig percent bedraagt van het geheele menschelijk lichaam. Men kan zelfs als waarheid aannemen, dat een mensch, die met al die kunstmiddelen is toegerust, nog in leven kan blijven en zich vrij gezond kan gevoelen.

Eenige maanden geleden heeft een bekwaam Duitsch geneesheer een operatie gedaan in de hartstreek, en besloten er een zilveren plaatje in te leggen. Hij had het opzettelijk laten vervaardigen en er een klein vierkant glaasje in laten zetten, waar-

Een „mensch-kaart". De donkere gedeelten toonen aan, welk deel van een mensch door kunst kan vervangen worden.

waarschijnlijk verlangend uit naar een nieuw veld voor hunne onderzoekingen, daar zij wel begrijpen, dat het bezwaarlijk gaat nog meerdere verbeteringen aan te brengen, na al wat zij reeds voor hunne medemenschen hebben gedaan.

't Is nog niet lang geleden, dat men aan een koe een kunstpoot heeft gegeven. Dat was in alle opzichten een groot succes. Verscheidene honden hebben reeds kunstpooten gekregen; vooral honden zijn gemakkelijke en volgzame patiënten.

Het schijnt wel, dat de mechanicus, die kunstmatige ledematen vervaardigt, alles kan doen op één ding na — hij kan aan het kunstmatig vervaardigd lichaamsdeel geen leven en beweging schenken. Tot zoover is de overeenkomst volmaakt.

Doch wanneer hij ook dát eenmaal bereikt zal hebben, zal het vervaardigen van zulk een bewegenden arm zeker niet meer tijd kosten, dan het herstellen van een beschadigd rijwiel.

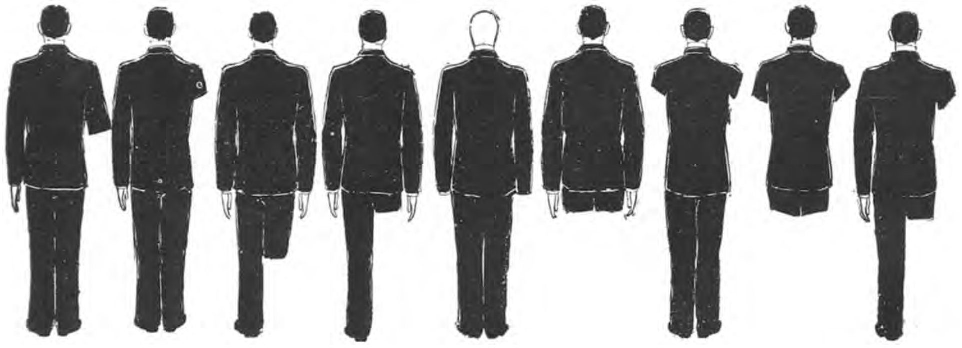

f 3000 *f* 3125 *f* 2400 *f* 3000 *f* 6000 *f* 4800 *f* 7000 *f* 12.000 *f* 9000

Schadevergoedingen.

door hij in staat was waar te nemen, hoe het menschelijk hart klopte en zijn gewone functies verrichtte.

't Is een belangrijk feit, dat heelkundige mechanici hunne aandacht wijden aan de dieren, huisdieren zoowel als andere. Zij zien

En te oordeelen naar de voortdurende verbeteringen in dezen tak van wetenschap, schijnt die dag niet ver meer af te zijn.

De tegenwoordige manier om de ledematen te vervaardigen is bijzonder interessant. Eerst wordt er een vorm in pleister

naar het lichaamsdeel genomen, en alleen met dat hulpmiddel begint de mechanicus zijn werk. Zijn gereedschappen zijn eenvoudig: een paar zagen van verschillende grootte, messen en een paar beitels. Het vervaardigen van het lichaamsdeel geschiedt geheel op het oog, en dat is reeds een kunst op zich zelf, want bij de minste vergissing is een kostbaar stuk hout onbruikbaar gemaakt en is er veel tijd verloren gegaan.

Zooveel mogelijk worden de lichaamsdeelen uitgehold, teneinde ze zoo licht mogelijk te maken. Want lichtheid is, behalve kracht en evenwicht, almede een hoofdvereischte van goedgevormde ledematen.

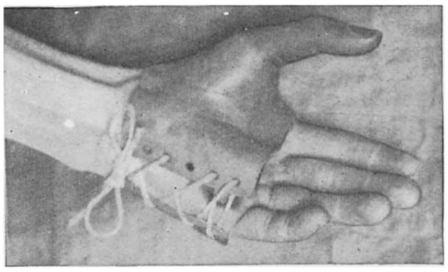

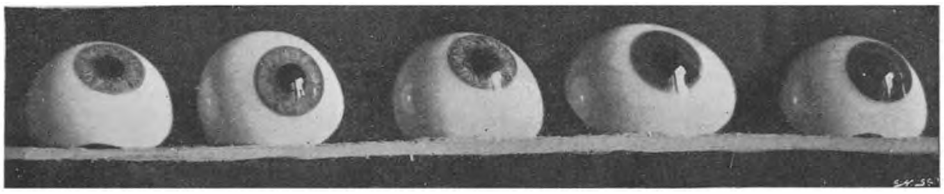

'tIs bepaald verrassend om te zien wat een mensch al zoo kan doen met een uitstekend kunstbeen. — Fietsen behoort volstrekt niet tot de onmogelijkheden; er zijn dan ook verscheidene menschen met kunstbeenen die het voor hun genoegen doen, zonder dat het eenige moeite kost. Ook aan andere uitspanningen kan hij deel nemen, wanneer ze ten minste niet al te veel inspanning vorderen. 't Is niets ongewoons iemand aanmerkingen te hooren maken over een kunstbeen, dat hij zoo juist heeft ontvangen, en hem te hooren zeggen, dat hij het nooit zal kunnen gebruiken, en — hem onmiddellijk daarna op dat been naar huis te zien gaan.

Zij, die genoodzaakt zijn op kunstledematen de wereld door te gaan, zijn gewoonlijk zeer gevoelig op dat punt en zien niet gaarne dat hunne kennissen het gewaar worden. En in den tegenwoordigen tijd, nu de ledematen volgens de eischen van de wetenschap worden gemaakt, kan het geheim gemakkelijk bewaard blijven. Onlangs nog is een heer gestorven, die ongeveer tien jaar lang een kunstbeen had gehad, terwijl zijn vrienden er niet het minste idee van hadden. Wanneer het been hersteld moest worden, vertrouwde hij het toe aan een vertrouwden huisknecht en wendde hij een licht soort van jicht voor.

Deze afbeeldingen toonen u, dat gij een nieuw oor, een nieuwe hand, een nieuwen duim, nieuwe oogen en een nieuwe pruik kunt krijgen.

De strijd om het meesterschap.

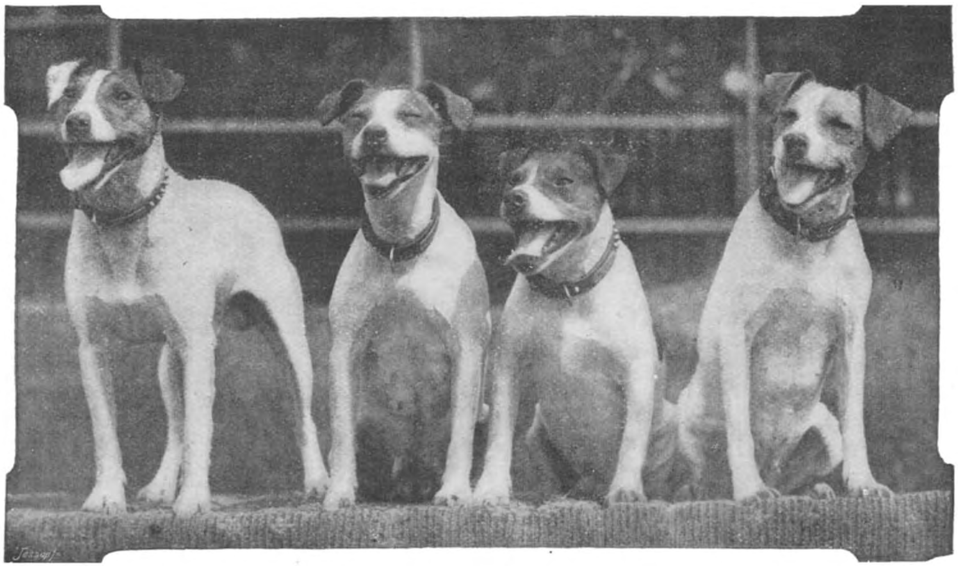

„Ha! ha! ha!"

Kan uw Hond ook lachen?

Het lachen is volstrekt niet alleen den mensch eigen. Tot nu toe heeft men het lachen beschouwd als een aandoening, die als het ware het zegel drukte op 's menschen bestaan, en die den mensch oneindig ver verhief boven het redelooze dier.

Men heeft wel eens gezegd, dat het vermogen om te lachen werd voortgebracht door verrichtingen van den geest, welke alleen konden voorkomen in de hersenen van die geheel eigenaardige schepping — den Mensch.

Die bewering dagteekent evenwel uit vroeger tijd; de nieuwere philosophie zegt, dat men de uitdrukking van hilariteit, hetzij in den vorm van een glimlach of door een hartelijk gelach, ook kan opmerken bij minstens één dier — den hond namelijk.

„Ik vind het allergrappigst."

Misschien zullen wij mettertijd het varken ook nog eens zien glimlachen, en zullen wij het nog beleven, dat een poes haar vrouw toeknikt en toelacht. Doch het is een feit, dat de hond tegen zijn meester lacht.

Door het lachen drukt men zijn genoegen uit, en

daar de meeste huisdieren hun vreugde en hun droefheid kunnen toonen, is het toch ook niet meer dan natuurlijk, dat zij het vermogen bezitten om hun vreugde door een glimlach te kennen te geven.

De lachende hond glimlacht op een beleefde fatsoenlijke manier. Hij houdt er niet van om het uit te schateren van het lachen, hij wil er ook niet zooveel beweging bij maken, waardoor zijn lichaam heen en weer zou schudden, en hij wil ook niet grijnzen even als de menschelijke halfidioot; maar hij glimlacht welbehagelijk, wanneer het hem naar den zin gaat; hij lacht werkelijk, wanneer het een of ander dat hij ziet, zijne verbeeldingskracht opwekt. En waarom ook niet?

„Een mooie post voor een hond! ha, ha!"

Zie maar eens nauwkeurig naar de uitdrukking in de gezichten van de zes lachende honden, wier fotografieën hierbij zijn gevoegd.

Gratiolet zegt dat de honden als het ware met de oogen lachen; maar d'Arcis heeft zijn honden werkelijk evenals een mensch zien lachen.

De vier honden, boven dit artikel afgebeeld, zijn het eigendom van een bouwkundige. De eene hond heeft den andere leeren lachen, dat is dus wel een bewijs hoe aanstekelijk het lachen is. Vindt gij dat ook niet?

De schrijver van dit artikel had een bijzonder schranderen hond, die telkens wanneer hij een poes zag, tegen zijn meester begon te glimlachen en hem met een blik van verstandhouding aankeek. Die hond deelde trouwens in al zijn lief en leed en begon altijd te huilen, wanneer hij zag, dat zijn meester bedroefd was.

Ieder, die zijn hond nauwkeurig gadeslaat en er veel mee spreekt en speelt, zal zeker een of ander oogenblik de waarneming doen, dat zijn hond lacht.

Het meten van den Regen.

Eenige bijzonderheden over een buitengewone organisatie,

Bewerkt door HOLDA.

„Wie denkt er nu aan om den regen te meten?" zegt zeker menigeen, bij het lezen van dit artikel.

En toch moet er in die schijnbaar prozaïsche bezigheid, om het vallen van den regen na te gaan, wel iets aantrekkelijks zijn. Hoe is het anders te rijmen, dat duizenden menschen uit alle standen van de maatschappij, jong en oud, telken jare hulp verleenen aan de „Britsche Maatschappij voor den regenval," waardoor zij haar in staat stellen een goed overzicht te verkrijgen van den regen, die in het Britsche Rijk is gevallen.

Het meten van den regen in een glas, dat in graden is afgedeeld.

Naar alle waarschijnlijkheid worden de Britsche eilanden meer dan elk ander gebied ter wereld gezegend met een grooten voorraad regen. Somtijds ziet men den regen gaarne; op andere tijden evenwel kan men er ook te veel van krijgen. Nu is het ongetwijfeld een uitmuntend tegengif voor de verveling, die zulke talrijke waterbezoeken ons bezorgen, om er een wetenschappelijk belang in te gaan stellen.

De Britsche Regenval-maatschappij is een schitterend bewijs, van hetgeen een ijzeren wil en een onverpoosde arbeid vermogen. 't Is nu twee en veertig jaar geleden, dat de heer Symons den grond legde van de tegenwoordige inrichting door het ver-

zamelen van de verslagen over den regenval in verschillende deelen van het rijk. Hij noodigde vele deskundigen uit hun verslag aan hem te zenden, en in het jaar 1860 ontving hij 168 berichten. Die verslagen werden elk jaar talrijker, en tegenwoordig komen er ongeveer 4000 in. Den 31sten December van elk jaar wordt voor dat doel

Het meten van de verdamping.

aan die inzenders een oningevulde kaart gezonden. Op die kaart staat de naam van de stad en de provincie vermeld; verder de middellijn van den trechter van den watermeter, en de hoogte van af het bovengedeelte tot aan de oppervlakte van den bodem en van de zee; er is een vak voor elke maand van het jaar, met afdeelingen voor de geheele diepte en den grootsten val in vier en twintig uren. Zoodra er regen in den watermeter valt, moeten de datum, de afstand en de richting opgegeven worden; bovendien moet men nog opgeven op welk peil men den waterstand heeft opgenomen en hoeveel c.M. regen de watermeter kan bevatten. En dan dient nog vermeld te worden welke voorwerpen zich in de nabijheid van den watermeter bevinden, hoe hoog en op welken afstand die voorwerpen zijn, evenals de naam, de afstand en de ligging van de naastbijzijnde kerk.

Hieruit zal men zien, dat het systeem dat men heeft aangenomen om juiste resultaten te verkrijgen, veelomvattend is, en dat de taak om alles bijeen te brengen, veel arbeid vereischt. Ongeveer dertig jaar achtereen vond de heer Symons een uitstekende hulp in den heer Wallis, die thans, na den dood van den heer Symons de aangelegenheden van de maatschappij zelf ter hand heeft genomen. De maatschappij bestaat hoofdzakelijk van inschrijvingen van de inzenders.

In het hoofdgebouw van de maatschappij ziet men enkele hoogst belangwekkende zaken. Daar zijn allerlei soort van meteorologische instrumenten. De meest alledaagsche vorm van een watermeter is de „Snowdon", die uit een kleinen metalen cylinder bestaat, dien men met vier staven in den grond heeft vastgezet. Binnen in is een glazen flesch met een trechter er boven op, die precies op den cylinder past. De regen wordt in den cylinder opgevangen en gaat verder door naar de flesch. Later wordt hij gemeten in een glas, dat in graden verdeeld is en dat evenzeer op een paal rust, die daar naast in den grond is gestoken.

Dan is er nog een watermeter, die uit zichzelf meet en aanteekeningen maakt. Dat is een gecompliceerd toestel, dat volgens het zig-zag systeem werkt. De regen wordt boven in het toestel in trechters opgevangen en komt daarna in een metalen kop, die, zoodra hij vol is, op automatische wijze geledigd wordt in een vergaarbak,

die zich daaronder bevindt, terwijl tegelijkertijd een andere kop gereed wordt gezet om op dezelfde wijze gevuld te worden. Met den tweeden kop gaat het op gelijke wijze en zoo gaat het maar altijd door met alle volgende koppen. Telkens wanneer een kop omlaag gaat en geledigd wordt, stuwt hij een wijzer-naald voort, die zich beweegt over een gedrukte kaart, welke om een cylinder is gewonden, aldus de hoeveelheid water opteekenend, die in den vergaarbak bijeen is gekomen. Elke daling van den kop is het bewijs, dat er zich een hoeveelheid water in bevindt. De kaart om den cylinder is zoodanig in deelen en onderdeelen verdeeld, dat men met een oogopslag kan zien, hoeveel regen er gedurende een zeker tijdperk is gevallen. 't Moet wel een geduchte regenbui zijn, als de naald daardoor plotseling daalt, of een aanhoudende slagregen, die vele uren achtereen duurt. Op die wijze kunnen wij dus in de couranten in de kolommen voor meteorologie lezen, dat er gedurende een zeker tijdperk zooveel c.M. regen is gevallen. Hoogstwaarschijnlijk zal den meesten lezers van nieuwsbladen die opgave van regen in centimeters vrij raadselachtig toeschijnen. Spreekt gij van een stortbui, van een aanhoudenden, zwaren regen, dat vindt ieder zeer begrijpelijk, maar zoodra gij met centimeters aankomt, vraagt ieder zich met verbazing af, hoe men tot zulk een resultaat is gekomen.

Ieder die dit artikel leest, behoeft zich nu niet meer daarover te verwonderen.

Maar als het u vreemd in de ooren klinkt, wanneer gij hoort spreken van het meten van regen, wat zoudt gij dan wel zeggen van het meten van sneeuw? Gij begrijpt natuurlijk hoegenaamd niet, hoe dat mogelijk is. Ziehier de verklaring.

De sneeuw wordt opgevangen in een grooten trechtervormigen vergaarbak, die omgeven is door een soort van cylinder of kamer met warm water en op een metalen kruik rust. Een buis met wijde monding staat in gemeenschap met het warme water, en daaronder bevindt zich een kraan. Gesteld,

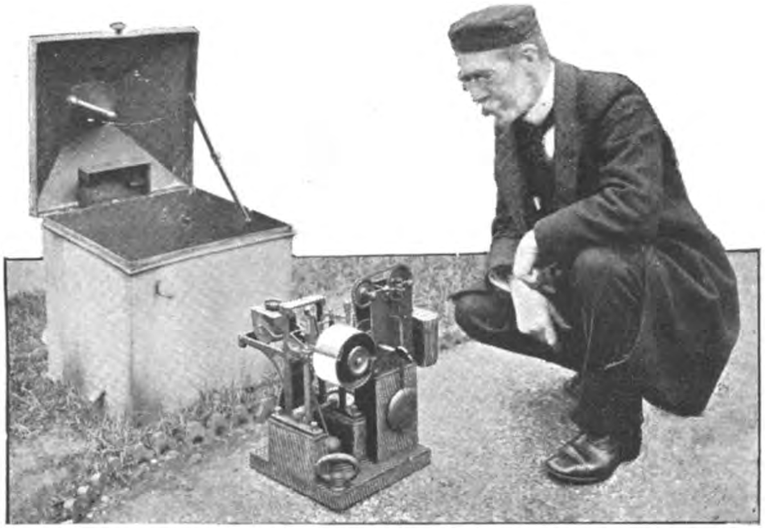

Het mechanisme van een meter, die zichzelf registreert.

er komt een sneeuwstorm op, dan worden de vlokken in den vergaarbak opgevangen, en wanneer het sneeuwen ophoudt, of wanneer de vergaarbak vol is, wordt er door de buis warm water gebracht in den cylinder, waarin de bak met sneeuw staat. Nu smelt de sneeuw natuurlijk en vloeit ze in de metalen kruik; ze wordt dan gemeten in een glas, dat in graden verdeeld is. Het warme water laat men daarop wegloopen door de kraan, en dan is de sneeuwmeter gereed om opnieuw gebruikt te worden. Op die wijze krijgt gij ook de sneeuw bij centimeters berekend. Daardoor heeft men eehter nog geen juiste opgave omtrent de hoogte van de sneeuwlaag op den grond;

Een sneeuwmeter.

’t is eigenlijk niets anders dan een maat van de vloeistof, die op den grond is gevallen.

Maar misschien stijgt nog uwe verbazing als gij hoort, dat ook de verdamping gemeten wordt! Dat is toch werkelijk waar en nog wel op zeer eenvoudige wijze. Men zet een metalen kist in den grond en vangt den regen op. Een koperen peilschaal, die bepaald voor dat doel is gemaakt, wordt in het water gestoken en tegen den zijwand van de tank gehouden. Dan teekent men op tot welk cijfer op de peilschaal het water reikt. Eenigen tijd later neemt men een tweede opname, en dan is het verschil tusschen de twee aanteekeningen, het bedrag van de verdamping.

Van den regen op de zon komende, zien wij daar twee zeer eigenaardige glazen thermometers. Zij worden ongeveer drie voet boven den grond op houten schragen in een horizontale richting gehouden. De éene heeft een zwarte schijf, de andere een witte. De eerste neemt een grootere hitte op dan de laatste; wij kunnen dat misschien duidelijker maken door een voorbeeld uit het dagelijksch leven. In den zomer hindert de warmte u veel spoediger in eene zwarte kleeding dan in een lichte; zwart trekt de warmte meer aan dan wit.

Er zijn nog andere thermometers om de temperatuur van de lucht op te nemen zonder dat de zon er invloed op uitoefent. De toestellen worden geplaatst in een soort van houten kooi, die men gemaakt heeft volgens het systeem van Venetiaansche

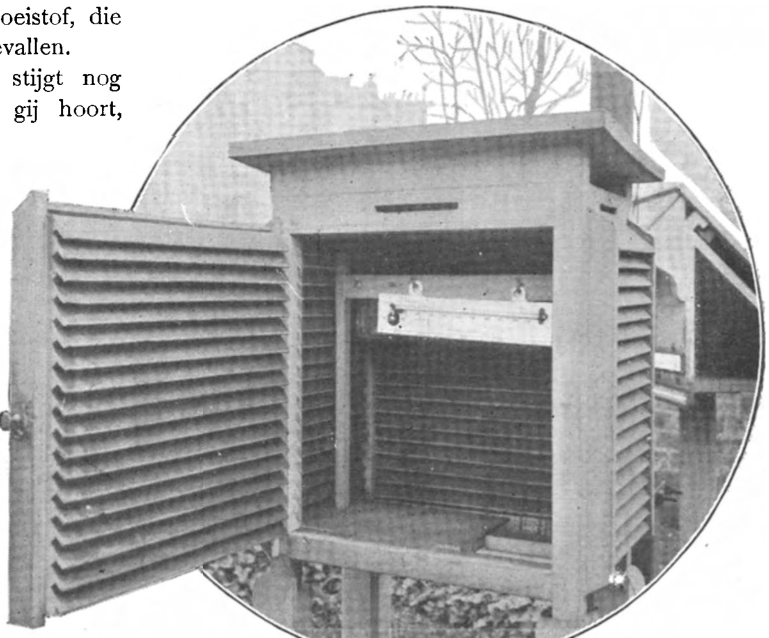

Thermometers, die beveiligd zijn voor de zon.

jaloezieën, met de latten naar beneden ge-

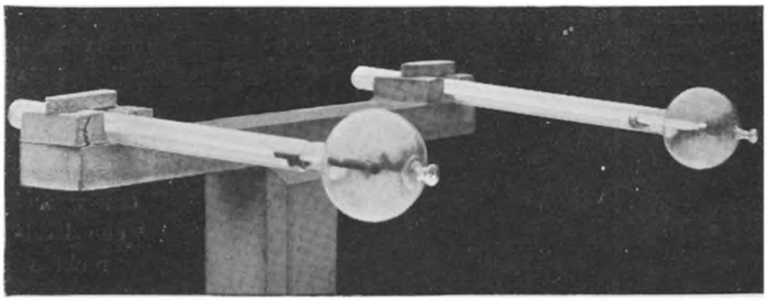

Zon-thermometers.

keerd, zooals op de hiernaast staande fotografie is aangetoond. De lucht gaat er dus doorheen, maar de zon kan er niet binnen dringen.

Er zijn ook electrische thermometers, maar de zonderlingste zijn zeker die, welke in betrekking staan tot een paar grasthermometers. Dat zijn zeer kleine en broze toestelletjes, die op het gras gezet zijn om de temperatuur van den grond op te nemen, en die omgeven worden door een stevig hek van ijzeren roeden, welke waaiersgewijze naar buiten uitloopen. Dat is voornamelijk om de katten af te weren, naar men mij zeide.

Een van de merkwaardigste toestellen, welke in het Hoofdgebouw van de Britsche Regenvalmaatschappij te zien zijn, is de „Brontometer". Dat is een uitvinding van den heer Symons en den heer M. Richard te Parijs. Het heeft jaren geduurd, voordat die thermometer geheel aan het beoogde doel beantwoordde, en nu is hij in 't bezit van de „Koninklijke Maatschappij" die hem heeft aangekocht. Het mechanisme is zoo gecompliceerd, dat het zeer moeilijk is het geheel te begrijpen, en dat is ook vrij natuurlijk als men bedenkt, dat die thermometer tot velerlei doeleinden gebezigd moet worden. Hij geeft tegelijkertijd aanwijzingen omtrent den hagel, den donder, den bliksem, den wind, den regen en den tijd.

Dat alles geschiedt met behulp van één enkel werktuig. De aanteekeningen worden door middel van een rij wijzernaalden op een papier gemaakt, dat om een langen

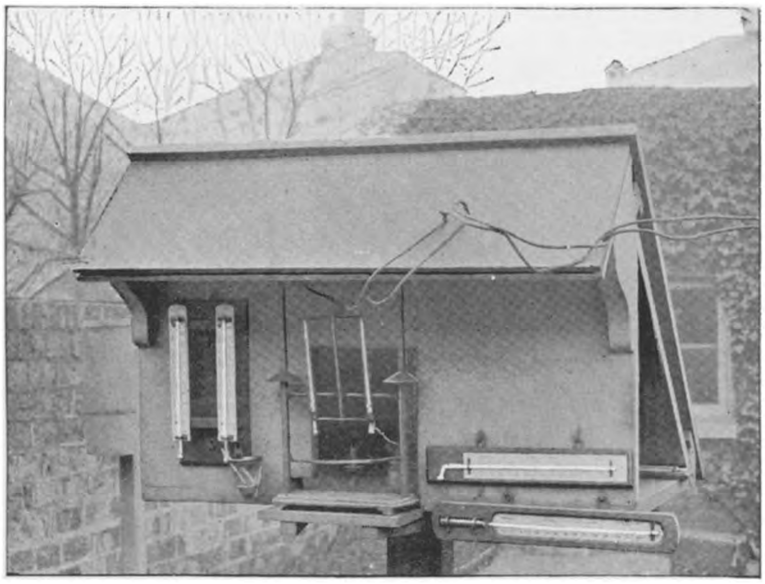

Electrische thermometers.

cylinder is gewonden. In geval van hagel, drukt de werktuigkundige met zijn vinger op een knop, en al naar de bui meer of minder hevig is, drukt hij sterker of minder sterk. Wanneer het weerlicht, worden er eenige sterke tikken gegeven, en de donder wordt aangeteekend door meer of minder sterk te drukken, al naar het gerommel dichtbij of ver af, luid of zwak is. Ook wordt de duur van elken slag aangewezen. De regen wordt ongeveer op dezelfde wijze gemeten, als wij reeds hebben aangetoond.

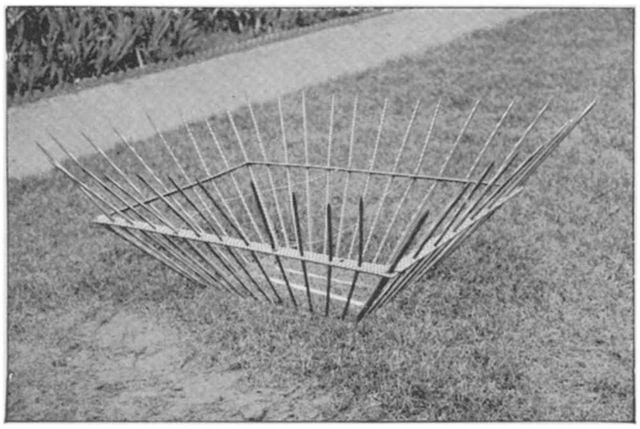

Gras-thermometers met een beschutting tegen de katten.

Het meest interessant van alles is de aanteekening van den wind. De „Brontometer" rust op een luchtledige kamer en is er mee verbonden door een caoutchouc buis. Hoe harder de wind waait, des te meer wijkt de wind-naald van de rechte lijn af; wanneer de wind gaat liggen, keert de naald weer tot haar normale positie terug. Gaat de wind plotseling liggen, dan zal de naald den kortsten weg nemen, om weer in een loodrechten stand te geraken. Op die wijze verkrijgt men een volledige, begrijpelijke en nauwkeurige aanteekening van den wind, daar men met een oogopslag alle afwijkingen ziet.

Terwijl de meeste naalden of ook slechts enkele haar taak verrichten, is de naald van den tijd voortdurend werkzaam, zoodat gij kunt nagaan of het een langdurige storm is geweest of slechts een voorbijgaande hevige windvlaag.

KRUISLIEFDE

DOOR

ANNA DE SAVORNIN LOHMAN.

Altijd had ze 't wel geweten *dat* het gebeuren zou — —, en nu — — nu 't zoover was — —, trapte ze van stomme onmachtige smart om zich heen — — in haar kamer stuk haar brieven — — haar fotografieën die hij soms voor haar had meegebracht van zijn reisjes — — alles — — alles — —

Ze wou niets meer hebben dat haar er aan herinnerde — — Ze wou sterk zijn — — sterk — —

— O God — — O God — — Wat haatte ze nu haar zuster! — —

— — — — — — — — — — — — —

Altijd had ze een afgunst gevoeld op dat mooie, teer-rose gezichtje, met die smachtende groote oogen — — en dat blanke voorhoofd, — en dien innemenden mond — — Ze moesten 't maar eens weten de menschen, die „Em" zoo lief vonden, — ze moesten 't maar eens weten, dat ze net zoo goed driftig en boos en opvliegend en onredelijk kon zijn als een ander — — —!"

Maar als je zoo'n gezicht had als Em — zoo'n madonna-gezichtje, — dan hield iedereen je maar dadelijk voor een engel — — —!"

En ze trok driftig de blauwe linten, die mama, goedig, ook om *haar* haarvlechten wou binden, af van haar bruinroode strengen — — „Ze bedankte er voor met die malle vodden te loopen," zei ze kribbig, niet durvend bekennen haar jaloezie van Em's lichtblond, zijig haar, waartegen 't blauw zoo prachtig deed. — —

„'n Vreemd kind toch. — Niets aanvallig" — zuchtten de vriendinnen van mama, — — —

„Die Em — — Ja — — *dat* was een schat van 'n kind!"

— — Zoo waren ze groot geworden. — — Zij, altijd lijdend onder haar verkropte jaloezie; Em, onbewust-wreed dikwijls, in haar verwend-kindje zijn van zorgelooze levensblijheid. Veel kibbelend samen als zusters plegen te doen, toch wel aan elkaar gehecht, van elkaar houdend, elkaar noodig hebbend — — —

Tot „hij" kwam in hun leven — —

„Hij" was een zoon van een van papa's oudste academie-vrienden. Als zoodanig kwam hij, van uit Leiden waar hij in de rechten studeerde, veel bij hen aan huis. — — 't Eerste jaar waren Em en zij beiden in Engeland op een soort kostschool geweest. In den loop van zijn 2de kwamen zij terug. — — Al dien eersten middag, op dat intieme dineetje waarop ze hem hadden leeren kennen voor 't eerst, was het aan Mechtelds jaloezie-gescherpten blik niet ontgaan, hoe Em, — in haar wit neteldoekje onweerstaanbaar-lief — 't hem te pakken had gegeven.

Hij had naast haar gezeten aan tafel. Op grond van de vriendschap tusschen de twee vaders, werd de toon dadelijk instinctief vertrouwelijk en familiaar. — Mechteld, die aan den anderen kant der tafel zat, kon hen zien lachen en praten, en giste hun ontkiemende gemeenzaamheid — —

Na 't eten, terwijl ze de koffie presenteerde, die Em inschonk, hoorde ze hoe ze elkaar al bij den naam noemden — — —

En Em, die haar lichte verrassing aflas van haar gelaat, was vroolijk lachend daarover begonnen — —

„Zeg nu — — Ed — — hé, ik kan er mijn mond nog niet naar zetten om dat zoo maar ineens te zeggen, je moogt nu meteen ook wel eens vragen aan mijn zuster Mechteld, of zij ook jou de eer wil aandoen, om zich bij haar voornaam te laten noemen" — —

„Dáár heb *ik* geen geschikten naam voor," zei Mechteld, met een scherpheid, die ze zelve niet begreep.

Edmond had er zoo verwonderd van gekeken, dat ze, verlegen over zich zelf, vriendelijker er aan toevoegde:

„... 't Spreekt immers vanzelf dat u 't doen moet, u is toch een soort huisvriend van papa en mama — —"

„Dat hoop ik — — en het steeds méér te worden." — Hij gluurde daarbij uit zijn oogleden naar Em. — — En Em bloosde even. — — — Ja, van toen af, dadelijk, had Mechteld 't wel geweten, dat het zoo komen moest. — — — En 's avonds, op hun kamertje, terwijl ze zich uitkleedden, terwijl Em opmerkte: „'n Gezellig type, die Ed van der Horsten, — vindt je niet?" was ze bits uitgevallen: „Ja natuurlijk, jij vindt iedereen „gezellig", — 't is net 'n man als 'n ander — —"

„Jaloersch?" plaagde Em kalm. — —

Ze smeet nijdig haar japon op een stoel. Zij had geen witte willen dragen, hoe mama ook bad en smeekte, omdat het „zoo lief stond: gelijkgekleede zustertjes." — „'t Valt dan nog meer op hoe leelijk ik ben, naast Em," had ze volgehouden — — en 'n grijze aangetrokken, die haar wel niet verjongde, maar toch niet slecht stond. — —

„Nu verkreukte ze die japon expresselijk. — „'t Hielp toch niet, hoe zij zich kleedde — naar Em werd toch alléén gekeken" — —

— — — — — — — — — — — — —

Hij had vlug afgestudeerd, was in die twee jaar heel veel bij hen aan huis gekomen. Dat hij Em „hebben wou", kon iedereen zien. Zij alleen, in haar blind hopen en hopen, tegen beter weten in, zij alleen had nog getwijfeld soms, gedacht dat hij 't op den duur toch wel merken *moest,* hoe véél inniger, trouwer, teèrder háár liefde was dan die van Em. — — — — Toen hij met die influenza vier weken thuis had gezeten, was *zij* toen gaan schaatsenrijden en gaan dansen, zooals Em? Had *zij* niet verkoudheid vóórgewend, en op den avond van dat soiréetje plotselinge hoofdpijn? — — Maar Em was gegaan. Em had zich „dol" geamuseerd, op 't ijs en in de armen van andere heeren; terwijl hij ziek lag, en leed, en naar haar verlangde. — — —

En toen hij, om zijn doctoraal, zoo heel weinig kon overkomen, en maar steeds werkte, werkte, had Em toen niet, inplaats van zijn flinkheid te bewonderen, gezegd dat hij een vervelende, saaie vent was, dat ze 't gek vond zich zóó af te beulen, alleen om een jaar eerder klaar te zijn; had ze niet die invitatie aangenomen voor die bruiloftsfeesten in Maastricht, hoewel ze wist hoe gróót verdriet ze hem er door deed, en hoe naar hij 't vond haar zoo ver weg te weten, bij al die pretmakende, flirtende jongelui! — —

„Ze was maar éèns jong," — had zij gezegd.

Dàn was 't geweest, dat zij, Mechteld, hóópte, hóópte, hoe hij tot de erkentenis komen zou van *hàre* liefde, stille, trouwe, àlles hem offerende liefde, die maar wachtte om zich hem te mogen geven. — — — —

— — — — — — — — — —

Nu waren zij geëngageerd — —

Als iets dat eigenlijk van zelf sprak, had Em 't haar gezegd, terwijl ze samen in 't coupéetje naar huis reden, van het diner bij de Van Levens — —

„Zeg Mecht — heb je gemerkt, hoe lang Ed en ik bezig zijn geweest om dat album dicht te krijgen?... 't is er door — — hij komt morgen bij papa — —"

Ze voelde zich ijskoud. — En 'n verlangen in haar opvlammen om haar mooi zusje, die de zaligheidswoorden zoo bedaard uitzeggen kon, te worgen uit jaloezie — —

...„Ik heb 't altijd wel gedacht," — — zei ze toonloos, zelve verbaasd over 't banale van haar zoo-antwoorden-kunnen.

En Em, haar handschoenen, langzaam, voorzichtig, uittrekkende, en de vingers gladstrijkend, met 'n half-ingehouden geeuwtje — —

„Ja, 't zal voor papa en mama nu ook niet precies gróót nieuws zijn! — — Iedereen heeft, geloof ik, wel geweten dat 't er van komen moest." — — — — — —
— — — — — — — — — —

's Avonds, toen ze al in bed lagen, de lichten van de gaskroon uit, wrong 't zich ineens uit Mechtelds keel, als een angst die niet te verkroppen was — —

„Em — — houdt je van hem?" — —

En Em, al slaperig, — „Hé, wat 'n dwaze vraag; — — natuurlijk." — — Toen, booswordend, liet ze volgen:

„Denk je soms dat ik hem neem om maar te trouwen!? — Zóó oud ben *ik* toch nog niet, zou ik denken, of zoo leelijk — —!"

Maar Mechteld, geheel vervuld van haar angst, om 't geluk van dien ze lief had, stootte het er uit:

„'t Is maar, ik zou 't zoo vreeselijk vinden als je niet net zooveel hield van hem, als hij 't doet van jou! — Hij houdt erg veel van je, Em!"

„Hoe weet *jij* dat?" zei Em, zachtergestemd, toch een beetje wantrouwig. — —

„Dat kan ik wel zien — —; iedereen kan 't zien!" — —

...'t Flatteerde Em. — En zij zei, genadig-geruststellend: „Nu, wees maar gerust; ik ben van plan 'n heel goeie vrouw voor hem te wezen, hoor — —!"

Toen ze kort daarna insliep, lag Mechteld wakker, de lippen saamgeknepen, de oogen strak-starend in de duisternis:

„O God, o God — — Als hij *haar* eens gevraagd had — —!"

Wat zou ze niet gegeven en gedaan hebben om precies zóó te worden en te wezen, als *hij* haar graag hebben wou — —!

Maar Em was zeker van zichzelf, *dat* ze wezen zou „'n goeie vrouw" voor hem. — Em dacht er niet aan, zich te veranderen, of fouten af te leggen, of deugden aan te leeren — —! Em zei genadig-zelfverzekerd: „'k Ben van plan 'n heel goeie vrouw voor hem te wezen." — —

...Ze haatte haar. — Om haar mooie Madonna-gezichtje haatte ze haar! — —
— — — — — — — — — —

Nu, terwijl ze samen „wandelden", Ed en Em, om 't engagement publiek te maken, liep ze in haar kamer op en neer, scheurde haar herinneringen uit haar hart in blinde vernielingszucht, de paar brieven die ze van hem had, onbeduidende, nietszeggende dingetjes, over een invitatie harer ouders, een bedankje voor een cadeau; een paar fotografietjes, die hij voor haar gemaakt had terwijl hij op reis was; een schrijfmappe gekregen voor een philippine!

Hoe blij was ze er steeds mee geweest!

Nu, brutaal-wreed, lag 't alles verscheurd, bevlekt, vertreden op den grond. — En, op haar bureautje, blij-lachend, stond het nieuwe portret, van hen samen, Ed en Em, hoofd aan hoofd — — en scheen uit te lachen haar smart. — —

— — Sterk-zijn, stormde 't in haar — sterk zijn! Breken met alle teere vrouwgevoelens nu! — — Geen laffe sentimentaliteit! En ze vernietigde, — vernietigde, — in ontelbare kleine brokjes en vodjes — —

't Gaf haar een momentane verlichting, een gedachten-afleiding. — —

Maar, er tusschendoor, flitste 't maar steeds in haar hersenen: Wat nu — — Wat nu — —!
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Toen wist ze 't ineens. — —

En ze zei 't aan haar ouders, zoodra ze met hen alleen was, na den eten, terwijl Ed en Em in Em's boudoirtje samen waren:

„Ze was nu al een paar jaar „in de wereld" geweest. 't Degouteerde haar zoo. Ze wilde zoo graag iets degelijks beginnen: pleegzuster worden — —"

Papa werd dadelijk driftig:

„Moest *zij* nu ook al met die nieuwerwetsche kunsten aankomen? — — Als je éene dochter trouwen ging, was er toch waarachtig wel genoeg thuis te doen voor de ander die overbleef. Gekheid!"

Mama, zachter, goediger, een beetje begrijpend misschien, schreide. — „Zij kon toch niet op haar ouden dag zoo alléén blijven. Met Em ging 't zonnetje 't huis uit. Als Mecht nu óók nog weg wou, wat dan?" — —

„Als Em wèl haar zin krijgt, en mag trouwen, waarom mag ik dan den mijnen niet doen? — — Als *ik* nu een andere bestemming voel?"

Toen sprak papa iets van: „dat trouwen de natuurlijke bestemming der vrouw is" — en van „je dan maar moeten schikken, als je zitten bleef." — —

Mechteld vloog op van pijn, bij 't onverhoeds aan papa ontsnapte woord — —

Mama viel in, verschrikt: „Maar man!" —

En Mechteld, héésch van drift: „Met papa *viel* niet te redeneeren. — — Als hij dan niet anders wou, dan liep ze nog liever weg, dan zich zóó iets laten zeggen. — 't Was háár schuld niet, dat ze over was. — —"

II.

„Ontijdig — — —" stond in het telegram. En: „Dadelijk komen — zéér zorgelijk — —"

Ze zat in de leege eerste-klasse-coupé, starend zonder te zien naar de schemering-wegblauwende lage landen aan weerszijden, naar 't traag-vlietende vaartje, omzoomd met onooglijke knotwilgjes — — —

Ze huiverde nu telkens — — straks had ze 't warm gehad, — — van een weeë, klamme benauwdheid; — — 't was ook niet koud — — tòch huiverde ze. — —

— — „O God — o God — *dat* wàs toch wèl slecht — wèl slecht, je eigen zuster doodwenschen — —"

En ze dééd het toch — —

Met akelige zelfbewustheid wist ze het, hóe vurig ze 't wenschte, straks een sterfkamer te vinden — — en een doode — —

Net zoo goed als een moord-begaan —, was dit wenschen! — Ze wist het. Ze wou haar geluk bouwen op moord. — — In haar gedachten hóópte ze op Em's dood, — omdat hij dan wel hertrouwen zou met háár — — —

Ze had zoovéél bij hen gelogeerd ná hun huwelijk. Door dat eeuwige ruzieën met papa, die haar geen pleegzuster wou laten worden, had ze 't een uitkomst gevonden telkens, weken en weken, bij Ed en Em haar intrek te nemen. — — Dat daarin iets was van zwak toegeven aan haar verlangen naar hèm, had ze niet dadelijk begrepen. Ze had eerlijk gemeend, dat het alléén om papa was. — En ze vond het zoo prettig, dat hij, Ed, haar hoe langer hoe meer ging apprecieeren, 't waardeerde wanneer ze vroeg opstond om voor hem thee te schenken, terwijl Em nog luierde boven op de slaapkamer, dat hij met haar wandelde, terwijl Em vriendinnen en afternoon-teas afliep, dat hij haar raad vroeg en met haar zijn kleine belangen bepraatte, terwijl Em zat te lezen of japonnetjes voor zich knutselde. — — Al méér en méér voelde ze haar liefde, haar verlangen naar hem, groeien, groeien, — — totdat 't op een dag uitbrak, — een ineens bloemgeworden knop — — —

Em had haar geïrriteerd, al van af den morgen, door een treiterig met Ed willen-visites-maken, terwijl deze zei, dat hij er heusch geen tijd voor had, iets moest afmaken voor een juridisch tijdschrift. — —

— — „Iedereen zegt, dat het onbeleefd van je is, nóóit eens met me mee te gaan," zeurde Em onder de koffie opnieuw. — —

„Ik ben verleden week toch óók nog naar die receptie geweest — —"

„Nu ja, — 't is net alsof 't een hééle gunst van je is. — — Wat hèb ik nu eigenlijk aan je — —!"

Hij zweeg even, — zei toen vriendelijk-goedig: „Kan je 't dan heelemaal niets

schelen, dat je een knappen man hebt? Dat zeggen ze toch óók van je man, hè? Ik kan toch niet tegelijk werken en visites maken? — —"

Maar zij, pruilerig, hield vol — „Nou ja, alles goed en wel. Maar op die manier bedank ik voor je héele knapheid. Ik heb niets meer aan je als vrouw."

Toen werd hij óók driftig, stond op, sloeg de deur achter zich toe, met een kort:

„Nu, en ik zeg je dan, dat ik 't *niet* doe; of je nu dreint of niet."

„Zoo is hij nu altijd tegenwoordig," huilde Em tegen haar zuster.

Maar Mechteld, die bij 't heele tooneel in zwijgende, stomme drift, zenuwachtig-haastig, had staan kopjes-wasschen, smeet ineens den bak, kopjes en al, over den vloer. — —

„Schaam jij je — schaam jij je —" riep ze. — — „Inplaats van op je knieën dankbaar te zijn voor je geluk, bederf je Eds leven met je getreiter — —"

En, vóór ze méér gezegd had, bedaarde ze ineens, door de woede waarmee Em haar bij den arm greep, en toeriep:

„En wou jij je soms tusschen ons dringen, jij met je valsche liefheid! — Ik heb jouw raad anders heusch niet noodig, heusch niet. Ik neem je alleen in *mijn* huis, uit medelijden, — omdat je overal óver bent, begrijp je-óver — — —"

In 't volgend oogenblik, op haar kamer alléén, had Mechteld zichzelve dóórgrond, verstaan óók, dat 't maar beter was heen te gaan uit het huis harer zuster. Ze had haar koffers 's middags gepakt, en 's avonds had ze aan mama geschreven, een kort briefje, van zich niet recht wèl voelen, liever intijds naar huis willen gaan. —

Zoo iets dergelijks ook had ze aan Ed gezegd. En Ed had niets gemerkt; ten minste maar zoo gedaan, ... als Em hem het een of ander mocht hebben verteld. — Em was zoo lief geweest tegen haar man dien middag. Ieder onweerswolkje scheen weggedreven. Ze had het natuurlijk gedaan om Mechteld daardoor te plagen, haar nederlaag te doen gevoelen. — En Mechteld was zich haar overwezen ook zoo recht bitter bewust geworden, dien langen laatsten avond van samenzijn, waarin Em maar steeds zich beijverde haar man te boeien en te behagen, en daarin zoo goed slaagde. — — Samen hadden de zusters er niet meer over gesproken. Ze hadden 't alleen-zijn vermeden. Den volgenden ochtend, terwijl ze even wachtten op Ed, die Mechteld naar den trein zou brengen, zei Em enkel, haastig, gedwongen: „Natuurlijk, als je eens terug wilt komen dan graag; zóó erg meende ik dat nu niet gisteren — —"

Maar zij wisten beide, dat het een phrase was, en dat Mechteld heenging voor goed.

En nu kwam zij terug, zóó — —

Bij een stervende — —!

Ze had in den laatsten tijd zoo telkens gedacht daaraan: „Als dat nu eens gebeuren mocht zóó, zoo'n ongelukkige bevalling, — en van Ems dood, en als dan — —"

... Verder had ze nimmer durven doordenken: maar nu wist ze toch wel heel zeker wat ze gedacht had inwendig — — „als zij dan werd: zijn tweede vrouw — —!"

Hij was nog jong. — Ze zeiden altijd dat mannen gauw vergeten, en niet kunnen leven buiten „dat" — —; en hij was toch wel héél lief voor haar, en hij waardeerde haar wel; ze was er zeker van, méér dan iemand anders haar waardeerde — —

„Als — — als — —"

't Was een benauwende nachtmerrie, die haar achterna zat, zoodra ze zich alleen, overgelaten aan haar gedachten voelde. Ze zocht afleiding, opwinding, vreesde alleen te zijn — —

„Als — — als — —"

't Vervolgde haar; liet haar geen rust.

En mama, die telkens en telkens weer over dien éérsten baby, dat éérste kleinkind, met haar sprak; die zich grootmoederachtig-gelukkig verdiepte in de toekomst van als 't kleintje er was en „hoe Em dan doen moest" — en hoe de logeerkamer moest worden in orde gemaakt tegen den zomer, met een wiegje voor baby — —

„Bent u nooit eens bang dat 't mis gaat,"

had Mechteld eens gevraagd, de adem stokkend, als vreesde ze, dat mama haar schandelijk hopen hóóren moest uit haar stem. — —

Mama, een beetje verschrikt over 't luid aanroeren van wat ze maar liefst niet denken wou, of hard op zeggen nog minder, zei haastig — — „Wel neen — waarom dat nu? — — Em is zoo gezond en zóó flink — en Ed ook. — Zoo iets gaat haast altijd goed — —"

„Haast" — — En, in haar gedachten, telde Mechteld op de gevallen van getrouwde kennissen, die mis gegaan waren. — En Annie toch — — En Net de Waal — — En Frederique van Mahden, na haar derde kindje — — en dan dat lange lijden van Emilie Winters! — —"

„Als — — als — —"

— — — — — — — — — —

En nu, terwijl ze hier zat in den trein, die haar traag bracht naar de stervende, nu *wist* ze het: haar angst was voorgevoel geweest! Mystiek was ze gewaarschuwd voor wat komen ging. — — 't Geluk kwam. — Door Lijden. — Door Dood. — — Was dat dan hare schuld — —? Mocht zij niet bouwen haar gelukstoekomst, op den grafgrond waaronder haar zuster sliep!

Dat was toch zoo de loop der dingen. — — Ze mocht dien rustig aanvaarden — —

Het geluk! — 't Geluk. — —

En ze zag hem dien ze liefhad — —, zag zichzelve hem troosten — —, hem doen vergeten — —, hem doen begrijpen dat *zij* hem méér en beter en zelfopofferender liefhad, dan Em 't ooit had gedaan. — —

— — — — — — — — —

— — — — — — — — —

Ze liep alléén 't kleine eind straat naar hun woning. Niemand aan den trein om haar te halen! Mama was al sinds eenige dagen gelogeerd bij Ed en Em; omdat de berichten over Em niet heel gunstig luidden. Papa zat in 't buitenland voor een regeeringscongres, waarvan hij afgevaardigde was. — Die kon pas overmorgen terug zijn, als hij den nachttrein uit Parijs nog haalde — — En Ed was natuurlijk bij haar — —, ten minste —, als ze nog niet — —"

Ze zag óp naar de gordijnen. Maar 't was donker. Die verrieden niets, in gewone avondgeslotenheid van neêrhangen. Toen belde ze — —, de bel was omwonden. — — En in de gang mama — —:

„Goddank kind dat je er bent — — goddank — — Ze is zóó naar..." — —

Ze gingen de trap op, naar de ziekekamer. — Ze zag Em liggen; bleek niet maar grauwgrijs-vaal; 't mooie blonde haar was afgeknipt, de oogen stonden glansloos — en zoo mager 't spitsgeworden gezichtje —!

Was dat de mooie Em! — — En, tegelijk met haar medelijden, flitste 't dóór haar: „Wat zal *hij* haar nu ànders zien; nu ben *ik* de mooiste..."

— — „Dag Mecht — lieve, oude Mecht," huilde Em zenuwachtig — — „Ik ben zóó blij dat jij er nu óók bent... —"

Ze had het gevoel van een Judas, toen ze antwoorden moest met een kus, en 't slappe magere handje van de zieke lief moest drukken. — —

„Ik dacht, dat Ed bij je was —, dat Ed je van den trein zou halen. Waar is Ed?" — — zei Em onrustig. — —

Mama knipoogde tegen Mechteld, dat ze maar weg moest gaan, met 'n noodleugentje. — — „Dat *is* ook zoo," zei ze haastig. — „Maar hij doet nog even beneden zijn jas uit. Nietwaar Mecht —? Ga jij hem roepen, wil je — —?" En, Mechteld wegduwend, mompelde ze — — „Hij is met den dokter beneden; laat 't niet merken aan háár. — Roep hem." — —

— — Juist toen Mechteld de deur opendeed stond de dokter op — — Ze zag de beide mannen vóór zich, hóórde de kalme beroepsstem van den dokter — — „Er *is* kans —, maar u moet vóórbereid wezen op 'n noodlottigen afloop" — —, en ving op *zijn* blik — — Ed's blik. — —

Toen wist ze, — begreep ze — —

Wist ze, dat Ed *liefhad* die vrouw, naar wier dood zij, — die hèm liefhad, — verlangen dùrfde. — —

— — — — — — — — — —

O die blik van stomme, zwijgende, martelende angst! — —

„Ed —" zei ze — — „Zij laat je roepen — —"

En ze gleed weg — — in de kamer — — Hij wist niet eens dat ze gekomen was —; hij hoorde alleen haar boodschap van Em — —.

In de kamer, lei ze 't hoofd op de tafel, en schreide — —

... Neen — — neen. Ze had hem niet lief. Nu wist ze 't wèl, dat ze hem niet liefhad. Want dan toch zou ze hem gunnen zijn geluk — — Als hij Em liefhad — — dan — — dan — —, wou ze toch *zijn* geluk, — *zijn* geluk alléén — —, niet het hare — — niet het hare — —

... Ze schreide — — schreide — —

... „Als ze maar iets doen kon, iets om hem te geven 't geluk, — om goed te maken haar schuld aan hem — —"

Als *zij* maar kon sterven in plaats van Em; — in plaats van Em — —

Wat zalig-gemakkelijk zou *dat* geweest zijn — —!

Als ze zich nu maar offeren kon voor hem, maar kon redden die ze had doodgewenscht — —, redden om zijnentwil; omdat *zijn* geluk haar ging boven 't hare — —

En, in haar arme onmacht, vouwden haar handen zich, en ze bad —, 't éénige wat ze voor hem kon doen in haar niet-weten; bidden of 't ook helpen zou — — „Vergeef mij Heer — straf mij Heer — —, maar maak Em gezond, omdat *hij* Em liefheeft — —"

En, al maar door, herhaalde ze 't zelfde smeekgebed, en dezelfde hulpelooze woorden, van eene die 't bidden verleerd heeft: „Maak Em gezond, omdat *hij* Em liefheeft."

„God Em — — 'k ben toch zóó gelukkig" — —

Zij hoorde die woorden tot haar doorklinken in haar hoekje bij 't raam, waar ze 't getemperde licht opving voor haar naaiwerk — —

Ze hoorde den kus dien hij haar zuster gaf — — 'n zachten, teeren, voorzichtigen zoen, alsof hij bang was dat een onverhoedsche aanraking kon doen breken 't nog zoo zwakke lichaam! — —

En ze zag hem de kamer uitgaan, op zijn teenen, nog eens omkijkend, zijn vrouwtje toeknikkend met een lief vaarwel. „Slaap nu maar weer wat — straks kom ik je wat voorlezen — —"

En 't laatste wat ze nog zag, was weer die blik, die stralend-gelukkige blik, die uitjubelde zijn vreugde van haar behoudenweten, — aan hem teruggegeven — —

Ze perste de lippen op elkaar om 't niet uit te schreeuwen van pijn — — Maar de tranen dropten stil op haar werk — — weerspannige, niet in te houden tranen — —

Dat hij haar dan toch liefhad —, háár, 't verwende egoïste kindje, dat eigenlijk veel meer aan zich zelve dacht dan aan hem, dat zich *liet* liefhebben dóór hem; meer aannam dan *gaf* liefde — —

O, hoe háátte ze háár — — háátte ze háár — — Hèm had ze nu immers het grootste offer gebracht; — gebeden voor 't behoud van zijn geluk, omdat haar zusters *leven* wàs zijn *geluk* — — —

En ze had er een soort blije voldoening in: te denken dat hij 't heusch dankte misschien áán háár Bidden — —, áán háár Hartstocht-Bidden — — 't éénige wat ze had kùnnen doen voor hèm — —

Maar nu 't voorbij was, nu de strijd wàs gestreden, nu kòn ze niet anders dan tòch háten — — háár — —

— — — — — — — — — — —

„Mecht — — toe, kom eens bij me —" vroeg Em. „Ik wou je wat vertellen. Wat, dat je plezier zal doen. —"

Ze kwam, onverschillig, wèl wetend dat niets háár zou kunnen plezier-doen —"

Em, — wat-gezonder-uitziend-al, 't haar 'n ietsje gefriseerd, de oogen levendiger, — richtte zich wat op, om lief haar zuster tot zich te trekken. — Ze had de ruzie van 't laatste afscheid heelemaal vergeten, in haar blije dankbaarheid dat iedereen, — Mecht óók, — zoo goed voor haar was geweest in deze ziektedagen. In haar juichend zich

bewust worden dat ze terugkeerde tot leven en gezondheid en geluk, leek al dat vroeger gebeurde zoo ver-af, kleinzielig, had ze een behoefte iedereen te doen deelen in haar eigen jubel-stemming van dankbaarheid. —

„Zeg Mecht," begon ze. „Ik had eigenlijk toch nooit gedacht, dat je zóóveel van mij hieldt."

Mechteld antwoordde niet —, deed zich geweld aan. — —

— — „Je bent zoo lief voor me geweest — — en zoo geduldig — — en nog al met dat vermoeiende waken 's nachts. — — Ed zegt óók, dat je nu wel getóónd hebt een geboren verpleegster te zijn — — - —! En dat wou ik je dan ook eigenlijk vertellen: Ed wil aan papa schrijven, om, namens ons, te vragen dat hij je nu eindelijk permissie geeft om het te worden. — — Zie je, je begrijpt: nù, nù papa óók zoo blij is met m'n beterschap, nu zal hij *òns* niets weigeren. We zullen 't voor je vragen als *mijn* éérste wensch. — Vindt je 't niet goedbedacht? 't Is een idée van mij!" —

Maar Mechteld, ruw, trok haar hand terug. Ieder woord was een steek in haar arm bloedend vrouwenhart. — Ze zag in een flits terug, hoe ze hier vóór eenige dagen gekomen was, tegenjubelend haar toekomstgeluk, rozig opschemerend achter Em's open graf. - - — En nu ging ze heen —, eene die met toekomstgeluk had afgerekend, die schuilging in 't ziekenhuiskleed, niet uit roeping, maar uit wanhoop — —

En dat —, *dat* ook nog, — kreeg ze, als een geschenk, een gunst, waarvoor ze bedanken moest, háár, de gehaátte — — —

En woest gilde ze 't haar toe — — „Ik dank je — — ik wil niet — —, ik wil niets met jullie te maken hebben — —, ik wil jullie voor niets behoeven te bedanken — — ik haat je — — ik háát je — —"

— — „Maar mijn God, Mecht, wat bezielt je! — — Je bent gek! — —" — En Ems vingers, angstig, zochten den electrischen schelknop. — — Ze begreep er niets van. —

Toen, in opgezweepte smart, schudde haar zuster haar heen en weer, knéép haar schouders, onder de dunne nachtjapon: „Hoor je 't," hijgde ze — „Hoor je 't — Ik háát je — — Ik heb je altijd gehaát — —; en ik haat je man — — en alles wat van jou is — — alles — —."

In 't zelfde oogenblik stormde Ed binnen, gewaarschuwd al door den schel, hoorend op de gang Mecht's schreeuwen, Ems huilen — —

En ze bedáárde — — bedáárde onmiddellijk, toen ze ontmoette zijn oogen vol toorn, verontwaardiging, afkeer, van háár — —

Nu had ze hèm verdriet aangedaan — hèm dien ze zóó lief had — —

Als een geslagen hond stond ze vóór hem, terwijl Em snikte — —

„O die Mecht! — — Die akelige, gemééne Mecht, om mij zóó te laten schrikken — —! Zij is gek; breng haar weg Ed. Zij is gek — —"

En, terwijl hij haar de deur uitduwde, woedend, dien afkeer van háár onverholen in zijn oogen, deed ze geen enkele poging zich te verdedigen op zijn: „Scháám je — scháám je — —"

Want als een triomfkreet jubelde 't in haar òp, inwendig — — „En tòch — — heb IK haar gered, — voor hèm — voor hèm, door mijn bidden. — — Zijn geluk dankt hij tòch aan *mij* — — aan *mij*.

— — — — — — — — — — —

En de trein dreunde haar terug in de vallende schemering, langs de vlakke, wegdeinende velden, en de onooglijke knotwilgen en de smalle vaart, denzelfden weg terug, weg vàn het Geluk, tegen de eenzame smartstoekomst — —

. . . Maar ze wist het, als *het* mooie in haar leven dat haar staande zou houden, 't mooie geheim harer ziel: —

„Ik heb hem lief — méér dan mijzelve — met de hoogste liefde — —, die alleen zijn Geluk zoekt — — de kruisliefde, van alles geven, zichzelve offeren kunnen om hèm — om hèm — — —

Den Haag, Dec. '02.

De Russische Crusoé's van Spitsbergen.

Onder de vele verhalen omtrent de heldhaftige inspanning en zelfopoffering in de Poolstreken, is er zeker geen dat meer belangstelling verdient dan dat van de vier Russische zeelieden, die zes jaren en drie maanden hebben doorgebracht op een onbewoond eiland ten Oosten van Spitsbergen. Het is reeds anderhalve eeuw geleden, dat hunne lotgevallen algemeene verbazing en bewondering wekten in Noord-Europa, doch de geschiedenis is zoo belangwekkend, dat het tegenwoordige geslacht er zeker ook gaarne het een en ander van zal vernemen. Het verhaal is indertijd nauwkeurig opgeteekend, zoodat ieder overtuigd kan zijn, dat het geheel naar waarheid is.

Vóór ongeveer vijfhonderd jaar waagden de stoutmoedige Russische zeelieden uit den omtrek van de Witte Zee zich elken zomer aan het jacht maken op walvisschen in de met ijs bedekte wateren ten Zuid-Oosten van Spitsbergen, en in 1743 rustte Jeremia Okladmkof, een Russisch koopman uit Mesen, bij Archangel, als naar gewoonte een klein vaartuig uit met een bemanning van slechts veertien koppen om in de ijszeeën uit te gaan op de walvischvangst. In 't begin van de reis woei er een matige wind en was de zee vrij van ijs, maar weldra kwam er tegenwind, waardoor het schip zoodanig aan alle zijden door ijsschotsen werd ingesloten, dat het met een volslagen ondergang werd bedreigd. Gelukkig zag de bemanning, toen de dikke mist optrok, dat er op twee mijlen afstand land was, hetwelk volgens de meening van Alexis Himkoff, hetzelfde eiland moest zijn, waar een Russische walvischvaarder reeds vroeger een winter had doorgebracht.

De toestand van het ijs werd met elke seconde angstverwekkender, zoodat men als het ware een zelfmoord pleegde door nog langer op het schip te blijven. De schepelingen beraadslaagden te zamen, en waren het weldra met elkander eens, dat zij op dat eiland moesten overwinteren.

Eenmaal daartoe besloten, zonden ze vier mannen uit hun midden naar dat eiland om te onderzoeken welke hulpbronnen daar te vinden waren, en of de hut er nog stond, die naar Alexis Himkoff zeide, daar in vroeger tijd gebouwd moest zijn. Aan hem werd de leiding van de onderneming opgedragen, én omdat hij de eerste stuurman was, én omdat hij reeds zooveel omtrent dat eiland had vernomen. Hij koos voor dien gevaarvollen tocht de flinkste matrozen van de bemanning, nl. zijn zoon, Ivan Himkoff, Stephen Scharapof en Teodor Weregin.

Het schip was aan alle zijden zoo nauw ingesloten door het ijs, dat er geen open water was, waarin men de boot kon neerlaten. Hoewel de schotsen niet groot waren, hadden de sterke wind en de geduchte golfslag ze zoo vast op elkaar gedrongen, dat de mannen te voet naar den vasten wal konden gaan.

Door de ervaring bij vroegere reizen opgedaan, kostte het hun weinig moeite om over het ijs te loopen, en wisten zij, dat zij op alle mogelijke gebeurlijkheden bedacht moesten zijn; zij begrepen ook zeer goed, dat een groot gewicht gevaar kon opleveren; dat men tusschen losse ijsschotsen kon vallen en dat men dan licht verdrinken kon, voordat er hulp kwam opdagen — hetgeen reeds menig te zwaar belast walvischvaarder is overkomen. Ieder droeg zijn gewone kleeding en had zijn onmisbare pijp bij zich. Zij droegen tusschen zich in een geweer, een kruithoorn met twaalf ladingen kruit, twaalf kogels, een bijl, een kleinen ketel, een mes, een tondeldoos en tondel, een blaas met tabak gevuld en een zak met ongeveer twintig pond meel.

Zij bereikten den wal met veel moeite, en nadat zij anderhalve mijl hadden afgelegd, vonden zij de hut. De duisternis viel

toen juist in, zoodat zij een treurigen nacht doorbrachten in die verlaten en vervallen woning.

Zoodra de morgen begon aan te breken, begaven zij zich onmiddellijk naar de kust om aan hunne makkers mee te deelen, dat zij de woning gevonden hadden, en dat men de levensmiddelen, ammunitie en andere benoodigdheden voor een overwintering aan wal moest brengen.

Hoe groot evenwel was hun verbazing en teleurstelling toen zij een open zee vóór zich zagen; een effen en hel schitterende oppervlakte, waarop geen zeil, noch ijsschots meer te zien was! Zij waren genoegzaam bekend met de veranderlijkheid van het weer in die zeeën om te begrijpen, dat er plotseling een bui was losgebarsten, waardoor het pakijs uiteen was gedreven en het schip was weggestuwd of vernield. Maar wat zou er dan van hunne makkers geworden zijn? Zou het schip in den loop van den dag terugkeeren? Of zou de bemanning het zinkende schip verlaten en den dood gevonden hebben door verdrinken? Of zouden zij zich hier of daar nog op het pakijs bevinden?

Met een gevoel van angst en wanhoop, zooals zij dat tot nu toe nog nooit hadden gekend, keerden zij terug naar hun ellendige hut. Door velerlei tegenstrijdige gewaarwordingen geslingerd, gingen zij beurtelings het eiland verkennen, en naar de kust om uit te zien naar het schip. Eerst vele weken later gaven zij voor goed alle hoop op om ooit weer iets omtrent hun schip te vernemen; men heeft er dan ook nooit weer iets van gezien of gehoord.

Hun eerste gedachte was natuurlijk, hoe zij aan voedsel zouden komen. Zij bemerkten weldra, dat er op het eiland zeer veel rendieren waren, en zij maakten zulk een goed gebruik van hunne twaalf ladingen kruit en hunne kogels, dat zij er twaalf rendieren mee doodden en dus voorloopig in hunne behoeften konden voorzien.

Daarna herstelden zij hunne hut, die veel van de stormen had geleden. Het was een groot houten gebouw, zes en dertig voet lang, achttien voet breed en ook achttien voet hoog. Aan de voorzijde was een deur van buitengewone dikte, die belette, dat de scherpe wind binnendrong in de gemeenschappelijke woning. Maar de tijd en het weer hadden een zeer nadeeligen invloed gehad op de hut, en daar ternauwernood twee planken goed aan elkander bevestigd waren, had de ijskoude wind uit de Poolstreek er vrij spel. Dat beteekende evenwel niet zoo heel veel, want een van de mannen was een bekwaam timmerman en voegde de planken aan elkander. Mos groeide er in overvloed, en daarmee konden zij de openingen aanvullen en het gebouw bijna luchtdicht maken.

In een der vertrekken was een aarden kachel, die veel overeenkomst had met de kachels, die men meestal bij de arme Russische boeren vindt.

Wanneer het vuur in die kachels wordt aangelegd, komt het vertrek vol rook en moeten de ramen en de deur wijd open gezet worden, willen degenen, die zich in het vertrek bevinden niet stikken door de vele gassen. Zoodra de rook eenigszins neerslaat, wordt ze door de tocht naar buiten gedreven.

De Russische kachel verbrandt niet veel, en in de eerste dagen konden de mannen hun voedsel bereiden met de oude stukken hout, die zij bij de hut vonden. Maar die waren spoedig opgebrand, en wat moesten ze dan beginnen, want de koude was nu en dan zeer hevig? Zij *moesten* brandstof hebben, én voor 't bereiden van de spijzen, én om hun lichaam te verwarmen. Zij zochten door 't geheele eiland, doch nergens was een boom of zelfs maar een struik te vinden. Er waren gras, mos en andere planten, maar toch niet voldoende om gedurende den langen kouden winter tot brandstof te dienen.

Wat het ongastvrije land hun evenwel ontzei, dat werd hun door de zee gebracht als een gave uit den hemel. Langs het strand gaande vonden zij hier en daar kleine stapels aangedreven hout — misschien wel het wrak van hun eigen schip. Boven-

dien vonden zij er blokken, die reeds geheel zacht waren geworden, en ook geheele boomen met hun wortels — een soort van boomen, die zij zoo goed gekend hadden in hun eigen dierbaar vaderland, waar zij geboren waren en dat zij wellicht nooit weer zouden zien.

Hoe matig zij ook waren, toch was hun voorraad rendiervleesch spoedig opgebruikt. Waarvan zouden ze leven, als dat er niet meer was? Zij hadden niets geen kruit meer, en zonder een of ander soort van wapen kon men onmogelijk rendieren dooden. Dat was hun nog nooit gelukt, hoe dikwijls zij er reeds moeite voor hadden gedaan.

Himkof en zijn makkers doorzochten elken hoek van de hut, in de hoop hier of daar nog een net of eenig gereedschap te vinden, dat dienst kon doen als wapen. Er was niets... ze wisten niet wat ze moesten beginnen. Toch gingen ze nog steeds voort met het verzamelen van drijvend hout langs de kust, en op een keer hadden zij het geluk een gedeelte van een wrak te vinden, dat uit verscheidene planken bestond, die aan elkander bevestigd waren met groote zware spijkers, en wat nog het beste was van alles, er zat een stuk oud ijzer aan, en een lange ijzeren haak.

Terzelfder tijd vond een andere man op den wal een gebogen wortel van een denneboom, die wat den vorm betrof, zeer veel overeenkomst had met een boog; door het te buigen en met het eenige mes, dat zij bezaten, er aan te snijden en bij te werken, gelukte het hun met veel moeite er een goeden, bruikbaren boog van te maken. Maar nu ontbrak het hun nog aan pijlen en aan een koord. Aan houten pijlen, die zij maakten, hadden zij niets, als er geen ijzeren punten aan bevestigd waren en als zij geen koord hadden om den boog te spannen.

In dien tijd zagen zij telkens witte beren, waar zij geduchte vrees voor koesterden, daar zij zoo dikwijls hadden gehoord, dat die woeste dieren zeer gevaarlijk waren.

Zij probeerden zelfs lansen te vervaardigen, maar hunne pogingen om er ijzeren punten aan te maken, mislukten bij gebrek aan een hamer, want de steenen, die zij daarvoor wilden gebruiken, maakten telkens de lansen onbruikbaar. Toen was de groote ijzeren haak een uitkomst voor hen.

Midden in den haak was een kleine opening, die zij vergrootten door het ijzer herhaalde malen gloeiend te maken en er telkens den grootsten spijker in te drijven, totdat de opening eindelijk groot genoeg was om er het ruwe handvat door te steken, dat zij gemaakt hadden. Een ronde knop aan het eene uiteinde van den haak diende tot hamer. Men gebruikte twee rendier-horens als een tang, en een gladde keisteen was hun aambeeld. Met die ruwe gereedschappen maakten zij twee ijzeren punten voor een speer. Nadat zij de punten op steenen hadden geslepen, bonden zij ze met repen van rendierhuiden aan twee lange palen, die zij gemaakt hadden van drijvend hout, dat door de zee op den oever was geworpen.

Dat waren armzalige wapenen om daarmee een ijsbeer aan te vallen, maar zij hadden bijna geen voedsel meer. Met grooten angst vielen zij een van die vreeselijke beesten aan; zij hadden het geluk het te dooden, doch met zooveel moeite en gevaar voor hun leven, dat zij nooit weer jacht gemaakt hebben op beren, hoewel zij uit zelfverdediging negen van die monsters, die hen aanvielen, hebben gedood.

Niet alleen, dat het vleesch van den beer hen voor den hongerdood bewaarde, maar diens pezen en spieren voorzagen hen ook van een middel om de jachtwapenen te verbeteren, welke zoo noodig waren voor hun eigen veiligheid. Van de pezen maakten zij koorden voor de bogen en met de spieren verbeterden zij de pijlen, door de veeren van zeevogels vast te hechten aan de speren met ijzeren punten. Met die pijlen doodden zij niet minder dan twee honderd vijftig rendieren en een groot aantal blauwe en witte vossen.

Het vuur, evenals het bereiden van voedsel leverde voortdurend veel bezwaren op. Drijvend hout kwam er zelden, en de

Russische kachel was niet geschikt om er voedsel was. Hun tondeldoos werd oud,

Hoe groot was hunne verbazing en teleurstelling, toen zij een open zee vóór zich zagen.....
wat zou er van hunne kameraden geworden zijn?

vleesch op te braden, wat toch hun eenig en ze hadden geen zwavelstokken meer.

Gelukkig kregen zij het vuur aan met hun laatsten zwavelstok en bleef het branden, totdat er redding kwam opdagen.

Daar zij niet genoeg hout hadden om voortdurend een groot vuur te onderhouden, zagen zij naar middelen uit om zich te vrijwaren voor de vreeselijke ramp die hun deel zou zijn, als het vuur uitging. Een weinig klei vindende, maakten zij daar een lampje van, waarin zij het vuur altijd konden aanhouden. Tot hun groote teleurstelling drong het gesmolten vet aan alle zijden door de ongebakken klei.

Zij maakten toen een nieuwe lamp, verhitten haar totdat ze gloeiend rood was en dompelden haar daarna in een dun deeg, dat zij van hun kleinen voorraad meel hadden gemaakt. Die behandeling bleek uitstekend te zijn en zij maakten later nog eens een tweede lamp en wikkelden die in linnen lappen, die ze vooraf in het meelpapje gedrenkt hadden. De gewoonte van de Eskimo's om de lampepit van mos te maken, niet kennende, namen zij hun toevlucht tot gedraaid linnen, dat zij van hun kleeren scheurden. Later gebruikten zij touwtjes, die ze wel eens bij de wrakken vonden. Op die wijze hielden zij de lamp steeds aan.

Toen de vrees voor den hongerdood gelukkig was geweken, begonnen zij te overleggen, op welke wijze zij hun voedsel, dat zij tot nu toe rauw of half gaar hadden gebruikt, smakelijker konden maken. Teodor Weregin zeide bepaald, dat hij dat slecht toebereide rendiervleesch niet langer kon gebruiken. Men was overeengekomen, dat op ieders verjaardag en op groote feestdagen een koek zou worden gebakken van een weinig meel, maar men maakte nu een uitzondering voor Weregin, aan wien men bovendien nog vergunning gaf nu en dan een paar korreltjes kruit op zijn vleesch te strooien. Gelukkig was de Oceaan altijd een trouwe bron, wanneer ze zout noodig hadden. Eenigen tijd later stelde een van hen voor het vleesch te drogen. Het eene gedeelte werd toen 's zomers in de zon gedroogd, en het overige boven de kachel gerookt.

In 't laatst van October nam de zon haar afscheid, en begon de lange Poolnacht van ongeveer vier maanden. Verreweg het grootste gedeelte werd binnen in de hut doorgebracht. De stuurman Alexis Himkoff was een bekwaam schipper en goed op de hoogte van den loop der sterren, dien hij in den winter opteekende, en van de hoogte van de zon, die hij 's zomers bepaalde met een ruwe maat, die hij zelf gemaakt had; op die wijze hield hij den tijd zoo nauwkeurig bij, dat hij zich na zes jaren slechts met twee dagen had vergist. Die dagen waren waarschijnlijk niet opgeteekend gedurende een hevigen winterstorm.

De wintermaanden werden menigmaal opgeluisterd door het Noorderlicht, dat eenige afwisseling bracht in dat eentonige, droevige leven; de mannen waren somtijds zoo treurig gestemd, dat niemand een enkel woord sprak. Die droefgeestige buien werden steeds veelvuldiger, en het had er veel van alsof die ongelukkige mannen, die ruim voorzien waren van voedsel en die goed gezond waren aan melancholie zouden sterven. Maar het gezond verstand van Himkoff en zijn kennis van de menschelijke natuur bedachten ook hier weer uitkomst.

„Wij hebben getoond," zeide hij, „dat wij in staat waren op dit ellendig eiland in onze behoeften te voorzien, want wij hebben immers warmte, licht, kleederen, en een woning, zoodat wij in leven kunnen blijven, totdat het God behaagt een schip te zenden, dat ons weer naar ons vaderland terugbrengt. Maar wanneer dat schip komt, moet het ons dan met gescheurde kleederen en uitgehongerd vinden, of als flinke, goed gekleede en goed gevoede mannen en gelukkige jagers, wier behendigheid zulk een voorraad pelzen heeft weten te verzamelen, dat men ons eerder zal benijden dan beklagen? Om ons heen loopen groote troepen witte en blauwe vossen, welker pelzen een groote waarde hebben. Laten wij ijverig werken, opdat wij een goed fortuin verzamelen, of wanneer God dat mocht willen, dat we het nalaten als een erfenis, om aan onze bloedver-

wanten gegeven te worden door de moedige Russische zeelieden, die ze vele jaren later mochten vinden.

Door dien goeden raad tot werken opgewekt, begonnen de jonge Himkoff en Scharakaff dadelijk jacht te maken op vossen, en in het vertrouwen op een gelukkige toekomst, begon ieder den toestand wat lichter in te zien dan vroeger het geval was.

Den grootsten angst beleefden zij in den winter door de vele en zoozeer gevreesde bezoeken van de ijsberen. Razend van honger kwamen die dieren dikwijls tot in de woning van de mannen; somtijds namen zij wel de vlucht, wanneer allen zich samen tegen hen verdedigden, doch enkele malen hielden de beren den strijd zoo lang mogelijk vol. Op die wijze vonden negen ijsberen den dood.

Onder de verstandige leiding van Himkoff stelden de mannen alles in het werk om hunne krachtige gezondheid te behouden, Feodor Weregin alleen uitgezonderd. Terwijl de anderen zich flink oefenden, elken dag hun taak verrichtten, des zomers lepelblad (cochlearia) gebruikten, dat op dat eiland groeide, versch vleesch aten en het bloed van de rendieren dronken, was Weregin afkeerig van vleesch, wilde geen bloed drinken, verviel weer tot zijne luie gewoonten, bleef zoo dicht bij de hut, als de anderen maar wilden toestaan, en bezweek eindelijk aan eene ziekte, waardoor hij langzaam verzwakte, zoodat zijne reisgezellen hem op 't laatst moesten voeden en verplegen, alsof hij nog een klein kind was.

Met de terugkomst van den zomer, verlevendigde zich ook weer de hoop, dat er een schip voorbij zou komen. Het jaar verliep echter zonder dat er iets belangrijks gebeurde, en bij het begin van den tweeden winter waren zij allen gezond, Weregin alleen uitgezonderd, maar hunne kleeren waren geheel versleten.

Zij besloten toen hunne garderobe te vervangen door kleeren van rendierhuiden. Eerst lieten zij de huiden eenige dagen achtereen in 't zeewater weeken, en dan namen zij er het haar af. De vochtige huiden met hunne handen wrijvende, totdat zij bijna droog waren, werd die operatie nog eens herhaald, nadat zij een zekere hoeveelheid rendiervet op de huid hadden gegoten. Aldus verkregen zij een zacht, souple leder, dat bijzonder geschikt was om tot kleedingstuk te dienen. Op ongeveer gelijke wijze bereidden zij ook huiden met het haar er op, en gebruikten die voor bovenkleederen.

Daarna kwamen er nog andere moeilijkheden, want zij hadden geen naalden noch andere naaigereedschappen, noch vormen om schoenen te maken. Hun vindingrijkheid hield echter gelijken tred met de omstandigheden. Terwijl zij het in zekeren zin gemakkelijk vonden korte stukjes ijzerdraad te smeden, kostte het hun meer moeite om oogen in de naalden te maken. Na alle mogelijke proeven genomen te hebben, slepen zij aan hun eenig mes een zeer scherpe punt, en den draad verhittende, totdat ze rood-gloeiend was, boorden zij met het lemmet van het mes een oog door het ééne einde van de ruwe naald. Het puntig maken en polijsten van de naald kostte niet zoo heel veel moeite, en hoewel de ruwe hoeken van het oog van de naald dikwijls de pezen (van de beren) doorsneden, die als draden werden gebruikt, waren zij niettemin uitnemend geschikt voor het kleermakerswerk.

Hun zomerkleeding bestond uit een buis en een broek van bereide rendierhuiden. In den winter droegen zij lange pelsjassen met een kap, zoodat alleen het gezicht te zien kwam. Die jassen waren van voren gesloten en werden even als een borstrok over het hoofd heen aangedaan.

Het eene jaar voor, het andere na, ging voorbij, zonder dat er eenige verandering kwam in hun eentonig leven; de toestand van Weregin evenwel verergerde langzamerhand, totdat hij in den zesden winter van hunne langdurige verbanning overleed. Toen hij stierf was de grond zoo hard bevroren, dat men genoodzaakt was, zoo diep mogelijk een graf

te graven in de sneeuw, opdat de ijsberen het lijk niet zouden vinden.

Ten einde verdere sterfgevallen te voorkomen, gingen zij veel op de jacht, voedden zich goed en verzamelden veel voedsel. Toen de zevende zomer in 1749 aanbrak, hadden zij een grooten voorraad rendiervet, huiden van ijsberen en rendieren, en een groot aantal pelzen van de kostbare blauwe vossen.

De 15de Augustus 1749 was een dag van groote blijdschap voor onze zeelieden. Plotseling, als opgerezen uit de zee, zagen zij een schip voor zich, dat langs de kust zeilde. Terwijl de een zich naar de kust haastte en een vlag, bestaande uit een rendierhuid aan een paal, heen en weer zwaaide, legden de anderen vuren aan op de toppen van de dichtstbijzijnde heuvels. Tot hun onuitsprekelijke vreugde zagen zij, dat hunne seinen werden opgemerkt, en dat het schip in de nabijheid van de kust voor anker ging liggen. Het bleek een Russisch schip te zijn, waarvan de bemanning met de grootste verbazing naar hunne zonderlinge kleeding keek en naar hunne buitengewone verhalen luisterde. De kapitein nam hen vriendelijk op en bracht hen naar Archangel.

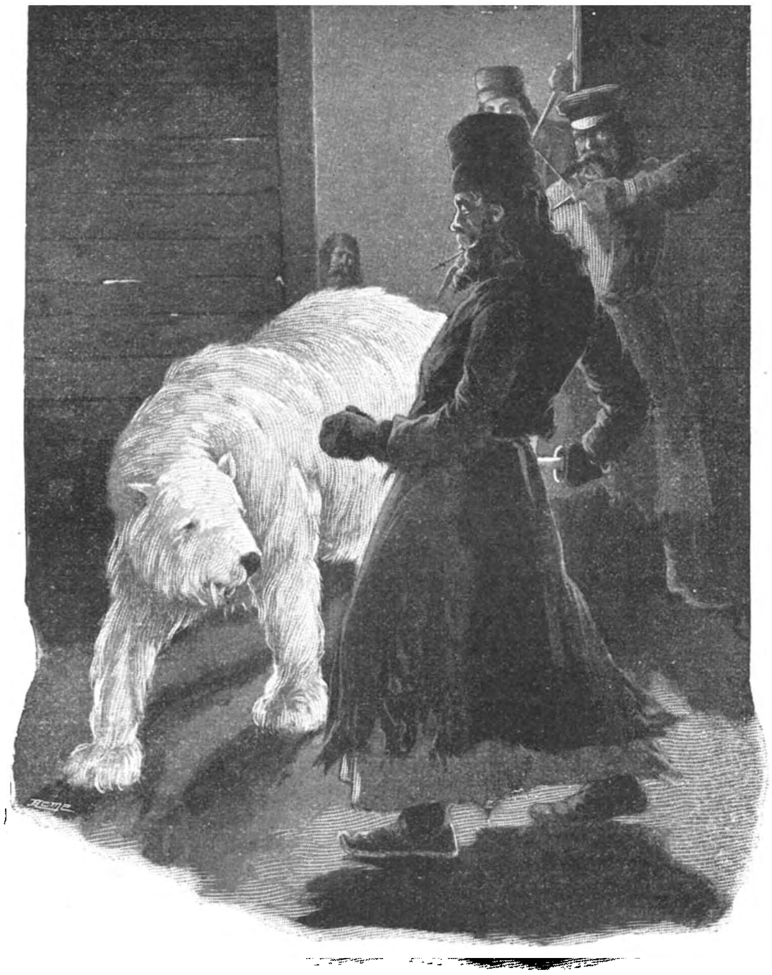

Razend van honger kwamen die dieren dikwijls tot in de woning van de mannen.

De schipbreukelingen kwamen met den kapitein overeen, dat zij later de passage zouden betalen evenals de vracht van al hun bagage, die bestond uit 2000 pond rendiervet, tien huiden van de witte beren en honderden pelzen van de rendieren en de witte en de blauwe vossen, een voorraad, die meer dan voldoende was om hun in hunne eenvoudige dorpswoningen voor vele jaren een zekere weelde en gemak te verschaffen.

EEN ROMAN

VAN

MARIE STAHL.

Eerste Hoofdstuk.

„Neen maar, Truida, die is goed!"

„Wat is er aan de hand?"

„Jij zit hier doodkalm je romannetje te lezen, en intusschen zitten wij beneden met die vervelende menschen opgescheept!"

„Nu, waarom doe je niet net als ik?"

„Je weet toch wel, van hoeveel gewicht de zaak is; hoe graag papa wil, dat de oude Lemigke op het voorstel ingaat. Wij moeten hem alles een beetje van den mooien kant laten zien."

„Zeg, Hilde, nu praat je net als een oude sjacheraar. Dat is heelemaal niets voor fatsoenlijke menschen."

Hilde slaakte een diepen zucht. „Ja, je hebt gelijk. Het is verschrikkelijk. Die arme papa; met zulk volk te moeten onderhandelen! Maar vooruit, ga nu mee, de oude snapsfabrikant is tenminste grappig genoeg. En zijn zoon Paultje is een prachtexemplaar van een cavalier. En dan de agent. Ik zeg je, zoo iemand heb je nog nooit gezien."

Truida's boek vloog in een hoek en zij zelf sprong als geëlectriseerd uit den gemakkelijken leunstoel, waarin zij behaaglijk had liggen lezen.

„Ik kom direct, Hilde. Maar wacht even, ik zal me eerst wat opknappen. Ik wil toch ook wat schik met die snapsridders hebben!"

Ze liep naar den spiegel in haar gezellig ingericht kamertje, dat in weerwil van ouderwetschen eenvoud een zekere voornaamheid in den stijl vertoonde en bracht haar prachtig donkerblond haar in orde. In den tijd van een minuut trok zij haar japon uit en haalde een licht en elegant kostuum uit een groote kast, die zeker met haar snijwerk en ingelegde deuren nog uit den tijd van haar overgrootvader dagteekende en trok haastig het smaakvolle toilet aan.

„Kom nu maar," riep Hilde ongeduldig. „Je bent mooi genoeg voor Paultje."

De zusters sprongen de zware eikenhouten meubeltrap af, overmoedig als kinderen lachende. 't Waren ook werkelijk nog een paar kinderen met haar frissche blozende wangen en haar heldere, zorgeloos lachende oogen, die nog nooit door tranen verduisterd schenen geweest te zijn. Hilde, de oudste, die negentien jaar telde en wat tengerder, kleiner en blonder dan Truida was, vertoonde reeds de rijpheid van den meisjesleeftijd in haar sierlijk gevormde

gestalte, terwijl de achttienjarige Truida, met haar krachtige en van gezondheid getuigende ledematen, nog een laatste overblijfsel te zien gaf van de nog niet geheel gevormde bakvisch.

Beneden in het salon was een zeer ernstig gezelschap bijeen.

Mevrouw Velten geboren Van Lodenstein, de vrouw des huizes, een dame van in de vijftig, zat met een ietwat gedwongen vriendelijk glimlachje op de sofa en deed haar uiterste best het gesprek gaande te houden met een jongen man, die haar dat werk vrij lastig scheen te maken. Zij vertelde hem juist met innemende wellevendheid van de bekoorlijkheden van het buitenleven, maar hij keek zonder een woord te spreken recht voor zich uit. Hij kon zevenentwintig jaar oud zijn, was van middelbare grootte en krachtig gebouwd. Zijn geheele verschijning deed denken aan een gezonden, werkzamen man, op wien ernstige arbeid reeds vroeg den stempel van rijpheid had gedrukt. Hij was net gekleed, maar scheen overigens weinig werk van zijn uiterlijk te maken; hij had niets van een cavalier maar alles van een harden werker.

In den hoek bij een raam stonden drie personen in druk gesprek. De landheer Velten, een groote, deftige mijnheer, in wien men op den eersten blik den Pruis, den buitenman en den gewezen officier herkende, stond met gebogen hoofd en met een peinzenden trek op zijn gelaat naar de beide andere heeren te luisteren, die druk tegen hem aan 't redeneeren waren.

De een, klein en ontzaglijk corpulent, was de eigenaar van een spiritusfabriek in Leipzig, mijnheer Lemigke, naar men zeide millionnair. Hij was gekomen om een ruilhandel met den landheer Velten aan te gaan. Hij wenschte diens landgoed Brantikow voor zijn zoon Paul over te nemen tegen een groot huurhuis in Leipzig, dat mijnheer Velten zou krijgen.

Met Velten was het zoover gekomen, dat hij zijn familiegoed Brantikow, sedert eeuwen het eigendom van zijn geslacht, van de hand moest doen. Hij was een econoom van den ouden stempel, die zijn beroep als gentleman had opgevat.

De nieuwe tijd, met zijn eischen aan degelijkheid en practisch inzicht, was hem over het hoofd gegroeid, zijn positie was van jaar tot jaar zwakker geworden en eindelijk meende hij zich te kunnen verbeteren, door het boerenbedrijf er aan te geven en eigenaar te worden van een dier groote woonhuizen in de stad, die juist in dien tijd als zeer winstgevend geroemd werden. Een kennis van hem had op deze wijze zeer goede zaken gemaakt.

En hoe zwaar het hem ook viel, de noodzakelijkheid drong. De oude Lemigke had een laatste hypotheek op Brantikow staan.

Nu juist was Velten een andere groote hypotheek opgezegd, en hij zag geen kans meer, het noodige kapitaal ergens los te krijgen. Om zijn geld te redden, wilde Lemigke het landgoed overnemen, dat anders onder den hamer was gekomen en zijn hypotheek zou op het huis worden overgebracht, dat Velten kreeg, met een heel klein sommetje baar geld op den koop toe.

De derde heer in den hoek was een agent, dien Lemigke meegebracht had en over het bedrag van de som aan baar geld liep juist het gesprek. Velten wilde het dubbele hebben van 't geen hem geboden werd, maar Lemigke en Sedelmaier, de agent, maakten hem duidelijk, welk een prachtig zaakje hij maakte, als hij slechts de helft kreeg.

Daarbij bespraken zij met de weinige kieschheid, die zaakmenschen kenmerkt, zijn financieele positie en daar hij voelde dat hij tegen hun routine en gevatheid niet opkon, stond hij zwijgend en knorrig op zijn knevel te bijten.

Op dit oogenblik kwamen Hildè en Truida binnen; door de geopende deur drong met haar een stroom van zonlicht naar binnen en zoo werd het heele vertrek, dat door de buitenstaande boomen in het halfdonker lag, ineens helder verlicht.

„Hé, mijn beste mijnheer," riep de oude Lemigke, terwijl heel zijn breed en rood

gezicht glimlachte, „hebt u nòg al een dochter? Hoeveel dochters hebt u dan wel?” En hij ging met een zekere wiegelende deftigheid op Truida af, om haar de hand te drukken, terwijl zijn zoon Paul een zwijgende, slechts zeer kleine buiging maakte.

„Alleen deze twee,” antwoordde Velten verstrooid, terwijl hij zijn jongste dochter in allen vorm voorstelde.

„Hoort u eens, met twee zulke dochters behoeft u toch werkelijk geen angst te hebben,” fluisterde Lemigke met zijn vette, kwakende stem, zóó luid dat allen in de kamer het hooren konden. „Met zulke dochters maakt men tegenwoordig betere zaken dan met bezwaarde landgoederen!”

Mevrouw Velten kreeg een schrik alsof iemand haar een klap had gegeven en keek pijnlijk verlegen eerst haar man en daarna haar dochters aan. De beide meisjes waren gloeiend rood geworden, maar in Truida’s donkere oogen schitterde een straal van overmoed.

Velten richtte zich hoog op. De uitdrukking van zijn gelaat was waardig en beminnelijk tevens; met een fijn glimlachje antwoordde hij: „Daartoe zijn onze kinderen ons toch te goed. Maar zeg eens, lieve vrouw, hoe staat het met het eten?”

„Wij wilden de heeren juist aan tafel noodigen,” zeiden de meisjes.

Nu ging het gezelschap naar de eetzaal. Mijnheer Lemigke volgde een opwelling van zijn gevoel en niet de regelen der etiquette, door de mooie Hilde zijn arm aan te bieden en het aan mijnheer Sedelmaier over te laten, de vrouw des huizes te geleiden. Toen zijn zoon Paul, die Truida zonder een woord te spreken aangezien had, met dezen cavaliersplicht scheen te aarzelen, gaf hij hem in ’t voorbijgaan een krachtigen stoot en, terwijl hij levendig met zijn oogen wenkte, riep hij half fluisterend: „Toe Paultje, niet zoo bang jongen!”

Hilde en Truida keken elkaar aan. Hilde werd blauwrood in ’t gezicht van inspanning om niet te lachen, maar Truida kon zich niet goedhouden en zij begon te giechelen, om ’t eindelijk uit te gieren.

De jonge heer Lemigke echter nam deze vroolijkheid in ’t minst niet kwalijk; integendeel, hij keek met iets als ongeveinsde verbazing naar de beide groote kinderen en scheen inzonderheid van Truida geen oog te kunnen afwenden.

Aan tafel heerschte een opgewekte stemming. De oude Lemigke liet de zaken rusten en putte zich uit in attenties voor de dochters des huizes. Hij prees alles en zei Mevrouw Velten de eene vleierij na de andere. De deftige eetzaal met haar ouderwetsch en kostbaar huisraad, met haar wijdopenstaande glazen deuren, waardoor men een blik kon werpen in het reeds met herfsttinten geteekende park, de met zilver en kristal fraai versierde tafel, de bediening door een ouden huisknecht met grijze haren, in eenvoudige donkere livrei en de beminnelijkheid, waarmee de vrouw des huizes de honneurs waarnam, — dat alles miste zijn uitwerking niet op den ouden spiritusfabrikant, die schrander genoeg was, om te weten, dat hij deze hooge beschaving door opvoeding niet met zijn geld kon koopen, maar niets vuriger wenschte, dan zijn zoon eenmaal ook in een dergelijke omgeving te zien.

Zooiets juist verlangde hij voor Paul; een meisje als Truida, zoo jong, zoo kerngezond en frisch als een appel, zoo gezellig en vroolijk en toch zoo op en d’op een dame, met dat zekere iets over zich, dat hem steeds zoo geweldig imponeerde, maar waarvoor hij geen naam wist.

Hij vergat zijn minachting voor den in schulden stekenden landheer en werd bijna sentimenteel in zijn bewondering voor alles, wat hem omgaf.

Deze oprechte hulde miste haar uitwerking niet op zijn gastheer en gastvrouw, die voor den wierook der bewondering volstrekt niet ongevoelig waren, voor wie deze integendeel een zekere troost waren in hun zorgvollen toestand.

Truida’s overmoed wies met de complimenten harer gasten met wie ze zich uitstekend amuseerde. Terwijl Hilde terughoudender bleef, hield zij het gesprek

gaande met de drie heeren tegelijk.

Zij vertelde van haar honden en paarden, van haar lievelingskippen en ganzen, zij verhaalde voorvallen uit den paarden- en koeienstal, die een razend succes hadden bij haar hoorders en schilderde het buitenleven van een zeer amusante zijde. Zij sneed een beetje op, vooral den ouden Lemigke maakte zij alles wijs. Haar tafelbuur Paul Lemigke, hoorde meestal zwijgend toe, maar zijn bestendige genoeglijke glimlach toonde, dat hij zich volstrekt niet verveelde.

Mijnheer Sedelmaier, die er een beetje vervallen en armoedig uitzag, verdeelde zijn geestdrift tusschen Truida, den schotel met malsche jonge patrijzen en den goeden wijn. Tegen het eind van den maaltijd werd hij verbazend spraakzaam, vertelde de eene anecdote na de andere, alle splinternieuw en ongehoord grappig en bovendien gaf hij met kurken, messen en vorken, een geldstuk en een eindje touw goocheltoeren ten beste, die aan een verwantschap met Bamberg deden denken.

Toen het maal afgeloopen was, ging men in een zeer geanimeerde stemming naar buiten op het groote, steenen balkon vanwaar een trap naar den tuin leidde.

De oude Lemigke zei juist voor de derde maal: wel bekome 't u, tegen Truida en hield nog steeds hare hand vast. „Als melk en bloed! als melk en bloed!" riep hij dweepend uit. „Zeg eens, lieve, schoone jonge dame, u wascht u zeker geregeld met melk?"

Truida lachte. „Met room, mijnheer Lemigke."

„Doet u mij nu eens een pleizier," smeekte Lemigke op zijn weeksten toon, „en haalt u uw poney uit den stal, waarvan u zooeven verteld hebt en rijd hier eens een beetje heen en weer. Bijvoorbeeld om het grasperk, dat zou heerlijk zijn."

Dat was te veel voor Truida. Zij trok haastig haar hand terug en weigerde beslist.

„Quelle impertinence!" fluisterde zij Hilde toe.

„Prenez garde avec ces gens-là!" fluisterde deze terug.

„Nu, Paul, en jij zegt maar heelemaal niets!" zoo wendde papa Lemigke zich tot zijn zoon, die kalm zijn sigaar stond te rooken tegen de leuning van het balkon. „Als ik een jonge man was zooals jij, zou ik niet zoo houterig staan als een stokvisch!"

De zoon antwoordde niets, maar toen Hilde en Truida naar beneden in den tuin gingen, liep hij haar na.

En Truida vergat het kleine stortbad, want de „stokvisch" prikkelde haar overmoed te zeer. Zij bracht hem naar den tuin en liet hem alle stallen zien. Hij moest haar honden streelen, haar poney bewonderen en haar kat op den arm nemen. Ja, zij spaarde hem zelfs het kippenhok niet en lachte zich bijna dood, toen de kippen kakelend op hem af vlogen. Hij werd aan alle koeien en kalveren voorgesteld en daarna bezocht men nog de kegelbaan. Paul Lemigke scheen zijn gids niet ongaarne te volgen en toen men ten slotte gezamenlijk in twee rijtuigen toeren ging om het landgoed verder te bezichtigen, zat hij naast Truida, die haar beide zwarte poneys met vaste hand zelf mende. De gasten uit Leipzig bleven den nacht in Brantikow over, en na het avondeten bleef men nog lang in de tuinkamer zitten met de deuren open.

De oude Lemigke had zich met mijnheer Velten afgezonderd en beiden studeerden ijverig in boeken en acten, terwijl mijnheer Sedelmaier voor de piano was gaan zitten en met alle moderne operamelodieën even vertrouwd bleek te zijn als met goocheltoeren. De jonge Lemigke zat met Hilde en Truida op het balkon. In het schemerduister van dezen heerlijken nazomeravond ontdooide hij wat en werd hij een beetje mededeelzamer. Toen de meisjes hem er naar vroegen, vertelde hij van Leipzig, van het Rosenthal, en van roeitochten naar Connewitz.

Het schijnsel der lamp weefde een flikkerenden, onzekeren stralenkrans om Truida's kopje, zoodat de krulletjes op haar voorhoofd

glansden met een gouden weerschijn. Zij lag achteloos in een vouwstoel en strekte haar jonge leden lang uit.

Zwart en plechtig stonden de oude boomreuzen in het park. Slechts nu en dan ging er een ruischen door hun kronen. Paul Lemigke was plotseling stom geworden, zijn oogen hingen met een vreemde uitdrukking aan Truida.

„Valt het u zwaar, juffrouw — dat — uw vader het landgoed verkoopt — dat u van hier weggaat naar de stad — naar Leipzig?"

Zijn stem klonk zoo geheel anders dan gewoon, zoo gedempt en zoo week en deelnemend.

Truida draaide verwonderd haar hoofd om. Zulk een toon had zij van hem nooit verwacht. Daar merkte zij, dat zij met hem alleen op het balkon gebleven was; Hilde was naar binnen gegaan.

Mijnheer Sedelmaier speelde juist met veel gevoel.

„Mijn lieve zwaan."

Paul Lemigke kwam een pas naderbij en leunde tegen den zandsteenen pijler van de balustrade, vlak naast Truida. Met een snelle beweging was deze uit haar achtelooze houding opgesprongen en zat stijf en verlegen op haar stoel.

„Het spijt mij zoo. — U is hier zoo gelukkig — het stadsleven zal u niet bevallen — maar — misschien —"

In den toon zijner stem lag iets, dat Truida als bij ingeving verstond, ofschoon het voor haar geheel nieuw was. En terstond stelde zij zich te weer.

„O, wat gebeuren moet, dat moet gebeuren," viel zij hem in de rede, op een ijskouden toon, terwijl zij steeds stijver en vormlijker werd. „Het stadsleven zal ook wel zijn genoegens hebben."

„Het doet mij leed, dat ik u onwillens uit uw geboorteplaats verdrijf," vervolgde Paul Lemigke warm en hartelijk, „ik ga toch niet op Brantikow wonen, als u wilt kunt u iederen zomer hier maandenlang komen, met uwe ouders en zuster."

„U is zeer vriendelijk," zei Truida stijf beleefd en, daar zij tegenover den sentimenteel wordenden „stokvisch" niet de goede houding kon vinden, stond zij op en ging naar binnen met de verontschuldiging, dat het wat koel werd.

De jonge man nam de plaats in, die zij verlaten had en keek peinzend voor zich uit. Zijn gelaat nam de uitdrukking aan van iemand, die over iets heel liefs nadenkt en de glans van een zoete hoop verjongde en vermooide zijn ernstige en harde trekken.

„O hemel, Hilde!" zei Truida geeuwend 's avonds laat, toen de beide jonge meisjes zich in haar gemeenschappelijke slaapkamer ter ruste begaven, „die Leipzigers zijn om te gieren!"

Zij zat in haar witte nachtjapon op den rand van haar bed en strekte haar ronde mollige armen boven haar hoofd.

„Zei ik je niet, dat je er schik van hebben zou?" antwoordde Hilde, die voor den toiletspiegel haar lang aschblond haar stond te borstelen. Truida begon te lachen.

„Toe Paultje, niet zoo bang zijn, jongen!" speelde ze met volleerde mimiek en de beide zusters lachten, dat haar de tranen in de oogen kwamen.

„Ja, de dikke papa Lemigke met zijn lichtgeruit kostuum en zijn breede koetsiershorlogeketting kon zich laten opzetten en voor geld laten kijken," beweerde Hilde. Truida ging met kleine danspasjes door de slaapkamer en bootste zijn gang na, hetgeen in haar lange nachtjapon een bizonder komisch effect had.

„Als zijn gevoel begint te werken, lijken zijn kleine groene oogen precies gekookte kruisbessen," zei ze, terwijl ze zelf met de oogen ging draaien. „Wat een onbeschaamdheid, te verlangen, dat ik rijkunstjes voor hem zou maken!"

„Weet je, Truida, ik geloof bepaald, dat jij Paultje's hart hebt gewond!" riep Hilde lachend.

„Ha, ha, ha!" Truida schudde van het lachen, „de verliefde stokvisch. Tableau!"

„Nu, denk er maar eens over," plaagde Hilde, „hij wordt eenmaal millionnair en dan ben jij meesteres van Brantikow."

„Brrrr!" kwam Truida, „en bovendien de vrouw van den snapsfabrikant Lemigke. Dat zou nog 't mooiste zijn!"

„Je kunt hem opvoeden," vervolgde Hilde plagend, „hij moet wat meer zorg aan zijn handen besteden en eleganter dassen dragen."

„Hu! wat een vierkante vuisten — hij draagt minstens nummer acht!"

„Zijn kleermaker is bepaald een zeldzaam genie!"

„En heb je wel naar papa Lemigke en mijnheer Sedelmaier gekeken onder het eten? Ik werd er náár van!"

„Ik ook. Papa Lemigke was van boven tot onder met vet ingesmeerd en Sedelmaier at als een krokodil, die acht dagen honger geleden heeft."

Er werd aan de deur geklopt. Truida verdween snel onder de dekens.

Mevrouw Velten kwam binnen.

„Maar kinderen, wat ben je nu nog aan 't babbelen! Het is al over twaalf!"

„Mama, Truida zal met Paultje trouwen; dan moet u met papa Lemigke op de bruiloft de polonaise dansen," schaterde Hilde.

„Kinderen, gelukkig, dat jullie nog lachen kunt; ik heb heel andere gedachten in mijn hoofd. Maar we moeten alles aan God overlaten. Wat Hij doet is welgedaan. Bidt maar voor papa, dat de lieve God hem helpt."

En met een nachtkus scheidde zij van haar dochters.

„Paultje," zei papa Lemigke tot zijn zoon in hun gemeenschappelijke logeerkamer, „het landgoed is een prachtige bezitting. Daar zit wat in. Maar lieve hemel, wat een beheer! De lui kennen niets, voeren niets uit en dan klagen zij over de slechte tijden. Dat leeft als een prins, houdt paarden en rijtuigen; maar waar moet het vandaan komen?"

„Dat is onze zaak niet," antwoordde zijn zoon kortaf, die bij het open raam een sigaar stond te rooken.

De oude Lemigke begon op zijn vingers te rekenen. „We zouden er 't eerste jaar al wel 't dubbele uithalen kunnen en over vijf jaar het tienvoud. Wij bouwen natuurlijk een branderij. Aan den hoogen kant is het lichte grond, alles aardappelland. De koeienstal wordt verdubbeld; als het lage land gedraineerd wordt, krijgen we een paar morgen weiland voor wat nu moeras is."

Paul ging bij zijn vader aan de tafel zitten en samen verdiepten zij zich ijverig in hun berekeningen. Den eersten dag hadden zij het geheele landgoed al uitstekend opgenomen. Waar de vader zich vergiste, verbeterde de zoon; hem scheen niets ontgaan te zijn. Iedere houtmijt en elke roede gronds had hij in zijn hoofd.

Ook in de huishouding had hij alles opgemerkt. Hij wist, dat de inspekteur geen toezicht hield op het voederen der paarden en dat de knechts koorn stalen. Dat er onverantwoordelijk met de nieuwe aardappelen omgesprongen werd en dat de huishoudster den melkkelder niet afsloot. Toen Truida hem de verschillende bijgebouwen liet zien, had hij meer waargenomen dan zij vermoedde.

„Maar weet je Paul, wat het beste hier in Brantikow is?" vroeg papa Lemigke plotseling.

Paul wist het zeer goed.

„Het beste zijn de dochters. Die zijn prima kwaliteit!"

Hij zag zijn zoon scherp aan.

Deze zweeg en deed een langen trek aan zijn sigaar.

„Denk er eens over, Paultje, denk er eens over, mijn zoon. De jongste, dat is iets zeldzaams, een meisje om te stelen. Ik zal je niet tegenwerken, we zullen niet naar de duiten zien, die hebben we zelf genoeg. Ik heb te doen met die lieve kinderen; de ouders zijn onverstandig — we zouden de ouwelui een beetje voort kunnen helpen. Want, och lieve God, die man en dan huiseigenaar in Leipzig. Die brengt zijn gezin nog dieper in 't ongeluk. Ik zou hem kunnen helpen, om zijn huis met winst van de hand te doen. Dan kan hij op zijn stoel gaan zitten en verder

voor baron spelen. Maar zoo'n fijne opvoeding als die meisjes hebben! Met die steek je ze allen in Leipzig de oogen uit. Enfin, slaap er eerst nog eens over, mijn zoon, slaap er eens over!"

Daarop begaven vader en zoon Lemigke zich ter ruste.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Den volgenden voormiddag lag er een zekere druk, een angstige spanning over het heerenhuis van Brantikow.

Eerst zonderden alle heeren zich in de studeerkamer van den heer des huizes af, verzoekende niet gestoord te worden.

De dichte blauwe rookwolken, waarin zij zich hulden en het ernstige, eentonige gegons hunner stemmen hadden iets drukkend plechtigs voor hen, die wisten, dat hun lot daar beneden beslist werd.

De ongerustheid van Mevrouw Velten bewees, dat zij geen onvoorwaardelijk vertrouwen had in het doorzicht van haar echtgenoot, maar zij troostte zich met den lieven God en werd zichtbaar gesterkt door een godsdienstoefening, die zij met haar dochters hield.

Hilde en Truida konden haar vroolijke stemming niet terugvinden. Wat gister nog ver af scheen, lag nu zoo beangstigend dichtbij, de eerste ramp in haar jonge leven — het verlies van haar huis en erf.

Zij konden nog niet goed beseffen, wat het voor haar beteekende, maar het voorgevoel van een haar boven het hoofd hangend onheil, viel als een donkere schaduw over haar vroolijke opgewektheid.

In den loop van den voormiddag werden Truida en de oude dienaar Graumann gevonden, terwijl zij snikkend samen op de trede van een trap zaten.

Graumann had aan Truida, zijn lieveling, die hij op de armen gedragen had, gevraagd, of het dan waar was, dat mijnheer zijn landgoed aan den spiritusfabrikant verkoopen wou. Dat zou hij niet overleven.

Toen Truida schreiend antwoordde: „Graumann, als wij weggaan, ga jij met ons mee," zei de oude man: „Och kind, dat kan niet, ik heb immers mijn huis en mijn gezin in het dorp."

En toen hadden zij den vrijen loop gelaten aan hun uitbarstende droefheid. Om elf uur kwam mijnheer Velten uit de conferentie. Hij zonk uitgeput op een sofa en beweerde, razende hoofdpijn te hebben. Hij hield het niet langer uit, die „ezels" moesten nu maar zien, dat ze 't alleen klaar speelden. Het was niets dan noodelooze plagerij over nesterijen bij het opstellen van het contract. Zijn vrouw moest hem homoeopatische druppels geven en wat hartsterkends, bijvoorbeeld een kop bouillon en een broodje met ham. Toen hij wat opgeknapt was, ging hij in den tuin wandelen en plukte zelf een paar perziken van den leiboom, zoodat zijn dochters nog gauw een bowl voor het middagmaal konden bereiden.

Zijn vrouw vroeg angstig of het dan zoo maar ging, dat het contract zonder hem in orde gemaakt werd.

„Het moet gaan. Je ziet toch wel, dat ik niet meer kan. De kerels zijn onuitstaanbaar met hun onmogelijk gezeur!"

Mevrouw Velten zond een zucht tot den lieven God op om voorlichting voor haar echtvriend in deze gewichtige aangelegenheid. En daarna was zij angstig bezig met zijn lichamelijk welzijn. De ongewone inspanning van 's morgens kon hem wel eens ziek maken. En wanneer het contract in orde kwam, moest hij vandaag nog met de heeren naar de rechtbank, om het wettelijk te doen bekrachtigen.

Toen de soep al op de tafel stond, riep de oude heer Lemigke om mijnheer Velten. Het contract kon niet geheel zonder hem ten einde gebracht worden; er ontbraken nog een paar gewichtige bepalingen aan. Mijnheer Velten protesteerde. De soep werd koud, na den eten kon dat ook gebeuren.

„Mijn waarde heer, laat de soep maar koud worden," zei Lemigke zeer beslist. „Ik ga hier niet van de tafel weg, voordat wij met den laatsten penning in 't reine zijn. Daarna smaakt het des te beter."

De drie heeren schenen noch van razende hoofdpijn noch van iets anders last te hebben. Zij werkten met stalen ijver en feillooze nauwkeurigheid verder. Velten overhaastte zich zoozeer, dat Lemigke hem een paar maal zelf op zijn voordeel opmerkzaam moest maken. Het was meer dan erg, die lekkere soep en de perzikbowl nog langer te laten wachten en daar deze bezigheid hem zoo vreeselijk tegenstond, gaf hij op enkele punten tegen zijn betere overtuiging toe, om er in Godsnaam een eind aan te maken.

Er werd dien dag niet veel aandacht aan het diner besteed; want de Leipzigers hadden haast om naar de stad te komen, ten einde de zaak af te maken; na afloop van het maal volgde dan ook een haastig vertrek.

Paul Lemigke had toch Truida's beschreide oogen opgemerkt en hij deed onder het eten tegen zijn gewoonte zijn best, vriendelijk en hartelijk met haar te spreken. Hij vond echter weinig gehoor; bij het afscheid keek hij te vergeefs naar haar rond; zij was direct van tafel opgestaan en had het gezelschap met een zwijgende buiging gegroet.

Mijnheer Velten kon op het laatste oogenblik, toen de anderen al in het rijtuig zaten, zijn brieventasch met onmisbare papieren niet vinden en beweerde hem aan zijn vrouw in bewaring gegeven te hebben. Mevrouw protesteerde; toch doorzocht ze in koortsachtige haast alle laden van haar commode; het heele dienstpersoneel kwam er aan te pas; men keek onder de kasten en sofa's, veegde alle hoeken uit en mijnheer Velten zei eindelijk, dat de portefeuille gestolen moest zijn.

Op het laatste oogenblik van algemeene radeloosheid kwam de tuinman aanloopen, die het vermiste voorwerp onder den perzikboom gevonden had. Nu ijlde Velten de overige heeren in den wagen na, niet echter zonder zijn vrouw de troostrijke verzekering gegeven te hebben, dat hij in zijn zweet baadde en waarschijnlijk een doodelijke ziekte zou opdoen in het open rijtuig. Mevrouw Velten stormde daarop naar een kast en haalde er een winterjas en een dikke deken uit en daarmee moest de oude Graumann het wegrijdende voertuig nahollen.

Toch verkeerde zij het overige deel van den dag in gestadigen angst over het leven van haar echtvriend, en verdiepte zich bij wijze van voorzorg in de studie van een „Homoeopathische Leiddraad voor leeken", om in geval van nood direct het goede middel bij de hand te hebben.

Laat in den namiddag keerde mijnheer Velten uit de stad terug. Het contract was wettelijk bekrachtigd en geldig.

Het oude familiegoed Brantikow, dat Velten's grootvader reeds bezeten had, was nu in vreemde handen overgegaan, hij was geen eigenaar meer van zijn geboortegrond, maar was daarvoor in het bezit gekomen van een vier verdiepingen hoog huurhuis in Leipzig, dat behalve een restaurant in het benedenhuis achttien kleine woningen bevatte. Toen Velten met de beslissende mededeeling thuis kwam, voelden zijne vrouw en kinderen eerst ten volle, hoe zwaar dit verlies hun trof. Maar hierin toonde zich geheel het beminnelijke karakter van den heer des huizes. Hij verstond het de zijnen hartelijke troostwoorden te geven en moed in te spreken. Zelf gaf hij het goede voorbeeld van mannelijke waardigheid in het dragen van het onvermijdelijke, door zooveel mogelijk de lichtzijden van zijn ongeluk te doen zien. Het bewustzijn, zich in deze zaak als een gentleman gedragen te hebben, troostte hem over verschillende kleine voordeelen, die Lemigke had weten te behalen. Hij wist wel, dat hij tegen dien geslepen man van zaken niet opgewassen was en met een zekeren trots vertelde hij, hoe hij het tegen dezen geldwolf had afgelegd. Hij sprak van zaakmenschen nooit anders dan als van een mindere klasse; te werken voor zijn brood leek hem een kenteeken van minderwaardigheid. Natuurlijk hadden zijn kinderen, in deze opvattingen grootgebracht, geheel dezelfde meening.

Het is te begrijpen, hoe diep gekwetst de familie dan ook was, toen zij den volgenden dag een brief van den ouden Lemigke ontving, waarin deze in allen vorm aanzoek deed om Truida's hand voor zijn zoon Paul. Ofschoon de verdere inhoud uitermate gunstige voorstellen betreffende de financieele positie van het gezin bevatte en de brief bovendien de hartelijkste toenadering ademde, las men er slechts een vernedering in. Mijnheer Velten kwam in opgewonden stemming met den brief bij zijn vrouw.

„Lees eens. Neen, dat is toch te sterk!"

Mevrouw Velten las, dat haar dochter tot vrouw begeerd werd door een rijk man, die zoo pas eigenaar van haar geliefd familiegoed geworden was. En dat men haar in de familie van dien man met trotsche liefde zou opnemen, ofschoon zij geen aardsche goederen bezat. Verder, dat van haar man de last van het beheer van zijn nieuw eigendom zou afgenomen woıden; daarbij zeer aannemelijke voorstellen om van dezen last voorgoed bevrijd te worden, zoodat zij en haar gezin weer een bestaan zouden krijgen, dat met hun stand overeenkwam.

Bleek van innerlijke ontroering legde zij den brief neer. Maar het was niet eene ontroering als gevolg van vreugde of besluiteloosheid. Neen, mevrouw Velten was het terstond met zichzelf eens, dat het zonde en schande zou zijn, haar kind voor geld te verkoopen. Tranen van gekwetsten trots kwamen haar in de oogen.

Zelf had zij zich destijds met haar man verbonden uit innerlijke, uit het hart komende liefde en een echt, die niet in den hemel gesloten was, scheen haar toe een zonde te zijn tegen God. 't Is waar, zij was de erfdochter van een niet onbeduidend vermogen geweest en haar uitverkorene de bezitter van een mooi landgoed — voor haar dochter was de toestand een beetje anders — maar mevrouw Velten klemde zich vast aan haar idealen.

Voor 't eerst ondervond zij nu, dat het beschermende bolwerk van haar maatschappelijke positie weggevallen was.

„Eigenlijk moeten wij deze menschen hun gebrek aan takt niet te kwalijk nemen," zeide zij met voorname toegevendheid, „het ontbreekt hun aan onderscheidingsvermogen voor de verschillende graden van opvoeding en stand. Mijnheer Lemigke houdt zich natuurlijk nu als bezitter van Brantikow voor onzen gelijke."

„Zeker. Ik houd het er voor, dat hij zelfs meent met zijn millioen onze meerdere te zijn."

„Onbegrijpelijk toch. 't Is ontzettend, wat voor een geest tegenwoordig onder het volk heerscht. Dit wil maar alle onderscheid in rang en stand opheffen. Dat komt van het toenemende ongeloof. Maar zoo kan het niet voortduren. De lieve God zal er weer orde in brengen."

„Roep Truida eens; we zullen eens hooren, wat zij er van zegt."

„Och, wat ik je bidden mag, lieve Theo, spaar haar dat. Waarvoor zullen we haar die vernedering opleggen. Zij kan het toch niet helpen."

„Neen, zij moet het weten. In zulke zaken moet ieder voor zich zelf beslissen."

Truida werd gehaald.

Zij las den brief en begon hartelijk te lachen. Toen zij echter de gezichten van haar ouders zag, begon ze te huilen. Zij stampte met den voet op den grond, verfrommelde het stuk papier en zei met verheven trots:

„Papa, schrijf dien onbeschaamden vlegel, dat een Velten zich niet versjachert!"

Papa klopte zijn dochter op den schouder. — „Mooi zoo, daaraan herken ik mijn kind!"

En daarmee was de zaak afgedaan. Er werd niet verder over gesproken. Alleen plaagde Hilde haar zuster nog wel eens en Truida werd steeds wreeder en steeds volleerder in de mimiek, als zij vader en zoon Lemigke nabootste.

„Paultje, niet zoo bang, jongen!" werd een gevleugeld woord, dat bij iedere gelegenheid verzekerd was van algemeen succes.

In een zeer beleefd doch koel schrijven wees mijnheer Velten het aanzoek van den jongen Lemigke af. Hoe beleefd de brief

ook was, toch liet de schrijver op een fijne manier duidelijk voelen, dat een snapsfabrikant geen passende schoonzoon was voor mijnheer en mevrouw Velten.

Deze kleine wraakneming wilde de trotsche vader toch genieten voor de kwetsende taktloosheid, waarmee Lemigke senior de wonde plekken van zijn maatschappelijke positie soms had blootgelegd.

Den ouden Lemigke bracht dit antwoord dan ook buiten zich zelf van woede.

„Verwaand bedelvolk!" schreeuwde hij, met zijn vuist op de tafel slaande.

Paul Lemigke zei geen woord.

„Hoor je 't nu, je bent niet goed genoeg voor de prinses. Enfin, Paultje, we zullen nog schik hebben van die luidjes. Dat zal me een komedie worden hier met dat huis en de heeren huurders. Ze sturen natuurlijk hun bediende om de huur op te halen als 't kwartaal om is en als een van de huurders komt klagen, dat de waterleiding gesprongen is of dat de schoorsteen rookt, dan zullen ze hem wel duidelijk aan 't verstand brengen, dat zij voor die soort van dingen veel te voornaam zijn. Enfin, 't spijt me voor de dochters; die zijn jonger en kennen de wereld niet. Maar toch is het meisje een domme gans, zoo'n prachtige partij af te slaan, zoo'n schitterende partij!"

Paul verliet zwijgend het vertrek.

„Ik geloof, dat hij 't zich aantrekt," zei papa Lemigke later tot zijn vrouw; „hij zegt niet veel, maar ik kan 't toch aan hem zien. Hij heeft geen pleizier in zijn werk. Het is meer dan jammer van zoo'n prachtig landgoed en zoo'n mooie zaak. De oude Velten heeft nergens eenig begrip van; als ik niet zoo'n fatsoenlijke kerel was, had ik hem af kunnen zetten zooveel ik wou. En ik heb er hem weer bovenop willen helpen en voor de heele familie willen zorgen — alleen om dat knappe meisje, omdat ik zag, dat Paul zijn zinnen op haar gezet had — maar zij willen niet, zij willen niet — en als iemand niet wil, dan kan God noch mensch hem helpen."

Derde Hoofdstuk.

Een schrale Septemberwind strooide reeds de gele bladeren van de boomen en een grijze, bewolkte hemel hing over het landschap, toen drie groote verhuiswagens voor de deur in Brantikow stonden, omgeven door een massa kisten, koffers, meubels, pakstroo, pakpapier en luid schreeuwende knechts.

Het was een droevig afscheid. Allen verkeerden onder den indruk, maar allen deden hun uiterste best zich te beheerschen en het gelukte hun, zelfs bij de aangrijpendste tooneelen, een correcte houding te bewaren.

Daags voor de afreis ging het echtpaar met de kinderen — de eenige zoon Armin, die op de krijgsschool voor officier studeerde, was er voor overgekomen — van huis tot huis het dorp door. Iedere oude vrouw, iederen daglooner gingen zij vaarwel zeggen.

Het was een rouwstoet als een begrafenis, zooveel snikken en weeklagen hoorde men van de zijde der dorpelingen. Nu kon men waarnemen, op welk een schoone bladzijde de familiegeschiedenis der Veltens mocht bogen. Niemand was er, noch in de rijke boerenwoningen, noch in de armelijke arbeidershutten, die niet met hartelijk leedwezen de geliefde meesters zag heengaan. Want er was geen bruiloft, geen doop in het dorp geweest, of zij waren als gast gekomen, er was geen ziekbed, of mevrouw Velten had er troostend en helpend bij gezeten, er was geen lijkkist naar de groeve gedragen, of de familie was de rouwdragenden gevolgd.

„Dat overleef ik niet," zei menige grijsaard in 't dorp en in verscheiden woningen hoorden de bezoekers snikkend verzekeren: „Zulke meesters krijgen we nooit meer terug!"

Later toen Armin en Truida samen een groote kist met Armin's steencollectie's en andere schatten volpakten, liep Hilde alleen het park in.

Het was, alsof zij iemand of iets verwachtte, want zij tuurde voortdurend door de groote laan, die naar den grooten weg

leidde, zonder te letten op den fijnen doordringenden regen, die haar in 't gezicht woei.

Zij trok haar regenmantel dichter om haar slanke gestalte en liep rusteloos over de paden heen en weer. Het verdorde loover kraakte onder haar voeten en de verwelkte rozen op de bloembedden keken haar treurig aan. Een rilling ging haar door de leden. Zij leunde tegen een boomstam onder het beschermende, nog volle bladerdak en groote tranen rolden langs haar bleeke wangen.

Hoe zwaar viel haar het scheiden en hoe troosteloos blikte zij in de toekomst, met een onbeantwoorde vraag in het hart.

Plotseling, hoor, wat was dat? Een glans van vroolijke verwachting kwam op haar gelaat; zij hoorde een rijtuig het park binnen komen.

Hij was het. Goddank, haar voorgevoel had haar niet bedrogen.

Zij zag het huurrijtuig aankomen en ijlde het tegemoet. Het voertuig hield stil en een jong officier in uniform sprong er uit.

„Hilde!" meer kon hij niet zeggen. Hij zag haar bleek en beschreid gelaat en een hevige aandoening teekende zich op zijn vriendelijke, goedhartige trekken. Langzaam wandelde het jonge paar den weg op naar huis. Egon van Lodenstein, een neef van mevrouw Velten, was bijna als broer met zijn nichtjes opgegroeid en had steeds een groote voorliefde voor Hilde getoond, die zes jaren jonger was dan hij. Toch was de omgang tusschen neef en nicht streng binnen de perken gebleven van het decorum, want mevrouw Velten stond haar dochters ook niet de onschuldigste vertrouwelijkheid met jongelui toe.

Het was alsof het leed, dat Hilde's jonge leven nu getroffen had, deze perken voor de eerste maal moest verbreken.

Egon hield Hilde's hand vast in de zijne en streelde ze onophoudelijk. De gansche innige deelneming van zijn warm, overvol hart sprak uit deze teedere liefkoozing, die hij zich tot nu toe niet veroorloofd had. En Hilde, die anders een model van voorname terughouding was en Egon nog nooit haar ware gevoelens verraden had, liet nu den zoo-welkomen trooster van haar bitter leed haar kleine, koude hand zonder tegenstand in de zijne. Zij hield het hoofd gebogen en sprak geen woord, terwijl de regen over haar wangen en mantel stroomde en haar blonde haren nat over het voorhoofd hingen. Zij bood zulk een treurigen en roerenden aanblik, dat de jonge man haar in overstelpend gevoel aan zijn hart drukte. Hoe 't zoo kwam, wisten zij geen van beiden, maar hun lippen zochten en vonden elkaar eensklaps en ze wisselden den eersten kus, waarmee ze zich voor 't gansche leven aan elkaar verbonden. Woorden waren daarbij niet noodig: zij wisten beiden, zonder afspraak, wat er nu gebeuren moest. Rechtstreeks gingen zij naar huis, om de ouders op te zoeken. En zoo gebeurde het, dat mijnheer en mevrouw Velten in den donkeren wijnkelder bij een walmend olielampje, midden in hun prozaïsche bezigheid, om de verschillende wijnflesschen te sorteeren, de uitnoodiging ontvingen, het jonge paar hun zegen te geven. Doch zij begrepen de toedracht der zaak niet direct, daar zij bij de armzalige verlichting Egon niet herkenden.

„Lieve papa," begon Hilde plechtig.

„Wel kind, goed dat je komt, tel eens even hoeveel flesschen Medoc daar in dien hoek staan."

„Papa, ik kom niet alleen —"

„Des te beter. Wie is daar nog meer? O, Frits Kruger," (hij zag Egon's uniform in het donker voor de livrei van den koetsier aan) „gauw, Frits, spijker jij die kist eens toe en neem dan den bezem —" en hij drukte Egon den bezem in de hand; toen schaterde Hilde 't uit:

„Maar papa, wij hebben ons geëngageerd en komen u om uw toestemming vragen."

Zij vergat, haar vader omtrent den persoon van haar verloofde in te lichten en de heer Velten riep dan ook in de grootste ontzetting: „Wat? Wie is er geëngageerd? Ben je gek?"

Weldra was het misverstand opgehelderd

en in den ouden donkeren kelder, te midden van wijnflesschen en spinnewebben werd nu een gezellig en vroolijk familietafreeltje afgespeeld. Maar mijnheer Velten moest toch even op een wijnkist gaan zitten, voor hij zijn kalmte terugkreeg, zóó was hem de schrik in de beenen gaan zitten. En onder algemeene vroolijkheid zei hij later tot Hilde: „Zeg, lieve meid, als jij je weer eens engageert, druk je dan direct een beetje duidelijker uit!"

Egon was altijd de lieveling in Brantikow geweest en beide ouders aarzelden dan ook geen oogenblik hun toestemming tot deze verbintenis te geven, ofschoon de toekomstige schoonzoon nog maar tweede luitenant was, die nog gedeeltelijk door zijn vader onderhouden werd. Aan een huwelijk was vooreerst geen denken, maar het paartje was nog jong en kon wachten.

Mijnheer en mevrouw straalden beiden van trots, dat zij een officier tot schoonzoon kregen en Mevrouw vond er een zekere genoegdoening in, dat haar dochter eenmaal weer haar eigen geliefden meisjesnaam „Van Lodenstein" zou dragen, waarop zij altijd nog heimelijk trotsch was.

Het geluk van het jonge paar was een groote troost in de algemeene neerslachtigheid en Truida zoowel als Armin kregen weer eens een enkele dolle bui. Beiden waren zeer verrast, toen zij, ijverig bezig met het inpakken hunner kisten, Hilde en Egon hand in hand zagen binnenkomen en daarachter de ouders, papa met een dikbuikige flesch champagne in den arm, en een groot blauw schort voorgebonden en een bijzonder plechtige uitdrukking op zijn gelaat, mama heimelijk een traan afwisschend en in eveneens niet zeer presentabel toilet.

„Allemachtig!" riep Armin opspringend, „wat is er aan de hand?"

Truida begreep met één oogopslag, wat er gebeurd was.

„Hilde!" riep zij en vloog haar zuster lachend en schreiend in de armen.

Armin stond nog steeds met open mond en wist niet goed, hoe hij het had.

„Een geëngageerd paar, kerel, feliciteer dan toch!" riep papa vroolijk, terwijl hij zijn zoon een stevigen slag op den schouder gaf.

„Hoera!" schreeuwde Armin, „dat is kolossaal! Neen maar, die is goed!"

En nu volgde een algemeene omarming met kussen, tranen en gejuich!

Op het deksel van de kist werd de champagne ontkurkt. Truida haalde gauw de kopjes, waaruit koffie gedronken was en daarna klonk men op het welzijn van de jongelui.

Er werd een half uurtje pauze gehouden, om de eerste vreugde samen te genieten.

De verloofden zaten in het midden op een reeds gesloten kist, Armin en Truida vonden een plaatsje op een hoop pakhooi en de ouders op het eenige aanwezige voetenbankje.

Truida beweerde, dat het wel aardig zou zijn een kiekje te nemen van het gezelschap, Armin zei om de drie woorden „zwager" en de ouders waren in een weeke stemming.

Mijnheer Velten sloeg den arm om zijn vrouw. „Weet je nog, Klaartje, hoe wij ons verloofden? Wat gaat die tijd toch snel. Het is me, alsof 't gisteren gebeurde!"

De oogen van zijn vrouw begonnen te stralen. „Ja, dat was een beetje anders dan nu! Het gebeurde op het bal bij mijn oom, den generaal. Prins Hohenloh was er ook en hij feliciteerde mij het eerst. Hij zei — ja, wat zei hij ook weer, Theo?"

Zij wist heel goed, wat hij gezegd had en de kinderen kenden allen de geschiedenis van buiten; want zij werd steeds bij alle familiefeesten verteld, maar zij luisterden er telkens weer met hetzelfde genoegen naar.

„Hij zei: „Freule, ik ben er verrukt over, dat de schoonheid trouw aan ons vaandel zweert," vulde mijnheer Velten aan.

„Ja, mama was een mooi meisje in die dagen," ging hij voort met een teederen blik, „en ik diende in het regiment van den prins."

Op dat oogenblik kwam Graumann binnen.

— „Mijnheer er zijn twee dronken pakknechts aan 't vechten, en de voerlui loopen te vloeken en zeggen, dat drie meubelwagens te weinig zijn voor al het goed."

Mijnheer Velten stond zuchtend op. De ruwe werkelijkheid vernietigde onbarmhartig de schoone herinneringen aan het heerlijk verleden.

„Ach," zei Truida, „die arme papa!"

Allen in den kleinen kring ondervonden op dit oogenblik bitter de wreede lotswisseling. Maar bij de jeugd zegevierden moed en hoop op een betere toekomst.

Alleen mevrouw Velten keerde met een bezorgd gelaat naar haar werk terug. Hoe trotsch, hoe koen was haar levensbootje uitgevaren en als welk een treurig wrak dreef het nu een onzekere toekomst tegemoet. Geheel haar vertrouwen op God was noodig, om haar zinkenden moed staande te houden.

Vierde Hoofdstuk.

Het uur van vertrek kwam met zijn bitter harteleed, met die snijdende smart, die niet verdwijnt zonder litteekens achter te laten.

In de grauwe, sombere schemering stond het rijtuig voor de deur, dat de familie Velten naar het spoor zou brengen. Voor het laatst! Want rijtuig, paarden, koetsier, knecht, alles bleef in Brantikow en ging aan den nieuwen meester over.

De prachtige, groote landauwer, waarop men zoo trotsch was, de lieve bruine koetspaarden, die door ieder van tijd tot tijd werden geliefkoosd — en dan Frits Kruger en Graumann. Die zaten beiden op den bok, als brachten zij het liefste wat zij hadden naar het graf.

Men had met den middagtrein willen vertrekken, maar de meubelwagens waren niet tijdig genoeg klaar en zoo moest men tot 's avonds wachten.

Daar kwam, om den bitteren kelk te doen overloopen, Paul Lemigke aanrijden, die meende, dat de familie 's morgens reeds vertrokken was. Waarschijnlijk voelde hij het pijnlijke van de situatie evenzeer als zij, maar in zijn uiterlijk toonde hij een kalme onverschilligheid. Hij begon zich met het noodigste, dat hij meegebracht had, in een der leege kamers van het huis eenigszins huiselijk in te richten. Het was een parterrekamer aan den voorkant. Hij zocht de familie Velten niet op, maar toch scheen een ontmoeting niet te vermijden.

Juist toen Hilde en Truida de trap naar den tuin afkwamen, om een laatste wandeling door het park te maken, verscheen hij aan den wagen, waarmee hij gekomen was en gaf den knecht zijn orders voor het binnenbrengen van zijn bagage.

Men wisselde een stijven groet en op dat oogenblik voelde Truida een hevig gevoel van afkeer tegen hem in zich opkomen. Wat zag hij er ongunstig uit met dien harden trek om zijn mond, met zijn scherp geteekend gelaat en zijn ineengedrongen gestalte. En wat een onmogelijk leelijk reiskostuum! Precies een derde-klas reiziger.

Hoe taktloos, nu al zijn intocht te houden, terwijl zij nog in huis waren! Later gebeurde er zelfs iets bepaald onaangenaams.

Mijnheer Lemigke liet mevrouw Velten om een onderhoud verzoeken. Een beetje bruusk trad hij de leege kamer binnen waar zij met inpakken bezig was en zei zonder veel plichtplegingen: „Ik merk zoo juist, dat uw bedienden het keukengerei willen inpakken, ofschoon in het contract bedongen is, dat het hier blijft. Ik zou u wel willen verzoeken zorg te dragen, dat de bepalingen van het contract nagekomen worden."

Mevrouw Velten richtte zich hoog op en antwoordde met uitgezochte hoffelijkheid, maar zoover uit de hoogte als 't haar mogelijk was: „Het spijt mij verbazend, mijnheer Lemigke, dat hier een vergissing is begaan. Ik draag van deze clausule geen kennis, maar ik zal direct bij mijn man informeeren."

Het bleek, dat mijnheer Velten wel van die voorwaarde af wist, die hij uit hooghartige onverschilligheid voor bagatellen aanvaard had en die hij evenzoo vergeten had. Op deze manier hadden de Lemigkes hem allerlei kleine voordeelen af weten te

persen. De houding van Paul Lemigke, als ware hij een opzettelijk en welbewust inbreukmaken op het contract, juist bijtijds op het spoor gekomen, wekte bij de familie gerechtvaardigde verontwaardiging en was een bittere druppel te meer in hun lijdensbeker.

„Sjacheraar!" zei mijnheer Velten verachtelijk, toen hij door het raam gewaar werd, dat de nieuwe eigenaar bij den meubelwagen post vatte en ieder stuk, dat nog opgeladen werd, met onderzoekende blikken monsterde.

„Paultje, wees nu niet zoo bang, jongen!" citeerde Armin, die zich het gevleugelde woord reeds eigen gemaakt had en Egon, de tweede luitenant vroeg, of het niet goed zou zijn, naar beneden te gaan, en dien kerel een paar beenen stuk te slaan om hem manieren te leeren.

Hilde en Truida liepen nog eens door het park. Daar hoorden zij het rijtuig aankomen, dat hen naar het spoor zou brengen.

Truida liep haastig den paardenstal binnen — daar stond haar poney, haar lieve Hans! Zij vloog hem om den hals en schreide alsof haar hart zou breken.

„Truida, Truida!" hoorde zij van uit het huis roepen.

Wat er nu gebeurde, leek haar later als een droom.

Vader en moeder kwamen arm in arm in hun reismantels de trap af. Waren zij dat werkelijk? Zij zagen er zoo oud uit, zoo stil, zoo gedrukt, als menschen, die achter een lijkbaar gaan.

Maar eer zij in het rijtuig klommen, keken beiden nog eens om. Nog één blik naar het huis, hun oud, lief huis, dat getuige was geweest van *al* hun gelukkige jaren.

Truida sprong in het rijtuig, zij keek niet om; als door een nevel zag zij Hilde haar nakomen en de oude dienstboden verdrongen zich snikkend aan het portier — nog een handkus, nog een vaarwel!

Daar — o hemel — kwam nog de oude Hector, papa's lievelingshond, die zich losgerukt had, ondanks het strenge bevel, hem aan den ketting te houden. Hij sprong jankend tegen het rijtuig op — er ging een zenuwachtige rilling over Velten's gelaat en hij wenkte met de hand. De hond werd weggeleid.

Nu rolde het rijtuig de poort uit. Egon en Armin volgden in een jachtwagen.

In zijn kale, ongezellige kamer zat Paul Lemigke op een koffer en hield de vuisten gebald, alsof hij zich met de uiterste krachtsinspanning geweld aandeed. Hij zat onbeweeglijk en hield iets in, waarover hij zich schaamde. Het waren tranen.

Neen, hij wilde het zich zelf niet bekennen, dat het tranen waren, dat was te onmannelijk. Het was hem immers tot nog toe zoo goed gelukt, bruusk en hard te zijn — de eenige redding tegen deze fatale weekelijkheid! Waar bleef zoo zijn mannelijke waardigheid?

Zij versmaadden en verachtten hem — ja, al zijn geld woog niet tegen hun trots op — hoe min moesten zij wel van hem denken, dat zij liever hun huis en erf opofferden dan hem in hun kring op te nemen. Hij was dan ook niet als deze elegante luitenant met zijn poppengezicht! Goed, hij wou ook niet zoo zijn, hij wou zijn, zooals hij was!

Hij verachtte deze trotsche bedelaarsfamilie, die een beroep uitoefenen en zaken doen gering achtte, die te hoogmoedig was, om voor haar onderhoud te werken en zich aanstelde, alsof zij geld voor slijk hield.

Neen, zijn arbeid en zijn zaak waren zijn trots en zij zouden het blijven ook!

Zich het een of ander voordeel uit de handen te laten nemen, en een verkregen of geërfde bezitting weer te verliezen, was in zijn oogen belachelijk en verachtelijk. Hij wilde zich voor geen arbeid schamen, al moest hij daarvoor zijn weg zoeken door het vuil en het stof; hij wilde altijd en overal op zijn voordeel bedacht zijn tot den laatsten stuiver. Hij wilde rekenen en pingelen en handelen — onverschillig wie hem daarvoor met den nek aanzag!

Vooral tegenover deze hoogmoedige armoedzaaiers zou hij zich van de kleingees-

tigste, bekrompenste zijde doen kennen — zij zouden merken, wie ten slotte de zege behaalde.

En geen vrouw op de geheele wereld zou hem verleiden tot hoogmoed en lediggang. Geen enkele, ook Truida niet.

Truida — arm kind — hoe bleek zagen hare wangen, hoe vol tranen stonden haar groote, lachende oogen. Wat hing zij bevend en snikkend aan den hals van haar paard! Hij was toevallig in den stal gekomen en had zich ongezien verwijderd. Haar arm jong hart scheen bijna te breken van droefheid. Maar zij wilde liever de bitterste smart lijden, liever haar geboortegrond vaarwel zeggen dan hem toe te behooren.

Die gedachte was als een messteek in een open wonde. Hij sprong op — in die nare kamer kon hij 't niet uithouden. Hij ging naar buiten, liep den stal binnen en liet den inspecteur roepen. Alles moest nu eens anders ingericht worden, aan dat huishouden van Jan Steen zou nu een eind komen.

Zelf had hij de landbouwkunde gedurende eenige jaren door de practijk geleerd. Hij ging met den inspecteur den koestal in, om hem te wijzen, welke verkeerde gewoonten gevolgd werden bij het voederen der koeien en hoe die moesten veranderd worden. Binnenkomende zagen zij het vrouwelijke dienstpersoneel in een groep bij elkaar staan. Eenigen snikten, anderen hadden tranen in de oogen. Klaarblijkelijk was de zooeven vertrokken familie het onderwerp van het gesprek. Nauwelijks had men den nieuwen meester in het oog gekregen, of de groep stoof uit elkaar.

Paul Lemigke had moeite zijn gedachten bij elkaar te houden, om den inspecteur de nieuwe instructies met den noodigen nadruk te geven.

Gek toch! In zijn familie was de spiritusfabriek ook van vader op zoon overgegaan, hij was ook onder de oogen der arbeiders opgegroeid. Maar nog nooit had hij een opwelling van aanhankelijkheid of genegenheid voor hem zelf of voor iemand van zijn familie bij hen opgemerkt.

Vijfde Hoofdstuk.

Een triestige Octoberavond daalde neer over de oude stad Leipzig. In de Grimmastraat was het om vier uur al donker en bij Felsche, in het café français, op den hoek van het Augustusplein werd het licht al opgestoken.

Het lokaal met zijn vele kleine, elegant gestoffeerde hoekjes werd om dezen tijd van den dag druk bezocht. De bezoekers stroomden in en uit en menige gast, die geen plaats meer kon vinden, moest met teleurgesteld gezicht een andere gelegenheid opzoeken.

Te midden van de binnenstroomende bezoekers drongen zich juist twee heeren. De eene, een jonge man van prachtigen, slanken lichaamsbouw, met blond haar en blauwe oogen, was het type van den volbloed-aristocraat; de andere, hoog opgeschoten, met nog iets van een gymnasiast over zich, toonde een innemende, nog jongensachtige voornaamheid, die meer in zijn geheele houding dan in zijn nog onontwikkelde gezichtsuitdrukking lag. Het waren Armin Velten en zijn vriend graaf Camille Stauffen, met wien hij sedert kort in de eerste klasse van de Leipziger Thomasschool zat.

Zij hadden elkaar juist toevallig in de Grimmastraat ontmoet en Stauffen noodigde Armin uit, mee naar Felsche te gaan.

„Geen plaats meer," zei Armin bij het binnenkomen.

„Dat zullen we zien," antwoordde Stauffen, „als we niet zitten kunnen, gooien we er een paar proletariërs uit."

„Maar Stauffen," opponeerde Armin, „het is hier toch geen bierknijp."

„Och, kom," zei Stauffen, „wedden, dat ik een plaatsje bij het raam opscharrel?"

Zij troffen het inderdaad, want juist toen zij zoekend tusschen de tafeltjes dwaalden, stonden een paar andere heeren aan het raam op en nam Armin tegenover zijn vriend Stauffen plaats.

Deze bestelde voor zich koffie met cognac en voor Armin koffie met slagroom, taart

en vruchtenijs. Toen Armin protesteerde, lachte hij: „Ja man, je zit nu in het schuitje! Wie met mij uit is, moet op mijn gezondheid zijn maag maar eens overladen."

Beiden keken daarop door de hooge spiegelruiten naar de menigte op straat, die hier, op den hoek van de Goethestraat, dikwijls een opstopping veroorzaakte.

„Nu, hoe bevalt je dit rattennest Leipzig?" vroeg Stauffen.

„Heb je ooit iets naarders en triestigers gezien? Akelig volk, die Saksen! Ik herkende u direct als een Pruis; het deed me allemachtig veel pleizier, een landgenoot in de klas te hebben. Kijk nu eens naar die vrouwen! De Leipzigsche dames zien er allemaal als keukenmeiden uit. Als je hier een dame met smaak en chic gekleed over de straat ziet gaan, kun je er vast op aan, dat er een steekje aan los is."

Armin deed zijn best, een wijs gezicht te zetten. In stilte dacht hij er over na, hoe het toch kwam, dat Stauffen, die al drie en twintig jaar telde en er uitzag als een dertiger, nog op de schoolbanken zat.

De Stauffen's behoorden tot een der oudste families van Duitschland en Camilj was de oudste zoon van den stamhouder, zooals Armin gehoord had.

„In uw plaats zou ik liever een gymnasium bezoeken te Berlijn," merkte Armin half vragend op.

„Als het van mijn „liever" afhing, zat ik nu in Parijs, in het salon van markiezin Mimi, die ik in Biarritz heb leeren kennen, een jaar geleden — of op de jacht in Gemsstein, ons jachtslot in de Beiersche Alpen. Mijn ouwe heeft zich nu eenmaal den onzin in het hoofd gehaald, dat ik studeeren zal, of liever, vorst Trachenberg, met wiens dochter Lori ik eigenlijk al in de wieg verloofd ben, wil geen ongestudeerden schoonzoon. Ik leef hier in een zekere verbanning, waaruit mij alleen het examen, als ik er doorrol, kan redden. Ik raak natuurlijk geen boek aan, want het examen en Lori Trachenberg zijn me geen van beiden een cent waard. Met Kerstmis ga 'k naar huis en met geen tien paarden krijgen ze me weer in Leipzig."

Hij goot zijn cognac in zijn koffie en dronk het mengsel met welbehagen uit. Plotseling sprong hij bijna van zijn stoel op en boog zich ver naar voren: „Te duivel — daar gaan een paar lieve meisjes, zeg — die zijn hier niet vandaan."

„Waar?" vroeg Armin nieuwsgierig.

„Kijk daar, bij den hoek — gauw dan — zoo zijn ze weg — neen, we treffen het, ze komen terug, hier langs dezen kant van de straat — daar, die groote met haar grooten Rembrandthoed — die andere, kleine blondine — chic, hè, fijn, om in te happen."

„Och, dat zijn mijn zusters maar," zei Armin met naïve teleurstelling.

„Je zusters, maar? Kerel, je bent zulke knappe zusters niet waard!"

„Ha, ha, ha," lachte Armin, „dat zijn Truida en Hilde, wat is daar nu voor bijzonders aan, die kan ik elken dag zien! Neen maar, dat zal ik ze vertellen, dat ik haast mijn hals verrekt heb, om ze te zien. — Ik wed, dat Truida me hartelijk uitlacht."

„Truida —" zei Stauffen zachtjes in zich zelf, „Hilde en Truida, die namen zijn als gemaakt voor zulke meisjes — wie is Truida?"

„Die groote, met die roode wangen," verklaarde Armin bereidwillig, „nu blijven ze waarachtig daar voor dien winkel staan — als ze nu maar eens dezen kant uit wilden kijken — daar!"

De beide zusters stonden zonder iets te vermoeden voor het groote confectiemagazijn aan den overkant en waren in de beschouwing der uitgestalde artikelen verdiept. Bijna alle voorbijgangers keken haar meer of minder ongegeneerd in het gezicht. Hilde vond deze kritische blikken aldra onaangenaam en zij trok Truida met zich mee. Daar zagen zij Armin aan het raam in het café en beiden deden onwillekeurig alsof zij naar hem toe wilden komen. Toen zij evenwel zagen, dat hij in gezelschap van een onbekende was, groetten zij maar vluchtig en gingen verder.

(Wordt vervolgd.)

(*Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van 28 Juni 1881 en kan worden verkregen door tusschenkomst van den Redacteur,* (*Sarphatipark 32, Amsterdam*), *of rechtstreeks van de auteurs.*)

De Verrassing.

KLUCHT IN ÉÉN BEDRIJF

DOOR

FÉLIX HAGEMAN.

JACQUES WALBURG, Advocaat.
EMMY, z'n vrouw.
HENDRIK, knecht.
LINA, kamenier.

Speelt in Den Haag in onzen tijd.

Het tooneel stelt voor een modern chic ingericht salon ; ergens een venster ; drie deuren (*eén fond, één links, één rechts.*) *Boekenkast,* (*Strafrecht, Wetboek, Grondwet, enz.*) *causeuses, canapé. Meubelplaatsing naar wensch van den regisseur.*

Eerste Tooneel.

(*Als 't scherm opgaat, zijn Hendrik en Lina bezig, de kamer op te ruimen, hij met een plumeau, zij met een stofdoek gewapend. Hendrik waait statig met zijn plumeau rond en reinigt de boekenkast.*)

Lina.

O, Hendrik, maak toch niet zoo'n wind met dat ding. Je hoeft die kast heusch niet zoo af te stoffen. Mijnheer komt er toch nooit in.

Hendrik (*Lubowsky-type.*) [1])

Dat belet niet, dat ik het mijn plicht acht, het burgerlijk wetboek en het strafrecht van al het vuile te ontdoen, dat er mocht aankleven.

---

[1]) *Lubowsky* is de knecht uit *Dokter Klaus,* het bekende blijspel van *l'Arronge.*

Lina.

Nu ja, maar je behoeft je heusch niet zoo uit te sloven. Mijnheer en mevrouw komen hier toch bijna nooit. Ik weet niet wat die menschen tegenwoordig mankeert. Je ziet ze bijna nooit meer thuis. Mijnheer loopt rond met een martelaarsgezicht, komt nauwelijks thuis om te eten, en gaat dadelijk weer, joost mag weten, waar naar toe. En mevrouw, da's nog veel erger! Die droomt tegenwoordig hardop, en dan vertelt ze allerlei onzin, en als ze overdag eens even thuis is, dan loopt ze maar al door haar kamer rond en draait met d'r oogen dat ik er akelig van word. En dat, nadat ze voor een paar weken zoo lief bij elkaar zaten als een paartje in de wittebroodsweken. Wat zou ze toch mankeeren?

Hendrik (*heeft zijn plumeau onder den arm genomen, en staat diepzinnig in een of ander wetboek te bladeren; op een kanseltoon.*)

Ik verkeer hieromtrent in het onzekere, maar dit feit staat vast, dat mijnheer bepaald aan een of ander corpus deliktum laboreert.

Lina.

Zoo, en is dat erg gevaarlijk?

Hendrik (*doceerend.*)

Het kan in sommige eventualimenten storend werken, vooral op de teedere organen, b.v. de hersenen. Wij hebben hier een voorbeeld van casis bello. Mijnheer is wellicht gegriefd, doordat hij vanwege oftewel tengevolge het verschil van zienswijze met den Heeren rechters een proces heeft verloren.

Lina.

Ja, dat is wel mogelijk, maar dat is toch geen reden, om bijna niet thuis te zijn, in een uilenvluchtje te eten en dan weer weg te hollen.

Hendrik (*verontwaardigd.*)

„Hollen" is in geen geval een uitdrukking, die voegt, wanneer men spreekt over een der eerste advocaten aan de balie. (*legt het boek weg, vouwt z'n handen over z'n buik*) Artikel 519 van het wetboek van strafrecht zegt daaromtrent uitdrukkelijk...

Lina.

Ja, dat kan me nou minder schelen, maar zou jij nu niet kunnen bedenken, wat zij den godganschelijken dag buitenshuis uitvoeren?

Hendrik.

Ten eerste houdt, wat mijnheer aangaat, deze zich waarschijnlijk bezig met zijn bezigheden of presumpties. Wij hebben juist een proces onderhanden van iemand, die beweert dat zijns buurmans kippen zijn, klagers, tuin ondergraven, ruïneeren, bemorsen en assommeeren, terwijl voornoemde buurman attesteert dat de hond van klager zijn stoep, drempel en deur bevuilt, ofwel er zijn victualiën deponeert. Artikel 319 van het wetboek van strafrecht zegt daaromtrent...

Lina.

Je wil me toch niet wijs maken, dat die kippen mevrouw óók buitenshuis houden? Nee, er steekt bepaald iets achter. Ik heb ze nog nooit zoo raar zien doen. Ik moet je zeggen, dat ik er niets van begrijp.

Hendrik.

Dat bewijst slechts dat je gezichtskring zeer beperkt is. Gezien, dat mijnheer zeer veel buitenshuis of ad libitum is, blijkt hier alleen uit, dat zijn drukke werkzaamheden hem niet accordeeren om zich veel in loco te vertoonen. En met mevrouw zal het wel heelemaal vice versum of hetzelfde zijn.

Lina (*die steeds bezig is geweest.*)

Och, ik merk wel, dat jij er niets meer

van weet, dan ik. Laten we maar liever wat voortmaken, en blijf niet zoo dom met je handen over je buik staan. Het loopt tegen etenstijd, en mevrouw is er nog niet, Er zal weer wat zwaaien!

Hendrik.

Het is mogelijk, dat er gezwaaid wordt, maar mijnheer en ik zijn niet van plan, ons daardoor te laten influeeren. Wij kennen onzen plicht!

TWEEDE TOONEEL.

LINA, HENDRIK, JACQUES.

Jacques (*komt op, geeft overjas, parapluie en hoed aan Hendrik.*)

Is mevrouw nog niet thuis?

Hendrik.

Naar mijn vaste overtuiging, is mevrouw nog niet ter plaatse aanwezig, mijnheer!

Jacques.

Zoo... hm! Lina, ga dan eens naar het eten kijken, anders komt daar weer niets van terecht, en neem m'n goed mee!

Lina (*neemt de kleêren en de parapluie van Hendrik aan.*)

Best mijnheer! (*na een blik met Hendrik gewisseld te hebben, hoofdschuddend af.*)

Hendrik (*wil haar volgen.*)

Wacht eens even, Hendrik. (*Hendrik blijft bij de deur staan.*) Ch... is mijn vrouw na het ontbijt nog niet thuis geweest?

Hendrik.

Ik kan constateeren, dat mevrouw na het ontbijt is vertrokken, en na dat tijdstip hier niet heeft vertoefd.

Jacques.

Zoo! (*terzijde*) Waar of ze toch mag zitten zoo'n heelen dag! (*luid*) 't Is goed, Hendrik, je kunt weer aan je werk gaan.

Hendrik.

Ik zal zoo vrij zijn, mijnheer, maar alvorens dat te doen, zal mijnheer mij wel veroorloven op te merken, dat er zich sinds eenigen tijd singtonen van idiotismus ordinarius bij mevrouw uw echtgenoote voordoen. (*beweging van Jacques*) Meneer zal 't, hoop ik, slechts aan mijn veeljarigen dienst toeschrijven, dat ik het waag, deze opmerking te maken.

Jacques.

Ben je niet wijs, kerel? Wat voor symptonen?

Hendrik.

Mevrouw is in den laatsten tijd om zoo te zeggen in een staat van subordonnantie of overspanning. Lina meent te hebben, of heeft gehoord, dat mevrouw in derzelver slaap rare dingen vertelt, of verteld heeft.

Jacques.

Zoo, 't is goed. Maar ik wou, Hendrik, dat jij en Lina zich maar met jullie eigen zaken bemoeiden, en niet napluisden, wat mevrouw doet of zegt, zelfs in haar slaap. (*terzijde*) 't Is toch vreemd.

Hendrik.

Mijnheer heeft gelijk. Misbruik maken van afgeluisterde zaken is, meen ik, niet strafbaar, maar toch zegt artikel 319 van 't wetboek...

Jacques.

Hou je strafrecht maar voor je, en zorg, als 't ten minste al niet te laat is, dat 't eten weer niet aanbrandt, zooals gisteren.

Hendrik.

Als het van mij dependeert, zal het eten vandaag niet aangebrand zijn, mijnheer. (*terzijde*) Ik voor mij geloof, dat het diner al in hoogste instantie veroordeeld is. (*af*)

Derde Tooneel.

J a c q u e s (*alleen; loopt op en neer, met z'n handen in de zakken.*)

Ik begrijp er eenvoudig niets van! Vroeger was Emmy zoo'n lief, huishoudelijk vrouwtje. Ze kon 's avonds zoo gezellig thuis zitten met een handwerkje of zoo iets, en dan rookte ik m'n sigaar, en we babbelden samen, en ik las de krant. En nu? We hebben nauwelijks ontbeten, of ze kleedt zich haastig aan en verdwijnt spoorloos tot vlak voor het diner, waarvan het natuurlijk gevolg is, dat juffrouw Lina 't rijk alleen heeft. Ergo voert ze niets uit. Ergo staat ze den godganschelijken dag met haar huzaar te praten. Ergo is het eten ontzettend. Ergo ben ik uit m'n humeur. Van aangebrand eten heb ik een aangeboren afkeer. Dat is erfelijk in me. Mijn bet-overgrootvader is eens gestikt in een aangebranden aardappel. En waarom dat alles? Dat vraag ik mezelf tevergeefs af. Wat kan ze toch buitenshuis te doen hebben? Als ik jaloersch was, zou ik zeggen... maar dat is natuurlijk nonsens. Bovendien heb ik haar daartoe nooit aanleiding gegeven, in geen opzicht, *in geen enkel opzicht!* Maar wat dan? 't Zal toch niet uit boosheid en een soort kleine wraak zijn, dat *ik* zoo uithuizig ben? Ten eerste heb in mijn drukke bezigheden, en dan... mijne repetities. Precies, m'n repetities. Ze hebben me gevraagd, de rol van Hamlet te vervullen. Verbeeld je, de Hamlet van Shakespeare. Er zal namelijk binnenkort een uitvoering zijn ten bate der ongelukkige slachtoffers van een brand, ergens in Honoloeloe, geloof ik. Nou, dat is natuurlijk erg vleiend, maar je moet er dan ook iets voor overhebben. 't Spreekt natuurlijk vanzelf, dat ik er niets van aan Emmy vertel. Die zou me gewoon uitlachen. De commissie voor die afgebrande Honoloeloe-ërs was eerst van plan Emmy ook te vragen, maar op aanraden van eenige kenners hebben ze dat toch maar gelaten. Nou, dat neem ik ze eigenlijk niet kwalijk. Emmy is een best, lief vrouwtje, maar 't „feu sacré," hoe zal ik het noemen, het „genie" mist ze heelemaal. Ik wil daarmee niet beweren, dat ik zoo'n licht ben — maar me dunkt toch... niewaar, anders vraagt men toch iemand niet om Hamlet te spelen. Daar moet je dan toch iets voor in je mars voeren! Ik heb trouwens heele nieuwe gezichtspunten in die rol gekregen, en nou is 't toch heel duidelijk, dat al mijn vrijen tijd in beslag wordt genomen door repetities. En dan mag er me ook geen verwijt van gemaakt worden, als ik zoo'n inspannenden arbeid besluit met een kleine fuif hier of daar. (*kijkt op z'n horloge*) Nee, maar dat loopt er nou toch overheen! Waarachtig al half zes! Waar blijft ze toch in 's hemels naam? (*staat op, loopt naar de deur fond, roept naar buiten*) Lina! Linà-à-à-à! Natuurlijk! Mevrouw zal wel weêr met 'r eeuwigen huzaar staan te kletsen! (*gooit de deur kwaad toe*) Maar dat weet ik wel, als het eten over tien minuten niet op tafel staat, ga ik in een restaurant eten! (*boos af in z'n kamer.*)

Vierde Tooneel.

E m m y (*komt haastig op; elegant wandeltoilet, parasol.*)

Hè! Is dat loopen! (*ontdoet zich al sprekende van hoed, manteltje en handschoenen*) 't Is maar te hopen, dat Jacques nog niet thuis is. Och, waarom zou hij ook thuis zijn? Nee, mijnheer zal wel weer aan het pleiten zijn. Ik heb toch nog nooit gehoord, dat advocaten 's nachts ook moesten pleiten. En zou het daar nu heusch zoo ruw toegaan? Eergisteren was er een groote deuk in z'n cylinder, en nu zag ik juist weer zijn parapluie in den standaard staan met een groot gat erin! Enfin, hij is natuurlijk meester over zijn eigen vrijen tijd, maar ik had toch nooit gedacht, dat een man, die vroeger altijd voorgaf, dol van zijn vrouw te houden, haar zoo kon veronacht-

zamen. (*Droomerig voor zich uitziend*) Hè, vroeger zaten we dikwijls zoo heerlijk gezellig bij elkaar aan 't haardvuur; hij rookte z'n sigaar, en we babbelden, en ik was bezig aan een of ander handwerkje. (*zuchtend*) Enfin, 't schijnt nu eenmaal de voorbeschikking van alle vrouwen te zijn, vroeg of laat door hun mannen genegligeerd te worden, maar dan is het ook niet meer dan billijk, dat hij mij ook vrijlaat, en niet zoo'n ijzegrimmig gezicht zet, als ik eens een beetje laat thuis kom. En bovendien, daar steekt niets kwaads in. Als ik zoo weinig thuis ben, dan is dat eenvoudig omdat al mijn tijd in beslag wordt genomen door repetities. Ja, ik ben een paar weken geleden gevraagd geworden om de rol van Desdemona te spelen in Othello. Er heeft namelijk over een paar weken een uitvoering plaats, waarvan de opbrengst strekken zal tot bijdrage voor de oprichting van een asyl voor onbeheerde honden op Martinique, die tengevolge van de uitbarsting hun meesters verloren hebben. Ze hadden mijn man ook willen vragen, maar op aanraden van eenige kenners hebben ze dat toch maar gelaten. Nu, dat neem ik ze niet zoo heel kwalijk. Je kan een heel kundig advocaat zijn, zonder daarom een sprankje van het echte, heilige vuur te bezitten. Ik wil daarmeê niet bewezen, dat *ik* het heb, maar me dunkt toch — nietwaar? Als men verzocht wordt Desdemona te spelen — dat kan toch maar niet de eerste de beste (*ziet op de pendule*) Neen maar, dat is toch wat al te erg! Zou hij misschien niet eens meer thuis eten? Ik heb hem toch, voor zoover ik weet, heelemaal geen aanleiding gegeven, om buitenshuis z'n genoegens te zoeken; hoegenaamd geen aanleiding! (*schelt; zuchtend*) Er zal me niets anders overblijven, dan alleen te dineeren.

VIJFDE TOONEEL.

EMMY, LINA.

Lina.

Heeft mevrouw gescheld?

Emmy (*zenuwachtig.*)

Natuurlijk heb ik gescheld! Is mijnheer in dien tijd, dat ik weg was, thuis geweest?

Lina.

Neen, mevrouw, maar nu zit mijnheer op z'n kamer en vertelt allerlei malle dingen. Hij heeft een tafelkleed omgedaan, en staat met een liniaal in z'n hand te zwaaien.

Emmy (*terzij.*)

Te zwaaien!! O God, hij zal toch niet... (*streng tot Lina*) Hoe weet jij dat?

Lina (*verward.*)

Ik was,... ik ging... ik...

Emmy.

Ik wou, dat je eens onthield, dat de sleutelgaten er alleen zijn voor de sleutels, begrepen?

Lina (*verlegen.*)

Ja mevrouw.

Emmy.

Ga nu met Hendrik de tafel dekken, en o ja, wat ik zeggen wou, geef straks meneers parapluie aan Hendrik en zeg, dat hij hem bij den reperateur brengt.

Lina.

Best mevrouw. (*Emmy af in haar kamer*) (*kijkt Emmy na*) 't Is mis, hoor.

Hendrik (*buiten.*)

Lina, ontsluit de deur.

Lina (*opent de deur fond.*)

Asjeblieft meneer! Komt u binnen!

Hendrik (*met tafellaken, twee diepe, twee platte borden, twee couverts, twee servetten; zet alles kalm op den stommeknecht*) (*buffet of dientafel.*)

Ik geloof met vrij groote zekerheid te

kunnen constateeren, dat het vleesch zich van middag in een vergevorderden staat van aanbranding bevindt. Verder is gevoegelijk aan te nemen, dat jij deze aanbranding bevordert, om niet te zeggen in de hand gewerkt hebt, door gedurende 43 achtereenvolgende minuten te hebben staan kletsen; ik zeg: kletsen met een dusgenaamden blauwen dragonder.

Lina (*snibbig.*)

Ten eerste is 't geen blauwe dragonder maar een rooie huzaar, en ten tweede gaat 't jou in geen geval aan, ouwe zondaar. Maak maar liever wat voort! (*af.*)

Hendrik.

Ze zegt: ouwe zondaar. Ze heeft ongelijk. (*Onder het beredderen van de tafel*) Primus ben ik nog volstrekt niet oud; secondus kan een man, die 10 jaar bij een advocaat heeft gediend, onmogelijk een zondaar zijn! Ergus berust hare beschuldiging op onware of valsche daadzaken. Artikel 391 van 't burgerlijk strafwetboek zegt daaromtrent...

Lina (*op met een soepterrine.*)

O Hendrik, ik geloof, dat de soep ook een klein tikje is aangebrand. (*zet ze op tafel.*)

Hendrik (*houdt er z'n neus boven.*)

U zoudt met gerustheid kunnen zeggen: een *tik!* Ga nu mevrouw maar waarschuwen, dan zal ik mijnheer gaan verwittigen, dat de voedering kan beginnen. (*Lina gaat Mevrouw's kamer binnen; Hendrik die van mijnheer; komen even later tegelijk weêr op. Hendrik wijst ernstig op z'n voorhoofd, Lina wijst naar binnen en schudt het hoofd. Daarna beiden gelijk door de middendeur af.*)

ZESDE TOONEEL.

Mevrouw en meneer komen gelijk uit hun resp. kamers, maken een vormelijke buiging voor elkaar, en gaan stilzwijgend zitten. Mevrouw schept de soep op.

Meneer brengt de eerste lepel aan z'n lippen, merkt dat de soep verbazend is aangebrand, maar slikt ze in, en trekt een afschuwelijk gezicht.

Mevrouw (*lief.*)

Is de soep niet goed, lieve?

Jacques (*haastig.*)

Heerlijk, vrouwtje, heerlijk! In de *restauratie* krijg ik ze nooit beter! Alleen is ze daar *iets* minder aangebrand! (*terzij*) Laat ik in godes naam maar erg lief doen, anders krijgen we straks een scène, als ze hoort dat ik dadelijk weer uit moet! (*luid*) Eet jij geen soep, Emmy?

Emmy.

Neen, ik heb niet veel trek.

Jacques.

Zoo! (*terzij*) Waarachtig geen wonder! (*gaat heldhaftig weer eten. Er wordt geklopt.*)

Jacques.

Ja.

Hendrik.

Vraag wel excuus, meneer, als ik u soms mocht interrompeeren, maar daar is die man weer, dien wij laatst hebben vrijgesproken van inbraak. Hij laat vragen, of hij u even mag komen bedanken.

Jacques (*verschrikt.*)

Is de kerel gek? Stuur hem dadelijk weg! Je hebt de voordeur toch dicht gelaten, hoop ik? Zeg maar (*wijst op z'n bord, dubbelzinnig*) dat ik hard aan 't werk ben, en niet gestoord kan worden en (*met pathos.*) „laat de deur achter hem dichtsluiten, opdat hij nergens voor nar spele dan in zijn eigen huis. Vaarwel!" (*gaat weer eten*)

Hendrik.

(*Een oogenblik versuft, dan met een meêwarig hoofschudden af.*)

Emmy (*heeft verwonderd geluisterd.*)

Wil je nog wat soep, man?

Jacques (*angstig.*)

Merci, merci! Je soep is heerlijk, maar ik ben bang, dat ik dan niets anders eet!

Emmy.

Zooals je wilt, hoor! (*belt; terzij*) Ik zal maar wat lief tegen hem zijn, anders krijgen we de hevigste scènes, als hij hoort, dat ik dadelijk weer weg moet!

Lina en Hendrik (*op met borden, plat met vleesch, een of twee gedekte schotels met een of andere groente; verwisselen de borden; gebruiken daarbij de dientafel.*)

Jacques (*wijst op 't vleesch, streng tot Hendrik.*)

Wat is dat?

Hendrik (*verlegen.*)

Dat was vanmiddag biefstuk, mijnheer!

Jacques (*ironisch lachend.*)

Ja juist, dat *was* 't! En wat is 't *nu?* Een schoenzool! O taaiheid, uw naam is biefstuk! (*tilt een deksel op*) En wat stelt dat voor? (*drukkende pauze*) Nou?

Hendrik (*benauwd.*)

Dat — dat weet ik niet meer, mijnheer!

Jacques (*boosaardig.*)

Hij weet 't niet meer! Jawel, „vergiftiging uit kortswijl, geen aanstoot ter wereld!"

Hendrik (*beleedigd.*)

Pardon, mijnheer, mag ik u doen opmerken, dat ik al vijftien jaar in uw dienst ben, en dat het tot nu toe nog niet is voorgekomen, dat ik u vergiftigd heb. Artikel....

Jacques (*langzamerhand in z'n rol komend.*)

„O schurk, schurk, lachende en vervloekte schurk! Ik teeken 't aan! Daar leeft geen sluwe schurk in Amsterdam, die niet een booswicht is!"

Hendrik (*verbouwereerd.*)

Meneer, ik heb nu al twintig jaar de eer met u samen te werken. U kent me toch genoeg, om...

Jacques.

„Zeer goed. Ge zijt een vischhandelaar."

Hendrik (*vernietigd.*)

Een visch-han-de-laar?!

Emmy (*verbaasd.*)

Maar Jacques!

Jacques (*komt tot zich zelf; verward.*)

Hè? Och, ik bedoel, dat-ie morgen of zoo eens naar den vischhandelaar moet gaan, en halen een pond of twintig paling.

Emmy en Lina (*verbluft.*)

Twintig pond?!

Jacques (*verward.*)

Ja, je kunt nooit genoeg paling in huis hebben; paling is heel gezond, uitstekend voor schele hoofdpijn. Napoleon b.v. at bijna niets anders, da's bekend; gebakken paling, paling-soep, paling in gelei, paling-marmelade, en-ne... (*tilt het deksel van den anderen schotel af, blij z'n verlegenheid te kunnen verbergen*) Aha, dat ziet er nou eens prachtig uit! Zeker jouw werk, Emmy? (*Emmy praat zacht met Lina; snel, zacht tot Hendrik*) Wat is dat?

Hendrik (*gewichtig, zacht.*)

Een mixtum compositus van gestoofde pruimen en huzarensla. Lina heeft zich vergist met 't kookboek en twee bladzijden tegelijk omgeslagen. (*Slot volgt.*)

BOEK EN TIJDSCHRIFT.

DECEMBER-TIJDSCHRIFTEN.

Het kenteekenende van deze maand is de verschijning van twee nieuwe tijdschriften: *Groot-Nederland*, een zuiver letterkundig blad, onder redactie van Louis Couperus, Cyriel Buysse en W. G. v. Nouhuys (uitgaaf Van Holkema & Warendorf). En *Vlaanderen*, (uitg. van v. Dishoeck) onder de oude redactie van *Van Nu en Straks*, met Stijn Streuvels en Herman Teirlinck er bij.

De bedoeling van het eerste is: de letterkunde van alle gewesten, waar onze taal gesproken wordt, bijeen te brengen. Of daarvoor, bij de gulle gastvrijheid van onze bestaande tijdschriften behoefte was, laat zich betwijfelen. Intusschen, 't zal interessant wezen na te gaan, wat de Redactie vooral van elders, bijzonderlijk uit Zuid-Afrika, zal weten onder haar huik te brengen. Ditmaal is het dr. Prof. Mansveldt, die alvast een inleiding geeft over de literatuur van Zuid-Afrika. Hoewel de uitgevers, ook op aanvraag, geen ex. van hun proef-aflev. zonden, zal ik, uit de N. Rott. Courant hiervan iets uitknippen.

Na op de waarheid van een uitspraak van Zuid-Afrika's geschiedschrijver, dr. Oordt: dat het Z.-Afr. volk zich meer hecht aan personen dan aan beginselen, nog al wat afgedongen te hebben, zegt dr. Mansveldt:

„Doch genoeg. Ofschoon ik het dus niet geheel met den heer Van Oordt eens ben, erken ik toch gaarne, dat er heel veel waars in zijn uitspraak ligt, vooral waar hij zegt: „Wij hebben, over 't algemeen gesproken, geen de minste neiging om ons met abstracte dingen bezig te houden; wij hebben geen verbeeldingskracht noch wijsgeerigheid genoeg om ons aan iets vast te houden dat wij niet zien kunnen." Behalve dat de Afrikaner reeds van huis uit niet bijzonder aangelegd is op de bespiegelende wijsbegeerte, hebben de wordingsgeschiedenis van de Afrikaner natie, de dagelijksche strijd om 't bestaan, de voortdurende kamp tegen twee- en meerbeenige vijanden, tegen de elementen en tegen de gevaren en bezwaren eener onontgonnen natuur, zeker niet weinig bijgedragen om dien practischen zin in hem te ontwikkelen, die hem zoo bijzonder eigen is en hem ook in den laatsten oorlog zoo uitnemend te stade is gekomen. Hoog en indrukwekkend als zijne bergen en onmetelijk als zijn gezichtsveld zijn, heeft de Boer als natie nog te weinig tijd gehad, om zich aan bespiegelingen over te geven, en daarom zoekt men ook te vergeefs in de Z.-A. letteren naar voortbrengselen van den Afrikaner geest, die zich met „abstracte dingen" bezig houden. Zondert men godsdienstige en vrome gedichten en versjes en een enkel gedicht op de Vrijheid, de Vaderlandsliefde enz. uit, dan vindt men in al de bundeltjes van „Afrikaanse Gedigte" bijna geen enkel, waarin de Afrikaner geest zich met „abstracte dingen" heeft bezig gehouden. Zelfs de verheffende en ontzagwekkende bergtooneëlen, de onstuimige bergstroomen en watervloeden, de stoute of bekoorlijke watervallen, de vreeselijke donderstormen, die aan Zuid-Afrika eigen zijn, hebben, zoover mij bekend is, nog geen Afrikaansch dichter de lier doen grijpen en hem stof tot een gedicht van eenige beteekenis geleverd.

Ook de taal van den Afrikaner, voor zooverre die een eigen karakter heeft verkregen en de Afrikaansche geest zich daarin

heeft belichaamd, levert hiervan het bewijs. Voor sommige van de schoonste bloemen bijv. heeft de Afrikaner geen andere namen kunnen vinden dan misrijbol [1]), varkblom [2]), peper-en-sout [3]), bebroeide-eiers [4]), enz.; voor 't Hollandsche onze-lieven-heersbeestje: skul-padje [5]), voor dat „zingend vedertje en gewiekt geluid," de Z.-A. kolibrie: suikervo'l. enz.

Tegenover dit gebrek aan verbeeldingskracht, aan een meer ideale beschouwing der dingen, staat echter een waarnemingsvermogen, zóó groot en juist, en zulk een zin voor humor, dat men zich als Nederlander daarover vaak moet verbazen. Zelfs onder de ernstigste levensomstandigheden, op het slagveld bijv., verlaat den Afrikaner zijn luimigheid niet. Men denke slechts aan de staaltjes, die de dagbladen gedurende den oorlog daarvan gegeven hebben; aan dat ondeugend-geestige, opgewekte en opwekkende gedichtje van den heer Reitz op „Die Lady-Roberts," een bij Helvetia op de Engelschen veroverd scheepskanon; aan „Die Miliepit," zoo vol blijmoedigen humor te midden van de grootste gevaren en ontberingen den lof van de maïskorrel bezingend, die met nu en dan wat vleesch maanden lang het eenig voedsel der Boeren en hunner leiders uitmaakte."

„.... Doch ik zou al een zeer onvolledig en eenzijdig beeld van den Afrikaanschen dichter geven, als ik den lezer in den waan zou brengen, dat diens dichterlijke ontboezemingen niets dan humor en scherts bevatten, of alleen in het ongekunsteld Afrikaansch-Hollandsch gesteld waren. Als men de bestaande bundels doorbladert, vindt men daarin gedichten en gedichtjes, waarin nu eens met diepen ernst en teeder gevoel de Vrijheid, het Vaderland, de Taal, de Liefde, Historische en Bijbelsche personen of Godsdienstige onderwerpen bezongen worden, dan weder in boeienden trant en met levendige schildering een historisch of verdicht verhaal wordt voorgedragen. Ook aan Politieke gedichten, waarin verschillende gevoelens worden uitgesproken, ontbreekt het in deze bundels niet."

„.... Aan aanleg ontbreekt het den Afrikaner niet en aan stof zeker nog minder, vooral na de gebeurtenissen der laatste jaren, die, helaas! schrijfstof genoeg voor duizenden pennen geleverd hebben. Wij mogen veilig aannemen, dat de boeken van Van Warmelo en generaal De Wet, Viljoen e. a. slechts de voorloopers zijn van een menigte andere, en mogelijk heeft de heldendichter reeds zijn pen ingedoopt, waarmee hij den ontzaglijken kamp zal beschrijven, die bijna drie jaren lang de gansche beschaafde wereld in spanning hield. Ook voor den Afrikaanschen dramatist is er, helaas! nu stof te over in zijn eigen geschiedenis en behoeft hij die, evenmin als den aandrang daartoe, bij de Ouden of in den vreemde te zoeken."

* * *

Van veel meer beteekenis lijkt mij toe de herleving van het eigen tijdschrift der Vlaamsche jongeren in *Vlaanderen*, vooral met het program dat Vermeylen namens de redactie doet kennen.

Al woont de uitgever in Bussum en al zal hij zeker in N.-Nederland graag abonné's vinden, *Vlaanderen* wil geen tijdschrift zijn voor het Noorden, maar allereerst voor Z.-Nederland. Dat de Vlaamsche jongeren in ònze periodieken zoo gastvrij onthaald werden, waardeerden zij. Doch allereerst hebben zij tot taak te spreken tot eigen volk en dit op te wekken uit zijn slaap:

„Is er geen wondere samenhang van dichter en volk? Het dadelijke en natuurlijke beeld, de spontane schakeeringen der taal, den grondtoon van 't bewegende gemoed, haalt de „vinder" het niet al uit de natuur en de menschelijkheid die hem omgeeft en meêleeft met hem? En zullen het eindelijk dan toch die menschen van zijn land niet zijn, die zijn geheime schoonheid het best in zich zullen opnemen en ze maken aldoor tot nieuwe schoonheid?

„Vlaanderen ligt niet meer aan 't sluimeren, het wíl groeien. Het zal nog wat duren eer het met zekerder smaak de zijnen zal herkennen en ten volle begrijpen en liefhebben. Maar wie geduldig wachten kan en zich maar niet laat afleiden, zal zijn werk dan sterker voelen en duurzamer. Wie nog heel een leven vóór zich heeft, zorge voor de vreugd van zijn ouden dag.

„Niet om onze literatuur gedrukt te krijgen hebben we een Vlaamsch orgaan noodig, maar wel en alleen om op ons eigen land in te werken. Onze Hollandsche vrienden zullen wel aannemen dat wij best weten wat hier moet gedaan worden. Maar wilden

[1]) Een schoone, rooskleurige lelie, dus genoemd, omdat men in den tijd, waarin zij bloeit, mis (mest) naar den wingerd rijdt.

[2]) De Arenskelk, wier bollen en bladeren een geliefkoosd voedsel der varkens uitmaken.

[3]) Een trosvormig veldbloempje met een kleur, veel gelijkende op een mengsel van peper en zout

[4]) Een soort van abutilon, ook aardbeiplant genoemd.

[5]) Eigenlijk schildpadje, naar de overeenkomst van dit insekt met de in Z.-A. inheemsche landschildpadden.

zij dat niét aannemen, één reden is voldoende om het bestaan van dit eigen orgaan te rechtvaardigen : de Hollandsche tijdschriften van eenige beteekenis vinden in Vlaamsch-België niet den minsten aftrek, en alle pogingen om die een uitgebreider lezerskring te bezorgen bleven vergeefs.

„Wat bewijst, duidelijker dan alle uiteenzettingen, dat er nog altijd een groot verschil is tusschen Noord- en Zuid-Nederland."

Dit is geheel wat ik in 1900 in Antwerpen betoogde. En verder: „Een Groot-Nederlandsche beschaving kan niet vroeger opbloeien, dan wanneer wij geheel ons eigen geworden zijn, wanneer dit volk zich opgewerkt zal hebben volgens eigen aard en eigen groeikracht."

Juist. Niet voor Vlaanderen zoover is, kan er aan een samen verder gaan met Noord-Nederland, dat een beschaving van drie eeuwen vóór heeft, gedacht worden. „Om een eigen kultuur te bereiken heeft „Vlaamsch-België het intellectueele Holland „noodig. Maar ook alleen door een Vlaam„sche uitgave als deze kan het Vlaamsche „publiek bekend worden met de Hollandsche „schrijvers. Door onze boekbesprekingen „zullen wij die hier binnenbrengen. En, „tusschen haakjes gezegd, aan de kritiek „der goeie Vlamen zullen zij misschien ook „wat hebben."

Heel veel zelfs, gelijk ik opmerkte; omdat zij staan buiten onze kliekjes en ons zelf doen aanzien met frisscher oog.

„Wel ja, onze literatuur is *anders*. Zij kán in heel het Vlaamsche volk doordringen, en 't is geen ijdele droom, dat sommigen onzer beste dichters en novellisten hier eens zullen bekend en gelezen worden als Conscience, wat voorloopig niet te verwachten is van de mooiste verzen van Verwey of het pittigste proza van Van Looy. Daarom, en nog eens: hier ligt ons werk.

„De toekomst onzer literatuur is onafscheidelijk van de toekomst van ons volk. Wie onder u, Vlaamsche vrienden, zal de aandoening beelden, die woelend in hem heldert of het leven dat daarbuiten onder 't hemellicht aan 't leven is, wie onder u zal met die aandoening en dat leven in zich over zijn tafel gaan buigen, zonder dat de idee der wedergeboorte van 't Vlaamsche volk, hij wete 't of niet, overeind achter hem staat? Wat is onze literatuur, als het land daar lam ligt en blind en doof? Zij stelt hare hoop in al wat hier aan 't gisten en 't heffen gaat, al wat de korsten breekt; zij is maar een deel van dien grooten ingespannen drang die 't land herschept, de literatuur voélt hier dat ze samenhangt met wetenschappelijke en sociale beweging, met al de krachten die, van waar ook gekomen, van welken godsdienst, van welke partij ook, ons volk bewust maken en ontvoogden willen. Een tijdschrift, dat daar geen rekening meê houdt, kan hier niet voldoen.

„Er is al zooveel gesproten uit dezen wildsappigen grond, al ligt hij nog grootendeels braak; wat zal het eerst zijn, als invretende ellende en verfransching eens wijken moeten? En hoe zouden we met onverschillig oog naar den strijd kunnen kijken, wij die toch weten wat in dit veie Vlaanderland nog overal aan 't sluimeren is, in de diepe aarde, en eens onder lauwere luchten rijpen zal en rijpen...

„Moge dan Groot-Nederland oogsten! Wij doen intusschen het beste werk dat onze handen te doen vinden, zoo gewetensvol mogelijk."

De nationale beweging moet sociaal worden, inderdaad. In Zuid-Nederland kan zij, dáár zonder, niets bereiken. Met een enkel literairen arbeid zijn geen beschavingsresultaten verkrijgbaar — hoeveel die ook waard mag zijn.

En dat het de herleving van onze Zuid-Nederlandsche letterkunde niet aan krachten ontbreken zal, mag mede worden afgeleid uit de bekentenis van Georges Eekhoud in de *Mercure de France*, van October, dat heel het pogen der jeune Belgique, der in het Fransch schrijvende Vlamingen mislukt is. Want de Belgen kennen te slecht Fransch en met uitzondering van Maeterlinck konden deze jongere Belgen in Frankrijk zelf geen vasten voet krijgen. Den jongeren wordt dus aangeraden hun moedertaal, het Vlaamsch, te beoefenen, en aldus voeling te krijgen met Groot-Nederland, met hun eigen volksgenooten, hun natuurlijken lezerskring.

* * *

Er is geen twijfel aan — als het Vlaamsche volk nog eens zal „leeren lezen", 't zal wezen door de sappige, levenskrachtige, verbeeldingsstruische studies van zijn eigen wezen, zooals Streuvels die neerwerpt. En ook wel door anderer schets-arbeid, als van Herman Teirlinck.

Maar de verzen?

Er is in deze aflev. tweeërlei. Er is het kunstvers en er is het natuurvers; 't laatste in dubbelen zin genomen: een ongekunsteld weergeven van natuur-indrukken naar den trant van Guido Gezelle.

Hoe lang zal het moeten duren, eer Vlaanderen de intellectueel-zielkundige en tegelijk zoo ongemeen zuiver en beheerschte kunst-poëzie als van Prosper van Langendonck's *Het Woud* kan mee doorleven en genieten? Van Langendonck, met zijn oneindig meesterschap over onze taal, die in zijn vers den zwaren gang en dracht onzer klassieken vereenigt met een heel modern sensitivisme, zuiver opmerken van de natuur en trillende klankschoonheid.

Over Potgieter en Bilderdijk heen is dit terug naar Vondel's statigheid en toch zoo zuiver van onzen tijd.

Het geheel is een zielsherleving onder zonsopgang in 't woud:

En 'k zag, daar ik mijn blik ten hemel stuurde
door looverruimte, een grauwe wolk getint
met goudrook, dat ook 't bladerdak borduurde,
hoog siddrende in den prillen uchtendwind.
Een lichte weemling kwam van ver gedreven
en speelde in scheemring door de ruime dreven.

En schielijk ging me een strooming door 't gemoed
en spande in trilling lang ontspannen snaren,
toen plots de jonge zon in blonden gloed
van achter 't bosch opdanste en door de blaren
haar duizend fijne, gouden pijlen schuin
langs struik en stam schoot naar de beukenkruin.

Ter kruisdreef, in den hoogsten boom van 't woud,
kwam ginds heur stralenbundel brekend stuiten
op 't blarenwelfsel, waar gesmolten goud
afvloeide: een meerle ontwaakte en sloeg aan 't fluiten
en uit heur vollen krop klonk, menigvoud
herhaald, het jublend lied door 't luistrend hout,

zoodat op eens uit alle kelen sprongen
de schelle liederen luidruchtig los,
door vink en mees en weduwaal gezongen,
rondsprankelend uit elken bladertros,
die klapperde van 't druk geruisch der veeren
in 't licht gestoei van 't wippend vliên en keeren."

Zóó knap onze taal zonder eenig geweld tot vol orkest stemmen, kan niet één onzer Noord-Nederlanders van het oogenblik. Ook niet Verwey; die te verzot is op stafrijmen, en die te veel aan opzet denken doet, de malsche en weeke intimiteit mist van dèze verskunst.

* * *

Wat begint anders ook ònze nieuwste literatuur zelfbeheerscht te worden in gedragen zegging, heel precies-gevoelige teekening zonder impressionistisch effectbejag, dieper in de ziel gevangen, in heel sterke sensatie en uiting! Als in zulk een vers van Boutens, in de Gids van Dec., waarin woord voor woord raak is, in suggestieve teekening en toon! — *Afvaart:*

Voor J. Th. Toorop.

De maanlicht-overvloeide vloed
 Heft 't ranke spook van vlotte bom
Boven den zwarten menschendrom,
 Die vlekt het zilvren zand als roet.
De ketting, waar zich 't schip aan windt,
Kreunt eenzaam als nacht-wakker kind.

Geen ander klank begint of duurt.
 Het koele klikken langs de kiel,
Nu 't schip in voller water stuurt,
 Reikt niet tot hier. Het slank profiel
Verbreedt onhoorbaar-onverwacht
Zich met der zeilen effen pracht.

Van duistre plecht onzichtbre hand
 In driemaal-op-en-neder-zwaai
Wuift licht vaarwel aan vriend en land
 En heel de manelichte baai.
En donker wuift de kust weêrom
Van rijke vangst en wellekom . . ."
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

* * *

De vorige maand was ik zoo uitvoerig geweest over de artikelen, dat eenige brokken over de literatuur bleven liggen. Ik lasch dit nu nog in.

* * *

De beschrijvende sonnetten van den heer J. H. de Veer in de *N.-Gids* (Nov.), behooren tot het slag gedichten, waar 'n mensch: „visch noch vleesch" aan heeft. Noch van indruk noch van emotie, noch van verbeelding zijn ze iets sterker dan van een doodgewoon sterveling, die van 'n mooie lucht, 'n korenveld, of 'n regenbui geniet. En als de heer De Veer van zijn korenveld gaat verklaren:

„Mij is 't een zee."

en dan bij dit heel ongehoorde beeld nog meent te moeten verzekeren dat hij dit zoo voelt om de koenheid van zijn verbeelden:

„Als zij slechts zijn, die zich om niets betoomen,"

— dan vragen we zeker even: „hoe is 't nou? Worden we nu voor den mal gehouden?" —

Van dr. J. B. Schepers eenige indrukken uit Friesland, in proza en gedichten. Die in proza lijken mij meer gelukt. —

Albert Verwey geeft in de XXe Eeuw (Nov.) een brok van een bij Versluys te verschijnen drama: *Jacoba van Beieren*. Of 't een drama van levende menschen wordt, kan eerst later gezegd zijn. Wat we hier te lezen

ontvangen, toont dat Verwey er nog niet aan denkt zijn middeleeuwers naïef te doen gevoelen en spreken. Hij zelf houdt van wijsgeerighedens en van 17e eeuwsch-hollandsche saamgedrongenheid, die bij zijn verdere zucht voor alliteratie soms aan 't knersetanden gaat. Zooals:

De Joffer
Spreekt brit. Zij weet wat een boog weegt?
Beproef éénš.

Toch is 't geheel smijdiger en incisiever van zegging en dus dramatischer dan zijn vroegere dramaverzen. Zelfs in het weergeven van gewezen overdenking:

„Houd mij niet voor dwaas.
't Verstand weet veel. Maar diep in elk mensch leeft
Een mooglijkheid, een toekomst, waar 't verstand
Niet raakt, maar die in droom, of wensch, of daad,
Zich toont, zich openbaart. Verward gedrang
Dringt aan, klaart zich, een kracht breekt in ons baan:
Uit elementen van ons zelf en 't Al
Ontstond ze: een wonder; wie haar wel gebruikt
Regeert zijn leven."

Hier heeft de innerlijke peiling haar uitkomst helder klaar naar buiten gedreven.

En Vondelsch klinkt een koorzang:

Nu, Zeeuwsche vrouwen, komen wij
Ter Koningin van 't Feest.
Wij leegen uiers in de wei,
Elk van ons karnt en keest.

Ons vlas bloeit hoog: dat spinnen wij:
Ons linnen slijt noch kaalt:
Ons landsvrouw schoot den vogel: zij
Moet nu door ons onthaald."

Ik ben wel verlangend naar 't geheel.

Elzevier geeft een vijftal sonnetten van Richard de Cneudt, die de wegvaging van levensmoeheid door Zonneglans teekenen. Ze zijn duidelijk geïnspireerd door Kloos in diens mooisten tijd, gelijk bijv. 't begin van 't vijfde sonnet:

„De zon, de zon alleen en al mijn lichtgedachten
Stralen den hemel vol met gouden majesteit;
Als trotsche reuzen staan de loover-zwaarbevrachten,
De boomen, in het licht der zonne-heerlijkheid."

Men kan slechter inspiratie zoeken en deze dichter houdt de zeg-stijging goed vol!

* * *

Ook het volgende was nog blijven staan, van de vorige maand:

Frans Coenen Jr., over wien in *Nederland* Querido zijn slotwoord zegt, heeft een schets afgestaan aan *Europa*: „Huiselijk leed" — wat niet van Coenen's beste werk lijkt, afgezien van 't behandelde geval: een jong vrouwtje, dat al vroeg in haar man een dronkaard onderkent en die haar toekomst voor zich ziet, na onvermijdelijke scheiding, als *ein verfehltes Leben*. —

't Schilderen met woorden is daarom zoo moeielijk werk, omdat bij de minste onzuiverheid de visie er dadelijk uitvalt.

Coenen beschrijft 't boudoir. (Eigenlijk mag zoo'n naam ook al niet. We moeten voelen, dat 't vertrek die bestemming heeft. Doch dit daargelaten):

„Alleen de drie gasvlammen aan 't *vergulde* kroontje suisden gedurig in hun rustige trilling en het tikken der *kleine* pendule — *verguld en wit marmer* — was als eene fijne elfentred door een wijd veld van stilte."

't Is duidelijk, dat Coenen ons, door 't wijzen op 't verguld-zijn van 't kroontje, op de kleinheid der pendule, op de verguldheid en 't wit marmer dier pendule, de coquette boudoir-omgeving wil teekenen. Maar ook, hoe het vermelden hiervan, tusschen 't weergeven der sensatie van stilte om de eenzame jonge vrouw, misplaatst is.

De aanduiding van het uiterlijk van 't vertrek had afzonderlijk moeten gebeuren.

„Toen, beklemd in de zware stilte, die weer vòl vloeide van 't gesprek met de meid". —

De stilte, zwaar gevoeld als een dikkige vloeistof, waarin 't gesprek met de meid een holte gemaakt had. Nu is die weg, maar wat vol loopt is de ruimte, kan de vloeistof zelf niet wezen.

Dit is peuteren, zeker. Maar de schrijfwijze van onze werkers in dien trant is immers zelf peuteren. En elk detail dat als ziening, verbeelding, geluid er uit valt, bederft den indruk.

Een tijdschrift-overzicht is intusschen geen college in letterkundig aesthetiek.

* * *

Herman Robbers houdt in 't nieuwe brok van *Verjaardag* ('t 5e vervolg) heel goed vol die muffig benauwde, beklemmende burgermans-visite-binnenshuis-atmosfeer. De *De Nieuwe Gids* (Nov.-Afl.) blijft aan zijn brokjes literatuur. Op verzoek zet de heer De Meester zijn *Geertje* voort, waarin de *navrante* ellende van de uit huis gedreven jonge burgervrouw, in zich haar liefde en het wordende kind van den man aan wien ze zich gaf, weer heel voelbaar wordt. — J. Reyneke van Stuwe geeft een schetsje „Verloving", dat toch beter in *Nederland* dan in *De N.-Gids* behoorde.

In *Nederland* is „deszelfs” redacteur bij het voortzetten van zijn: „Geen druiven van doornen” de kluts wat kwijtgeraakt in het uitvoeren van het moeilijke werk van het „zelf-verhaal” en het zelfanalyse, waarbij al het gebeurende vertaald wordt in de ziening en gevoelssfeer der hoofdpersone.

* * *

Nu verder over 't proza van December.

Voor *De Gids* heeft Augusta de Wit haar roman: *„Het binnenste licht”* voltooid.

En zonder over de psychologie van het geheel na al dit brokstukgelees te willen oordeelen, kan ik zeggen dat het mij wil toeschijnen als had in dit slot haar stijl het hoogste, nog bereikte, overtroffen.

Hier is een brokje teekening zieleleven: den invloed van het gevoelende jonge meisje op haar verloofde, die niet sentimenteel wil wezen.

> „Vanwaar kwam toch die plotselinge rijkdom die wérd waar zij was? die kracht en deugd van alle dingen en die verrassende nieuwheid van het óverbekende, hopeloos-saaie? Met haar gaande kwam hij als van tusschen weerkaatsingen uit de werkelijkheid in, waar een dunne schijn geweest was stond iets zwaars en sterks, een diepte donkerde plotseling onder oppervlakten, een lijn werd een lichaam, een holte een volheid, aan alle dingen kwam een nieuwe proportie. Hij had tot nog toe menschen, toestanden, daden, zeden, zaken genomen voor wat zij leken, als iets eenmaal gegevens, maar over het algemeen niet veel nadenken of belangstelling waardigs. Maar tot zijn verbazing kreeg hij, met Ada sprekende, telkens weer het gevoel van iets zeer wonderbaars en heerlijks achter dat alles, een krachtigen, schoonen zin in conventies zelfs, een uitleg van onbeduidende handelingen die er de waardigheid aan gaf van daden, onder een wet voor hem zelven als voor alle anderen geldend volbracht. Maar in Ada, hij zag het en begreep het niet, was dat gevoel bestendig; zij wist de overeenstemmingen en den samenhang der dingen, zij stond in volle verzekerdheid. Hoe meer hij haar zag in haar stillen dagelijkschen doen, hoe duidelijker dat besef in hem werd. Hij voelde het vooral in stille uren, wanneer de springvloed van trotsche kracht, die zijn werk optrok uit de diepten in hem, als de maan het zeegetijde, verloopen was; vooral in de schemering, als zij naast elkander, op de houten treden van het voorgalerijtje gezeten, het donker zagen worden tusschen de struiken, en de opgestoken blader-bossen der palmboomen, die het langst nog een glimp licht hadden gevangen van uit het verkleurende Westen, zachtjes aan zagen wegflauwen en vervloeien in opstijgend grijs, terwijl een voor een de geluiden van menschelijk leven verstierven rondom, een late kar wegknarste in de verte, een stem die riep en een stem die antwoordde, zweeg.”

En deze twee schetsen van Javaansch landleven:

> „De velden stonden blank, de dalen en vlakten waren meren geworden, de hellingen reeksen van binnen bruine dijkjes besloten vijvers. De lange rijen der spitters bewogen over een weerspiegelende wereld, — de boomen langs den weg, de omliggende heuveltoppen en, boven alles uit, de spitse kruin van den Tjeremeh, die een bruinen driehoek afteekende op het lucht-blauw. Wie de breede houten spa opwrikte uit den grond, hief een brok hemel op; het bruine water liep er van af als zuiver zonnelicht. De plassende tred der ploegbuffels brak door wolken heen, die rimpelig uitéêndreven en zich weer te zamen voegden. En het geflonker van blank, blauw en goud speelde den ploeger in het gezicht, die de beesten op den stap hield op de maat van een zeur-zingerig deuntje.”

En:

> „De weg klom hier over een heuveltje; daarachter begon het bosch. Zij stond stil op de hoogte, en zich omwendend:
>
> „Zie eens!” zei ze.
>
> Op het wijde land rondalom, hoogten, hellingen, langzame deiningen van grond, die zich gaandeweg vereffenden naar de breed uitgegoten gladheid der vlakte toe, bewogen ontelbaar de menigten der rijstplantsters. Dat waren niet meer de vrouwen van Langean alleen, of van het Cheribonsche heuvelland, dat scheen het geheele vrouwen-volk van Java in eendracht over den teederlijk-zorgzamen arbeid gebukt. Overal waren zij, in alle diepten, op alle toppen, op al die terrassen en treden en richels, die, lenig de model-

leering van het geheuvelte volgend, de ebbe-zoomen leken van een weggezakte wereld-zee. In het bruin en blauw van hun kleeding pasten zij wel bij den bruinen grond en de blauwe lucht, in overeenstemming met hun levensomgeving als de tijger, die in het zwart en geel van zijn lenig lijf de zonnestrepen vasthoudt en de dunne schaduwen van het bamboe-bosch, als de schildpad, die de teekening toont der met ronde steenen beplekte rivierbedding, als de ijsvogels, die azuur glanzen tegen de azuren lucht In de verte wischten zij uit en verdwenen; maar hun tegenwoordigheid was te raden aan het groene waas, dat langzaam aan het bruin van den grond overtoog. En zooals voor de oogen hun menschen-gestalte vervloeiend verdween in de groote aard-gedaante, zoo vervloeide en verdween voor de gedachte hun menschen-wil in den wil der natuur, en zij waren niet langer rijstplantende vrouwen, maar een vriendelijke elementaire macht, levenbrengend als regen en zonneschijn, onder wie de beweldadigde aarde groenend ontlook."

* * *

In *Onze Eeuw* is de literaire bijdrage een drama in verzen van Mevr. Knuttel—Fabius, uit Iersche sagen.

Het wil mij voorkomen dat de schrijfster veel meer plezier van haar werk gehad zou hebben, indien zij deze stof had bearbeid tot zangspeltekst; want wat zij nu geeft, is voor werk, dat heel voor zichzelf moet spreken, niet sterk genoeg. Met muziek erbij, zou haar tekst tot dramatische kracht kunnen gekomen zijn, en zou die ons zangspel, dat literair heel zwak is, gebaat hebben. Het gansch-uiterlijke der handeling, en heel de sagen-omgeving zijn ook beide meer voor zangspel dan voor drama geschikt.

Bij het volgende lied bijv. zou wel moderne muziek te schrijven zijn:

Hef op uw stemme
Wind van de vlakte,
Zwoeg tegen 't strand op
Paarlende golfslag,
Ziet gij hem komen,
Mijn stralenden held?
Haamrende hoeven
Konden zijn ros aan,
't Ros met de zwaaiende
Waaiende manen.
Wijd op den wind is
't Purper zijns mantels,
In zijne handen
Goudene teugels,
Aan zijne zijde
't Betooverde zwaard.
Wind van de vlakte,
Veeg weg de neevlen!
Als d' avondzonne
Laait aan den einder,
Komt hij gereden
Mijn stralende held.

In de XXe Eeuw zijn de eenige verzen een vriendelijk gepraat van W. L. Penning Jr., dat wat wonderlijk doet in dit tijdschrift, en dan twee ontboezemingen van „den braven" Frederik van Eeden, zooals Van Deyssel weer zeggen zou. Het proza is een schets „Buurt-leven" van den Rotterdammer Henri Hartog, met goeie zieningen en schunnige-arbeiders-psychologie.

* * *

Nu ik van de XXe Eeuw rep, moet, om plaatsgebrek te voorkomen, maar ineens gesproken worden over de afstraffing, die Van Deyssel Van Eeden geeft, om diens artikelen over woordkunst.

Dat deze door een der redacteuren gebeurt in hetzelfde tijdschrift, waarin zij eerst veroorloofden, dat Van Eeden zijn stukken plaatste, is door sommigen nogal raar en zelfs geniepig gevonden.

Doch al ontkent Van Deyssel in zekeren zin de praktijk van zijn eigen tijdschrift, door *De(n) Gids* te verwijten, niet kieschkeurig te zijn in het alleen-opnemen van zuivere literatuur, het komt me toch voor, dat het wel juist is, in een tijdschrift geen plaatsing te weigeren van wat iemand van verworven beteekenis onder eigen naam en verantwoordelijkheid wenscht geopenbaard te zien.

Nu moet ik eens gauw wat gaan vertellen van enkele

ARTIKELEN.

Daar is, in *De Gids* een uitvoerig opstel van onzen oud-minister Pierson over het „*Woningvraagstuk in eenige Britsche steden*"; nl. wat Glasgow, Birmingham, Manchester, Liverpool en Londen gedaan hebben tot wegruiming van oude krotten, ook tot het voorzien in den woningnood. — Waarbij vooral ter sprake komen de vragen: Of de overheid zelf, waar zij oude krotten doet neergooien, voor de verdreven bevolking andere woningen moet gaan bouwen? Of ze dat moet doen op het oude terrein of op nieuwe? Of ze moet zorgen voor de

minste dan wel voor de beste bewoners uit de arbeidende klasse? — Doch waarbij, terwijl de eerste vraag bevestigd wordt, de laatste in den tweeden zin beantwoord, we eigenlijk missen een enkele beschouwing van de tegen het krotten-neerhalen van den Londenschen Graafschapsraad aangevoerde bezwaar: dat het kwaad niet verholpen, maar verplaatst wordt.

En tevens, hoe het vraagstuk in zijn heele grootheid te overzien is, wanneer, gelijk een onderzoek van *The Daily News* voor eenige jaren aantoonde, bijkans een vijfde van Londens bevolking in overbevolkte woningen huist? —

* * *

In *Onze Eeuw* zet Jhr. Mr. Smissaert voort zijn opstel over *Feministische pleidooien*, waarbij hij de brochure van Anna Polak prijst om weloverwogen verstandigheid, scherp afstekend tegen de zeer rammelende uitspraken en eischen van Mrs. Swiney, de auteur van „Het Ontwaken der Vrouw." — Anna Polak wil ook vrouwenkiesrecht, doch alleen voor de ongehuwde vrouw of weduwe, wat den artikel-schrijver gelegenheid geeft te wijzen op het zwakke van haar betoog, voor algemeen kiesrecht, op grond van „belang"-recht. En ook weidt hij er over uit, hoe het ongelijk beloonen van vrouwenarbeid, door beide schrijfsters fel bestreden, een samengesteld verschijnsel is, waarvan beiden zich afmaken als zij eenvoudig tot eisch stellen, dat het anders worden mòet. Me dunkt, wie erkent dat het verschijnsel verkeerd is, behoeft zich met de samengesteldheid der oorzaken alleen te bemoeien, om den besten weg ter verbetering te vinden. Wat is, vindt zijn rechtvaardiging niet in het misschien oogenblikkelijk onvermijdelijke.

Mr. Smissaert eindigt met de vrees uit te spreken, dat de Vrouwenbeweging de vrouw zal afhouden van het Huwelijk. Anna Polak ontkent het. En ik geloof, dat zij gelijk heeft. De nieuwere vrouw zal het Huwelijk niet meer te zoeken hebben als het eenig noodige en onvermijdelijke. En geen moeders zullen worden dan zij, in wie de behoefte aan het moederschap leeft. Dan zullen zij ook met te grooter toewijding zich er aan geven.

* * *

Belangwekkender dan dit alles is zeker de bespiegeling van den Leidschen Hoogleeraar in de klassieke letteren Holwerda, over de Overlading en haar oorzaken, waarin hij de africhting, die tot examenjacht en overlading in steê van tot wetenschappelijk studeeren drijft, behandelt als maatschappelijk verschijnsel, verklaart uit heel het wezen van dezen wantrouwenden (een examen eischen is wantrouwen betoonen) voortjagenden, nuchter-materialistischen tijd, maar waarin hij, m. i. den idealistischen grondslag juist van het socialisme geheel miskent. Heel waar is zeker deze waardeering zijnerzijds van wat het godsdienstig leven voor talloozen beteekenen kàn:

„Toch begrijpen onze intellectueele grootheden gewoonlijk wel wat al te weinig van de beteekenis der kerk voor het volksleven, en zoo zag men dan ook eigenlijk volstrekt niet in, dat zij ook een opvoedingsmiddel is, en wel een zooals alle schoolmeesters der wereld, hooge en lage, er te zamen geen kunnen uitdenken. Zij schonk — en in hooge mate geldt dat van de protestantsche kerk in Nederland, — zij schonk sedert eeuwen en schenkt altijd nog aan het volk in den ruimsten kring tot in de diepere lagen der maatschappij ook eene verstandelijke ontwikkeling van hooge beteekenis, van des te machtigeren invloed omdat tegelijk het gemoed er bevrediging bij vindt. Zij toch vraagt de aandacht voor een stuk wereldgeschiedenis boeiend en belangrijk, zooals bijna geen ander, zij dwingt tot nadenken over den zin en beteekenis van uitspraken zoo diepzinnig en verheven als die van bijbel en geloofsleer, zij vervult den geest met verreikende problemen over de wereld en 's menschen bestemming, — en de belangstelling, die zij voor dat alles weet op te wekken, is zoo echt als die voor geen enkele andere leerstof zijn kan; immers de allerhoogste belangen van een ieder zijn er onmiddellijk bij betrokken. Zoo heeft men hier altijd aantrekkelijke onderwerpen voor nadenken en gesprek. Zoo heeft men hier een macht, die in staat is boven het alledaagsche te verheffen en den geest voortdurend aan de sleur der beslommeringen te ontrukken, zooals geen enkele andere. Wat beteekenen daarbij bijv. volkshuizen met hunne lezingen, muziekuitvoeringen, kunst-exposities, of wat men maar wil, al wil men het nut daarvan ook nog zoo hoog aanslaan? Buiten twijfel is een kerk voor hare aanhangers veel meer dan een middel voor een paedagogisch doel, doch juist

daarom is zij zoo'n voortreffelijk middel. Welnu, zulk een element van opvoeding laat zich, al is men er zelf niet van gediend, niet zoo gemakkelijk van de school uitsluiten, het allerminst van de algemeene lagere volksschool. Zelfs laat zich zulk eene uitsluiting niet anders dan door de hoogste noodzakelijkheid rechtvaardigen."

Maar wie aldus de waarde van het godsdienstig leven weet te schatten, kan m. i. niet volstaan met den buitenkant der dingen te zien in regelen als de volgende:

> „De democratie, waarin de geldvorst bovenal zijn koninkrijk gevestigd heeft, dat is de machtigste die de wereld ooit aanschouwd heeft, de Noord-Amerikaansche Unie. Wij weten echter maar al te goed dat hartelooze geldzucht en plompe stofvergoding niet tot het westelijke wereldhalfrond beperkt zijn. Al groeit zulk een kwaad gemakkelijk met de democratie op, het spreekt wel van zelf dat deze er niet de eigenlijke oorzaak van is. Ook hebben wij hier niet na te gaan waaraan dit dan wèl zijn ontstaan te danken heeft. Slechts wil ik er op wijzen dat het socialisme uit zijn aard wel het allerminst geschikt is om het te keeren. Dat het socialisme niet zijn goeden invloed heeft, evenals de gansche democratie, wie zal het ontkennen? Zonder twijfel dankt het zijn opkomst voor een deel ook aan de edelste gevoelens van het menschelijk gemoed. De groote macht echter waarmee de massa voortbewogen wordt, *het is blinde zelfzucht en eigenbaat, het is de leer dat stoffelijke voorspoed het hoogste goed is*, en in zooverre is het socialisme één van zin met het kapitalisme dat het bestrijdt."

Want dat is nu m. i. geenszins alleen, en wel allerminst het geval. Cultuur eischt rust, eischt kalme zekerheid — en voor de slovers en zwoegers van deze wereld zijn deze niet weggelegd. Het verlangen naar stoffelijken voorspoed is het verlangen bij talloozen naar de gelegenheid om ook de hoogere levensgenietingen deelachtig te mogen worden. En naast uitingen, die van eigenbaat alleen getuigen, staan andere, die bewijzen hoe het opvoeren tot hooger leven doel is van het streven. Of dit langs den weg van het socialisme te bereiken is, is natuurlijk een tweede vraag. Maar die raakt ons hier niet.

Prof. Holwerda eindigt met een verwachting uit te spreken, dat ons volk in staat zou wezen tot een verbetering te drijven.

> „Het is volstrekt niet zeldzaam dat de kracht van enkelen op het leven van een volk diep ingrijpt. Het is volstrekt niet ondenkbaar dat het groote zedelijke kwaad, dat zijn steun vindt in de machtigste rijken der wereld, bij slot van rekening gekeerd wordt door eene beweging, die uitgaat van een enkel, misschien zeer klein volk en het is ook in het minst niet dwaas te meenen dat zulk een volk ons volk zou kunnen zijn. Er heerscht toch onder dat Nederlandsche volk, — in niet geringe mate ook in zijn lagere kringen, — nog zooveel gezond verstand, rechtschapenheid en vroomheid. Onze kleinheid heeft ons vrijwel behoed voor het eigenlijke imperialisme, dat zielenvergif waardoor een volk als het Engelsche in dertig jaren tijds zedelijk zoo sterk is achteruitgegaan; de hoop is niet ijdel dat onze koloniale politiek ten slotte geheel worden zal zooals die van een Christennatie zijn moet. De democratie heeft ook bij ons de gebreken, die haar altijd eigen waren, toch treedt zij hier minder bedenkelijk op dan elders en komt — bedriegt mijn vaderlandsliefde mij niet — hare beste zijde, oprecht medegevoel met minder bedeelden, hier bijzonder sterk op den voorgrond. Ook bij ons heel wat stofvergoding, doch van een opperheerschappij van het groot kapitaal is hier geen sprake. De natuurlijke verkeerdheden van het parlementarisme en het verkiezingsgedoe zijn ook ons niet onbekend, doch is alles hier heilig bij hetgeen buiten onze grenzen voorvalt. Ook de Nederlandsche dagbladpers heeft hare verkeerde invloeden en leelijke karaktertrekken en lijkt in dat opzicht op iedere andere. Toch hebben wij alle reden om trotsch op haar te zijn. Is zij wellicht de meest onafhankelijke en eerlijke der wereld? Zij, die behoefte hebben aan politieke herrie, spreken veel van de geringe staatkundige ontwikkeling van ons volk. De verschijnselen echter, die ik daar opnoemde, bewijzen welk eene gezonde zedelijke kracht er nog in dat volk schuilt. Wij kunnen groot zijn door welvaart, groot bovenal door een hoog edel geestesleven, en dan zal eene ge-

zonde volksgeest als van zelf zich gaan afspiegelen in eene verstandige en waarlijk opbouwende volksopvoeding. Wij kunnen een toonbeeld zijn voor alle volken der aarde. Dat zij ons imperialisme.

„Is zulk een zelfvertrouwen niet sterk overdreven? Ziet, een klein volk van onzen stam doolt, half uitgemoord, rond tusschen de puinhoopen van zijn vroegere welvaart, het leeft onder den onmiddellijken druk van een gewetenloozen veroveraar en toch het gelooft, het gelooft aan zijn God en aan zichzelf, het gelooft aan zijn toekomst ook door opvoeding en wetenschap."

Maar zal zulk een zelfvertrouwen niet beschaamd worden, dan moet toch anders op het volk worden ingewerkt dan door een artikel in een tijdschrift, dat wel nooit in 's volks handen komt. —

* * *

Nu moet ik nog even gauw de rest der mij gezonden tijdschriften doorloopen. Het lijstje is deze maand zoo compleet niet als anders. Maar wie niet opkwam, heeft recht van besproken-zijn verloren.

In *Onze Kunst* schrijft Ed. Thorn Prikker over den Haagschen bakker-schilder Van Daalhoff, dien hij een lyricus noemt, en in wiens werk hij, evenals in dat van Wiggers en Van Soest, het sensitieve en gevoelige het kenschetsende vindt.

Jammer genoeg laten de reproducties bij dit artikel — alle drie van platen uit een onuitgegeven prentenboek — juist niets van dit lyrische zien, zoodat voor lezers, die Daalhoffs werk niet kennen, het geschrevene geen steun vindt in het beeld. —

Jan Veth doet daarna in het publiek verantwoording, waarom zijn studie over Jb. Maris nog niet voortgezet is. — En hij geeft daarbij te kennen, dat hij eigenlijk wacht op de voltooiing van het prachtwerk over dezen dooden schilder, met tekst van De Bock, en doet alvast voorzichtig maar toch duidelijk uitkomen, hoe deze tekst met kritisch oog bekeken moet worden. „Want De Bock vertelt alles maar wat hem zoo in 't hoofd komt en gelooft ten slotte zelf dat 't zoo is."

Voor een geschiedschrijver zeker een bedenkelijke eigenschap.

Dr. Max Rooses is in zijn vervolg-opstel: „De teekeningen van De Vlaamsche Meesters, aan een vervelend slag menschen, de groep der Romanisten, toe. — De kunstberichten, die het slot van dit tijdschrift plegen te vormen, worden interessanter en principieeler.

* * *

In de November-aflevering van *Eigen Haard* staat weer de gewone verscheidenheid lectuur; alles wel wat zwaar op de hand — maar toch een goeie tijdpasseering voor wie graag wat leest over: Huet en Potgieter; van den Berkel tot den IJsel; den Oerang-Oetan (nu gestikt in Artis), Tosari en andere Indische plekjes etc. De doorloopende roman is historisch van aard en heet *Een Rotterdamsche juffer*, door F. A. Buis. En dan een goed gevoeld schetsje door Teuna: „Uit den afgrond". — Jammer dat nu al zulke menschjes, ook als ze iets goeds te zeggen hebben, meestal niet schrijven kunnen.

Europa geeft deze maand vooral vertaald werk, van Gustav af Geyerstam, Maxim, Gorke en Korolenko. Wonderlijk, zoo'n tijdschrift, dat in het buitenland de beste schrijvers opzoekt en dan zijn lezers oorspronkelijk werk vóórzet als zoo'n schetsje van Van Waldrichem.

* * *

In *Nederland* de beschrijving van een reis van twee Hollandsche dames door Siberië — en het slot van den roman van den heer Van Loghem: *Geen druiven van doornen!* — Als factuur herinnerend aan Noorsch werk en indifferent geschreven als een vertaling.

Ook is daar nog een meneer, die een ziele-zaal ten toon stelt, en er *Wijsheid* boven schrijft. —

* * *

De Utrechtsche uitgever *J. G. Broese* zendt ineens een serie afleveringen van zijn tijdschrift *De Natuur*. Het omslag is ouderwetsch; de inhoud lijkt *up-to-date:* een goed middel voor belangstellenden in exacte wetenschap en haar toepassingen om zich door bevoegde Nederlanders op de hoogte te laten houden. De tekst is met illustraties voorzien, die de noodige opheldering geven.

L. S.

Rijdende Artillerie in groot-tenue.

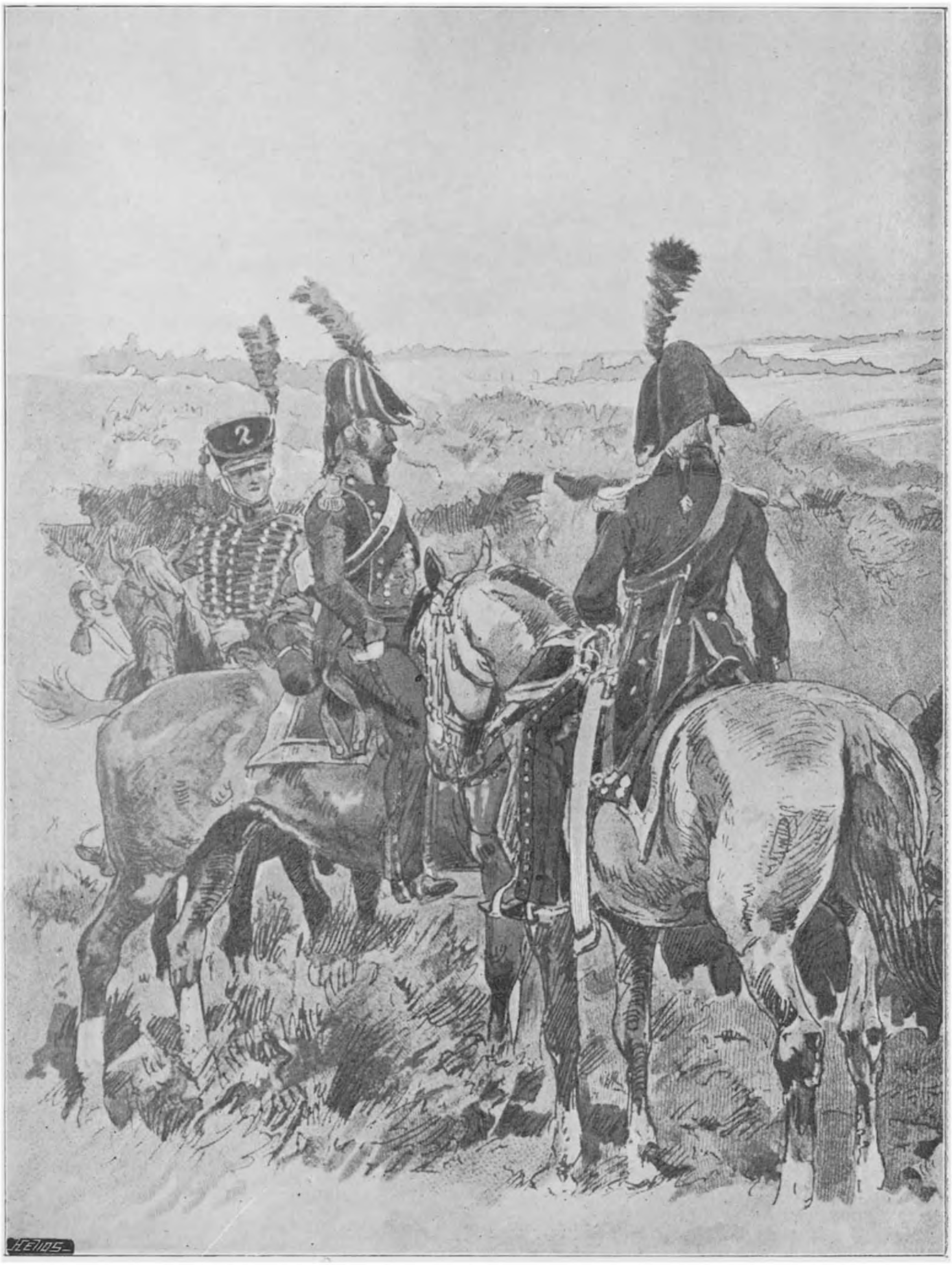

Hoofd- en Subalterne officieren van de Rijdende Artillerie in 1808.

DOOR

K. DE HARTOGH.

De geschiedenis van de Rijdende Artillerie, hoewel *niet* van eeuwenoude dagteekening, is evenals die van andere wapens van het Nederlandsche leger, rijk aan roemrijke feiten en gebeurtenissen, die de glanspunten van haar verleden uitmaken.

In verband met de gewijzigde oorlogvoering en in navolging van de Europeesche mogendheden, deed Stadhouder Willem V in Januari 1793 aan den Raad van State en aan de Staten-Generaal kennen, dat ook in de Nederlandsche armée de oprichting van een Korps Rijdende Artillerie noodzakelijk was; diensvolgens werd reeds den 21en Februari d.a.v. de samenstelling van 2 brigaden rijdende artillerie bevolen, elk van 2 compagnieën, terwijl den 1en April van datzelfde jaar het besluit reeds werd uitgevoerd.

Het geheel bestond uit 32 stukken geschut van verschillende soorten; bij besluit van Z. H. Prins Willem V van 8 Febr. 1794 werd de majoor Van Reenen tot commandant van het corps benoemd.

Tengevolge van den veranderden staatkundigen toestand van de Republiek der Vereenigde Nederlanden in 1795, werd de formatie gewijzigd, maar het was vooral Lodewijk Napoleon, den 10en Juni 1806 tot Koning van Holland gehuldigd, die bij vier achtereenvolgende ordonnantiën onmeedoogend met het jeugdige wapen omsprong, door telkens de organisatie en de bestemming te veranderen en het effectief te verminderen.

Bij de inlijving van Holland bij Frankrijk in 1810, herdoopte Keizer Napoleon het tot ééne brigade gereduceerde corps in 7e Regiment Fransche Rijdende Artillerie; maar bij den herdoop reeds scheen het schoone wapen ten ondergang gedoemd, want in 1811 werd het ingedeeld bij twee Fransche regimenten Rijdende Artillerie. Onmiddellijk echter nadat Holland zich had losgerukt uit het benauwende keurslijf waarin Frankrijk het had gekneld gehouden, dus in 1814, toen de vleugelen van den Franschen adelaar verlamd waren, brak er eene nieuwe era aan voor de geleibande Keurbende: Koning Willem I nam haar in zijne hooge bescherming en verzekerde haar veelbelovend voortbestaan door eene nieuwe organisatie.

In 1841 werd de naam van „regiment" in eere hersteld.

Achtereenvolgens nu kwamen in 1843, 1848, 1849 en 1860 wijzigingen in organisatie, bewapening en uitrusting, in verband met de vorderingen van de wapentechniek

en de veranderingen in de vechtwijze van de Europeesche legers.

De *laatste* belangrijke reorganisatie dagteekent van het jaar 1881, waarbij het corps werd gebracht op eene sterkte van twee batterijen, elk van 6 vuurmonden en éene instructie-batterij, eveneens 6 stukken tellende, dus 3 batterijen; in het volgend jaar werden de stalen vuurmonden van 8 c. M. ingevoerd. — *Vijf* achtereenvolgende malen werd, sedert de oprichting van het corps, de uniform gewijzigd, soms radicaal, alles afhangende van de militaire modegrillen, van den smaak der intendanten of onder den invloed van den imitatiebacil uit het buitenland; de tenue voert van den wit gepluimden dragonderhoed, over de zwart gevederde reuzentube, den chacôt met donkere panache naar de hedendaagsche, door wijlen Z. M. Koning Willem II in 1842 voorgeschreven beremuts. —

Kolonel der Rijdende Artillerie, D. E. Bode (1807).

Rok, kraag, épauletten, vangsnoeren, tressen, pantalon, laarzen; elk stuk scheen een bepaalden levensduur te hebben; het kleurencomplex in al zijne nuances en combinatiën aan het oog van de natie vertoond zijnde, trad in 1842 het tijdperk der stabiliteit eindelijk in — Sedert heeft géén scheppende of schendende hand zich uitgestrekt naar de scherp geaccentueerde Kleederdracht der Rijders voorwaar een merkwaardig feit in de uniformenevolutie bij het Nederlandsche leger. — De soldatengarderobe heeft al héél wat schrandere breinen gekweld en afgemat!

Glansrijk is de dertigjarige krijgsgeschiedenis van de Rijdende Artillerie; hoewel reeds zéér spoedig na hare wording geroepen, om onder Fransche vlag, buitenslands, en wel in Duitschland, in de gelederen van den generaal Moreau tegen de Oostenrijkers van haar gevechtsvermogen te doen blijken, schijnt het, dat men haar licht onder de korenmaat heeft geplaatst in dien veldtocht, want omtrent

't geen zij presteerde, wordt geen bijzonders vermeld.

Een tweede maal werd op haar steun gerekend in 1797, toen Fransche troepen onder generaal Hocke aanstalten maakten, om te *Den Helder* te embarkeeren, met het doel een inval in Ierland te doen. Ook ditmaal mocht het naar krijgsroem strevende corps geen lauweren plukken, daar de voorgenomen expeditie *niet* tot uitvoering kwam.

Het is dan ook met *opzet*, dat wij hierboven gewaagden van eene dertigjarige krijgsgeschiedenis, want eerst met het jaar 1799 vangt het glorietijdperk der Rijders aan en wel in den veldtocht van de Fransch-Bataafsche legermacht tegen de vereenigde troepenmacht van de Russen en Engelschen, nadat het dezen gelukt was in Noord-Holland te landen. *Bergen, Petten, Castricum, Schoorl, Egmond aan Zee* kunnen getuigen van de wonderen van dapperheid, door de batterijen van *Cordes* en *d'Augerand* verricht. Groot was het aantal Engelschen en Russen dat in Kennemerland het leven liet.

Het zal ieder nog frisch in het geheugen liggen, welk plechtig en ceremoniëel karakter de onthulling droeg van het monument, ruim een jaar geleden nabij *Bergen* opgericht, ter eere van de nagedachtenis der in bovengenoemden veldtocht gevallen Russen. De natiën, ruim een eeuw geleden, door wreeden rassenhaat, op *dit* enge duintooneel in verwoeden strijd ontbrand, zonden thans haar gezanten af, den vredespalm omklemmend, om verbroederd, eendrachtig de krijgsmansdeugd te eeren.

Heldenmoed kent *geen* nationaliteit! hij zetelt in den natuurmensch zoowel als in het individu, waarover de bezielende adem

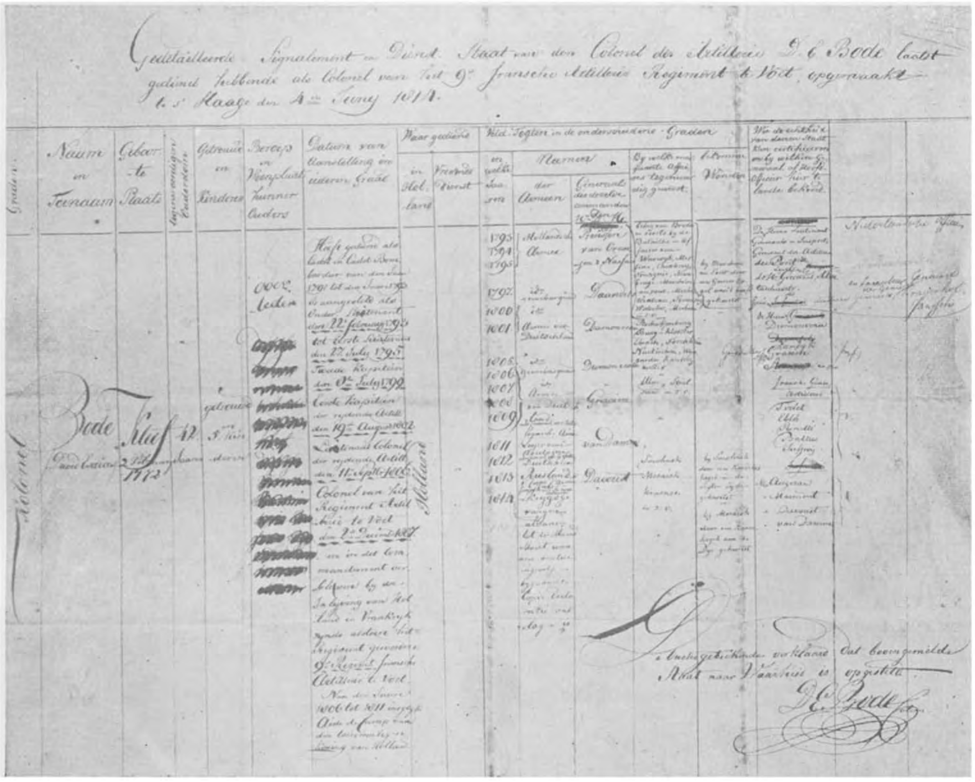
Gedetailleerde Signalement en Dienst Staat van den Colonel der Artillerie D. E. Bode laatst geweest hebbende als Colonel van het 9e fransche Artillerie Regiment te Voet, opgemaakt te 's Haage den 4e Juny 1814.

Autografische staat van dienst van den Kolonel D. E. Bode.

der cultuur is heengestreken; hij huist onder het ruwe wambuis zoo goed als onder den geborduurden of gegalonneerden ridderrok.

Wat te midden van het illustre internationale gezelschap, op den 30en September 1901, op het zoogenaamde „Russische kerkhof" nabij Bergen geschiedde, mocht een schoon vredessymbool heeten.

't Was de militaire attaché van de Russische legatie te 's-Gravenhage, de luitenant-kolonel Von Müller, een man van groote militaire bekwaamheden, die het plan opvatte tot oprichting van een gedenkteeken als een onvergankelijke hulde aan de nagedachtenis van zijn gevallen landgenooten, in den veldtocht van 8—19 September 1799.

Eenmaal tot rijpheid gekomen, was de uitvoering van het plan verzekerd, nu het Russische Gouvernement het zegel daaraan hechtte en zijn hoogen steun verleende en nu de familie *Van Reenen*, aan wie het terrein toebehoorde, edelmoedig genoeg was, om de plek kosteloos en in vrijen eigendom aan de Russische regeering over te dragen.

Hoewel de eeuwdag op den 19en September 1899 viel, kon de onthulling van het gedenkteeken niet plaats vinden op dien dag wegens de internationale formaliteiten, welke den aanvang van de werkzaamheden moesten voorafgaan en ook tengevolge van de omstandigheid, dat het benoodigde graniet moeielijk was te bekomen.

Nauwelijks genezen van zijne verwondingen, bekomen bij het automobielen-ongeluk nabij *Valkenburg*, aan het einde van de groote najaars-manoeuvres in de maand September 1901, begaf de overste Von Müller zich naar *Bergen* om het monument te onthullen; omringd door eene uitgelezen schare, waaronder de Russische ambassadeur, de Fransche en Engelsche militaire attaché's bij ons Hof, Nederlandsche opper- en hoofdofficieren, de Russische aartspriester resideerende te Parijs, député's van het Russische leger, de majoor Doorman, als vertegenwoordiger van den Nederlandschen Minister van Oorlog, het dagelijksch bestuur van *Bergen*, sprak hij een kort en treffend woord op dit historisch hoekje grond, door het bloed van zooveel dapperen gedrenkt. — Het moet ons Nederlanders *bijzonder* goed doen een blik te werpen op dit eenvoudige monument, het moet ons nationaliteits-gevoel streelen, dat *„stille plekje"* aan de vergetelheid ontrukt te weten, bij de gedachte, dat de Russen onder den generaal Herman, vereenigd met de Engelschen, met hun inval op de Noord-Hollandsche kusten ten doel hadden, het bewind van den Prins van Oranje, die onder den druk der Fransche troepen het land moest verlaten, te helpen herstellen en verzekeren.

Het monument, geplaatst nabij den Hoofdweg op den Kerkdijk benoorden *Bergen*, bestaat uit een voetstuk van drie ruwe uit Rusland gezonden fonkelende granietblokken, waarop een sierlijk Russisch kruis met een langen en kleinen dwarsbalk. Rondom het monument staan zes zware vierkante granietpalen, door kettingen verbonden.

In het voorvlak is in Russische karakters gebeiteld: „Eeuwige herinnering aan de Russische Krijgers, gevallen in de slagen bij *Bergen* 8 en 19 September 1799;

aan de rechterzijde bevinden zich de woorden: opgericht Anno 1901."

Tal van kransen werden uit piëteit, aan het voetstuk neergelegd; indrukwekkend was vooral het oogenblik, toen de Russische geestelijke, gehuld in lichtblauw gewaad met zilverbrocaat en getooid met de paars-fluweelen muts, zijn plechtigen eeredienst naar de voorschriften der Grieksche kerk vervulde, waarbij alle officiëele genoodigden eene kaars in de hand hielden.

Nauwelijk afgekoeld van den gloeienden vuurdoop, ondergaan op den woesten bodem van „Holland op zijn Smalst," moest de Rijdende Artillerie reeds in de eerste maanden van het jaar 1800 opnieuw aan Bellona's roepstem gehoor geven.

De Bataafsche strijdkrachten werden onder generaal Dumonceau ingedeeld bij de

Fransche troepen, die aan den *Main* tegen de Oostenrijkers ageerden; Consul Bonaparte, in zijn veldtochtmanie, steeg immer hooger in de klimmende baan van zijn gesternte.

Het was wederom de batterij *Cordes*, die uitblonk en zoodanig de aandacht van den Franschen Generalen Staf trok, dat men ging generaliseeren — ('t geen ook wel verdiend was) — in dien zin, dat de *Bataven* als „*voorbeeld*" voor anderen gesteld werden.

Een der Fransche generaals schijnt uiting gegeven te hebben aan een zeker gevoel van misnoegen, toen het hem toescheen, dat de militaire stand bij onze natie niet in zoo hoog aanzien stond als in Frankrijk; hij zal misschien onvoldoende nagedacht hebben over het feit, dat het echt Nederlandsche hart *te* warm klopte voor het eigen vaderland, om met stralende vreugde te kunnen aanzien, dat de Nederlandsche soldaat onder *vreemde* vaan, voor *vreemde* belangen streed. —

Het tweede lustrum van de Rijdende Artillerie was aan den vooravond gevierd te worden, toen Napoleon, die zich inmiddels de Keizerskroon op het hoofd had geplaatst, in 1805 wederom de Bataafsche legerscharen opeischte om mee te werken tot bereiking van zijn eer- en heerschzuchtige bedoelingen. Even als Karel V scheen hij de wereld als voetschabel te willen hebben, waartoe hij zijn leger op geniale wijze wist voor te bereiden. Ook *hij* droomde van een wereldgebied, waar de zon *niet* zou ondergaan.

Ditmaal was de beurt aan Engeland; de inscheping zou ter reede van Texel plaats hebben; generaal Marmon trok tot dat doel eene troepen-massa bijeen in de legerplaats bij *Zeist* en *daarbij* was onder anderen ingedeeld de kranige batterij van kapitein *Bode*. Het was in *die* dagen, dat de troepen in afwachting van de afreis, ter verheerlijking van de schitterende overwinning bij *Austerlitz* behaald, de „pyramide" bouwden, welke zich eenige honderden meters ten noorden van den grooten communicatieweg *Zeist—Woudenberg—Scherpenzeel* bevindt en waaraan het nabij gelegen dorp „*Austerlitz*" zijn naam te danken heeft. Die „*pyramide*" is sedert op de uitgestrekte heidevelden een uitmuntende oriënteeringsbaak geworden, vooral voor de troepen, die jaar *in*, jaar *uit*, naar de legerplaats bij Zeist worden gedirigeerd, tot het houden van veldoefeningen op meer uitgebreide schaal.

Gedenkteeken te Bergen.

Tengevolge van het plotseling tot stand

gekomen viervoudig verbond, waardoor Napoleon zich terecht *ernstig* bedreigd zag, werd het plan om Engeland te bestoken opgegeven en onverwacht aan de Bataafsche troepen eene andere bestemming gegeven, en wel deelneming aan den strijd tegen de *Oostenrijkers;* het was vooral bij de insluiting van *Ulm*, dat de Rijdende Artillerie schitterende diensten bewees.

Ten einde den schijn te vermijden, dat het in onze bedoeling zou liggen *de andere wapens*, die aan de Napoleontische en de daaropvolgende krijgsbedrijven hebben deelgenomen, te onderschatten, worde hier uitdrukkelijk gezegd, dat *alle* troepen zonder onderscheid, als om strijd, zich op de slagvelden met roem en eer zochten te overladen; aangezien echter dit epistel op verzoek van de Redactie *alleen* aan de geschiedenis van de Rijdende Artillerie is gewijd, zoo kan hier van de glorierijke wapenfeiten van de andere wapens *geen* bijzondere melding worden gemaakt.

De rust na terugkeer van den veldtocht aan het corps toegedacht, was van korten duur; de rijdende artillerist kon, als het ware, met één voet in den stijgbeugel blijven, want spoedig nadat Lodewijk Napoleon, 's Keizers broeder, Koning van Holland was geworden, moest weder in den zadel worden gesprongen. De nieuwgeïmporteerde vorst, méér instrument van den imperator dan zelfstandig staatshoofd, riep in het najaar de krijgsmacht op en *niet* vruchteloos, want in den strijd tegen Zweedsch Pommeren in 1807 onderscheidde de Rijdende Artillerie zich zóózeer, dat onder anderen één der luitenants benoemd werd tot Ridder der Unie, waarvan, zooals men weet, het devies luidde: „*Doe wel en zie niet om*". *Vooral* bij de insluiting van *Stralsund* was kloekmoedige en krachtdadige steun verleend; de onversaagde batterij van *Bode*, die bij *Ulm* zoo groot aandeel in het succes had gehad, kweet zich bij *Stralsund* weder even heldhaftig van haar

Muziek van de Rijdende Artillerie „*Musis Sacrum*" passeerende, aan het hoofd van het corps. (*Arnhem*).

taak. — *Bode* voerde als kolonel van 1806—1808 het bevel over het corps Rijdende Artillerie. De reproductie van het portret van den vermaarden krijgsheld en van diens *eigenhandig opgemaakten schitterenden staat van dienst* danken wij aan de groote welwillendheid van den eersten luitenant-kwartiermeester *Bode*, achter-kleinzoon van den dapperen batterij-commandant, later tot generaal opgeklommen.

weeklagend verscholen op den donkeren bodem van de promotiekist.

Pruisen, Oostenrijk, Engeland, Rusland en Zweden hadden het eeresaluut reeds gebracht aan de Hollandsche dapperen, 't werd tijd, dat ook Spanje kennis maakte met onze „Rijders." Napoleon zou ze introduceeren, niet na voorafgaande aankondiging door een courantenannonce of reclamebord, maar rechtstreeks door het

Rijdende Artillerie in stelling; bewegingen ná het commando, „*stukken rechts*".

verrassend aanbieden van een gastmaal bestaande uit 24ponders.... en dan was de digestie *niet* zoo regelmatig als gewoonlijk!

Men kent den onvoorzichtig begonnen veldtocht tegen Spanje, één der hoofdoorzaken van het tanen der keizerlijke gesternten; deze staatkundige misgreep van Napoleon doet echter *niets* te kort aan den glans van de eigenlijke wapenfeiten; de hoogste roem werd ingeoogst door de compagnie Rijdende Artillerie van den kapitein Trip, die reeds op de paradevelden om Parijs door haar schitterende houding en bewegingen, door haar kranig manoeu-

Aandachtige beschouwing van dit authentieke document, even zeldzaam als glansrijk, zal doen zien, welk een stormachtig leven vol zelfverloochening, toewijding en ontberingen, in betrekkelijk korte periode werd doorleefd; *zóó* was het soldatenleven in dat veelbewogen Napoleontische tijdperk!

Wij meenden dit stuk, éénmaal onder onze berusting en der belangstelling o. i. overwaard, den lezers *niet* te mogen onthouden.

Bode was op 35jarigen leeftijd kolonel; *een ware geluksbode; thans* immers ligt voor velen op *dien* leeftijd de kapiteinsrang nog

vreeren de bewondering van keizer en toeschouwers had gewekt.

Kapitein Trip, die in verscheidene verwoede gevechten, ondanks zijne verwondingen, met leeuwenmoed zijne batterij aanvoerde, werd op eminente voordracht van zijn legercommandant beloond met keuze-bevordering tot luitenant-kolonel, terwijl hij door den Keizer tot Ridder van het Legioen van Eer werd benoemd. —

De krijgsverrichtingen van de Nederlandsche Rijdende Artillerie in Spanje, waaraan een hoogst afmattende marsch van 50 dagen van af Bergen-op-Zoom voorafging, behooren tot de schitterendste, waarop het wapen zich mag beroemen; zij zijn met gulden letters in de annalen van het corps gegrift. —

In 1810 — men weet het — had het Keizerlijke inlijvingsproces plaats, dat zich reeds eenige jaren had laten voorzien; Holland was sedert den inval der Franschen als een kwijnende patiënt beschouwd; Lodewijk Napoleon scheen een *te* zachte heelmeester naar 's Keizers meening; „inlijving was het recept dat beter zou werken....

Maar, werd het woord *onafhankelijkheid* voor het oogenblik in de Hollandsche dictionnaire doorgehaald, van verdwijnen zou géén sprake zijn, want nauwelijks was, na den val van den Europeeschen heerscher, de donkere nevel, die den politieken horizon omhulde, opgetrokken, of de Hollandsche driekleur ontplooide zich opnieuw, thans voor goed én, hopen we — om *nimmer weer* te worden verdrongen! — Immers het Nederlandsche wapen voert *niet te vergeefs* 3 leeuwen in zijn schild!!

Hoe 't zij... de schijn van zelfstandigheid, welke de Rijdende Artillerie aanvankelijk nog behield, vervloog, toen de uit twee compagnieën bestaande brigade ingedeeld werd bij de Fransche Artillerie.

In de zoo hoopvol begonnen, maar zoo diep tragisch geëindigde campagne tegen Rusland in 1812, droeg ook de geënroleerde keurbende haar smartelijk aandeel.

In den moorddadigen slag bij de *Moskowa* in September 1812, waar ongeveer 70.000 man sneuvelden en gewond werden, viel ook de dappere kapitein *Hogerwaard*, commandant van een der compagnieën Rijdende Artillerie.

Bedroevende en sombere vermelding verdient, dat van de gansche eerste compagnie, *alle officieren* en *alle soldaten* op het slagveld vielen, terwijl slechts drie onderofficieren: de opperwachter *Augustijns* — later tot officier bevorderd — en de wachtmeesters *De Bruin* en *Arends* in Holland terugkwamen. —

Met weemoed vervuld, staarden deze drie overgeblevenen, láng nog na hun terugkeer, menigmaal naar het oosten, hopende, dat van de gevallen makkers nog enkelen zouden wederkeeren, 't mocht niet zijn; dikwerf ook rezen hun visioenen voor den geest, waarin de namen *Stralsund*, *Ulm* en *Friedland* in schitterenden stralenglans prijkten.

Het lot van de 2e compagnie „Rijders," nog eenigen tijd in Spanje achtergebleven, successievelijk onder commando van *Trip*, *Paets* en *Van Brienen*, was minder tragisch dan dat van hare zustercompagnie.

Onder *Bijleveld* nam zij deel aan den onvergetelijken volkerenslag, welke op den 16en, 17en en 18en October 1813 op de vlakten bij *Leipzig* werd geleverd, en den *„Franschen adelaar"* gevoelig kortwiekte; Oost-Europa vocht hier tegen West-Europa.

De strijd op het staatkundig schaakbord, sinds jaren reeds met verwoedheid gestreden, scheen na Holland's inlijving een nieuwe en meer spannende phase in te treden; de machtige Caesar had het culminatiepunt van zijn grootheid reeds achter den rug, het fatum scheen te willen, dat hij in *drie* zetten mat werd gezet: No. 1 was de Moskowa- en Berezina-catastrophe; no. 2 de onheilspellende nederlaag bij *Leipzig*; no. 3 de verpletterende val bij *Waterloo*.

Het pijnlijke en ontmoedigende Fransche juk, dat als een looden mantel op de schouders van de Nederlandsche Maagd had gedrukt, werd ná *Leipzig* afgeschud en den 17en November 1813 reeds voer Holland het *„Schip van Staat"* weder zelfstandig en

onafhankelijk; onmiddellijk werd overgegaan tot reorganisatie van de weermacht — de onontbeerlijke steunpilaar van elk land.

De aanvulling van de Rijdende Artillerie, ontzettend gedecimeerd in de Napoleontische campagnes, werd ingezet onder schitterende auspiciën, want het overgebleven kader, ter sterkte van ongeveer 20 stuks, waaronder eenige officieren als *Trip*, *List* en *Bijleveld*, was zonder uitzondering gedecoreerd met het Legioen van Eer, dat, bittere ironie van het noodlot, zich spoedig zou keeren tegen *hem*, die het had verleend; de „*Leeuw*" maakte zich op om zich te meten met den „*Adelaar*"; was deze laatste ontzettender in zijn vlucht, de eerste was vervaarlijker en vernietigender in zijn sprong: 16—18 Juni 1815, *Quatre-Bras* en *Waterloo* prijken in schoone karakters op schier alle vaandels van het Nederlandsche leger; de Rijdende Artillerie, waaronder de batterijen *Bijleveld*, *Grey*, *Krahmer* en *Petter* heeft schitterende lauweren geplukt in die reuzenveldslagen, waarin over het lot van de Europeesche Statenrij werd beslist. Er kwam algemeene verademing; de machtige potentaat lag verbrijzeld aan Albion's voet.

Een weldadige en oververdiende regen van Militaire Willemsorden, kortelings ingesteld, viel daags na *Waterloo* neder op het dappere Nederlandsche leger, aangevoerd door den Prins van Oranje; kon het ook anders!! treffend en grootsch was de aanblik op die wakkere borsten, *de* eersten, waarop het kruis voor moed, beleid en trouw schitterde en dat *naast* het hoogste eermetaal, in Frankrijk voor heldenfeiten toegekend!

Napoleon, wiens machtig gebied na Waterloo als een zeepbel uiteenspatte, eenmaal op St. Helena, scheen de vredesengel in Europa een aardsch paradijs aan te kondigen; inderdaad bleef gedurende 15 jaren de krijgstrompet aan den muur, het zwaard in de scheede, het geweer in de rust om zoo te zeggen.

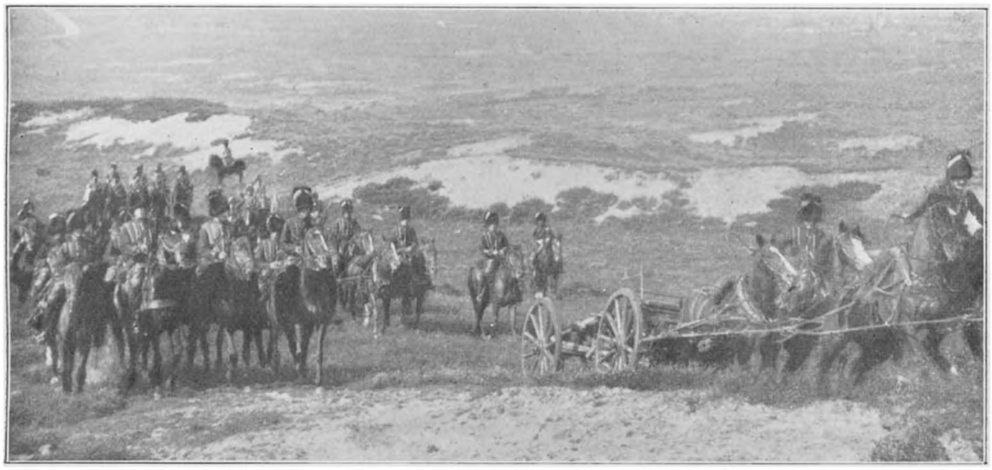

Het innemen van eene batterijstelling, tijdens de manoeuvres op de heide bij *Beekhuizen*.

Maar nauwelijks waren de flambouwen van den opstand, welke Lodewijk Filips, hertog van Orleans op den Franschen troon bracht, ontstoken, of de vonken woeien over naar België; den 24en Augustus 1830 brak te Brussel het oproer uit, dat het sein zou zijn tot scheiding van de beide staten, welke den 16en Maart 1815 onder Koning Willem I waren vereenigd geworden. Spoedig waren te Antwerpen 15000 man bijeengetrokken om de irruptie te bedwingen; ruim 10000

man marcheerden onder bevel van Prins Frederik naar Brussel, alwaar aan weerszijden met bitterheid en woede werd gestreden; moorddadig waren de straat- en barricadegevechten, die stroomen bloed deden vloeien en waaraan door 3 batterijen Rijdende Artillerie werd deelgenomen.

Onder de helden in dien wreeden strijd verdient vooreerst melding de majoor Krahmer de Bichin, die bij *Friedland* door den Keizer met het Legioen van Eer, en bij *Waterloo* door den Koning van Holland met het Ridderkruis der Militaire Willemsorde was begiftigd, en die in de hoofdstad van België nabij het Koninklijk Paleis, te midden van eene sectie artillerie, moest komen te vallen met den wisser in de hand, doodelijk getroffen door twee kogels, waarvan één de linkerborst doorboorde; rampzalig en deerniswekkend slot van een roemvol en schoon leven . . . te moeten neergeveld worden door oproerlingen van een rijk, welks glorie hij herhaaldelijk nieuwen glans en luister had bijgezet.

Ook de tweede luitenant *Sodenkamp* had zich doen kennen als een der meest beleidvolle en onverschrokken officieren; voor de stoutste en gevaarlijkste ondernemingen — mogen ze ook op kleine schaal hebben plaats gehad — trad hij met doodsverachting steeds als een der eersten naar voren.

Koninginnedag te Arnhem (31 Augustus).
Rijdende Artillerie ná de parade; aan het hoofd, de commandant, kapitein *Van den Wall Bake* en de luitenant-adjudant *Van Warmelo*.

Eindelijk wachtmeester *Petersen*, korporaal *Bossong*, kanonniers *L'Empereur*, *Van Breukelen*, *Kiecht*, *Hess* en nog zooveel anderen, állen voorbeelden van heldenmoed en vaderlandsliefde!

De stad *Brussel* willende sparen, besloot Prins Frederik zijne troepen, met ruim 900 man verliezen, terug te trekken op *Antwerpen*, alwaar men in het laatst van September aankwam; een groot aantal der strijders werden geridderd. —

Spoedig hierna werd Prins Leopold van Saksen Coburg tot Koning der Belgen geproclameerd; zeer terecht zag Koning Willem I hierin eene schending van zijn rechten; 't was *minder* veroveringszucht dan wel de billijke eisch tot het vaststellen van wettige voorwaarden tot scheiding, die Hem naar de wapenen deden grijpen. —

Den 2en Augustus 1831 dan nam de beroemde tiendaagsche veldtocht een aanvang onder opperbevel van den Prins van Oranje, wien Prins Frederik was toegevoegd. —

Het plan was de vereeniging van het Belgische Maas- en Scheldeleger te beletten en beide machten afzonderlijk te vernietigen. — Van *Breda* werd in 3 colonnes naar het zuiden opgerukt; het succès was schitterend, want binnen 10 dagen was het Scheldeleger bij *Leuven* en het Maasleger bij *Hasselt* verslagen en uiteengejaagd. —

Nu de vijand geen voldoende troepenmacht meer beschikbaar had, stonden de poorten van Brussel voor den Prins van Oranje als het ware open .... Een Fransch leger naderde echter, tengevolge waarvan een overeenkomst werd getroffen, die leidde tot ontruiming van België door onze troepen.

4 Batterijen Rijdende Artillerie, waarvan 3 reeds in Brussel zich met roem hadden overladen, namen aan den tiendaagschen veldtocht deel. Bij *Tongeren*, *Bautersum*, *Hasselt*, *Leuven* en bij den *IJzeren berg* droeg zij in hooge mate bij tot de behaalde overwinningen; meldenswaardig zijn vooral onze cavaleriecharges op den vijand nabij *Tongeren*, die alleen mogelijk zijn gemaakt door het goed geleide vuur van de batterij *Bentinck;* van de 5 stukken geschut, die in onze handen vielen, bevinden er zich twee te *Soestdijk* aan den voet van de gedenknaald aldaar, terwijl de overige door de smeltkroes in „*Metalen Kruizen*" werden omgezet, waarvan de dragers *allen* of nagenoeg *allen* reeds ter ziele zijn gegaan.

Rijdende Artillerie ná het defileeren.

Het bevel over de geheele artillerie te velde was in handen geweest van den Generaal-Majoor *Trip*, den held van Spanje, later benoemd tot Directeur-Generaal van Oorlog, terwijl de Rijdende batterijen onder de orders van kolonel List waren geplaatst; onder leiding van *zulke* mannen kon een wapen dat reeds een grootsch en glorierijk tijdperk, hoe kort ook, had

doorleefd, *niet* anders dan succes inoogsten.

Groot was wederom het aantal geridderden.

Zooals ons uit de Vaderlandsche geschiedenis bekend is, bleef de gewapende vredestoestand gehandhaafd tot het jaar 1839, een periode van onverkwikkelijk en dreigend onderhandelen, die voortdurende inspannende oefeningen van het leger noodzakelijk maakten en die ten slotte leidde tot het bekende vredestractaat, waarbij de definitieve scheiding werd uitgesproken.

't Was gedurende *dien* manoeuvretijd in 1837, dat Grootvorst Michael van Rusland, een strateeg van naam, bij zijn bezoek aan de troepen, aan de zijde van Koning Willem I rijdende, Z. M. de vleiende maar oprecht gemeende woorden toevoegde: „*Votre artillerie à cheval est sublime!*" Inderdaad blonk het wapen uit; is er *nog* betere officieele erkenning denkbaar, dan dat verscheidene legerbesturen in Europa onze reglementen en voorschriften tot richtsnoer namen?

Na 1839 trad het tijdperk van rust in voor het Nederlandsche leger, dat zich tot op onze dagen heeft gehandhaafd; driemalen slechts vertoonden zich donkere wolken aan onzen staatkundigen hemel, die evenwel spoedig voorbij trokken: in 1867 tijdens de Luxemburgsche quaestie, in 1870 bij het uitbreken van den Fransch-Duitschen oorlog en in het najaar van 1887 na het Schnaebele-incident, toen *Boulanger* een çoup d'état scheen te beramen.

De schatten geld, die de gedwongen gewapende toestand van 1830—1839, van de schatkist eischte, maakten bezuinigingen noodig; de Rijdende Artillerie deelde in het lot van de andere wapens: in 1841, 1843, 1849 had reeds belangrijke inkrimping plaats; in 1881 eindelijk verdween de naam van „*Regiment*" en werd haar effectief tot een minimale sterkte gereduceerd; het totaal kwam bij de latere vredesorganisatie op 2 rijdende batterijen en 1 instructie batterij met 16 officieren, ruim 500 onderofficieren en minderen en ongeveer 350 paarden.

Tegelijkertijd werd het ingeslonken corps van *Amersfoort* naar *Arnhem* overgeplaatst, alwaar het thans nog in garnizoen is.

In 1893 werd op plechtige wijze het eeuwfeest gevierd, bij welk jubileum aan alle Regimenten van de verschillende wapens van het Nederlandsche leger een oirkonde werd ten geschenke aangeboden. —

Mochten, wat onwaarschijnlijk is, de „brillants débris" van het voorheen zoo sterke corps opnieuw met amputatie worden bedreigd, zoolang nog een enkele afdeeling, hoe klein ook, overblijft, zal haar representatief vermogen machtig genoeg, en haar verschijning voldoende zijn, om het beeld van het grootsch verleden onzer Rijdende Artillerie levendig te houden.

Voor de samenstelling van deze bijdrage hebben wij geraadpleegd de werken van Jhr. J. W. van Sypesteyn, Viruly van Pouderoijen en enkele andere bronnen.

Vóór-Historische Monsters.

De Iadrosaurus, een monster met den snavel van een eend, die in de modder woelde en van planten leefde.

Het is een ontegenzeggelijke waarheid, dat de meeste menschen veel van dieren houden. Wij vinden het een aardig gezicht, als ze aan het werk zijn of aan het spelen; wij houden er van hunne woningen en hun omgeving nauwkeurig gade te slaan — in één woord, alles omtrent hen te vernemen. Doch het is ook een zekere waarheid, dat wij in onze bewondering voor hetgeen zij tegenwoordig verrichten, geheel onkundig blijven van wat zij deden in lang vervlogen eeuwen. Wij vergeten, dat onze wereld reeds sedert vele eeuwen bewoond is geweest door ontelbaar vele soorten van planten en dieren, waarvan de meeste geheel zijn uitgestorven, terwijl betrekkelijk zeer weinig soorten tot nu toe zijn blijven voortleven.

In dit beknopt artikel zal ik trachten den lezer een en ander mede te deelen omtrent enkele exemplaren van die soorten, welke verloren zijn gegaan, en kies ik daartoe de grootste en zonderlingste typen uit.

„Die verloren scheppingen," zooals een schrijver ze genoemd heeft, vertegenwoordigen eenige doode takken aan den grooten Levensboom. Deze boom heeft zijn wortels geslagen in de aardlagen van vervlogen eeuwen. Ondanks al de ontdekkingen van de moderne geologie, of liever palæontologie, kunnen wij die wortelen niet naspeuren; ze schijnen geheel op te gaan in overgroote metamorphische rotsen. Van tijd tot tijd zijn er takken, groote zoowel als kleine, door zoo goed als onbekende redenen, weggeteerd, gestorven, afgevallen om begraven en bewaard te worden in het „archief van de rotsen."

't Is te betreuren, dat de studie van de levende dieren (Natuurlijke historie) zoo geheel is afgescheiden van de studie der fossielen (Palæontologie). Waarom gaan natuurkundigen en botanisten niet terug tot het verleden, om velerlei te vernemen omtrent de voorouders van de levende dieren; daardoor zouden zij stellig hun belangstelling in hun eigen geliefde studieën verhoogen, en zouden zij tegelijkertijd een ruimer blik kunnen werpen op de Schepping. 't Is de taak van den geoloog om die doode takken te verzamelen, en te trachten ze weer op hun oude plaats op den boom des levens terug te brengen; en

voor dien arbeid dienden ze medewerking te vinden bij de naturalisten.

Verondersteld, dat een natuuronderzoeker begint met fossielen te verzamelen, en in 't bijzonder de beenderen van visschen, kruipende dieren en zoogdieren, dan zal zeker vroeg of laat de vraag zich voordoen, „of die uitgedroogde beenderen nog kunnen leven?"

Wij zouden zeggen „ja", men *kan* hen doen leven; de rede en de verbeeldingskracht zullen ons, indien ze goed worden aangewend, het vermogen schenken om die „verloren scheppingen" te restaureeren. Die beenderen leven voor mannen als Cuvier, Owen en Huxley. Met hun hulp kunnen wij denkbeeldige afbeeldingen maken van de zonderlingste beesten, welke ooit hebben bestaan, en kunnen wij ze zien zooals ze werkelijk waren toen ze nog leefden, hetzij loopende op het land of zwemmende in de zee of vliegende door de lucht.

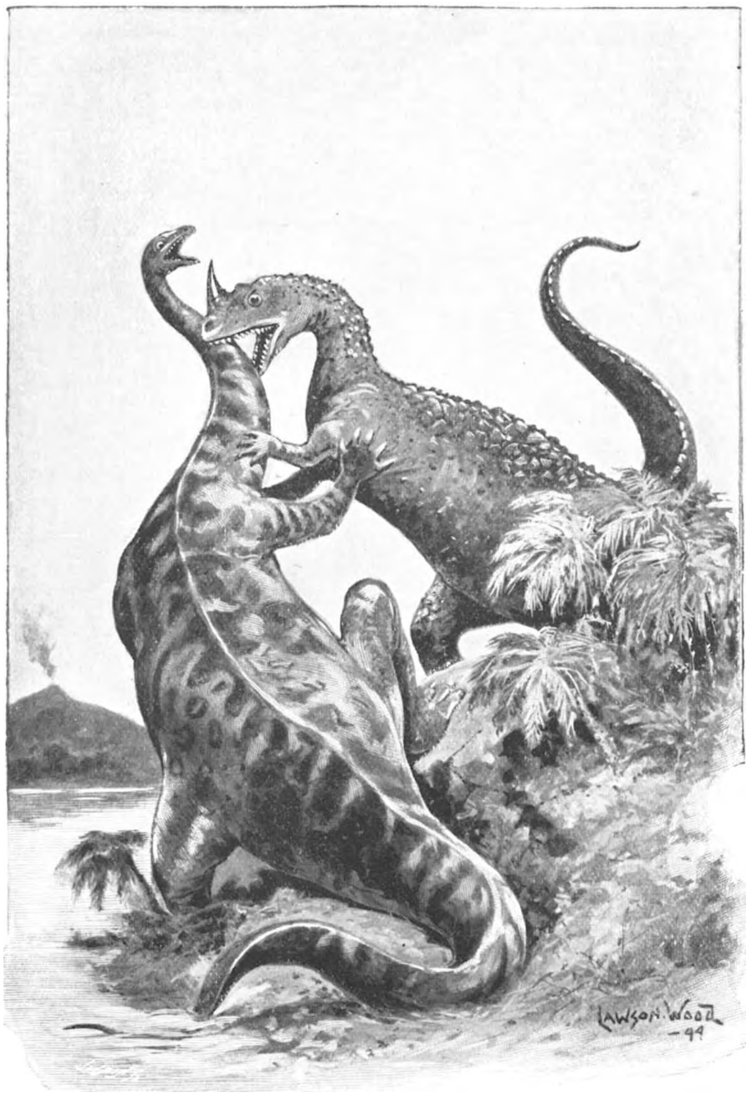

Een brontosaurus of donder-hagedis, aangevallen door een cératosaurus, een vleeschetend kruipend dier, gewapend met een scherpen horen, die gebruikt werd om aan te vallen of om zich te verdedigen.

De illustraties, die wij bij dit artikel voegen, zijn gedeeltelijk gebaseerd op de uitmuntende „restauraties" door Charles Knight, die in November 1898 verschenen in *Lectures pour Tous,* en op de pleisterbeelden, die gemaakt werden onder toezicht van Professor Osborn voor het Amerikaansch Museum van Natuurlijke Historie.

Alvorens verder te gaan, zou ik gaarne met een enkel woord willen spreken over een verkeerde opvatting, die mij bij vele menschen heeft getroffen. Velen zijn de meening toegedaan, dat de beroemde Cuvier of Richard Owen, zijn vriend en opvolger, naar een enkel been, of een enkelen tand het geheele dier kon „restaureeren"!

Dat zou bepaald onmogelijk zijn; de grootste natuurkenner kan in zoodanig geval slechts zeggen of het dier, waarvan het been afkomstig is, een visch, een kruipend dier, een vogel of een zoogdier is geweest. Had men het geheele skelet gevonden, dan zou een deskundige er natuurlijk alles van kunnen vertellen. Hierdoor is zeker de verkeerde opvatting ontstaan. Maar wanneer eenige hoofd-beenderen van een geraamte ontdekt zijn — wervelbeenderen, kaakbeenderen of beenderen van ledematen, enz., dan is het niet zeer moeilijk het geheele geraamte saam te stellen en eenige conclusies te maken omtrent de gewoonten van die dieren.

Er zijn twee beginselen, waarnaar de „restauraties" geschieden. In de eerste plaats, bekendheid met levende dieren, en in de tweede plaats de „wet der wederkeerige betrekking". Cuvier zelf heeft die wet ontdekt en paste zijn buitengewone kennis van vergelijkende anatomie toe om haar nader toe te lichten. Hij wijdde in 't bijzonder zijn aandacht aan de relatieve diergestalten, en aan de verschillende ontwikkelingen van dezelfde soort van beenderen bij verschillende dieren en vooral ook aan de tanden.

Zoo groot was zijn kennis, dat hij zich zelden vergiste bij het noemen van een dier naar een gedeelte van zijn geraamte.

Meer dan ieder ander hield hij rekening met de wederkeerige afhankelijkheid van de verschillende deelen van de organisatie van een dier.

„Het organisme," zegt hij, „is een eenheid, waarvan de onderdeelen nauw met elkaar verbonden zijn, en waarvan de afzonderlijke deelen niet kunnen veranderen, zonder wijzigingen te brengen in de andere deelen."

Die wet kan zeer gemakkelijk verklaard worden. Neem b. v. een onbezield organisme, zooals een stoommachine. Wanneer gij den cylinder vergroot moet gij de zuigerstang, de askruk en andere deelen evenzeer vergrooten. Dan nog eens het paard tot voorbeeld nemende, ligt het voor de hand dat wanneer het ons door bepaalde exemplaren daartoe uit te zoeken, gelukt een paardensoort te verkrijgen met langere beenen dat zij dan ook langere halzen zullen hebben, omdat het paard zich moet voeden met het gras, dat het op de velden vindt, en zijn hals dus lang genoeg moet zijn om dat te kunnen bereiken.

Dan nog, dieren welke hoeven hebben zijn gewoonlijk voorzien van horens (hoewel niet altijd), maar dieren met horens hebben altijd hoeven. Ook is er een nauwe verwantschap tusschen de hoeven en de tanden. Onderzoek de tanden van een paard, een os, of een hert, dan zult gij zien, dat zij een platte oppervlakte hebben, geschikt om plantaardig voedsel, zooals bladeren te malen. Maar bekijk eens de tanden van een kat of een hond, die noch horens, noch hoeven hebben, dan zult gij zien dat zij scherpe tanden hebben om hun prooi te grijpen, het vleesch te verscheuren en de beenderen te verbrijzelen; ook ziet gij bij hen scherpe klauwen in plaats van hoeven. Vandaar dat men uit de tanden van fossiele dieren gemakkelijk kan opmaken of het een grasetend dan wel een vleeschetend dier is.

De volgende amusante anecdote is een kleine illustratie voor genoemde stelling. Een der studenten van baron Cuvier kwam een keer op de gedachte zijn grooten meester schrik aan te jagen, en zich geheel opgemaakt hebbende tot een voorhistorisch monster, met hoeven aan zijn handen en een paar groote horens, die boven zijn hoofd uitstaken, begaf hij zich 's nachts naar Cuvier's woning, kort vóór dat het dag zou worden, wist het huis binnen te komen, en heimelijk tot bij zijn bed naderende, zette hij zijn hoeven op het ledekant en riep

luid: „Cuvier, Cuvier, ik ben hier gekomen om u te verslinden!" — „Wat moet dat nu beteekenen," riep Cuvier, „horens en hoeven, dus een grasetend dier — gij kunt mij niet verslinden!"

Toen verdween het voorgewende monster, geheel terneergeslagen door de wet der wederkeerige betrekking!

Een koninklijk gevecht tusschen twee megalosauri of reuzen-hagedissen, bekend om hun snelle bewegingen en krachtige ledematen.

Naarmate Cuvier dieper doordrong in zijn studiën, gelukte het hem vrij goed om uitgestorven diersoorten naar hun beenderen te kunnen saamstellen, hunne gewoonten en levenswijze te ontdekken en de diersoorten op te speuren waarmede zij in aanraking kwamen. Hij slaagde er in om zijn tijdgenooten te doen inzien hoe oud de diersoorten reeds zijn, die thans op den aardbodem leven. De resultaten, die hij verkreeg, gingen evenwel nog veel verder, want hij toonde het bestaan van een groote wijsgeerigheid in de Natuur, die het verledene met het tegenwoordige verbindt in een plan, waaruit duidelijk bleek, dat het leven reeds heeft voortgeduurd door ontelbaar vele eeuwen heen.

Dat alles was evenwel geheel in strijd met de heerschende denkbeelden in die dagen; bijgevolg werden zijne denkbeelden door velen met een zekere ontzetting aangehoord en moest hij vele onaangenaamheden verduren, wat trouwens het lot is, dat vele oor-

spronkelijkedenkers met hem hebben gedeeld. Het is nu niet gemakkelijk er ons heden ten dage een voorstelling van te maken hoe nieuw de conclusies waren welke door Cuvier werden verkondigd. Niemand was toen nog ooit op de gedachte gekomen dat alle plant- en diersoorten *niet* tegelijkertijd geschapen zouden zijn.

Hij beweerde ook, dat de lagere dier-

toen de „Heeren der schepping," 't Schijnt dat de vogels met hen verwant zijn en van hen zijn afgestamd. In de Tertiaire groep vinden wij zoogdieren — eerst uit eenvoudige typen bestaande, maar langzamerhand werden zij hooger ontwikkeld. Dat was de „Eeuw der Zoogdieren."

Gedurende millioenen jaren hebben ontelbare menigten levende dieren op aarde hun

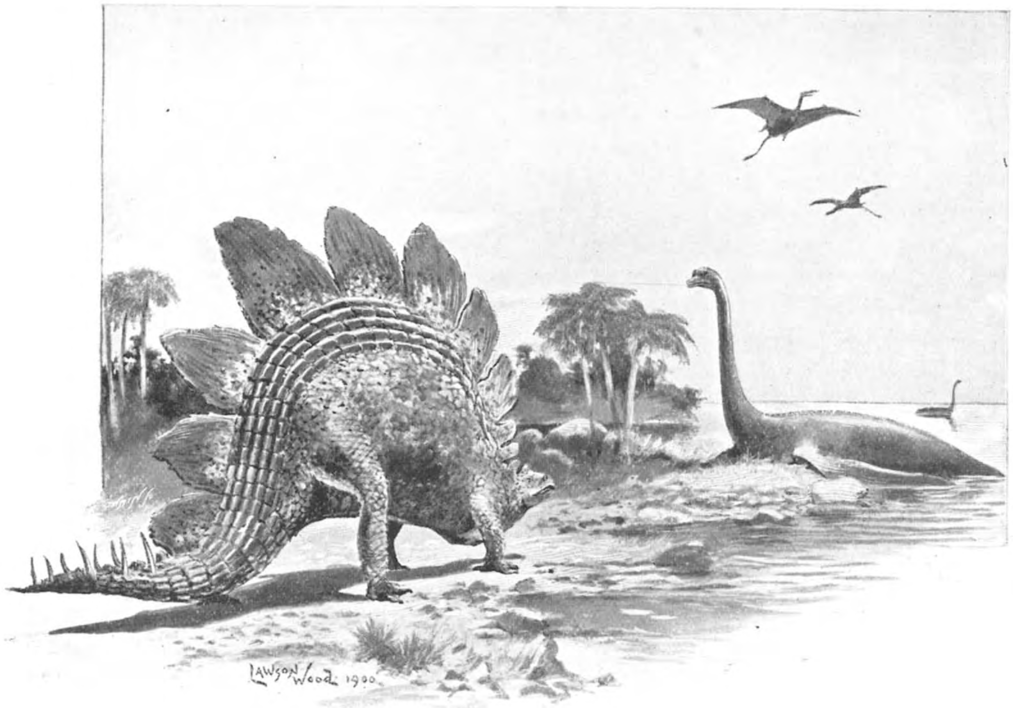

Een stegosaurus, langs zijn ruggegraad van beenachtige platen voorzien, loerende op twee langhalzige hagedissen, die zich in het water verlustigen. De zee-hagedis, of plesiosaurus, stuwde zich in het water voort door middel van vier groote vinnen, evenals die van een walvisch.

soorten zooals weekdieren en visschen langen tijd vóór de hoogere soorten, zooals de zoogdieren, op de aarde verschenen. Deze laatste conclusie is een der belangrijkste van alle geologische ontdekkingen. Wij deelen de vervlogen eeuwen in drie groote tijdvakken in, te weten, het Primaire, het Secondaire en het Tertiaire. In de Primaire of oudste groep rotsen (Strata) is de visch de meest ontwikkelde diersoort. In de Secondaire vinden wij vele kruipende dieren. Zij waren

kleine rol gespeeld, en zijn daarna heengegaan, om begraven te worden in den modderbodem van den ouden tijd of bedolven onder de bladeren, die wegzonken in de wateren van de vroegste meren. De meeste van die soorten verdwenen voor altijd, geen enkel spoor achterlatende; toch zijn er op verschillende wijzen een groot aantal fossiele overblijfselen bewaard gebleven; somtijds bijna zoo uitnemend goed alsof „Moeder Natuur" ze met overleg ge-

balsemd had, ten einde ons te onderwijzen en genoegen te schenken. Voor geologen is dat steenen record goed verstaanbaar, want de hieroglyphen zijn bijna even goed te lezen als die van de Egyptische monumenten.

Op die wijze is voor ons een zonderling en bewonderenswaardig aardsch-drama geopenbaard. Moeten wij het een tragedie of een comedie noemen? Ongetwijfeld hebben er nu en dan tragische tooneelen plaats gehad, zooals b.v., wanneer wreede, groote monsters elkander doodden in een vreeselijke worsteling.

Ook ontbraken bij de voorstelling niet de achtergronden noch het decoratief. Toen, evenals tegenwoordig, was de oppervlakte van de aarde bekleed met plantengroei. Ook waren de onderaardsche krachten van de aarde toen niet minder werkzaam dan tegenwoordig; vulkanische uitbarstingen vonden zeer dikwijls plaats en nog wel op reusachtige schaal; vulkanen braken gedurig mijlen ver ontzaglijke lavastroomen uit en wierpen groote massa's stof en vuur om zich heen.

Wij weten evenwel zeer weinig omtrent de oorzaken waardoor die dieren zijn uitgeroeid; in eenige gevallen, zooals bij den mammouth, den megatherium (een soort van luipaard) of den moa, dien grooten vogel zonder vleugels uit Nieuw-Zeeland, kunnen wij de hand van den mensch als de eigenlijke oorzaak naspeuren. Maar hoe is het dan gesteld met de dinosauren, die merkwaardige orde van kruipende dieren, die nu voor altijd is verdwenen? Waarom zijn *zij* uitgestorven, terwijl hun bloedverwanten, de hagedissen en krokodillen zijn overgebleven? Of waarom ook zijn alle gevleugelde kruipende dieren (pterodactylen), voor altijd verdwenen?

Het eenige, dat wij er thans van kunnen zeggen, is dat zij waarschijnlijk evenals zoo vele andere soorten die thans zijn verloren gegaan, in den strijd om het bestaan vernietigd of verslagen zijn, door typen van een hoogere en meer samengestelde natuur. En niettemin zijn er toch verscheidene van de lagere typen blijven bestaan.

De plesiosaurus was een zeer zonderling zeemonster. Bij den kop van een hagedis had hij de tanden van een krokodil, een langen nek als die van een slang, de ribben van een kameleon, en de vinnen van een walvisch. Hij was een vleeschetend dier van meer dan 22 voet lengte.

Afstappende van de zonderlinge vormen bij de kruipende dieren, die te talrijk zijn om ze hier alle te vermelden, moeten wij thans onze aandacht wijden aan den dinosaurus, die werkelijke draken uit vroeger tijd. De bewering van baron Cuvier, dat er een tijd is geweest, waarin onze planeet bewoond werd door buitengewoon groote kruipende dieren, die veel overeenkomst hadden met de tegenwoordige viervoetige dieren, was iets zoo nieuws en wonderbaarlijks, dat hij het slechts aan het prestige van zijn naam had te danken, dat deze en gene er geloof aan sloeg.

Daartoe behoorden de grootste kruipende dieren, deels in het water, deels op den vasten bodem levende, die ooit hebben bestaan. Zij hadden alle vier ledematen, maar de voorste ledematen en handen waren dikwijls opmerkelijk klein in vergelijking met de achterste ledematen. Verscheidene van die dieren, liepen dikwijls op hun achterpooten. In grootte en voorkomen verschilden zij zeer veel van elkaar. Verscheidene droegen een verdedigings-schild van beenachtige platen; eenige hadden graten, andere horens; eenige leefden van planten, andere van vleesch.

De brontosaurus of „Donder-hagedis", aldus wegens zijn grootte genoemd door den Amerikaanschen professor Marsch, (die dit dier en nog vele andere heeft ontdekt), had een lengte van ongeveer zestig voet. Professor Marsch maakte de berekening, dat hij ongeveer twintig ton moet gewogen hebben! Het zal den lezer eenig denkbeeld geven omtrent de grootte van dit kolossale monster, wanneer wij er bijvoegen, dat wanneer hij liep, elke afdruk van de achterpooten een vierkanten meter afmeting had.

Professor Marsch kreeg den vorm van de hersenkas, die slechts zeer klein was;

het beest was dus zeker al heel dom. Hoogstwaarschijnlijk was het een amphibie en tevens vegetariër.

Maar veel grooter nog was de kolossale atlantosaurus, die daarmede verwant was. Ongelukkig is slechts een deel van zijn geraamte bekend, maar dit althans weten wij, dat een dijbeen een afmeting had van 6 voet, 2 duim. Men kan er zich van overtuigen in de groote schatkamer — het Museum voor Natuurlijke Historie in Londen.

Daar ziet men onder een glas een afdruksel van datzelfde dijbeen. Het beest, waarvan het afkomstig is, moet meer dan 80 voet lang geweest zijn, en moet zeer veel overeenkomst gehad hebben met den brontosaurus. De dinosaurs zijn over een groot gedeelte van de wereld verspreid geweest, en waren eens zeer talrijk en machtig.

Een ander beroemd lid van die orde was de megalosaurus, een vleeschetend type. De ontzaglijke beenderen van zijn ledematen bevatten holten, of waren op een andere manier licht gemaakt ten einde het dier het vermogen te geven om zich snel te bewegen. Met een lengte van misschien 30 voet, in staat om zich vrij en snel op den vasten bodem te bewegen, met groote achterpooten, een kleinen kop met lange spitse tanden, en vreeselijke klauwen aan zijn pooten, moet de megalosaurus ten minste in Eurasia geen mededinger gehad hebben onder de vleeschetende kruipende dieren. Professor Huxley was ten zeerste verbaasd over de groote overeenkomst met vogelbeenderen die enkele deelen van het geraamte hebben.

De roode zandsteen van de Connecticut-Vallei in Noord-Amerika, is langen tijd bekend geweest door de fossiele afdrukken, voornamelijk de zoogenaamde „vogelsporen" waarvan men algemeen veronderstelt, dat ze door vogels zijn gemaakt.

Een nauwkeurig onderzoek schonk professor Marsch de overtuiging, dat ze niet gemaakt waren door vogels maar door kruipende dieren, al hadden die dan ook veel overeenkomst met vogels. De achterpooten van eenige dinosaurs hadden een merkwaardig groote overeenkomst met die van struisvogels, zooals dat ook het geval is met den iguanodon.

Eenige van die sporen toonen weinig indrukken van de kleine voorpooten, in vergelijking met de veel grooter sporen van de achterpooten. De grootte van eenige van die indrukken, zoowel als de grootte van een stap, dien zij aanduiden, strijdt met het denkbeeld, dat ze door vogels gemaakt zouden zijn. Enkele afstanden tusschen vóór en achterpooten zijn dertig duim lang, en vier à vijf voet van elkander verwijderd!

Dat de iguanodon — een groote plantetende dinosaur — gewoonlijk liep op zijn achterpooten, die veel overeenkomst hadden met die van een vogel, is ontegenzeggelijk bewezen door de groote sporen, welke men gevonden heeft in Sussex.

In het jaar 1898 werden niet minder dan vijf en twintig exemplaren van dat groote beest aan het daglicht gebracht uit de kolenschacht van Bernissart in België, een geheel eenige ontdekking in zijn soort.

Elk deel van het geraamte van dat beest is nu afgedrukt in gips, zoodat men er voor de museums duplicaten van kan maken.

Deze dinosaurus had een zeer merkwaardigen, op een dolk gelijkenden duim, zoo groot en zoo puntig van vorm, dat men in 't eerst, toen hij afzonderlijk in Engeland werd ontdekt, meende dat het de horen was van den iguanodon!

Een ander zonderlinge en groote dinosaur was de stegausaurus, aldus genoemd naar de groote beenen platen, die bij wijze van dakpannen in een rij op zijn rug lagen. Dat was een van de grootste van alle dinosaurs. De lengte was ongeveer 25 voet. Eenige van de beenen platen op zijn rug waren ongeveer een el breed. De staart was gewapend met acht groote pieken of graten.

Meer dan twintig soorten werden door professor Marsch in de Rocky Mountains gevonden. Aan de tanden kon men zien, dat zij zich met planten voedden. Het ondereinde van de ruggegraat bij de achter-

pooten was zeer verbreed, een feit, dat niet gemakkelijk te verklaren is, tenzij wij willen veronderstellen, dat de bewegingen van den staart van uit dat middelpunt werden bestuurd.

De triceratops, of het monster met drie horens, dat vroeger in de Rocky Mountains thuis behoorde.

De laatste, en in zekere mate de zonderlingste van alle dinosaurs, was de triceratops uit de krijtstreek van de Rocky Mountains. Dat groote, zonderlinge mon-

ster leefde in Amerika dan ook, toen de Engelsche kalk (als zachte bedding) in de zee was neergelegd. Het beest, dat 25 voet lang was, wordt aldus genoemd omdat het drie horens op zijn kop heeft. De hersenpan was inderdaad enorm groot en had een lengte van meer dan 7 voet.

Maar het merkwaardigste van dat beest is nog de geheel eenige wijze, waarop de beenderen, die de achterzijde van de hersenpan vormen, naar buiten ontwikkeld zijn in een groote kraag of franje: ook de puntige en driehoekige vorm van de hersenpan is zeer merkwaardig. De hersenen waren zeer klein. Het heeft er veel van alsof wij hier een dinosaur hadden, die een zoogdier trachtte te worden. Professor Marsch meent, dat hij zich te veel van de anderen wilde onderscheiden en dat hij daarom uitstierf — het gewone einde van al te groote ambitie!

Een verslag van de kruipende dieren van het secondaire tijdperk zou niet volledig zijn, zonder een beschrijving van de pterodactyls, een orde, die werkelijk het vermogen heeft gehad om te vliegen. Deze „vleugel-vingerige" wezens hadden, zooals hun naam reeds aanduidt, een dun vlies over hunne vingers; maar de laatste of „kleine vinger" was zeer veel langer dan de drie andere, omdat hij den buitenrand van dat vlies moest steunen. Dat orgaan was eigenlijk geen vleugel in de wetenschappelijke beteekenis van het woord, ook al evenmin als de vleugel van een vleermuis. Beide zijn niets dan „vlieg-vliezen."

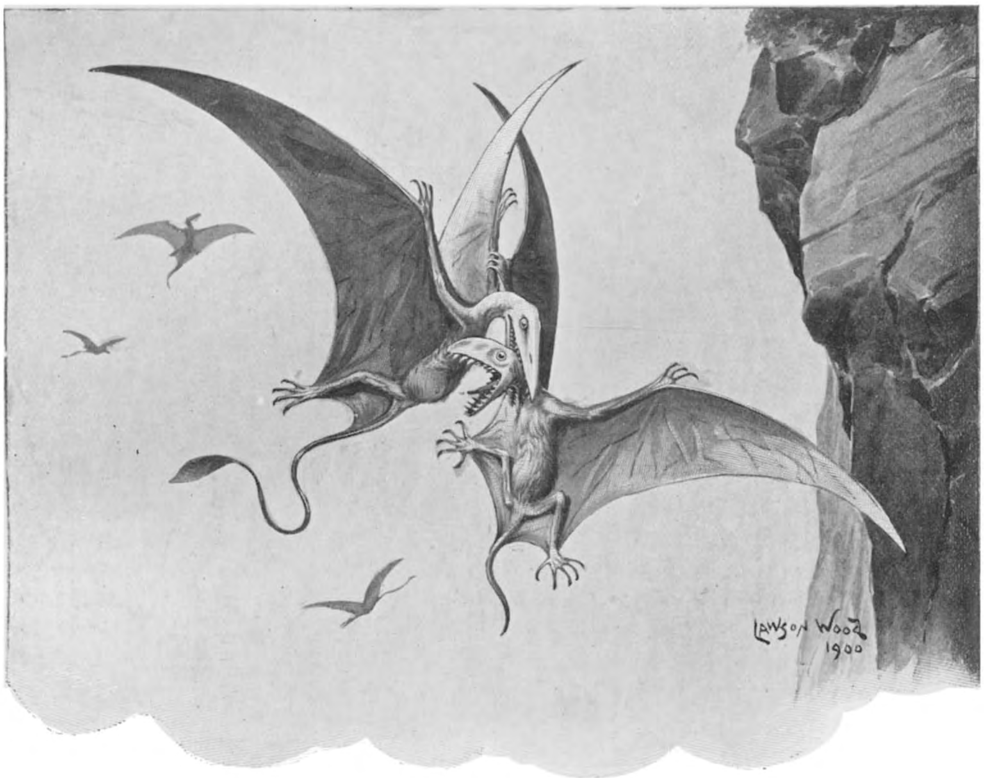

De werkelijk vliegende draken of pterodactyls, die van visch en gevogelte leefden, en die even als een vleermuis, hun vleugel-zwemvliezen gebruikten om hun prooi in te sluiten.

Deze buitengewone, draakachtige kruipende dieren verschilden veel van elkaar,

De reuzen-luiaard. De heer Hesketh Prichard stelt zich voor een dergelijk exemplaar mede te brengen uit Patagonië.

zoowel wat grootte als vorm betrof; enkele waren niet grooter dan spreeuwen, terwijl andere schijnbaar — te oordeelen naar fragmentaire overblijfselen — overlangs een afmeting hadden van 25 voet, als de vlieg-vliezen geheel waren uitgestrekt. Het eerste geraamte van 1784 bracht Collini in groote moeilijkheid, want hij dacht niet anders of het was een amphibie. Maar in 1809 kwam het in handen van Cuvier. Zijn genius zeide hem, dat de beenderen afkomstig waren van een kruipend dier, dat het vermogen had om te vliegen, en hij was het, die het beest den naam van pterodactyl gaf.

Vóórdat men den beroemden Cuvier in Parijs had geraadpleegd, heerschte er bij de natuurkundigen de grootste onzekerheid, omdat de een het beest als een vogel beschouwde en de ander als een vleermuis. Omdat hunne oogen zoo groot waren, meende Cuvier, dat de pterodactyls alleen 's nachts konden zien. „Met vluchten van zulke wezens, vliegende in het luchtruim, en scholen van niet minder monsterachtige ichthyosauri en pleosauri zwermende in den oceaan, en reusachtige krokodillen en schildpadden, kruipende op de oevers van meren en rivieren, moeten de lucht, de zee en het land er zonderling uitgezien hebben in die oudste tijdperken van onze wereld," zegt hij. Eenige hadden scherpe tanden en andere in 't geheel geene.

Maar wij moeten thans afscheid nemen van deze en vele andere vreemde typen van lang vervlogen tijden, en verder gaan met het Tertiaire tijdperk, toen de zoogdieren het algemeene type werden, zooals zij het thans ook nog zijn. In het Natuurkundig Historisch Museum in Londen ziet men een afdruk van een onmetelijk geraamte, dat bijna rechtop staat en een boom vastgrijpt. Het is 18 voet hoog en de beenderen zijn massiever dan die van een olifant. Het dijbeen b.v. is driemaal zoo dik als dat van een olifant. Alle beenderen zijn ontzaglijk sterk, en vooral geschikt om er sterke spieren aan te bevestigen.

De megatherium, want zoo heet het monster, was een groote luiaard. Tegenwoordig zijn de dieren, die wij luiaards noemen, niet veel grooter dan apen en leven in boomen, maar deze groote luiaard leefde op den grond en zwierf door de Zuid-Amerikaansche bosschen. Hij was misschien wel een confrater van de menschen. Zoo groot was zijn kracht, dat, zooals Owen heeft aangetoond door een proces van meesterlijke vinding, hij een grooten boom kon omver trekken om dan de bladeren op zijn gemak te verslinden.

Maar geen enkel vóórhistorisch monster heeft heden ten dage een grootere aantrekkelijkheid voor de meeste menschen dan de mylodon — een ander lid van de familie van de luiaards, en een tijdgenoot van den megatherium. Heeft men niet onlangs de wonderbaarlijke theorie geopperd, dat de mylodon nog bestaat in Zuid-Amerika!

Zuid-Amerika is altijd een geliefd jachtveld geweest voor palæontologen, en daar is menig interessant fossiel aan het licht gebracht. Bij een onderzoekingstocht in Patagonië, een land dat feitelijk nog onbekend was, deed Dr. Morena van het museum van La Plata eene ontdekking, die misschien een van de wonderbaarlijkste is uit den nieuweren tijd. Bij den ingang van een groot hol vond hij aan een boom hangende een stuk van een gedroogde huid, die geheel en al verschilde van de huid van alle andere dieren welke hij kende. Ze was bedekt met grof, groenachtig bruin haar en bevatte verscheidene kleine beenderen. Bij een onderzoek van het hol vond men verscheidene veel grootere fragmenten van de huid, benevens beenderen, een hersenpan en tanden, hoogstwaarschijnlijk alle reliquieën van hetzelfde dier.

Naburige inboorlingen meenden dat de overblijfselen afkomstig waren van een grooten zeehond, terwijl anderen meenden dat het de huid van een koe was! Maar bij een nader onderzoek kwam Dr. Morena tot het besluit, dat die huid niet afkomstig kon zijn van eenig dier, dat in dien tijd leefde; daarom werden de kostbare reliquieën

ten slotte geclassificeerd als die van den reuzen-luiaard. De huid is thans in het Natuurkundig Historisch Museum te South Kensington.

De mylodon of reuzen-luiaard was dus, naar men meende, evenzeer uitgestorven als de mastodon en andere Antidiluviaansche monsters. Maar langzamerhand is men toch tot het vermoeden gekomen, dat de mylodon ook nu nog leeft in de onbewoonde streken van Patagonië. In hetzelfde hol, waar die overblijfselen werden gevonden, heeft men later een gedeelte van een menschelijk geraamte ontdekt. En uit verdere onderzoekingen is gebleken, dat er nog overblijfselen waren van ruwe muren, die opgetrokken waren door menschenhanden, en ook een hoeveelheid afgesneden hooi, details, die eenige deskundigen tot de veronderstelling noopten dat het een stal was geweest voor mylodons die daar door de menschen opgesloten werden!

Afgaande op het bijzonder frissche van de huid en op andere dergelijke details, helden nog weer anderen over tot de meening, dat de voorwerpen, die Dr. Moreno had gevonden, moesten hebben toebehoord aan wezens, die op zijn hoogst vijftig jaar geleden doch hoogstwaarschijnlijk nog veel later hadden geleefd. Daarom verwachten vele wetenschappelijke mannen, dat men dien reuzen-luiaard nog den een of anderen dag levend zal vinden in de bergstreken van Patagonië.

Het grootste Standbeeld van de Wereld

en hoe het werd opgericht.

De vierde Juli 1884, de feestelijke herinneringsdag van de onafhankelijkheid van Noord-Amerika, werd op merkwaardige wijze tot een dubbelen feestdag gemaakt, door de duidelijke bewijzen van vriendschap en welwillendheid door twee groote natiën met elkander gewisseld. Frankrijk bood namelijk aan de zuster-republiek een kolossaal standbeeld aan van de „Vrijheid, die de Geheele Wereld Verlicht," ten einde daarmee aan de prachtige haven van New-York nog meerderen luister bij te zetten. Het fonds voor dat verbazingwekkend monument werd geheel en al door het Fransche volk bijeengebracht, en dat geschenk werd in Parijs, tijdens de afwezigheid van Frankrijk's eersten Minister, Jules Ferry, aangeboden door Ferdinand de Lesseps; de heer Morton, de Amerikaansche Gezant in Frankrijk nam het dankbaar aan in naam van het volk, dat hij vertegenwoordigde.

Het standbeeld van de Vrijheid.

Naar men zegt, werd het plan van dit reusachtig standbeeld ontworpen door den heer Laboulaye, den schrijver van „Paris en Amérique", een geestdriftig bewonderaar van Amerikaansche instellingen, en werd het met grooten ijver uitgewerkt door den bekwamen Franschen beeldhouwer, den heer Bartholdi, wiens vroegere werken, de „Souvenir du Nil", „Génie Funéraire", etc. zeker wel bekend zullen zijn aan de bewonderaars van beeldhouwkunst. Maar hij is vooral bekend wegens zijn beroemden „Lion de Belfort," die door sommigen wordt beschouwd als het heerlijkste monument in dat genre.

Het eiland Bedloe, dicht bij „Long Island," buiten de haven van New-York, werd als een geschikt punt beschouwd, en daar staat nu de kolossus, 150 voet hoog, van af den voet tot aan de opgeheven hand. Het beeld is hooger dan de Colonne Vendôme in Parijs en

tweemaal zoo hoog als het grootste standbeeld, dat tot nu toe bekend was, namelijk dat van den heiligen Karel Borromeus, aan den oever van het meer Maggiore. Bovendien is het op een voetstuk geplaatst van 177 voet hoogte, zoodat het bovengedeelte van de toorts ongeveer 328 voet boven de oppervlakte van de zee reikt.

Het monument weegt 100.000 kilo en bestaat voor drie vijfde deel uit ijzer en schepen, welke korten tijd, nadat de hoeksteen voor het voetstuk was gelegd, in Amerika aankwamen. Het monument, zooals het daar nu staat, stelt èn de kolossus van Rhodes èn het standbeeld van Ramses geheel in de schaduw.

De buitengewone fotografieën, die hier in haar geheel zijn weergegeven, geven eenig denkbeeld omtrent de verschillende tijdperken van het samenstellen.

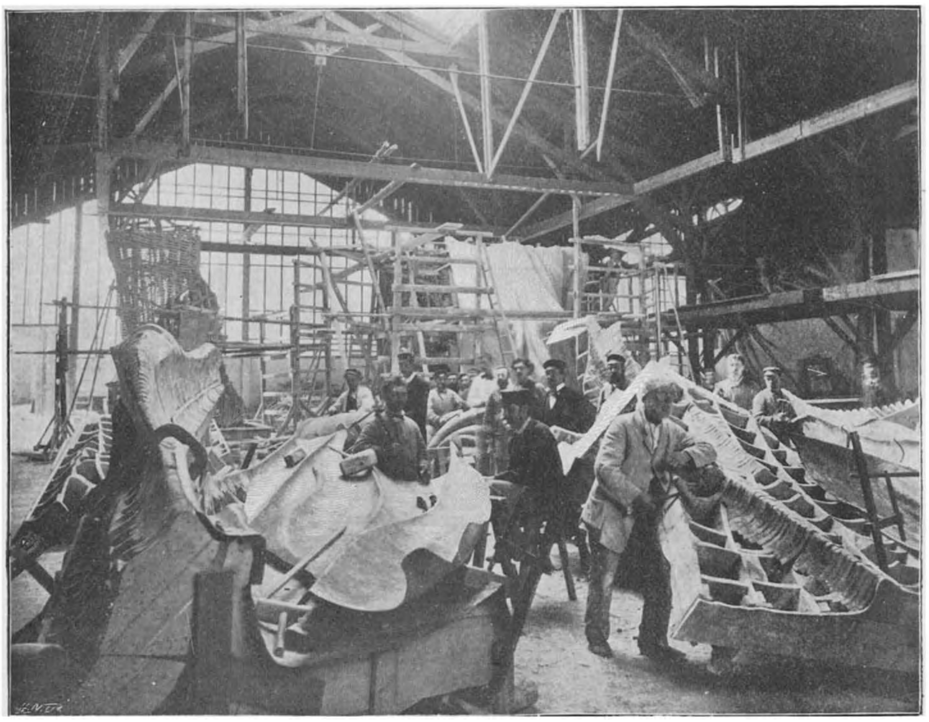

De groote vormen van hout en pleister gemaakt.

twee vijfde uit koper; het werd niet gegoten, maar saamgesteld uit ontelbaar vele deelen, die elk afzonderlijk vervaardigd en gevormd, en daarna aan elkaar geklonken werden.

Het standbeeld werd naar Amerika gezonden in 350 stukken, die na aankomst opnieuw aan elkaar geklonken werden, om dat prachtig en harmonisch geheel te doen ontstaan, dat inderdaad een triomf is van de kunst van den beeldhouwer! Het werd in 1884 overgebracht op Fransche oorlogs-

In de fotografie hierboven wordt een denkbeeld gegeven van de groote houten, met pleister belegde ramen (frames), waarmee aan de metalen platen de vereischte vorm werd gegeven. De groote loodsen, waarin dat werk met zooveel succes ten einde werd gebracht, stonden op de terreinen van de heeren Gaget Gauthier en Cie te Parijs.

De vele bezoekers van die loodsen hebben allen verzekerd, dat hetgeen zij daar gezien hadden, een onvergetelijken indruk

op hen had gemaakt. Een hunner zag het vormen van een wijsvinger en van een teen. Maar wat een vingers en wat een teenen, wat een handen en wat een voeten! Verbazingwekkend in hun grootte, onnatuurlijk in hunne buitengewone verhoudingen, deden zij voor onze verbeelding de wonderbaarlijke visioenen opdoemen van de eene of andere werkplaats uit het rijk der Cyclopen — terwijl de werklieden evenals wij zelf slechts nietige dwergen waren. Zestig mannen hebben ongeveer tien jaren achtereen gewerkt aan de verschillende deelen van het standbeeld van de Vrijheid, zonder nog den heer Bartholdi en zijne assistenten mee te rekenen. Dat waren tien jaren van groote onrust, tien jaren van aanhoudenden arbeid en inspanning. Doch dit grootsche werk van den heer Bartholdi zal eeuwen achtereen blijven leven; zijn naam zal in de geschiedenis van de kunst steeds bekend blijven als de naam van een man, die zich nooit liet ontmoedigen, hoe moeilijk zijn taak ook mocht zijn.

Het standbeeld werd tot tweemaal toe vergroot. Het eerste beeld, dat door den heer Bartholdi werd ontworpen, was 2.11 meter groot en werd goedgekeurd door eene commissie. Dat model werd achtereenvolgens vier keer vergroot; het tweede beeld had van het hoofd tot de voeten eene afmeting van 8.50 m. De heer Bartholdi verbeterde en veranderde het, totdat hij voldaan was over de symmetrie en de uitdrukking; daarna werd het beeld in secties verdeeld. Die secties werden achtereenvolgens weer vier maal vergroot, en dat geschiedde, zooals misschien overbodig is om er bij te voegen, met mathematische nauwkeurigheid.

Daarna werden er houten vormen gemaakt van de vereischte grootte, en de metalen platen werden, zooals op de onderstaande fotografie wordt aangetoond, in de daartoe bestemde vormen gesmeed; dat geschiedde, èn door het drukken met hefboomen èn door het slaan met houten hamers.

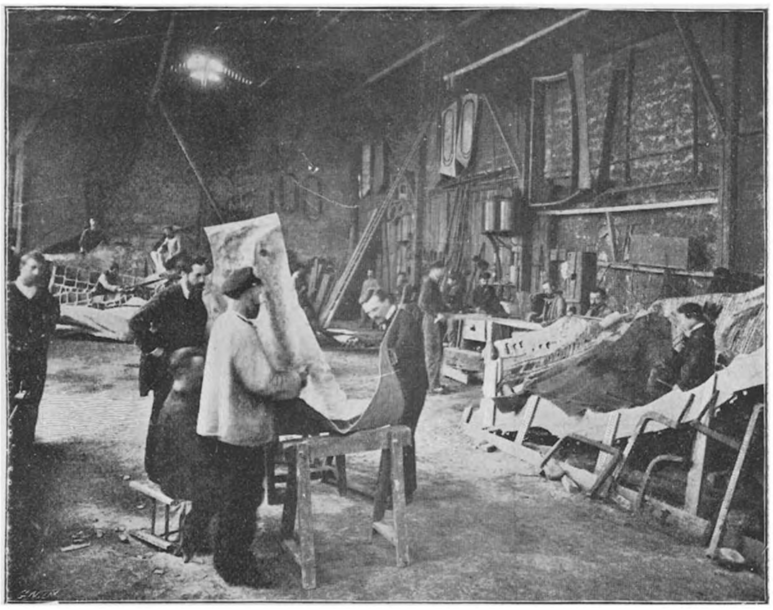

De platen gesmeed wordende in de daartoe bestemde vormen.

Toen de vormen gereed waren, werden de noodige gaten geboord voor de millioenen klinknagels, waarmee de platen vereenigd moesten worden; de verschillende deelen werden daarna uit de werkplaats overgebracht naar het reusachtig ijzeren geraamte, om daarmee tot een homogeen geheel vereenigd te worden. 't Is misschien niet oneigenaardig hierbij mee te deelen, dat de ijzeren vorm, die het beeld aan de binnenzijde steunt, ontworpen werd door den heer Eiffel, die nu zoo algemeen bekend is geworden door zijn Eiffel-toren.

De illustratie op een der bladzijden toont

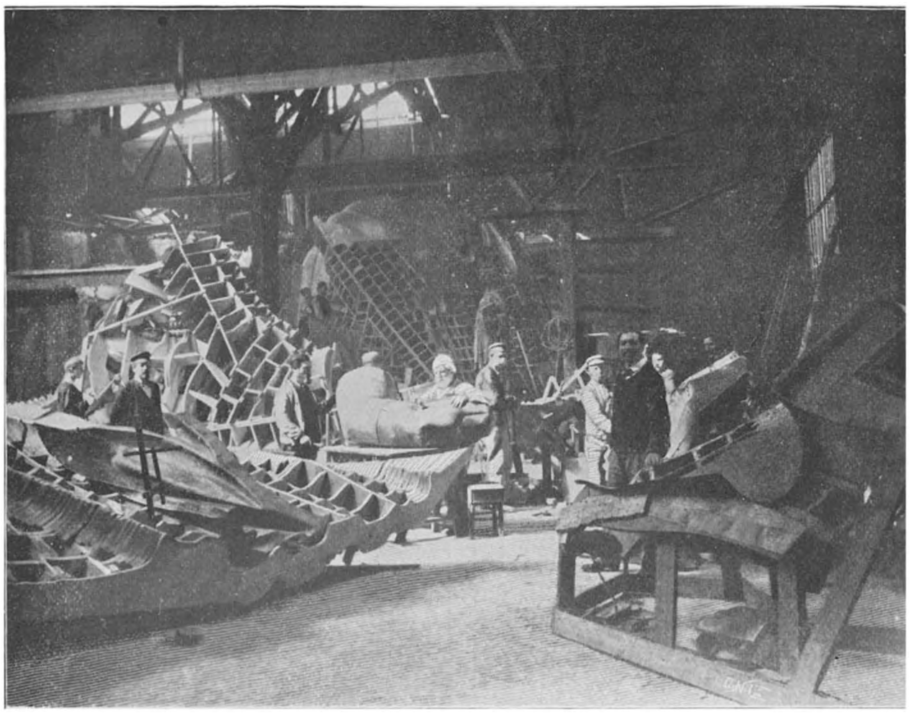

Een titanische vinger.

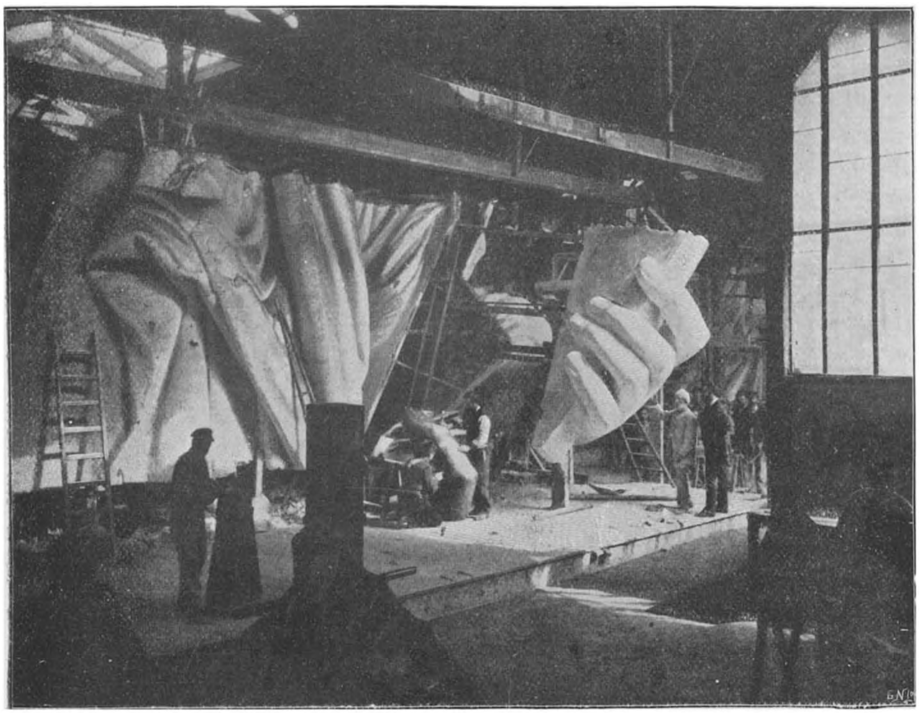

De linkerhand.

het vormen van een der monstervingers; de werklieden, die er bij staan, zijn daarbij vergeleken, niet veel meer dan dwergen.

Gebruik makende van de drapeering van het vrouwenbeeld, heeft de heer Bartholdi het standbeeld zoo hecht en duurzaam mogelijk gemaakt, door aan het geheel een breeden grondslag te geven, waardoor het weerstand kan bieden aan de hevigste stormen.

Het hoofd, dat tot onze spijt niet afzonderlijk werd gefotografeerd, is veertien voet hoog, en kan op zijn minst veertig personen bevatten.

Vlak boven de hand, die de toorts vasthoudt, is een galerij gemaakt, ten einde aan de bezoekers een vrij uitzicht te geven op de prachtige haven met haar blauwe water, de duizenden schepen van alle nationaliteiten en de kust met huizen en dokken.

Iets zeer eigenaardigs is zeker nog het feit, dat geruimen tijd, voordat het beeld voltooid was, de rechterarm met de toorts in de hand een reis heeft gedaan naar Amerika voor de Tentoonstelling te Philadelphia.

Alles en alles bij elkaar gerekend, vertegenwoordigt het standbeeld, meer dan 100.000 kilo koper en ijzer! De wijsvinger heeft een lengte van 2 m. 45; de afmeting van den nagel is 65 bij 32 c.m., terwijl de neus 1 m. 12 lang is!

De opgaven van die onbegrijpelijk groote afmetingen zullen door elken vreemdeling, die een bezoek brengt aan de Vereenigde Staten, geheel naar waarheid worden bevonden; ieder toch, die een kijkje komt nemen aan de overzijde van den Atlantischen Oceaan, gaat gewoonlijk ook een bezoek brengen aan het standbeeld.

Men krijgt een uitmuntend denkbeeld van de grootte der verschillende deelen, door de titanische hand en den titanischen voet, die op de twee bijgaande fotografieën zijn afgebeeld; de twee laatste illustraties zijn opgenomen naar twee opvolgende vergrootingen van het beeld.

In de laatste afbeelding steekt het ijzeren geraamte, waarop de opgeheven arm moet rusten, hoog boven den steiger uit. Men

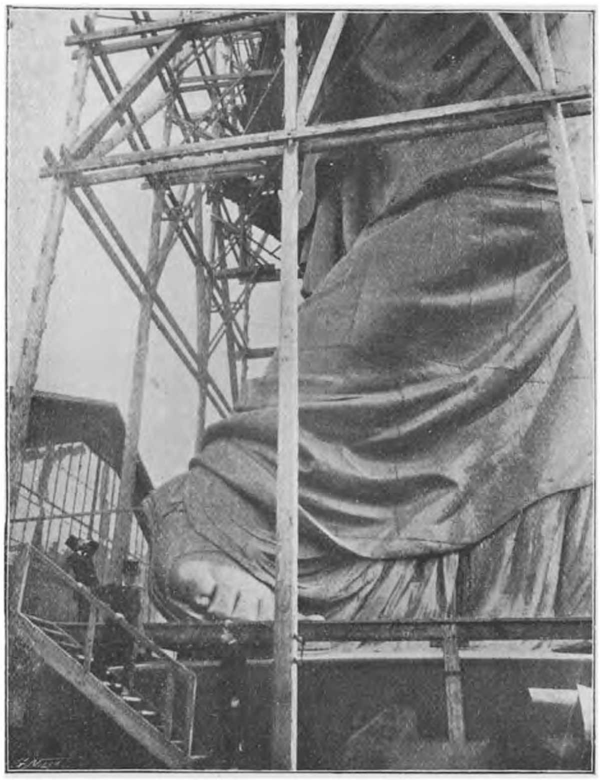

De rechtervoet.

ziet hier ook aan de linkerzijde de hand, die de toorts vasthoudt, met de cirkelvormige galerij voor bezoekers. De personen, die op den beganen grond staan, als onzen maatstaf aannemende, kunnen wij ons gemakkelijk eenig denkbeeld vormen omtrent de reusachtige afmeting, die wij daar voor ons zien.

De lichten van de toorts zijn zeer sterk en verlichten den omtrek door gepolijste reflectors. Die krachtige stralen kunnen op een afstand van dertig à veertig mijlen

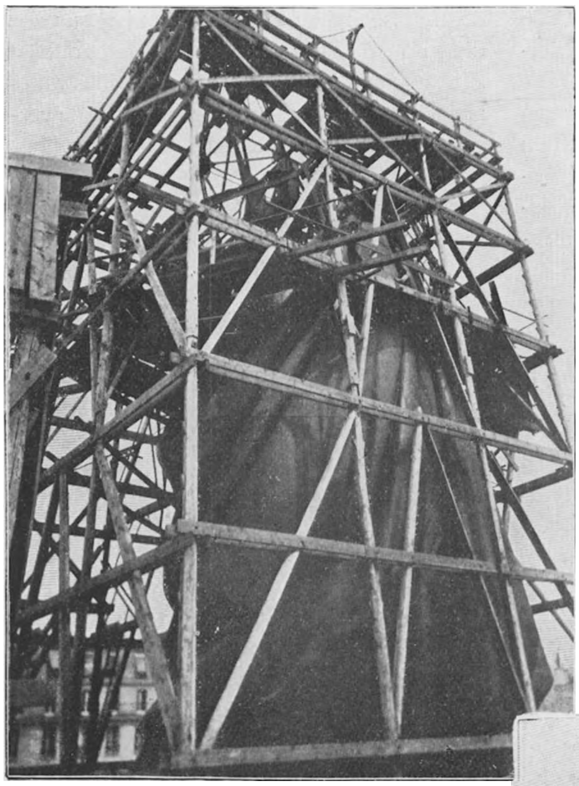

Een gedeelte van het massieve lichaam, met de steigers.

hen overbrachten naar „Bedloe's Island." Na het uitspreken van een gebed en het spelen der muziek hield de heer De Lesseps een rede. Daarop werd het woord gevoerd door den senator Evarts, die de mededeeling deed, dat Frankrijk het monument aan de Noord-Amerikaansche Republiek ten geschenke had aangeboden. Het gelaat, dat met driekleurige vlaggen bedekt was, werd toen ontsluierd te midden van een oorverdoovend kanongebulder, stoomgefluit en klokkengelui. Daarop nam President Cleveland in naam van de Noord-Amerikaansche Republiek het standbeeld dankbaar aan, en werd de plechtigheid besloten met het zingen van het oude honderdste gezang.

gemakkelijk waargenomen worden; zij zijn de eerste lichten, die de stoombooten op den Oceaan in 't gezicht krijgen, wanneer zij New-York naderen. Toen de heer Bartholdi, kort voor de inwijding, zijn werk van uit een stoomboot in oogenschouw ging nemen, riep hij uit, „wat een prachtige haven! Zie eens, wat een prachtige brug daar in de verte! (zinspelende op de Brooklyn-brug) Die twee kolossale werken staan elkaar niet in den weg, zooals ik half en half vreesde; zij vormen integendeel een harmonisch geheel met de grootsche omgeving."

De onthulling van het standbeeld had met veel plechtigheid plaats. Langs de kust waren militairen en burgerlijke corporatiën opgesteld, en daarna begaven de President van de Republiek der Vereenigde Staten en de hoogste autoriteiten zich aan boord van zeven en dertig stoombooten, die

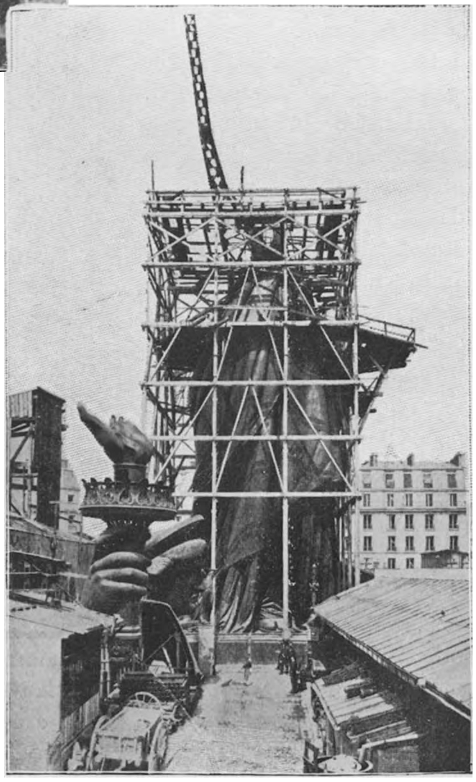

Op deze fotografie ziet men de steigers voor den rechterarm; benevens de rechterhand, die de toorts vasthoudt.

Een Kruisvaart van Duizend Mijlen op een IJs-Eiland

DOOR

P. T. Mc GRATH.

Het klinkt wel onwaarschijnlijk, dat negentien menschelijke wezens — twaalf mannen, twee vrouwen en vijf kinderen, waaronder het jongste een pas geboren baby — honderd zes en negentig dagen op een „ijs-eiland" in de Poolzee hebben rondgezwalkt, en ten slotte nog gered zijn op het oogenblik, dat zij geen levensmiddelen meer hadden en dat hun onzekere woning van drijvend ijs geheel was afgebrokkeld. En toch is dit werkelijk het geval geweest met een deel van het scheepsvolk van de Amerikaansche stoomboot *Polaris*.

Die negentien personen maakten deel uit van de expeditie, die in 1871 door de Regeering van de Vereenigde Staten werd uitgezonden onder bevel van den heer Charles F. Hall, met het doel om een poging in het werk te stellen de Noord-Pool te ontdekken. Kapitein Hall was een zeer merkwaardig man. Hoewel hij weinig opvoeding had genoten, en hij hoefsmid was van zijn ambacht, bezat hij toch veel natuurlijken aanleg en voelde hij zich reeds van jongs af tot de Poolstreken aangetrokken door de verhalen omtrent de lotgevallen van John Franklin en diens metgezellen. Tot tweemaal toe ondernam Hall een tocht om onderzoek naar hen te doen. Op zijn aandringen besloot men eindelijk een expeditie uit te zenden. De Polaris werd uitnemend goed uitgerust en vertrok in Juni 1871.

Het personeel bestond uit den bevelhebber Hall, een zoöloog, een sterrenkundige, een meteoroloog, eenige matrozen en stuurlui, een kok, een scheepstimmerman, en drie Eskimo's, n.l. Joe, diens vrouw Hanna en hun aangenomen dochter Punna, die Hall ook op zijn vroegere tochten hadden vergezeld. In het geheel acht en twintig koppen; maar op de kust van Groenland wist men nog een Eskimo, Hans Christiaan, te bewegen om met zijn vrouw Shanto en zijn drie kinderen de expeditie te vergezellen. Daar voorzag men zich ook van zestig honden, en aldus volgens menschelijke berekening goed uitgerust zijnde, aanvaardde de Polaris haar reis door de Straat van Davis, de Baffinsbaai en het Kennedy-Kanaal naar de Noordelijke wateren. De Polaris had niet veel te lijden van ijsbergen, en binnen eene week was zij Noordelijker gekomen dan nog met eenig ander schip het geval was geweest. Op den 30sten Augustus 1871 evenwel, op een afstand van de Pool van twee of drie dagen stoomens ongeveer, werd zij door groote ijsmassa's ingesloten. Dat was een groote teleurstelling voor den moedigen onderzoeker en nog

wel op het oogenblik, dat hij den zoo vurig begeerden prijs bijna onder zijn bereik had.

Doch teleurstelling is nu eenmaal het deel van den Pool-onderzoeker; en Hall zag zich genoodzaakt naar een veilige ankerplaats voor zijn schip uit te zien, zoodra het vrij van ijs was. Die ankerplaats vond hij in de Polaris Baai, onder de beschutting van een hoogen ijsberg. Toen de winter een dikke ijslaag vormde om het schip, en het dek met sneeuw omgaf, overdekte men de Polaris met een dak van zeildoek. Het houten gebouw, dat men mee aan boord had genomen om tot observatorium te dienen, werd op een hooge klip geplaatst, en ieder richtte zich in voor den langen eentonigen Poolwinter.

Terwijl men nog 't genot had van het daglicht, ondernam men twee of drie sledetochten in den omtrek, doch bij hun terugkomst op den 24sten October werd kapitein Hall plotseling ernstig ongesteld, en hij overleed den 8sten November. Men besteedde twee dagen aan het graven van zijn graf in den bevroren bodem, en daar rust hij nu totdat het laatste bazuingeschal zal weerklinken, in het Noordelijkste graf van de geheele wereld.

Kort daarna kwamen hevige stormen opzetten waardoor de veiligheid van het schip dikwijls gevaar liep. 't Was een treurige winter dien men aan boord van het schip doorbracht, en toen eindelijk de lente in het land kwam en de ijsschotsen deed ontdooien, bemerkte men dat de Polaris lek was, tengevolge van de drukking van het ijs. Slechts door aanhoudend pompen wist men het schip drijvende te houden.

De geschiedenis van de ongelukkigen van de „Polaris" is misschien wel de meest buitengewone, waarvan men ooit heeft gehoord.

't Was dus licht te begrijpen, dat ze onder die omstandigheden, en nog steeds het gemis voelende van hun gewezen leidsman, kapitein Hall, besloten zoo spoedig mogelijk huiswaarts te keeren. Het duurde echter nog drie maanden, vóórdat de schotsen naar het Zuiden waren gedreven; daardoor moesten zij geduldig wachten tot den 1sten Augustus 1872.

Twee dagen te voren had de vrouw van Hans Christiaan het leven geschonken aan een kleinen Eskimo, die nu als het ware het middelpunt werd van al wat in de volgende acht maanden voorviel. De Polaris ondervond zeer veel moeilijkheden,

vandaar, dat zij nu twee maanden behoefde voor denzelfden afstand, dien ze het vorige jaar in één week had afgelegd. 't Is licht te begrijpen, dat de toestand van het schip met den dag gevaarlijker werd, en dat men ieder oogenblik bevreesd was, dat het zou zinken.

Op den avond van den 15den October werd het schip overvallen door een geweldigen storm en tegelijkertijd ingesloten door de schotsen, welke zulk een geweldige drukking op de zijwanden uitoefenden, dat zij er onder kraakten en zuchtten. Uit vrees, dat het einde van het schip nabij was, werden alle handen aan het werk gezet om de levensmiddelen, enz. op een groote ijsschots over te brengen. De twee Eskimofamilies werden ook over boord gezet en met hen de honden, sleden en gereedschappen ; de twee sloepen van het schip werden te water gebracht.

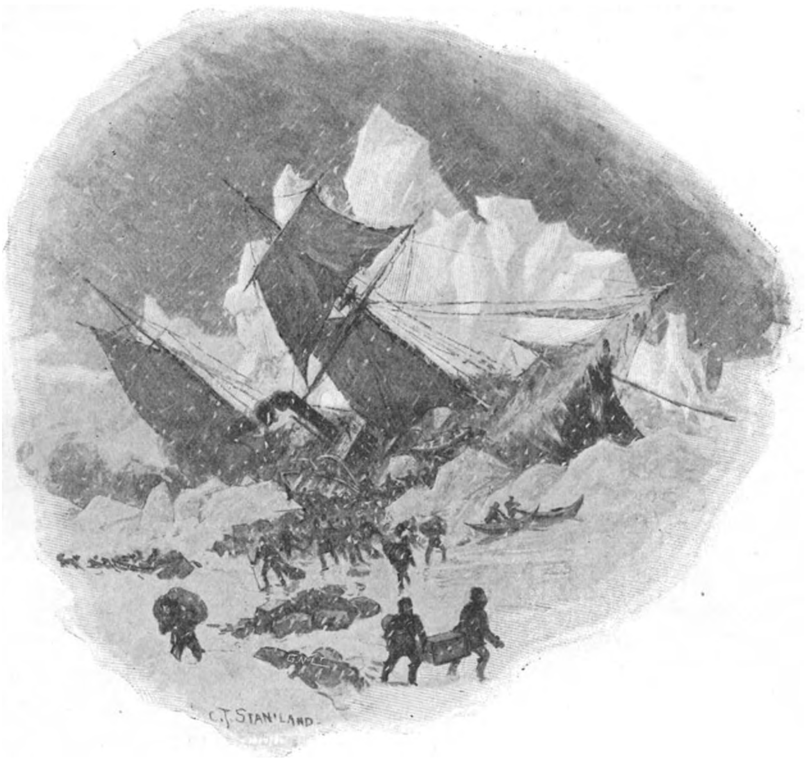

Het schip werd door een geweldigen storm overvallen en tegelijkertijd door de ijsschotsen ingesloten.

Terwijl allen nog druk bezig waren evenwel, werd een ontzaglijk groote ijsberg met geweld tegen de ijsschots geslagen, die midden door spleet; het schip dat daardoor plotseling vrij raakte, werd onmiddellijk een prooi van den storm ; het werd een eindweegs voortgeslingerd en binnen vijf minuten was het uit het gezicht verdwenen, de negentien ongelukkigen in een wanhopigen toestand achterlatende. Zij bevonden zich op verschillende schotsen, wat ook het geval was met de levensmiddelen; eenige uren later gelukte het hun evenwel om bij elkaar te komen, maar van de provisie was heel wat verloren gegaan. Zij wachtten geduldig op het daglicht, in de hoop het schip dan weer terug te zullen zien; maar dat geschiedde eerst in den namiddag.

Daarop heschen zij boven op een rots een roeriem met een laken, dat zij er aan vastgemaakt hadden, maar hun metgezellen op de Polaris zagen het niet; het schip verdween uit het gezicht, terwijl zij langzaam naar het Zuiden dreven.

Hun toestand was allervreeselijkst, men kan zich haast niets wanhopigers voorstellen, te meer, als men bedenkt, dat zij reeds zulk een vreeselijken winter in de Pool-

streken achter den rug hadden en er niet de minste hoop op redding bestond. Hun eenig vooruitzicht was hun leven zoo lang mogelijk te rekken door de levensmiddelen zeer spaarzaam te gebruiken — en dan den hongerdood te sterven. De koude op die ijsschots is niet te beschrijven en drong zelfs door de dikste kleeding heen.

Gelukkig waren zij ruim voorzien van tenten, levensmiddelen, kleederen en brandstoffen: en wel inziende, dat er van het schip niets meer te wachten was, besloten zij landwaarts te trekken. Zij deden wanhopige pogingen om de booten en hun geheelen voorraad over de ijsschotsen te sleepen; maar wind en getij werkten hen tegen en na vier dagen van ontzaglijke inspanning moesten zij hun plan opgeven.

Inziende, dat zij waarschijnlijk geruimen tijd op die ijsschots moesten doorbrengen, besloten zij zich zoo goed mogelijk tegen verdere moeilijkheden te beveiligen. Zij kozen de ijsschots, die er het dikst en stevigst uitzag, tot hun woonplaats, brachten er al hun toebehooren op en aanvaardden toen die buitengewone reis, welke zoozeer de algemeene aandacht heeft getrokken. Het ijs-eiland was ongeveer vijf mijlen in diameter en met een dikke sneeuwlaag bedekt. Maar het verminderde bijna bij den dag!

Men gebruikte de honden om de levensmiddelen en gereedschappen van de andere ijsschotsen te halen.

De Eskimo's bouwden vier sneeuw-hutten — één voor de heeren van de bemanning, één voor de zeelieden, en verder voor elke familie één. De honden werden gebruikt om al hun voorraad van de andere ijsschotsen te halen, en daarna werden zij gedood, omdat men geen voedsel voor hen had. Het personeel bestond uit kapitein Tyson, den meteoroloog, den kok, verscheidene zeelieden, en Joe en Hans ieder met zijn gezin.

De hutten hadden den vorm van bijenkorven met een opening die van den scherpen wind af was gekeerd. De muren en vloeren waren bedekt met zeildoek; groote ossenhuiden dienden tot slaapplaats; vleeschblikjes werden als lampen gebruikt; robben verschaften de olie; het mos diende tot een pit of lampekousje; en het vuur werd in ijzeren potten aangelegd. Gelukkig waren zij in 't begin ruim van alles voorzien, en de Eskimo's waren uitstekende jagers, die dagelijks robben en vogels schoten.

Onder die omstandigheden brachten ze zes maanden door. Hun drijvend eiland ging langzaam naar het Zuiden, zich een weg banende dwars door het weekere ijs. De Poolnacht was begonnen; de koude was meer dan vreeselijk en aan redding viel niet te denken. Daar zij telkens in aanraking kwamen met ijsbergen en schotsen, had de schots, waarop zij woonden, zeer veel te lijden; daardoor werd een nieuwe, vreeselijke gedachte bij hen opgewekt .....

De dagen gingen eentonig voorbij; de Eskimo's jaagden en de anderen herstelden hun armzalige hutten. Op den 28sten November vierden zij hun laatsten feestdag. Vier liter schildpadsoep en zes liter doperwtjes waren bepaald een koningsmaal in vergelijking met hun portie robben-vleesch; en voor het avondeten gebruikten zij de laatste chocolade en een weinig brood. In het begin van December dwong de honger hen de lever en de taaie huid van een rob te koken en te eten.

De duisternis nam nog steeds toe en dwong hen weldra dag en nacht in hunne hutten te blijven. Een van de heeren maakte een spel kaarten van een groot stuk papier, wat hun allen een heerlijke afleiding verschafte. Op andere tijden evenwel waren zij minder opgewekt.

In hun dagboek, dat zij trouw bijhielden staat van den 10den December: „Allen zijn goed gezond. Het eenige dat ons kwelt, is de honger en dat is een vreeselijk gevoel. Wij zouden er soms toe kunnen komen om elkander op te eten. Het ijs vermindert dagelijks. Moge God ons uitkomst geven."

In den Kersttijd was de koude snerpender dan ooit, van 15 tot 29 graden beneden nul. Gedurende die feestdagen zag het er treurig voor hen uit, doch den 29sten December schoot Joe, de Eskimo, een rob, waaraan zij een heerlijk avondeten te danken hadden. Voor hun middagmaal op Nieuwjaar hadden ze slechts een weinig beschimmeld brood.

Zij zagen een beer in de nabijheid van hun hut — op de robbenjacht evenals zij zelf.

Den 7den Januari bemerkten zij, dat zij een heel eind naar het Zuiden waren afgedreven en dat verheugde hen zoozeer, dat

ieder werd onthaald op een extra pijp tabak. De steenkolen waren opgebruikt, dus moest hun voedsel voortaan boven een lamp gekookt worden, terwijl het zeer veel moeite kostte om de temperatuur in de hutten zoo hoog te houden, dat de bewoners in leven konden blijven.

Den 6den Januari daalde de thermometer tot 31° beneden nul, maar gelukkig ving Hans een rob, die met een „Goddank!" werd begroet, want allen begonnen zich zeer zwak te gevoelen. De lampen zouden een dag later geheel leeg geweest zijn; dan was het koken ook een onmogelijkheid geworden. Die rob was dus in alle opzichten een groote uitkomst.

Drie dagen later zag men gelukkig weer de eerste zonnestralen, die, zooals licht te begrijpen is, met luid gejuich werden begroet. De zon bracht hun bovendien nog geluk aan, want Joe ving een grooten rob. Maar de kou was allervreeselijkst — 39 graden beneden nul, met een prachtig Noorderlicht.

Eindelijk naderden zij de straat van Davis en nu zagen allen verlangend uit naar land, hoewel zij tevens bevreesd waren, dat zij er voorbij zouden drijven. Dat gebeurde inderdaad, want er kwam een hevige sneeuwstorm opzetten, die eenige dagen aanhield en hen belette de hut te verlaten.

In geen veertien dagen kon Hans buiten zijn hut komen, maar toen hij er zich eindelijk buiten waagde, doodde hij onmiddellijk een rob, die hun allen een heerlijken maaltijd verschafte.

Den 19den Februari was er land in 't zicht. 't Was Kaap Walsingham, de Zuidelijke uithoek van Straat Davis. De ongelukkige zeelieden verlangden maar al te zeer aan wal te gaan, daar hun levensmiddelen uitgeput raakten. Bij nader onderzoek evenwel, zagen zij, dat het ijs daar torenhoog was opgestapeld, zoodat er geen denken aan was om er over heen te gaan. Bovendien begonnen de robben zeer schaarsch te worden; de vrees drong zich nu al meer en meer bij hen op, dat het spoedig met hen gedaan zou zijn.

De kayak viel tusschen de ijsschotsen en met de boot alleen kon hij niets doen.

Eenigen kwamen op de gedachte om een slede te maken, daarop hun levensmiddelen, kleederen en een weinig ammunitie te bergen, en dan een doortocht naar Kaap Walsingham te zoeken en al hun verdere bezittingen achter te laten. De voorzichtigsten evenwel maakten bezwaar om de booten in den steek te laten; en daar hun raad werd opgevolgd, kwamen ze weldra met elkander overeen om rustig te blijven op het snel verminderend eiland. De grootste moeilijkheden moesten echter nog komen. Eerst begonnen zij hun dagelijksch rantsoen,

dat toch al niet groot was, met de helft te verminderen, zoodat ze juist nog genoeg hadden om in leven te kunnen blijven. Maar op den 2den Maart hadden zij een vorstelijken maaltijd, want Joe schoot een bijzonder grooten rob, die hun veel vleesch en olie verschafte, en bovendien doodde hij nog twee en veertig vogels!

Dat was evenwel om zoo te zeggen, slechts een oasis in de woestijn van ellende. thans evenwel wat sneller naar het Zuiden, daar hun kleine ijsschots, natuurlijk gemakkelijker tusschen andere door kon schuiven. En tegen einde Maart waren zij dicht bij den mond van de Hudsonsbaai gekomen. Daar ontmoetten zij een school robben op hun weg naar Newfoundland, waar zij altijd heen trekken om hun jongen ter wereld te brengen. Den 26sten Maart vingen zij vijf robben, wat een heerlijke uitkomst voor

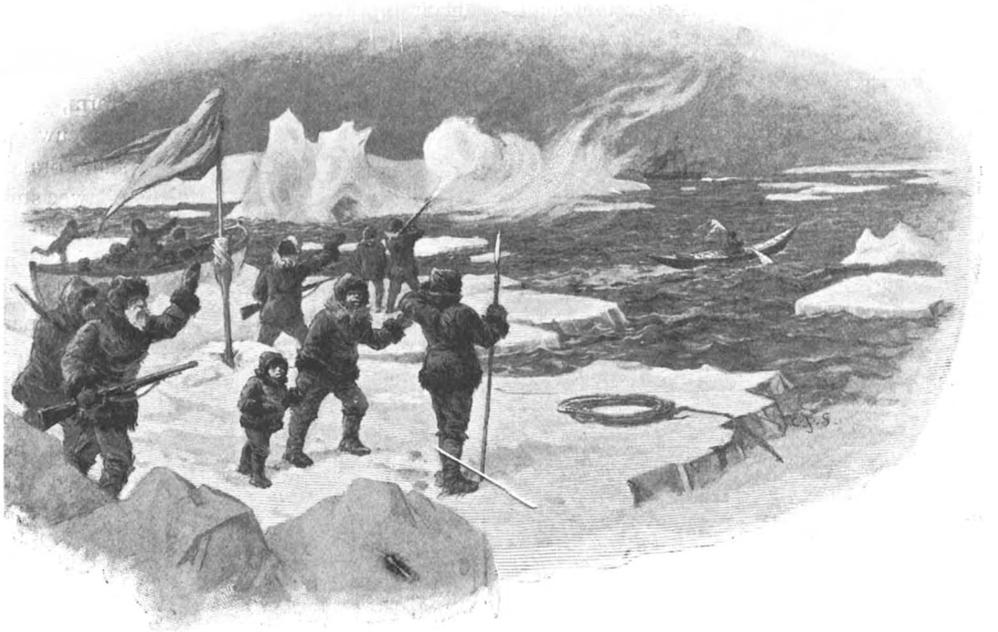

Tegen den avond doemde tot hun groote vreugde een andere boot voor hunne blikken op.

hen was. Twee dagen later zagen ze in de nabijheid van hun hut een witten ijsbeer — op de robbenjacht evenals zij. Zij zeggen van hem in hun dagboek: „Wij doodden hem natuurlijk en begroeven hem in de sneeuw. Den volgenden dag stroopten wij hem en hieuwen wij hem in stukken. 't Is een mooie beer, malsch en vet en hij weegt ongeveer 800 pond. Wij maken er worst van, die zeker wel heel smakelijk zal zijn. Het vleesch is bijzonder sappig en lekker."

Dit was de eerste degelijke maaltijd, dien zij in maanden hadden genoten, maar ook de laatste, vóór hunne uitredding. De ellende,

Negen dagen later werd hun ijsschots ingesloten door verscheidene andere, die er met kracht tegen aan drongen. Dien nacht kon niemand slapen, zoo vreeselijk was het geraas. Zij verwachtten, niet anders of hun drijvende woning zou uiteen slaan; daarom bleven allen in die vijf lange dagen, dat de storm voortwoedde, geheel gekleed en namen ze om beurten een oogenblik rust, steeds bij hun booten blijvende, waarop in geval het ergste geschiedde, al hun hoop was gevestigd.

Toen de storm bedaard was, was er van hun eiland niet veel overgebleven; zij dreven

die zij hadden ondervonden, was niets in vergelijking met hetgeen hun nog te wachten stond.

April deed zijn intocht met een vreeselijken storm. In hunne hutten kruipende, zochten de ongelukkigen beschutting tegen de kou, maar een donderend geweld riep hen des nachts naar buiten, en daar zagen zij .... een grooten dreigenden ijsbeer, die geen twaalf meter van hen af, tegen de kleine ijsschots opklauterde. Bij brokken vloog zij uiteen, die woonplaats, dat toevluchtsoord der ongelukkigen, en toen het daglicht aanbrak, zagen zij wel in, dat zij er niet langer konden blijven. Nu lieten zij hun boot te water; weldra evenwel raakte ze lek, en toen waren de zwervelingen, ten einde haar lichter te maken, genoodzaakt, eerst honderd pond vleesch over boord te werpen en daarna nog een groot deel van hun kleederen. Ieder zal zich kunnen voorstellen hoe hard dat hun moest vallen!

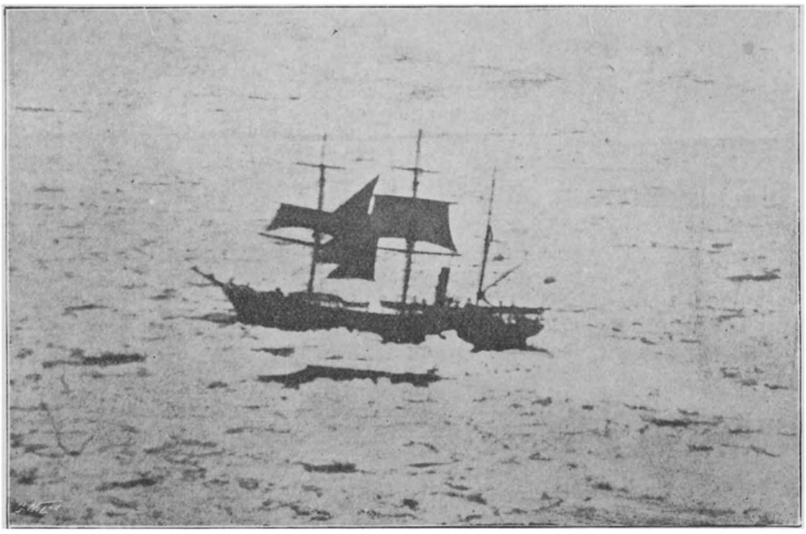

Deze boot nam de ongelukkigen op.

Thans hadden zij niets meer dan één tent en eenige huiden, waarmee zij zich 's nachts konden bedekken; een weinig vleesch, wat brood en een paar blikjes verduurzaamd vleesch. Dien nacht brachten ze weer op een andere ijsschots door en den volgenden morgen voeren ze verder naar het Westen, in de richting van Labrador. Kort daarop evenwel geraakte de boot bekneld tusschen de ijsschotsen en moesten ze haar weer op een schots sleepen en trachten te kalefateren. Den 3den April hervatten zij hunne reis, maar reeds spoedig waren ze weer aan alle zijden door het ijs ingesloten, en uit vrees voor verdere beschadiging van de boot sleepten zij haar weer op een ijsschots. Daar bleven zij twee dagen en twee nachten. Door een geduchten storm, die opnieuw opstak, braken er twee stukken van de ijsschots af, zoodat zij weer naar een grootere moesten uitzien en voor dat zij het konden verhinderen, brak ook het stuk af, waarop zich de sneeuwhut van Joe en al diens toebehooren bevond.

Den 6den April was de ijsschots zoozeer verminderd, dat de ongelukkigen zich niet ter ruste durfden begeven, en steeds in de nabijheid bleven van de boot. Den volgenden dag barstte het ijs juist onder de tent, en nog wel op 't oogenblik dat zij bezig waren met het bereiden van hun schraal ontbijt. Dat weinige ging, helaas, nog verloren bij het vluchten uit de tent, en het scheelde niet veel of ze waren ook nog de boot kwijt geraakt. De zee was zoo onstuimig dat zij geen robben konden vangen; ze kregen dus geen voedsel en hadden bovendien ook geen olie voor de lamp,

zoodat zij niets konden koken en ook geen sneeuw konden smelten.

Te middernacht brak het ijs op nieuw tusschen de tent en de boot, die vlak bij elkaar waren. Op het ééne gedeelte was de tent met al de schepelingen behalve de heer Meyer, die zich met de boot en een kayak (een groote lans met ijzeren punt) op het andere gedeelte bevond en plotseling met geweld werd weggeslagen. Er woei een geduchte storm en er viel een dichte sneeuw; daar stonden ze nu hulpeloos, elkander ontsteld aanziende. Meyer trachtte de boot naar hen toe te sturen, maar de kayak viel tusschen de ijsschotsen, en met de boot alleen kon hij niets doen.

Toen waagden Joe en Hans zich met eenige speren op de ijsschotsen. Dat was zulk een gevaarlijke onderneming, dat allen vreesden hen nooit terug te zullen zien. Na een uur van groote inspanning evenwel bereikten zij de boot en zoodra het helder dag was geworden, besloten de overigen ook over de ijsmassa's te klauteren en te trachten de boot te naderen. Na een langen en gevaarvollen tocht gelukte het hun eindelijk, en daarna gingen zij terug om de vrouwen en kinderen te halen, die zij hadden achtergelaten.

Den volgenden avond waren zij vermoeid en half dood van den honger. De schotsen waren weggeteerd, de zee was hoog en dreigde hen te verzwelgen. Alles zag er even duister voor hen uit. Gedurende den nacht werden ze allen door en door nat, en toen 's morgens het daglicht aanbrak, zag het er nog niet veel beter voor hen uit. Er was geen droog kleedingstuk om aan te trekken, geen plekje waar men zich kon bewegen en geen stukje zuiver ijs om in den mond te steken. De vrouwen en kinderen waren in de boot, de mannen

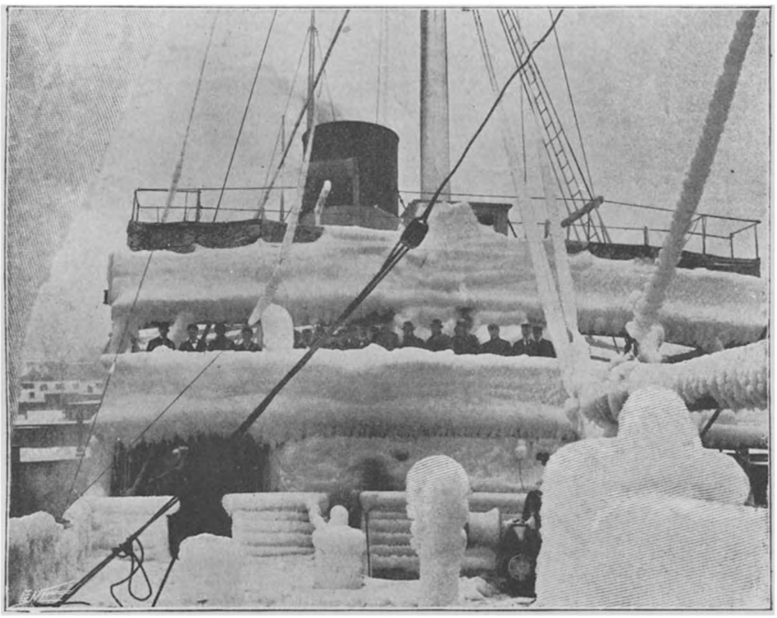

De „Labrador," die zoodanig met ijs werd bedekt, als nooit te voren was voorgekomen in de nabijheid van Ierland.

stonden er naast om haar bij hooge noodzakelijkheid te water te laten. Twee dagen achtereen waren zij letterlijk gevangenen, die geen voet konden verzetten; aan het vangen van robben viel niet te denken en hun mondvoorraad was bijna geheel uitgeput. Langzamerhand begonnen hunne hoofden en gezichten te zwellen en hunne handen stijf te worden.

Den 19den April kregen zij gelukkig weer land in 't zicht.... Joe waagde zich over het losse ijs en schoot een rob. Zij verdeelden en verslonden hem onmiddellijk, dankbaar voor die gave door God hun

toegezonden. Dien zelfden avond stak de wind weer op, en op het onverwachtst sloeg een hevige golfslag over de schots, alles medevoerende, wat niet vast stond. Nog andere golven volgden, alles wegslepende wat de ongelukkigen nog bezaten — de tent, eenige huiden, enz. Zij waren nu van bijna alles beroofd en zij bezaten niets meer dan hetgeen zij bij de vrouwen

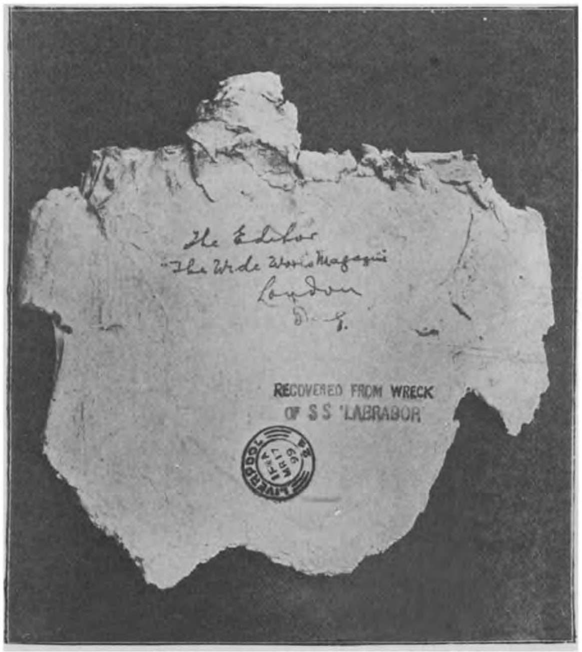

Het manuscript van dit artikel werd uit de zee opgevischt. Men ziet op deze photographie een gedeelte van het zeildoek, waarin het handschrift was gewikkeld.

en kinderen in de boot geborgen hadden. De mannen stonden dag en nacht om de boot en leden zooals misschien nog geen schepsel op aarde had geleden. Zij hadden op het laatst geen brandstoffen, geen vuur en geen voedsel meer. Hunne kleederen waren doortrokken van het water en zij wisten geen middel om ze drogen. De zwakste mannen waren den dood nabij; het kauwen van stukjes leer van de dierenhuiden was nog hun laatste toevlucht.

Doch juist, toen er voor hen geen uitkomst meer scheen te zijn, kwam een straal van hoop hen verblijden. De onvermoeide Joe kreeg opnieuw een beer in 't gezicht en begaf zich naar een hooge ijsschots, vanwaar hij met den vinger aan den trekker het gunstige oogenblik afwachtte om op het dier te schieten. De schoten knalden en troffen den witten beer; en bijna nog vóórdat hij den laatsten adem had uitgeblazen, hadden de uitgehongerde schepelingen groote stukken van zijn dijen afgesneden en verslonden.

De 25ste April bracht hun weer wind en hevigen regen. Hun laatste ijsschots ging uiteen; zij waren dus genoodzaakt meer naar het Westen te gaan. Zij sleepten de boot, hoe beschadigd zij ook mocht zijn, naar volle zee; doch zij verkeerden acht uur achtereen in een dreigend gevaar, en ziende dat zij niet verder door konden gaan naar het Westen, sleepten zij de boot weer tegen een schots op.

Nadat zij aldaar waren aangeland, doodden zij vijf robben, doch deze zonken alle op één na, dien zij voor hun avondeten gebruikten.

Hans doodde er den volgenden dag weer een. Die dag werd gebruikt om de boot te kalefateren, doch in den daaropvolgenden nacht hadden zij het weer zwaar te verantwoorden tegen een nieuwen storm en een onstuimig getij. Den volgenden morgen evenwel, en wie stelt zich niet gaarne aller vreugde voor.... zagen zij op eenigen afstand een stoomboot, behoorende tot de vloot voor de robbenvangst op Newfoundland. Hun vreugde te beschrijven zou mij niet mogelijk zijn. Dien nacht kon niemand slapen van blijdschap. Zij stonden zoo vroeg mogelijk op, lieten de boot te water, en zoodra de stoomboot weer in 't gezicht kwam, gingen zij haar tegemoet. Een uur later ongeveer konden zij niet verder vooruit komen tusschen de schotsen;

daarom landdden zij bij een ijsberg, klommen er boven op en heschen een laken dat aan een roeiriem was bevestigd, tegelijkertijd hun geweren en pistolen afschietende.

De stoomboot zag hen echter niet; en het was nog wel een boot, die reeds twee medailles had gekregen voor het redden van menschenlevens; wanneer dus iemand op de boot hen had opgemerkt, zou de kapitein hun stellig te hulp zijn gekomen. Dat was een vreeselijke teleurstelling voor de ongelukkigen, die nog voortdurend hunne geweren afschoten in de hoop van de aandacht te trekken. Tegen den avond doemde tot hun groote blijdschap een andere boot voor hunne blikken op, en den volgenden morgen, toen de nevel, die de ijsschotsen omgaf, was opgetrokken, lag de stoomboot dicht bij hen, en binnen het uur was ze hen genaderd en had ze allen aan boord genomen. Ieder luisterde met de grootste deelneming naar het verhaal van hunne lotgevallen en den 19den Mei werden zij in St. John aan wal gezet, vanwaar zij door bemiddeling van den consul de noodige hulp verkregen om weer naar hun woonplaats terug te keeren.

Aldus eindigde die buitengewone tocht; en hoe zonderling het ook moge klinken zoo is het toch een zekere waarheid dat geen van de negentien personen er eenig letsel uit heeft gehouden! De blanken erkenden echter eenstemmig, dat zij hun behoud hoofdzakelijk te danken hadden aan de hulp van hun trouwe Eskimo's.

Men trachtte thans nog nasporingen te doen naar de Polaris en de bemanning van dat schip. Daartoe werden drie booten in verschillende richtingen uitgezonden, die geruimen tijd kruisten bij Kaap Sabine. De Polaris scheen echter schipbreuk te hebben geleden, en de bemanning was blijkbaar aan wal gegaan, en had overal sporen achtergelaten.

De boot, die alle schetsen, foto's, enz. betrekking hebbende op deze wonderbaarlijke lotgevallen, zou overbrengen, heeft ook schipbreuk geleden en is geheel verongelukt. Gelukkig werden de brieven en pakken later uit de zee opgevischt.

Hierbij gaat tevens een fotografie van het stoomschip Labrador, dat op de kust van Ierland zoodanig met ijs werd bedekt, als op die hoogte nooit te voren was voorgekomen. Het ijs had zich reeds gevormd op de reis van uit Portland (Amerika), toen de boot een buitengewoon kouden Noord-Westenwind trof. Zoodra de golven over boord sloegen, veranderde het water in ijs, en zeer spoedig werden de dekken onbegaanbaar. De verschansing en de touwen namen ontzaglijk groote, breede afmetingen aan. De sloepen en booten werden één vaste ijsmassa; tonnen vol ijs vormden zich op de verschillende dekken, zoodat de ladders, ankers en kettingen als vastgebonden en betooverd schenen; en op het laatst werd het schip bij den boeg met zooveel geweld naar omlaag gedrukt, dat men aan het andere einde van het schip een ballast-kist of tank met water moest vullen, ten einde het evenwicht te behouden.

EEN ONDOORGRONDELIJK GEVAL.

Santje Bootsman was een der mooiste meisjes van de Kaap. De jongelui te Kaapstad, die de konnekties met hun familie in de dorpen, een mijl of zestig 't binnenland in, onderhielden, zouden de laatsten zijn die dit ontkenden. Talrijk waren de pelgrimstochten, die ze naar het dorpje Dolbaai ondernamen en even talrijk de reukoffers, die ze aan de voeten der godin neêrlegden. Verstand van bloemenspraak hadden ze maar weinig. 't Is meer dan veertig jaar geleden: de Afrikaansche jongelui van heden weten daar meer van. Gelukkig was Santje even eenvoudig opgevoed als zijzelven. Bloemruikers, die een beleediging zouden zijn geweest, als ze met opzet waren samengesteld, werden met een lief glimlachje aangenomen. En wanneer de heertjes de laatst verschenen „novel" (het woord roman is in Zuid-Afrika zoo goed als onbekend) uit de tamelijk welvoorziene boekerijen van Kaapstad in hun zadeltasch meêbrachten, kregen ze een extra-woordje van dank. Santje verzwolg, heel goedkoop, alle abominaties der Engelsche melodramatische school: Uit Vastelandstalen vertaalde werken waren zeldzaam in de Kaap.

De rijdieren der verliefde pelgrims werden bij aankomst te Dolbaai toevertrouwd aan de zorgen van Adriaan Baptist, een Mozambiek-Kaffer, wiens ouders slaven waren geweest in hunne jeugd. Toen hij geboren werd, was hij, volgens de wet, vrij, maar de slavernij laat zich niet met één enkelen pennestreek uitroeien. Wie meent, dat dit jammer is, doet verkeerd door zich bij dat leelijke woord, onmiddellijk opzichters met lange zwepen, ellendige krotten met dozijnen half verhongerde zwarte koortslijders te denken. De verhouding tusschen meester en huisslaaf verschilde, in de Kaapsche dorpen, niet zooveel van die welke thans nog tusschen den Boer en diens „Schepsels" bestaat. De toestanden om en bij Kaapstad, geheel anders dan men zou meenen, met het oog op de behandeling van Kaffers, waren betrekkelijk kort te voren nog in zwang bij de grensboeren in de Noordwestelijke distrikten, die een ruwer leven leidden en vrijwel hun eigen rechters waren geweest en moesten zijn, totdat dichtere bevolking en betere administratie een ommekeer teweegbrachten.

Een Europeesch publiek, voorgelicht(!) door de discipelen van Wilberforce en Exeter Hall, kan zich moeilijk gewennen aan het denkbeeld, dat de eene mensch *ook in naam* de slaaf is van den ander! Mijnheer A. krijgt een koude rilling, wanneer hij zich voor een oogenblik voorstelt dat hij gebonden is, zijn geheele leven klaar te staan om zijn buurman, mijnheer B., te dienen als een machine, een automaat. Hij bezit ongeveer evenveel als mijnheer B. en leerde op school eenzelfde dosis algebra, Fransch, sterrenkunde en geschiedenis vergeten. Nu, men gruwt bij de bloote gedachte aan de mogelijkheid van een maatschappelijke omwenteling, die mijnheer A. totaal, hopeloos, dienstbaar zou maken aan den even knappen, rijken B!

Maar in Zuid-Afrika was geen zulk *bouleversement* noodig geweest om er de slavernij te vestigen. De Boer, die zijn Kaffers aan zijn wil onderwierp, was niet hun gelijke; n bijna elk opzicht en zeker als geheel, was hij onbetwist hun meerdere. Hij kon het een en ander van hen leeren wanneer hij van de kust het binnenland introk — toegegeven —, maar hij leerde snel en was zoowel physiek als intellektueel, sterker dan de zwarte. Alle Kafferkunstjes, de geheele Kaffervergiftleer, nam hij niet in zich op; doch hij betoonde zich in de wildernis krachtiger, standvastiger, slimmer, verstandiger en taaier dan de oneindig talrijker wilden, die hem den strijd om 't bestaan dikwijls zoo vreeselijk zwaar maakten. Zijn

vrouw en zijn kinderen moesten met alle macht meehelpen, om het voortdurend bedreigde prestige van den blanke te handhaven. Is het 'n wonder, dat dezen, naast zijn deugden, ook zijne hardheid, zijn gestrengheid overnamen, dat ze die eigenschappen nalieten als erfdeel, aan een volgend geslacht? Dat ze den huisvader, den patriarch, eer aanmoedigden dan bedwongen, wanneer deze met ijzeren vuist, niet zelden met kruit en lood, regeerde onder het inferieure slavenvolk, dat een gevaar bleef door getalsterkte alleen?

Enkel door machtsvertoon, door snel en doortastend optreden, konden de pioniers der blanke maatschappij hopen, het met moeite gewonnen gezag in de binnenlanden, niet te zien wegbrokkelen stuk voor stuk, of plots ineenstorten met geweldig gekraak. Elke daad van insubordinatie *moest* op de plaats zelve, summier en pijnlijk, somtijds bloedig, worden gestraft. Zag de Boer een Kafferlichaam in 't duister achter struikgewas, dan kon hij, *moest* hij, een vergiftigde werpspies in 's Kaffers hand vermoeden. Hij mocht niet eerst vragen wat die Kaffer daar wilde: schieten moest hij, en vlug ook! 't Is jammer, dat hij zoodoende al te vlug werd met het hanteeren der wapens. Alleen een wezen zonder hart kan nalaten te treuren, dat Kaffers een kogel door den kop kregen of doodgesjambokt werden na licht vergrijp; maar men spreke niet teveel van „moord" en „ongeëvenaarde bloeddorst". In welke gemeenschap, die tot het voortdurend samenzijn van voorvinger en geweertrekker verplicht, kan men iets beters verwachten? En in welke maatschappij, ook waar de mensch niet voortdurend op tegenweer bedacht moet zijn, komen geen moord en doodslag voor? Thans, nadat een „hoogst beschaafde eeuw" het menschdom zachtmoediger heeft moeten maken, mag hij, die billijk wil zijn jegens de Kaapsche grensboeren uit deze periode, die vraag wel stellen en blijven stellen.

Zoogenaamde politieke en andere moorden, waarbij hebzucht, wraak en aanverwante hartstochten als drijfveeren verschijnen, worden in onze fijnbeschaafde maatschappij zorgvuldig voorbereid en koelbloedig gepleegd, niet zelden door associaties van twee of meer menschen. De misdaden steken nogal ongunstig af bij de noodlottige strafoefeningen door de Grensboeren in een opgewonden oogenblik gehouden, vooral dewijl laatstgenoemden zich langen tijd buiten het bereik der in de oudere nederzettingen heerschende wet wisten. En bovendien ook al heeft men geen enkel goed woord voor degenen, die hun gezag te ver uitstrekten, die het misbruikten, dan verandert dit nog niets aan het feit, dat de slavernij, of liever het houden van slaven, op zichzelf beschouwd in Zuid-Afrika lang niet zoo verwerpelijk was als door allerlei theoretici en geestdrijvers is betoogd.

Adriaan Baptist was, hoewel nog half en half als slaaf beschouwd, opgegroeid met het mooiste meisje van Dolbaai en, evenals zij, door hare ouders vertroeteld. Zijne aanhankelijkheid was bijna spreekwoordelijk. Elk plan om de familie Bootsman te verlaten zou ongelooflijk geklonken hebben — hemzelf 't meest. Hun vrienden wisten, dat ze hem met meer beleefdheid dan een gewonen Kaffer behandelen moesten. Niet met een minachtend gebaar, doende alsof ze hem niet zagen, wierpen de ruiters uit Kaapstad den teugel toe aan Adriaan Baptist, zooals ze zeker zouden gedaan hebben, hadden ze een Hottentot of rauwen Kaffer voor zich gehad. Zijn gewilligheid om elken dienst, ook al behoorde die tot de meest slaafsche, te verrichten ten behoeve van zijn gebiedster, werd geen oogenblik in twijfel getrokken. Nooit echter werd iets dergelijks van hem gevorderd. Wellicht werd juist door die goede behandeling de kiem van een misdadig voornemen in het leven geroepen.

Adriaan werd norsch en onwillig en zijn stemming verbeterde er niet op, toen de bezoeken uit Kaapstad zeldzamer werden. Een neef van zijn „nooi", eveneens Bootsman genaamd, woonde in Dolbaai en was dus 't best in de gelegenheid om het zich ontwikkelende jonge meisje 't hof te maken. Na een paar jaren — Santje was nog heel

jong — trouwden zij. De zwarte werd hoe langer hoe ontevredener met zijn lot, maar niemand vermoedde waarop zijn gemoedstoestand berustte. Zeldzame, bijzonder stugge dagen uitgezonderd, scheen hij aanhankelijker jegens zijn meesteres dan ooit. Hij had haar vergezeld naar de nieuwe woning op korten afstand buiten het dorp, waar haar echtgenoot een molen had. Alles ging goed tot de geboorte van een kind, een klein jaar na de voltrekking van het huwelijk.

Baptist had op school bewezen, zoo al geen bovenmatige hoeveelheid gezond verstand, dan toch bevattelijkheid en een goed geheugen te bezitten. Hij had daar minstens evenveel geleerd als Santje en was vooral sterk in de godsdienstleer, hem oorspronkelijk door een dwepend Engelschman ingeprent. Zooals alle niet ten volle geëmancipeerde kleurlingen, was hij onmatig trotsch op kennis, die ook blanken zich tot een eer aanrekenden. Het ruwe, wilde in zijn karakter, overgeërfd van zoovele geslachten, was niet getemperd door den voortdurenden omgang met menschen, die misschien in schoolkennis lager maar in beschaving hooger stonden dan hij. Het gedwongen dagelijksch verkeer met lieden van zijn kleur en manieren, doch zonder de minste ontwikkeling, in keuken en stal, had een wrevel in hem wakker geroepen, die hem noodlottig werd. Alle menschen waren gelijken, had hij geleerd, maar hij begreep of gevoelde, dat een onzindelijke, dierlijke Kaffermeid, die hij dikwijls behulpzaam moest zijn bij 't huiswerk, niet precies gelijkstond met hem. Hij gevoelde zich verheven boven haar zoowel als boven de meesten van zijn ras. Terzelfdertijd woedde hij, in gedachte, tegen de blanken, die hem bij elke aanraking lieten merken, dat hij uithoofde van zijn positie, wel een streepje vóór had, maar zich toch niet met hen kon meten — tegen hen, die van zijn grootouders en ouders slaven hadden gemaakt.

Die wrok grondde zich volstrekt niet op onberedeneerde ouderliefde of op de overweging, dat hij niet anders *kon* gevoelen, omdat het zijn ouders waren, die onder een slavenjuk hadden gezucht. Dergelijke gevoelens zijn bij Kaffers zoo zeldzaam dat men ze verwaarloozen kan. Ook wist Adriaan heel goed, dat zijn vader en moeder het niet veel minder goed hadden gehad dan hij, ja, dat zij volkomen tevreden waren geweest met hun lot. Neen, hij liet dien geest van verzet in zijn binnenste leven, kweekte hem zelf op, omdat van dat slavenstelsel iets op *hem* over was gegaan; omdat andere Kaffers, wier ouders ver, ver in het binnenland woonden en nooit gediend hadden, glimlachten over zijn pretentie. *Hij* de „slavenjong" wilde zich aanstellen als de meerdere van hen, die uit vrije kraals kwamen, en opperhoofden telden onder hunne verwanten. Dat las Baptist in hun welsprekende, hoewel slechts zelden door woorden verduidelijkte, sarkasmen. Het vergalde zijn leven, dat die „baar-Kaffers" waarnamen hoe hij met zijn hoofd tegen de zoldering bonsde wanneer hij, gedragen door zijn winderige hoovaardij en zendeling-praatjes, meende op te kunnen stijgen tot gelijke hoogte met den witman.

Met de „Cape Boys" had hij de onmogelijke positie, (niet tusschen blanke en zwarte in, maar geheel buiten beider kring) gemeen, die op ijdelheid en verkeerde opleiding gegrond is — een positie welke in de toekomst tot grootere, pijnlijker moeilijkheden aanleiding moet geven dan die der rauwe inboorlingen, wier getal alleen het probleem der rassen in Zuid-Afrika gevaarlijk doet zijn. Niet als de Cape Boys kon Adriaan Baptist zijn troost zoeken bij een scherp afgescheiden, hoewel betrekkelijk kleine klasse van gelijken. Hij stond alleen in zijn wanverhouding tot geheel de omgeving. Enkel met zijn meesteres was hij tot nog toe uiterlijk en wezenlijk op goeden voet gebleven. De langdurige omgang tusschen die twee en de genegenheid daaruit ontstaan, had aan hun verhouding iets ongedwongens medegedeeld. Zonder zich af te vragen hoe eerbiedig zijn toon moest zijn wanneer hij haar aansprak, hoezeer hij zich haasten moest om hare bevelen te gehoorzamen, bleef Adriaan voor haar de oude,

instinktmatig werktuigelijk en zonder afgunst. Eerst toen bij haar de huwbare leeftijd naderde en de vrijgelatene bemerkte, dat haar neef en zij weldra één zouden zijn, was daarin, wat den Kaffer betrof, eene langzame ingrijpende verandering gekomen. Santje, het Afrikaansch nichtje, had nu en dan iets ongewoons in Adriaan's manieren en houding bespeurd, maar was te oppervlakkig en onnadenkend, daarbij te zeer van de toekomst vervuld geweest, om het zich daarover moeilijk te maken.

Na haar huwelijk had de jonge vrouw den slavenjong niet uitdrukkelijk bevolen haar te volgen. Wanneer 't te pas kwam had zij enkel over de toekomst gesproken alsof 't vanzelf sprak, dat hij zou voortgaan haar te dienen, evenals een zuster er niet aan zal denken, haar broêrs met wien zij bevriend is, op haar verjaarspartij te noodigen. Zij hooren daarover spreken, en weten, zonder meer, dat ze verwacht worden en welkom zijn.

In zijn kalmere oogenblikken, vóór 't trouwen, wilde Baptist niets liever dan vertrekken uit Dolbaai. Op een zendingsstation, waar de naakte of halfnaakte wilden hem niet met den vinger zouden nawijzen, doch integendeel tegen hem zouden opzien, en waar hij met de blanken gelijk zou staan, kon hij een geheel ander bestaan beginnen. Voor zoover een Kaffer met hoogst primitieve begrippen, slechts half bedekt door een dun vernis van goedkoop-glinsterende beschaving, zich een „nieuw leven" denken en wenschen kon, verlustigde Baptist zich dan bij voorbaat in zulk een nieuw leven. Nooi Santje zou hij dan aan den jongen Bootsman en haar huwelijksgeluk overlaten. Niet zooals in het Kaapsche dorp behoefde hij zich telkens te stooten aan menschen die moeilijk zijn medemenschen genoemd konden worden; misschien zou hij als zendeling tevreden en gelaten zijn leven slijten wanneer eenmaal de „genade", de „salvation", waarover zijn vroegere leermeester hem, in extase, gesproken had, zijn deel zou worden. Hij begreep, dat het moeilijk zou gaan een vrouw te vinden. Santje zou hij na eenigen tijd wel vergeten, wanneer haar brieven, die zij in 't begin zeker om de paar maanden zou schrijven, ophielden. Zij zou immers een gezin om zich heen krijgen en te vele bezigheden hebben. O, hoe haatte hij den blanken vrijer, den toekomstigen echtgenoot en.... ja ook haar. Hij haatte haar met wilden haat, wanneer hij aan haar dacht als Bootsman's huisvrouw, als moeder!

Dan schrijnde het hem in zijn geheele wezen, lichaam en ziel, dat hij op die zendingsstatie, honderden mijlen ver, alleen zou wonen en, duizend kansen tegen een, op een goeden dag, weggehaald worden zou als een onwaardige, of anders een halfgekleede Kaffermeid zou trouwen, iets waaraan hij thans, in Dolbaai, met walging dacht!

Wild-smartelijk drong zich de overtuiging op, dat *hij* geen „salvation" vinden zou, zoo ver weg, tusschen de klompjes doornboomen, rieten Kafferhutten en tallooze beenderen van de ossen, waarmede de bewoners dier walgelijke verblijven hun honger van vleesch-etende dieren dag op dag stilden. Van zijn kalmte bleef niets over. Hij *dacht* er niet langer aan in de wildernis te gaan versuffen. Hier, onder de blanken, was zijn woonplaats, al gevoelde hij er zich niet thuis. Hij zou bij zijn „nonnie" blijven: het zou hem zeer moeilijk vallen te scheiden van haar.

En toen werden Bootsman en zijn vrouw verblijd door de geboorte van hun kind, een meisje, dat, kort na het ter wereld komen als rood, schier vormeloos vleeschklompje, het miniatuur-evenbeeld van de moeder werd.

Adriaan had niet die ingenomenheid met het geluk van zijn meesteres getoond, die bij een gelegenheid als deze van hem verwacht was. Toen hij voor 't eerst de slaapkamer binnenging, om de een of andere huiselijke bezigheid te verrichten, nadat de baker eenige dagen onbeperkte heerscheres van dat gebied was geweest, zou hij meteen het kleintje zien. Een vriendin van Santje, die kraambezoek was komen brengen en, evenals de jonge moeder, monden vol zoetigheid kauwde, toonde hem de zuigeling. Adriaan trok een scheef gezicht en liep,

zonder een woord te zeggen, de kamer uit.

De vriendin was zeer verstoord over dit gebrek aan hartelijkheid. In vertrouwen ried zij Santje, den Kaffer haar huis uit te sturen. Als zij zulk een zwarten zuursnoet gestadig voor zich zag terwijl het kind gezoogd werd, zou dat niet anders dan de nadeeligste gevolgen hebben op de voeding en de gezondheid van 't kleintje, meende de kletskous. De moeder schudde lachend het hoofd en bracht het eigenaardige korte geluid voort, dat niet door letters kan worden voorgesteld, doch onder de Afrikaners beduidt: „O, neen, maak je maar niet bezorgd. Er is geen kwestie van". Deze lakonieke doch zeer uitdrukkingvolle klank wordt verkregen door de tanden op elkaâr te plaatsen en dan tweemaal hetzelfde geluid te maken, dat gesteun zou kunnen voorstellen doch zeer kort staccato is. Een vreemdeling, die het nooit tevoren hoorde, begrijpt dadelijk wat dit „ù-ù!" beteekent. Santje voegde er nog aan toe, dat Adriaan wel wat nukkig was den laatsten tijd, en dien morgen erger dan ooit, maar dat zij van hem, die aan hare zijde was opgegroeid, of van zijn invloed, niets kwaads te wachten was. De vriendin ging door met het leveren van half wetenschappelijke, half bijgeloovige vertogen, maar toen zij te zamen een paar pond suikergoed naar binnen geslagen hadden, was de jonge vrouw nog niet overtuigd.

Adriaan's humeur werd er niet beter op. Hij dronk — de eerste maal veel, zoodat hij buiten zijn zinnen in een hoek neerviel en insliep. Bij zijn ontwaken begreep hij, dat deze vertooning zich niet mocht herhalen; het gevaar, dat hij ontdekt werd, was te groot. Matig, d. w. z. in hoeveelheden, die hem een roes bezorgden maar toch meester van zijn bewegingen lieten, zou hij in 't vervolg den koppigen dopbrandewijn drinken. Hij hield zich aan dat voornemen. De invloed, dien deze methode op zijn gestel had, was zoo noodlottig als maar kon. Juist wanneer de vrijgelatene zoo halfdronken was, stak de wilde in hem den kop op. Woeste begeerten; verachting voor wat hij in zijn omgeving tot nogtoe, zij het dan ook noode en onwillig, gerespekteerd had; wraakplannen tegen het gezin welks geluk hij niet kon aanzien, verdrongen zich in zijn hersens, die gedeeltelijk levendiger werkten, gedeeltelijk ook onbekwaam werden om zijne handelingen te blijven besturen. Hadde hij zich telkenmale in slaap gedronken, er zou geen tijd geweest zijn voor het vasten vorm aannemen, het rijp worden, van opstandige, vernielende plannen.

Maar Adriaan had wilskracht genoeg om zich niet verder te buiten gaan dan juist noodig was om dien rebellischen toestand in 't leven te roepen en zijne gedachten een richting te geven, die spoedig ook in de geheel nuchtere tusschenpoozen bewaard bleef.

Half onbewust en zichzelven wijsmakend dat het hem niet zou hinderen, nam hij eens, terwijl zijne stemming bijzonder zwaarmoedig was, een beetje meer dan bij het programma behoorde.

Hij gevoelde niet de minste uitwerking van het extra-vergif. Hij schrok, want zijn intiemste ik had een verergering van de roes verwacht, ofschoon hij zichzelven met drogredenen had willen overtuigen, dat dit niet zoo zou zijn. Zoo ver was hij, dat hij meer kon verdragen dan de meeste menschen zonder volslagen beschonken te worden. Dat was 'n kostelijke maar tevens kostbare ontdekking. Om de behagelijke grens te bereiken moest hij zijn spaarpot aanspreken want, al was de mindere kwaliteit dop goedkoop, hij had, als slavenjong nooit veel verdiend en ontving nog weinig loon.

De vuile stoffen en veel alcohol en de slechte brandewijn kregen hem er weldra geheel onder, want op den duur takelde zijn lichaam af, onder die hoeveelheden bedwelmend vocht, al overmeesterde dit laatste hem nooit geheel op een gegeven dag. Steeds norscher en vervelender werd de zwarte, onder dat spannende régime van toegeven aan 't verlangen en zelfbedwang tegelijk.

Zijn geld raakte op. Zijn geestelijke ongebondenheid werd steeds erger. Wat was die „klein-nooi," die jonge baas, beter dan hij? Bootsman had minder geleerd en in

't paardrijden zou hij evenmin van Adriaan winnen als in den bijbel. Waarom was Santje niet met hem, haar speelmakker, getrouwd. De Boeren zeiden wel, dat hij een der zonen Chams was, maar hij geloofde 't niet. En bovendien, al was dat zoo, de domine had hem immers tallooze malen gewezen op de verlossing en de genade, die voor elkeen bestaat. Na al die jaren had men niet het recht hem nog langer als verstooteling te behandelen, als was hij Cham's nakomeling.

Zoo haspelde hij godsdienstleer en verontschuldigingen voor zijn ergste gedachten door elkaar. Die gedachten waren, na in den vorm van plannen opgedoken te zijn, weer tot het oorspronkelijke, bespiegelende teruggekeerd, maar reeds verscheidene malen, zonder onmiddellijk voorafgaanden gedachtenstrijd, had hij op 't punt gestaan een misdaad te plegen. Plotseling, gelijk kramp en stekende pijn, was het gewelddadige voornemen eenige malen bij hem opgekomen.

Bootsman moest dikwijls Boeren in den omtrek gaan bezoeken. De eerste maal, dat Adriaan, gedurende de afwezigheid van zijn baas, op het punt stond, een wanhopigen stap te nemen, keerde Bootsman onverwacht terug en naar het toeval wilde, reed hij van het groote pad, dwars over het veld, naar den Kaffer, die op geringen afstand van het huis, aan een heining timmerde. Hij had Adriaan eenige boodschappen, die geen uitstel leden, te geven, maar de zwarte meende, met ingeblazen bijgeloof, dat hem een vingerwijzing was geworden en zijne plannen, op welk tijdstip ook beraamd, niet konden slagen.

Zijn *idée fixe* verliet hem evenwel niet en, dat de misdaad, die geheel Zuid-Afrika ontzet deed staan, niet reeds vroeger gepleegd werd, is enkel toe te schrijven aan de zich telkens openbarende vrees voor het blanke ras, die er bij Adriaan's voorouders ingeschoten en ingesjambokt was. Hij mocht begeeren zoo sterk, met zichzelven redeneeren zoolang hij wilde, het instinctmatig gevoel van minderheid liet zich nooit geheel onderdrukken. Op de thans voor hem ongeschiktste momenten werd 't het sterkst. Dan werd Adriaan woedend op zichzelven, woedender op zijn Bijbel en 't kwaadst op de menschen, wier geluk hij wilde verstoren . . . maar hij droop af; de macht om kwaad te doen was tijdelijk verbroken.

Hij werd nu vooral naijverig op geld en goed der blanken. Met de gouden ponden liet zich veel doen, waarvoor men, als men met geweld omging, opgehangen werd: dat had hij dikwijls in boeken gezien en in zijn eigen omgeving, hoe beperkt ook, moest hij 't opmerken. Had hij maar een molen, en vee en een huis en een paar plaatsen...

Ook zou hij dan kunnen drinken, meer (want zijn vaste portie stelde hem niet langer tevreden, en hij voorzag een algeheel opraken van het spaargeld) en beter. In een mooi kastje van gesneden hout, dat ophing in de zitkamer, had Bootsman wijn en cognac en likeur. Die wilde hij, Baptist, óók drinken. Waarom niet hij, evengoed als zijn baas?

Daar kwam de vergelijking weer! Bootsman was meer dan driekwart dronken geweest, toen het kind gedoopt werd. Een paar vrienden hadden hem 's avonds laat onder den arm genomen en in het „wagenhuis" gebracht, opdat hij daar zou afkoelen en nuchter worden in de frissche, Afrikaansche nachtlucht, vóórdat het gezelschap ging soupeeren. De jonge vader had voortdurend gelachen en luidruchtig pret gemaakt. Zóó wilde Adriaan ook graag dronken worden — op slechten Kaapschen brandewijn werd men zoo lollig niet, en hij had nu zoolang den brombeer gespeeld, dat hij er naar haakte om zich eens genoeg te drinken, heelemaal genoeg, aan wijn, likeuren, cognac. Dat kastje, waarvan hij den sleutel niet in handen kon krijgen, spookte bij dag en bij nacht in zijn verbeelding. Een ziekelijk verlangen naar die mooie flesschen beheerschte hem voortaan geheel.

Gewoonlijk bracht Bootsman zijn vrouw 's morgens, terwijl zij en het kind nog te bed lagen, zelf waschwater. Eens moest hij

vroeg op 't pad om nog denzelfden avond vóór donker terug te kunnen zijn. Santje riep den Kaffer en vroeg hem, haar 't water te brengen. Het is volstrekt niets ongewoons in Zuid-Afrika dat volwassen zwarten 's morgens vrij in- en uitgaan in de slaapkamers der huisvrouw om schoenen te halen, koffie te brengen enz. Sedert Santje getrouwd was, had Bootsman die verplichtingen op zich genomen — 't was nog slechts een paar jaar en hij had Adriaan nooit goed mogen lijden.

De vrouw praatte een oogenblik met den Kaffer, speelde onderwijl met het meisje, en liet hem toen gaan. Deze weinige minuten beslisten over het lot van vier menschen.

Eensklaps kwam in den Kaffer de onweerstaanbare zucht naar het zwarte kastje weer op. Tersluiks probeerde hij, in de zitkamer, een paar sleuteltjes: ze pasten niet. Toen poogde hij het kastje open te breken, maar zóó dat hij het weer kon sluiten en de beschadiging niet opvallen zou. Daartoe had hij niet genoeg aan een handwerk gedaan. Een oogenblik zon hij op een beter middel en hij meende het reeds gevonden te hebben doch „nonnie" riep uit haar slaapkamer. Door het geopende venster, dat op het veld uitzag, ontwaarde zij een groote slang, die blijkbaar was afgedwaald uit de heuvels in het lange gras. Adriaan moest het dier doodmaken. Nieuwsgierig, blijkbaar onraad vermoedend, stak de vijand van Eva's nageslacht den kop uit bij de nadering van den zwarte, die genoeg van de dierkunde wist om in het kruipende dier een vergiftig exemplaar te herkennen.

Zou hij .....? Neen, dat was te gevaarlijk. Hoe zou hij de slang naar huis krijgen zonder zelf gebeten te worden? De afstand was klein, maar daartegenover stond dat zijn meesteres zijn bewegingen kon volgen. En dan, bij daglicht kon een voorbijganger die zijn onvermijdelijke vlucht bemerken mocht, genoeg zien om de zeer langzame justitie haast te doen maken. Bang was hij, bang! Maar er was nog iets: Zijn wraak zou dan niet volkomen zijn en hij wilde *niets* opgeven. 's Avonds kon hij op dit afgelegen plaatsje doen wat hij wilde en al moest het bloed kosten, veel bloed, hij zou wel in veiligheid komen. Ja, dat was eigenlijk de eenige veilige manier om een grooten voorsprong te krijgen op de speurhonden van 't gerecht. Als hij er goed over nadacht, was hij niet eens verplicht zijn heil te zoeken in de vlucht. Het mes vastberaden gezwaaid en er zou niemand overblijven, die hem als den schuldige aanwees. Hij had zich maar onwetend te houden en de misdaad zou op een onbekenden doortrekkenden vagebond geschoven worden. De lijken zouden verkondigen dat een gruwelijk treurspel was afgespeeld — meer niet. Alleen de dooden zwijgen. Dus: dien avond nog, want hij gevoelde zich thans tot alles in staat en later zouden de laffe buien misschien weer terugkomen.

Alleen de dooden zwijgen. Als Baptist dat onthouden had, zou 't wellicht anders met hem zijn afgeloopen.

Bootsman kwam tegen den avond thuis, goed gestemd, want hij had een voordeeligen koop gesloten. Na 't eten hield hij zich met het kraaiende kindje bezig. De moeder wilde het reeds eenige malen te bed brengen, maar het paardrijden op de knie was zoo pleizierig en het kleintje had zoo weinig slaap, dat Bootsman het niet wilde afgeven. Eindelijk werd het toch tijd en het was reeds laat toen de vrouw naar de zitkamer wilde terugkeeren, na de baby verzorgd en in de dekens gewikkeld te hebben. Juist was Adriaan, schijnbaar in groote haast en zeer opgewonden, binnengekomen. Hij vertelde zijn baas, dat hij na 't eten een bezoek had gebracht aan het werkvolk van een buurman, ongeveer een mijl verder buiten Dolbaai om over een paar van Bootsman's hoenders te spreken, die naar hij geloofde, bij dien buurman terecht gekomen waren. De hoender-diskussie had echter niet plaats gehad, want Klaas, de Hottentot van den buurman, had gereed gestaan om Bootsman te gaan roepen daar zijn baas dien avond verschrikkelijke buikpijn gekregen had, en zelf geen pijnstillende droppels

meer kon vinden. Baas Bootsman moest toch asteblieft zelf 'n bietje komen en die droppels saâmbreng.

Het paard was te moê om in den avond den weg wel af te leggen en Bootsman ging dus te voet, zijn vrouw toeroepende, dat zij wel naar bed kon gaan als 't te laat werd, Adriaan hoorde dit; hij zei goeden nacht daar hij zich te slapen wilde leggen.

De vrouw wachtte, las een hoofdstuk uit den Bijbel, en maakte zich gereed om naar bed te gaan. Neen, zij zou nog even wachten. Haar man zou wel direkt komen.

Vreemd, dat hij zoo lang wegbleef! Hij zou zeker hard loopen, een kwartier heen, een kwartier terug en, zeg een half uur dáár — dat maakte een uur. 't Moest nu al wel meer dan een uur geleden zijn, dat hij wegging.

Ze zou nog maar een beetje wachten en onderwijl een gebed opzenden voor Oom Piet, die zeker erg ziek moest zijn. 't Was een bezoeking van den Hooge, die ziekten overal in 't rond, waarschijnlijk omdat de vergrooting van het Godshuis, die al een paar jaar geleden was afgekondigd van den kansel, en dan voor Gods aangezicht, nog niet tot stand gekomen was. Ruzietjes tusschen diakenen en ouderlingen hadden 't werk des Heeren vertraagd en zondige gehechtheid aan wereldsche goederen, hield het menschdom terug van het schenken van milde bijdragen aan de Gemeente. De dominé, die drie jaren geleden op het dorp gekomen was, had al dikwijls tot meerdere eendracht en grootere mildheid moeten aansporen. Zij en haar man hadden zich niets te verwijten. Zonder zich bepaald achteraf te houden of gebrek aan belangstelling te toonen, bemoeiden ze zich niet met de twisten. Bij hun huwelijk en daarna weer bij den doop van het kind hadden ze zoowel den dominé als de kas der Gemeente goed bedacht. Op *hun* huis rustte dan ook geen vloek.

En het vrouwtje glimlachte, gelukkig, zelfvoldaan.

Die glimlach alleen was een gebed — een gebed zooals eenvoudige menschen bidden. Maar ze was te zeer gewoon aan gebruiken van woorden om het bij dat stille gebedje te laten. Banaal-hartelijk bedankte ze voor de zegen op haar huwelijk, de zegen bestaande uit een huiselijk leven zonder meer dan gewone kibbelarij; ze bad voor haar kindje, voor haar man, voor den zieken buurman, die zoo gezond was als een visch, en ja, ook voor 't lid van haar huisgezin, den zwarten Baptist.....

Daar stond Adriaan, in levenden lijve!

Ze had hem niet hooren binnenkomen: „Adriaan, wat maak jij *hier;* jij maak mij skrik."

Z'n uiterlijk moest schrik inboezemen. De korte, gezette Mozambieker, met een nek als een bul en een enkelen trek in zijn gezicht en een fijne nuance in zijn huidskleur die van een droppel Portugeesch bloed stamde, zag eruit zooals Santje hem nog nooit beleefd had. Uit zijn bed kon hij niet gekomen zijn: hij had rijlaarzen aan, de laarzen waarmede Bootsman kort tevoren op 't pad gegaan was. Aan de buitenzijde van het rechterbeen stak, in de laars, een mes. 't Was een beetje theatraal, maar toch onheilspellend, in verband gebracht met het wild trekkende gezicht, de woest dansende oogen. Meer dan de bloedvlekken onderaan de rechtermouw en op de veel te groote laarzen, dreigden de zich verwringende gelaatstrekken.

„Nee, nonnie, ek is hier heelemaal goed. Gjé net 'n bietje gauw-gauw die sleutel van daar die kassie ver mij."

Hij wilde eerst drinken!

De vrouw begreep het gevaar, maar hoopte haar ouden speelmakker door overreding klein te krijgen. Nogmaals: „Wat maak jij *hier*, Adriaan, *waar* is jij gewees? Kom, loop, kooi toe."

.... Het gelukt den bekwamen, onverschrokken dierentemmer somtijds zijn losgebroken verscheurende beesten met een zoet lijntje naar een veilige plaats, achter de ijzeren staven, te sjorren. De leeuw, de tijger, de beer, moet dan nog geen bloed geroken hebben.......

De „beschaafde Kaffer" die 's Zondags

met een wit dasje, een pandjesjas en een stichtelijk smoelwerk naar de kerk stapt, springt naar het drankkistje. Nonnie wil hem den sleutel niet aan geven: hij zal het openslaan, inbonzen met zijn harden kop, opentrekken met zijn blank gebit, na er eerst met zijn mes een gat in gebeukt te hebben. Alles, alles, om te drinken, gauw en onmatig.

De vrouw wil hem tegenhouden, roept om hulp.

Hij worstelt, draait haar arm om in 't gelid. Zij gilt akelig; zij wil haar kind uit het ledikantje halen; door de vlucht in het donkere veld zal zij zich redden. Zij struikelt, valt.....

Als ze de oogen weêr opent, weet ze niet waar ze zich bevindt. De bewusteloosheid houdt slechts een oogenblik op, en op hetzelfde moment, dat ze terugschrikt voor de vreeselijke waarheid, valt ze weêr slap achterover als door den bliksem getroffen.

Na een oneindig tijdverloop, zucht ze nogmaals wakker, met pijnigende inspanning slaagt zij erin, haar denkvermogen gedurende een gedeelte van een seconde te herstellen. De koortsig grimlachende muil van den zwarte brandt door de lens van 't oog naar de hersenen. De bezwijming wordt intenser.

Eerst wanneer het waanzinnige monster naar den sleutel van het kastje zoekt, wordt zij, met een doordringenden gil, hel wakker. Adriaan mist, voor het oogenblik, de noodige spierkracht, de dolle energie, om het drankkastje open te rukken, open te beuken. Den sleutel moet hij hebben, maar gauw, want de keel schijnt als een stukje geblakerde spons; in het hoofd bonst een stoomhamer en de maagstreek golft op en neêr. De sterke Kaffer waggelt: hij verscheurt de kleêren der vrouw met bevende vingers — den sleutel vindt hij niet. Hij grijpt naar zijn mes en valt tegen een stoel bij 't vooroverbuigen. Kris en kras snijdt hij den rok bij de heup open, om den zak met de sleutels te bereiken. De punt van 't mes ritst door 't dikke van het been. Het bloed vloeit langzaam, kleurende de dunne stof, later zacht afdruppelend op den onbedekten planken vloer. Adriaan's mes stiet op iets hards, 't is de sleutel die hem de poorten van zijn tweede paradijs ontsluiten zal. En nu druppelt ook de wijn — een heller rood — langs Adriaan's onbehaarden kin op den grond zacht tiktakkend.

Maar intusschen had de snede in 't been, met het wee-vochtig wegvloeiend bloed, de zenuwen der vrouw scherp genoeg geprikkeld om haar tot snel nadenken in staat te stellen. Ze bezat een voldoende mate van zelfbeheersching om eenige sekonden stil te blijven liggen, hare terugkeerende gedachten enkel bezigend om na te denken. Hare angstkreten had blijkbaar niemand gehoord. Het naaste huis was ook te veraf en de menschen zouden waarschijnlijk al slapen. Waar bleef haar man echter, terwijl die wilde haar en haar kind bedreigde? Ze herinnerde zich de bloedvlekken op Adriaan's kleedingstukken die haar na zijn binnenkomen niet waren ontgaan doch sinds dien vergeten waren: Bijna viel ze weêr flauw.

Buiten adem, hield Adriaan even op met drinken. Bij het weer aan den mond zetten van de flesch, zoo goed als vertikaal, smakte hij slechts tweemalen met de tong. De wijnflesch was leeg; de Kaffer zou aan de likeuren beginnen.

Met een ruk lag de nu wanhopige vrouw op handen en knieën, sprong ze op om haar kind te redden. Adriaan, ontsteld, wierp haar de heele flesch achterna, miste, zwaaide als een bezetene driemaal met het mes naar de Achillespees om zijn slachtoffer te verhinderen weg te loopen. Dooden wilde hij haar niet — nog niet — en hij wist goed wat hij deed: zij moest plat op den grond vallen.

Hij vlijmde door 't vel. Zijn onvaste hand vermocht in de haast niets tegen de dikke pees. In 't veld, ja, wanneer 't donker was en hij de koeien van Boeren, die hij haatte, eerst aan een paal gebonden had, dàn kon de kerksche Adriaan achterpooten vernielen met één snede, zoodat de arme dieren weeklagend brulden. Thans moest hij te gauw en te ver vooroverbui-

gen. Hij viel. Hij vloekte. Zijn mes had hem gewond. Woester greep hij naar de vrouw. Ten tweeden male sloeg hij voorover, want de moeder had haar kind gegrepen, was door het linnen, dat in de plaats van glasruiten diende, gebroken en sprong hijgende, duikelend, naar buiten.

De Kaffer grijnsde. Een scheldwoord schreeuwend, riep hij de vrouw achterna: „Loop maar; net nou krijg 'k jou. Ek wil net nog 'n zoopie vat."

Hij zwelgde — niet zooveel als hij gewenscht zou hebben. Daarom stelde hij zich schadeloos door uit elke flesch wat te nemen, zooals hij later zelf vertelde en ook bij huiszoeking bleek. Te lang mocht hij niet achterblijven. Na het mes opgetild te hebben, holde hij het veld in. Hij zag niets en hoorde niets. Zijne oogen deden hem pijn van 't turen in pikdonker; zijn ooren legde hij tegen den grond. Hij zag niets; hij hoorde niets. 't Was om razend te worden; huilend sprong hij rond, dan links, dan rechts.

Eensklaps bleef hij pal staan om dadelijk daarop in rechte lijn voort te draven. Een half gesmoorde uitroep en een zacht geschrei verrieden de onzichtbare plaats, ver vooruit, waar de gejaagde wezens zich bevonden. De moeder was over een slootje gestruikeld; het kind werd wakker door de ruwe aanraking met leemklonten.

Heel lang duurde de ongelijke wedloop niet na dit onheil. Santje hoorde Adriaan's zenuwachtige ademhaling. Met geweldige inspanning stoof ze vooruit. Een sportlievend Engelschman zou 't „magnificent" hebben gevonden! 't Baatte niet meer. Ze zakte door in de knieën; ze moest 't opgeven.

Zachtjes zonk ze neer. Het kind hield ze nog teederder in haar armen. Het kleintje schreide niet meer. De kaffer boog zich, triomf jubelend, over haar heen, trok de lange haren uit elkaar om ze te streelen en fluisterde haar woorden in, die zij van *hem* nooit verwacht had. Zij wilde, met al de kracht harer longen, om hulp roepen; de zwarte sloeg haar met een plof, de hand op den mond, en een snerpend geluid, zonder veel volume, verloor zich in de wijde luchtmassa. Niemand hoorde. Zijn vingers kwamen in de mondholte te land. Zacht wroetten ze tusschen tong en tanden. Bijkans waanzinnig van woede en beleedigden trots, beet de vrouw toe, het bloed dat uit het tot de beentjes gekneusde vleesch spoot, uitspuwend toen de hand zich terug trok.

Het kind lag naast haar, kroop zenuwachtig snikkend naar haar toe. Zij wilde het grijpen en een tweede, bij voorbaat vruchtelooze, poging doen om te ontsnappen. Adriaan drukte haar ruw neder, het kind wierp hij weg,

„Dis net voor niet, nonnie, dat jij zoo maak," vermaande hij, „ek het mos voor jou gesê, ek zal jou net nou weer krij. Dit zal baje beter wees as jij stil blij."

En hij wekte haar overweldigenden afschuw op — den onweêrstaanbaren afschuw die de blanke vrouw heeft van den Kaffer — terwijl hij haar dwong, te luisteren naar het verhaal van den moord haars mans. Sneller dan Bootsman, met een omweg, had hij een draai van den weg bereikt waar dezen tusschen rhenosterboschjes, (die in Dolbaai geplant worden om goed brandhout te winnen) loopt en onzichtbaar is van buiten. Daar had hij zijn meester met een onverwachten klap tegen de slapen neêrgeslagen en verder afgemaakt. Vervolgens had hij Bootsman gesleept in de rhenosterboschjes om terstond naar huis te rennen. De ziekte van den buurman was verzonnen.

Met een lach waarvan de beteekenis niet te miskennen viel, spaarde hij de vrouw van zijn eerste slachtoffer geen enkele bijzonderheid, die haar diep zou kunnen schokken. Hij zei haar ook waarom hij den man gehaat, omgebracht had! Om vergiffenis vroeg hij niet. Integendeel: „Nonnie dear, jij is al te kwaai ver Adriaan geweest. Kijk hier..."

En hij martelde haar overigens reeds verstompt gevoel met een korte doch veelzeggende, walgelijk-realistische beschrijving van wat haar lot zou zijn. Binnen een

minuut of vijf, eerder niet, zou zij, afzichtelijk verminkt *en met afgesneden hals* bij haar man, die niet veraf lag, in de boschjes zieltogen.

Toen zij dit hoorde, deed de ongelukkige een laatste poging om uit de klauwen van het ondier te vluchten. Het schreeuwende, stilliggende kind, was tijdens die krisis, uit haar gedachten geweken, nu ook zonder 't meisje kon zij niet meer wegkomen.

De Kaffer, verwoed over dien herhaalden hardnekkigen weêrstand, gedreven door den alcohol, die nu krachtig begon te werken, doldriftig om het huilen van het gehate kind, werd onmenschelijker dan hij in 't huis geweest was. Alleen van een zeer korte worsteling, van haar kant weinig meer dan hevige stuiptrekking, wist de vrouw: Adriaan Baptist hield in elk opzicht woord. Het was hem bijna te veel moeite het logzware lichaam met akelig bloedenden hals en aan flarden gescheurd omkleedsel, over boomstammen, door greppels, langs veerkrachtige takken, te sleepen naar de plaats waar Bootsman lag. Een rochelend geluid uit de keel van zijn verscheurde prooi had zulk een invloed op zijn door bijgeloof, licht door schrik te verlammen, zintuigen, dat hij op 't punt stond, het allerlaatste gedeelte van 't programmma onuitgevoerd te laten. Maar.... Adriaan Baptist had in de Zondagsschool geleerd, dat hij zijn woord moest houden. Nonnie en haar man lagen naast elkander in 't ritselende rhenosterbosch. Het kind had zich moê geschreeuwd sliep in en bleef liggen.

Frischjes, met vochtdeelen beladen, woei 's anderen ochtends, vóórdat nog de fletsgrauwe gezichteinder door de stralen der opkomende zon geelrood gekleurd werd, de nukkige wind. Beslist koud was 't dien nacht niet geweest en als de langzaam drijvende, zich dreigend vervormende wolken, maar neêrsijpelden op Dolbaai, zou een middagzonnetje groeizaam weêr geven.

Zoo dacht dominus Moraal er tenminste over. Weliswaar kon men zich, wat landbouwkunde betrof, niet absoluut op zijn oordeel verlaten, want nog niet zoo lang geleden was 't, dat de eeuwig-ruziemakende kerkeraad van Dolbaai, met een paar stemmen meerderheid slechts, zijn salaris, zooveel had vermeerderd, dat Zijn Eerwaarde een bescheiden stukje bouwland kon koopen. Haver had hij gezaaid, opdat hij tenminste wat voêr zou hebben voor zijn eigen vee, indien er niet genoeg was om te verkoopen.

Dunne jas aan, kalotje op, zelfs de vroegkoffie voorafgaande pijp in den mond, kwam dominé aanslenteren. Vergenoegd bromde hij binnensmonds: een vrome goedkeuring van de alwijze bestiering der weêrsgesteldheid; een appreciatie van de tabak, die een vriend uit de Transvaal meêgebracht had; weldadig geestdriftige tevredenheid met den stand van de haver, die hij zag buigen en koket zich weêr oprichten in den bries. Werktuigelijk begon hij wat vlugger te loopen; opgewekte belangstelling bande den onkerkelijken, sukkelenden drentelpas.

„Alle vleesch is gras," dacht dominé, „en alle gras kan in vleesch worden omgezet, mits het niet te zuur is en genoeg kalk inhoudt, want anders worden de beesten toch maar heel gauw ziek. Maar, alla! die haver staat prachtig en tegen den tijd dat de vaalbonte, oprechte koe...."

Hé, wat was dat! Zou er achter dien draai in het pad, al een Kaffer-*umfazi*, met haar *piccanninny* zwalken?

Daarin kon moeielijk de verklaring gezocht worden van het bittere schreien, dat dominé's aandacht afleidde van zijn pieusekonomische overdenkingen. Kaffer-babies kikken niet, al worden ze, naar onveranderlijke gewoonte, door zonneschijn, regen en wind gedragen in een doek, gewonden om het middenlijf der moeder. 't Was dan waarschijnlijk een blank kind dat daar lag en dominé liep nog 'n beetje gauwer, al kon hij 't ook in 't eerst zelf niet gelooven, dat een witmanskindje zoo vroeg in den morgen in 't veld was. Zijne oogen overtuigden hem spoedig. Hij herkende het meisje, dat hij gedoopt en wier ouders hij menigmaal bezocht had. Hier was een misdaad gepleegd! Moraal zocht naar voor-

werpen of teekenen, die hem op het spoor konden brengen en ontdekte de twee verminkte lichamen, bleek, bloedig, koud.

Toen hij de vaneengereten kleedingstukken der vrouw en de afschuwelijke, breede wonde in haar hals zag, kwam nog een vierde menschelijk wezen op den grond te liggen. Dominé's zenuwen waren tegen dat bloedige tooneel niet bestand. Bootsman dood; Nooi Bootsman dood... en zóó dood! Dominé bleef ongeveer een uur liggen en kwam, na verloop daarvan, bij stukjes en beetjes weer op verhaal. Het kind nam hij mede, maar zonder overigens een nauwkeurig onderzoek in te stellen, vluchtte hij hals over kop naar Dolbaai. Zijn plicht gebood hem 't eerst naar Landdrost Munnik te loopen. De Landdrost zond een ijlbode naar Dr. Simson, den Distriktsgeneesheer, en deze liet zijn vriend Bergsman, een Hollander die hôtel en uitspanning hield, weten dat hij onmiddellijk moest inspannen. In draf ging het naar de rhenosterboschjes, waar een groepje nieuwsgierigen al bezig was de lijken te inspekteeren. Zulk nieuws verspreidt zich snel en de menschen loopen harder om twee verminkte lijken te zien, dan om een paar pond te verdienen.

Dr. Simson onderzocht den man: dood sinds den vorigen avond! En de vrouw: doodzwak, maar zij leefde nog. De dorpelingen wilden haar in triomf opladen. Wijselijk verbood de geneesheer dit. Ze had nog maar 'n goed uur te leven, was zijn uitspraak en ook bij het zorgvuldigste vervoer zou zij dadelijk doodbloeden. Door het toedienen van een opwekkend middel, slaagde de dokter er in, haar tijdelijk tot bewustzijn te brengen. Spreken kon zij niet! Geen geluid hoorden de omstanders gedurende het begin van 't gewichtige gesprek door dokter en landdrost met haar gevoerd. Daar de geneesheer vreesde, dat het gauw afgeloopen zou zijn, schreef hij verscheidene namen van verdachte personen op, met groote letters. Aan een nauw merkbaar hoofdschudden of een flauwe beweging der oogen zag men, dat de naam van den moordenaar niet geraden was.

De vrouw leed onzeggelijk gedurende die vruchtelooze ondervraging.

Eindelijk kwam iemand op 't denkbeeld, door middel van het schrift, te vragen of Adriaan de schuldige was. Toen weende de ongelukkige zacht; ze herkreeg hare spraak en lispelde: „Ja, die hij." Ze vroeg naar echtgenoot en kind, antwoordde nog op eenige vragen, en was niet meer.

Onmiddellijk bij het bekend worden van den misdadiger hadden eenige der vlugsten, blanken en zwarten, zich verspreid om Baptist te zoeken. Een paar renden naar een nabijgelegen hoogte, vanwaar ze het veld in den omtrek konden overzien. Anderen liepen naar 't dorp; een derde troep wilde eerst zijn slaapvertrek onderzoeken. Bij Bootsman's huis stonden reeds nieuwsgierigen, die de kamers hadden bekeken. Een der zwarte knechts van den molen was erbij. De aankomers riepen of ook iets omtrent Adriaan ontdekt was, aangezien hij de misdaad had gepleegd.

Adriaan? Dat kon men haast niet gelooven! „Adriaan?" herhaalde de Kaffer. Adriaan had hij zooeven nog gezien; die lag rustig op een stuk of wat meelzakken te slapen in den molen. Het leek wel of hij wat „poeza" (drank) op had.

Dat klopte met de leege en halfleege flesschen, die in de binnenkamer op den vloer lagen. Het geheele gezelschap draafde naar den molen. 't Was volkomen waar: daar lag Adriaan nog, slapende den slaap des rechtvaardigen, zoo gerust als een engel des onschulds. Alleen de omstandigheid, dat hij zoo laat op den dag nog zoo vast sliep en dat zijn kleeren er zoo uitzagen, deed vermoeden, dat er iets niet pluis was. Een krachtige schop tegen het breede lichaamsdeel maakte een einde aan zijn verdooving. Adriaan was een volleerd komediant, gelijk de meeste Kaffers, die door onverstandige kerk en zondagsschool bedorven zijn. Voortreffelijk speelde hij den verontwaardigde. Wie had het recht hem te schoppen, en wat deden al die menschen om hem heen?

Het regende verwijten en schoppen, maar Adriaan hield zich dom. Hij wist nergens van! Was zijn nooi dood? Foei, foei, wie kon dat gedaan hebben! En baas Bootsman ook? Twee, drie krokodillentranen, jenevertranen.

Ze moesten hem loslaten; hij zou meê-helpen om den moord te wreken.

De Landdrost was al gewaarschuwd en arresteerde den booswicht zonder verdere praatjes. Een boodschap werd naar de Kaap gezonden om het gerecht in kennis te stellen en de bijzonderheden, voor zoover bekend, te verspreiden. De couranten waren er vol van. Met afgrijzen vernam Zuid-Afrika het vreeselijke nieuws, dat door den geleerden korrespondent van een wetenschappelijk genootschap ook naar Frankrijk werd gezonden.

In Dolbaai waar men de vriendschap tusschen Santje en Adriaan van kindsbeen had gekend, bleef men het hoofd schudden over zulk een duivelschen toeleg. Niemand achtte zich meer veilig voor zijn Kaffervolk wanneer een jongen als Adriaan zulke dingen kon doen. Maar onder hen die 't hoofd schudden, waren er ook die de plechtige beschuldiging van de stervende vrouw niet geloofden, niet *konden* gelooven. Een Duitsch Zendelinggenootschap, waarvan Adriaan den laatsten tijd ouderling en koorzanger geweest was, protesteerde tegen de arrestatie van „den braven kleurlingbroeder, tegen wien geen bewijs bestond." De leden spraken lang en breed met de overige bevolking van Dolbaai, om, door Adriaan's vroom oogendraaien en ijverigen arbeid ten behoeve van Christus' kerk, de overtuiging te vestigen, dat ouderling Baptist een veel te heilig persoon was om in den tronk te zitten.

Harer majesteits vertegenwoordigers te Kaapstad waren goede Christenen, zooals het vertegenwoordigers van een allerchristelijkste majesteit betaamde. Ze liepen evenwel niet aan den leiband van den eersten den besten fanatieken geestelijke en Adriaan bleef Harer majesteits rantsoenen eten. Hij at zooveel als men hem geven wilde. Hij dacht er niet aan te bekennen.

De partijschappen liepen hoog. Er werden al petities, aandringende op invrijheidsstelling, geteekend, toen rechter Cloete uit Kaapstad kwam om zich een jury uit te kiezen en den vromen man te oordeelen. Teneinde niet zonder oorzaak den schijn te geven alsof men hem bij voorbaat *ver*oordeelde, werden ook eenige Engelsche inwoners in de jurybank geplaatst. Het Engelsche element in Zuid-Afrika, met overgeërfde aanspraken op het monopolie in „justice en fairplay", houdt namelijk door dik en dun vol, dat een kleurling al schuldig bevonden is, wanneer men een Boerenjury opdraagt uitspraak te doen. Maar ook een gemengde jury kon thans tot éénparige konklusie komen. Dat de Duitsche broeders konden zweren op de zalvende manieren en liefelijke stem van hun Adriaan, mocht niet als bewijs aangemerkt worden tegen de feiten, die den Mozambieker als den schuldige aanwezen. In de gevangenis had hij tijd gehad, een verhaaltje te verzinnen, dat dienen moest om zijn lang slapen en den toestand van zijn kleedij te verklaren. Hij erkende o. a. den vorigen avond wat teveel gedronken te hebben maar loochende alle schuld aan de misdaad.

Dat hun ouderling een gat in den dag had moeten slapen om zijn roes af te schudden, sneed den goeden broeders door de ziel, schokte evenwel geenszins hun geloof aan Adriaan's onschuld. De jury dacht er anders over. Rechter Cloete gaf een wenk — men bracht hem de zwarte muts, die opgezet wordt wanneer eens menschen onsterfelijke ziel van den rechterstoel in Gods genade wordt aanbevolen.

Baptist had zich al dien tijd onverschillig-kalm gehouden. Nu beefde hij toch even. Zijn knieën knikten; zijn Mozambiek-kleur werd een weinig lichter. Toen de rechter het vonnis uitsprak had hij zich reeds hersteld. Terwijl hij uit de rechtszaal naar de gevangenis vervoerd werd, scheen zijn spottende glimlach de maatschappij, die hij had leeren haten en waarop hij zich reeds gewroken had, uit te dagen. Ophangen bij

den nek? O, ja, ze konden hem maar ophangen!

De familieleden der Bootsmans, te Dolbaai zoowel als in de andere deelen der kolonie, waren niet tevreden met het vonnis. Ze hadden, naar 't schijnt, verwacht dat de rechter een der oude straffen, vierendeelen of radbraken of zooiets zou doen herleven, en de overgroote meerderheid van de bevolking der Kaapkolonie was het met hen eens, dat Baptist 't rijkelijk verdiende. Door dien moreelen steun aangemoedigd, hielden de Bootsmans eene konferentie, waarop besloten werd, jongenheer Adriaan uit den tronk te „bevrijden".... om hem langzaam aan stukken te scheuren en hem ongeveer te vergelden wat hij de vrouw, jegens wie hij alle reden tot dankbaarheid had, had aangedaan. Tot hun grooten spijt konden ze den moord op den echtgenoot dan niet wreken, want die was een snellen dood gestorven. Evenmin konden ze den verlaten toestand van het kind vergelden, want Adriaan had, voor zoover bekend, geen nakomelingen. Ze zouden hun plicht als Christenen doen door, vóór de strafoefening, en in Adriaan's tegenwoordigheid, een bidstond voor hem te houden, want een Christen bidt voor zijn vijand.

Dit waarlijk liberale plan kwam ter oore van eenige bemoeizieke lummels, want in Zuid-Afrika is een geheim dat aan *twee* menschen behoort, al geen geheim meer. De bemoeizieke lummels liepen naar de Duitsche broeders, die schreven naar invloedrijke vrienden te Kaapstad, die zich wendden tot de ministers, die beraadslaagden met Zijne Excellentie den Gouverneur, die bevel gaf tot het bewaken der gevangenis te Dolbaai door zes en dertig goed gewapende Fingo-Kaffers, die, gaarne een rasgenoot beschermend, geweldig schenen in het oog der Bootsmans, die afzagen van het plan en daarmede van den bidstond, die nu uitviel.

De broeders daarentegen, lieten niet af van 't gebed voor hun onschuldig geofferden ouderling.

De onschuldig geofferde ouderling ontsloot, 'n paar dagen vóór de plechtige terdoodbrenging, zijn onbevlekte ziel, pochend op het verwoesten van eer en menschenlevens. 't Kon hem absoluut niet schelen dood te gaan, deklameerde hij. Hij had zijn zin gehad!

Zijn Nonnie, 'n blanke vrouw.... En dan die heerlijke „spree". Neen, waarachtig, hij wist niet wat een zwartjong meer kon verlangen op *deze* wereld. Getroost zou hij een onderzoekingstocht ondernemen in de domeinen van de andere, getroost en zelfs met vreugde.

Na die interessante autobiografie, opgeluisterd door een haarfijne beschrijving van de toedracht der zaak en wat daaraan voorafging, achtte een amateur-zielkundige het de moeite waard, hem „af te laten nemen", dus, zijn portret te laten maken.

King, de beul of „laksman", zooals de Afrikaner zegt, kwam uit Kaapstad om een der afschuwelijkste schurken in 't klein, die Zuid-Afrika ooit gekend heeft, te laten schommelen. 't Was een uniek schouwspel te Dolbaai en ook uit de Kaap kwamen in King's kielzog toeschouwers. Baptist werd, omringd door zijn 36 Fingo's, uit de gevangenis gehaald en beklom het schavot met vasten tred, een onfortuinlijk politikus waardig.

Hij ging dood op zijn tijd. Met een zucht, gewijd aan het meer artistieke pad naar de vallei des doods, hetwelk ze gemeend hadden hem te doen bewandelen, keerden de Bootsmans het lijk en de galg den rug toe. Ze gingen besluiten over de toekomst van 't weesje. Het batig saldo van den ouderlijken boedel werd aangevuld door gaven, die te zamen een flink bedrag vormden. Het meisje werd te Kaapstad opgevoed en toen zij 18 jaren oud was, stond zij niet zonder bruidschat, kapitaal met rente vertegenwoordigden een groote som. „Klein nooi Bootsman van Dolbaai" vond een man die haar gelukkig maakte, maar men gaf haar geen Kaffer-pleegbroeder, die op lateren leeftijd Kaffer-dankbaarheid kon bewijzen.

Drie Fransche physiologen en psychologen waren naar Afrika vertrokken, zoodra ze mededeeling ontvingen van de monsterach-

tige misdaad. Zij verwachtten een doodvonnis en hoorden, tot hun groot genoegen, bij aankomst te Kaapstad dat Adriaan kort geleden gehangen was. Ze begaven zich naar Dolbaai en logeerden bij Bergsman, wiens staljongen de minder aangename taak waargenomen had, Baptist te begraven. Het lijk was niet teraardebesteld op het kerkhof waar Santje en haar man lagen. De kist was neêrgelaten in een gat onder de plaats waar de galg gestaan had en de Hottentotstaljongen kon precies zeggen hoe Baptist's overblijfselen op de gemakkelijkste manier te vinden waren. De geleerden hechtten nl. groote waarde aan het hoofd van den misdadiger. Ze waren klaarblijkelijk grooter in de physiologie dan in ethnografie en zielkunde, want ze konden niet begrijpen hoe een man als Adriaan zóó kon handelen. Een ondoorgrondelijk geval noemden ze het; maar ze hoopten door een vergelijking tusschen 't portret en den doodskop, benevens door een onderzoek van schedel en hersenen, het raadsel op te lossen. Hoe *kon* 'n man een meisje met wie hij van jongsaf omging eerst... Zij konden er geen hoogte van krijgen en moesten *à tout prix* het hoofd meênemen naar Frankrijk.

De autoriteiten werden omzichtig gepolst, waarbij 't bleek, dat geen permissie zou worden gegeven om de doodkist te openen. Dan maar zonder permissie! De staljongen, die zich zeer gevleid gevoelde door zijn overwicht op de drie vreemde, geleerde blanken, wilde er eerst niets van weten. Ze gaven hem te drinken en lieten goud zien. Hoeveel zou hij vragen? Honderd pond, zei de jongen, die geen tien pond hoopte te krijgen na al de zoopies, die hij reeds voor rekening van de hooge personages gedronken had.

Honderd pond was te veel. In Frankrijk is dat 'n kapitaaltje. Twintig boden ze. Dat gaat goed, dacht de Hottentot. „Vijf en twintig," zei hij, „en geen zier minder." Eigenlijk dorst hij 't niet goed te doen want hij riskeerde een ongemakkelijke dracht slagen, voegde hij er bij. Toen fronsten zich de respectieve voorhoofden der Franschen. Ze rekenden en mediteerden. Vijf en twintig *livres sterling* dat was, laat eens zien: zoo wat zes honderd en dertig francs. 't Was een heele rijkdom maar *enfin* de reis naar Afrika en terug met verblijfkosten zou 't genootschap toch wel ongeveer bankroet maken en 't kwam dus op een honderd francs niet aan.

De koop werd gesloten. De Hottentot groef na het middernachtelijk uur der spoken. *Hij vond*, hij sneed af, hij pakte in een zak, hij verblijdde de Franschen. De galg had op drogen grond gestaan en Adriaan's kop was nog mooi. Ongetwijfeld hebben de *savants* heel veel pleizier gehad bij het bevoelen der knobbels en 't opensnijden der hersenen.

Onze Hottentot zou geen Hottentot geweest zijn, als hij de vijf en twintig pond niet heel gauw met het geven van drinkgelagen, aan zichzelven ontaarde Kaffermeiden en Hottentot-wijven, er doorgebracht had. Hij liep in de gaten.

Niemand vermiste kontanten of vee. Toch had hij gestolen, heette het en: tronk toe; onderzoek; ontkenning; nog 'n beetje in tronk om berouw te kultiveeren; vrijlating.

De jongen verklapte het gevalletje; het lijk werd onderzocht en gevonden minus het hoofd. Instrukties werden gegeven om de dokters aan te houden. Op de zilte baren dobberden de heeren reeds.

De kop van Adriaan Baptist was voor Zuid-Afrika verloren, maar de eigenaardige dorpshumor kon zijn nagedachtenis niet verwaarloozen en herdoopte den ondernemenden staljongen, die voortaan een duim grooter was en bezoekers in 't hotel met begrijpelijken trots uiteenzette hoe hij aan zijn nieuwen naam was gekomen: Adriaan Baptist.

N. Levi.

Johannesburg.

EEN ROMAN

VAN

MARIE STAHL.

(Vervolg.)

Stauffen had iedere beweging met de grootste belangstelling gevolgd en kort daarna stelde hij voor, het lokaal te verlaten. Hij wist op de straat zoo te manœuvreeren, dat zij de zusters bij den eerstvolgenden hoek eener dwarsstraat tegenkwamen. Er werd gegroet en teruggegroet.

„Wie heeft Armin daar bij zich?" zei Hilde verwonderd. „Dat kan toch geen studiemakker zijn?"

„Zeg, Hilde, ik heb nog nooit zoo'n mooien man gezien," merkte Truida op.

„'t Is een volmaakt cavalier," voegde Hilde er bij, „ik ben benieuwd, wie 't is."

Toen zij thuis kwamen, vonden zij haar moeder precies in denzelfden toestand, waarin zij haar verlaten hadden en waarin zij zich sedert hun komst in Leipzig bevond, namelijk ten einde raad, waar zij in de bekrompen stadswoning al haar goed bergen zou. De helft der meubels was in een magazijn opgeborgen; het was onmogelijk gebleken, ze door de nauwe deur- en raamopeningen naar binnen te werken; de afmetingen waren voor het groote Brantikowsche heerenhuis berekend geweest. Men had wel de bel-étage van de groote huurkazerne in de Sebastiaan-Bachstraat betrokken, maar zelfs deze bleek hoogst ontoereikend te zijn, wat ruimte en inrichting betrof.

„Zeg mij nu alleen maar eens," herhaalde mevrouw voor de honderdste maal tegen haar echtvriend, „waar moet ik mijn groote kleerkast en mijn linnenkast laten zetten?"

„Om Godswil, doe wat je wilt, ik heb heel andere dingen aan mijn hoofd," zei Velten een beetje ongeduldig. „De chef uit de bierknijp beneden heeft me verteld, dat Langhanns, de slotenmaker, vier hoog, van plan is om er van nacht stilletjes van door te gaan. Hij is het laatste kwartaal nog schuldig."

„Waarom mag hij dan niet weg?" vroeg Truida.

„Wel," verklaarde mevrouw, „als hij eenmaal met zijn huisraad de woning verlaten heeft, mogen wij geen beslag meer laten leggen op zijn meubels voor de achterstallige huur."

Toen Armin thuis kwam, werd hij met vragen over zijn nieuwen kennis bestormd. Men voelde zich zoo eenzaam en verlaten in de vreemde stad, dat allen blij waren, langs den een of anderen weg eens met iemand van hun stand kennis te maken.

„Hij is een zekere graaf Stauffen, een

landsman, de eenige passende kennis voor mij in mijn klas; de andere zijn echte Leipzigsche lummels," verklaarde Armin met Pruisischen nationalen trots. „En verbeeld je, zeg, hij is al in de wieg verloofd geraakt met Lori Trachenberg, de eenige dochter van vorst Trachenberg."

Hllde en Truida vonden dezen omgang eveneens zeer passend en de verloving zeer romantisch. Alleen vonden zij het vreemd, dat hij nog op de schoolbanken zat. Armin legde haar de zaak uit.

Toen Truida hoorde, hoe haar aanblik hem in extase gebracht had, en dat hij zijn hoofd haast door de glasruit gestooten had om haar te zien, lachte zij vroolijk en gevleid.

Mevrouw Velten was er eveneens over in haar schik, dat haar zoon een „passenden omgang" gevonden had. Zij kende eenige leden van de familie Stauffen persoonlijk en wist heel precies, dat de Stauffens tot de oudste en rijkste families van het land behoorden.

Velten was intusschen, op deskundig advies, de vier trappen naar de woning van den slotenmaker bestegen. Hij wilde de luidjes het voorstel doen, de helft van de schuldige huur te betalen en den volgenden dag de woning te verlaten. Zulke onbetrouwbare huurders moest men tot elken prijs kwijt zien te raken. Zij zouden waarschijnlijk blij zijn, er met de helft van de huur af te komen.

Hij trof boven een nog jonge, slordig gekleede vrouw aan met verscheiden kinderen; hij kende ze reeds, want toen hij de huizen overnam, had hij alle huurders een bezoek gebracht. Hij sloeg tegenover haar denzelfden toon aan, waarop hij met zijn ondergeschikten op het land verkeerd had en die voor hem de eenig mogelijke was in den omgang met het proletariaat.

Maar juffrouw Langhanns nam een andere houding aan, dan hij van zijn menschen in Brantikow gewoon was. Zij bleef stil op den stoel zitten, waarop zij zat, met haar armen leunende op de onzindelijke tafel, terwijl het kind op haar schoot met zijn vingertjes knoeide in de onsmakelijke restjes van het middagmaal. Zij liet den huisheer staande zijn rede houden, terwijl wantrouwen en vijandigheid op haar niet leelijke maar brutale trekken te lezen waren.

Velten voelden zich door deze minachting beleedigd en geprikkeld. Op scherperen toon, dan hij zich voorgenomen had te spreken, hield hij de vrouw de noodzakelijkheid voor, op zijn voorstel in te gaan.

„Nou, ik zal 't tegen mijn man zeggen, dat de nieuwe huisheer zijn paar dubbeltjes zoo erg hard noodig heeft, hoor!" antwoordde zij spottend en tergend.

Velten ging boos weg en buiten de kamer op het trapportaal kwam hij den slotenmaker zelf tegen, die, toen hij hem aansprak, met de handen in den zak, de pet op het hoofd en de sigaar in den mond bleef staan.

Velten's geduld was ten einde. „Ik ben zoo juist bij je vrouw geweest, om te zeggen, dat ik je de helft van de huur kwijt scheld, op voorwaarde, dat je voor morgenavond de woning ontruimd hebt.

„Kalmpjes aan, mijn beste mijnheer," antwoordde Langhanns, die een beetje onvast op de beenen scheen te zijn en sterk naar alcohol rook, „ik heb er heelemaal geen plan op, de woning te verlaten. Wees maar niet bang voor je huur, man, ik zal je wel betalen, maar ik kan toch geen geld uit mijn ribbekast snijen!"

„Ik sta er bepaald op, nette menschen in mijn woningen te hebben," zei Velten scherp. „Menschen, die niet drinken, die weten, hoe ze zich tegenover mij te gedragen hebben en die mijn woningen zindelijk en ordelijk houden. Van dat alles vind ik bij u niets en daarom wil ik u niet langer als huurder in mijn huis houden."

„Wat?" schreeuwde Langhanns, „ik drinken? Ik niet zindelijk en netjes? Wat ben jij dan? Een overgewaaide Pruis, een bankroete heereboer met een groote bek! Wou jij me leeren wat fatsoen is? Het staat nog te bezien, wie van ons de fatsoenlijkste is."

„Als je morgen niet maakt, dat je weg

komt, laat ik je er uitzetten!" schreeuwde Velten woedend en liep ijlings de trappen af, want de scheldwoorden van den proletariër troffen hem als steenworpen. Hij was het overige deel van den dag zoo opgewonden, dat hij niet kon eten of drinken. Hij beweerde, dat zijn ergernis op zijn maag was gaan zitten en dat hij zich zwaar ziek voelde. Zijn vrouw haalde angstig de homœopatische boeken voor den dag en gaf hem droppels. Hij was meer dan woedend op het echtpaar Langhanns en gaf een agent een goede fooi, om ook des nachts de deur in 't oog te houden, zoodat het gezin niet met stille trom kon vertrekken.

Ondanks deze veiligheidsmaatregelen kwam hij niet tot rust en bij ieder geluid, dat zich op de trap liet hooren, liep hij met een angstig: „ze gaan er van door!" naar de voordeur.

Eerst nadat dit vermoeden herhaaldelijk ongegrond gebleken was, slaagde zijn vrouw er in, hem te bewegen om naar bed te gaan.

De familie lag reeds in diepe rust, behalve mevrouw, die zelden vóór middernacht naar bed ging en ook nu, half ontkleed, met een lampje door de vestibule liep en zich daarna in overpeinzingen verdiepte over de vraag, of de groote kleerkast uit Brantikow toch nog niet hier of daar een plaatsje vinden kon, toen plotseling de deur van de slaapkamer door haar echtgenoot heftig opengerukt werd en deze, in nachtgewaad, op den drempel verscheen met den uitroep: „Ze gaan er van door!"

Het drong niet zoo gauw tot het bewustzijn van mevrouw door, wat hij eigenlijk aan had; slechts vluchtig bemerkte zij, dat zijn toilet zeer onvolkomen was. Hij liet haar geen tijd tot eenige opmerking, maar was in het volgende oogenblik buiten in het portaal. Een hevig gestommel en een dof geroep om hulp drongen tot haar door. Daarop klonk de stem van haar man: „Hier, agent, kom eens helpen, de kerel wil er van door gaan!"

De angst voor haar echtvriend, dien zij reeds handgemeen zag met den robusten slotenmaker, overwon haar gevoel van welvoeglijkheid en zij liep in haar nachtjapon, met de lamp in de hand, haar man achterna.

„Dammed! you blackguard! Murder! thief!" hoorde zij een vreemde stem roepen tusschen het hulpgeschreeuw van haar echtgenoot. En bij het schijnsel der lamp ontwaarde zij met ontzetting, dat deze een vreemden heer bij de kraag had, die heftige en toornige bewegingen maakte, om uit zijn handen los te komen. Ook Velten bemerkte nu zijn vergissing, liet zijn slachtoffer los en stond in het eerste oogenblik verstomd van schrik. De vreemdeling balde de vuisten tegen hem en ging door in het Engelsch tegen hem uit te varen waarvan hij gelukkig geen woord begreep. Maar mevrouw Velten verstond hem wel en nu trad zij met al de haar ten dienste staande waardigheid naar voren en verklaarde in ietwat gebroken Engelsch de aanleiding tot het misverstand. De vreemdeling scheen gauw gekalmeerd; hij begon zelfs te lachen en keek verwonderd beurtelings man en vrouw aan. Hij stelde zich voor als mijnheer Hopkins, de geestelijke der kleine Engelsche gemeente in Leipzig. Hij had op driehoog een bezoek gebracht en zich daarbij wat verlaat. Eindelijk ging men met de noodige plichtplegingen en van weerszijden verzoend naar zijn respectieve woning.

Toen het echtpaar weer thuis was gekomen, kreeg de komische kant van het geval de bovenhand. Het bleek, dat mijnheer in het donker den regenmantel van zijn vrouw aangedaan had, die de gebreken in zijn toilet trouwens maar zeer onvolkomen bedekte.

Het duurde lang, eer zijn vrouw wat bedaard was van het lachen over den schilderachtigen aanblik, dien hij bood, maar hij bromde: „Nu, zeg, jij ziet er ook niet uit, om in een salon te verschijnen, kijk maar eens in den spiegel." En daarna werd hij melancholiek en sprak zuchtend van: „aan lager wal geraakt zijn" en „portiersdiensten verrichten moeten."

De historie had nog een naspel. Den volgenden morgen bleek het, dat, terwijl

Velten op de voortrap den Engelschen predikant aangevallen had, de slotenmaker Langhanns en zijn gezin met pak en zak langs de achtertrap ontkomen waren.

Deze tijding was een ware opluchting voor mijnheer Velten. „Goddank," zei hij, „dat de kerel de deur uit is; er waren anders misschien ongelukken gebeurd."

Zesde Hoofdstuk.

Den volgenden morgen ging Truida met haar schilderapparaten naar de „Centraalhalle."

In het Leipziger dagblad had zij de aankondiging gelezen van een schildercursus voor dames, in de Centraalhalle, onder leiding van den schilder Winkler en daar zij een waren hartstocht had voor teekenen en schilderen, een voorliefde die zich reeds op het dorp in allerlei koene pogingen geuit had om menschen en dieren af te beelden, was haar eerste en vurige wensch geweest, hier in Leipzig aan dezen cursus deel te nemen, die het voordeel bezat, ongehoord goedkoop te zijn.

Zij was niet onaangenaam verrast, toen zij op weg naar de schilderschool, graaf Stauffen in de Centraalstraat tegenkwam.

Dezen keer beviel hij haar nog beter. Wat een prachtige lichaamsbouw en welk een echt aristocratische gelaatstrekken. Hoe fijn kleedde hem de lange, moderne overjas; alles aan hem was chic en voornaam; met welk een ongezochte achteloosheid hing de punt van zijn roodzijden zakdoek uit de borstzak van zijn grijzen paletot!

Toen hij haar zag, stak hij haastig de straat over, kwam recht op haar toe en groette haar met de grootst mogelijke beleefdheid.

Er lag iets in zijn blik, dat Truida's hart plotseling sneller deed kloppen en haar wangen kleur aanjoeg. Een vreemd en heerlijk gevoel doortintelde haar. De leege straat, de eentonige grijze hemel daarboven, alles maakte zijn verschijning nog opvallender, en, zooals ze daar elkaar tegenkwamen was het Truida, als ware dit geen gewone ontmoeting, maar een gebeurtenis. Zelfs het nieuwe en interessante van de schilderles kon dezen indruk niet uitwisschen. En de schilderles was werkelijk zeer amusant.

Truida, die pas van buiten kwam, voelde zich geweldig geïmponeerd door de groote zaal met grijze muren, met haar kolossale, tot aan den grond reikende vensters en de vele in het rond staande schildersezels. Dames van verschillenden leeftijd en landaard waren aan het teekenen en schilderen, terwijl mijnheer Winkler helpend en leidend van de een naar de ander ging.

Van de aanwezige dames schilderden de Duitsche jonge meisjes bijna allen met waterverf of op porcelein en enkelen teekenden met houtskool en zwart krijt; slechts een paar hadden zich aan het schilderen met olieverf gewaagd.

Van de vreemdelingen viel Truida in het bijzonder een knappe, elegante, Engelsche jonge dame op, die met krachtige penseelstreken reusachtige ooievaars en krokodillen tusschen arrangementen van palmbladeren op een vuurscherm schilderde.

Toevallig stond Truida's schildersezel naast die van deze interessante dame. Truida had een groot doek gevraagd en was van plan, naar een fotografie, voorstellende het heerenhuis te Brantikow met een gedeelte van het park, een schilderstuk als Kerstgeschenk voor haar ouders te maken.

Mijnheer Winkler keurde het plan goed en Truida begon met veel ijver met houtskool aan de teekening.

„Mister Oeinkler!" riep de knappe, blonde Engelsche plotseling, op een ietwat gebiedenden toon: „please, hoe maak ik het *eye* van krokodil?

Hulpvaardig kwam Winkler van het andere eind van de zaal toesnellen. „Ei?" vroeg hij verwonderd, „u is toch niet van plan krokodille-eieren in het landschap aan te brengen?"

„*Please*, het *eye!*" hield Albion's trotsche dochter vol, „de krokodil moet hebben een *eye!*"

Mijnheer Winkler was in de grootste verlegenheid, maar Truida vond de grap te kostelijk, om er, door haar dienst als tolk aan te bieden, een eind aan te maken.

„Ja, als u er nu absoluut op staat, kunnen wij hier misschien een arrangement van riet, biezen en krokodille-eieren aanbrengen," overlegde de leeraar aarzelend, die aan onmogelijke invallen van zijn leerling gewoon scheen te zijn.

„Ik niet verstaan, mister Oeinkler?" was het eenigszins geprikkelde antwoord. „U alleen moet maken voor mij de *eye*."

Nu zag de leermeester er zoo radeloos uit, dat Truida beleefd tusschenbeide kwam en hem meedeelde, dat *eye* het Engelsche woord was voor *oog*.

Alle aanwezigen lachten. De Engelsche jonge dame keek Truida vriendelijk en dankbaar aan en toen het „you speak English" bevestigend beantwoord werd, was het gesprek al gauw op gang.

Lillian Severn was even oud als Truida en ter voltooiing harer opvoeding in gezelschap van een gouvernante naar Leipzig gekomen. Zij woonden in een pension op het Floraplein, waar het haar evenwel niet bijzonder beviel.

Aan het eind van de les wisten de beide jonge meisjes zoo tamelijk elkanders levensgeschiedenis en waren besloten, vriendinnen te worden.

Tegen den avond verraste graaf Stauffen de familie Velten met een bezoek. Hij kwam in civiel en zijn uiterlijk, zoowel als de gemakkelijkheid en zekerheid van zijn optreden deden vergeten, dat hij nog op de schoolbanken zat; hij was op en d'op een volwassen man.

Mijnheer Velten werd sedert zijn vertrek uit Brantikow voor de eerste maal weer opgeruimd en spraakzaam. Het was een genot, over het gelukkige verleden en de vroegere vrienden en standgenooten te praten en nadat graaf Stauffen alle deze lievelingsthema's met deelnemende belangstelling had aangehoord, nam hij afscheid, toen de gebruikelijke visitetijd om was, een zeer aangenamen indruk bij iedereen achterlatende.

„Het is gelukkig, dat ge hier direct een goede vriendschap gesloten hebt, mijn zoon," zei mijnheer Velten tot Armin, „de jonge man heeft voortreffelijke manieren."

Mevrouw haalde den Almanach de Gotha voor den dag en verdiepte zich ernstig in den geslachtsboom der familie Stauffen, terwijl Hilde naar haar schrijftafel liep, om haar dagelijkschen brief aan haar galant af te maken en hem van de nieuwe kennismaking te vertellen.

„Wat denk je, Klaartje, willen we Stauffen voor Zondag ten eten vragen?" zei Velten goed gemutst.

„Maar, lieve man, op zoo iets ben ik immers in 't geheel nog niet ingericht. Als wij hem uitnoodigen, moeten wij toch behoorlijk voor den dag komen en je weet, hoe slecht onze tegenwoordige keukenmeid kookt. En dan, ik kan de groote kist, waar het fijne tafelgoed in zit, niet uitpakken, voordat mijn groote linnenkast ergens een plaatsje gevonden heeft...."

„Och, mama, dat zullen wij wel in orde brengen, wij halen uit de kist, wat wij noodig hebben," riepen Truida en Hilde door elkaar en papa voegde er bij:

„Maak toch overal niet zoo'n omslag van, vrouwtje. Bouillon zal Auguste toch wel kunnen koken, als ze een goed stuk vleesch krijgt. Bij Felsche zijn heel fijne vleeschpasteitjes te krijgen; die zal ik wel vroeg genoeg gaan bestellen. Dan nog wat visch, gebraden vleesch en compôte — dat is voldoende. En voor dessert een taart, voilà tout!"

Mevrouw werd overstemd en moest toegeven. Hilde opende haar brief nog eens en voegde er een P. S. bij over de voorgenomen uitnoodiging. Truida was in een aangenaam opgewonden stemming en maakte meer werk van haar toilet voor den volgenden Zondag dan anders haar gewoonte was.

Mijnheer Velten noodigde graaf Stauffen met een vriendelijk briefje uit en kreeg een antwoord, dat de dames compleet in verrukking bracht. Het was met krachtige en elegante letters op hoogmodern karton ge-

schreven; bovenaan prijkte een geperste gravenkroon; de schrijver betuigde zijn dank voor de vriendelijke uitnoodiging en meldde, dat hij het genoegen zou hebben, den volgenden Zondag aanwezig te zijn.

Den volgenden dag, ontmoette Velten op straat den Engelschen geestelijke, dien hij zoo onverhoeds op de trap aangevallen had. De beide heeren wisselden een beleefden groet en mijnheer Velten voelde de noodzakelijkheid, om te vragen, of de schrik geen nadeelige gevolgen had gehad.

En, een plotselinge opwelling volgende noodigde hij den Engelschman uit voor het diner op den eerstvolgenden Zondag.

„Iemand meer of minder maakt niets uit," zei hij tot zijn vrouw, die een angstig gezicht zette bij de gedachte aan de kunstvaardigheid van Augusta, „en ik ben den stakker toch werkelijk een kleine schadevergoeding schuldig voor zijn schrik."

„Hoe heb je je dan tegen dien man verstaanbaar gemaakt?" vroeg mevrouw Velten.

„O, dat ging wel. Enkele woorden, zooals diner, Zondag, drie uur verstond hij. Voor het overige ging het met teekens."

Hilde werd aangenaam verrast, toen 's Zaterdagsavonds haar galant, Egon von Lodenstein, onverwachts overkwam.

Het verlangen, de nieuwe woonplaats van zijn meisje te leeren kennen, en ook een heel klein beetje jaloezie tegen graaf Stauffen, hadden gezegevierd over de stem van het kalme verstand, die den jongen man een zoo verre en dure reis ontried.

Hij kwam 's avonds laat aan en kon maar tot Zondagavond blijven, daar hij Maandagmorgen weer dienst had, maar de geheele familie Velten was zoo verheugd over dit bezoek, dat niemand zich ook maar even met de vraag bezighield, of het in de gegeven omstandigheden niet een groote dwaasheid was.

De Zaterdag verliep gezellig en vroolijk; Egons goed humeur en tintelende geest brachten een opgeruimde stemming in den huislijken kring. Den volgenden morgen vergezelde mijnheer Velten de jongelui naar de kerk. Het was een waar genot voor hem, zich te kunnen vertoonen aan de zijde van dezen netten Pruisischen luitenant; en in der daad wendde zich menig oog naar het knappe, jonge paar en den deftigen ouden heer, wat Velten met geheime genoegdoening opmerkte.

In de beste stemming kwam men thuis, maar daar vond men mevrouw aan de wanhoop ten prooi.

„Als iemand niet over het noodige personeel beschikt, moest hij eigenlijk geen gasten vragen," zeide zij haast huilend. De misère van haar veranderde positie was haar nog niet zoo drukkend voorgekomen als heden. De kunst, om op waardige wijze de eer van een voorname huishouding op te houden, verstond zij volkomen; dienstboden te commandeeren was haar lust en haar leven, maar zij had zelf nooit koken geleerd en was in alle huislijke werkzaamheden onbeholpen. En nu verlangde Augusta niet alleen hulp bij haar kokerij, maar als men op tijd klaar wilde zijn, moest men alle overige voorbereidingen voor het diner zelf op zich nemen. Armin was al aangesteld als poetser van het zilverwerk, Truida dekte de tafel en waschte glazen en porcelein, welke laatste artikels zoo even pas uitgepakt waren en een duchtige reiniging hoog noodig hadden. Mevrouw stond in de keuken, in iedere hand een kookboek en jammerde, dat zij de geschreven recepten van haar moeder niet kon vinden, terwijl Augusta al geheel in de war was geraakt door de beide kookboeken, waaruit mevrouw haar onophoudelijk voorlas, steeds twee verschillende recepten voor één gerecht door elkaar. En nu kwam mijnheer nog met schreeuwend duur gekochte perziken aan en verlangde, dat daarvan op staanden voet een bowl gemaakt zou worden. Toen verloor zijn echtgenoote voor een oogenblik werkelijk haar anders onveranderlijke gelijkmoedigheid en kalmte. Zij verklaarde hem op tamelijk scherpen toon, dat zij het onzin vond, een diner te geven, als zij niet over een perfekte keukenmeid en een gedresseerden bediende kon beschikken.

Ineens was Velten van de hoogte zijner goede stemming in de diepste diepte van het gedrukte bewustzijn zijner treurige positie neergetuimeld.

„Hoe komen we nu in Godsnaam nog klaar?” steunde mevrouw Velten, wie reeds het zweet op het voorhoofd stond.

„De bowl is nog niet eens uitgepakt en ik weet op geen stukken na, in welke kist hij zit.”

De jong verloofden boden direct aan, de taak van het opzoeken van den bowl op zich te nemen en verdwenen in den kelder, waar de nog niet uitgepakte kisten stonden. Mevrouw nam weer haar beide kookboeken op en ijlde naar de keuken terug. Als om de algemeene verwarring nog grooter te maken, kwam Mr. Hopkins, de Engelsche geestelijke, een uur vroeger dan hij was uitgenoodigd. Hij had, naar het scheen, de gebarentaal van mijnheer Velten niet voldoende begrepen. Nu had de laatste wel is waar zoo goed als niets te doen, en zou zich derhalve zonder bezwaar geheel hebben kunnen wijden aan de conversatie met zijn te vroeg verschenen gast, maar het scheen, dat het rangschikken der plaatsen en der flesschen op de tafel hem buitengewone inspanning kostte, want hij verklaarde zich plechtig voor meer dan half dood en verzekerde, dat hij de vermoeienis van een gesprek met den vreemdeling niet zou overleven. Alle tien minuten kwam hij uit de huiskamer geloopen, waar hij met Mr. Hopkins zat, om te vragen, of er dan niemand was, die hem kon aflossen, want hij had nu al razende hoofdpijn. Maar ook aan de rampen en tegenspoeden van dezen voormiddag kwam een einde en toen men eindelijk aan tafel zat en de vruchten van den inspannenden arbeid genoot, was ook de algemeene opgeruimdheid weer spoedig teruggekeerd.

Egon had gezorgd voor een voortreffelijken bowl en nadat allen daarvan eenige glazen gebruikt hadden, zag men nog slechts de humoristische zijde van de zaak; met twee opgeruimde, vroolijke dischgenooten als Egon en Camill Stauffen was het dan ook moeilijk, niet in een goede stemming te komen. Beiden liepen over van geestige zetten en Truida bleef niet achter. Stauffen had de aardigste attentie's voor haar en ofschoon hij zich steeds met het geheele gezelschap bemoeide, wist hij toch die niet te beschrijven aanknoopingspunten te vinden, die zeiden, dat hij toch eigenlijk alleen voor haar aanwezig was. En met welk een beminnelijken tact deed hij, als bemerkte hij niets van de gebreken in de bediening! Zelfs slaagde hij erin, het gedeemoedigde zelfbewustzijn van mevrouw Velten weer wat op de been te helpen, door haar op fijne en kiesche wijze complimenten te maken over haar huiselijken kring. En het gelukte hem, haar vertrouwen geheel te winnen, door zich zonder voorbehoud te verklaren voor de homoeopathie en te vertellen van wonderkuren, die hij buiten zelf aan boerenkinderen verricht had.

Mr. Hopkins, de Engelsche geestelijke, stelde zich voor zijn ontoereikende kennis der Duitsche taal, waardoor hij aan het gesprek weinig deelnemen kon, voldoende schadeloos door een verbazingwekkende krachtsontwikkeling in het eten. Nooit had iemand kunnen denken, dat dit schrale mannetje, dat steeds met de typische zachtmoedige, geduldige uitdrukking, aan Engelsche geestelijken eigen, zijn oogen neersloeg, tot zoo iets in staat was. Het scheen hem niet bijzonder te hinderen, dat de conversatie buiten hem omging; met des te grooter toewijding kon hij zich geven aan het genot van spijs en drank. Meer dan een vriendelijk en dankbaar geknor, wanneer men hem een schotel aanreikte, kwam dan ook niet over zijn lippen.

Nadat men later in de huiskamer een kop koffie gedronken had, gaf Velten, die als buitenman niet van in huis zitten hield het verlangen te kennen, een wandeling te doen.

Graaf Stauffen wist direct een goed plan. Hij stelde voor naar het Rosenthal te gaan waar dien avond een concert gegeven werd. De entree was maar vijftig pfennig en dan, men kon evenals in het Berlijnsche concertge-

bouw aan tafeltjes zitten en wat gebruiken.

Het voorstel werd bij acclamatie aangenomen, te meer, wijl Egon na afloop van het concert den laatsten trein naar Berlijn nog kon halen.

Mr. Hopkins was kort na het eind van den maaltijd vertrokken, nadat hij een poosje met een engelachtig zachte gelaatsuitdrukking in een gemakkelijken stoel van de huiskamer uitgerust had van de bij het diner ontwikkelde activiteit.

„Geeft u hem nog een broodje met kaas mee; ik geloof bepaald, dat de stakker niet genoeg gekregen heeft," fluisterde Camill Stauffen Truida toe, terwijl Mr. Hopkins met veel strijkages de deur uitging.

De wandeling naar het Rosenthal en het concert bleven in Truida's herinnering als de bekoring van een sprookjesdroom. Zij liep met Stauffen en Armin vooraan, de verloofden en haar ouders volgden. Nog nooit had zij met iemand zóó gezellig gebabbeld als met dien jongen man, die aan ieder onderwerp een bijzondere aantrekkelijkheid wist te geven. En hoe heerlijk was het Rosenthal! Een zachte, bedekte lucht hing over de uitgestrekte grasvlakten en daarom heen weefde het lage houtgewas en verderop het hooge geboomte zijn vage, violette avondtinten. Het was een eenvoudig landschap, maar er lag een droomerige, heimwee wakker roepende zwaarmoedigheid over deze in groote lijnen geteekende vlakte en over het in nevelen gedrenkte boschverschiet. En hoe heerlijk was het, daarna in de concertzaal te zitten, en bij de muziek stil te mijmeren, over dingen, ver boven het aardsche en alledaagsche; droomen, die zich van het concrete losmaakten en zich oplosten in een zonnigen nevel van aandoeningen en fantastische sprookjesgestalten.

Voor het dorpskind had de ruime, schitterend verlichte concertzaal iets van een feeënpaleis, de opgewekte, militaire muziek sleepte haar mee; de dichte menschenmassa, die vreedzaam om de tafeltjes zat, gaf haar den indruk, midden in het gewoel der groote wereld te verkeeren. En in dien zoeten roes harer fantasie sloop nu nog iets ander, iets onbekends en vreemds, doch dat alles, wat het jonge meisje tot nu toe van geluk en vreugde gedroomd had, ver achter zich liet. Het was nog niet in woorden uit te drukken, het was verblindend als het zonnelicht, dat plotseling in de oogen dringt. Truida zat naast graaf Stauffen en als vonken vielen zijn blikken en gefluisterde woorden in dien zaligen roes.

Als in een droom verkeerende liep zij bij het naar huis gaan aan zijn zijde.

Hij ging met haar mee tot de deur harer woning en in de donkere lanen van het Rosenthal greep hij plotseling haar hand en drukte er een langen, vurigen kus op. En daarna voelde zij door haar gansche lichaam een gloeiing en trilling, die haar als in een koortsgloed zich op haar leger deed omgooien en haar den slaap roofde.

(Wordt vervolgd.)

JAN C. DE VOS

(25 Jaar Tooneelspeler)

DOOR

J. A. HOLTROP.

Daar jubelt weer een eerste onder de broeders, een uit het voorste gelid: JAN C. DE VOS. Al meer dan 25 zomers scheiden hem van het beslissende moment, waarop hij burger werd in die wereld van schijn en spel. Rijk aan wisseling en ervaring was er zijn loopbaan, alles wat het leven in de coulissen-wereld kan meebrengen, heeft hij er doorleefd en heel wat stormen zijn daar over hem heengewaaid, hebben hem geschud, geschokt, tegen den grond gesmakt en weer voorwaarts gestuwd. Zijn prikkelbaren aard, zijn licht-ontvlambaar gemoed, zijn plannenrijk hoofd, zijn doortastenden wil, zijn impulsiviteit waren oorzaak van een rusteloos leven, aan afwisseling rijk. Groote verwachtingen en bittere teleurstellingen, worstelen, struikelen, overwinnen, vallen, — 't ligt alles steeds omsloten in 't lot van hen, die door moeder natuur zijn begiftigd met gaven en karaktertrekken als die van JAN C. DE VOS.

Jan C. de Vos, vóór 25 jaar.

Den 8sten Juli 1855 werd hij geboren te 's-Gravenhage. Zijn vader JACOBUS DE VOS was hoofdonderwijzer aan eene school voor uitgebreid lager onderwijs in de Juffrouw Idastraat. Zijn moeder, Aafje Alblas, was het type van de degelijke oud-hollandsche huismoeders met de kap, die altijd doen denken aan het bekende schilderij van Rembrandt. Ofschoon beiden groote liefhebbers van tooneelvertooningen, zou geweldige schrik en angst hen hebben bevangen, als iemand hen met schijn van grond had voorspeld, dat de toekomst van twee hunner zoons „op de planken" lag.

Want het tooneel van toen was weer heel erg in miscrediet geraakt. Tooneelspelers werden niet ontvangen in salons of binnenkameren van gegoede families. Zij behoorden thuis in hun eigen afgerond wereldje en leefden daar vrij en onverschillig, naar eigen zeden en gewoonten. De wereld daarbuiten bleef voor hen gesloten. Doch niet altoos was dat zoo streng geweest. Nog gedurende het eerste vierde der vorige eeuw had het

geletterde publiek in relatie gestaan met tooneel en tooneelspelers. De tooneelschrijver Mr. WISELIUS had met de actrice Mevr. GREVELINK nog een genootschap van welsprekendheid opgericht, waar publiek en artiesten elkaar veel ontmoetten en waar o. a. MATTHIJS SIEGENBEEK in 1828 zijne redevoering ter nagedachtenis van de beroemde actrice WATTIER-ZIESENIS uitsprak. In de 17^e^ eeuw, het tijdperk van Hollands Grootheid, toen dus ook de kunst bloeide op het schoonst, nam een man als Prof. FRANCIUS les in de welsprekendheid bij ADAM KAREL VAN GERMEZ, een acteur.

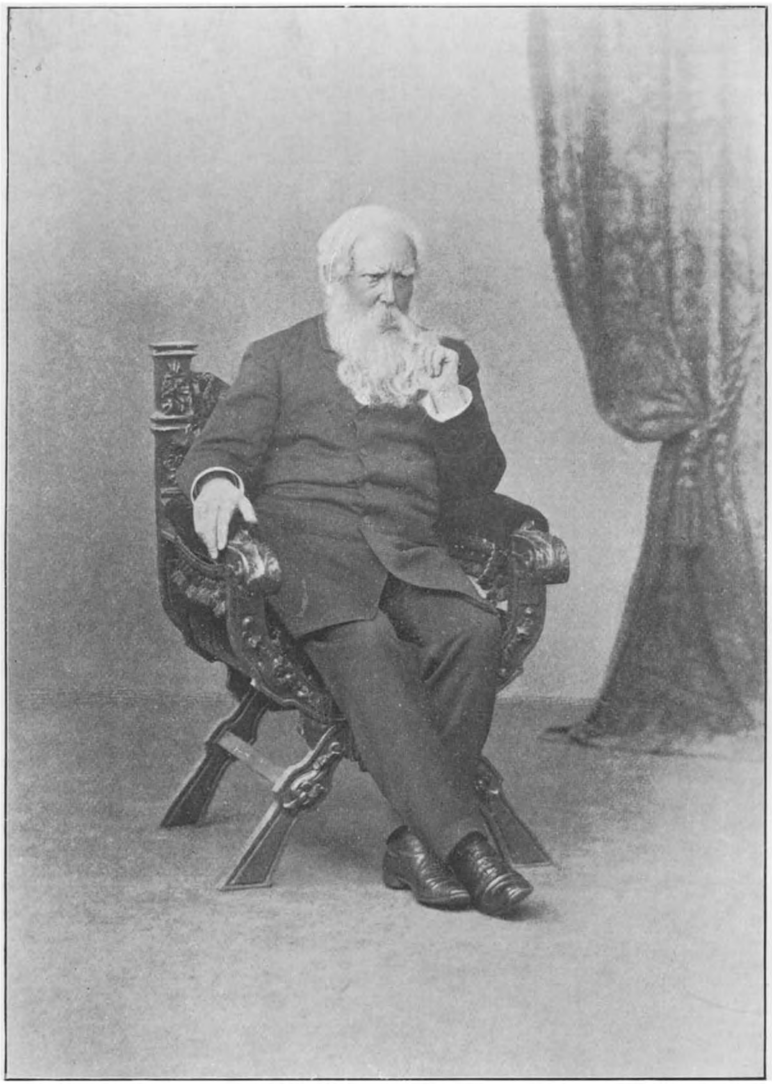

„Overste Schwartze" in *Haar Thuis.*

Tallooze voorbeelden zijn aan te halen van eene hoogere waardeering van tooneelspelers in vroegere jaren. Ten onrechte meent men veelal dat de stand voorheen steeds weinig in tel was, doch in 't midden der vorige eeuw stond het gilde in geen goeden reuk. Brave burgerouders durfden er dan ook niet aan te denken om hunne kinderen aan de planken over te leveren. Onze JAN C. werd dus door zijn eigen vader voor wat beters bestemd.

Toen JAN acht jaar was, gebeurde het dat de ouwe heer DE VOS de destijds overbekende kostschool „Schoonoord" te Rijswijk bij Den Haag overnam. Daar ontvingen zonen van de eerste families uit 't land hunne opleiding voor de academie, de polytechnische school, voor adelborst, cadet, of ook wel voor den handel. De jonge JAN was bestemd voor de „klassieke studie."

Hij moest naar Leiden. Doch de vader stierf nog vóór hij dit plan kon ten uitvoer brengen. Hij had zich overwerkt; bereikte nog niet eens zijn 42ste jaar.

Dat was een geweldige slag voor 't gezin, te meer daar de financieele omstandigheden van dien aard bleken, dat van alle verdere studie moest worden afgezien. Een aanbod van een rijken vriend zijns vaders om den 16jarigen jongen voor violist op te leiden, (JAN speelde „lief" viool) werd afgewezen en de voogd besliste, dat hij in 't bouwvak zijn toekomst zou vinden. De jongen durfde niet reppen van het tooneel, waar hij toen al aan dacht. Natuurlijk, want vroeger op school was hij altoos een baas geweest in 't voordragen. De meesters van de andere klassen staakten vaak een poosje hun lessen als de zoon van den directeur fragmenten van stukken of verzen voordroeg. De belangstelling was dan steeds groot bij een ieder. Geen wonder dat de zucht naar het tooneel bereids was ontkiemd. Hij zweeg evenwel, wist eigenlijk ook niet wat hij wilde, en werd geplaatst op een timmermanswinkel, bij VAN ZANTEN in Den Haag. 's Avonds moest hij de teekenacademie bezoeken en zoo zou hij worden klaargemaakt voor architekt. Of er veel kwam van timmeren en of hij niet meer zijn lust tot het maken en voordragen van verzen botvierde?.... In elk geval bleef hij slechts kort passer en duimstok hanteeren. Want zijn doortastendheid bracht

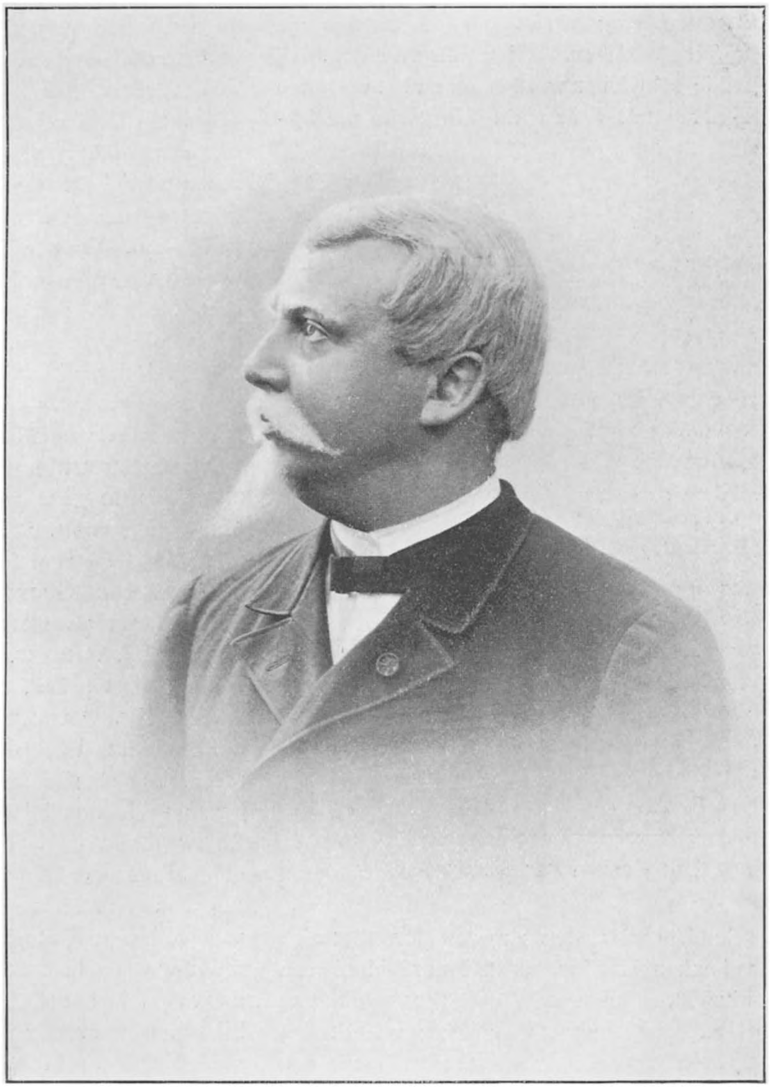

„Halma" in *Eerloos*.

hem in aanraking met een man, wien vele jonge talenten hun lateren roem te danken hebben. In het later door DE VOS geredigeerde weekblad „de Lantaarn” verhaalt hij zelf hoe hij KNEPPELHOUT leerde kennen:

„Den laatsten Augustus van het jaar 1872 zat een jong violist mij des avonds zijn nood te klagen. Wij waren vrienden. Hij wilde soloviolist worden en na het voltooien zijner studies aan de Haagsche muziek-

„Prins Willem III” in *Sinjeur Semeins.*

school, onder den grooten JOACHIM zich volmaken in zijne kunst. Maar hij had geen uitzicht, dien droom ooit verwezenlijkt te zien... Begaan met mijn jongen vriend, dien ik toen vereerde als een muzikaal genie, zon ik op middelen om hem zijne wenschen te doen bereiken. Ik had dikwijls den naam KNEPPELHOUT hooren noemen als de beschermer van JAN DE GRAAN, den onovertroffen vioolspeler, den genialen leerling van FRANS COENEN en JOACHIM. Overmoedig, als de jeugd is, besloot ik over mijn vriend te schrijven. Het antwoord was welwillend. Wie, die mijnheer KNEPPELHOUT om hulp of raad vroeg, werd niet welwillend beantwoord?.... Maar Mijnheer — zoo noemden zijne protégé's hun weldoener allen — maar Mijnheer wilde *dit* weten, *dat* onderzoeken, *dáárover* nadere inlichtingen hebben.... Want hoe dikwerf was hij niet teleurgesteld en soms zelfs voor zijn belangeloosheid met ondank beloond!.... Zoo kwam ik met den edelsten der menschen in aanraking. Hij hielp mijn vriend, maar verwezenlijkte diens wenschen niet geheel, omdat zijn scherpzinnigheid de juiste mate van diens talent — door de uitkomst gestaafd — gepeild had. Voor mij echter werd hij een tweede vader en ook toen ik zelf kinderen had, bleef ik hem dezelfde kinderlijke genegenheid toedragen, die hij wist in te boezemen. Ieder, die Mijnheer — laat hem mij nog zoo noemen — van nabij gekend heeft, bewonderde, vereerde hem, had hem lief.”

KNEPPELHOUT leeft zonder twijfel niet alleen als de geestige „Klikspaan” in veler herinnering voort. Behalve voor JAN C. en zijn vriend en voor den helaas zoo vroeg gestorven JAN DE GRAAN, werd KNEPPELHOUT de beschermer van een TH. DE BOCK en van CORNELIS J. SCHULZE. Hij had zijn protégé's in alle kunstvakken.

Aan KNEPPELHOUT had hij het dus te danken, dat hij op 17jarigen leeftijd zijn afgebroken studies weer kon hervatten. Hij kwam te Leiden bij Dr. RUTGERS VAN DER LOEFF in huis, deed een half jaar later admissie-examen en werd Leidsch student. Hij zou rechten studeeren voor den titel maar zich eigenlijk toeleggen op Hollandsche litteratuur en taalstudie. Hij werkte veel, maar.... in kunst. En zoo kwam het dat hij wel is waar nog slaagde voor zijn klein mathesis, maar zakte voor zijn propaedeutisch examen, want.... hij had niets uitgevoerd.

Toen trok hij naar Den Haag en ging daar op kamers wonen, zich voornemend om akte te gaan halen als leeraar bij 't middelbaar onderwijs. Daarna kwam hij weer een poos bij Prof. COSIJN te Leiden wonen, doch kreeg daar onaangenaamheden, omdat hij zich beleedigd voelde in de nagedachtenis van zijn toen pas gestorven moeder.

Daarom liep hij weg, werd voor onhandelbaar uitgemaakt door zijn voogden, in den steek gelaten door KNEPPELHOUT, daar hij bleef weigeren om naar Ds. COSIJN terug te keeren en ten slotte voor de keus gesteld om naar Transvaal te gaan of hulponderwijzer te worden. Hij koos het laatste. In 's hemels naam — dan maar schoolmeester!

Weer 'n half jaar later zit hij op 't examen. Daar wordt hem een som opgegeven, waarin zoo iets van tarra, netto en bruto voorkomt, dingen waarover hij, met zijn kunstenaarsfantasieën, nooit gedacht had; waarvan hij zich zelfs verbeeldde nooit een jota te hebben gehoord. 't Maakt hem kriebelig, de examinator wordt ook ongeduldig en JAN C. zegt: bonjour... en loopt weg.

„Champignol" in *Champignol tegen wil en dank.*

Bij later onderzoek bleek z'n examen niet slecht te zijn geweest. Zijn prikkelbaar gestel had hem weer parten gespeeld. Misschien ditmaal ten goede.

Hij kreeg evenwel — „voor z'n goeie examen" — een beurs vol geld voor een uitstapje van z'n voogd, en hij maakte een slippertje naar Amsterdam.

't Was juist in den tijd dat door ernstige mannen krachtige pogingen werden aangewend, om de tooneelspeelkunst en den tooneelspelersstand weer tot hoogere achting en meerder aanzien te brengen, om beiden te verheffen tot de hoogte, waarop zij dienden te staan.

't Was toen, dat de vereeniging „Het

Nederlandsch Tooneel" werd opgericht, die door den steun en het subsidie van Koning Willem III het praedicaat „Koninklijk" ontving. Er ging eene beweging door het land, die de uitdoovende liefde voor het tooneel opnieuw deed aangloren.

Mannen als H. J. SCHIMMEL en A. C. WERTHEIM namen zitting in den Raad van Beheer. Verschillende jongelui uit gegoede families voelden de goddelijke vonk ontgloeien in hun binnenste en meenden zich

Foto „Prof. Losatti" in *Zijn laatste wil. Schotel.*

geroepen tot priesters der kunst. Zoo kwam ook JAN C. DE VOS zijn proef afleggen. Hij moest twee brokken zeggen en spelen uit het destijds zoo populaire, nu al weer vergeten *de Neven* van HELVETIUS VAN DEN BERG en nog een scène uit *de familie Benoiton*.

En 't geluk diende hem. Hij kreeg van de directie van 't nieuw op te richten „Nederlandsch Tooneel" aanbieding om voor eene gage van *f* 1000 contract te sluiten. Overgelukkig seinde hij zijn voogd, Ds. E. VAN KOETSVELD, dat hij eene betrekking kon krijgen van *f* 1000 en vroeg machtiging „per draad" om die betrekking te aanvaarden. De list gelukte; hij kreeg toestemming. Later heeft de eerwaarde voogd toch nog even raar staan kijken, toen hij ontdekte, hoe zijn pupil hem er in had laten loopen. Doch hij verzette zich niet meer.

Zijn engagement ging in den 1sten September 1876 en zoo werd zijn debuut tevens dat der Vereeniging het Nederlandsch Tooneel. Vertoond werd *Sophonisbe*, waarin onze JAN een bescheiden rolletje ten deel was gevallen.

Zes jaren is hij te Amsterdam gebleven en werd toen op zijn verzoek overgeplaatst bij de toenmalige Rotterdamsche afdeeling van het Ned. Tooneel onder directie van H. L. BERCKENHOFF, thans Red. Kunstverslaggever van de N. Rotterd. Courant. Toen later deze afdeeling weer onder Directie van LE GRAS en HASPELS kwam, bleef hij er.

Doch de moedeloosheid, die meermalen een iegelijk bekruipt en overmant, die zich heeft gewijd aan de kunst, kreeg ook JAN C. DE VOS in haar macht.

Hij begon aan zichzelf te twijfelen, te wanhopen; hij geloofde zóó weinig, dat hij ooit een plaats in de eerste gelederen zou kunnen veroveren, meende zoo oprecht, dat zijne illusie van „modern tooneelspeler" toch wel nooit vervuld, — het weergeven van een zuiver brok leven, een werkelijk levend geheel, toch wel nimmer bereikt zou worden, — dat hij besloot het bijltje er bij neer te leggen en in de journalistiek te gaan. Daar was reden toe, want een paar jaar te voren had hij in vereeniging met H. L. BERCKENHOFF „*de Lantaarn*" opgericht, een weekblad, dat sprankelde van jonge, frissche geest vol overmoed en brutaliteitjes. De saltos mortales van „*Janus Blanus*" hadden bizonder de aandacht getrokken en veel werd gevorscht naar den schrijver, die het ondeugende, pikante, hekelende, niets ontziende, maar altijd toch jolige, lachende weekblad tot zoo'n gezellige Zaterdag-avond-lectuur wist te maken. Toen er nu in de N. R. C.

per advertentie een hoofdredacteur werd gevraagd voor een provinciale courant, schreef Jan C. de Vos dat hij „Janus Blanus" was en gaarne de betrekking zou hebben. Veertien dagen later was hij als hoofdredacteur aan de Haagsche Courant verbonden. Den 1sten December 1885 aanvaardde hij zijn nieuw ambt.

't Gebeurt maar zelden, dat iemand, die een deel van zijn leven tusschen de coulissen heeft gesleten, zich nog thuis leert voelen in eene andere carrière. De poging wordt gewoonlijk spoedig gestaakt en men keert terug tot de planken, die zooveel teleurstellingen hadden gebaard en toch altijd zooveel aantrekkelijkheid behielden.

De Vos voelde zich op den duur niet prettig in de redactie-cel. Hij verveelde zich dood. Zijn onrust, zijn bewegelijkheid, zijn kwikzilvernatuur maakten hem dat enge muffe bureautje in de Wagenstraat tot een hel.

„Hoe heb ik het er in godsnaam nog twee jaar uitgehouden!"

Het lot kwam hem weer verlossen.

Willem van Zuijlen werd ziek, de directie zat verlegen en 1 Dec. 1887, dus precies 2 jaren later, was Jan C. weer tooneelspeler bij Le Gras en Haspels.

Dat duurde tot 31 Augustus 1890.

Toen kwam er een gewichtig moment in zijn leven. Hij stond gereed zijn hoogste begeeren in vervulling te zien gaan, hij was aan den ingang van den weg, die regelrecht naar zijn ideaal leidde.

Den 1sten September 1890 werd Jan C. de Vos, met Willem van Korlaar, directeur van den Tivoli-schouwburg en artistiek leider van een eigen gezelschap. Dat was lang al zijn wit geweest. Zeer goed had hij begrepen, dat er onmogelijk was op te roeien tegen den stroom van conventie, ouderwetsche begrippen, den 't is-altijd-zoo-geweestgeest, den sleur, de nadoenerij, de algemeen heerschende futlozigheid, als hij geen eigen troepje van bezielde jongelui kon drillen naar eigen, oorspronkelijker, jongere ideeën van kunst en uiting. Hij haatte de schoolsche voorschriften en wilde een bandeloos, spontaan zich-geheel-geven daarvoor in de plaats. Zulke opfrisschingen, al kunnen ze te vèr gaan, zijn wel eens noodig voor de kunst. Zij brengen nieuwe opgewektheid, eene verjonging, eene wedergeboorte mee. De Vos was eigenlijk kind van zijn tijd, jonger dan de meeste confraters, opgegroeid met moderner begrippen, gevoed door jongere, nieuwere schrijvers. En zijn respekt voor het oude, het ouderwetsche, was niet groot. Geen wonder, dat dit met zijn oudere

Foto „Dr. Prell" in *Flachsmann als Opvoeder*. *Tenne*.

confraters wel eens tot botsingen leidde en dat hij op middelen zon om zich uit zijn ondergeschikte positie naar boven te werken, ten einde de macht te verkrijgen om andere, om eigen ideeën ingang te doen vinden. In Van Korlaar vond hij een voortreffelijk administrateur, elders vond hij ontvankelijke gemoederen, geld en jongelui, heet voor de planken, en zoo kwam er een nieuwen schouwburg en een nieuw gezelschap, dat spoedig de belangstelling van heel Nederland wekte.

Bij dit gezelschap had De Vos gelegen-

heid zich te ontpoppen als een kranig modern karakterspeler en een uitermate talentvol regisseur, een waarachtig „*artistiek-leider.*"

'tIs vooral aan dit gezelschap te danken, dat vele oorspronkelijke dramaturgen aan 't woord kwamen. „*Eerloos*" van VAN NOUHUIJS, „*Lotos*" van Mevr. M. CONSTANT, „*Noodlot*" van COUPERUS enz. zijn hier voor 't eerst vertoond. Ook uit het buitenland werd het modernste geimporteerd, en

Foto „Vallon" in *Cathérine.* *Schotel*

zoo werd deze directie een voorganger voor de anderen, die schoorvoetend volgden. Meer dan ooit te voren regende het aanvragen van zeer ontwikkelde jongelui uit betere families, van officieren en studenten, om eene proef te mogen afleggen ten einde tot een engagement te geraken. De meesten, die het gelukte, hebben echter al spoedig hun congé weer gekregen of genomen. De wil en de waan is hier gewoonlijk heel groot, en het kunnen zoo klein. Als directeur en regisseur heeft DE VOS buiten twijfel invloed geoefend op den huidigen toestand van ons tooneel. Hij heeft een schop gegeven aan veel conventie, aan sleur en ouderwetsch, uitgeleefd gedoe. En al heeft hij nu niet bepaald een school gevormd, hij heeft toch vele volgelingen gekregen, die op hun beurt weer invloed oefenden. De GENESTET's eerlijke verzuchting:

> Verlos ons van den preektoon, Heer!
> Geef ons natuur en waarheid weer!

heeft hij als 't ware tot een levensleus gemaakt en steeds voor oogen gehouden.

DE VOS is de vertolker van het zuivere realisme geworden en gebleven.

Toch was de jonge vereeniging geen langen levensduur beschoren. Een ongesubsidieerd gezelschap, dat niet den groven smaak van 't publiek wil bevredigen, maar „aan kunst wil doen", ligt gauw op apegapen. Al spoedig zag de direktie zich dan ook genoodzaakt om amusementsstukken, kluchten op te duiken, om zoo telkens de uitgeputte kas weer te vullen. Toen begon de kritiek te razen: nu bleek dat al dat geschetter over streven naar kunst maar larie was geweest; dat die betere stukken slechts als reclame dienst hadden moeten doen en meer verwijten van die kracht. In mijne verzameling vind ik o. m. nog eene verdediging van JAN C. DE VOS. Dit epistel teekent den toestand van toen en tevens den auteur.

Amice, hoe dikwijls heeft „men" — dat vervloekte „men" — nu al niet verteld, dat Van Korlaar en ik 't beheer over den Tivoli-Schouwburg zouden neerleggen! Laat ik u nu eens en vooral zeggen, dat wij den Tivoli-Schouwburg gehuurd hebben tot en met ultimo Augustus achttienhonderd-vijf-en-negentig. Wij zijn niet voornemens een door ons aangegaan contract te verbreken, „maar" . . .

Ge geeft als reden voor het gerucht op: dat de zaken niet naar mijn zin gaan.

Welnu, neen! Ze gaan niet alleen niet naar mijn zin, maar ook niet naar dien van Van Korlaar.

Hoe komt dat? Ik weet 't niet.

We hebben doen vertoonen *Droeve Min* (Tristi amori), dat fijngevoeld en kranig geschreven modern Italiaansch kunstwerk van Giacosa. De critiek — behalve die in het Tooneelverbondsorgaan van Jean Valjean, welke zich daarmee geen brevet van bevoegdheid gaf — was zéér gunstig over stuk en spel. Publiek juichte hartelijk toe — voor zooverre

't aanwezig was. Daarop volgde 'n *Ouwe geschiedenis* uit Jean Juilien's „Théâtre Vivant" — een zéér lezenswaardig boek — en *Tante Léontine*, die geestige satyre op de aanbidding van het gouden kalf. Wederom waren critiek en toeschouwers — o zoo weinigen — één in waardeering van stuk en spel.

En toch bleef en blijft het publiek weg!

Nu zijn we aan 't instudeeren van *Professor Crampton*, dat meesterlijke werk van Gerhardt Hauptman. Hoe zal 't dan zijn?

En we hopen nog meer moderne kunst te vertoonen . . .

Máár . . . en nu kom ik terug op mijn „maar" van zooeven: als het publiek voortgaat met ons ernstig streven om *kunst* te geven, *zooveel wij kunnen*, in stukken en spel, zóó weinig te steunen, ja, dan, amice, zullen Van Korlaar en ik wel genoodzaakt zijn òf ons directeursschap neer te leggen, òf onze toevlucht te nemen tot de door publiek gewilde wansmakelijkheden. (Was met *Het Spookschip* het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen niet onlangs in Den Haag *uitverkocht?*)

In dat geval echter verzeker ik u, dat Van Korlaar en ik beiden ernstig zullen pogen van onze pacht ontslagen te worden.

Als ge ons repertoire van ruim twee jaren nagaat, zult ge zien, dat we telkens, als we wat geld verdiend hadden met vertooningen van onartistieke werken, weer probeerden kunst — of wat wij er voor houden — te geven. Dat zullen we voorloopig nog blijven doen, al schreeuwt die onbekende X. 't in 't Dagblad voor Nederland nog veel luider uit!

Laat de man op z'n longen passen! (Zie Dagblad voor Nederland van 18 of 25 Aug. ll.). Want we meenen dat 't meer beteekent *iets* — en wel *zooveel* als we *kunnen* — voor kunst te doen dan *niets;* en gelooven, dat er voor ons, die geen fortuin bezitten en niet gesubsidieerd worden, niets laakbaars in steekt kluchten en zangspelen te vertoonen, als middel om 't geld te verkrijgen tot 't opvoeren van artistieke werken. Maar wanneer op den langen duur mocht blijken, dat ons streven, om die betere, moderne en oorspronkelijke werken te geven, toch niet gewaardeerd wordt, ja, dan zal zelfs aan ons taai geduld een einde komen. Wee dan hen echter, die in kranten of Tooneelbonds-vergaderingen klagen over stilstand, of achteruitgang van ons Hollandsch Tooneel!

Zij zullen zich willens en wetens belachelijk maken — en dat is 't ergste wat 'n mensch doen kan.

Nog eens: we zullen voorloopig met kalme volharding doorgaan op den van 't begin af ingeslagen weg, hopende, innig hopende, ons doel nog te zullen bereiken: om den schouwburg niet tot een „publieke vermakelijkheid" te verlagen, maar tot een kunstinstelling te verheffen.

Winst en geld zoeken we niet. Veel ergernis hebben we er voor over.

Laat mijnheer Jean Valjean bot kwaken over 'n kunstwerk en z'n vertooning — de man dacht bij den klankmooien titel: *Droeve Min*, aan . . . 'n droge min! horribile dictu! . . .

Laat mijnheer X. ons uitschelden voor reclamemakers, als we pogen op te wekken tot 't komen zien van stukken als: Lotos, Veel leven om niets,

Foto „Pierre Logérais" in *Vriendinnetje. Tenne.*

Eerloos, Hamlet, Het Goudvischje, Musotte, Mercadet, Droeve Min, Tante Léontine, Professor Crampton enz.

Laten zelfs Leidsche studenten — zij heeten immers de *spes patriae?* — onze spelers vertoornen en beleedigen door dronken wangedrag en een heel publiek lijdelijk toezien, als ll. Maandag nog gebeurde bij de vertooning van Giacosa's werk — we weten, dat veel hooger, edeler en artistieker streven, waarnaar we bewonderend opzien, dan 't onze, helaas! zijn kan, alle eeuwen door verguisd is en hebben in de kunstgeschiedenis aller volkeren sterkende voorbeelden genoeg, om . . . althans nog een poos stand te houden.

Douwes Dekker zei me eens: „Er is geen behoefte aan een bond om den *Nederlandschen*

tooneelspeler, wel aan een om het *Nederlandsche publiek* te verheffen.

Ik geloof, dat Multatuli ook dien keer de waarheid sprak.

Uw toegenegen

JAN C. DE VOS.

Rotterdam, 12 Oct. '92.

Bij 't einde der vijf pachtjaren waren de omstandigheden zoo ongunstig geworden, dat besloten werd tot ontbinding over te

Foto „Dr. Tolosan" in *Vrienden van ons. Tenue.*

gaan. Nauwelijks was dit bekend of WILLEM VAN KORLAAR, die zich als bekwaam, beleidvol administrateur naam had verworven, ontving 'n aanbieding van de Kon. Vereeniging het Nederl. Tooneel om daar de functie van Directeur-Gérant te aanvaarden en JAN C. DE VOS werd, wegens aanhoudende ziekte van den regisseur LE GRAS, aangezocht om zich opnieuw bij het oude Rotterdamsche gezelschap aan te sluiten als akteur en artistiek leider. Zoo keerde hij dan 1 September 1895 als een hoofdman terug bij zijn vroegere confraters, bij wie hij 5 jaar geleden nog zoo'n bescheiden positie had ingenomen. 't Volgend jaar werd hij tot medevennoot gekozen in de Directie en was dus weer directeur-regisseur-acteur. De geheele zaak dreef van toen-af op hem alleen, totdat in 1900 de directie overging in handen van den heer D. G. VAN EYSDEN.

Sedert 1901 is hij weer verbonden aan de Koninklijke Vereeniging „het Nederlandsch Tooneel", waar hij zijn loopbaan begon.

Ik zeide al, dat JAN C. DE VOS een man met een hevig temperament is en een tamelijk gecompliceerd karakter. Hij heeft veel vereerders, veel vrienden, veel vijanden. Zich uitend in de eerste aandrift van zijn voelen, spreekt hij in dikke woorden vaak meeningen en gedachten, die een diplomaat al gauw onmogelijk zouden maken. Zijn sterke, felle voelen van 't oogenblik heeft behoefte aan hevige uitingen. Maar in de dra volgende oogenblikken van reactie vindt hij zichzelf weer een domkop, die zich onnoodig heeft opgewonden om wat „kurken zieltjes", die nu eenmaal anders voelen, eeuwig emotie-loos redeneeren, maar toch in den grond ook wel goed zijn. Ja, misschien hebben ze zelfs wel gelijk. „Donders! dat hij ook zoo driftig is! Waarom die luî te ergeren om zoo'n wissewasje!" En nog een oogenblik later schijnt hij alles vergeten en spreekt weer vriendelijk en welwillend, zooals hij in den grond van zijn hart is. Onder een schijnbare ruwheid verbergt hij een overgevoelig hart, vol warmte, vol drang tot hulpvaardigheid en toewijding. FRANS NETSCHER verhaalde vroeger in de *Hollandsche Revue* een voorvalletje, dat hij terecht „een teekenend feit" noemde. NETSCHER had zijn eerste schetsje geschreven van: *In en om de Tweede Kamer.* 't Gold VERNIERS VAN DER LOEFF. De hoofdredacteur van een der Haagsche bladen, wien het ter plaatsing was gegeven, had het niet aangenomen, omdat „dergelijke journalistiek mogelijk passend en aardig kon zijn voor Frankrijk, waar publiek en kamerleden er zeer liberale ideeën op nahielden, maar in Holland niet in den smaak zou vallen," enz.

„Dat gebeurde 's ochtends, vertelt NETSCHER verder. In den middag liepen wij, zooals wij dat wel meer gewoon waren, bij JAN DE VOS op. Hij was toen hoofdredacteur van „de Haagsche Courant" en had zijn bureau op de eerste verdieping van een huis in de Wagenstraat, een donkere, smalle, stommelende trap op.

Toevalligerwijze, in den loop van 't gesprek deelden wij hem onze ondervinding mee. En toen viel hij uit op zijn bekende, drukke, luidruchtige wijze:

— „Wat! Hebben ze 't geweigerd!... Om die reden... Die suffe kerels, die ouwe sokken... Bang zijn ze, voor alles; er zit niks meer in ze... Heb je 't ding bij je? Ja? Geef op, geef 't eens hier.

En hij drukte op een knopje van een electrische schel, bij zijn lessenaar.

— Wat ga je doen?

— Wat ik doen ga? Dat zal je eens zien.... 't Komt in *de Lantaarn*; 't Kan er nog net in van de week... Nee, je zal eens zien, die ouwe sokken... Als zij 't weigeren, dan neem ik 't op... Wat zeg je? Dat ik 't nog niet gelezen heb?... 't Hoeft niet, 't is goed; ik weet 't; anders hadden ze 't niet geweigerd.

En daarna tot den binnenkomenden knecht van de drukkerij: „Hier, dadelijk laten zetten voor *de Lantaarn*. Van avond de proef, hoor."

Toen weer tot ons. Nee, je zult eens zien... Ik lees 't nog na in proef... Die ouwe sokken... Ik neem 't op, hoor, omdat zij 't niet willen. Juist daarom.... Dat moeten wij juist hebben in *de Lantaarn*.

Hij wreef zich in de handen van genoegen. Het schetsje werd opgenomen en druk besproken. Eenige dagen later, toen dezelfde courant, die 't geweigerd had, 't toch overnam (maar met bijvoeging: „Overgenomen uit *de Lantaarn*, om zich buiten verantwoordelijkheid te houden) jubelde DE VOS van plezier.

— Wat zeg je er van? Nu nemen ze 't toch over? Nu durven ze! Die piemels, die ouwe sokken... Wat 'n kerels... We zullen 't ze wel leeren..."

„Zijn impulsiviteit" — karakteriseert NETSCHER verder — „is de hoofdtrek van zijn karakter. Zonder weifelen, zonder subtiel overleg, zonder vooruit te berekenen wat de gevolgen van zijn daden zullen zijn, zonder momenteele bijoogmerken, zegt en handelt DE VOS naar de eerste ingeving van 't oogenblik.... Flap! er uit is 't, in-eens, blindweg, met een lach of een open mond of met 'n soort van stomp in de lucht als hij nijdig is. En eerst dan ziet

Foto „Strehlow" in *Nacht en Morgen*. *Teune.*

hij wat het gevolg is. Wordt de persoon, die 't betreft, boos, dan verwondert hij er zich over, dat men zoo gauw gepikeerd is en niet tegen een aardigheid of een kleine hatelijkheid kan.

„Wat! — ben je daar nou nijdig om? Kan jè daar nou niet tegen? Wat 'n vent ben jij!"

En met een nieuwen lach, dwars door alle gevoelens heen, zich aan niets storend, voegt hij er goedhartig nog wat veel ergers aan toe. Met een dikken, krakenden lach blijft hij dan zitten toekijken hoe zijn slachtoffer zich houdt, eindigend met hem een

goedigen klap op den schouder te geven om alles weer goed te maken.

Juist door die plotselinge antwoorden, die impulsieve uitvallen maakt de eerste verschijning van DE VOS meestal den indruk van iets opgewondens en luidruchtigs. Hij vult de atmosfeer met zijn gebaren, zijn geluiden, zijn beweeglijkheid, zijn drukke expansiviteit, en als hij, na eenigen tijd in gezelschap te zijn geweest, weggaat, dan blijft er een stille, een vermoeide herademing achter, waarin ieder even blijft zwijgen."

Zoo *was* DE VOS. Zoo *is* hij niet volkomen meer. De tijd heeft het vulkanische in hem wel ietwat gedoofd. Hij is heel wat kalmer, bezadigder geworden. Ervaring maakte hem wijzer en ook wat terughoudender. Ware hem bv. vroeger de vraag voorgelegd: „Acht gij dagbladkritiek wenschelijk? enz.", dan zou een scherp of een humorisch-satyrisch antwoord zijn pen ontvloeid zijn, maar nu... zou hij zwijgen. Hij zou niet onnoodig willen verbitteren. In grooter kalmte komen zijn tooneelspelers-gaven tot steeds meerdere volkomenheid.

Van zijn litterairen arbeid staan wellicht de *Salto-mortales* van JANUS BLANUS het hoogst, omdat ze tintelen van geest en opmerkingsgave en 't uitvloeisel zijn van zuiveren, logischen gedachtengang, vrij van sentimentaliteit en gewildheidjes. Zij waren dikwijls „aus einem Gusz."

Van zijn opgevoerde stukken noem ik: (de meesten overbekend bij alle rederijkers) *Alles voor Moeder*, (1 bedrijf), *Piet de Ondermeester*, (2 bedr.) *Suzanna*, (3 bedr.) *Ik heb een stuk geschreven* (3 bedr.), *Na dertig jaren* (3 bedr.), *Naar de koloniale tentoonstelling* (3 bedr.), *Sidin* (1 bedr.), *De Schuld* (4 bedr.) dit laatste met Dr. MENDES DE COSTA samen.

Zijn eerstelingen waren natuurlijk gedichten, verschenen onder den titel: *Lentebloemen* en op novellistisch gebied werd nog geboren een bundel: *Intimiteiten*.

Als tooneelspeler staat hij hoog; waarschijnlijk bestaat er als „raisoneur" op dit oogenblik in ons land zijn gelijke niet. Men denke slechts aan zijn *Dokter Tholosan* in *Vrienden van Ons*. Doch dit genre van rollen sterft voorloopig uit en wij zien hem dan ook meer als karakterspeler. En dan is hij in de „COMEDIE" onovertreffelijk.

De humoristisch getinte zijden geeft hij met zoo groote gemakkelijkheid, dat hij wel eens genoodzaakt is zijn kunnen te teugelen, zijn vuur wat te blusschen.

Hoe hij in dramatische rollen weet te pakken, blijkt in *Eerloos* en *Goudvischje*, van v. NOUHUYS, in *Haar thuis* van SUDERMAN. *Frank* in *Noodlot* van COUPERUS en JÄGER leeft nog voort in veler herinnering. Uit vroegere jaren noem ik nog even *Prosper Block* in het *Kattebelletje* van SARDOU en *Graaf Trast* in *de Eer* van SUDERMANN, om, met een sprong, alleen maar te wijzen op zijne creaties aan de Koninklijke Vereeniging, waar hij in *het Gansje*, *Zijn speelgoed*, *Vriendinnetje*, *Flachsmann als Opvoeder*, *Vrienden van Ons*, *enz.*, telkens een tooneelspeler van groote bekwaamheid bleek.

Zijn wijze van spelen doet vaak denken aan ANTOINE, den stichter van het Parijsche Théâtre Libre. Het leven is zijn voorbeeld, „getrouw aan de werkelijkheid" zijn leus. Romantische stukken met hun onwaarschijnlijkheid en bombastisch opgeschroefde taal zijn hem een gruwel. De tragedie vindt in hem een bewonderaar, doch minder een bewonderenswaardig vertolker. Als regisseur wordt zijn groot talent door vriend noch vijand betwist, alleen .... niet gebruikt. Hij verstaat de kunst om in anderen talent te ontdekken en te ontwikkelen.

Den 12den Februari viert hij in Amsterdam zijn jubileum met „Droeve Min", het in zijn eenvoud zoo schoone tooneelspel van GIACOSA, (uit het Italiaansch door GIOVANNI) den daaropvolgenden avond, Vrijdag den 13den, in Den Haag. Met de rol van *Giulio Scarli* oogstte hij reeds voor een tiental jaren niets dan lof. Mogen ei-volle zalen hem voldoening geven voor zijn conscientieus en waarachtig artiest-zijn!

(Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van 28 Juni 1881 en kan worden verkregen door tusschenkomst van den Redacteur, (Sarphatipark 32, Amsterdam), of rechtstreeks van de auteurs.)

De Verrassing.

KLUCHT IN ÉÉN BEDRIJF

DOOR

FÉLIX HAGEMAN.

(*Slot.*)

Jacques (*wanhopig.*)

Heer in den hemel! en moet *ik* dat opeten? Maar ik heb toch geen casuaris-maag!

Hendrik.

Ja mijnheer, het is, om zoo te zeggen, een *verzwarende* omstandigheid.

Jacques.

Ja, precies, erg verzwarend, breng dus die helsche combinatie maar stilletjes naar de plaats, waar ze haar oorsprong vond!

Hendrik.

Mijnheer meent...?

Jacques.

Naar de keuken, ezel! Gauw wat!

Hendrik (*af met schotel.*)

Jacques (*begint met den moed der wanhoop op z'n vleesch in te hakken.*)

Emmy (*zacht tot Lina.*)

Dus als er een doos met goed van Serné komt, dan breng je hem dadelijk naar mijn kamer, zonder dat mijn man het merkt. Begrepen?

Lina (*zacht.*)

Best mevrouw! (*af.*)

Jacques (*terzij*)

God beware, die biefstuk heeft iets van een horloge-veer.

Emmy.

Smaakt 't Jacques? (*neemt zelf een mikroskopisch stukje vleesch en begint te zagen.*)

Jacques.

„Voortreffelijk, op mijn woord! Ik voed mij met lucht en wordt met beloften volgepropt! Kapuinen kunt ge niet zoo vetmesten!"

Emmy (*verwonderd.*)

Dat ben ik ook heelemaal niet van plan! Maar waar is die schaal met groente gebleven? Heeft Hendrik die meegenomen?

Jacques.

Ja, ik heb hem nog eens laten vullen. Ik vond ze heerlijk! (*terzij*) Goddank heeft Hendrik den rommel weggegooid!

Lina (*op met den schotel in quaestie.*)

Mevrouw, Hendrik heeft per ongeluk een volle schaal weggenomen. Hier heeft u ze!

Jacques (*valt achter in z'n stoel kreunend.*)

O, gruwel, gruwel!

Emmy (*verbaasd.*)

En ik dacht, dat je ze had opgegeten?

Jacques.

Dan zal ik me vergist hebben!

Emmy.

Nu, dan zal ik je eens vorstelijk bedienen (*staat op en doet een enorme portie op z'n bord*)

Jacques (*steunend.*)

Genadige hemel! dat is aanranding onder verzwarende omstandigheden!

Emmy.

Zoo, eet dat nu maar eens lekker op! (*ziet op haar horloge*) Al kwart over zevenen! Ik zal 't hem dadelijk moeten zeggen!

Jacques (*zwak.*)

Wil jij niet een beetje nemen?

Emmy.

Dank je, ik heb genoeg.

Jacques.

In godsnaam dan! (*begint met inspanning van zijn laatste krachten te eten.*)

Emmy (*is opgestaan en loopt nerveus heen en weer.*)

Jacques (*ziet op z'n horloge; terzij.*)

Waarachtig al bij half acht! Ik zal 't haar dadelijk moeten zeggen! Hoe krijg ik dat mengsel nog op. Aha! Een idee! (*schuift den inhoud van z'n bord ongemerkt in den schotel en doet het deksel er op, verlicht zuchtend*) Goddank!

Emmy.

Heeft 't gesmaakt, vent?

Jacques.

Heerlijk, vrouwtje, heerlijk! Enfin, we weten nu eenmaal, dat jij je weêrga niet vindt in 't klaarmaken van spinazie!

Emmy.

Maar 't was geen spinazie, mannetje! 't waren gestoofde pruimen; die heb ik tenminste vanmorgen aan Lina besteld.

Jacques (*enthousiast.*)

Precies, gestoofde pruimen; maar jij maakt ze zoo verrukkelijk klaar, dat je d'r alles uit kunt proeven!

(*kleine pauze*)

(*Beiden zien clandestien op hun horloge, verlegen*) Hm! hm!

(*kleine pauze*)

Jacques (*à tempo.*)

Zeg, Emmy, zou je 't erg naar vinden als ik van avond nog uitmoest?

Emmy (*à tempo.*)

Zeg Jacques, zou je 't heel erg vinden, als ik de deur uitga?

(*Beiden zien elkaar verstomd aan; dan tegelijk uitbarstend:*)

Watblief, alweêr?

Jacques.

Ja, maar dat loopt er nou toch een beetje overheen. Mevrouw komt en gaat maar, zooals 't haar goeddunkt. Als ik thuis kom, is er niemand hier. De meid is uit, mevrouw is uit, de kachel is uit, alles is uit. Ik eet, wat zeg ik, ik vermaal met taaie volharding alles, wat mevrouw me blieft voort te zetten. Ik breek mijn kostelijk gebit op een onkwalificeerbare massa, die flauwtjes aan een biefstuk herinnert; ik verzwelg met engelen-

geduld een twijfelachtige zelfstandigheid, die 't midden houdt tusschen groene zeep en poetspommade, en tot dank daarvoor loopt mevrouw, dadelijk nadat ik die tour de force verricht heb, het huis uit, God mag weten waarnaar toe, en verrast me waarschijnlijk vanavond, of liever van nacht weer met een souper, dat een cipier zich zou schamen, een ter dood veroordeelde voor te zetten. (*haalt verlicht adem.*)

E m m y (*trillend van verontwaardiging.*)

Iedereen, verstaat u, iedereen mag weten, waar ik 's avonds heen ga en ik had niet gedacht, dat een man van opvoeding zich zoo zou vergeten, om een vrouw als ik te verdenken! En indien alles zoo ware, dan had u nog wel het minste recht me daarvan een verwijt te maken. Vraag ik u soms, waar u heele dagen en nachten zit; vraag ik u soms, hoe die deuken in uw cylinder komen, en waarom u bijvoorbeeld vannacht uw horloge in 't zeepbakje hebt gelegd, en uw laarzen in de waschkom hebt gezet? Neen meneerrrrr, dat vraag ik *niet*, ofschoon ik daar 't volste recht toe zou hebben, en ik (*begint te snikken*) ik begin me nu ook af te vragen, of een man zijn vrouw wel liefheeft, als hij *zoo* opspeelt, omdat toevallig (*snikkend*) het eten een beetje is aangebrand.

J a c q u e s (*heeft eerst verlegen toegeluisterd, vat bij 't laatste weêr vuur.*)

Een *beetje?!* Noem je dat een beetje, vrouw?! Maar weet je wel, dat ieder rechter mij gelijk zou geven, als ik echtscheiding aanvroeg op grond van het *beetje* aanbrandsel!? Nota bene! Vergiftiging met voorbedachten rade!

E m m y (*snikkend.*)

O God! ook dat nog! O mama, mama, waarom hebt u me laten trouwen met een man, die zijn arm vrouwtje zoo verwaarloost en haar zoo diep beleedigt! O God, wat ben ik ongelukkig! (*af in haar kamer.*)

J a c q u e s (*verslagen.*)

Ziezoo! Daar hebben we 't! Ik meende 't toch zoo kwaad niet? (*krabt zich achter 't oor*) Ja, als ik *nu* de deur uitga, krijgen we zeker eenige zenuwtoevallen. Enfin, dan schiet er niets anders over, dan de repetitie af te schrijven en mijn rol nog eens goed na te lezen. (*haalt een visitekaartje uit z'n portefeuille en schrijft er met potlood iets achterop; belt*) Ziezoo! daar moeten ze 't maar meê voor lief nemen!

ZEVENDE TOONEEL.

J a c q u e s, H e n d r i k.

H e n d r i k (*op middendeur.*)

Meneer beveelt?

J a c q u e s.

Hendrik, breng als je de tafel hebt afgeruimd, dit kaartje even aan meneer Bergman; 't adres staat er op. Je hoeft niet op antwoord te wachten; maar maak een beetje voort. (*terzij*) Ziezoo, en nu nog een beetje leeren. (*af in z'n kamer*)

H e n d r i k (*beziet het kaartje.*)

Hm; mijnheers hand is niet zoo rustig als gewoonlijk, waarschijnlijk ten gevolge of vanwege den vergevorderden staat van aanbranding van het middagmaal. Wij zullen ons haasten dit borderel ter plaatse te bezorgen, mitsgaders mijnheers regenscherm! (*af.*)

ACHTSTE TOONEEL.

E m m y (*kijkt schuchter naar binnen, met een zakdoek in de hand; komt dan geheel op.*)

Hij is weggegaan! Het was toch ook eigenlijk niet goed van me, om hem zoo op te winden, en hem dingen te laten zeggen, waar hij later zeker spijt van heeft. Het was toch ook eigenlijk wel een beetje mijn schuld, dat het diner zoo slecht was. Enfin, ik zal het weer trachten goed te maken, door van avond stilletjes thuis te blijven, en de repetitie af te schrijven.

(*scheurt een blaadje uit haar zakboekje en schrijft*) Ik kan dan mijn rol nog eens goed nalezen! (*belt*) O, als Jacques maar half wist, wat het zeggen wil een groote rol te vervullen, dan was hij zeker niet zoo ruw tegen mij geweest!

NEGENDE TOONEEL.

Emmy, Lina.

Lina.

Heeft mevrouw gescheld?

Emmy.

Ja; als je met Hendrik de tafel hebt opgeruimd, bezorg dan dadelijk dit briefje aan zijn adres. Enne — ik ben vanavond voor niemand thuis, begrepen? (*af in haar kamer.*)

Lina.

Best, mevrouw! 't Is wat moois! En nu had ik nogal afgesproken met Frans om een beetje te gaan wandelen. Hij had me iets heel gewichtigs te vragen, zei-ie. 't Is toch vreeselijk, als je altijd zoo van de groote lui af moet hangen!

TIENDE TOONEEL.

Lina, Hendrik.

Hendrik (*op met dienbak en de kapotte parapluie.*)

Met uw goedvinden, Lina, zullen we ons nu bezighouden met het assommeeren van het diner, of wat daarvoor doorgaat. Vervolgens zal ik deze defecte parapluie brengen bij een regenscherm-hersteller (*zet de parapluie tegen de tafel aan.*)

Lina (*lief; al afruimende.*)

Zeg, Hendrik, als je toch dien kant uitgaat, zou je dan erg lief willen zijn, en dit briefje meteen even aan zijn adres bezorgen?

Hendrik (*neemt 't briefje weifelend aan.*)

't Is anders mijn gewoonte niet om mij te belasten met eens anders mans zaken, maar ik wil in het onderhavige geval een axeptie maken, en aan uw verlangen voldoen. (*geraas in Jacques' kamer.*)

Lina (*angstig.*)

O God, hij krijgt het weer!

Hendrik (*zeer kalm.*)

Mijnheer schijnt bepaald zeer geoxideerd te zijn; ik voorzie een kattastroop als dat zoo doorgaat! Mijnheer is wel om zoo te zeggen ontoerekenbaar door den influencis van den taaien biefstuk, maar omtrent huisvredebreuk zegt artikel 520 uitdrukkelijk....

Lina (*angstig.*)

O, o, hoor hij eens te keer gaan!

Hendrik (*pflegmatisch.*)

Ik vrees, dat de man zich aan zich zelf vergrijpt!

Lina (*zacht.*)

Stil, daar komt hij aan. Spreek hem in godsnaam niet tegen, Hendrik.

Hendrik.

Wees gerust! Ik weet, hoe ik met die menschen moet omgaan. Ik ben twee jaar portier van een krankzinnigengesticht geweest!

ELFDE TOONEEL.

Vorigen, Jacques.

Jacques (*komt uit z'n kamer, gehuld in een groot tafelkleed, over elkaar geslagen armen, somber uiterlijk; doet een paar stappen naar voren.*)

„Te zijn of niet te zijn, ziedaar de vraag."

Lina (*zachtjes tot Hendrik.*)

Maar hij is er nou toch, zou 'k denken.

Jacques.

„Is 't eedler voor den geest, de slingersteenen
„En pijlen van het nijdig lot te dulden,
„Of 't hoofd te bieden aan een zee van plagen,
„En, door verzet ze te enden?"
(*bemerkt Lina en Hendrik, die angstig tegen den achtergrond staan gedrongen; woest*) „Aha! Zijt gij eerbaar? Zijt gij schoon? Ga in een klooster. Waarom zoudt gij zondaars ter wereld willen brengen?"

L i n a (*half huilend.*)

O, meneer, dat zal ik heusch niet doen, warempel niet!

H e n d r i k (*fier, slaat beschermend zijn arm om Lina's schouders.*)

Mijnheer, ik ben nu vijf-en-twintig jaar bij u in dienst, en ik ken Lina al geruimen tijd als een zeer geressenceerd meisje. Ik ben dus geforceerd om haar te verdedigen, en u te zeggen dat u ongelijk hebt, door haar op dit punt te beleedigen. Artikel 270 van 't Wetboek van Strafrecht zegt daaromtrent uitdrukkelijk....

J a c q u e s (*heeft door 't venster naar een wolk staan staren, schiet plotseling op Hendrik toe en wijst hem de wolk.*)

„Ziet gij die wolk daar, die zooveel heeft van een neushoorn?"

H e n d r i k (*zeer gewichtig.*)

Zeer zeker, precies een neushoorn.

J a c q u e s.

Mij dunkt, zij ziet er uit als een giraf of als een stokvisch!

L i n a (*voor zich.*)

O God, waar haalt-ie de onzin vandaan?

H e n d r i k (*hoog-ernstig.*)

Ik had er eerst zoo geen suspencie op, maar nu mijnheer het zegt, geef ik gereedelijk toe, dat die wolk daar op een stokvisch lijkt, als het eene echtscheidingsproces op het andere. (*snuffelt*) Als ik me niet vergis, ruikt ze er zelfs naar. (*kalmeerend tot J.*) Maar zou meneer niet beter doen, wat uit den tocht te gaan?

J a c q u e s.

„Uit den tocht gaan? In mijn graf! Als de wind zuidelijk is, kan ik een valk van een reiger onderkennen!" (*gaat op den voorgrond somber staan peinzen.*)

L i n a (*zacht tot Hendrik.*)

Hemeltje, Hendrik, wat heeft de stakker het beet! Zouden we hem niet een beetje af kunnen leiden?

H e n d r i k.

Laat mij maar begaan. Zie je, dat hij al heel wat rustiger is geworden? (*kucht*) Hm, hm! Meneer en mevrouw hebben vandaag weinig gegeten!

J a c q u e s.

„Slechts zuinigheid, Horatio! 't Restje van het uitvaartmaal kan dienst doen voor de bruiloft!"

H e n d r i k (*quasi begrijpend.*)

O-ooo-o-oh! Ja, dan kan ik meneer en mevrouw geen ongelijk geven! Zullen we dan maar gaan opruimen?

J a c q u e s (*uitvarend.*)

„Ja! Opruimen (*zwaait met z'n karlet*) Kom, heer, een beslissing!"

(*Hendrik en Lina vluchten angstig achter de tafel.*)

„Eerst mij nog dezen uitval! Zet hem neer! (*neemt den tegenovergestelden hoek der scène, zoodat hij op de plaats komt, waar L. en H. stonden; deze retireeren verschrikt een halven cirkel tot bij de paraplui*e) Komaan! Opnieuw getroffen, dit erkent gij? (*Hendrik opent in z'n angst de paraplui*e*, omvat Lina met de vrije hand en strekt de geopende paraplui*e *naar Jacques uit*) Laertes, kom ten derde maal! Gij speelt slechts! Ik bid u, val met heftigheid....." (*bemerkt het gat in de paraplui*e*, plotseling op gewonen toon*) Wel allemachtig, hoe komt dat gat nu in mijn nieuwe paraplui*e*! (*neemt hem Hendrik af, beziet hem en doet hem dicht*) Nou?

H e n d r i k (*nog verschrikt.*)

Mevrouw gaf, meen ik, als haar opinie te kennen, dat het gebeurd zou zijn bij uw laatste pleitrede, gisteren-nacht.

J a c q u e s (*terzij.*)

Hm! Gisteren nacht heb ik, geloof ik, in de Champagne-bar gepleit over de superioriteit van Heidsieck boven Monopole dry? In zooverre heeft ze dus gelijk! (*luid*) Breng 't ding dadelijk weg, en neem die vergifpotten meê! (*wijst op de tafel.*)

(*Hendrik en Lina zetten alles vlug op den dienbak, van tijd tot tijd tersluiks naar Jacques ziende; daarna af.*)

Jacques (*wikkelt zich weêr in z'n kleed, vat de liniaal, haalt z'n rol uit z'n zak en loopt zacht lezende en van tijd tot tijd met z'n liniaal zwaaiend op en neer.*)

TWAALFDE TOONEEL.

Jacques, Emmy.

Emmy (*komt uit haar kamer, met een beddelaken om, van voren aan den hals vastgemaakt met een veiligheidsspeld, een rol in de hand, zacht lezend, gesticuleerend; als Emmy even in de kamer is, loopen beiden, zonder door 't ingespannen lezen elkaar te zien, op elkaar toe, tot zij midden op het tooneel vlak voor elkaar staan; op dit oogenblik staat Jacques juist met hoog opgeheven liniaal.*)

Jacques en Emmy (*elkaar ziende.*)

Ah!

(*Beiden houden plotseling hun rol achter hun rug. Jacques doet, alsof hij met z'n liniaal iets aan de gaskroon behandelt.*)

Emmy (*komt tot zichzelf, verbaasd.*)

Maar Jacques, waarom zie jij er zoo bebespottelijk uit?

Jacques.

Nou en jij dan, met dat beddelaken? Wat moet dat voorstellen?

Emmy (*beziet zich, verlegen lachend.*)

O, dat is om... omme... ik wou 't een beetje luchten! Maar wat doe jij met dat tafelkleed om?

Jacques (*brutaal.*)

Ik wilde eens zien, of het bij de kleur van de meubelen hier in de kamer past!

Emmy.

O zoo! (*terzij*) Er zit wat anders achter! Wacht maar, mannetje!

Jacques (*terzij.*)

Ze houdt me voor den gek! Wacht maar, mevrouw!

Emmy (*is ongeduldig bezig, de veiligheidsspeld los te maken; legt haar rol op tafel om twee handen vrij te hebben.*)

Jacques (*die 't gemorrel ziet, legt vlug z'n rol op tafel, medelijdend.*)

Wacht, laat ik je even helpen!

Emmy (*legt het laken ergens neer.*)

Jacques (*neemt vlug een rol (die van Emmy) weg.*)

Emmy (*neemt die van Jacques.*)

Beiden (*werpen er een vluchtigen blik op, vertrouwen hun oogen niet, bezien de rollen van dichterbij, dan à tempo.*)

Jacques.

Wel allemachtig!

Emmy.

Neen, maar dat...

Emmy (*woedend op J. af.*)

Dus u speelt comedie buitenshuis, meneerr? Ah! nu begrijp ik, waarom u 's nachts tot laat in den morgen uitblijft, en uw arme vrouw verwaarloost. A bah! u moest u schamen! (*wendt zich verachtelijk af.*)

Jacques (*op een toon van de diepste verachting met gekruiste armen.*)

Dus u speelt achter mijn rug om comedie, mevrouw! A bah! U moest u schamen! Terwijl uw arme man in 't zweet des aanschijns arbeidt om uw voorwereldlijken biefstuk te vermalen, vertoont u zich in 't publiek aan een opgewonden menigte, terwijl millioenen oogen op u gericht zijn, en laat zich door zoo'n neger, zoo'n viezen, zwarten vent, in-een-bed-smoren. Foei, mevrouw, foei!

E m m y (*kwaad.*)

Ja, om de zaken schromelijk te overdrijven is geen kunst. Enfin, daar ben je dan ook advocaat voor. Maar een oogenblik de keerzij van de medaille te bezien, neen, dat niet! Denk eens aan, als ze je eigen vrouwtje toejuichen, en met bloemen en loftuitingen overladen....!

J a c q u e s (*in volle overtuiging er uit flappend.*)

Ja, maar dat zal toch geen een verstandig mensch doen!

E m m y.

Wâblief?

J a c q u e s (*terzij.*)

O, dat doe ik daar handig! Enfin, dan zal ik het haar maar ineens zeggen. (*luid*) Ja, kijk eens, kindjelief, mijnheer Bergman, onze voorzitter, is een man, die van die soort van dingen verstand heeft, en die zei laatst... eh... dat je... enfin, dat je nog eene heele poos zou moeten studeeren, eer je het tot een tamelijk slechte dilettante zou brengen. (*terzij*) Goddank! Da's er uit!

E m m y (*zenuwachtig lachend.*)

Die ouwe pruik? Nu ja, als je op de critiek van zulke menschen moest afgaan... Maar wil ik je nu eens zeggen, wat onze voorzitter, mijnheer Houtsnip, van jou zei? Die zei dat je bij zwijgende rollen nog over je tong viel, en dat je een groot prul was!

J a c q u e s (*woedend.*)

Een groot prul? Nou ja, natuurlijk broodnijd van dien taai-taai-kerel! (*keert zich tot Emmy*) Maar dat zeg ik je, dat ik niet wil hebben, dat je je in de oogen van ieder denkend mensch blameert, door een rol als Desdemona te verhaspelen!

E m m y (*half weenend.*)

Te verhaspelen, zegt 't monster! En mij neemt hij 't kwalijk, als ik hem beletten wil, zich belachelijk te maken als Hamlet. (*valt snikkend op een stoel*) O God, wat ben ik ongelukkig!

(J a c q u e s *loopt kwaad op en neer.*

DERTIENDE TOONEEL.

V o r i g e n, H e n d r i k e n L i n a (*ieder met een presenteerblad, waarop een brief.*)

H e n d r i k (*gaat naar Jacques.*)

Mijnheer, zooeven bracht een manspersoon van verdacht uiterlijk dezen brief voor u!

J a c q u e s (*neemt den brief.*)

Hé! Da's van den voorzitter van Emmy's club. Z'n naam staat er op. En dan heeft hij hem zeker zelf gebracht. (*opent den brief en begint te lezen.*)

L i n a.

Mevrouw! Hier is een brief voor u!

E m m y (*neemt hem.*)

Hè! de naam van den voorzitter van Jacques' club staat er op. Wat zou dat beteekenen? (*tot Lina*) Heb je dat briefje, dat ik je straks gaf, weggebracht?

L i n a (*verlegen.*)

Ik had 't Hendrik gegeven, mevrouw; die vroeg of hij 't voor me mocht doen! (*Hendrik wil loochenen; zij beduidt hem te zwijgen.*)

E m m y.

Zoo; maar ik wilde, dat je voortaan de boodschappen, die ik je geef, zelf deed. Dus heb je 't weggebracht, Hendrik?

H e n d r i k.

Als mevrouw 't permitteert, zou ik wel willen stipuleeren, dat ik het frappant vergeten heb. Tevens zou ik hieraan toe willen voegen, dat ik insgelijks vergeten heb, het briefje van mijnheer ter bestemder plaatse te deponeeren.

J a c q u e s (*heeft 't laatste gehoord.*)

Zoo, uil, heb je dat weer eens vergeten?

Breng 't dan nou maar dadelijk weg, — begrepen?

Hendrik.

Ik zal zoo vrij zijn, mijnheer. (*met L. af*)

VEERTIENDE TOONEEL.

Jacques, Emmy.

(*Beiden lezen; Jacques grinnikt van leedvermaak: dan staat hij op, en gaat met den brief op Emmy af, die den haren snel verstopt.*)

Jacques.

Mag ik je eens even wat voorlezen, Emmy, wat je zal doen toestemmen, dat ik straks gelijk had van dat... je weet wel?

Emmy (*onverschillig.*)

Jawel, ga je gang maar!

Jacques (*leest.*)

Waarde Heer! Namens het bestuur van W. H. B.... (*spreekt*) W. H. B., dat wil zeker zeggen: Woont Buitens Huis, niet?... (*leest*) Namens het bestuur van W. B. H. richten wij een verzoek tot u, dat wegens zijn delicaatheid geheim moet gehouden worden. Om kort te zijn, zoudt u ons zeer verplichten, door uw vrouw langs minnelijken weg te bewegen, afstand te doen van de rol van Desdemona, die haar was toebedeeld wegens 't oogenblikkelijk gebrek aan dames. 't Spijt ons, u te moeten zeggen, dat het ons tijdens de repetities gebleken is (*met nadruk*) dat uw vrouw voor het tooneel ook niet den minsten aanleg heeft. Hopend, dat uwe bemoeiingen tot een voor ons gunstig resultaat zullen leiden,

hoogachtend
UEd dw. dr.
HOUTSNIP.
Secretaris van W. B. H.

(*triomphantelijk*) Nou, dat is toch dunkt me genoeg, hè? En duidelijk?

Emmy (*heeft eerst bedroefd en verwonderd geluisterd; dan geresigneerd.*)

Ja, heel duidelijk! Maar mag ik jou nu ook even iets duidelijks voorlezen? (*houdt den brief plagend achter haar rug; vlak voor hem.*)

Jacques (*benauwd.*)

Jawel.

Emmy (*lezend, gewichtig.*)

Waarde mevrouw! U zou ons van zeer veel dienst kunnen zijn in een zaak van tamelijk delicaten aard. Zooals u misschien bekend is, heeft uw man de rol van Hamlet in 't beroemde drama van dien naam op zich genomen, welke hij in 't begin vrij voldoende weergaf, onder de bekwame leiding van onzen regisseur. Toen uw man zich echter ging veroorloven een eigen opvatting voor de eenig goede in de plaats te stellen, bleek ons zijn volkomen onvermogen tot het uitbeelden dezer heerlijke figuur. Nu wilden wij u vriendelijk doch dringend verzoeken, uwen man door zachte middelen te bewegen, afstand van zijn rol te doen. 't Spijt ons u te moeten zeggen, dat het ons tijdens de laatste repetities gebleken is, (*met nadruk*) dat uw man voor het tooneel zoo goed als geen aanleg heeft. Hopend dat uwe bemoeiingen voor ons gunstig mogen uitvallen.

Hoogachtend
BERGMAN.
Secretaris van A. G. W.

(*plagend*) Nu, wat zeg jij daarvan?

Jacques (*kapot.*)

Ik zeg niemendal!

Emmy (*hartelijk.*)

Weet je wat ik zeg, mannetje? Dat we allebei heel dwaas hebben gedaan, gehoor te geven aan de inblazing van onze ijdelheid door een rol op ons te nemen, die ver boven onze krachten ligt, met de kans om naderhand flink uitgelachen te worden. (*legt de handen op zijn schouders*) Vind jij dat ook niet, Jacques?

Jacques (*kust haar hartelijk.*)

Je hebt zooals altijd gelijk, vrouwtje, en

ik verzeker je, dat ik van mijn leven geen Hamlet meer zal spelen. Maar dan moet jij me ook één ding beloven.

E m m y.

En dat is?

J a c q u e s.

Laat Lina nooit meer uit een keukenboek koken, waar de bladen van aan elkaar kleven! Dat meisje draagt de kiem van een giftmengster in zich om!

E m m y (*lachend.*)

Ik geef je de plechtige verzekering, dat ik voortaan alleen voor mijn mannetje zal koken, maar — op een conditie —

J a c q u e s.

?

E m m y (*plagend.*)

Dat je nooit meer je schoenen in de waschkom zet?

J a c q u e s.

Dat zweer ik je bij dezen kus! (*zoent haar.*)

VIJFTIENDE TOONEEL.

V o r i g e n, H e n d r i k.

J a c q u e s (*boos.*)

Wat is er nou weer?

H e n d r i k.

Als ik zoo vrij mag zijn, zou ik meneer wel willen rapporteeren, dat ik de documenten ter bestemder plaatse heb bezorgd.

J a c q u e s.

Welke documenten?

H e n d r i k.

De respectievelijke brieven voor de heeren Bergsnip en Houtsman.

J a c q u e s,

Maar man, dat was nu toch niet meer noodig!

H e n d r i k.

Mijnheer houde het mij ten goede, maar daar geen tegenbevel was ontvangen, heb ik gemeend mijn plicht te doen, door bovenvermelde epistels te bezorgen.

E m m y.

Ja zeker, Jacques, dat kan die arme Hendrik toch niet helpen.

J a c q u e s.

Nee, dat's waar. Nu, 't is goed, Hendrik, ga dan maar weer heen, enne — wacht eens — als er soms bezoek komt, zijn we voor niemand thuis, begrepen?

H e n d r i k.

Best, mijnheer.

ZESTIENDE TOONEEL.

V o r i g e n, L i n a.

L i n a (*verlegen aan haar boezelaar draaiend.*)

Mevrouw, ik wou u wel wat vragen?

E m m y.

Nu, wat dan, Lina?

L i n a.

Mevrouw weet zeker, dat ik met Frans geëngageerd was, en nou heeft-ie er van avond op aangedrongen, dat ik u zou vragen, of u er niets op tegen had, dat we samen gingen trouwen, ik met hem, en hij met mij.

E m m y.

Ja, hoor eens — wat zeg jij er van, Jacques?

J a c q u e s (*vroolijk.*)

Och, laat ze hun gang maar gaan. (*tot Lina*) Frans is een nette jongen, niet?

L i n a (*met overtuiging.*)

O ja, meneer. Die heeft z'n horloge nog nooit in 't zeepbakkie gelegd!

(*Jacques en Emmy lachen. Hendrik schudt afkeurend het hoofd.*)

't Doek valt snel.

BOEK EN TIJDSCHRIFT.

JANUARI-TIJDSCHRIFTEN.

Behalve het verschijnen van twee nieuwe tijdschriften, Vlaanderen en Groot-Nederland, vorige maand reeds aangekondigd, valt er met den nieuwen jaargang niet iets opmerkelijks of opvallends van onze periodieken mede te deelen.

De meesten, bijna allen, beginnen het eerste nummer even ernstig, even degelijk als zij de laatste aflevering van den vorigen jaargang eindigden. En dit gelijkmatige, gaarne zichzelf blijven, een treffende overeenkomst met onzen geheelen landaard, hebbe men niet op te vatten in slechten zin, is integendeel een bewijs te meer van de voortreffelijkheid onzer tijdschriften.

Wanneer men gaat vergelijken wat bij ons geregeld per maand zoo al verschijnt met 'tgeen het buitenland oplevert, dan zien wij voor een volk zoo klein als het onze, een verscheidenheid zoo groot, een kwantiteit en een kwaliteit, (ook al is er minderwaardigs onder) waarmee wij ons niet behoeven achterwege te houden.

Als wij viermaal meer inwoners telden dan nu, zouden wij ons tegenover het buitenland niet behoeven te schamen — en 't is een gelukkig verschijnsel dit te mogen konstateeren, want niet alleen valt eruit af te leiden, dat er een zeker aantal intellektueele koppen bestaan, die de gedrukte bladzijden belangrijk en leesbaar kunnen maken, maar óók, en dat is geen mindere, misschien nog diepere beteekenis, dat er bij ons een publiek blijkt te zijn, dat zoo'n aantal tijdschriften in 't leven kan houden.

De onderlegdheid, de belezenheid van den gemiddelden Nederlander, zijn artistieke aanvoelingen, zijn begrip van veel en velerlei, valt dan ook dadelijk òp in plaatsen waar veel nationaliteiten te zamen komen, en waar gevolgtrekkingen en veronderstellingen aan de personen zelf zijn te toetsen.

Het woord van den scherpzinnige, die zei: „Laat mij zien wat een volk leest, en ik zal u zeggen het intellektueele hoogtepunt," blijft van waarde, blijkt voor een volk 't best uit zijn periodieken.

De zwakheid van de Duitsche tijdschriften bewijst b.v. ook het best het gemis aan intellektueel-artistieke stuwkracht, waardoor het materieel-groot geworden Duitsche rijk nog lang de nawerking zal hebben te ondergaan.

Een van-harte-gaande uitroep van respekt voor onze tijdschriften, zij dus hier geplaatst, ook al zal 't voorkomen, dat de opmerkingen niet kunnen gespaard blijven. Want immers, kritiek goed uitgebracht, goed opgevat, brengt vanzelf tot ver-volmaking.

En nu tot de tijdschriften afzonderlijk:

De Nieuwe Gids (*uitgave van A. E. v. d. Heide, Haarlem*).

Een vlugstrookje in de afl. geplakt geeft bericht, dat de heer H. J. Boeken als mede-redakteur wordt vervangen door Johan de Meester.

De heer Boeken, door verandering van werkkring hiertoe genoodzaakt, blijft evenwel medewerker en naar wij hopen een zeer getrouwe.

De N. Gids zelf kon men evenwel bezwaarlijk een betere hulp toewenschen dan zij zich nu wist te veroveren. Johan de Meester toch is, vooral voor de lezers van de N. Gids, die hem, bijzonder het laatste jaar, leerden waardeeren, in zijn Rotter-

damschen roman „Geertje", voor dat tijdschrift van zelf geworden een aantrekkelijkheid uitermate.

Nerveus en daardoor intuïtief waarnemer van 't leven om hem, gevoelig schrijver van 't geen hij waarneemt en dóórvoelt, is De Meester in de laatste jaren meê in de eerste rijen gedrongen, een der krachtigste figuren uit onze thans opstuwende literatuur. Onbegrijpelijk, hoe hij bij zijn drukke journalistieke werkzaamheden, het oogenblik vrij kan houden om tusschen den kluwtred van den dag door een roman als „Geertje" te schrijven, zijn litteraire kritiekjes, vluchtig maar pittig neer te pennen, dan nog juweeltjes van fijne geestigheid als feuilleton-schetsen er bij te laten verschijnen.

Het is zeker, dat die zenuwachtige haast, de fibreering van snel neerschrijven en al wat de intuïtie optoovert, een gevoeligheid meebrengt, die ruimschoots opweegt tegen enkele bezwaren, bijzondere aantrekkelijkheid zelfs aan 't werk geeft boven de produkten, welke ontstaan als gevolg van meer bezonken, meer gedragen uitbeelding. Maar, het is hier nu niet de gelegenheid over de litteraire voortbrenging van den heer De Meester breeder uit te weiden, hoe dan ook, hij is op dit oogenblik een kracht in de beweging, is iemand die veel in anderen weet te waardeeren, gaarne de naast-hem-gaanden een zetje geeft de hoogte in en al veel heeft bijgedragen tot het meer algemeen-maken van onze jonge literatuur.

Het spreekt, dat zoo iemand op zijn plaats is in de redactie van een tijdschrift, als de Nieuwe Gids, dat een naam aan een richting gaf, een reputatie heeft op te houden — en waarin hij nu frisch-krachtig bloed kan brengen.

De heer Kloos kon zich moeielijk een beteren medehulp zoeken — en de driemanschap, zooals nu samengesteld, vertegenwoordigt dan ook werkelijk de verschillende graden, noodig voor onze zoo schakeering-rijken tijd.

Zij, die nog altijd meenen, dat de Nieuwe Gids-menschen, buitenissige letterkundigen zijn, menschen, die door gewildheid aandacht willen trekken, zooals de anderen, meer conservatieve gestellen, in ernst een tijdje dachten, zullen verstandig doen nu maar eens een aflevering aan te vragen, om dadelijk tot de erkenning te komen, dat het meeste er van, weliswaar geen glad gestreken werk is, met woorden, die achter elkaar aanloopen even regelmatig als een rijtje soldaten, waarvan men de eerste voor 't oog gekregen, de anderen precies kent, maar zij zullen eveneens bemerken, dat het grillige, het buitenissige wat zij meenden te vinden meer in hun verbeelding dan in werkelijkheid bestaat.

Hoe zulke meeningen dan ingang hebben gevonden; zoodat ze nog overal rondspoken. Wel, het is in korte woorden te verklaren:

Er bestaat gemakkelijk-leesbaar proza en er bestaat proza, waarbij men meer moeite heeft, meer zijn aandacht heeft samen te trekken, even goed als er muziek is, die men bij den eersten blik van het blad af kan zingen, kan spelen, en muziek waarbij men eerst deugdelijk heeft te studeeren.

Toen nu de Nieuwe-Gidsmannen kwamen en in hun stormloop al die glad en gemakkelijk gekomen goden van hun voetstuk wierpen, gingen dezen uit rancune, uit onmacht, uit niet kunnen begrijpen, enkel stukken van dat moeielijke proza onder de oogen brengen van de litterair-weinig-ontwikkelde lezers, vroegen dan naief, is dat geen idioten-gebrabbel? en natuurlijk: zoo goed als iemand, die geen noten leerde uit al die zwarte balken moeielijk wijs kan worden, ook al kan hij wel een straatdeuntje neuriën, bij moeielijke muziek deze direkt ter zijde zal duwen, zoo deed ook het publiek. Men praatte na, wat de mannen zeiden, die ze tot dusverre als kopstukken hadden aangekeken, haalde voor de N.-Gidsschrijvers gewoon de schouders op, en zei: 't zijn idioten, gekken!

Maar deze idioot-genoemden hebben de taai-geworden massa doorwerkt, zoodat thans, zelfs onder 't meest gewone proza het moderne, wat in dit geval wil zeggen het gevoelig-fijne, juist-preciese, karakteristieke woord, niet geheel-en-al blijft buitengesloten, ons vaak verrast, kleurig pakt, als een frisch-opgeschoten bloem en een dorre weide.

Het spreekt, dat op deze wijze, de verschillen bezig zijn te verglijden. Als nu de N.-Gids, in handen wordt genomen door menschen, die zelfs in een gewone krant, zooveel nieuwere woorden en zinwendingen vinden, zal dit niet meer dat vreemde opzien geven als vroeger, het artistieke proza nu vanzelf gemakkelijker voor de meesten leesbaar geworden.

Wij hebben dit even willen releveeren, omdat Johan de Meester, een der krachtigsten is geweest, die juist in de krant, in dat wat komt onder de oogen van velen, de padverbreeder is geweest, waardoor een grootere kring van lezers oog heeft gekregen voor 't werkelijk schoone, gevoelige wat in onze jonge literatuur bezig is op te bloeien.

Na deze uiteenzetting, die meer ruimte heeft genomen dan wij rechtstreeks beschikbaar hebben, moeten wij volstaan voor dit keer van de N.-Gids slechts de inhoudsopgave te melden, wat niet zoozeer als een bezwaar geldt, wijl veel erin uit vervolgstukken bestaat.

Zoo is er: het vervolggedeelte van „Een Verloving," door Jeanne Reijneke van Stuwe; het vervolg van Hora Adema, „Van een doode;" het slot van „Verjaardag" door Herman Robbers en 't vervolg van „Geertje" door Johan de Meester.

Verzen zijn er van Willem Kloos, van H. de Veer, terwijl J. C. Schepers een lyrisch woudspel begint, getiteld: Alwin.

De Gids, *(P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam).*

De Gids begint met een romangedeelte van G. van Hulzen uit de toeristenstreek St. Beatenberg boven Interlaken (Zwitserland), waarvan natuurlijk niet veel kan gezegd worden, wijl de auteur en de overzichtschrijver hier één persoon zijn. Gevoegelijk kunnen wij het dus bij deze vermelding laten.

Volgt nu in de afl. sonnetten van Hélène Lapidoth-Swarth. Sommigen droome-teer andere bitterlijk-krachtig, forsch-verachtend, bijna allen aanpakkend door 't zuiver-gestelde woord, den machtigen opstuw van melodie tot uitdrukkings-volle strofen.

Dan komt een opstel over de vrouwen der boeren door W. F. Andriessen. Zoo er nog mochten zijn, die niet volkomen overtuigd zijn van den moed en de zelfopoffering van deze vrouwen uit den Hollandschen stam, zoo zullen deze hunne twijfelingen, indien aanwezig, wel spoedig verliezen. Nog eens somt op hier de heer Andriessen al hare kwaliteiten, wijst er op, misschien wel wat te vluchtig, dat de stammoeders waren meisjes van zuivere zeden, gerekruteerd uit de weeshuizen. Hier opent zich voor iemand die verder wil doordringen, een studieveld in heriditairen zin tot vaststelling van de waarde en 't ontstaan van zedelijk gehalte bij verschillende volkeren, in het behoud van gewoonten en zeden.

Van prof. Quack is er weer een van die tenvoete-uitbeelding van sociale figuren, nu van den Engelschen werkman-econoom John Francis Bray, waarmeê de heer Quack zijn standaard-werk telkens nog komt aanvullen, komt sterker maken. Van dezen John Francis Bray zegt de schrijver: „Ik zie hem voor mij als werkman, één uit de ontelbaar velen, zonder bepaalde eigen silhouet afstekend tegen dat der anderen, maar evenals al de anderen tobbend en peinzend over het begrip „geld", dat de wereld der 19e eeuw ging beheerschen — en opmerkelijk hoe Marx in 1847 in zijn geschrift tegen Proudhon niet minder dan negen bladzijden van dezen werkman, letterzetter, overnam, voor zich overtuigd, dat de ideeën bij menschen uit de praktijk nog iets anders, eenigszins anders zijn dan die der mannen van theorie.

Pierson's nagedachtenis wordt ons nog eens verlevendigd door Prof. A. G. van Hamel, die zich in dit opstel plaatst tegenover de meening van prof. De la Saussaye, onlangs in „Onze Eeuw" gepubliceerd.

Pierson's aangeboren drang naar veelzijdigheid, zegt de heer v. Hamel, had het agnosticisme noodig om zich ten volle te kunnen ontplooien. De wereld van geloof zou voor iemand van zijn aanleg op den duur te eng zijn geweest.

Een voordracht over de nieuwe richting in de philologie (woordbegeerte, een zusterbeoefening van wijsbegeerte) op het Congres te Groningen gehouden, is nu door den spreker Dr. W. G. C. Byvanck tot een pittig en toch vloeiend, hooggestemd opstel omgewerkt, wat denkelijk nog vervolgen heeft te wachten.

Dan is er nog in de afl. die al bijzonder rijk is aan verscheidenheid:

Van Carel Scharten gedichten; van den heer J. N. v. Hall, een bespreking over de Vlaamsche litteraire beweging, naar aanleiding van 't verschijnen van het nieuwe tijdschrift „Vlaanderen"; van Dr. C. Th. v. Deventer een kroniek over onze parlementshandelingen, waarin de schrijver de conclusie staaft, dat niet meer één enkele partij den doorslag vermag te geven, maar dat de leiding zal gaan, naar de eischen van het parlementaire stelsel, naar een telkens wisselende groep van partijen, welke met behoud van eigen inzicht, handelen naar een gemeenschappelijken grondslag. Nu reeds, zegt de heer v. Deventer, zijn er zes à zeven partijgroepen te onderscheiden en het blijft te voorzien, dat dit aantal nog zal toenemen.

Blijft nog te vermelden boekbesprekingen, het muziek-overzicht van Henri Viotta en de buitenlandsche politiek-bespreking van Dr. Bijvanck. Van het afgeloopen jaar, dat de Zuid-Afrikaansche republieken deed tuimelen, Venezuela niet laat wankelen, zegt de schrijver:

„O hypocriet, bruut-schichtig, vuil-onnoozel jaar, glimp weg in den donkeren chaos voor de schaduw die het licht van het nieuwe jaar nu wil werpen! En neem Madame Humbert meê, en ook Madame

Louise Giron, of ze moest het plezier van haar schuld een beetje bescheidener gaan dragen.

Elzevier (*Elzevier-Maatsch. Amsterdam*).

Bij dit tijdschrift valt te constateeren een terugkeer tot het geven van wat meerdere belletrie, een verbetering, waarop het vorige jaar door ons reeds als wenschelijk werd gewezen.

Opstellen over kunst, over toegepaste kunst, over nijverheid, mogen aantrekkelijk zijn, van groote waarde voor de ontwikkeling van een volk, de produkten, van dadelijk uit ons midden voortkomende letterkunde hebben voor, dat zij behalve de intelligentie ook de sentimenten trekken, dus in dubbelen zin bevredigen.

Een rij kleine schetsen komt dan nu ook in dit Elzevier-nummer voor.

Daar is er een van Top Naeff, „De Glorie" geheeten, het wegzinken van moeders glorie, als haar zoon uit kleine burgerkringen, zeeofficier wordt, een rijk meisje trouwt, een verhaal, dat afgezien van verwarrende terugsprongen in 't begin — en de misschien wel wat fantastisch gebruikte realiteit, om een jongen uit zoo bescheiden kringen juist een meisje te laten zoeken uit de heele, hééle rijke wereld, alsof daar geen overgangen tusschen liggen, — zóó is menige scène in deze schets met talent, met kleurige observatie weergegeven.

Van P. van Assche is er een mindergelukkige schets „De Vreemdeling" geheeten. Van Jan Veith een leuke beschrijvende bespiegeling over een haan, en van Leo Faust iets over liefde, maar liefde met een groote L, waarbij dan gewillig aansluiten een gedicht „Lentestoet" van Dr. Edward B. Koster en van Jeannette Nijhuis een gedicht „Overmoed".

Fiore della Neve stond af een dramatische idylle in vier tafereelen, Erek en Lisiana genoemd, zeer mooi geïllustreerd.

Het opstel van W. F. H. Wunderlich over den pruikentijd en al zijn weelde, door tal van teekeningen veraanschouwelijkt, zal door menigeen met plezier doorbladerd, doorlezen worden.

Hoofdnummer van de afl. is wel het opstel over de Nederlandsche inzendingen op de tentoonstelling van moderne sierkunst te Turijn het vorige jaar gehouden, waarmeê wij zooveel eer inlegden, door P. J. W. J. van der Burgh, het belangrijkste van onze inzendingen, in korte trekken aangeduid en weergegeven.

Een en dertig illustratiën tusschen den tekst geplaatst, vergemakkelijken ons voorstellingsvermogen; als geheel is dit Elzeviernummer zeer geslaagd te noemen, met recht een goed begin in 't nieuwe jaar.

XXe Eeuw (*Scheltema en Holkema's boekh., Amsterdam*).

Uit dit tijdschrift bleef van den vorigen keer nog een heel brok van den heer Simons liggen. Het betreft den aanval van v. Eeden en den terugslag door v. Deijssel in 't zelfde tijdschrift gegeven. Wij laten dan volgen wat de heer Simons ons hierover mededeelde.

„Een redactie heeft geen censuur te oefenen. Moet haar eigen lezers laten oordeelen. En mag onder het van anderen geplaatste, eigen meening neerzetten.

Komt Van Eeden niet malsch van v. Deyssel àf, wat had hij zich hoogmoedig als rechter te stellen tegenover anderen? —

Van Deyssel verwijt nu allereerst Van Eeden, dat die alleen den nàbloei onzer nieuwere letterkunde niet voldoende schoon vindt, omdat — v. Eedens werken daarin niet de plaats innemen, die hun naar „zijn eigen schatting zou toekomen."

> „Dit feit was voor Van Eeden het eigenlijke, maar:
>
> daar hij een kronkelende insinueerder en geenszlns een hartstochtelijke, heldenmoedige flap-uit is — een insinueerder, die in dit laatste gekeuvel de complexe kronkeling vertoont van voor flap-uit te spelen — kon hij niet recht daarvoor uitkomen." —

Al dadelijk moet ik hier nu zeggen, dat voor mij deze uitleg van v. Deyssel toch ook al weinig beter dan een insinuatie is.

Want al mag het zeer wàar wezen, dat v. Eeden ijdel is, en al behoeft men zijn uitspraak zelve nog niet toe te geven, dan kan toch nog zeer wel dìt wáar zijn, dat v. Eeden, het werk van anderen beoordeelend naar het zijne, zooals een dichter en proza-verhaler gelijk hij, van zelf het doen zou, natuurlijk tot de overtuiging kwam dat het werk der jongeren, anders dan het zijne, nìet goed was.

Een eindje verder geeft v. Deyssel het volgende oordeel over Van Eeden's eigen werk:

> „In ons land is een groot aantal goede letterkuudige artiesten, maar de meesten hunner brengen quantitatief niet véel voort, terwijl Van Eeden

veel door en door slecht en waardeloos werk produceert. De energie, hiertoe noodig, kan men niet prijzen, evenmin als men een menschenlichaam krachtig en schoon zoû noemen, waarin de natuur met onuitputtelijke volharding ziekten te weeg brengt en onophoudelijk alle soort van onvoegzame geluiden doet hooren.

„Het is juist om de „energie" van Van Eeden en wijl zijn slechtheid bestáat in den wijd uitgedeiden bedriegelijken deugd-schijn van zijn werk, — dat hij bestreden moet worden en dat hij niets anders bestreden kan worden dan op de wijze door Kloos en Tideman in 1893 gevolgd — — — — — — — — — — — — —

„Van de letterkunde, mijn lieve „vak", meen ik eenig verstand te hebben.

„En daarmeê, — met dat verstand, dat het verstand van het hart zal zijn voor wat ons het naaste is, — heb ik gelezen boeken als Johannes Viator, De Broeders. (bij overrompeling aan mij zelf opgedragen maar onmiddellijk na de verschijning in het *Algemeen Handelsblad* door mij behandeld als wat het was) Van de koele meren des Doods, allen door F. van Eeden.

Als nu Van Deyssel zóo oordeelt over het werk van Van Eeden, dan zou hij ook volkomen gerechtigd zijn geweest te concludeeren:

Wie zelf voortdurend zulke wankunst schrijft, kan toch waarlijk over de zuiverheid van anderer kunst niet oordeelen.

Want kon hij wèl onderscheiden wat echt en zuiver in kunst is, hij zou al dit schijn-werk zelf niet maken en niet doen drukken.

Van Eeden mòet dus heel-en-al niet over woordkunst gaan spreken. Of hij zegt dwaasheden op òverwaanwijzen toon.

En 's mans ijdelheid had buiten spel kunnen blijven.

Nu is het mogelijk — Van Deyssel kent hem lang en ik nauwelijks — dat deze tot die ijdelheidsconclusie gerechtigd was.

En bovendien was hij zeer vertoornd, omdat v. Eeden gesproken had van de verzwakking van Kloos en van hèm, Van Deyssel. —

Wat in een man, die zoo overloopt van vrome gelatenheid en onwereldschheid ook, wezenlijk onverdragelijk is.

Van Deyssel constateert, in veel sterker uitdrukking, wat ik de laatste maal zelve over v. Eeden schreef: dat hij knoeit in het groote, waar het zijn bestemming was normaal te zijn in het kleine.

„Vaarwel, Van Eeden. Ik wensch u beterschap toe. Ik wensch u toe, — ofschoon ik de vervulling van mijn wensch bijna onmogelijk acht — dat gij tot zelf-inkeer, tot ontdekking van u zelf, moogt komen.

„Leg u zelf, bij voorbeeld, deze vraag voor: „als een Gorter, dien ik toch een voortreffelijk kunstenaar moet noemen, de kunst zóó begrijpt, dat hij jaren lang aarzelt en wacht en poogt en zwijgt, vóor hij schroomvallig meent weder eenige bladen te kunnen beschrijven met iets dat tot de kunst, de „Schoone Kunst", behoort, — zoû ik, ik, Van Eeden, die onophoudelijk groote hoeveelheden voortbreng, — en geen kleine dichtproeven, maar omvangrijke letterkundige operaas — mij dan ook misschien vergissen in de hoedanigheid van mijn werk, of zoû ik, ik, Van Eeden, werkelijk een zóó veel grooter kunstenaar dan Gorter zijn?"

„Den dag, dat gij, diep in u zelf, zult erkennen, een kleiner zieltje te zijn dan de kunstenaars, die u omgeven, een arm en nietig zieltje, en dat zich zelf vreeselijk heeft toegetakeld en onkenbaar gemaakt door zijn ondeugden (en dat gij u dus niet meer voor miskend, en zoo voort, maar voor redelijk te recht gewezen en heilzaam gestraft zult houden), — dien dag zal ik gelooven, dat er toch meer goeds in u stak dan ik kon vermoeden." —

Als Van Eeden nu evenwel inderdaad zoo in-grondig ijdel is, zal die dag nooit kúnnen aanbreken.

Want betuigend dat hij kleiner is dan anderen zou hij zich groot-voelen, òm dat betuigen van eigen kleinheid.

Zijn ijdelheid is toch die van den man, die zijn God, en zijn kunst en zijn zelftevredenheid gevonden heeft; wiens deemoed hoogmoed is, mompelend: „Heere ik danke U, dat ik niet ben als zij!" —

Men proeft die weeig-zoete braafheid, die stille zelfvergoding immers zoo heel sterk uit versregels als op de striemende pagina's van v. Deyssel volgen:

Wie zou 'k nog haten, schoonheid is in allen
'k zie gansch den nacht niet om één vonkske licht

en waar een hart zich ópdoet moet ook vallen
mijn liefde-vloed, door eigen wicht gericht.

Het lust mij wat ik heb aan glans te spreiden,
niemand moog danken, nogthans blijft de lust,
in wisse vreugd trots ik 't onwisse lijden,
ik ken het zoete werk om zoeter rust.

Ten slotte: 't lijkt me nu wel, dat er weer wat veel vuurwerk in onzen letterkundigen tuin wordt afgestoken.

't Heel geval: of v. Eeden 'n grootheid is, of Van Deyssel of Kloos, is op zich zelf geenszins belangrijk.

We vragen alleen naar het werk, dat zij gedaan hebben en doen.

Zoo min als iemand nu nog denkt aan de dagen toen Jonckbloet, Van Vloten, Van Loffelt, Ten Brink, elkaar vinnig in de haren zaten, zoo min zal men over 25 jaar aan al die persoonlijke ontmaskeringen hechten.

Wie het hoogst uit dezen strijd komt, is Kloos. —

Van de Januari-afl. is de inhoud als volgt;

Kritiek op de Marxkritiek van Mr. Treub, door Is. P. de Vooyt, een belangwekkende bijdrage in dezen zeer interessanten strijd.

Erfeus en Eyrydice, een breed en zwaar gedicht van Alex Gutteling.

Van Van Deyssel een boekbespreking over „Feesten" van Jac. van Looy.

Van Emile Erens een proza-stukje, beschrijving van 't Bagijnenhof te Gent, en van Herman Lijsen, een kinderschets, over een doode, de moeder, wèl gevoelig dóor den auteur gevoelt, maar dat minder aandoet door teveel omhaal van woorden, die de stemming tegenhouden.

Bijzonder raak is het nieuwe fragment „Schakels" van Heijermans, wel het beste wat hij tot nu toe voor het tooneel schreef.

Dan weer aanteekeningen van v. Deyssel over boeken, n.l. over „Van scheiding en dood", van M. Antink; „Eerste werk", van J. Everts Jr.; en over „De kleine zielen", van Couperus.

Volgt nog een muziekbespreking van J. C. Hol (vervolg van Fidelio) en boekbeoordeelingen van Dr. T. J. de Boer.

De Hollandsche Lelie, *(L. J. Veen, Amst.)*

De Hollandsche Lelie, tot voor korten tijd een blad voor jonge meisjes en dientengevolge in beperkten kring drijvend, stil en bescheiden, is de laatste welken ineens de vruchtbaarheid in persoon geworden. Behalve dat de nieuwe redaktrice, mejonkvr. Anna de Savornin Lohman zich geducht weert, hare meeningen met de kracht van 't mannelijk zwaard en de spitsheid van de vrouwelijke stopnaald er in drijft, hier geweldige houwen, daar venijnige prikken toedient, zoo is er in dat blad tegelijkertijd een soort duel, een strijdvraag ontstaan over het corset.

Het is niet goed mogelijk ook maar een gering uittreksel te geven van al wat voor en tegen het corset werd uitgebracht. Aan de eene zijde, door de redaktie van de Lelie uitgenoodigd, stond Prof. Hector Treub, die de reformdragenden hobbezakken noemde, vóór het dragen van een goedsluitend corset pleitte, bij voorbaat alle verweer in den kuil stopte, door te zeggen, dat het niet aanging als leeken over geneeskundige kwesties meepraten. De heer Treub vergat evenwel, dat de meening over het slechte van corsetten juist van medici afkomstig is, die het eerste er bij zijn dit kleedingstuk af te raden. Zijn wrevel had dus niet naar 't arme publiek maar naar zijn collega's moeten verwezen worden. Aan zijn zijde kwam Dr. Stratz, de man van de normale schoonheidsleer wiens meening niet is te versmaden.

Dáár tegenover stond een leger van reform-voorstaande dames... en van medici. Met den besten wil zijn hunne meeningen niet weer te geven, zonder vooraf verzekerd te zijn één of meerderen te vergeten. Uit alle hoeken en in alle bladen trokken ze ter verweer. Het opstel van Prof. Treub, met zijn repliek is inmiddels in brochurevorm verschenen, wijl de oplaag uitverkocht raakte. Mogelijk zullen nu de reformmenschen al de weerleggingen verzamelen, zoodat wij de besprekingen bij elkander krijgen.

Mochten wij een konklusie er uit trekken, dan zou het deze zijn: Hebt ge niet beslist noodig, om u rechtop te houden, den buikwand te stutten, of u een niet al te plomp figuur te geven, een corset noodig, draag het dan niet. Er is geen reden het lichaam in een harnas te knijpen. Daarentegen hebt ge zwakke rug, slappe buik, neiging om al te ligt in de dikte uit te zetten, laat dan een corset maken, dat werkelijk schraagt en steunt, en niet knelt. Maar behalve dit, gebruik andere middelen als: beweging in vrije lucht, gepast diëet, om niet te veel van dat corset alleen te verlangen. In elk geval, hoe ook: neem geen koopding met vormen naar de mode, zoodat je van dit jaar uw lichaam hier inknijpt en een volgend jaar weer ergens anders.

Dit is de raad, die uit de verschillende aanvallen en verweeren, naar boven sprokkelde, als zuivere munt.

Het belangrijkste uit deze diskussie, belangrijker nog voor heeren dan voor dames is de opmerking van Prof. Treub over de moeielijke geneesbaarheid van longtoptuberculose, in verband met het drukken en knellen op de schouders. Mannen met aangetaste of zwakke longtoppen (niet te verwarren met wat men tering noemt) znllen wijs doen bij het dragen van bretels hiermêe rekening te houden.

Nederland. (*Loman en Funke, Amsterdam*).

Nederland ziet er dikker, steviger uit dan gewoonlijk. De eerste aflevering van den nieuwen jaargang, den 55en jaargang, een respektabel aantal jaren zeker! is in omvang, in volume toegenomen.

Maurits Wagenvoort opent de afl. met een beschrijving over Egypte, van Kaïro tot Omdurman — en Wagenvoort, met zijn moderne menschensmart, zijn naïve, ideale wereldbeschouwing, waardoor hij in andere volken bijna altijd bewonderend het schoone ziet, voor het leelijke vergoeding, woorden van vergeving vindt, is niettemin, ondanks deze kwaliteiten, een pittig verteller.

Objektief is hij geenszins. Daarentegen sterk persoonlijk in 't negatieve, vooral waar het betreft schimpen op onze samenleving. Men komt als schrijver heel gauw daartoe, maar een weinig voorzichtigheid blijft toch aan te bevelen. De lezer bekomt zoo licht den indruk, dat de auteur zichzelf als superieur beschouwt, alleen omdat hij in zeker Sédain zich wat rhetorisch liet gaan.

Toch lees ik Wagenvoorts opstellen, al hinderen mij enkele zinnen, zeer gaarne, juist misschien door dat sterk-persoonlijke, het minachtende over westersche beschaving, wat feitelijk weer niet persoonlijk is, maar een aanwendsel om zichzelf beter te zien dan de anderen, gelijk koorddansers, acrobaten ook spreken van wij: artisten, niet begrijpend dat zij zijn als elk ander. Maar deze gebreken in Wagenvoorts uitdrukkingswijze geven hem toch ook een vizie, waarmeê hij de dingen anders, minder? beter? in elk geval anders beschouwt dan gij of ik, en dat andere, al is het wat aanstellerig, en wat bont en barok, geeft een bekoring.

Verder in de afl. een dramatische schets van Thérèse Hoven, goed van idee, maar verstandelijk-slecht van uitwerking. Foei, zoo grof-onhandig als hier geschetst, is niet een man! Van een verhaal met de onderteekening Caphew, wat wel een pseudoniem zal zijn, gevormd door omzetting van letters, maar dan toch erg leelijk, is niet veel te zeggen — en van Marie Marx-Koning nog een schets, oude dorpsromantiek, getiteld „Verzoening", niet kwaad in zijn genre, maar wat erg mooi gemaakt die leelijke Krelis!

W. Graadt van Roggen, waarvan hier twee verzen zijn, heeft wel eens betere poëzie gegeven.

Europa. (*Uitgave Blussé & Co., Dordrecht*),

Europa wil het novellen-tijdschrift zijn: onderhoudende, niet te lange schetsen en verhalen. Het wil niet door-dik-en-dun streven naar moderne zoogenaamde artisticiteit, maar evenmin den laffen, kunsteloozen kost opdisschen, waarmee de lezers zich eenige tien-tallen jaren terug meest vergenoegden. Het geeft ('n weinigje werk) van erkende of opkomende Nederlandsche letterkundigen, en goede overzettingen (vele) uit veelal minder bekende literaturen.

Dit smakelijk stukje zelfaanprijzing, door redaktie en uitgevers onderteekend, knipten wij uit de Januari-afl. De woordjes een *weinigje* en *veel* hebben wij ertusschen geplaatst tot juistere karakterizeering. Het is al te mal, als een tijdschrift voor driekwart uit knipwerk bestaat (vertalingen, die, al zijn ze niet dadelijk slecht, evenmin uitmunten, hebben geen recht op hoogere benaming) en bravoer erop na te houden, alsof hier een princiep wordt gehuldigd, waar het slechts betreft een goedkoope geverij, een begappen (bij de wet niet strafbaar) van buitenlandsche auteurs, met gewoonlijk een zwak schetsje van een onzer eigen auteurs, als een vlaggetje om de andere lading door te krijgen. Let wel op: 't is in zekeren zin niet zoo erg, buitenlandsche produkten, die men maar voor 't nemen heeft, vlot te vertalen als daar tenminste een publiek voor blijkt te zijn, maar wel erg en ergelijk is het sollen met onze auteurs, alsof men iets gelijkwaardigs geeft, het beste van eigen hand en 't beste uit den vreemde. Nu, het eene noch het andere lijkt daarna.

Grappig hier te spreken van niet door dik-en-dun meêgaan in moderne zoogenaamde artisticiteit, terwijl onder hen, die bijdragen verleenden of toezeien, eronder staan afgedrukt de namen van: M. Antink, Frans Coenen Jr., Johan de Meester, die hoe óók, behooren tot de moderne, de artistieken.

De inhoud van Januari bestaat uit een

schreeuwerig Vlaamsch schetsje van P. Assche: waarneming zonder diepte, mededeelingen omtrent een krankzinnigen boer, waaruit wel iets goeds had kunnen groeien, indien het niet zoo halfrijp op het papier gezet, dadelijk naar den redakteur was gezonden.

Uit het volgende schetsje van S. Brouwer citeeren wij alleen deze regel:

„Als een wervelwind stoven ze bij de oude mevrouw in. Menschen die instuiven, nog wel als een wervelwind. (Ik dacht dat die draaide) — en dan zegt de redaktie niet te zullen opdisschen laffe kunstelooze kost.

Verder een paar schetsjes van Nielland, Kuylenstiener, Harraden.

Onze Eeuw. (*De Erven Bohn, Haarlem*).

Wat in deze afl. dadelijk opvalt, dat is de uitgebreidheid der leestafel en de beslistheid, waarmee verschillende boeken beoordeeld worden, meest met argumenten, die met kunst niets te maken hebben. Vooral de heer Smissaert schijnt daar sterk in te zijn. In 14 regels breekt hij van Frans Coenen een werk af, waarvoor hijzelf een lief stukje van zijn leven mocht veil hebben om tot die litteraire hoogte te kunnen komen van den man, die hij verguist.

Het is toch wel zeer treurig als men zich de vrijheid veroorlooft kritiek te schrijven, nog niet zoover gevorderd te zijn, het behandelde onderwerp in een boek van zijn lees-smaak te scheiden. Zou de heer Smissaert zelf niet begrijpen hoe belachelijk hij zich daarmeê maakt? Een tijdschrift, dat het voorrecht heeft een gevoelig literator als de Hr. Haspels onder zijn redaktieleden te tellen, moest zulke *toonlooze* stukjes niet opnemen. Het tijdschrift is er werkelijk te goed, te ernstig voor.

Vooraan in de afl. een opstel over onze afrekening met Indië door den heer E. B. Kielstra.

De schrijver behoort tot hen, die rechtvaardige betrachting voor Indië vragen, en spoedige hulp. Hij verlangt het schrappen van de 4 miljoen rente. Maar hiermeê is Indië niet geholpen, erkent hij zelf. Toch meent hij, dat na deze schrapping van den rentepost, onmiddellijk de definitieve scheiding van Indische en Nederlandsche geldmiddelen worde uitgesproken — en wel op deze gronden, dat, als wij nu Indië helpen, gesteld met een paar honderd miljoen, wij uit deze hulp later het recht kunnen ontleenen weer batige sloten of bijdragen te vorderen.

Dit betoog van den heer Kielstra lijkt heel eerlijk, maar is slechts schijn. Eerst al is Indië op die manier niet geholpen, verder is het slechts een motief ons zelf van bijspringen te onthouden, vooral nu het moederland financieel sterk staat.

Wij hebben, toen wij in geldnood waren, van Indië geplukt wat mogelijk was, nu zouden wij dat geplukte beestje aan zichzelf overlaten? Neen, dat is al te egoïstisch. Eerst dienen wij te helpen en deugdelijk te helpen, waarvan het bedrag door een leening kan worden gevonden, en waarvan het moederland de rente voor een zeker aantal jaren betaalt, daarna als Indië financieel in evenwicht is, kan gedacht over definitieve scheiding, niet nu, zoolang men schuldenaar is.

Van Dr. A. Kuyper is er een uitvoerig opstel over Attische welsprekendheid, de welsprekendheid als eerst-gebezigde vorm van literatuur, het woord voorgedragen in rhythmische zinnen, met beelden die de toehoorders meêsleepen.

Van Prof. v. d. Wijck een epistel over Byzantium, een vervolg zou men kunnen zeggen op 't boek van den heer Dr. D. C. Hesseling.

Als litteraire produkten komt in de afl. voor een schets genaamd „Die twijfelt aan eigen twijfel" door Esther; gedichten van Frans Bastiaense, waarvan een vers begint met deze strofe: „Wanneer men staat op hooge torentrans te droomen".

't Lijkt wel wat gevaarlijk op hoogen torentrans te droomen! Gedachteloos te staren, dat zou gaan. Men wordt zoo spoedig duizelig, wilverloren door de diepte onder zich, de chaos der daken, maar bovenal door de ijle lucht om zich. Ja, ja, dichters verliezen zich wel eens al te gemakkelijk in rhetorische zwaaien.

Dan is er nog een verklarend opstel van Dr. S. D. Bierens de Haan over „Dante in zijn zelfgeschapen Paradijs."

Van den heer G. F. Haspels een bespreking van eenige Noordsche schrijvers.

Onze Kunst. (*L. J. Veen, Amsterdam.*)

Onze Kunst geeft een prachtig nummer, deze keer nog zwaarder, deugdelijker, mooier dan gewoonlijk, dit nummer een lust voor de oogen, een genot om te lezen.

Eerst al het opstel van Gust Vermeijlen over Meunier, den Belgischen beeldhouwer, die in zijn stoere werken den arbeid verheerlijkt. Dan van Jan Veth, een opstel ter inleiding van Rubens, een opstel waaruit men proeft een eerlijke, terzake-kundige,

onbevooroordeelde meening, prachtig gehouden in dien toon van bewondering, ondanks alle kritische beschouwingen, die op den lezer inwerkt, hem goed doet, lang bijblijft. Rubens werd veel teveel, vooral onder Engelsche preutschheid en hun liefde voor magere lijnen, naar den tweeden rang geduwd, terwijl hij toch is en blijft een reus, gigantisch werker, waarmee sommigen niet kunnen dwepen, maar waarvoor men altijd ontzag zal moeten hebben. Kunstwaardeering moet toch altijd blijven boven de onderwerpen zelf.

Van W. Vogelsang vervolgens een beschouwing over onze nieuwe gebruikskunst.

Sedert de tentoonstelling te Turijn zijn we in 't buitenland zoo geducht bekend geworden, dat zelfs de meest droogstoppeliaansche Hollander, die zich vroeger nooit om den vorm van hun stoelen en tafels en eetserviezen bekommerden, hun nationalen trots hooger gespannen voelen als er thans in gezelschap van buitenlanders over zulke dingen gesproken wordt.

De heer Vogelsang vraagt dan of al die kwistig geworpen lauwerkransen wel terecht komen op de rechte adreskaartjes, met andere woorden, dat er verschil is in de uitingen onderling. Hij gaat dan verschillende voorwerpen na, die nu tentoongesteld zijn (en dus ieder zien kan) van 't Binnenhuis, van de maatschappij De Woning en in arts and crafts.

't Is een genot de juiste opmerkingen hier te lezen van een man, die blijkens dit opstel, naast vakkennis over een fijnontwikkelde smaak beschikt, om eenige verschijnselen vast te stellen. Want ook hier ging het snobisme ruim aan 't woekeren. Journalistieke al-weters, die welke hoedanigheden zij ook mochten hebben, hoegenaamd niets van meubelen verstaan, schreven in de laatste tijden opstellen om van te beven en te lachen. Zij gingen zichzelf in de hoogte blazen door na te praten wat hèn werd voorgehouden, kwamen dan met veel drukte dat in onze tijdschriften mededeelen, terwijl zij zelf toch moesten weten, dat zij maar humbug verkochten. Ik vermoed, dat, als deze heeren het deugdelijk opstel van den heer Vogelsang lezen, zij nu nog niet begrijpen welk een onzin zij in hun oppervlakkigheid en niets-ervan-afweten hebben gepleegd!

Verder in de afl., de rubriek over de tentoonstelling, die nu al zeer uitgebreid is, is bijna volledig. Opmerkelijk in deze veelheid van pittige besprekingen de poging om Taco Mesdag, die niet altijd op juiste waarde werd gesteld, te releveeren in een bespiegeling van zijn werk, tegenovergesteld aan dàt van Van Thol.

* * *

Nu verder nog eenige tijdschriften:

De Aarde en haar Volken heeft deze keer nog al verscheidenheid: reisverhalen door Bretagne, over de Canarische eilanden enz., terwijl het bijblad „Op den uitkijk" allerlei wetenswaardigheden mededeelt.

Eigen Haard is als gewoonlijk weer ruim voorzien van 't geen aan den haard gaarne gelezen en bekeken wordt, tekst en platen bij elkaar aansluitend.

Zoo is er een goed opstel van mevr. Wegerif—Gravesteijn over de kantwerkschool te Apeldoorn: een opstel over de automobielenfabriek Simplex, terwijl weer eenige oude burchten werden gereproduceerd. De heer F. A. Buys zet zijn verhaal „De Rotterdamsche Juffer uit de 17e eeuw" voort.

Vragen van den Dag kreeg den omslag vernieuwd en verstevigd. Ook de inhoud schijnt wat uit te groeien.

Dr. H. Blink gaf ons hier een kenschets van Mr. J. A. Levy, den scherpzinnigen rechtskundigen schrijver van internationale werken over handel, maar vooral Mr. Levy geschetst in 't verband van het door hem met gansche ziel aangehangen Burgerplicht en de liberale beginselen.

Van Dr. R. G. Rijkens is er een opstel over Napoleon Bonaparte, psychologisch en medisch verklaard.

Over het begrip Succes komt voor een prettig-leesbaar opstel van M. Nordan.

Dan tal van andere mededeelingen en de rubriek „Van Maand tot Maand."

In *de Natuur* zijn weer tal van wetenswaardigheden populair beschreven en door illustratiën verduidelijkt. Huisvrouwen zal vooral het opstel van Dr. J. C. H. de Meyere, over de motten die tapijten vernielen, interesseeren.

Het Landbouwkundig Tijdschrift heeft een opstel over den invloed van 't voeder op de kwaliteit der boter; over ziekten in tabaksplanten en over Algiers-phosphoriet, namelijk over de assimileerbaarheid van deze meststof.

Lichtstralen geeft lezenswaardige schetsen uit het leven van weduwen in Engelsch-Indië, een aangename verpoozing tusschen het lezen van het opofferend zendelingwerk, wat het doel van het tijdschrift is.

G. v. H.

„De student-prins". Door J. M. Carbonero.

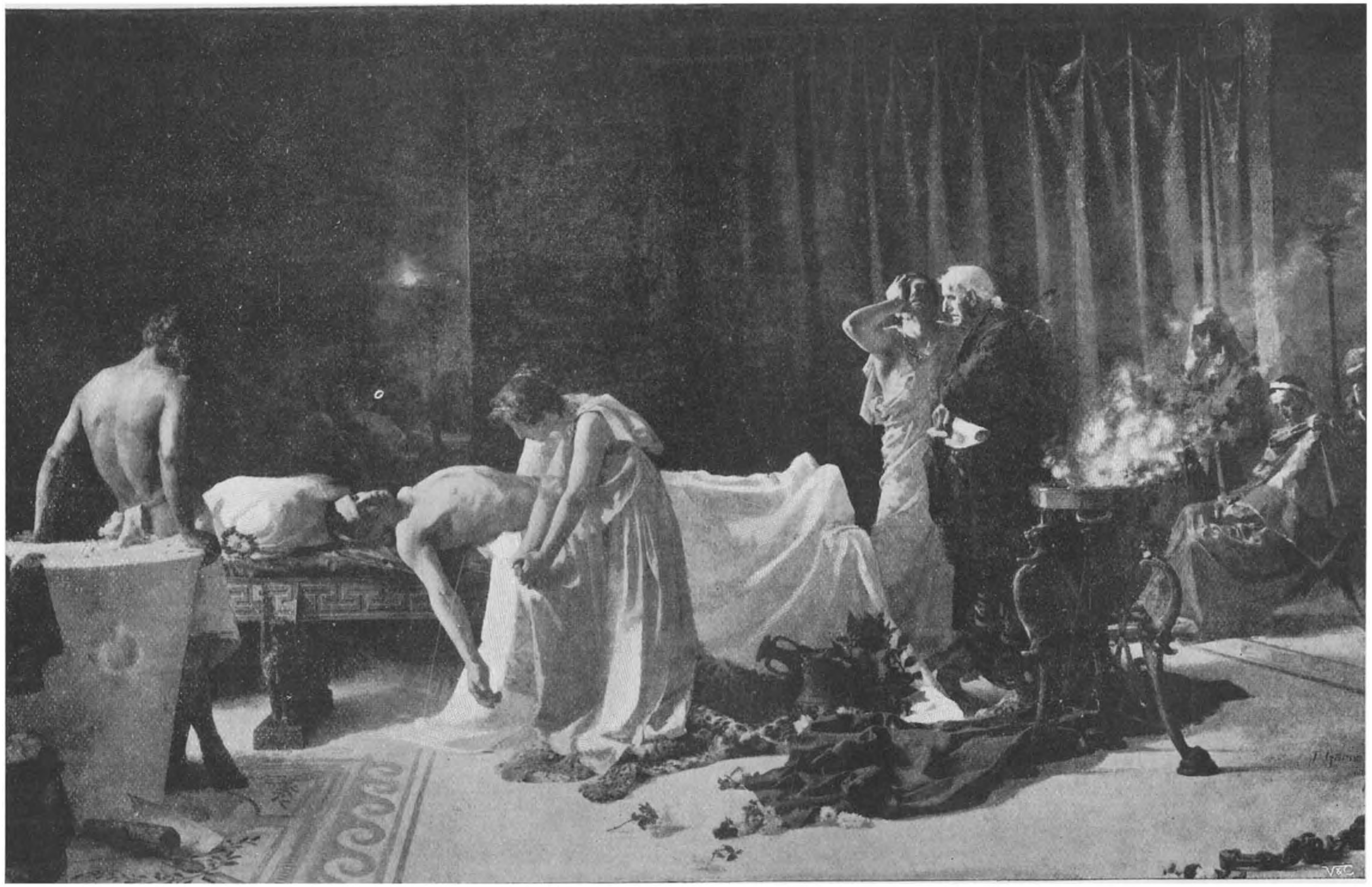

„Het sterven van Lucan". Door J. Garnelo.

De nieuwere Spaansche Kunst.

Geïllustreerd naar Foto's van de meest beroemde Schilderstukken

BEWERKT DOOR HOLDA.

Van de thans levende Spaansche schilders komt zeker de eereplaats toe aan Señor Don José Moréno Carbonero, wiens schilderijen altijd in hooge mate ieders belangstelling wekken; niemand weet beter dan hij elke geestigheid, die hij op het doek teekent, zoo uitnemend tot haar recht te laten komen. Evenals zoovele andere schilders, brengt ook hij den meesten tijd door in Madrid. Hij is niet jong meer en

„Een glas water". Door J. M. Carbonero.

heeft een bijzonder ernstig, peinzend gelaat, en een hoog voorhoofd. Alles te zamen genomen is hij een hoogst interessant mensch. Hij werd in Malaga geboren en legde zich daar reeds vroeg op de schilderkunst toe; later reisde hij door Duitschland, Oostenrijk, Italië, enz. en werd hij in al die landen gedecoreerd.

Wij reproduceeren hier drie van zijn schilderijen. Zijn schilderij „Een glas water" is een verrukkelijke studie van het buitenstelt, als hij, nog voordat hij mindei aangename ervaringen heeft opgedaan, uittrekt om de verkeerdheden in de maatschappij te herstellen.

Het koloriet en de compositie van dezen kunstenaar zijn bijzonder fraai, en zijn schilderstukken tintelen alle van vernuft en geest. Carbonero heeft ook vele historische onderwerpen geschilderd; daaronder is ongetwijfeld het meest bekend „De bekeering van den Hertog van Gandia", dat

„Don Quichotte strijdt tegen de Biscayers". Door J. M. Carbonero.

leven, en men behoeft zijn schilderstukken, waarin hij episodes illustreert uit het leven van den wereldberoemden Ridder de la Mancha, slechts te zien om er ten zeerste mede ingenomen te zijn. Een dier stukken, die wij hier geven, toont ons den gang van den strijd tusschen Don Quichotte en de Biscayers. Op een andere schilderij wordt de dappere ridder voorgesteld, nadat hij in 't begin van zijn pelgrimstocht verslagen is in zijn strijd met den windmolen. Op een ander doek ziet men zijn ontmoeting met de kooplieden uit Toledo. Zeer bekend en algemeen geroemd is ook de schilderij, die ons Don Quichotte voorbewaard wordt in de Galerij van de Nieuwere Kunst in Madrid.

Voordat wij deze korte schets besluiten, wensch ik nog een en ander mede te deelen omtrent Senor Don José Casado del Misal, die zes jaar geleden gestorven is, en die een tijdgenoot is geweest van Fortuny en een zijner intiemste vrienden. Senor Casado was geboren te Valencia, en bijgevolg een goed kolorist. Zijn meest bekende schilderij, waarvan wij hier een reproductie geven, is „De Klok van Huesca", die door het Spaansche Gouvernement werd gekocht voor het Museum van Nieuwere Kunst te Madrid. 't Is een afbeelding van

een geschiedenis uit de twaalfde eeuw, zoo afschuwelijk, dat men er niet licht de weerga

„Het tijdverdrijf van den curé". Door M. Ramirez.

van zal vinden. Koning Ramiro van Arragon had oneenigheid gehad met zijn edelen, en de raadgeving opvolgende van een zijner abten, die voorgaf zijn vriend te zijn, terwijl hij heimelijk een samenzwering tegen hem smeedde, besloot hij hen allen te laten dooden. Ten einde zijn plan te kunnen uitvoeren, noodigde Ramiro zijn edelen voor een feestmaal te Huesca om een groote klok te zien, die hij had laten maken,

een klok, waarvan de klepel, naar hij zeide, door geheel Arragon zou weerklinken. Vóór

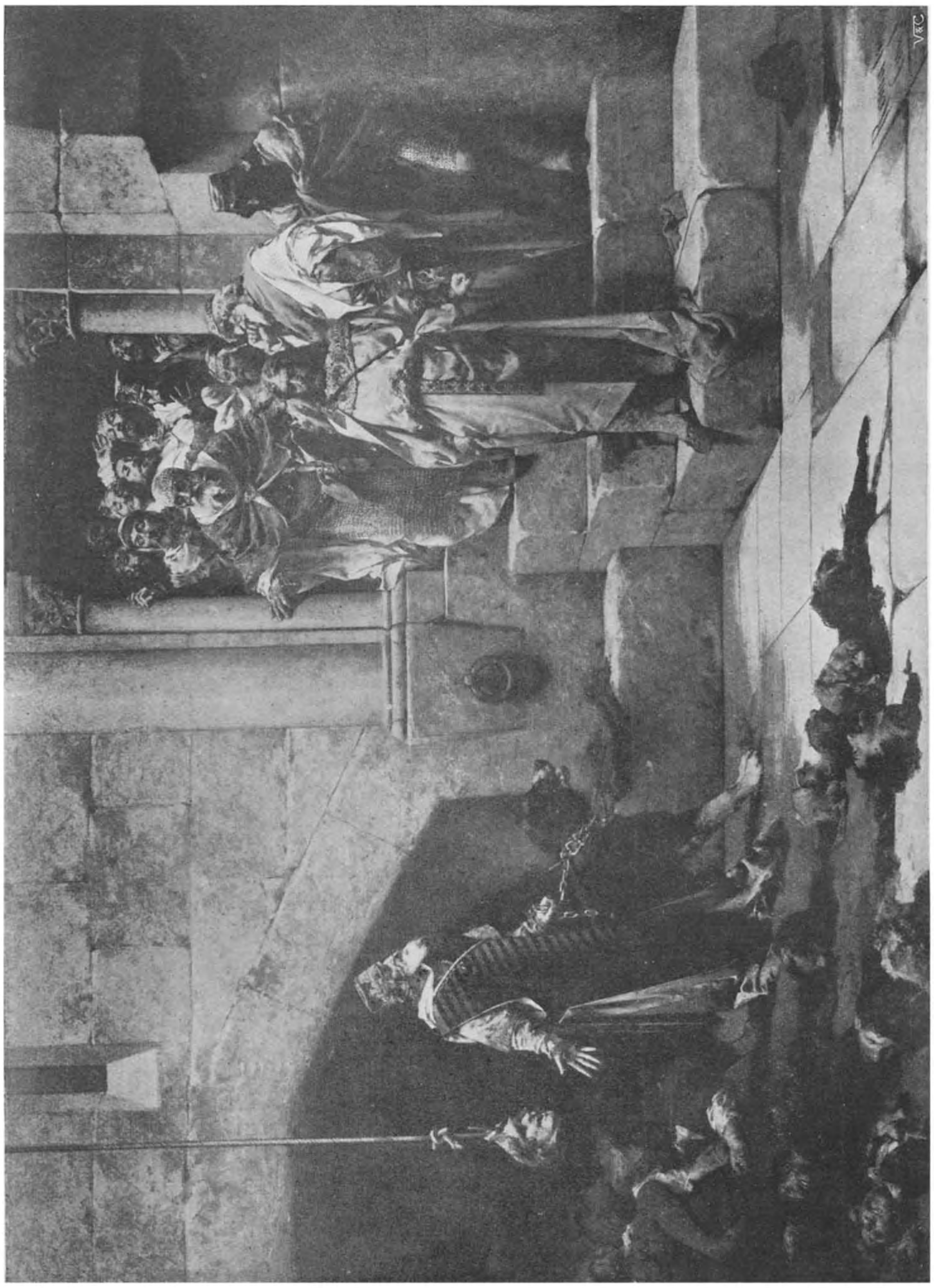

„De klok van Huesca", Door J. Casado.

het feestmaal had hij heimelijk eenige edelen laten grijpen en onthoofden, en tegen het einde van het feest geleidde de koning de overige edelen naar het gewelf, waar de vloer bestrooid was met de hoofden hunner vrienden, terwijl het hoofd van den abt was vastgebonden aan een touw, dat van het dak naar beneden hing. 't Gewelf is

nu nog te zien onder het oude koninklijk paleis te Huesca. Senor Casado's schilderij werd zoo goed gevonden, dat hij gedecoreerd werd met een groote Spaansche orde. Evenals Pradilla is hij directeur geweest van de Spaansche Academie van Schoone Kunsten te Rome.

Over het geheel houdt men in Spanje zeer veel van schilderijen, die historische gebeurtenissen voor den geest roepen, en wanneer zij gebeurtenissen uit Spanje's roemrijksten tijd in herinnering brengen, worden zij des te meer populair. Het is vrij zeker, dat het groote succes, dat de Moorsche schilderijen van Mariano Fortuny in Spanje hadden, nog verhoogd werd door de geestdrift die het volk bezielde bij 't vernemen van de heldenfeiten van Leopold O'Donnell, Hertog van Tetman, en zijn generaals, Prim, Markies van Castilië, en Ros de Olano, Markies van Ouad el Gelu. Die drie krijgslieden ontvingen hunne titels na den oorlog met de Mooren, en Fortuny, die tot de staf van generaal Prim behoorde, deelde in diens vele voorrechten.

In de Galerij van Nieuwere Kunst te Madrid, waar al de schilderijen naar genomen zijn, die in dit artikel gereproduceerd werden, vindt men vele historische schilderijen, natuurlijk de beste die er in Spanje op het doek gebracht zijn. Zij schijnen niet te behooren tot een bepaalde school van Spaansche Kunst, want de schilders zijn afkomstig uit Catalonië, Valencia, Andalusië, districten die alle een zeer uiteenloopende levensopvatting en zeer verschillende scholen hebben. Een analyse van de overheerschende kenmerken van de kunst in de verschillende deelen van Spanje is wellicht niet van belang ontbloot De zin voor kleur is het sterkst ontwikkeld in Valencia, welks schilders in Spanje dikwijls de Spaansche Venetianen worden genoemd.

„De sardinevisschers". Door Armesto.

Catalonië, de provincie, die de bakermat is van het republicanisme en zich voortdurend vrij tracht te maken van het moederland, toont een sterke neiging voor de Fransche Kunst. Catalonië's sympathie voor de republiek is van de politiek overgegaan op de kunst; maar de ultra-moderne scholen uit Frankrijk, die men in Catalonië zoo hoog waardeert, werden in het conservatieve Madrid geminacht en over 't hoofd gezien.

Voor de beste landschap-schilderij in

Spanje moet men, naar ik meen, naar Andalusië gaan, terwijl de schilders in Spanje's hoofdstad de verschillende Spaansche scholen trachten te combineeren, zonder eenige bijzondere voorkeur te toonen.

Thans nog een enkel woord over een treffende schilderij, die ook in dit artikel gereproduceerd is. „Het sterven van Lucan" is van den schilder, Señor Don José Garnelo y Alda, geboortig uit Valencia en woonachtig in Catalonië.

Hij is een leerling van den Staat geweest, heeft in Madrid gestudeerd, en is thans Professor aan de Academie voor Schoone Kunsten te Barcelona. Hij is een typisch Spanjaard uit den beschaafden stand, een donkere man met vollen baard en een geleerd voorkomen.

Spanje heeft de laatste jaren gelukkig niet te lijden gehad van invallen; daardoor is de welvaart toegenomen en kan men verwachten dat ook de kunst een hoogere vlucht zal nemen. 't Is echter de vraag of er ooit weer een Velasquez, Ribera of Murillo zal komen; want men moet niet vergeten, dat die groote schilders geleefd hebben in een tijd toen Spanje begon achteruit te gaan tengevolge van haar al te hoog opgevoerde grootheid.

Er is in de laatste tijden heel wat in Spanje veranderd. Beroofd van zijn bezittingen, ontgoocheld, en indachtig, dat de wedergeboorte van het land van binnen en niet van buiten moet komen, begint Spanje langzamerhand de moeilijkheden van de vorige eeuw te boven te komen. De krachten, die in de zeventiende eeuw een grootsche kunst in het leven riepen, zijn uitgeput in de twintigste, en de krachten, die hen vervangen hebben, zijn nog niet genoegzaam ontwikkeld om daarnaar te berekenen welke vlucht de schilderkunst voortaan zal nemen.

Voorloopig is het voldoende, dat er vrede heerscht en dat de kunsten bloeien, dat het opkomend geslacht niet van talent ontbloot schijnt te zijn en tracht na te gaan, hoe het gesteld is met de artistieke ontwikkeling van die landen, welke een betrekkelijk langdurige rust hebben genoten.

Heeft de Venus van Milo armen gehad?

Een poging om een vraagstuk op te lossen, dat reeds gedurende een eeuw ongeveer vele volkeren heeft geïnteresseerd.

In een rustigen hoek van de Louvre, te Parijs, waar geen ander geluid wordt gehoord dan het plassen van de fontein in haar marmeren bassin, en waar de bezoekers slechts zelden komen, zijn de voormalige stallen van het Keizerlijk Hof. De geur van versch stroo en nieuw leder heeft sedert vele jaren de wijk genomen, en wanneer de deuren langzaam op haar roestige hengsels knarsen, doemt er voor u op een ontzaglijke hoeveelheid van beschadigd pleisterwerk, dat de geheele voorzijde van den stal beslaat en wonderlijk contrasteert met de paardennamen, welke in verkleurd goud en blauw op de muren zijn gegrift. 't Is de opnieuw gebeeldhouwde Venus van Milo, die den heer Ravaisson—Mollien van de Fransche Academie eenige jaren geleden tot de risée van geheel Parijs heeft gemaakt.

Venus is in 't bezit van haar beide armen, waarvan zij den eenen liefkozend op den schouder van een Grieksch krijgsman laat rusten, terwijl de andere hand den jongen held weerhoudt, die zoo juist zijn kort zwaard met breed lemmet uit de scheede heeft getrokken.

De heer Ravaisson—Mollien, die reeds lang, voordat de pennestrijd over de Venus van Milo zijn naam op ieders lippen bracht, veel naam had gemaakt als artiest, heeft veel fraai artistiek werk geleverd onder het pseudoniem van Larché, en hij hoopte, dat zijne opvatting omtrent het beroemde standbeeld hem onsterfelijken roem zou bezorgen. Juist het tegendeel evenwel geschiedde. Overal werd de spot gedreven met hem en zijn standbeeld; op het tooneel, in de nieuwsbladen, sociëteiten, koffiehuizen, enz., en ten slotte heeft men, na den dood van den ouden man, het standbeeld verwezen naar het graf van zoo menig vergeten kunstwerk in Parijs — de stallen van de Louvre.

Sedert de ontdekking van de Venus van Milo in Februari 1820, heeft geen enkel standbeeld, geen enkel kunstwerk ooit zooveel polemiek uitgelokt. Stond Venus alleen op het voetstuk, was zij eigenlijk wel een Venus, zou zij wel ooit twee armen gehad hebben, en welke houding hadden dan die armen?

Mannen van alle nationaliteiten, geleerden, archaeologen, schilders, beeldhouwers, letterkundigen en journalisten, hebben hunne meeningen verkondigd in artikels, pamfletten en lijvige boekdeelen — met de literatuur omtrent dat onderwerp zou men een groote bibliotheek kunnen vullen.

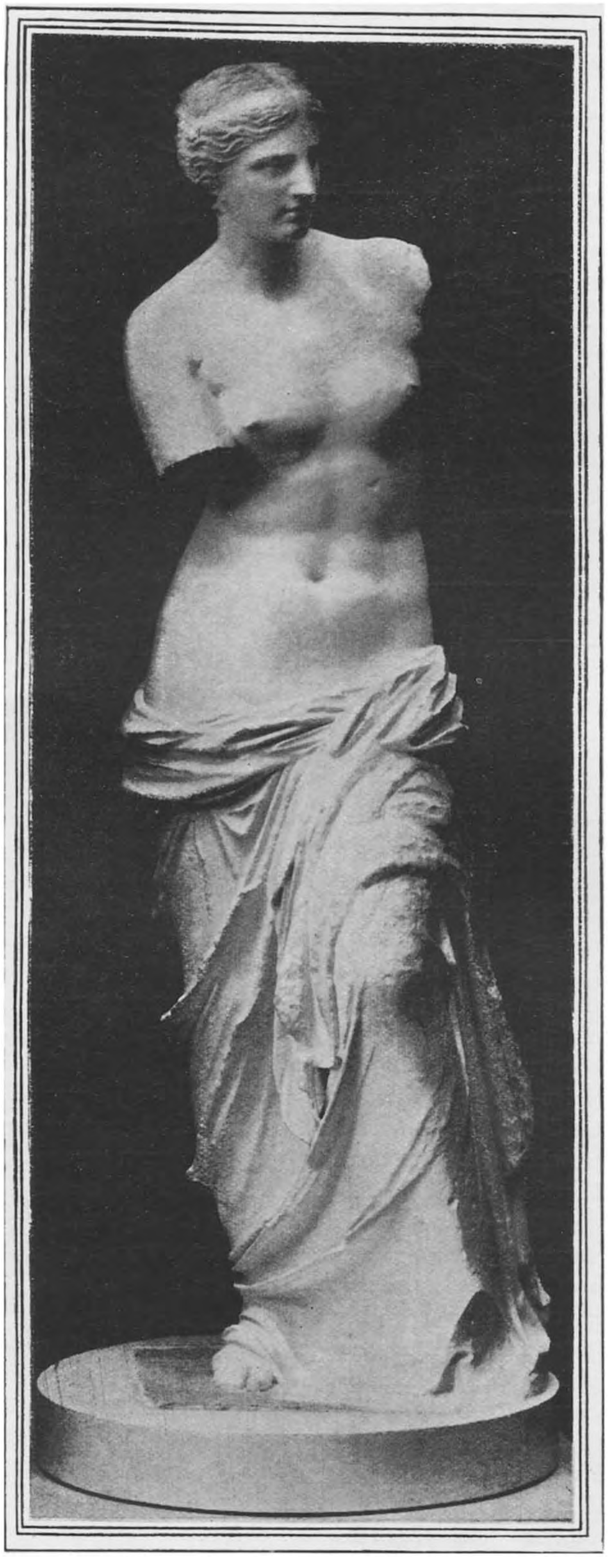

Het beroemde standbeeld van de Venus van Milo in de Louvre.

Voor zoover men kan nagaan, is het volgende de geschiedenis van de vondst van het beroemde standbeeld:

Op een morgen in Februari 1820, zakte de grond in onder de voeten van twee boeren van het eiland Milo, Georgos Botoni en zijn zoon Antonio. Die twee mannen vielen hals over kop in een soort van spelonk, die bij nader onderzoek een kleine tempel scheen te zijn, waarvan de binnenmuren met kleuren versierd waren. In dien tempel, welke zich bevindt in dat district van het eiland Milo, dat bekend is onder den naam van Castro, vonden Georgos en zijn zoon beelden en fragmenten, en nadat zij de spelonk weer, met takken en losse aarde hadden bedekt, begaven zij zich naar den dorpspriester, een monnik, Oikonomos genaamd, en deelden hem mede welk een buitengewone ontdekking zij hadden gedaan. Of Oikonomos een overeenkomst sloot met de twee boeren, en het standbeeld van hen kocht, is nooit met zekerheid bewezen. De priester heeft verklaard, dat hij het gedaan heeft, maar Georgos en Antonio hebben nooit geld van hem ontvangen. In de maand Maart zond men bericht van de rijke vondst aan den heer Louis Brest, den Franschen consul te Milo, die zich onmiddellijk naar Castro begaf, waar hij den tempel zag benevens het standbeeld (zes voet hoog), dat van toen af door de geheele wereld bekend is geworden als de Venus van Milo.

Volgens den heer Brest be-

vonden zich in de spelonk ook nog twee kleinere standbeelden, en een groot aantal gebroken marmeren armen en beenen, en deelen van standbeelden, benevens verscheidene inscripties. In den loop van de maand Maart, werden de Venus en andere voorwerpen uit de spelonk door graaf Marcellus gekocht voor den markies de Rivière, den Franschen Ambassadeur te Constantinopel.

De heer Tarral's opvatting omtrent de volledige gestalte van de Venus.

De heer Brest sloot een overeenkomst met den kapitein van een Fransch fregat, *de Chevrette*, dat bij het eiland Milo voor anker lag, en kort daarna landden eenige matrozen, die het standbeeld naar de kust droegen.

Er had nog een gevecht plaats tusschen de zeelieden en de bewoners van het eiland, die door den priester Oikonomos, in zijn woede omdat het standbeeld weggevoerd werd, tegen den Franschman waren opgezet, en het is wel heel zeker, dat de Venus bij het overbrengen ernstig beschadigd werd, maar men is nooit met zekerheid te weten gekomen of haar armen en andere deelen werden afgebroken en achtergelaten. Volgens een brief van den heer Brest, dien een Parijsch journalist onlangs onder een hoop stoffige manuscripten vond, verklaart de Fransche Consul, dat hij „weet waar de armen van het standbeeld zijn, maar dat hij het nooit aan een levende ziel zal zeggen.” De reden van die toornige bewoordingen is wellicht te verklaren uit het feit dat men den naam van den heer Brest niet op het voetstuk van de Venus heeft gegrift, terwijl hij bij de ontdekking toch zulk een belangrijke rol had vervuld, al was het standbeeld ook feitelijk van Georgos gekocht door graaf Marcellus, die er den boer 6000 francs voor betaalde.

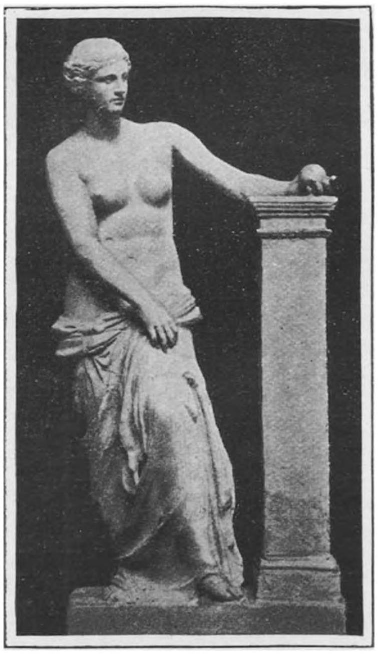

De ontdekkers van het beeld beweerden, dat de Venus in haar linker hand een appel hield.

Het schijnt dat de luitenant, later admiraal Dumont d'Urville, een officier aan boord van de *Chevrette*, een der eersten is

geweest, die het standbeeld heeft gezien en er een beschrijving van gegeven heeft.

Het plan van den heer Frank Paloma, om het beeld voor te stellen als de moeder van de goden.

In een officieel rapport, dat luitenant Dumont d'Urville in het laatst van Maart 1820 voor zijn chef heeft opgemaakt, zegt hij:

„Het standbeeld stelt een vrouw voor. Haar linkerhand is opgeheven en houdt een appel vast. Haar rechterhand houdt een kleed bijeen, dat in gracieuse vouwen om haar heupen gedrapeerd is en tot op de voeten hangt, maar de armen zijn helaas verminkt, en zijn nu weggenomen van het lichaam."

Er bestaan ook nog verscheidene andere beschrijvingen van het standbeeld, zooals men het heeft zien liggen in de spelonk op het eiland, en die komen bijna alle geheel overeen met de hierboven vermelde beschrijving van den heer Dumont.

De archaeologen evenwel hebben jaren achtereen getracht aan het standbeeld weer den ouden vorm terug te geven, en nadat de Venus in Frankrijk was aangekomen, nam de opgewondenheid zoozeer toe, dat Lodewijk XVIII, uit vrees dat men aan het marmer zou gaan knoeien, bevel gaf het standbeeld in het museum van de Louvre te plaatsen zonder er iets aan te veranderen.

Daarop besloot men een prijsvraag uit te schrijven, omtrent de meening hoe de Venus er oorspronkelijk zou hebben uitgezien, en de daarop ingekomen antwoorden waren al even verschillend als talrijk.

Van al die ingezonden antwoorden was dat van den heer Ravaisson—Mollien het

De restauratie van den heer Ravaisson—Mollien, thans verwezen naar de oude stallen van de Louvre.

belangrijkste; hij ontleende zijn plan aan een groep uit den tijd van Alexander, die ook weer een reproductie was van een

beeldhouwwerk, dat vervaardigd was door Pericles, en dat Urania Venus voorstelt

Het ontwerp van den heer Bell met de lauwerkransen.

Theseus, den stichter van Athene, verwelkomende bij zijn komst in de Elyseesche velden.

De heer Frank Paloma, een jong Amerikaansch artiest, heeft met echt Amerikaansche oorspronkelijkheid een geheel nieuw denkbeeld geopperd, omtrent het oorspronkelijk karakter van het beroemde standbeeld. Zijn werk baseerende op de opmerkingen, die gemaakt waren door bijna allen, die het standbeeld in de spelonk op het eiland hadden gezien, wenscht de heer Paloma er niet een Venus van te maken, maar — een Mater Deorum of Moeder van de Goden. Zooals men uit onze illustratie kan zien, stelt dit nieuwe reconstructie-plan ons een godin voor, den jeugdigen Bacchus in haar armen houdende. Hoewel men gezegd had dat er bij het vinden van het standbeeld duidelijk op het voetstuk te lezen stond, dat het een Venus voorstelde, zegt de heer Paloma in een pamflet, dat hij daaromtrent heeft gedicht, dat het bij de Grieken en Romeinen iets zeer gewoons was, de opschriften op hunne standbeelden zelf te veranderen, naar aanleiding van de mutaties van hun nationale goden. „Wat is natuurlijker," vervolgt de heer Paloma, „dan dat de vrome eilandbewoners van Melos, ontzet over de strenge edicten van Theodosius, het voetstuk en het opschrift, bij hunne godin behoorende, eenvoudig begroeven, en voortgingen met onder een anderen naam hulde te brengen aan die belichaming van het heilige gevoel der liefde, die zij tot nu toe gewoon waren te aanbidden."

Behalve de reproducties van de heeren Paloma en Ravaisson—Mollien waren er nog vele andere.

De heeren Milligen, John, Welken en Puller stelden Venus voor, het schild van den krijgsgod Mars vasthoudende.

De heeren Braun en Willig omgordden Venus met het schild, en de heer Bijdberg meende dat zij een schild droeg, waarop een overwinning van de Grieken op de Perzen was voorgesteld.

De heer Stillman meende, dat het beeld

De restauratie zooals die door de grootste autoriteiten als de waarschijnlijkste wordt beschouwd.

de Overwinning moest voorstellen en vervaardigde een beeld dat de Overwinning voorstelde, schrijvende op een schild.

De heer Bell opperde het denkbeeld, dat de Venus in elke hand een lauwerkroon

Een andere opvatting stelt Venus voor met een appel en een vogel.

hield, terwijl een beeldhouwer uit Weenen, wiens naam niet genoemd werd, beweerde, dat Venus bezig was met haar toilet.

„Het zal niet lang meer duren," schreef Graaf Marcellus in 1854, „of elk levend wezen kan een meening ten beste geven omtrent het oorspronkelijk voorkomen van het beeld," en ondanks de groote belangstelling in dit onderwerp, ondanks de heftige oneenigheden, die daaromtrent hebben plaats gehad, schijnt het wel dat de tijd nog ver af is, waarin een Venus van Milo zal vervaardigd worden, die iedereen of zelfs nog maar de meerderheid van de critici zal bevredigen.

Mannen van naam op 't gebied van kunst, als Bell en Ravaisson—Mollien hebben elkanders denkbeelden kwakzalverij genoemd, en 't zou misschien het eenvoudigst en 't verstandigst zijn om ons evenals Lodewijk XVIII indertijd, tevreden te stellen met het zeldzaam mooie, doch weliswaar verminkte beeld in de Louvre zonder pogingen in 't werk te stellen om het te restaureeren.

Tegenwoordig schijnt men in de kunstenaarswereld meer en meer over te hellen tot de meening, dat het standbeeld in het geheel geen Venus moet voorstellen. Het wordt dikwijls maar al te spoedig voor waarheid aangenomen, dat met elke vrouwelijke gestalte van klassieken oorsprong een godin der liefde wordt bedoeld, maar die meening is alles behalve juist.

't Is waar, dat men bij de oude standbeelden van Venus steeds er naar streefde om het warme en meer weelderige type van vrouwelijke schoonheid weer te geven, en dat men zelden trachtte kracht of handeling voor te stellen. Maar de zoogenaamde Venus van Milo is niet alleen goed ontwikkeld. Zij is bepaald krachtig en gespierd, en uit het opheffen van den linker arm

Venus haar toilet makende — een vernuftige veronderstelling uit Weenen.

en de houding van het geheele lichaam blijkt duidelijk, dat de beeldhouwer het voornemen had haar iets te laten doen,

waarbij meerdere of mindere krachtsinspanning werd vereischt.

Een van de grootste thans levende archaeologen — wiens naam wij evenwel niet mogen noemen — om zijne meening vragende, ontvingen wij het volgende antwoord:

„Het zou aanmatigend zijn een bepaalde meening te durven uiten (1e), of de Venus van Milo moet gerestaureerd worden als een afzonderlijk standbeeld, of gegroepeerd met een god, z. a. Mars of Neptunus; dan wel (2e) of zij, als een afzonderlijk standbeeld moet worden voorgesteld, een Term (pilaar met menschenhoofd) van Bacchus aan haar linker zijde decoreerende, of een schild vasthoudende met haar beide handen, of op nog andere wijze.

„Eerst 't vorige jaar vond men in de Louvre een Term van Bacchus, die tegelijk met de Venus in Milo was gevonden; en wie weet of niet eerstdaags haar eigen voetstuk — dat reeds jaren zoek is — ook nog in de Louvre wordt ontdekt? Zoolang dat niet geschiedt, kan een archaeoloog geen veronderstellingen maken. Kunstenaars zijn in dat opzicht veel vrijer."

Maar als het standbeeld geen Venus is — en dat is tegenwoordig wel de algemeene opvatting in de kunstenaarswereld — wat is het dan? Nu zijn de tegenstanders van de Venus-theorie het vrij wel met elkander eens, dat 't de gestalte is van Nike Apteras, of de Ongevleugelde Victoria van Athene, waarvan men zeide, dat „de Atheners haar zonder vleugels maakten opdat zij Athene nooit zou kunnen verlaten."

Die theorie werd het eerst in 1826 geopperd door Millingen, die de meening uitsprak, dat het standbeeld de gestalte had van de Victoria, met beide handen een schild vasthoudende.

Deze meening wordt niet alleen gestaafd door verschillende artistieke theorieën, maar ook door het positieve bewijs van verscheidene oude standbeelden.

De zoogenaamde Venus van Capua, een Romeinsch standbeeld, is bijna een herhaling — hoewel van veel geringer hoedanigheid — van het beeld, dat te Melos werd gevonden; en in dit geval komt de houding van de armen geheel overeen met de door ons gegeven theorie.

Maar nog sterker bewijs vinden wij in de Victoria van Brescia, een gevleugelde en gedrapeerde bronzen gestalte, die, èn in de houding van de torso en het hoofd, èn in de behandeling van de drapeering, sprekend gelijkt op het standbeeld uit Milo. Deze Victoria houdt in haar linkerhand een schild

Een restauratie gebaseerd op het denkbeeld, dat de Venus deel uitmaakte van een groep.

dat op haar linkerdij rust, terwijl zij er met haar rechterhand de namen van de helden op grift. Men veronderstelt en niet zonder reden, dat die twee standbeelden gemaakt zijn naar de oudere welbekende gestalte, die wij de Venus van Milo noemen, en wij weten dus met vrij groote zekerheid hoe het ongeschonden standbeeld eertijds geweest is.

De heer W. J. Stillman, die veel tijd en onderzoek wijdde aan dat onderwerp, vond de balustrade, die den vervallen tempel van de ongevleugelde Victoria op het Acropolis

te Athene omgaf, eenige kleine beeldjes van Victoria, die een verbazend sterke overeenkomst hebben met het type van de Venus van Milo. Zij hadden dezelfde verhoudingen, dezelfde ontwikkeling van de naakte deelen, en dezelfde behandeling van de drapeering.

De heer Stillman nam eenige interessante proeven door een model te maken naar de Venus van Milo, het schild dragende op de wijze die wij hierboven beschreven. Daardoor bewees hij dat de houding van de torso van het standbeeld geheel gelijk was aan die, welke een vrouw aannam wanneer zij een schild op haar linkerdij steunde met haar linkerhand, en er met haar rechterhand op schreef.

Hoewel het dus al een zeer stoutmoedig mensch zou zijn, die durfde beweren, dat hij het mysterie van het standbeeld had opgelost, zoo is de mogelijkheid toch nog niet uitgesloten, dat het beeld niet eens een Venus is, maar de gestalte van de ongevleugelde Victoria.

Paleis van Vorst Cantacuzene.

Nederland – Rumenië

Terwijl in den laatsten tijd, ook in Nederland, de aandacht al meer en meer op Rumenië gevestigd wordt en de pogingen, door enkelen aangewend, om voor het Nederlandsch kapitaal daar te lande, een vruchtbaar arbeidsveld te vinden, vooralsnog met een zeker wantrouwen begroet worden, vermeen ik het publiek geen ondienst te bewijzen, door met vluchtige trekken een beeld van de economische beteekenis van dit land te geven en tevens na te gaan, in hoeverre het boven aangehaald wantrouwen, al of niet gewettigd is.

In de eerste plaats mag men niet uit het oog verliezen, dat Rumenië nog slechts sinds betrekkelijk korten tijd in de rij der cultuurstaten opgenomen is. — Vóór den 14den April 1866, datum waarop de tegenwoordige Koning, Karel van Hohenzollern Sigmaringen, tot Vorst van Moldavië en Wallachye, onder den naam van Rumenië vereenigd, gekozen werd, was het land niet veel meer dan eene Turksche provincie en al datgene wat den modernen Staat kenschetst, ontbrak geheel en werd eerst na dien tijd tot stand gebracht. In 1877 schaarde Rumenië zich in den oorlog tegen Turkije, dat nog steeds suzereiniteits-rechten uitoefende, aan Ruslands zijde en proclameerde zijne onafhankelijkheid, welke in 1878 door het Congres van Berlijn erkend werd. In Maart 1881 verhief het zich tot een Koninkrijk en riep Vorst Karel den 10den Mei van dat zelfde jaar tot Koning uit.

De groote vorderingen welke Rumenië op staatkundig en economisch gebied gemaakt heeft, dateeren van dien tijd en zijn in de eerste plaats aan de wijsheid en den helderen blik van Koning Karel toe te schrijven.

Gelijk in elken jongen Staat zijn ook hier vele fouten begaan en de gevolgen worden zelfs heden nog in sterke mate onder-

vonden, maar het land beschikt, door zijn grooten bodemrijkdom, over zoodanige hulpmiddelen, dat het alle bezwaren gemakkelijk zal te boven komen.

Vóór het Tractaat van Berlijn had Rumenië eene uitgestrektheid van 2201 geografische mijlen, terwijl de tegenwoordige oppervlakte, na het verlies van Besarabië, dat bij dit tractaat aan Rusland werd toegewezen en waartegen het als vergoeding de Dobrudja verkreeg, 2290 geografische mijlen bedraagt.

gebied zoo rationeel te werk gaat als zulks in andere Europeesche staten het geval is, maar toch is er groote vooruitgang te constateeren en bewijst de groote invoer van landbouw-machines en werktuigen, waarvoor in de laatste jaren zelfs fabrieken in het land zelve opgericht werden, dat men met den ouden sleur gebroken heeft.

Ten bewijze hiervan moge een overzicht strekken der nu, in vergelijking met 1880, in cultuur gebrachte oppervlakten voor de 5 voornaamste graansoorten:

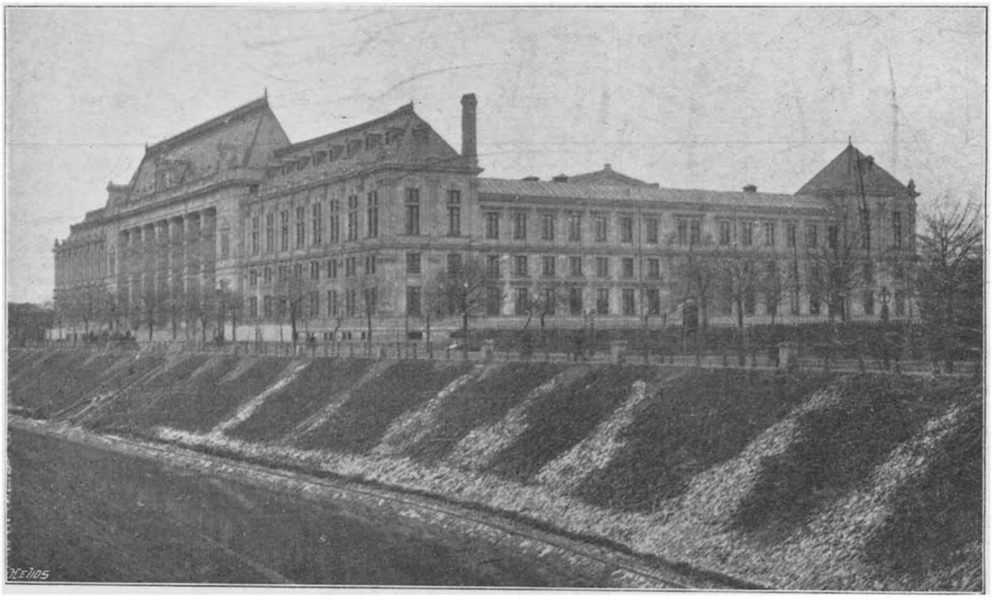

Het paleis van Justitie.

Wanneer men het 20-jarig tijdperk na 1880 beschouwt, heeft Rumenië in alle opzichten een grooten vooruitgang aan te wijzen. Terwijl de bevolking omstreeks dien tijd ongeveer 4.500000 zielen bedroeg, is deze nu tot 6.250000 gestegen. Het aantal scholen, dat in 1881 slechts 2312 was, is nu 4313 en terwijl het land toen nog geen 1400 Kilometers spoorwegen bezat, is dit cijfer nu meer dan verdubbeld en tot ruim 3000 Kilometers gestegen.

Ook de landbouw is sinds 1880 aanmerkelijk vooruitgegaan. Wel is waar kan men ook nu nog niet beweren, dat men op dit

Aangebouwd werden in 1880			in 1899	
Mais	1.030000	Hect.	1.500000	Hect.
Tarwe	560000	„	1.661000	„
Rogge	110250	„	190000	„
Gerst	227500	„	640000	„
Haver	130500	„	310000	„

Oogenschijnlijk zou men uit deze vermeerdering der graan-produceerende oppervlakten moeten afleiden, dat de graanproductie naar evenredige verhouding gestegen moet zijn, maar dit is niet altijd het geval.

Wel is hierdoor de mogelijkheid ontstaan, dat Rumenië in een gunstig oogstjaar veel

meer kan produceeren dan vroeger, maar de oogsten zijn, om redenen welke ik hieronder zal aangeven, zóó wisselvallig, dat slechts zelden een maximum bereikt wordt.

Rumenië, dat een zoogenaamd continentaal klimaat heeft, staat 's zomers aan groote hitte (tot 45 gr. C.) en 's winters aan hevige koude (tot — 30 gr. C.) bloot met groote temperatuurafwisselingen. Daar men buitendien in vroegere jaren op onoordeelkundige en zelfs onverantwoordelijke wijze met de groote bosschen omgesprongen heeft, die zelfs nu nog ongeveer $^1/_6$ van de geheele oppervlakte van het land beslaan, zijn er geheele districten in schaduwlooze vlakten herschapen, die uit den aard der zaak aan watergebrek lijden. Dientengevolge mislukken de oogsten dikwerf door groote droogte en zijn de verschillen tusschen de productiecijfers van het eene en het andere jaar soms buitengewoon groot.

Ten einde hiervan een denkbeeld te geven, vergelijke men het middencijfer van de oogsten van eenige belangrijke graansoorten, van de 5 jaren 1894—1898, met dat van den oogst van 1899, en dit laatste wederom met dat van 1896, het beste oogstjaar der 5.

Wij krijgen alsdan voor:

	Tarwe in HL.	Rogge in HL.	Gerst in HL.	Haver in HL.
Middenc. 1894/98	19606600	2936400	8596000	4396300
Oogst 1899	9184930	638670	1600920	2204210
Oogst 1896	25088700	4305100	11201700	5187300

waarbij nog moet in het oog gehouden worden, dat de bebouwde oppervlakte in 1899 grooter was dan in een der vorige jaren.

Het concertgebouw.

Dat de nationale welstand in Rumenië, dat vooralsnog zeer weinig industrie bezit, in het innigste verband staat tot het oogstresultaat, behoeft wel geen betoog en dat deze resultaten aan het licht komen in de uitvoercijfers, spreekt eveneens van zelf.

Zoo vinden wij hier de volgende cijfers:

	Import	Export
voor 1880:	Frcs. 255.336415	Frcs. 218.918878
„ 1885:	„ 268.539150	„ 247.968201
„ 1899:	„ 333.267938	„ 149.119657

Deze cijfers zijn welsprekend genoeg en geven den sleutel tot de financieele moeielijkheden waarmede Rumenië dikwelf te kampen heeft, maar aan den anderen kant toonen zij wederom aan, dat de moeielijkheden gemakkelijk kunnen overwonnen worden, wanneer een paar gunstige oogstjaren volgen, gelijk dit in 1901 en 1902 het geval was.

Nu doet zich echter vanzelf de vraag voor hoe het komt, dat een land, hetwelk zoozeer op de resulaten van zijne oogsten aangewezen is, bij de wetenschap, dat die resultaten niet anders dan wisselvallig kunnen wezen, zijne staathuishouding niet zoodanig heeft ingericht, dat in geval van ongunstige oogsten, crisissen voorkomen worden. — Een blik op het verleden zal ons hierop antwoord geven. —

H. M. de Koningin, (Carmen Sylva).

Gelijk in alle landen waar de politieke en materieele ontwikkeling niet geleidelijk gegaan is, maar de overgang van bijna feudale en middeleeuwsche toestanden tot volkomen gelijkstelling van alle klassen en daarmede gepaard gaande politieke vrijheid en zelfbestuur, als het ware plotseling geschiedde, nam ook in Rumenië, na de onafhankelijkheidsverklaring, de vooruitgang op elk gebied een hooge vlucht.

In niet geringe mate was die vooruitgang te danken aan het vreemde kapitaal, dat

in den jongen Staat een geschikt arbeidsveld vond. — Dat naast ernstige kapitalisten en ondernemers ook talrijke speculanten en minderwaardige elementen het oogenblik geschikt achtten om daar hun slag te slaan en dat zoowel de Regeering als de Rumeensche grondbezitter, meer dan eens de dupe werd van gewetenlooze financiers, behoeft geen verwondering te baren, maar in plaats van het kaf van het koren te schiften, en door ondervinding geleerd, vreemden en vreemd kapitaal, op verstandige wijze te gebruiken, verviel men in het andere uiterste en steunende op de aanvankelijk reeds verkregen resultaten en in eigen oogen ruime middelen, vermeende men voortaan vreemde hulp en vreemd kapitaal geheel te kunnen ontberen.

Het gevolg hiervan was, dat alles, wat uit den vreemde kwam, met wantrouwen bejegend werd, zoodat ernstige en welmeenende lieden voor goed afgeschrikt werden en alleen diegenen, die niets te verliezen hadden nog hun heil beproefden. — Dat het gehalte der vreemdelingen, die zich daarop nog in Rumenië vestigden, er niet op verbeterde, behoeft wel geen betoog. — De gevolgen dezer verkeerde politiek lieten dan ook niet lang op zich wachten. — Door de naasting der spoorwegen, den bouw der vestingwerken om Bucarest, en tal van andere reusachtige werken van openbaar nut, werden de staatsmiddelen sterk aangesproken, daar ook de gewone staathuishoudingsuitgaven, onder meer voor de instandhouding en uitbreiding van het leger en onderwijs, voortdurend stegen, was men al spoedig genoodzaakt tot groote leeningen zijn toevlucht te nemen.

Zoo zien wij, dat het budget, hetwelk in 1880 met frcs. 120,766214 in ontvangst en uitgaaf sloot, in 1900 tot frcs. 245,325400 gestegen is, terwijl hierbij alleen reeds frcs. 92,772092 als te betalen renten voor gecontracteerde schulden voorkomen.

Nu is op zich zelven beschouwd het vermeerderen van den rentenlast bij eene staathuishouding nog geen bewijs van achteruitgang en zeker niet wanneer deze schulden voor een groot deel aangegaan zijn ten behoeve van werken van openbaar nut, die zooals spoorwegen goede vruchten afwerpen, maar wanneer, zooals zulks in Rumenië in de laatste jaren vóór 1900 het geval was, tegenover deze lasten, geene geregelde vermeerdering van de volkswelvaart te constateeren valt, wordt de positie ten slotte ongunstig.

De Koning van Rumenie.

Men heeft intusschen getracht door het instellen van zekere Staatsmonopolies geregelde bronnen van inkomsten te scheppen en is daarin dan ook goed geslaagd. — Hiervoor heeft de bodemrijkdom van het land uitstekende diensten bewezen. — In de eerste plaats brengt Rumenië eene voortreffelijke qualiteit tabak voort, die met de beste soorten van Turkije wedijveren kan. — zoutbergwerken en wel, Oenele Mari in het District Valoea, Slanic en Deftana in het District Prahova en Tirgu-Oena in het District Bacau.

In 1880 bedroeg de geproduceerde hoeveelheid ca. 72.00000 kilogram, terwijl dit cijfer in 1899 tot ruim 112,000000 kilogram gestegen is.

Buiten den verkoop van tabak en zout

Koninklijk Paleis.

Vóór 1880, dus vóór de instelling van het monopolie op dit artikel, werd de waarde van de toen verbouwde tabak, bij eene hoeveelheid van 1,898000 kilogram, op frcs. 4,450000 geschat, terwijl einde 1899 eene hoeveelheid van 3,778389 kilogram door den Staat voor frcs. 30,689545 verkocht werd. — Naast de tabak speelt ook het zout, waaraan Rumenië zeer rijk is en dat eveneens door de Regeering geëxploiteerd werd, een belangrijke rol in de opbrengsten der monopolies. — De Staat exploiteert 4 heeft de Staat zich nog het debiet van speelkaarten en lucifers gereserveerd en terwijl deze vier artikelen in 1880 frcs 28.355000 opbrachten, vindt men deze voor het jaar 1900 met frcs. 56.400000 in het budget opgenomen.

Uit een en ander blijkt dus, dat er op dit gebied vooruitgang waar te nemen valt, maar dit alles kon tot in de laatste twee jaar niet opwegen tegen de ongunstige oogsten en tegen de gevolgen van het systematisch buitensluiten van vreemde onder-

nemingen en vreemd kapitaal, terwijl de betrekkelijk geringe inheemsche middelen, den geheelen last te dragen hadden.

Wel is waar werden door het vinden van rijke petroleum-velden, waarop ik nog nader terugkom, wederom nieuwe bronnen van

Hotel Continental.

welvaart ontsloten, maar ook hiervoor ontbrak het benoodigd kapitaal ten einde deze industrie tot flinke ontwikkeling te brengen.

Tot voor twee jaar hebben de elkaar opvolgende ministeries te vergeefsch getracht in den precairen financieelen toestand des lands verbetering te brengen en was zulks in hoofdzaak te wijten aan het feit, dat men niet wilde inzien, dat men de tering naar de nering moest zetten en dat het exclusief chauvinistische standpunt waarop men zich plaatste, allerminst geschikt was om buitenlandsche kapitalisten aan te moedigen hun geld in een land te plaatsen, waar ieder vreemdeling met wantrouwen bejegend werd.

Pogingen, om alleen door het vêrhoogen der belastingen het evenwicht te herstellen, mislukten en men was dus wel genoodzaakt op zelfs min of meer onereuse condities

leeningen te sluiten, die uit den aard der zaak de positie op den duur slechts konden verergeren. Ondanks deze begane fouten was de positie van Rumenië volstrekt niet ernstig bedreigd, en inmiddels is de toestand dan ook geheel ten goede gekeerd. Onder het voorlaatste ministerie Cantacuzene werd de wet op de naamlooze vennootschappen zoodanig gewijzigd, dat de beperkingen ten opzichte van buitenlandsche maatschappijen gemaakt, werden opgeheven, en eindelijk heeft het tegenwoordig ministerie Sturdza ingrijpende maatregelen van bezuiniging genomen, die, zonder tot nieuwe belastingen zijn toevlucht te nemen, het budget met eene vermindering van circa 24 millioen frcs., tegenover dat van 1900 in evenwicht brachten en sinds 2 jaar reeds een ruim overschot mogen doen constateeren, zoodat men de toekomst met vertrouwen te gemoet mag zien.

De Kroonprinses.

Ik wensch nu nog met een enkel woord terug te komen, op de hierboven reeds ter loops aangehaalde petroleum-industrie en zulks te eerder, daar reeds vrij belangrijke Nederlandsche kapitalen hierbij in Rumenië betrokken zijn. Het ligt niet op mijn weg hier en détail de oorzaken te onderzoeken, waarom de meeste der Nederlandsche petroleum-ondernemingen, die in Rumenië werkzaam waren, tot nu toe weinig of geen succes konden aantoonen.

Grosso modo zijn die oorzaken drieledig en wel te wijten òf aan de keuze der terreinen, òf aan de onbetrouwbaarheid der leiders, òf aan gebrek aan voldoend werkkapitaal.

Wat ik speciaal in het licht stellen wil, is het feit, dat die oorzaken in geen geval te wijten zijn aan het voorhanden zijn der grondstof, dat wil zeggen de ruwe olie, op goede terreinen. Het is bewezen, dat Rumenië uitgestrekte en bepaald rijke petroleum-terreinen bezit en dat met voldoend kapitaal en onder eene betrouwbare, oordeelkundige leiding goede resultaten niet kunnen uitblijven.

De Aurora Societé Anonyme pour l'Industrie et le Commerce du Pétrole te Bucarest, hoofdzakelijk met Nederlandsch kapitaal opgericht, die uitstekende zaken doet en de Internationale Rumeensche Petroleum-Maatschappij, die uiterst rijke terreinen bezit en reeds een flinke productie heeft, kunnen dit oordeel bevestigen, en zullen hunne aandeelhouders voorzeker niet teleurstellen.

Wanneer men in aanmerking neemt, dat de petroleum-productie in Rumenië, met bepaald ongenoegzame middelen, in den tijd van 7 jaren, dus van 1896 tot 1903, van 7340 waggons per jaar op ruim 70000 waggons gestegen is, kan men zich een denk-

beeld vormen van de resultaten, die te verkrijgen zijn, wanneer er werkelijk voldoend kapitaal ter beschikking van die industrie gesteld werd.

Dat zulks ook van competente zijde ingezien wordt, bewijzen de pogingen indertijd door de Standard Oil Cie aangewend om vasten voet in Rumenië te krijgen en wanneer die pogingen om speciale redenen ook schipbreuk geleden hebben, ben ik daarentegen toch vast overtuigd, dat de Rumeensche regeering, die zeer goed inziet, dat het hier om een nationaal belang gaat, met vreugde elke degelijke propositie, die ten doel heeft de petroleum-industrie krachtdadig te ontwikkelen, zal begroeten.

Het zoude dan ook te betreuren wezen, indien de Nederlandsche kapitalisten zich zouden laten afschrikken, door de aanvankelijke teleurstellingen op dit gebied ondervonden, en na als het ware het eerste leergeld betaald te hebben, anderen de vruchten te laten plukken.

Dit brengt mij vanzelf terug tot mijne inleiding, waarbij ik in uitzicht stelde na te gaan, of het wantrouwen, dat men alsnog in Rumenië en Rumeensche ondernemingen meent te moeten stellen, al of niet gewettigd is.

Ik moet om deze vraag te beantwoorden, eenigszins uitvoerig worden en land en lieden meer van nabij beschouwen. De Rumeen zelf heeft zeer weinig *commercial spirit*, is min of meer indolent en bezit dan ook niet veel ondernemingsgeest.

Het gevolg daarvan is, dat de meeste zaken aangebracht en behandeld worden door tusschenpersonen, meestal in Rumenië woonachtige vreemdelingen, die, zooals ik reeds hierboven deed uitkomen, niet altijd tot de élite behooren. Deze tusschenpersonen, die in den regel niets te verliezen, maar alles te winnen hebben en wier commercieele eerlijkheid, behoudens uitzonderingen, niet op een hoogen trap staat, beloven aan beide partijen gouden bergen, en zoo komen er dikwerf transacties tot stand, waarvan kooper en verkooper de dupes worden, terwijl de tusschenpersoon met de winst gaat strijken.

De Kroonprins.

Daar Rumenië geen kadaster bezit en het eigendomsrecht geheel en al, op bij de rechtbanken ingeschreven rechtstitels berust, kan men met het verwerven van eigendommen, voor zooverre de Rumeensche wet dit aan buitenlanders toelaat, en met het verkrijgen van concessies of exploitatierechten, niet te voorzichtig wezen, daar de verkooper, zelfs te goeder trouw, soms rechten verkoopt, die hij meent te bezitten, maar die in werkelijkheid blijken aan anderen te behooren.

Wanneer men dus onder wantrouwen verstaat, het goed uit de oogen zien en nauwkeurig onderzoeken van personen en zaken, dan is daartoe alle reden en kan men niet te voorzichtig wezen, maar om daaruit af te leiden, dat Rumeensche ondernemingen niet op gezonde en vertrouwbare leest geschoeid zouden kunnen worden, wanneer men alle noodzakelijke zekerheidsmaatregelen vooraf getroffen heeft, zou te ver gaan. Integendeel, het land heeft goede wetten en de rechterlijke macht geniet eene goede reputatie wat eerlijkheid en integriteit betreft, en wanneer contracten en rechtstitels in orde zijn, kan men van ongestoord bezit en onbelemmerden arbeid verzekerd wezen.

Ik ben dus van meening, dat men er met gerustheid toe kan overgaan kapitaal te beleggen in Rumeensche ondernemingen, mits men zich door goeden rechtsgeleerden bijstand (die aldaar zeer goed te verkrijgen is) late voorlichten, ten einde de zekerheid te hebben, dat men niet bedrogen zal uitkomen.

De kinderen van het Kroonprinselijk paar.

M. M.

De draagster van lasten

DOOR

ISRAËL ZANGWILL.

Toen haar Fanny eindelijk in het huwelijk trad, was Natalie — zoo noemde ieder de oud-kleerkoopster — er niet bijzonder mede ingenomen. Vroeger had Natalie dikwijls bij zich zelf gedacht, dat voor een bezadigde dochter van drie en twintig jaar, dus bijna den huwbaren leeftijd gepasseerd, een huwelijk een gelukkige verandering zou zijn.

Maar niet zoodra kwam er een pretendent opdagen, of haar moederoog begon zeer scherp te critiseeren. In Henri Elkman, beweerde zij, stak niet de ware Israëliet. Naar het snit van zijn kleeren te oordeelen, scheen het dat hij dikwijls naar de wedrennen ging.

't Was te vergeefs, dat Fanny haar moeder trachtte te overtuigen, dat Henry nooit de wedrennen bezocht had, dat zijn drukke bezigheden als boekhouder aan het kleederen-magazijn het hem onmogelijk maakten naar de races te gaan, en dat het snit van zijn kleeren een reclame was voor het magazijn.

„O, hij zal *u* niet medenemen naar de wedrennen," viel de oude vrouw haar in de rede. „Maar al die jonge mannen, die zoo sierlijk gekleed zijn en rondloopen met bloemen in hun knoopsgat, en wedden en dobbelen, zij gaan den verkeerden weg op, en hun vrouwen en kinderen komen ten laste van hun oude moeders."

„Ik zal niet licht ten uwen laste komen," hernam Fanny knorrig, „wees daar maar niet bang voor."

„Welzoo; en naar wien zult gij dan toegaan? Gij zijt een lieve dochter dat moet ik zeggen, of zoudt gij u misschien liever tot een vreemdeling wenden? of misschien wel tot het armhuis?" Een rilling van schaamte voer door hare magere gestalte. Want met zestig was zij reeds mager en had zij reeds het voorkomen van de eer-

waardige grootmoeder, die ze nu zou worden; alleen heur haar, dat niets anders was dan een pruik, bleef steeds jeugdig en zwart. Zij had altijd een moeilijk leven gehad. Sedert den dood van haar echtgenoot, toen Fanny nog heel klein was, had zij met moeite een schraal stukje brood verdiend met het verkoopen van prullen voor iets meer dan zij er zelf voor had gegeven. Aan de achterdeuren van villa's onderhandelde zij met gierige huisvrouwen — voorname dame en oud-kleerkoopster nauw verwant zijnde door haar gemeenschappelijke voorliefde, om te loven en te bieden.

Natalie kon dan minachtend haar neus ophalen voor een hoop afgedankte mode-artikelen op den vloer, en ze wegschoppen met haar voet. „Hoe kan ik dat nu verkoopen?" kon ze dan vragen. „Den laatsten keer heb ik u te veel gegeven — ik verloor er bij."

En als zij dan den prijs zoo laag mogelijk had weten te stellen, haalde zij haar lederen geldzakje te voorschijn en betaalde met klinkende zilver- en koperstukken; dan de gekochte waar haastig in een grooten zak stoppende, liep zij er verheugd mede heen. De manskleeren verkocht zij aan een uitdrager, maar de vrouwenkleeren waschte en keerde en vermaakte zij, en verkocht ze des zondags in Petticoat Lane; door de vele bewerkingen, die zij de stoffen liet ondergaan, was zij een bescheiden werktuig in het groote, economisch proces, waardoor afgelegde kleederen hun vroegere frischheid herkrijgen, en waardoor ze eenmaal tot hun oude sfeer teruggekeerd, eindeloos verder gaan naar andere maatschappelijke horizons.

In 't eerst had zij zeer veel moeite met het Engelsch; maar in één jaar, waarin ze genoodzaakt was met Engelschen om te gaan, leerde zij meer dan in de vijf en twintig jaar, die ze in het Ghetto had doorgebracht.

't Was altijd Fanny's plicht geweest de huishouding te doen en het avondeten te bereiden, maar toch was het niet uit zelfzucht, dat de oud-kleerkoopster zich tegen het huwelijk verzette. Zij had er niets tegen om haar eigen kachel aan te leggen en haar eigen visch te kooken, wanneer zij van haar dagelijksche voetreis terugkwam. Fanny had haar immers aangeboden om bij haar te komen inwonen in haar net huisje met twee kamers in het Mile End, dat Henri bezig was te meubelen. Dan zou zij kunnen slapen in hun „goede kamer." Maar in haar zucht tot onafhankelijkheid en in haar wantrouwen omtrent haar schoonzoon, gaf de oude vrouw verreweg de voorkeur aan haar eenvoudig zolderkamertje in het Ghetto.

Ondanks alle redeneeringen was en bleef er voor haar toch iets antipathieks in Henry's kleeding en zelfs in zijn betrekking — misschien was het inderdaad een onbewuste vijandschap tusschen de oude en de nieuwe kleeren, als het ware het symbool van de oude generatie en de krachtige jonge wereld zich opheffende om haar te vertreden. Weliswaar verheugde Henry zich in stilte over hare weigering. In zijn eersten ijver om te behagen had hij er in toegestemd dat de moeder van zijn vroolijke Fanny bij hen zou komen inwonen, maar eigenlijk had hij een begrijpelijken afschuw van oude kleeren; hij beschouwde zich zelf als thuis behoorend in de groote Engelsche fatsoenlijke wereld, ten nauwste verbonden met de zwaarlijvige Britten van wie hij de wijdte der gordels nauwkeurig opteekende op zijn hooge zitplaats aan zijn lessenaar die door glas was omgeven, en zelfs in aanraking komende, met den *lion comique* van wier goedkoop doch elegant avondtoilet hij met een trotsch gevoel alle details opschreef.

II.

De jaren gingen voorbij en het scheen wel, dat het voorgevoel van de oude vrouw wat al te pessimistisch was geweest. Henry ging niet naar de wedrennen en Fanny en hare twee kinderen Becky en Jozef kwamen niet tot last van haar moeder. Zij verbeterde integendeel haar positie door te verhuizen naar een woning met vier vertrekken. Daar ze in de nabijheid was van het magazijn

van kleeding, kon Henry nu des middags thuis komen om koffie te drinken. Maar Fanny mocht zich helaas niet lang verheugen over die grootheid en dien meerderen comfort. Een kleine woning werd haar laatste rustplaats, het vierkamerig huis ongeloofelijk groot en eenzaam achterlatende. Zelfs het zolderkamertje in het Ghetto, waar Fanny reeds zeven jaar geleden uit vertrokken was, scheen haar oude moeder koud en verlaten toe.

Een nieuw gevoel van eenzaamheid maakte zich meester van Nathalie, te meer nog omdat zij haar kleinkinderen slechts zoo zelden opzocht. Nu hare dochter er niet meer was, scheen dat huis oneindig ver boven haar verheven op de maatschappelijke ladder. Henry was koel tegen haar, en de kinderen koesterden een merkbaren tegenzin tegen deze strenge oude vrouw, die altijd vroeg naar hunne

Zij draaide het mes nijdig om, alsof zij het op Elkman's hart gemunt had.

gebeden en die naar bokking rook. Op het laatst ging Nathalie er nooit meer heen.

En dan eindelijk werd haar voortdurend wantrouwen in Henry Elkman ten volle gerechtvaardigd.

Nog vóórdat het jaar van rouw voorbij was, voordat hij ontslagen was van zijn plicht om het *Kaddish* gezang voor haar dochter Fanny op te zeggen, was de ellendeling, naar zij hoorde, reeds weer getrouwd. En wat nog wel 't ergste van alles was, hij was in 't huwelijk getreden met een Christenmeisje. Nathalie was juist bezig haar overvollen zak dicht te maken en aan den rand gaten te boren, om er het touw door te halen, toen zij het bericht vernam van een harer praatzieke klanten. Met een nijdig gebaar hanteerde zij het mes, alsof het op het hart van Henry Elkman gemunt was.

Zij kende niet de details van de piquante, teedere verhouding tusschen hem en de aardige winkeljuffrouw in den grooten lakenwinkel, die onmiddellijk grensde aan het kleeding-magazijn; evenmin wist zij iets van Henry's steeds toenemende vervreemding van het oude Israëlietisch geloof. Ook had zij gelukkig nooit vernomen, dat haar eigen Fanny hem gevolgd was op de verleidelijke paden van het ongeloof; dat zij heerlijke rijtoertjes hadden gemaakt op Sabbath. Zij hadden de consideratie gehad dat voor haar geheim te houden. In het oog van die oude, bekrompen vrouw was Henry Elkman een monster van slechtheid, en zij was overtuigd, dat hij in de kerk getrouwd was en dat hij daar den doop had ontvangen, niettegenstaande haar berichtgeefster haar trachtte te troosten met de verzekering, dat het huwelijk gesloten was in de consistorie-kamer.

„Dat de zweren van Farao zijn deel mogen worden!" riep zij uit in haar fantastische woordentaal. „Dat zijn kleederen van zijn lijf, en het vleesch van zijn beenderen mogen vallen! Moge Fanny's gegriefde ziel voor het laatste gericht tegen hem pleiten! En zij — die heidin — moge de dood haar weldra treffen!" En zij trok de einden van het touw stijf bij elkaar, alsof het om den hals van die vrouw ware.

„Foei, oude heks!" riep de babbelzieke kennis ontsteld uit; „en wat zou er dan worden van je eigen kleinkinderen?"

„Zij kunnen er nooit slechter aan toe zijn dan nu, met een heidin in huis. Hun liefde voor den Joodschen godsdienst zal geheel verflauwen. Wie weet of zij ze niet laat doopen. O, Vader in den hemel!"

Die gedachte liet haar geen rust meer. In haar verbeelding zag ze reeds Becky en Jozef het kruis aanbiddend. Zij was overtuigd, dat er geen *kosher* levensmiddelen meer in huis zouden komen. Hoe zou zulk een vreemde vrouw begrip kunnen hebben van de geheimen om het vleesch te zuiveren, en vleeschborden te onderscheiden van de andere borden?

Eindelijk had zij rust noch duur meer. Zij besloot de wijk uit te gaan waar Elkman's huis stond, en onder haar zak gebogen, klopte zij aan de haar zoo goed bekende deur. 't Was etenstijd, en een ongewone braadlucht kwam haar uit de gang tegemoet. In haar ziekelijke verbeelding meende zij spek te ruiken. De orthodoxe amulet aan de deurpost was haar geen vertroosting; ze hadden die vergeten weg te nemen, 't was nog een stilzwijgend symbool van het Joodsch verleden.

Een knappe jonge vrouw met blauwe oogen en frissche roode wangen opende de deur.

Het bloed schoot Nathalie naar de oogen, zoodat ze ter nauwernood kon zien.

„Oude kleeren," zeide zij werktuigelijk.

„Neen, dank u," hernam de jonge vrouw. Haar stem was vriendelijk, maar Nathalie klonk ze in de ooren als de stem van Lilith, de roofster van pas geboren kinderen. Haar frissche wangen schenen bedekt te zijn met blanketsel. Op den achtergrond schitterde tweeërlei aardewerk, van de vroegere Israëlietische keuken, en van de tegenwoordige die de vroegere ontwijdde. En tusschen Nathalie en dat aardewerk, tusschen haar en haar kleinkinderen, scheen deze vreemde

jonge vrouw als een slagboom te staan. Zij kon den drempel niet overschrijden zonder eenige verklaringen te geven.

„Is de heer Elkman thuis?" vroeg zij.

„Gij kent den naam!" zeide de jonge vrouw, een weinig verrast."

„Ja, ik ben hier dikwijls geweest." De eigenaardige toon, waarop deze woorden gezegd werden, scheen door de jonge vrouw niet te worden opgemerkt.

„'t Spijt mij, dat er dezen keer niets is," hernam zij.

„Zelfs geen paar oude schoenen?"

„Neen."

„Maar de schoenen van de overleden vrouw? — Of staat gij er misschien in?"

Die woorden waren zoo scherp en onverwacht, de oogen van de oude vrouw glinsterden zoo onheilspellend, dat de jonge vrouw met een lichten gil terugtrad.

„Henry," riep zij.

Met de vork in de hand schoot hij van uit de huiskamer te voorschijn, maar bleef plotseling stilstaan.

„Wat komt gij hier doen?" mompelde hij.

„Geef mij de schoenen van Fanny!" riep zij luid.

„Wie is het?" vroeg het jonge vrouwtje fluisterend.

„Een half-wijze vrouw, die wij uit medelijden wel eens iets geven," beduidde hij. En haar zacht de kamer induwende, voegde hij haar fluisterend toe, „'k Zal zien, dat ik van haar afkom."

„Dat is dus je geschilderde pop," siste zijn schoonmoeder in 't Joodsch.

„Geschilderd?" zeide hij boos. „Madge geschilderd? Zij is even natuurlijk als een zacht gekleurde appel. Zij komt van buiten, en haar moeder was een voorname dame."

„Haar moeder? Misschien! Maar zij? Gij ziet een glanzigen hoogen hoed, die ƒ9.90 geprijsd is, en gij meent dat hij nieuw is. Maar ik weet, wat hij vroeger geweest is — een vod vol gaten, dat in de goot terecht is gekomen. Hoe had

„Mijn lammetjes!" riep Natalie, „wilt gij niet bij mij komen en mij een kus geven?"

zij u anders kunnen betooveren terwijl er zooveel ongetrouwde brave Joodsche meisjes zijn!"

„Het spijt mij, dat zij u niet bevalt; maar alles wel beschouwd is dat mijn zaak en niet de uwe."

„Niet de mijne? Nadat ik u mijne Fanny

gaf, die voor u tobde en zwoegde en u kinderen schonk?"

„'t Is juist om haar kinderen, dat ik hertrouwde."

„Hoe nu? Om Fanny's kinderen hertrouwdet gij met een Christin? God moge 't u vergeven!"

„Wij zijn hier niet in Polen," zeide hij gemelijk.

„Ja, 'k heb altijd wel gezegd, dat gij een zondaar in Israël waart. Mijn Fanny is weggenomen om uwe groote zonden. Moge een vreeselijke dood uw deel zijn!"

„Als gij niet ophoudt met uwe vervloekingen, zal ik een politie-agent roepen."

„O, ja, sluit mij maar op, sluit mij maar op — dan behoeft gij u niet dood te schamen. Laat de geheele wereld dat maar weten."

„Ga dan toch heen. Gij hebt geen recht om hier te komen en mijne vrouw schrik aan te jagen. Zij moet een weinig ontzien worden."

„Moge zij een zoenoffer voor ons allen zijn! Ik heb het recht hier zoo dikwijls te komen als ik verkies."

„Daar hebt gij geen recht toe."

„Ik heb recht op de kinderen. In hun aderen stroomt hetzelfde bloed als in de mijne."

„Gij hebt er geen recht op. De kinderen behooren aan hun vader."

„Ja, aan hun Vader in den hemel," en zij hief haar ééne hand op als een profetes uit de Oudheid, terwijl de andere den zak ondersteunde, die over haar schouder hing. „De kinderen zijn de kinderen Israël's, en moeten het juk dragen, dat de wet hun oplegt."

„En wat wenscht gij dan?" zeide hij op minachtenden toon.

„Geef mij de kinderen. Ik zal hen opvoeden in de vreeze des Heeren. Dan kunt gij ongestoord uw goddeloozen weg bewandelen — gij en uw Christelijk poppetje. Gij behoort niet langer tot de onzen. Geef mij de kinderen, dan zal ik weggaan."

Hij keek haar spottend aan. „Gij hebt te veel gedronken, mijn beste schoonmoeder."

„Ja, van de wateren der ellende. Geef mij de kinderen."

„Zij zullen niet met u mede willen gaan. Zij houden van hun tweede moeder."

„Zouden zij van die geverfde pop houden? Die kinderen, met het Joodsche bloed in hun aderen, met de herinnering aan hun moeder, nog versch in hunne harten? Onmogelijk!"

Hij opende zacht de deur. „Becky! Joe! Neen, Madge, blijf gij maar liever daar. Alles is in orde. De oude vrouw wil de kinderen goeden dag zeggen."

De twee kinderen kwamen in de gang met de servetjes om den hals gebonden; de mondjes glommen van het vet, doch overigens zagen zij er keurig netjes uit. Zij stonden stil toen ze hun grootmoeder zoo ernstig en met gefronste wenkbrauwen vóór zich zagen. Henry sloot de deur voorzichtig.

„Mijn lammetjes!" riep Nathalie, „wilt gij niet bij mij komen en mij een kus geven?"

Becky, een flink meisje van zeven jaar, naderde moedig en hield haar grootmoeder haar wang toe.

„Hoe gaat het u, grootmoeder?" vroeg ze beleefd.

„En Jozef?" zeide Nathalie, zonder antwoord te geven. „Mijn hart en mijn kroon, wil hij niet komen?"

De vier-en-een-halfjarige Jozef weifelde nog, met zijn vinger in zijn mond.

„Breng hem bij mij, Becky. En zeg hem dat ik u beiden medeneem naar mijne woning."

Becky haalde hare schouders op. „Hij doet het misschien maar ik niet," zeide zij lakoniek.

„O, Becky!" zeide de grootmoeder. „Wilt gij hier blijven en uwe arme moeder pijnigen?"

„Zij is dood," zeide zij verbaasd opziende.

„Ja, maar haar ziel leeft en waakt over u. Kom Jozef, appel mijner oogen, ga met mij mede."

Zij zeide het op overredenden toon, maar meenende, dat hij in haar zak gestopt en daarin weggedragen zou worden, zette hij

een geduchte keel op. Dan kwam de mooie jonge vrouw haastig voor den dag, en vloog het kind met een uitroep van liefde en vertrouwen op haar toe en nestelde zich in haar armen.

„Mama, mama!" snikte hij.

Met een triomfeerenden blik keek Henry de oude vrouw aan.

Nathalie werd beurtelings koud en warm. 't Was niet alleen dat de kleine Jozef een toevlucht had gezocht bij dat schepsel. 't Was ook niet dat hij haar reeds zoo spoedig als zijn moeder beschouwde. 't Was het woord „mama" dat haar pijn deed. Dat woord drukte zoo duidelijk den godslasterlijken geest uit van de nieuwe huishouding. „Mama" behoorde thuis in de Christelijke gezinnen, waar zij het wel eens in de gangen hoorde, als zij over oude kleeren onderhandelde.

Fanny was „moeder" geweest — de lieflijke, innige, Joodsche moeder. Dit „mama," dat men den weesjes geleerd had, was als de hoovaardige vertooning van Christelijke elegance boven haar graf.

„Als *mama's* schoenen verkocht moeten worden, vergeet mij dan niet," siste Nathalie. „Ik zal er den hoogst mogelijken prijs voor betalen."

Hij rilde, maar antwoordde, haar, half naar buiten duwende, „zeker, zeker. Goeden dag."

„Ik zal ze koopen voor den prijs dien gij er voor vraagt — ja, ik zie ze al komen, ik zie ze al in mijn zak."

De deur ging dicht na die afschuwelijke, sibyllijnsche uitspraak, en Henry sloot zijn vrouw bevend in zijn armen en drukte een langen kus op hare frissche roode lippen.

Eenigen tijd later vertelde hij haar, dat die onwijze oude-kleerkoopster èn bij de kinderen èn bij ieder in de buurt bekend was als „grootmoeder."

III.

Bij de geboorte van haar eerste kindje stierf de tweede vrouw van Henry Elkman. Het vroeger zoo blozend gelaat werd nu strak en koud, de tengere gestalte lag daar nu engelenrein in de strenge kilheid van den dood, niets tot vergoeding achterlatende dan een schreeuwend, nietig wichtje. Henry was als gebroken, door smart en bijgeloof.

„Er bestaan drie oorzaken voor den dood van een kraamvrouw," gonsde het in zijn hoofd; dat was hem nog bijgebleven van zijn vroegere Hebreeuwsche geleerdheid. Doch hij wist zich niet meer te herinneren welke oorzaken het waren. Dat zijn vrouw verzuimd had een weinig deeg van het Sabbathsbrood in het vuur te werpen, kon toch haar niet worden toegerekend, omdat zij een Christin was. De eenige afleiding van zijn droefheid was het pas geboren wichtje dat voortdurend hulp behoefde.

Eerst eenige dagen later kwam het nieuws Nathalie ter oore.

„Dat is zijn welverdiende straf," zeide zij met een zekere voldoening. „Nu zal de geest van Fanny tot rust kunnen komen."

Maar toch was zij niet zoo verheugd over het besluit van den God van Israël, als ze van te voren had gedacht, ook ging ze niet vragen om de „oude kleeren" van de overleden vrouw. Zij was alleen maar tevreden omdat er nu een einde was gekomen aan een onrechtvaardigen toestand. —

Toch begaf zij zich naar het huis van haar schoonzoon om te vragen of ze hem in die treurige omstandigheden van dienst zou kunnen zijn.

„Maak dat ge weg komt, gij met uw booze oog!" riep Henry, de deur voor haar neus dichtslaande.

Nathalie barstte in tranen uit, onder den indruk van een chaos van emoties.

IV.

De tijding die Nathalie eenigen tijd later vernam, deed haar evenzeer ontstellen als die van Madge's overlijden. Henry was hertrouwd. Zonder zich te bekommeren om een gepasten rouwtijd, was hij ook nu zeker onder voorwendsel dat het in 't belang was van zijn kinderen, voor de derde maal getrouwd. En die vrouw was weer een jodin.

Henry was nu weer gestegen in de achting van vele joodsche gezinnen. Zou zijn geweten gesproken hebben, of zou het uit vrees zijn? Dat wist niemand. Maar ieder wist, dat de derde vrouw van Henry Elkman een erkende schoonheid was, tot een oud, orthodox geslacht behoorde, en dat ze vijftig pond in contanten mede ten huwelijk bracht, bealve nog haar linnen- en beddegoed, door haar ouders van jaar tot jaar opgestapeld, zonder aan de mogelijkheid te denken, dat zij zou trouwen met een weduwnaar, die reeds een huishouden had.

De gevoelens van de oudkleerkoopster waren meer verdeeld dan ooit te voren. Zij had een vaag vermoeden, dat de Joodsche geestelijke niet onvoorwaardelijk aan den afvallige zou hebben toegestaan, wederom de voorrechten van het huwelijksleven te genieten. Zeker had hij zich door de een of andere voorgeschreven plechtigheid laten zuiveren van zijn vereeniging met een Christin. En de rust van Fanny werd wederom verstoord, nu ze om zoo te zeggen begraven

Toen het kind rustiger werd, sloeg zij er een blik op.

werd onder een laag van achtereenvolgende vrouwen. Aan den anderen kant zouden de kinderen weer tot het Jodendom gebracht worden, en zouden ze een Israëlietische moeder hebben, niet een mama, die hen zou verzorgen en liefhebben. Die gedachte was haar een troost, en verzachtte haar leed, omdat zij niets kon wezen voor de kinderen, wat toch zeker wel het geval zou zijn, als Henry vriendelijker was geweest. Door deze derde vrouw vervreemdde zij nog meer van Fanny's huishouding. Zij was nu, als het ware een verre nicht geworden, of een stiefmoeder die tot tweemaal toe op zijde was gezet.

De tijd ging voort, en wederom bracht Elkman's huishouding de tongen in beweging, en het bericht, dat Nathalie, nu evenals altijd uit de tweede hand vernam, werd door haar opgevangen op haar tochten door de stad. Het bleek, dat Henry's derde vrouw zoo geheel anders was dan Elkman zich had voorgesteld. Haar humeur was vreeselijk, ze sloeg haar stiefkinderen, en wat nog het ergste èn voor een Joodsche vrouw wel de zeldzaamste ondeugd is.... zij dronk. Men zeide, dat Henry wanhopig was.

„Och," riep Nathalie in haar ontsteltenis, „die arme kleine kinderen!" Toen begon ze op middelen te peinzen om tusschen beiden te komen, maar zij kon niets bedenken.

De weken gingen voorbij en steeds talrijker werden de berichten omtrent de verkeerdheden van Elkman's derde vrouw, en dan eindelijk kwam de groote slag. Henry was verdwenen zonder een spoor achter te laten. De slechte vrouw had nu met de onschuldige kinderen het vier-kamerig huis voor zich alleen. In het kleeding-magazijn was hij ook niet meer geweest. Sommigen fluisterden zelfmoord, anderen Amerika. De coupeur van 't magazijn, die het laatste veronderstelde, deelde eenige veelzeggende woorden mede, die Henry tot hem gezegd had. „Ik heb met twee engelen geleefd; maar 't is mij onmogelijk om met een duivelin te leven."

„Zoo, eindelijk ziet hij dan toch wel in, dat mijn Fanny een engel was," zeide Nathalie zonder acht te slaan op de mogelijkheid van een laffe vlucht naar Amerika, en zelfs de andere engel over 't hoofd ziende. En op dat thema ging ze maar voort. Ja, hoe was het mogelijk, dat een man, die de zegeningen van een eenvoudige, Godvreezende vrouw had gekend, kon samenleven met een wezen, dat dronk en zijn kinderen sloeg. Geen wonder, dat hij zich van kant maakte!"

Toch meende men algemeen, dat hier eerder aan een vlucht dan aan een zelfmoord moest gedacht worden.

„Daar hebt gij gelijk in," erkende Nathalie zeer onlogisch. „'t Is juist iets voor een lafaard als hij, om de kinderen over te laten aan de genade van die vrouw, wier nabijheid hij zelf ontvluchtte. Hoe in 's hemels naam kunnen zij nu blijven leven?"

„O, haar vader, de bonthandelaar, zal ze niet aan hun lot overlaten," verzekerde men. „Hij gaf haar ook een goede som mede, 600 gl. en een kast met linnengoed. Daar heeft Elkman ook wel aan gedacht. Hij wist wel, dat de kinderen niet van honger zouden omkomen."

„Daar weet ik niets van," zeide de oude vrouw haar hoofd schuddende.

Doch wat nu te doen? Als de bonthandelaar eens weigerde voor hen te zorgen? En ze voelde, dat zij door Henry's vlucht nog meer vervreemd was van Fanny's huishouding dan ooit te voren; wanneer ze persoonlijk op verkenning uitging, zou ze natuurlijk in aanraking komen met die helleveeg. Maar neen, alles nog eens goed overdenkende, kwam ze tot de slotsom, dat juist door Henry's vlucht de toestand gunstiger was geworden voor haar. Want wat had dat monster met de kinderen te maken? Zij was een indringster in het huis. Zij moest er uit of de kinderen moesten er uit.

Ja, zij zou er heengaan en om de kinderen vragen. „Arme Becky, arme Jozef!" Toen werd ze aangedaan. „Dat gij wordt geslagen en verwaarloosd, na de liefde van een moeder gekend te hebben." 't Zou trouwens niet gemakkelijk zijn hen te onderhouden. Maar als ze zich wat minder liet afdingen,

en ze haar tochten wat verder uitstrekte, en als ze dan wat meer verstelde en stopte en wat minder at, en niet meer smulde! Overdag zouden zij op school zijn; op hare tochten zouden zij haar dus niet hinderen en 's avonds konden zij bij haar zitten, wanneer zij de pas gekochte kleederen wat opknapte. Wat zou het een gezegende verlichting zijn van den last der eenzaamheid, die haar zwaarder viel dan de zwaarste zak! Het was het meerdere werken wel waard. En dan tegen bed-tijd zou zij het Hebreeuwsche avondgebed met hen uitspreken en dan hen instoppen, zooals zij het Fanny altijd had gedaan.

Maar als die vrouw hen eens niet wilde afstaan? Misschien alleen uit boosheid en zucht om te tergen? En als zij financieel ruim gesteund door haar vader, eens wenschte de kinderen bij zich te houden om op hen huns vaders vlucht te wreken, of hen als gijzelaars bij zich te houden om hem te dwingen terug te komen? Welnu, in dat geval zou Nathalie list gebruiken, zelfs geweld, en als dat nog niet hielp, dan zou ze de kinderen stelen. En waren ze eens in haar handen, dan zou de wet haar wel bijstaan en zorg dragen dat zij niet weer in handen vielen van die vreemdelinge, die inhalige draak, die niet het minste recht op hen had.

Terwijl zij op een zondag middag de oude kleeren opkocht van een Joodsche familie in Bow, kwam haar plan tot rijpheid. Zij had toch een cab noodig om alle goederen te vervoeren naar haar verafgelegen zolderkamertje. Wat een heerlijke gelegenheid om de kinderen tegelijkertijd mede te nemen. Dat plan lachte haar zoozeer toe, dat ze de kans van slagen overschatte. Het huis lag juist op haar weg. Toen zij de veelkleurige, rondom verspreide kleederen in haar zak stopte, en ze tevens zoo stijf ineendrukte, dat ze één compacte massa werden, scheen het haar toe, dat in zulk een tooverzak wel het geheele Kleeding-magazijn van Bow zou kunnen verdwijnen. Zoozeer tooverde Nathalie's fantasie haar grillige beelden voor den geest van het aanstaande avontuur.

Haar zak in de overdekte gang zettende, snelde zij den weg op om een cab te halen. Gewoonlijk duurde het een half uur als Nathalie een cab haalde. Zij was gewoon de koetsiers een voor een aan te spreken, haar armoede bepleitende en hen smeekende haar en haar goederen voor een belachelijk lagen prijs te vervoeren. Eerst lette niemand op de oude jodin en gingen de koetsiers voort met minachtende onverschilligheid hunne nieuwsbladen te lezen.

Bijna was ze aan 't eind van de lange rij rijtuigen toen ze 't geluk had een koetsier te treffen, die zachter gestemd was dan de andere en zich zelfs liet vermurwen om den zak uit de gang te halen en in de cab neer te zetten.

Dikwijls gebeurde 't, dat zij twee zakken had, die het rijtuig van binnen geheel in beslag namen; dan klom Nathalie naast den koetsier op den bok en in een oogenblik waren zij dan de beste vrienden. En het moest Nathalie al zeer tegenloopen, als ze niet iets uit haar zak aan hem verkocht en daardoor de vracht kon uitwinnen.

Maar nu was zij te opgewonden om daaraan te denken. De ontzaglijk groote zak werd in het rijtuig geheschen. Nathalie ging er naast zitten en verzocht den koetsier op beslisten toon een oogenblik op te houden bij het huis van den heer Elkman.

V.

Het ongewone van een cab voor het huis te hooren stilstaan, lokte Becky naar de voordeur, nog voordat haar grootmoeder kon uitstappen. Zij was nog geen tien jaar oud, maar voor hare jaren zeer ontwikkeld, zoowel lichamelijk als verstandelijk. Er was iets onbeschaamds in hare vroegrijpheid, en in hare gewoonte om volwassenen als haar gelijken te behandelen, maar nu werd haar gezicht plotseling overtogen, met een kinderlijke uitdrukking van geluk, en met een door tranen verstikte stem viel zij de oude vrouw om den hals en riep herhaalde malen, „o grootmoeder.” Dat was de ver-

goeding voor het „mama” van kleinen Jozef. De tranen biggelden de oude vrouw langs de wangen, toen zij het verdwaalde lam aan haar hart drukte.

Een zacht kindergeschrei klonk van uit de kamer, maar geen van beiden sloeg er acht op.

„Waar is je stiefmoeder, mijn arme engel?” vroeg Nathalie fluisterend.

Op Becky’s voorhoofd vertoonde zich op eens een diepe rimpel. Nu leek ze weer veel ouder. „De herbergen gaan ’s Zondags om één uur open,” zeide ze bitter.

„Mijn hemel!” riep Nathalie, vergetende dat die omstandigheid haar plan begunstigde. „Een Israëlietische vrouw! Gij wilt toch niet zeggen, dat zij naar een kroeg gaat om te drinken?”

„Gij denkt toch niet, dat ik zou toelaten, dat ze hier dronk,” zeide Becky. „Wij beleven hier aardige tooneelen, dat zeg ik u. De eenige troost is nog, dat zij beter gehumeurd is, wanneer zij geheel dronken is.”

Het kindergeschrei werd nu luider.

„Houd je dan toch stil!” riep Becky, terwijl ze werktuigelijk naar binnen ging, gevolgd door haar grootmoeder.

Over de mooie, haar zoo welbekende meubelen uit de huiskamer waarde een geest van slordigheid en vuilheid. Nathalie meende dat alles rook evenals de oude kleeren in haar zak. En in een stoffig wiegje lag een kind met een gezichtje, dat vuurrood was van ’t snikken.

Becky had er zich reeds overheen gebogen om het te sussen voordat de vrouw zich bewust was van het bestaan van dat kind. Dat schreien was haar als ’t huilen van den wind om een centrum van treurigheid. Zelfs toen ze tot het inzicht kwam, dat er nog zulk een klein wezentje was, moest zij eenige seconden nadenken om zich te vergewissen van zijn identiteit.

„O, dat is het kind, waarvan de geboorte het leven gekost heeft aan ’t geblankette poppetje. „Dat leefde en schreeuwde dus nog als de onwelkome herinnering aan de voortzetting van die korte maar schandelijke episode. „Ga ook maar dood, net als je moeder,” mompelde zij haatdragend. Wat een nalatenschap van ellende was dat! Wel had zij gelijk gehad toen zij Henry Elkman van ’t begin af had gewantrouwd!

„Maar waar is mijn kleine Jozef?” vroeg zij luid.

„Hij speelt ergens in de buurt.”

„Ach, mijn God! Speelt hij, terwijl hij moest schreien evenals dit kind der ellende. Ga hem dadelijk halen!”

„Wat wilt gij van hem?”

„Ik wil u beiden medenemen — uit deze omgeving. Gij wilt toch wel voor altijd bij mij komen — niet waar mijn lammetje?”

„Zeker — alles is beter dan hier te blijven.”

Nathalie drukte haar weer innig aan haar borst.

„Ga nu dadelijk Jozef halen! Maar vlug, vlug! voordat die vrouw uit de kroeg terug komt.”

Beckey ging haastig naar buiten, en Nathalie viel neer op een stoel, ademloos van aandoening en vermoeienis. Het kleintje in de wieg naast haar schreeuwde steeds harder, en werktuigelijk zocht haar voet het treedje om het te wiegen en ze hoorde zich zelf zingen. —

„Slaap, kindje, slaap,
Je vader is een graaf;
Je moeder brengt je amandelen mee;
Op je hoofdje dale vree.”

Toen het schreien bedaarde, bedacht ze met schrik, dat zij het kind van een Christin wiegde en dat zij het nog wel een Joodsch liedje had voorgezongen, dat er volstrekt niet voor paste. Zij trok haar voet terug als ware de wiegetree plotseling gloeiend-heet geworden. Nu begon het schreien weer met vernieuwde kracht en zette zij knorrig haar voet weer op dezelfde plaats. „Nu, nu,” riep zij, heftig wiegende, „ga dan toch slapen.”

Zij wierp een blik op het kind, toen het stiller begon te worden, en ziende dat de zuigflesch uit het mondje was gevallen, stopte zij ze er weer in met de woorden, „hier, zuig nu maar!” Het kind opende de

oogjes en lachte haar toe, een vriendelijke, vertrouwelijke glimlach uit groote oogen. Nathalie beefde, dat waren de blauwe oogen, die de herinnering aan Fanny hadden weggevaagd, en de lipjes die nu zoo gelukkig bezig waren, geleken sprekend op de frissche lippen van de geblankette pop.

„*Nebbich;* het arme, verlaten weesje," zeide zij bij zich zelf. „En zoo doet nu die Joodsche vrouw haar plicht tegenover haar stiefkinderen. Ze had even goed een Christin kunnen zijn." Daarop bracht de herinnering, dat de Christelijke vrouw blijkbaar een goede stiefmoeder was geweest, haar geheel in de war. En nog voordat alles haar weer helder voor den geest stond, kwam Becky terug, met Jozef achter zich, die op zijn beurt weer een vlieger met een lange staart achter zich aan sleepte.

Daisy stak voor haar den draad in de naald, toen haar gezicht begon te verminderen.

De knaap, nu een flinke jongen van zeven jaar, kwam zijn grootmoeder niet met zoo'n onstuimigheid tegemoet als Becky had gedaan. Misschien voelde hij zich minder ongelukkig dan zijn zusje. Maar hij onderwierp zich toch aan hare langdurige omhelzing. „Heeft zij hem geslagen," mompelde zij, „mijn eigen kleinen Jozef geslagen?"

„Laat den tijd toch niet verloren gaan, grootmoeder," zeide Becky, haar heftig in de rede vallende, „wanneer wij tenminste *zullen* gaan?"

„Neen, lieveling. Wij zullen dadelijk gaan." En den knaap loslatende maakte Nathalie de onderste knoopen van zijn jasje open.

„Gij draagt geen vierhoekige borstlappen!" riep zij op tragischen toon. „Zelfs daarop heeft zij niet gelet. Och, 't is een weldaad dat ik u uit dit goddelooze huis verlos."

„Maar ik wil niet met u medegaan," zeide hij weerbarstig, denkende aan de vroegere lastige vragen omtrent de gebeden.

„Jou kleine domoor!" zeide Becky. „Je gaat mede — en in die cab."

„In die cab?" riep hij verheugd.

„Ja, mijn schat. En ge zult nooit weer geslagen worden."

„O, ze doet mij geen pijn!" zeide hij verachtelijk; „ze heeft niet eens een stok — zooals de meester op school."

„Maar moeten wij ons goed niet medenemen?" zeide Becky.

„Neen, niets dan de kleederen, die gij aan hebt. Zij mogen geen enkele reden hebben om u terug te nemen. Ik zal genoeg kleederen voor u opzoeken, die nog zoo goed als nieuw zijn."

„En kleine Daisy?"

„O, is het een meisje? Daar zal je stiefmoeder wel voor zorgen. Zij kan toch wel zorgen voor één kind dat aan haar is toevertrouwd."

Zij duwde de kinderen in de cab, waar zij met den zak en haar zelf een zonderling viertal uitmaakten.

„Op zulk een extra vrachtje heb ik heelemaal niet gerekend," bromde de koetsier.

„Deze kinderen kunnen toch niet medegerekend worden," zeide Nathalie zich flauw de wetsbepalingen herinnerend; „zij zijn beiden beneden de zeven."

De cab vertrok. Becky keek uit het raampje.

„Ik ben benieuwd of wij moeder voorbij zullen rijden," zeide ze lachende. Jozef had het druk met het ontwarren van zijn vliegertouw. Maar Nathalie was te zeer in gedachten verdiept om acht op hen te kunnen slaan. Die arme kleine Daisy. Zij zag steeds dat kleine gezichtje met de mooie blauwe oogen voor zich. Wat een vreeselijk lot om te worden achtergelaten in de handen van een vrouw die drinkt. Wie wist wat er met haar zou gebeuren? Als die dronken furie dat kind eens kwaad deed. In elk geval zou dat door den drank verstompte wezen het kind geen goede opvoeding kunnen geven. Zij had niets over het kind te zeggen, — het had niet eens het voorrecht zuiver Joodsch bloed in de aderen te hebben! En daar lag het, glimlachend met die prachtige blauwe oogen. Het had haar zoo vertrouwelijk toegelachen, niet wetende dat zij het aan haar lot zou overlaten. En nu begon het weer te schreien — zij hoorde het schreien nog boven het ratelen der wielen uit. Maar hoe kon zij er zich mee belasten — zij die elken dag moest uitgaan? De andere kinderen waren veel grooter en gingen naar school. Neen, het was onmogelijk. En in haar verbeelding hoorde zij hoe het kind steeds luider en luider schreide en gilde.

Zij stak haar hoofd buiten 't raampje. „Keer terug! keer terug! Ik heb iets vergeten."

De koetsier vloekte. „Meent gij, dat gij mij bij de week hebt gehuurd?"

„Drie stuivers extra. Keer terug."

De cab keerde om, het arme paard kreeg een flinken zweepslag en liep vlug voort.

„Wat hebt gij vergeten grootmoeder?" zeide Becky. „Wat zijt gij toch onnadenkend."

De cab hield bij de deur stil. Nathalie keek zenuwachtig om zich heen, dan riep ze wanhopig uit: „Och, wij hebben de deur gesloten!" Nu bekroop haar opeens een machtig verlangen naar de kleine Daisy.

„Natuurlijk," zeide Becky, „draait u de kruk maar om."

Nathalie deed het en vloog naar binnen. Daar lag de baby, niet te schreien, maar rustig te slapen.

Nathalie nam het kind haastig op en spoedde zich in de cab.

„Neemt gij Daisy mee?" riep Becky. „Maar gij hebt toch niets over haar te zeggen!"

Nathalie sloot het portier met een flinken ruk en het rijtuig sloeg den weg in naar het Ghetto.

VI.

Het kon niet lang een geheim blijven, dat Nathalie de kinderen tot zich had genomen, maar de familie van de stiefmoeder deed geen moeite om ze terug te krijgen, en Elkman's derde vrouw ging spoedig den zelfden weg als hare voorgangsters. Of zij nog een opvolgster heeft gehad, is nooit bekend geworden.

De plotselinge overgang van een alleenwonende vrouw tot een huismoeder was

evenwel niet zoo aangenaam als Nathalie had gedacht. De onkosten om Daisy overdag uit te besteden waren een zware belasting, maar dat beteekende weinig in vergelijking met de onaangenaamheden die ze van haar eigen kleinkinderen had te verduren. Reeds den eersten avond begonnen zij te pruttelen over de armoede van het zolderkamertje, en van toen af klaagden zij voortdurend dat het uit was met het goede leven van weleer.

Zij waren dan ook werkelijk geheel bedorven door hun vader en de ongeregelde huishouding. De invloed van de tweede moeder was zeer beschavend geweest doch te kort van duur. Die invloed had echter lang genoeg geduurd om Jozef de godsdienstige plichten te doen verzuimen, die Fanny hem had ingeprent, en om de moeilijkheden van zijn grootmoeder nog te verzwaren, daar zij hem nu alles van voren af moest leeren.

De eenige vergoeding voor Nathalie's moeilijk leven was de liefde van de kleine Daisy, die bij den dag aanhaliger, mooier en vriendelijker werd. Nathalie had nog nooit zulk een lief kind gezien. Al wat Daisy deed, was aardig. Zij kende geen gehoorzamer noch begrijpelijker kind.

Op een keer, toen Daisy drie jaar oud was, vertelde het kind, dat Becky Jozef's haar had uitgetrokken.

„St. Gij moogt geen onwaarheden vertellen," zeide Nathalie.

„Becky heeft Jozef's haar niet uitgetrokken," zei Daisy onmiddellijk.

Zeer tot spijt van Becky, die niets met het Ghetto gemeen wilde hebben, hoewel zij er onbewust juist de minst goede eigenschappen van had overgenomen, leerde Daisy de Joodsche woorden en uitdrukkingen aan, welke Nathalie zich niet kon afwennen, ondanks Becky's aanhoudende terechtwijzingen. Dat was niet de eenige reden tot oneenigheid tusschen Becky en de grootmoeder, wie ze het euvel duidde dat zij het meest van Daisy hield; en Becky was nog geen vijftien jaar toen zij met een zucht tot onafhankelijkheid, die op zich zelf zeer prijzenswaardig was, in haar eigen onderhoud ging voorzien. Zij kwam in de bontzaak van den vader van haar derde moeder, en zij nam haar intrek bij een familie die naar zij zeide, meer van haar hield dan haar grootmoeder.

Ongeveer een jaar later, toen hij ontslagen was van het verplichte schoolgaan, kwam Jozef bij haar wonen. En dus door de onvoorziene wenteling van het rad der fortuin, bleef de oude vrouw van vijf en zeventig jaar alleen achter met de zevenjarige Daisy.

Maar dat kind vergoedde haar al wat zij geleden had in al die jaren van reizen en trekken, verstellen en wasschen. Daisy stak 's avonds als haar scherp gezicht haar begon te begeven, den draad voor haar in, en terwijl zij van de oude kleeren nieuwe maakte, las Daisy haar voor uit haar Engelsche prentenboekjes. Nathalie stelde bijzonder veel belang in die kinderverhaaltjes. „Jack, de reuzendooder," „Aladdin," „Cinderella," dat waren alle verrukkelijke vertelsels. Beider meest geliefkoosde verhaal was evenwel de geschiedenis van Roodkapje, met het refrein van „Grootmoeder, wat heb je groote oogen!" Dat konden ze samen zoo prettig herhalen; het scheen opzettelijk voor haar beiden geschreven te zijn. Daisy kon dikwijls opeens opkijken en zeggen, „Grootmoeder, wat hebt je een grooten mond!" „Daar kan ik je beter mee ophappen," kon grootmoeder dan antwoorden. En dan kusten en pakten ze elkaar, dat het 'n aard had.

Maar de Vrijdagavond was de gewichtige avond, de eenige avond in de week, waarop Nathalie niet naaide of stopte. Alleen de godsdienst vermocht haar daartoe te bewegen. De twee Sabbath-kaarsen in de koperen kandelaars stonden dan op het witte tafellaken, en werden aangestoken zoodra de zoo vurig verlangde schemering de nadering van den heiligen dag aankondigde; zij wierpen hun schijnsel op haar vischschotel en de bladeren die volgens aloude leerstellingen gerangschikt waren. En na het avondeten zong Nathalie dan langzaam en plechtig het Hebreeuwsche dankgebed. Daarna ver-

telde zij verhalen uit haar jeugd in Polen — zonderlinge verhalen waarin zij telkens sprak over onderdrukking en over onrecht, dat haar was aangedaan. En dan zat Daisy beurtelings te schreien, te lachen of te beven. Door de vermenging van verschillende rassen was zij inderdaad voor haar leeftijd bijzonder gevoelig en intelligent, zoodat Nathalie dan ook niet ten onrechte een schitterende toekomst voor haar ontwierp.

Na verloop van achttien maanden evenwel, kwam er een stoornis in dat innig zieleleven; Nathalie's buitengewone levenskracht begon langzaam af te nemen. Zij verdiende al minder en minder, en te midden van haar dankbaarheid, dat zij ontheven was van het bijzijn van Becky en Jozef, bekroop haar soms de vrees, dat zij zou weggenomen worden voordat Daisy voor zich zelf kon zorgen. En wat nog erger was, zou zij genoeg geld hebben om het tot aan haar dood te kunnen volhouden? En daarbij kwam nog dat de eigenaar van het Ghetto wegens de overbevolking de huur had opgeslagen. Als Daisy sliep, zond de oude vrouw dikwijls vurige gebeden ten hemel op om haar kracht en een lang leven te verleenen.

't Was een zeer warme zomer, waardoor de gang van huis tot huis, onder den steeds zwaarderen zak, bijna ondragelijk werd. En toen gebeurde er iets, waardoor Nathalie eerst recht gevoelde hoe treurig het met hare financiën en hare hulpmiddelen gesteld was. De kinderen van Daisy's school zouden een veertien dagen naar buiten gaan; dat was voor allen een ontzaglijk genot, een feest, waarop zij zich reeds lang verheugd hadden. 't Was de gewoonte, dat de ouders of voogden van de kinderen dan een gedeelte van de onkosten betaalden. Daisy had wel voor niets kunnen gaan, wanneer ze voor onvermogend wilde doorgaan; maar dat zou al heel treurig geweest zijn. Daar kon Nathalie niet toe komen, vooral niet tegenover haar kleine lieveling. En nog veel minder kon zij er toe komen om Daisy dat genot te ontzeggen, waarop zij zich reeds zoo lang verheugd had. Nathalie zelf gaf niet veel om het buitenleven, daar zij geboren was in een klein Poolsch dorp, midden tusschen hutten en varkens, maar ze wilde Daisy hare illusies niet ontnemen.

Door in de hitte vele mijlen verder te trekken en overal met knorrige huisvrouwen zoo lang mogelijk te onderhandelen, kreeg Nathalie de vereischte som, en Daisy, onbewust van al die zorgen, sprong vroolijk in den rumoerigen trein, terwijl Nathalie haar van het perron toewuifde met haar gekleurden zakdoek, nat van tranen.

Die eerste nacht zonder het kleine zonnige wezen was een vreeselijkheid voor de oude vrouw. Maar reeds den volgenden dag kwam er een opgetogen briefkaart van Daisy, die de kruidenier aan de overzij haar voorlas; toen eerst was het haar mogelijk haar zak weer op te nemen en de gloeiende straten door te trekken.

De tweede week ontving ze een brief, waarin Daisy haar vertelde, dat zij zeer bevriend was geworden met een oude dame, die heel vriendelijk en heel rijk was en haar dikwijls medenam om een mooien rijtoer te doen. Die oude dame scheen zeer met haar ingenomen te zijn, reeds dadelijk nadat zij haar voor 't eerst voor een huis had zien spelen.

„Misschien heeft God haar gezonden om zorg te dragen voor het kind, als ik gestorven ben," dacht Nathalie, want, toen zij met dien brief naar beneden ging en later weer naar boven, had zij een gevoel alsof zij die trappen nooit weer op en af zou gaan.

Eindelijk niet meer in staat om iets te doen, begaf zij zich te bed. Haar naaste buurvrouw verpleegde haar en zond om den dokter. Maar zij wilde niet, dat men er Daisy iets van schreef en dat haar vacantie zou verkort worden. Op den dag, dat Daisy thuis zou komen, wilde zij ondanks alle waarschuwingen, opstaan en gekleed zijn. Zij zond iedereen weg en bleef op bed liggen, totdat zij Daisy's voetstappen hoorde; toen sprong zij op en hield ze zich alsof ze zich zeer wel bevond. Maar het geluid van andere voetstappen en het binnentreden van een oude dame, die het kind bij de hand hield, was voor

haar een teleurstelling. Zij had niet meer ge-

Zijt gij gekomen om haar van mij weg te nemen?

dacht aan Daisy's nieuwe vriendin en zij keek met verbazing naar de vreemde dame en het kind, dat door de zon verbrand was.

„O, grootmoeder, wat hebt u groote oogen!" zeide Daisy lachende op haar toeloopende.

't Gewone antwoord bleef achterwege. „En het vertrek is niet schoongemaakt," zeide Nathalie verontschuldigend, terwijl zij een stoel voor de bezoekster afstofte.

„Ik ben hier gekomen om u dank te zeggen voor al wat gij voor mijn kleindochtertje hebt gedaan."

„Uw kleindochtertje?" Nathalie viel neer op het bed.

„Ja. Ik heb er onderzoek naar gedaan — er is geen twijfel aan. Daisy is zelfs naar mij genoemd. Daar ben ik ten minste blij om."

Haar stem haperde.

Nathalie zat zoo recht op als haar maar eenigszins mogelijk was.

„En nu zijt gij gekomen om haar van mij weg te nemen!" snikte zij.

Zij scheen in Daisy reeds iets te zien, dat haar een bewijs was, dat zij elders thuis behoorde.

„Neen, zeker niet; heb daar geen vrees voor. Ik heb al genoeg geleden door mijn groote zelfzucht. Mijn slecht humeur noopte mijne dochter mij te verlaten. Zij boog haar hoofd, totdat zij even krom scheen als Nathalie. „Maar wat kan ik doen om het goed te maken — om u mijn dankbaarheid te toonen? Zoudt gij met mij mede naar buiten willen gaan? Ik ben niet rijk, maar ik kan u toch alle comfort verschaffen en verder zorg voor u dragen."

Nathalie schudde haar hoofd. „Ik ben een jodin. Ik kan niet met u eten."

„Dat heb ik ook gezegd, grootmoeder," zeide Daisy, haar heftig in de rede vallende.

„Dan moet het kind op mijn kosten bij u blijven," zeide de oude dame.

„Maar als zij liever naar buiten wil, dan—" mompelde Nathalie.

„Ik blijf veel liever bij u, grootmoeder," zeide Daisy, haar door de zon verbrande wang vlijende tegen de tanige, verlepte wang, die vochtig werd van extase.

„Zij noemt *u* „grootmoeder," mij niet," zeide de oude dame snikkende.

„Ja, en ik heb den wensch geuit, dat haar moeder zou sterven. God moge 't mij vergeven!"

Nathalie barstte uit in een vloed van tranen en wiegde zacht heen en weer, Daisy innig tegen zich aan drukkende.

„Wat hebt gij daar gezegd?" Daisy's grootmoeder ontstak als van ouds in hevigen toorn. „Gij wenschtet den dood van Madge?"

Nathalie knikte. Haar armen lieten Daisy los. „Dood, dood, dood," herhaalde zij met een vreemde, kreunende stem. Langzamerhand gleed er een vage uitdrukking over haar gelaat, dan viel zij weer achterover op haar bed. Opeens zag ze er vreeselijk oud uit, ondanks haar zwarte pruik.

„Grootmoeder is ziek!" gilde Daisy.

De buurvrouw kwam binnen geloopen en hielp om haar weer tusschen de lakens te leggen, en vertelde, dat zij met alle geweld had willen opstaan. Nathalie leefde nog tot den volgenden dag, en Daisy's werkelijke grootmoeder bleef bij haar tot aan haar dood, vlak naast de joodsche verpleegster zittende.

Ongeveer elf uur in den morgen zeide Nathalie: „Steek de kaarsen aan, Daisy, 't is weldra Sabbath." Daisy spreidde een wit tafellaken over de oude houten tafel, zette er de koperen kandelaars op, schoof de tafel naar het bed toe en stak de kaarsen aan. Zij verspreidden een zonderling licht in den helderen zonneschijn van de maand Augustus.

Een heilige vrede overtoog 't gelaat van de oud-kleerkoopster. Haar verdorde lippen mompelden het Hebreeuwsche gebed. Langzamerhand verstijfden zij door de hand des doods.

„Daisy," zeide haar grootmoeder, „zeg de woorden op, die ik u geleerd heb."

„„Komt tot mij, gij allen, die belast en beladen zijt,'" snikte het kind, „„en ik zal u ruste geven.'"

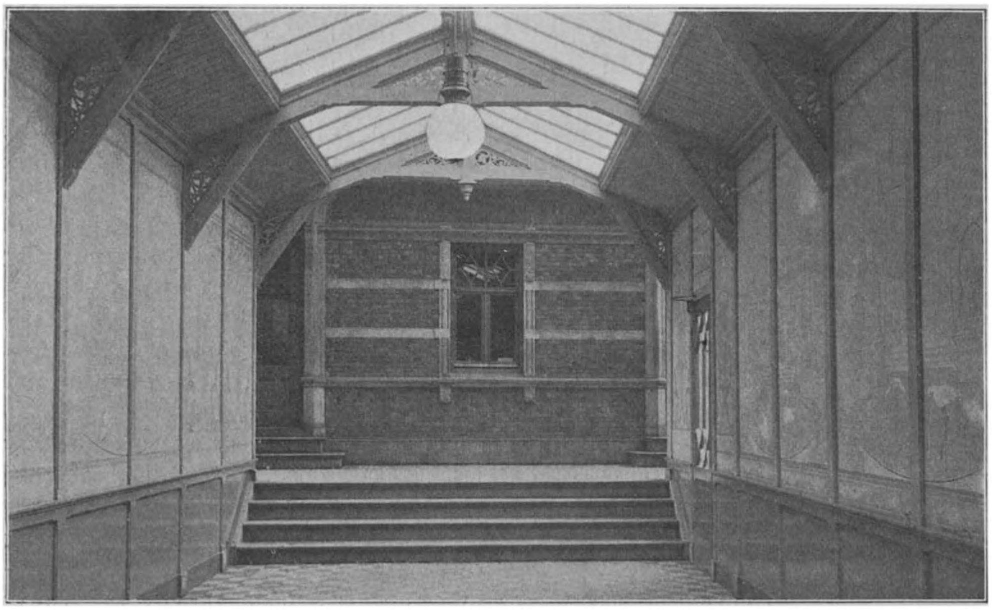

De ingang van de Bad- en Zweminrichting op den Heiligenweg te Amsterdam.

Baden en zwemmen te Amsterdam.

De hooggeroemde Hollandsche zindelijkheid is spreekwoordelijk en terecht. Geen vreemdeling, die ons land bezoekt en iets verder komt dan de Boompjes te Rotterdam, of Prins Hendrikkade en Rokin Amsterdam, hij is vol lof over de zindelijke straten, de zindelijkheid in hotels, de netheid en reinheid, die hem tegen kwamen in de huiskamer, zoo hij het voorrecht had bij zijn verblijf in ons vaderland daarmee kennis te maken. Ik noem dat een voorrecht, omdat wij Hollanders er niet zoo spoedig toe komen een vreemde binnen te halen, gedachtig aan de spreuk: „Heilig is mij mijn haard, heilig zij u mijn huis."

Welken vreemdeling men neemt, Holland staat in een reuk van zindelijkheid en waarschijnlijk zal deze deugd steeds worden genoemd, wanneer er sprake is van onze goede hoedanigheden. Toch beantwoordt de werkelijkheid niet aan de faam. Vraag het maar eens aan de vrouw van buiten, die bij haar dochter in de stad uit logeeren is geweest.

„'t Benne me daor raore knoeters, vrouw Geerts," zei zij bij haar terugkomst tot buurvrouw, die belangstellend kwam informeeren naar de gezondheid van haar dochter, „verbeeld oe, ze drogen daar op latjes buiten het raom of op zolder. En bleeken, mins, bleeken waorbij oe goed zoo haogelwit kan worden. Ze denken er nie an, mins."

„Wel heb ik nou van me leven," schudde buurvrouw Geerts meewarig het hoofd, en beide vrouwen zuchtten diep, doch zij dachten er niet aan, dat ten haren opzichte terecht van den balk en den splinter mag worden gesproken. Want waar men buiten nog meer dan in de stad op let, als ik het zoo noemen mag, op uitwendige zindelijkheid, is het daar omgekeerd met de reinheid van het lichaam veel treuriger gesteld. De lichamelijke zindelijkheid staat in ons lieve vaderland op lagen trap.

En ten plattenlande, waar men zooveel beter kan ploeteren en plassen in water van vaarten, meren of beken, doet zich het eigenaardige geval voor, dat veel minder

gebruik gemaakt wordt van de gelegenheid, dan men wel zou denken; althans veel minder dan zulks in een groote stad het geval is.

En „de vrouw van buiten", die terecht trotsch is op een sneeuwwitte wasch, zou het zeer onfatsoenlijk vinden wanneer er ten haren opzichte van baden werd gesproken.

Het fatsoen speelt bij ons een groote rol. Niet dat de menschen allen zoo fatsoenlijk tuinen. Toen dacht ik, als wij nu eens al die schuttingen, die onze erven scheiden, opruimden, wat zouden wij dan een prachtig park krijgen, waar ieder onzer naar hartelust zou kunnen wandelen. Wanneer wij dit gezamenlijk onderhielden, zouden de kosten minder bedragen voor ieder onzer, dan thans het geval is. Niemand die echter iets voor het idee gevoelde."

Waar wij zeer langzaam te bekeeren zijn

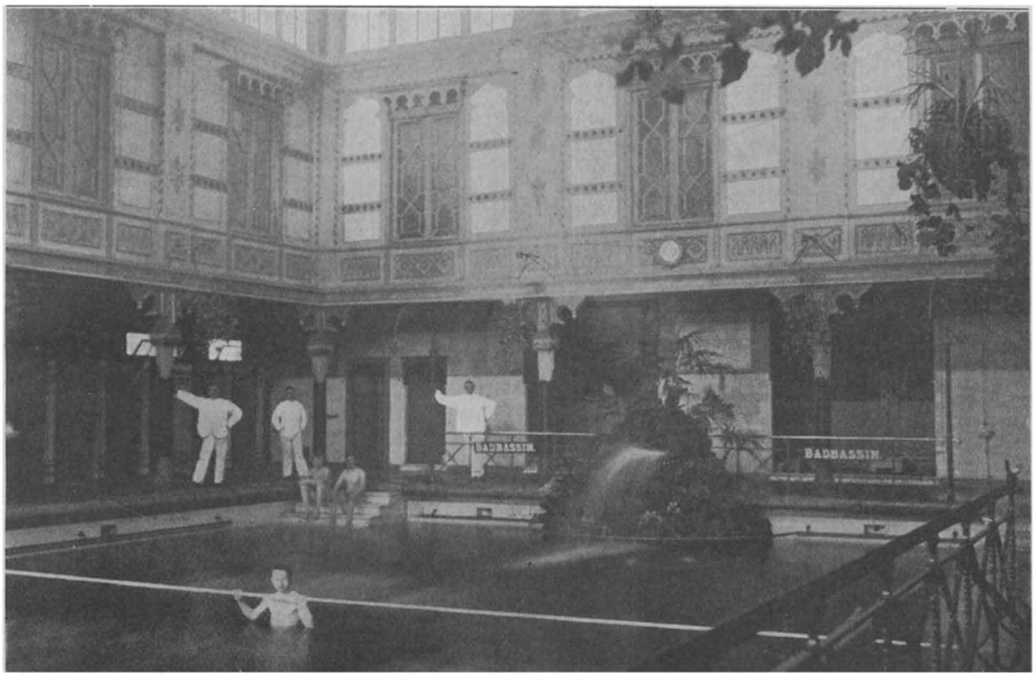

Gezicht op het Zwembassin.

zijn, maar zij nemen op dit punt nu eenmaal graag een zeker air aan, en langzamerhand zijn wij gekomen tot kleingeestigheid op dit punt. Want kleingeestigheid speelt ook een aanzienlijke rol. Ik herinner mij, dat Allard Pierson, bij zekere gelegenheid een redevoering houdend, ook kwam op de kleingeestigheid van de Hollanders, meer speciaal van de stedelingen. „Ik keek," zei hij, „op zekeren morgen uit mijn raam in mijn tuin en liet mijn blik weiden over den tuin van mijn buurman, van mijn overbuurman, kortom over alle

is het bijna overbodig te zeggen dat het lang, zeer lang geduurd heeft voor men er toe gekomen is bad- en zweminrichtingen te bouwen, maar langzamerhand zijn ze gekomen en er is geen plaats van eenige beteekenis of zij heeft haar zweminrichting.

Amsterdam, en hierbij wilde ik speciaal stilstaan, is echter nog op dit punt tamelijk misdeeld. In de eerste plaats de volkszweminrichtingen nemende, zijn er van deze veel te weinig en liggen zij bovendien aan onmogelijke uiteinden van de stad, zoodat velen zich zien verstoken van een bad.

Hoe staat het met den middenstand? Wij hebben twee zweminrichtingen aan de Ruyterkade, die van Hartshoorn en van Heemstede Obelt. Voorwaar onvoldoende voor een groote stad als Amsterdam, met zijn duizenden middenstanders; en toch, de uitkomst leert ons, dat zij, zeer warme dagen uitgesloten, niet altijd zoo bezet zijn als dat zou mogen worden verwacht.

En in de laatste jaren is dat er niet op men hier midden in de stad steeds zuiver Vechtwater, en is het zoo ingericht, dat steeds ververschen van het water plaats heeft. Voegen wij daarbij, dat het personeel, van den directeur tot de eenvoudigste badvrouw, steeds alles doen wat in hun vermogen is om het publiek te gerieven, dan behoeft 't zeker niemand te verbazen, dat jaarlijks in het verslag op een vermeerdering van baden kan worden gewezen.

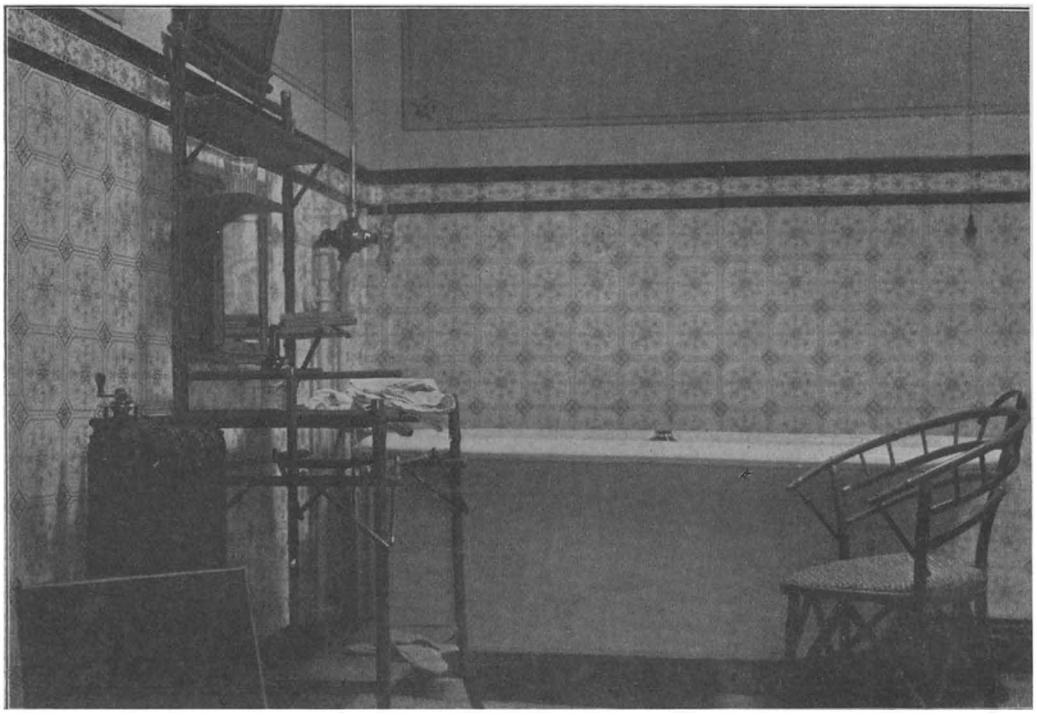

Een badkamer voor dames.

verbeterd, sedert de Maatschappij tot Exploitatie van Bad- en Overdekte Zweminrichtingen, te Amsterdam, hare inrichting op den Heiligenweg exploiteert.

In het eerst werd niet veel gedacht van dit overdekte zwembassin, doch de uitkomst heeft bewezen, dat het zelfs verkieselijk is boven de gewone bassins.

Daarbij komt dat men een overdekt bassin altijd op een bepaalde temperatuur kan houden, zoodat hier 's winters zoowel als zomers kan worden gezwommen. Dan heeft

Wij hebben hier voor ons een staatje van het aantal zwem- en kuipbaden, van 1896 tot en met 1901. Daaruit zien wij, dat geregeld groote vermeerdering is te constateeren. Bedroeg in het eerste jaar het aantal zwembaden door heeren genomen in de drukste maand 6221, het volgend jaar bedroeg dit reeds 10021, in 1901 bijna 12000. Begonnen de dames in de drukste maand met 2730, zij eindigden in 1901 met 6086.

Op het gebied der kuipbaden is niet zulk een enorm verschil te constateeren, doch

ook hier valt vermeerdering te bespeuren.

Zoo werden in 1901 6000 kuipbaden meer genomen dan in 1900 door heeren, en 1864 door dames. Ondanks het minder aangename zomerweer, dat wij dat jaar gehad hebben, is men ook in 1902 niet achteruit gegaan, doch hiervan zijn de cijfers nog niet bekend.

Ten slotte een kort woord over de inrichting. Door het bekende Heiligenwegspoortje komt men in een met glas overdekte doorloop, welke uitloopt op de ingangen, links die voor de dames, rechts die voor de heeren. In het voorgebouw bevinden zich de wachtkamers, de kamer voor het heerenbadgoed, de directiekamer, de koffiekamer, de linnenkamer, het douchebad, enz. en boven de trapportalen de woningen voor de hoofdopzichteres en den machinist. De benedenverdieping, slechts enkele treden onder den beganen grond, wordt voor het grootste gedeelte ingenomen door den dienst. Hier zijn de machinale wasscherij, de droogkamer, het ketelhuis en de machinekamer. Tevens bevindt zich hier de afdeeling van de damp- en heetelucht- en ook die der douchebaden.

Ruim 1 1/2 meter boven de vloeren van de entrée's ligt het perron van het zwembassin met een 70tal kleedvertrekjes. Dat zwembassin heeft een oppervlakte van 360 M^2. en een diepte die varieert tusschen 0.60 M. en 2.70 M. Het bevat ruim 1/2 millioen liter Vechtwater. Boven het perron is de verdieping der kuipbaden, negen en veertig in het geheel, allen van douches voorzien.

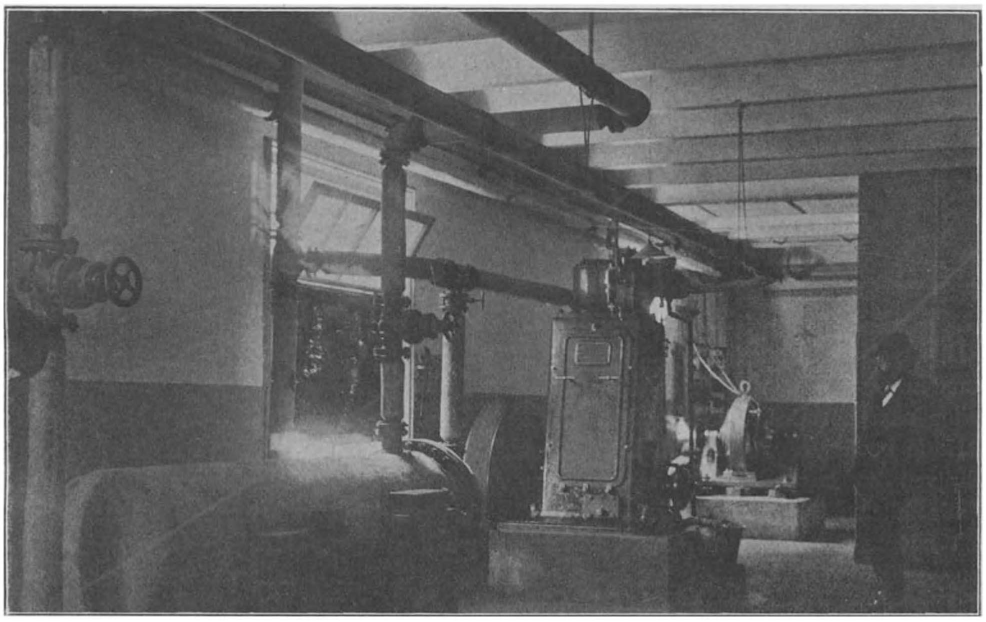

Een kijkje in de machinekamer.

De Romeinsche (heete lucht-) en de Russische (damp-)baden met douche-inrichting enz., bevinden zich in het sousterrein.

Ook van deze bizonderen baden wordt veel gebruik gemaakt.

En hiermede hebben wij een korte beschrijving gegeven van de bad- en zweminrichting op den Heiligenweg en willen wij eindigen, doch niet alvorens den wensch te hebben uitgesproken, dat het den heer Ingenohl, het gedelegeerd lid van het bestuur, nog jaren gegeven moge worden de inrichting te leiden.

LEVENSSTRIJD

EEN ROMAN

VAN

MARIE STAHL.

(Vervolg.)

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Den volgenden namiddag kwam graaf Stauffen Truida en Armin voor een wandeling naar het Rosenthal afhalen.

Hilde bedankte, wijl zij aan Egon moest schrijven en bovendien had zij haar verloofde allerlei plechtige geloften gedaan, zich zoover mogelijk van Stauffen te houden.

„Dat was nu nog eens een schoonzoon, vrouw, niet?" zei Velten vroolijk schertsend tot zijn vrouw, toen beiden, aan het raam staande de heengaanden nakeken.

„Maar, Theo, hoe kan je zoo iets denken? Een graaf Stauffen — van den oudsten adel en —"

„Och kom, er zijn nog wel andere huwelijken gesloten! Is het dan nog nooit gebeurd, dat een vorst een danseres of zoo iets getrouwd heeft? Dan is Truida waarachtig toch nog heel wat anders. En ze wordt met den dag mooier. Zij kan haar fortuin nog eens maken. Je hebt toch ook gezien, hoe die Lemigke direct 't oog op haar had?"

„Zoo'n brutale kerel!" mompelde mevrouw Velten, wie de moedertrots, door de woorden van haar man in een gelukkige stemming, uit de oogen straalde, terwijl zij het jonge paar nakeek, tot het om den hoek der straat verdween.

Een beetje laat, het was al schemeravond, kwamen Truida en Armin thuis.

Armin zei: „Wij hebben ons buiten adem geloopen, het was vervelend buiten en ik heb een honger als een paard," maar Truida had het druk over het bosch en haar heerlijke wandeling; haar wangen gloeiden en haar oogen glinsterden.

Den volgenden morgen bracht zij een bezoek aan Lillian Severn. Zij vond het jonge meisje alleen in een ongezellige kamer, die vrij schamel gemeubileerd was. Lillian lag in een grooten fauteuil, met beide voeten rechtuit tegen de kachel, in een Engelschen roman verdiept.

„He, dat is lief, dat u komt," zoo begroette zij Truida in het Engelsch, „Miss Buxton is uit. Ik moest eigenlijk ondertusschen mijn lessen leeren, maar ik neem het er maar eens van, zooals ge ziet."

Truida informeerde nu naar haar studie.

„O, alleen maar wiskunde, rethorika, astronomie, physica, cultuur- en kunstgeschiedenis, Latijn, Italiaansch, Fransch en

nu ook dat nare Duitsch. En dan nog pianospelen en zingen."

Zulk een zin voor studie kwam Truida ongehoord voor, maar zij stelde zich dra gerust, toen Lillian, op haar vraag, of zij Goethe al in het oorspronkelijke las, heel kinderlijk vroeg, wàt dat eigenlijk voor iemand was, zij had een slecht geheugen voor namen. De Engelsche jonge dame toonde volstrekt geen belangstelling voor letterkundige gesprekken, maar vertrouwde haar nieuwe bekende terstond toe, dat haar vader onmenschelijk veel geld had en dat haar moeder van zeer goede familie was; zij bezat nog den brief van een koningin van Engeland aan haar overgrootmoeder, die woordelijk begon met: „Mijn lieve Bets." Zij zelf, als achterkleindochter van deze lieve Bets, was nu wel eigenlijk zedelijk verplicht, met een zeer voornaam man te trouwen en haar ouders voedden den vurigen wensch, minstens een lord tot schoonzoon te krijgen, maar zij zelf was besloten òf in 't geheel niet te trouwen òf alleen met haar lieven Fred. Daar Lillian zoo openhartig was, vond Truida er niets indiscreets in, te vragen, wie de lieve Fred was.

„O, dat is een engel van een jongen, de schranderste, beste, knapste jonge man, dien ik ken. Het vorige jaar is hij overwinnaar geweest in den grooten Lason-Tennis-Match in Eastbourne en bij de Oxforter roeiwedstrijden heeft hij verschillende onderscheidingen behaald. Hij heeft nog wel geen geld, maar hij zal het verdienen en hij is razend verliefd!"

„'t Is jammer, dat wij zoover van elkaar af wonen; bevalt het je hier?" vroeg Truida, verwonderd rondziende in de kale, triestige kamer, die zoo weinig overeen scheen te komen met de omgeving, waaraan Lillian gewend moest wezen.

„Ik zal het in dit hondenhok niet lang meer uithouden, miss Buxton heeft beloofd, naar een andere woning om te zien," verklaarde Lillian. „De juffrouw is een haai, haar dochter is een vogelverschrikker en de andere bewoners zijn „*pigs*"."

Toen Truida thuis kwam, vond zij haar familie in zeer slechte stemming.

Mevrouw Velten had nog eens zichzelf en haar man den heelen morgen gemarteld met vergeefsche pogingen, om haar groote linnenkast een plaatsje te geven.

Eindelijk was er aan het geduld van Velten een eind gekomen.

„Ik heb waarachtig wel andere zorgen dan om zulke nesterijen te denken," bromde hij knorrig.

„Nesterijen?" vroeg mevrouw verwijtend, „moet ik dan mijn linnengoed in den kelder laten verschimmelen?"

Nu kwam er een onverkwikkelijk debat met verwijten van weerszijden.

„Als mijn raad gevolgd was, dan waren wij op de derde etage gaan wonen en niet op de eerste," beweerde mijnheer.

„Maar Theo, je weet toch heel goed, dat het totaal onmogelijk bleek te zijn, onze meubels op de derde etage geplaatst te krijgen. De plafonds zijn immers veel te laag voor den grooten spiegel, wij hadden geen gaskroon op kunnen hangen en het buffet was met geen mogelijkheid door de deur te krijgen," legde mevrouw uit.

„Er zijn omstandigheden in het leven, dat men het zonder grooten spiegel en gaskronen stellen moet," bromde de heer des huizes.

Mevrouw was geheel ontzet. „Ik zie wel, dat ik mijn leven nog op een dakkamertje zal moeten eindigen." En zij vouwde de handen in stille berusting.

Velten slaakte een diepen zucht. Hij kwam met zijn geld niet rond. Reeds na enkele weken moest hij erkennen, dat hij zich verrekend had. Van de huuropbrengst ging door slecht betalende huurders, zooals Langhanns, en door noodzakelijke reparatie's zooveel af, waaraan bij het opmaken van het contract niet van zijn kant gedacht was, dat de geheele berekening in de practijk geheel anders bleek te zijn dan op het papier. Het kleine sommetje baar geld, dat hij bij den ruil gekregen had, was al zoowat verbruikt; maar een klein restje was er nog voor de rente der hypotheek, die met 1 Januari te

betalen was. Nu al kon hij op zijn vingers narekenen, dat hij later zijn huishouding en deze rente van de opbrengst der woningen niet kon bestrijden. Dîners met een bowl moest hij voortaan van zijn programma afvoeren, dat werd hem onverbiddelijk duidelijk en die overtuiging droeg niet bij tot zijn opgeruimde stemming.

Achtste Hoofdstuk.

Op een helderen Januarimorgen, bij vriezend weer, kwamen Truida en Lillian gearmd uit den schildercursus.

Sinds Nieuwjaar was Miss Buxton met haar kweekeling Lillian Severn bij de familie Velten in pension gekomen. De noodzakelijkheid, bijverdiensten te zoeken, was voor het huisgezin zoo dringend gebleken, dat men op het idee kwam, pensionnaires te zoeken. Het beroemde conservatorium trok veel vreemdelingen naar Leipzig en talrijke voorbeelden waren voorhanden, dat nette familie's een bestaan vonden in het verhuren van kamers. Zonder ongerief kon men drie kamers missen; daarvan kregen Miss Buxton en Lillian er twee en de derde werd betrokken door Mr. Hopkins, die ook niet tevreden was geweest met zijn logies.

Zij betaalden ieder honderd mark per maand en voorloopig voelde mijnheer Velten zich vrij van alle zorgen. Hij rekende uit, dat hij op deze manier voor niets woonde en dat er van den pensionsprijs nog honderdvijftig mark voor de huishouding overbleven, die bijna de uitgaven voor de keuken konden dekken.

Hij kreeg nieuwen moed en liet Armin, die in October zijn eindexamen aan het gymnasium gedaan had en aan de universiteit was gekomen, lid van het studentencorps worden.

Toen Truida en Lillian uit de centraalhalle kwamen, zagen zij Armin en Camill Stauffen, die voor de deur stonden te wachten. Ieder van hen had een ruiker viooltjes in de hand en schaatsen onder den arm. Armin en Stauffen gaven de viooltjes aan hun dames en daarna ging men twee aan twee op weg.

Er verliep bijna geen dag, dat de beide meisjes niet uit den schildercursus afgehaald en thuis gebracht werden. Armin was smoorlijk verliefd geraakt op Lillian en bevond zich in het gelukkige stadium der eerste liefde en der eerste verzen. Ondanks haar „lieve Fred", scheen Lillian volstrekt niet afkeerig Armin's hulde te aanvaarden, maar zij verklaarde hem direct, dat hij geen uitzicht had, ooit iets anders te worden dan haar vriend.

Daar Armin echter geen Engelsch verstond en Lillian zich niet dan hoogst gebrekkig in het Duitsch uitdrukte, bleef de zaak tusschen hen eenigszins duister, want in Truida's vertolking kon Armin er ook niet goed uit wijs worden.

„Een magnifique baan is er vandaag! Op den Johannavijver is muziek!" Met deze woorden werden Truida en Lillian begroet en nu ging men in de beste stemming naar het ijs.

Het geheele Johannapark was als met suiker bestrooid en de witte rijp versierde de takken der boomen, waar de middagzon nog niet had kunnen doordringen. Van den vijver hoorde men de tonen der schetterende militaire muziek klinken; het ijs was bedekt met een bedrijvige en vroolijke menigte van schaatsenrijders en de wegen en lanen in het park wemelden van klingelende arresleden, equipages en wandelaars. Truida was een geoefende schaatsenrijdster, zij had van haar jeugd af aan met voorliefde deze sport beoefend en weldra vloog zij als een vogel, aan Stauffen's hand, op de maat van de Vledermauswalzer, over de gladde baan. Lillian daarentegen had voor het eerst van haar leven de schaatsen onder en Armin moest de hulp van een corpsbroeder inroepen, om haar op de been te houden.

Temidden van de menigte, die zich voor het loket verdrong, waar kaartjes voor de ijsbaan te verkrijgen waren, was ook Paul Lemigke. Met de schaatsen onder den arm stond hij een poosje op de estrade voor de houten tent, waar men onophoudelijk

in en uit liep, om de schaatsen aan en af te binden. Hij keek naar het gewoel der menigte en van tijd tot tijd vloog er een glimlachje over zijn gelaat, als de ongeoefendheid van sommigen tot komieke vertooningen aanleiding gaf. Plotseling week iedere lach van zijn gezicht; zijn trekken werden somber en bleek.

Vroolijk lachend en schertsend waren Truida en Stauffen met bevallige en krachtige streken aan komen rijden, met elegante zekerheid van beweging door de menigte laveerend, handig iedere hindernis uit den weg gaande. Truida's wangen waren als twee donkerroode rozen, haar groote, oogen straalden van levenslust en overmoed, terwijl de wilde, krullende haartjes op haar voorhoofd als door den rijp gepoederd wären onder haar grooten, zwarten Rembrandthoed. Iedere beweging van haar slanke ledematen sprak van lenige kracht, haar spieren en gewrichten schenen, als waren zij van staal, geen inspanning of vermoeidheid te kennen.

Camill Stauffen, het volbloed type van den blonden Germaan en Pruisischen aristocraat, vormde een prachtig pendant bij haar en toonde zich in niet minder voordeelig licht. Ieder, die het jonge paar vijf minuten waarnam, wist, in welke betrekking zij tot elkaar stonden, want iedere blik van hem was een liefdesverklaring en uit Truida's oogen lachte innig geluk.

Paul Lemigke greep krampachtig de houten balustrade vast, waartegen hij leunde, bij het zien van het vroolijke paartje; daarna ging hij naar den portier.

„Wie is die mijnheer, daar, — die groote blonde, daarginds?"

„Die met die mooie dame bij zich? O, dat is graaf Stauffen, een fijne mijnheer uit Pruisen, die heeft een abonnement genomen voor den heelen winter; voor zijn dame ook en nog voor een paar —"

Paul Lemigke wist genoeg, hij richtte zich naar den uitgang, maar op dat oogenblik werd hij door kennissen aangesproken. En juist diegenen, welke hem op dat oogenblik het minst welkom waren, de handelsraad Jänisch met zijn dochter Alma. Van den handelsraad, een gewezen wijnhandelaar, die thans als rentenier in een villa in Plagwitz woonde, was niets te zien dan het topje van den neus onder een splinternieuwen cylinder en de voeten in reusachtige overschoenen; het overige was een pelsjas eerste kwaliteit, onder welker last hij liep te hijgen.

Jänisch was zijn vaders oudste vriend en Paul wist, dat hij voor hem zelf een soort van ongelukkige liefde koesterde. Hij was zijn warmste vereerder, hield hem voor een model van alle mannelijke deugden en wenschte hem al lang tot echtgenoot van zijn dochter Alma.

Maar ondanks den grooten bruidschat, die Paul wist, dat de jonge dochter zeker zou meekrijgen, had hij tot nog toe niet willen toehappen. Hij kende Alma van haar jeugd af en had ze reeds als kind, met haar vaalbleek gezicht en roode haren, niet mogen lijden. En ofschoon in merkwaardig korten tijd haar hoekige magerheid tot weelderige volheid was ontwikkeld, en zij in haar kringen voor een *beauté* doorging, kon hij het niet over zich verkrijgen, vriendelijk tegen haar te zijn. Hij hield nu eenmaal niet van deze onnatuurlijk bleeke gezichten met bloedroode lippen, deze opvallende haarkleur en schitterende oogen, met hun scherpen blik, die niets onopgemerkt lieten. Hier zag men de tegenstrijdigheid in het karakter van dezen practischen, nuchteren man. Als zoovele anderen hield hij bij het zwakke geslacht juist van datgene, wat in zijn eigen natuur het minst te vinden was.

„Wel, mijn beste jongen," kwaakte Jänisch, die Paul's arm in beslag genomen had, „wat ben ik blij, je te zien. Nu kan ik kalm naar huis rijden in plaats van hier met koude voeten te loopen. Zie je, Almaatje, nu heb je meteen een cavalier en nu heb-je je ouden vader niet meer noodig. Och, lieve God, wat heeft dat kind me geplaagd, om met haar op het ijs te gaan. Nu ben ik er Goddank van af! Ik zal je straks weer komen halen, hoor Almaatje — amuseer je, hoor kinderen en Paul, zeg

tegen je ouwen heer, dat we om acht uur ons kaartavondje hebben."

Daarmee schoof hij steunend door de menigte naar zijn equipage. Paul was in de slechtste stemming, die men zich denken kan.

„Je gaat toch niet met dat oude ding op het ijs?" zei hij barsch tegen Alma die een bontzijden Indische shawl koket om haar schouders had geworpen.

„Ik doe hem natuurlijk af, die is alleen voor het naar huis rijden," antwoordde deze geduldig en wierp hem meteen een dienstbaren geest in de tent toe.

De meeste cavaliers bonden hun dames zelf de schaatsen aan maar Paul riep een sneeuwschepper om Alma dezen dienst te bewijzen.

„Je kunt nog niet eens op je schaatsen loopen!" bromde hij, toen Alma, wat onbeholpen, op zijn hand en de leuning steunende de trap naar het ijs afliep. Hij dacht daarbij aan Truida's lenige figuur.

„Ik zou het graag goed willen leeren," glimlachte Alma. Maar een scherp vorschenden blik gleed daarbij over haar geleider. Zoo slecht gemutst had zij hem in lang niet gezien. Maar zij kende de oorzaak van zijn knorrig humeur. De oude Lemigke had tegen zijn vriend Jänisch zijn hart uitgestort over Paul's echec bij Truida. Natuurlijk onder het zegel van de strengste geheimhouding, maar de familie Jänisch was er toch achter gekomen.

„Nu of nooit!" zei de slimme Alma bij zich zelf, die het in haar hoofd had gezet, Paul Lemigke tot man te hebben, juist omdat hij haar niet wilde; daarom had ze dan ook alle andere aanbidders — en die waren er heel wat — kortweg afgewezen. En terwijl zij aan Paul's hand aan het rijden was, informeerde zij vol belangstelling naar zijn laatsten aankoop en verried een verbazende kennis — voor een jong meisje — van hypotheken, renten, belastingen en kapitaalbelegging. Op dit terrein had Paul alle respect voor haar en hij sprak dan ook met zijn dame als met een man van zaken.

De muziek begon juist met de „heimliche Liebe."

„Kent u deze melodie?" vroeg Camill Stauffen aan Truida met een veelzeggenden blik. De vraag was op zich zelf overbodig, want ieder draaiorgel in Leipzig speelde toen ter tijd de „heimliche Liebe."

„O," riep zij overmoedig, „dat is de schoonste melodie, die ik ooit gehoord heb!"

Camill's hand, die bij die van Truida in haar kleine zwarte mof rustte, drukte deze innig.

Weer een van die blikken, die Truida's hart deden trillen van vreugde. Het rood van haar wangen werd tot purper en verried, dat zij woord en blik begrepen had. Haar hand trilde eventjes in haar mof. Langzaam rijden zij langs den rand van den vijver onder de met rijp bedekte boomen. Camill drukt haar bevende hand, tot zij die terugtrekt, omdat de druk haar pijn doet.

„Truida!" fluistert hij, „mag ik je bij je naam noemen — 't is zoo'n mooie naam en hij past zoo heelemaal voor je?"

Truida antwoordt niet, maar haar geheele lichaam trilt en Camill voelt het kloppen van haar hart, want zij rijden met gekruiste armen, naast elkaar.

„Eenige, lieve Truida!" fluistert hij, zichzelf niet meer meester en de beide verliefden zien niemand van de menigte, die hen omgeeft; zij zien alleen elkaar en vergeten, dat men naar hen kijkt of het is hun onverschillig. De muziek, de zonneschijn, de heldere, zenuwsterkende winterlucht, de drukte rondom, dat alles wordt één met hun geluk, om hun een innige en diepe gewaarwording van levensgenot en levensvreugde te schenken. Op dit oogenblik komen zij langs Paul Lemigke en Alma Jänisch.

Paul nam groetend zijn hoed voor Truida af en deze keek verstrooid en onverschillig op, om dan verrast zijn groet te beantwoorden.

„Wie is dat?" vroeg Alma, die Truida met één blik zóó goed had opgenomen, dat ze haar signalement had kunnen geven. Daarbij had zij de verhouding tusschen de beide jongelui direct begrepen.

„Juffrouw Velten," antwoordde Paul kortaf, met een zoo onvriendelijken klank in zijn stem, dat Alma terstond begreep, wie de bewuste persoon was.

„Aha!" — zei ze zachtjes en luider voegde zij er bij: „Een mooi meisje, maar, naar het me toelijkt, is ze niet op den goeden weg."

Paul haalde de schouders op; hij vond het een onverdraaglijk iets, met Alma over Truida te spreken, ofschoon hij niet vermoedde, dat zijn dame iets naders wist.

„Een meisje, dat zich met dezen mijnheer afgeeft, schaadt haar reputatie!" ging Alma onverbiddelijk voort, terwijl zij met de toppen van haar vingers de sneeuw van haar winterpaletot klopte, die er van een boom op gevallen was.

„Waarom?" vroeg Paul ruw. Hij wou er wel graag meer van weten.

„Hij is immers de heele stad door bekend. 't Is iemand van drieëntwintig jaar, die nog op de schoolbanken zit, voor zijn eindexamen gymnasium. Een zekere graaf Stauffen, de erfgenaam van een groot, Pruisisch-Silezisch majoraats-goed, die door zijn familie hierheen verbannen is en zich daarvoor zoo goed mogelijk schadeloos stelt. Er worden dolle streken van hem verteld. Hij moet het thuis zoo bar gemaakt hebben, dat men hem hierheen gestuurd heeft in de meening, dat hier iedere gelegenheid voor buitensporigheden ontbrak. Vroeger liep hij geregeld met drie groote honden in de Grimmastraat; hij heeft mij ook eens na willen loopen, maar ik heb mijnheer den graaf gauw zijn eigen weg gewezen. Ik heb hem nu in langen tijd niet gezien — het schijnt, dat hij andere gelegenheid voor amusement gevonden heeft."

„In ieder geval is 't een goede partij," zei Paul Lemigke droogjes.

„Een goede partij? Ja, maar niet voor juffrouw Velten."

„Nu, dat is haar zaak."

„De reputatie van een jonge dame is een publieke zaak." Alma Jänisch behoorde tot die menschen, die altijd alles van anderen weten en steeds een vinnig antwoord bij de hand hebben, wat Paul Lemigke bij vrouwen onuitstaanbaar vond, ofschoon hij een helder en scherp verstand in 't algemeen zeer hoog schatte.

„Wie was die heer?" had ook Stauffen bij Paul's groet gevraagd.

„Dat is nu de tegenwoordige bezitter van Brantikow." antwoordde Truida haastig, „ik had niet gedacht, hem vandaag hier te ontmoeten."

„Aha, het beroemde Paultje?" riep Stauffen lachend, wien Armin de heele geschiedenis van het mislukte huwelijksaanzoek als een goede mop verteld had. Ook wanneer Hilde en Truida in een goede bui waren, moesten vader en zoon Lemigke nog dikwijls als onderwerp voor hun humoristischen zin dienst doen. „Die vent, die de onbeschaamdheid had, je tot de vrouw van een jeneverfabrikant te verheffen, moet ik toch eens van dichtbij bezien. Kom mee, we zullen onder de brug door gaan, dan komen wij het paar nog eens tegen."

Zoo gezegd, zoo gedaan en toen zij, voorbij de brug, bij de kromming van de baan om een kleine vooruitspringende landtong dicht langs Paul en Alma reden, riep Stauffen zóó luid, dat zij het konden hooren: „Toe Paultje, wees niet zoo bang jongen!"

Truida was toch een beetje geschrokken. „Hij heeft het gehoord, dat had je niet moeten doen!"

„Waarom niet? Ik vind, dat men zoo'n snapsridder zijn belachelijkheid moet laten voelen; als hij te bekrompen is, om ze zelf te begrijpen!"

Paul Lemigke had de woorden gehoord en Alma Jänisch had ze ook gehoord. Paul's gezicht werd met een donkeren blos overtogen en daarop doodsbleek.

„Ik geloof, dat ze zich daar vroolijk over je maken," zei Alma, die heel blij was over Stauffen's scherts, omdat die haar gelegenheid bood, met naalden in Paul's wonde te prikken. Sedert zij Truida gezien had, werd haar verlangen, om Paul tot man te hebben, dubbel zoo groot. De triomf, zulk een mededingster in zijn hart te overwinnen, prikkelde haar en moeielijkheden waren een spoorslag voor haar taaie energie. Paul zei geen

woord, maar zij las de woede in zijn trekken en genoot er heimelijk van.

„Heb je er nog niet genoeg van?" vroeg haar cavalier ongeduldig, „ik word duizelig van dat eeuwige in een kringetje rijden. Me dunkt, we moeten maar naar huis gaan."

Alma vond het terstond goed in de tent op haar vader te wachten.

Toen zij beiden tegen de houten trap opliepen, zagen zij, dat Stauffen met zijn knie op de vuile planken lag, om Truida de schaatsen af te binden.

Alma stuurde Paul weg, hij was vandaag totaal ongenietbaar en zij wilde gelegenheid hebben, Truida van nabij gade te slaan. Daarvoor vond zij een geschikt plaatsje, waar zij zich van haar schaatsen liet ontdoen en elk woord, elken blik, die tusschen Truida en Stauffen gewisseld werden, kon opvangen. Evenveel belang stelde zij in Lillian en Armin, toen zij bemerkte, dat deze bij Truida behoorden. Toen de jongelui paarswijze heengingen, was zij met haar oordeel klaar. Van Truida had ze niets te vreezen. Die was even dom en lichtzinnig als mooi. En vreeslijk hoogmoedig daarbij. „Schooljongens — en studentenliefjes, dat zijn me je waren," dacht zij schouderophalend en zij gevoelde de gansche, diepe minachting, die geldmenschen steeds koesteren voor de voorname armoede.

Truida's zalige stemming kreeg bij haar thuiskomst door huislijke tegenspoeden een merkbare afkoeling. Augusta, de keukenprinses, had het eten weer eens niet op tijd klaar. Zulke onregelmatigheden kon men over het hoofd zien, zoolang de familie onder elkaar was, maar sinds men vreemden in huis had, moest er gezorgd worden, dat alles in orde was.

„Wij moeten er nog een meid bij hebben, Augusta kan 't ook niet alleen af," zei mevrouw Velten toen haar man zat te mopperen.

„Nog een meid? Dan gaat immers het voordeel van de pensionnaires weer weg."

„Ja, maar nu vraag ik je, hoe kan Augusta op tijd klaar zijn, als ze alle kamers doen, naar de markt gaan en koken moet?"

Het kwam niet bij mevrouw op, haar dochters iets van den huiselijken arbeid op te dragen. Hilde had den ganschen dag zitten schrijven aan haar dagelijkschen, twaalf bladzijden langen brief aan Egon; dat hield zij voor haar eersten plicht; als zij deze had nagelaten, zou het haar toegeschenen hebben, alsof zij trouwbreuk gepleegd had. Haar moeder was het in dit opzicht volmaakt met haar eens. En dat Truida naar den schildercursus en het ijs ging inplaats van in de keuken, sprak voor haar ook vanzelf. Ook mijnheer Velten had haar voor geen geld van haar vermaken terug willen houden, wijl zij zoodoende de beste gelegenheid had, Stauffen aan zich te verbinden. Dat hij Armin korpsstudent en jurist had laten worden, was ook al eenigszins met het oog op Stauffen gebeurd. De liefde voor zijn kinderen en de vurige wensch, hen een goede maatschappelijke positie te verschaffen, maakten, dat geen opoffering hem te groot scheen, mits ze slechts naar zijn meening hun tot voordeel kon strekken. Maar de zware zorgen, die deze opofferingen meebrachten, waren niet te vermijden.

De tweede dienstbode werd gehuurd in de gestalte van een krachtige zestienjarige jonge deern en er kwam verlichting als van een zwaren druk in de familie Velten.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Behoudens de drukkende zorgen, die zich af en toe lieten gevoelen en hun schaduw over de geheele huishouding wierpen, leefde men heel gezellig bij de familie Velten. Miss Buxton en Lillian werden geheel door de beminnelijkheid en beschaafde manieren der Veltens ingepalmd. Miss Buxton was zelf van goede familie en behoorde tot die Engelschen, voor wie opvoeding en beschaving een soort van religie zijn. In godsdienst en homoeopathie sympathiseerde zij geheel met mevrouw Velten en mijnheer vond bij haar steeds een gewillig oor, zoodat hij met volle teugen het genoegen kon smaken, haar te vertellen uit de dagen van zijn roemrijk verleden.

Mr. Hopkins had alle reden om mevrouw Velten's grenzenlooze goedheid en grootmoedigheid als huisvrouw te waardeeren. Het kwam gansch en al niet bij haar op, zijn ontzettende eetlust binnen zekere perken te houden. Zij had nooit in haar leven rekenen geleerd. Met de grootste minzaamheid noodigde zij hem voortdurend uit, zich in 't minst niet te geneeren, en zij zag in de voor haar schadelijke eigenschap van den Engelschman niet anders dan een bron van dagelijksche vroolijkheid voor haarzelf en haar kinderen.

Hopkins voelde zich in deze atmosfeer van gastvrijheid en vereering zoo bijzonder wel, dat hij met den dag aan gezondheid en eetlust toenam. Eveneens was Lillian tevreden met haar nieuw verblijf. Het was een joviale boel bij de Veltens, men amuseerde zich den ganschen dag uitstekend. Men ging naar den schildercursus, men ging schaatsenrijden, men ging met z'n vieren, Lillian, Truida, Stauffen en Armin, wandelingen doen in de stad of naar het Rosenthal, men ging wat gebruiken bij Felsche en bekeek daar de platen in de geïllustreerde bladen. Na het avondeten vereenigde men zich in het salon en speelde daar het een of andere gezelschapsspelletje, waaraan alle huisgenooten deel namen en waarbij Stauffen als arrangeur en Hopkins als komische figuur dienst deden. En de blonde Lillian werd door allen vertroeteld en door Armin aangebeden.

Overigens had mijnheer Velten veel ergernis met zijn huurders, die tegenover hem volstrekt niet het respect betoonden, dat hij in zijn vorige positie gewoon was geweest.

De arbeidersgezinnen drie en vier hoog betaalden hun huur zeer ongeregeld en als de huisheer zijn recht kwam vorderen, kreeg hij nog beleedigingen en brutaliteiten bovendien. En als mijnheer Velten soms eens vergat, dat hij geen landjonker in Brantikow, maar huisbaas in de stad van het intellect, Leipzig, was, dan bekwam hem dat gewoonlijk zeer slecht.

In Brantikow had hij steeds een brutalen knecht of arbeider met de rijzweep om de ooren geslagen en een ongehoorzame dienstbode een klinkende oorvijg gegeven, zonder daarvoor ooit ter verantwoording geroepen te worden. Maar toen hij hier in zijn toorn eenmaal handtastelijk optrad tegenover de vrouw van een huurder, die hem op ongehoord brutale wijze den sleutel weigerde van de gemeenschappelijke waschkeuken van het huis, die zij onbehoorlijk lang onder zich gehouden had, kreeg hij daarover een proces.

Vrouw Klinke legde zich te bed en liet zich een attest van den geneesheer geven, dat zij tengevolge van lichamelijke mishandeling door haar huisheer ongesteld was geworden. Zij diende een klacht in en de paar blauwe plekken, die zij kon aanwijzen, kwamen den driftigen huisheer duur te staan.

Inderdaad was hijzelf er door de opwinding, tengevolge van het plaats gehad hebbende conflict, erger aan toe dan de vrouw. Zijn eetlust ging weg en hij leed aan slapeloosheid; de woede over de aangedane beleedigingen en de spanning, waarin hij verkeerde over den uitslag van het hangende proces, lieten hem dag noch nacht rust. Zijn vrouw had moeilijke dagen; want noch haar homoeopathie, noch haar stichtelijke boeken vermochten haar heer gemaal gezondheid en gemoedsrust weer te geven. Hij sprak over niets anders aan over den mogelijken afloop van het proces, de gedachte alleen, dat hij tegenover zijn tegenpartij in het ongelijk gesteld zou worden, bracht hem tot razernij. Honderdmaal per dag werden alle mogelijkheden voor en tegen een goeden afloop van het proces besproken en bewijzen bij elkaar gezocht voor zijn goed recht. De duurste advocaat van geheel Leipzig werd genomen en het materiaal aan stukken en acten over deze zaak verkreeg een verbazenden omvang.

Als hij van de inspanning een oogenblik uitrustte, zat hij als een gebroken man in het hoekje van de sofa en zuchtte af en toe met tragisch pathos:

„Zoover is het gekomen!" of „Door oude vrouwen moet ik me laten uitschelden!" En in oogenblikken van verheven smart

citeerde hij zijn klassieken: „Rugwaarts, rugwaarts, don Rodrigo — rugwaarts, rugwaarts, trotsche Cid!"

De heele familie verlangde vurig naar den dag der behandeling van de zaak, om eindelijk toch weer eens tot rust te komen en men begon het gezelschap van Velten te mijden, daar, zooals Armin zich uitdrukte, „de dikke vrouw Klinke met haar keukensleutel en haar blauwe plekken ieder de keel uithing."

De fatale morgen kwam, mevrouw Velten stond met hoofdpijn op, doordat haar man haar den geheelen nacht niet had laten slapen.

Hij zelf had zich onrustig op zijn bed om en om gegooid, te middernacht meende hij de symptomen van een beginnende zenuwkoorts te bemerken en bracht zijn vrouw daardoor in niet geringe ontsteltenis. Zij stond op en nadat zij in drie homoeopathische handleidingen ongeveer zes en dertig verschillende middelen tegen zenuwkoorts en meer aan honderd symptomen gevonden had, verklaarde mijnheer Velten met groote beslistheid: nu weet ik het heel precies; het is geen zenuwkoorts, maar hartwaterzucht, waaraan ook mijn vader gestorven is."

Tegen die kwaal was nu in de gauwigheid niets te doen en er bleef dus niets anders over dan den loop der gebeurtenissen af te wachten.

Tegen twee uur sprong mijnheer Velten uit het bed en beweerde, dat hem ineens wat inviel.

„Nog een andere kwaal?" vroeg mevrouw angstig, die even gesluimerd had.

„Neen, een bewijs."

„Wat wil je dan?"

„Ik moet even een aanteekening maken. Waar is mijn bril?"

„Daar op de tafel."

Mijnheer Velten krabbelde tastend op de tafel rond. Mevrouw werd nerveus, want hij bracht alles in de war en zij kon het niet hebben, als haar breiwerk en haar bijbel niet precies op hun plaats lagen.

Eindelijk stootte hij een glas water om en wierp den gezochten bril op den grond, zoodat er een glas uitviel, waarop hij trapte, toen hij het wilde oprapen. Met een vloek kroop hij weer in zijn bed en dof klonk het uit de kussens:

„Rugwaarts, rugwaarts, trotsche Cid!"

Toen het eindelijk zoover was, dat hij zich in gezelschap van zijn zoon naar de gerechtszaal zou begeven, nadat hij zijn vrouw troostend verzekerd had, dat hij weliswaar een zware ziekte door al zijn leden voelde, maar dat hij zich zou weten te beheerschen tot het eind der behandeling — merkte hij op het laatste oogenblik, dat hem het gewichtigste papier ontbrak. En als gewoonlijk beweerde hij, dat hij het vast en zeker zijn vrouw in bewaring had gegeven.

Nu begon de gebruikelijke wilde, wanhopige jacht, waaraan de heele familie en de dienstboden moesten deelnemen. Toen het papier eindelijk op zijn schrijftafel onder een hoop kranten gevonden werd, moesten hij en Armin in grooten haast een rijtuig nemen, wilden zij op tijd bij de gerechtszitting tegenwoordig zijn.

„Ik drijf van het zweet, een doodelijke verkoudheid is mijn deel," was zijn laatste woord.

Even over twaalf kwam Velten terug. De behandeling van zijn proces had niet lang geduurd, want het was tot een vergelijk gekomen. De advocaat had hem geraden, het daarop aan te houden, wijl de zaak leelijk voor hem stond en de klaagster zestig mark schadeloosstelling aan te bieden. Als hij veroordeeld werd, zou het hem aanmerkelijk meer kosten. En Velten had de zestig mark betaald. Hij was er merkwaardig kalm en getroost onder en vertelde met groote genoegdoening, hoe beleefd de rechter tegen hem geweest was. Zulke menschen wisten toch direct, wien zij voor hadden. Hij had zich nog eenigen tijd met hem onderhouden en hem gezegd, dat hij voor huisheer in 't geheel niet deugde; zijn uiterlijk reeds, dat den Pruisischen landjonker verried, bracht de heele bende der huurders tegen hem in 't geweer en daarom moest hij maar zoo gauw mo-

gelijk zien, dat hij zijn huizen kwijtraakte.

Na den afloop der zaak had mijnheer Velten met zijn zoon een ontbijt in de stad gebruikt en zoo was het uitbreken van de ernstige ziekte gelukkig nog verhinderd.

Maar de onkosten van het proces veroorzaakten een leelijk deficit in de begrooting van de maand.

Ook Armin's leven als corpsstudent vorderde groote geldelijke offers. Het was een lust te zien, hoe goed de roode muts hem stond en hoe flink hij zich door het corpsleven ontwikkelde. Mijnheer Velten verklaarde dan ook steeds, dat hij de groote offers geen oogenblik betreurde, want om de hooge staatsbetrekkingen te bereiken, moest Armin bepaald corpsstudent geweest zijn. Alleen het corps, het zij dan officierencorps of studentencorps, was de ware ontwikkelingssfeer voor een man van stand en opvoeding.

De biergelagen, de avond- en nachtfeesten, de schermlessen, de tochten naar omliggende plaatsen beperkten echter den tijd, die hij aan den minnedienst van Lillian moest wijden, reeds in die mate, dat er voor het bezoeken der college's en de studie geen tijd overbleef. En zijn corpsbroeders gaven hem het beste voorbeeld, dat men niet aan de universiteit komt om te studeeren.

Tiende Hoofdstuk.

Daags na zijn ontmoeting met Truida op het ijs, vertrok Paul Lemigke naar Brantikow.

Drukke bezigheden hadden hem tot nog toe in Leipzig teruggehouden; het was zijn plan geweest, den voorgenomen nieuwen aanbouw en de wenschelijke hervormingen eerst tegen het eind van den winter ter hand te nemen. Maar hij veranderde plotseling zijn besluit, verklaarde zijn vader, dat zijn tegenwoordigheid in Brantikow beslist noodig was en dat hij alleen in geval van hooge noodzakelijkheid naar Leipzig terugkeeren zou.

Op een triestigen namiddag kwam hij op het laatste station voor Brantikow, Scherenberg, aan. Het landgoed was nog een mijl ver en de weg voerde door een dennenbosch. De sneeuw begon in dichte vlokken uit den grijzen hemel te vallen, zoodat de duisternis spoedig inviel. Paul Lemigke wilde een slede huren, maar er was op het kleine, afgelegen station slechts één bruikbaar voertuig te krijgen, en de koetsier, die niet veel zin had in de reis bij dit slechte weer, vorderde een onbehoorlijk hoogen vrachtprijs.

„Denk je, dat ik mijn geld gestolen heb?" zei Lemigke, nam zijn reistasch op zijn rug, gaf zijn koffer aan den stationsbeambte en ging te voet op weg. Hij was er de man niet naar, zich te laten afzetten: een nog langer en moeilijker weg zou hij te voet gegaan zijn, eer hij vijf mark te veel betaald had.

Het werd nacht op de heide, hij zakte op sommige plaatsen tot aan de knieën in de sneeuw en kon door de dichte sneeuwvlokken soms geen hand voor de oogen zien, maar hij vond den weg en kwam na een moeilijken tocht van twee uur gelukkig op de plaats zijner bestemming aan.

In plaats van naar het woonhuis richtte hij zijn schreden het eerst naar de paardenstallen.

Het was de tijd, dat de paarden gevoederd werden. Hij vond de paarden slechts gedeeltelijk goed verzorgd en ontdekte terstond achteloosheden, die niet te pas kwamen.

„Waar is de inspecteur?" vroeg hij aan een ouden, halflammen bezembinder, die een soort van een meid voor alles scheen te zijn en in den stal het werk der knechten verrichtte. Deze wist het niet. Misschien wou hij het ook niet zeggen. Lemigke ging naar den koestal. Op dezen tijd werden de koeien gemolken en gevoerd, maar de meiden waren niet voltallig; alleen een paar oude vrouwen verrichtten den arbeid.

„Waar is de huishoudster?" vroeg Lemigke weer en kreeg hetzelfde onvoldoende antwoord. Hij ging verder, inspecteerde alles, zag met scherpen blik iedere nalatigheid, ieder verzuim en ging eindelijk naar het woonhuis.

Daar kreeg hij het antwoord op zijn vragen. De groote, ruime vestibule was

verlicht en een vroolijke drukte begroette hem bij het binnenkomen.

Een orgelman speelde een wals en alles draaide vroolijk in het rond, de inspecteur en de huishoudster aan het hoofd, de koetsier, de tuinman, de hofmeester, de knechts en meiden.

Het was, alsof de bliksem in het huis sloeg, toen de nieuwe meester, dien men ver weg in Leipzig, waande, plotseling te midden van de dansende paartjes stond.

En hoe zag hij er uit! Als een landlooper, zoo nat en beslikt, men herkende hem nauwelijks.

„Wat moet dat beteekenen?" vroeg hij kalm, maar met een dreigend fronsen der wenkbrauwen aan den inspecteur, die hem in de grootste verwarring kwam begroeten.

„Och, mijnheer . . . ."

„Nu?

„Och, neem u 't niet kwalijk, maar de juffrouw en ik vieren vanavond onze verloving."

„Ik heb er niets tegen, dat ge uw verloving viert; als het maar niet in mijn huis en in mijn tijd gebeurt. Ge zijt beiden ontslagen.

„Vanavond nog moet ik de boeken zien en morgenochtend kunt ge heengaan. Evenzoo de juffrouw, die me vanavond de sleutels en de aanwezige voorraden moet overgeven. Ook jullie hebt je ontslag," zoo wendde hij zich tot den hofmeester en tuinman, „de anderen gaan direct aan hun werk. — Maak, dat je wegkomt!" riep hij den orgelman toe, die haastig zijn instrument inpakte. Alsof de storm gewoed had, zoo was ineens het heele gezelschap uit elkaar en alleen in de verte hoorde men het snikken en weeklagen van de juffrouw en de vrouwen der ontslagenen.

Paul Lemigke ging in zijn natte kleeren weer naar het erf en verliet het niet, voordat al het vee gevoederd en iedere bergplaats dichtgegrendeld was. Toen eerst dacht hij er aan, andere kleeren aan te trekken en wat te eten.

Het was naar, koud en ongezellig in het eenige eenigszins gemeubelde vertrek van het huis, maar wat gaf hij daarom? Hij had hier gewichtiger dingen te doen dan aan comfort te denken.

Nauwelijks had hij zijn sober maal geëindigd, of de huishoudster en de inspecteur verschenen samen voor hem, om met bidden en smeeken en onder tranen vergeving te vragen. Maar zij vonden hem zoo hard als een steen. Hij had tot beginsel, nooit een beambte ontrouw te vergeven en in zijn beginselen was hij onwankelbaar.

Tot diep in den nacht zat hij met den inspecteur in de boeken, zoodat den laatste ondanks de kille kamer, het zweet op het voorhoofd stond, want er was geen aardappel en geen stroohalm op het landgoed, waarvan hij geen rekenschap geven moest en Lemigke liet geen onnauwkeurigheid passeeren.

Even streng ging hij met de huishoudster in het gericht. Hij ging met haar van den diepsten kelder naar den bovensten zolder en het bleek haar, dat hij bij de overneming van het huis elk stuk, van het keukengerei, iedere worst en lepel opgeschreven had. Waar de lijst niet uitkwam, werd haar zonder erbarmen het ontbrekende van haar loon afgehouden.

„Ik heb u goed betaald," zei hij kort en bondig, „maar niet, dat ge mijn belangen zoudt verwaarloozen."

Toen hij lang na middernacht eindelijk ter rust ging, had hij van den inspecteur en de huishoudster alle sleutels overgenomen. Daarom moest hij voor dag en voor dauw opstaan, want hij was nu zijn eigen inspecteur en zijn eigen huishoudster. De ontslagenen hadden hun hoop daarop gevestigd, dat hij hen wel weer aannemen zou, omdat hij toch onmogelijk zelf die diensten verrichten kon. En waar moest hij, midden in het kwartaal weer zoo gauw iemand anders vinden?

Maar zij kenden Paul Lemigke niet. Tot onbegrensde verbazing van het personeel was hij den volgenden morgen het eerst bij de hand en gaf aan de keukenmeid zelf het meel uit de kist voor het koken van de morgensoep. Hij gaf er niets om, zich

door de meid een keukenschort te laten voorbinden en toen een paar meiden giechelden, bracht hij ze door een geweldigen uitbrander tot zwijgen. Evenzoo gaf hij zelf. de koffieboonen en alles, wat voor dien dag noodig was. Hij ging zelf naar den korenzolder, gaf het paardenvoer uit, was bij het voederen tegenwoordig en eigenhandig mat hij de melk na en roomde ze in den kelder af. Daar hij evenwel niet overal tegelijk kon zijn, zocht hij met scherpen blik diegenen onder het personeel, uit die hem het meest geschikt voorkwamen, de opengevallen posten zou goed het ging, in te nemen.

De schaapherdersvrouw werd tot huishoudster bevorderd en een van de flinkste daglooners moest de functie van opzichter op zich nemen. Hij zelf liet niet voor zich afzonderlijk koken, maar at uit den pot van de arbeiders mee. Van het eerste morgengrauwen tot den donker en dikwijls tot diep in den nacht toe, was hij ingespannen bezig. Het was een reuzenarbeid, de geheel verslapte en verwarde huishouding weer in het goede spoor te brengen.

Het geheele huis- en veldpersoneel was aan een gemoedelijken sleur gewoon geraakt en aan een uiterst zachtmoedige, toegeeflijke behandeling. Overal ontmoette hij ongeschiktheid of ook verzet tegen zijn strenge eischen van plichtsbetrachting. Daarvoor wist hij echter wel raad: met onverbiddelijke hardheid verwijderde hij de onbekwamen en met nog onmeedoogender strengheid en ijzeren energie trad hij op tegen het zich openbarend verzet.

Het schoone geslacht van Brantikow wendde herhaalde pogingen aan, om den nieuwen en oogenschijnlijk gevoelloozen andheer toch in een menschlijk zwak te tasten. Maar sinds hij eens een dienstbode, die als onweerstaanbare schoonheid in het dorp bekend was en hem bij het reinigen van zijn kamer al te in het oog vallende avances maakte, op staanden voet de deur uitjoeg, werd men voorzichtig. Hij nam daarop een oude vrouw in zijn persoonlijken dienst.

Nauwelijks had hij den gang van zaken eenigszins in het goede spoor gebracht, of hij begon zijn plannen omtrent nieuwen aanbouw en verbeteringen in verschillende opzichten uit te voeren. Zijn werk werd nu dubbel zoo groot. Hij moest de nachten er bij nemen, voor zijn rekeningen, schrijfarbeid, plannen en ontwerpen. En hij moest naar de stad rijden, om zich met deskundigen, met architecten, metselaars, landmeters enz. in verbinding te stellen.

Voor den veldarbeid had hij met den eersten Maart een nieuwen flinken inspecteur gekregen, maar met een huishoudster wilde het nog niet vlotten. Hij moest er drie achter elkander wegsturen en kwam eindelijk tot de overtuiging, dat hij moest trouwen wilde zijn huishouding niet in de war loopen. Overal miste men de leidende hand van de vrouw des huizes en zelf kon hij op den duur alle werkzaamheden ook niet op zich nemen: daartoe had hij het te druk. Trouwen moest hij — een groote huishouding als deze behoefde een huisvrouw — maar met wie?

Het was op een wandeling door het vrije veld, dat hij deze zaak bij zichzelf overlegde.

De gedachte aan trouwen riep een beeld voor zijn geest, dat hij met behulp van zijn ingespannen arbeid, die hem geen tijd voor denken en droomen liet, uit zijn geheugen verbannen had. Arbeid, tot uitputting toe, is het beste middel tegen lastige herinneringen.

Maar plotseling was daar dat beeld en 't liet zich, wat hij ook aanwendde, niet verdrijven. Het was Truida met haar frissche roode wangen, haar lachende stralende oogen, haar jeugdigen overmoed, zooals zij in een stroom van het gouden zonlicht in de kamer trad. En deze herinnering overweldigde hem in die mate, dat zijn hart als in een lichamelijke, ondraaglijke smart samenkromp. De sterke man werd doodsbleek en zijn tred wankelde van de lang teruggedrongen, maar nu hem te sterk wordende aandoening. Hij stond een oogenblik onder een sparreboom stil en droogde zich het koude zweet van het voorhoofd.

(Wordt vervolgd.)

ZIJN HUWELIJK

DOOR

S. VAN SELSHAM.

De glazen deuren der achterkamer stonden wijd open, zoodat de avondlucht vrij naar binnen kon stroomen.

In een fauteuiltje gezeten, dicht bij de openstaande deur, om haar heen de intieme stilte van de kamer, staarde zij in droeve gedachten naar buiten.

Zoo menig-menigmaal reeds, had ze het alles overdacht, maar nooit verloor het iets in belangrijkheid; iederen dag leek het haar weer nieuw, nooit, nooit uit te denken....

En geen wonder, want het leven met haar beide kinderen was buiten zoovele jaren gelukkig daarheen gegleden. Zij hadden het zich niet kunnen voorstellen, dat ooit de band van liefde, die hen vereenigde, verbroken zou worden.... en toch was dat nu gebeurd.

Even dwaalden de gedachten terug naar beteren tijd.

Wat had Miesje geaarzeld, toen Robert haar gevraagd had.

Ze zag haar nog de kamer binnenkomen met zijn brief in de hand, en hoorde haar zeggen, in zenuwachtige opwinding:

„Mama, ik heb een brief van Robert."

„Van Robert? en jelui hebt mekaar gisteren nog gesproken."

„Hier leest u hem maar."

Terwijl ze den brief uit het couvert haalde, had ze even glimlachend naar haar meisje gekeken, dat dáár voor het raam stond te turen, want ze begreep wel, wat er in dien brief zou staan.

„En wat hebt je hem geantwoord?" klonk wat plagend haar vraag, na het lezen; maar dadelijk was zij ernstig geworden, toen ze tranen zag komen, en het antwoord hoorde: „Niets, niets — hoe kon hij dát nu vragen!... en u dan!"

„Maar kindje, Ernst...."

„Nee, nee het kan niet.... Ernst is een jongen, zoodra hij klaar is, zal hij natuurlijk iets moeten worden, u zou dan alleen zijn, als ik er niet was.... o nee, het kan niet."

Wat een geluk doorstroomde haar toen plotseling, er was iets droevigs in, maar nooit gevoelde zij zich inniger verbonden met haar kind, zij vrouw en Moeder, die zoo dikwijls gegeven had met opoffering van eigen verlangen.

Zij nam haar bij de hand en vroeg: „Maar Miesje, en houdt je dan niet van Robert?"

„O ja, allang Moes, maar.... het kan niet. — We waren allemaal zoo goed samen, en nu zal dat wel uit moeten zijn."

Toen had ze gepraat over het verdriet, dat het hem zou doen; ze zouden immers nog niet dadelijk trouwen, en later konden

ze dicht in de buurt komen wonen en zoo elkaar toch veel zien. — Zij zelf hield ook van Robert, hun kringetje bleef dus als vroeger, alleen zou er één meer zijn, maar die was voor geen van hen een vreemde; was hij niet de beste vriend van Ernst? — Nee ze zou haar door te weigeren juist verdriet doen, want nooit wilde zij de oorzaak zijn, dat haar kindje het geluk miste, dat een man als Robert haar kon geven....

Was er toen niet een herinnering aan haar jonge huwelijk gerezen? Och ze had al zoo lang te voren gedacht, dat die twee van elkaar zouden houden. Ja, ze bleef dan alleen op den duur, maar met wien kon haar meisje gelukkiger zijn? ze kende geen beter man voor haar.

Wat was dat dinertje onder elkaar den volgenden dag, een herinnering vol warmte, vol stralend geluk; hoe had ze met gansch haar hart de woorden beaamd, die Ernst ook uit haar naam, zoo hartelijk voor „ons" paartje had gesproken." —

Zij zuchtte. Want o, wat was het nu anders, nu Ernst zijn wil had doorgedreven, om dat meisje te trouwen.

„Hoe kan hij het toch doen?" klonk 't telkens weer in haar.

Maar het was toch goed ook, dat het morgen onherroepelijk beslist zou zijn, die pijnigende onrust zou dan ook eindigen.

Wat een jaar van spanning, van angstig hopen, was er voorbij gegaan....

Als zij dacht aan het voorjaar, aan dien avond in deze zelfde kamer; de deuren stonden wijd open als nu. Een paar weken was zij ziek geweest door overspanning. — Hier had hij gezeten, dicht naast haar, en hoe zacht klonken zijn woorden, trillend door ingehouden smart:

„Ik zal alles, alles doen wat u wil — alles, alles... Morgen zal ik schrijven, want zóó kan ik u niet zien door mijn schuld."

Een vreugd was zacht in haar gaan zingen, weggejaagd scheen het verdriet, dat maanden lang haar drukte, dat altijd leefde in haar oogen, en zilveren draden had gespannen in het donkere haar, die trots van haar kinderen.

Op haar aandringen had hij denzelfden avond nog geschreven: de vrede scheen teruggekeerd in het kringetje, Mien had gezongen, en ieder deed zijn best de akelige herinneringen te verdrijven....

Helaas, slechts kort mocht het duren. Hoe goed dat meisje hem kende, hoe zij hem reeds in haar macht had, had zij spoedig bewezen. De woorden van den brief dien ze hem zond, en dien hij haar liet lezen, schenen haar gegrift in het geheugen.

Hoe had zij hem in zijn zwak weten te tasten, door zijn medelijden te doen opleven; door te spreken van de diepe teleurstelling, omdat ze hem nooit voor zóó „zwak" had aangezien; hoe had ze haar verdriet geschilderd, nu al hare verwachtingen, waarvan hij het middelpunt was, met één slag waren vernietigd, zoodat ze nu weer alleen stond, zooals vroeger, maar nu in nog grooter eenzaamheid, want de herinnering zou zij met zich dragen, aan de dagen van een geluk, dat zij vroeger nooit gekend had.... En eindelijk dat spel van waardigheid aan het eind: Maar alleen zou ze haar leven weer gaan, beter was het, dat het nu gebeurde, dan dat hij later ging gevoelen, dat de last, dien hij op zich genomen had, te zwaar was voor zijn schouders.

Dat die brief den gewenschten indruk zou maken was niet twijfelachtig.

Een paar dagen liep hij rond, ten prooi aan een strijd, dien zij raden moest. Eindelijk had hij zwijgend, zenuwachtig in de kamer op en neer geloopen, en eensklaps gezegd, haastig, als bang weer aan het wankelen te worden gebracht: „Ik heb haar weer geschreven — ik kon het niet van me verkrijgen, het zóó te laten, want het zou laf van me zijn, haar nu te laten loopen — ik heb 't te ver laten komen, om er zoo maar een eind aan te maken, en daarom is 't mijn plicht ook, nu door te zetten.... En voelt u dan niet, wat het voor haar zijn moet, alleen te staan tusschen de menschen? Zij heeft geen tehuis, zooals wij. Altijd, altijd moet ze onder vreemden haar brood verdienen.— Nee, ik kán haar zoo niet laten.... Ik heb haar gevraagd alles te ver-

geten wat er in dien brief van me stond." En bij haar neerknielend smeekte hij: „Toe, verzet u er nu ook niet weer tegen, het zou toch zoo slecht van me zijn, als ik anders deed."

Een oogenblik was het, als zou ze toegeven, het leek haar onmogelijk den drang te weerstaan, die klonk in zijn stem.... maar daar rees vóór haar dat beeld van vervreemding, o neen, dat meisje had zich tusschen hen gedrongen, ze zou haar nooit zóó kunnen liefhebben, als de vrouw van haar jongen, de vrouw die hem gelukkig zou maken. Dat zou deze immers niet, hoevele bewijzen had haar gevoel daartoe al niet gevonden!

Ze trachtte, zooals zoo dikwijls reeds, nog eens met hem te praten, zich weer voortooverend de droomen harer moederlijke liefde, waarin een meisje leefde, dat nooit verlangen kón de misdaad te begaan: verdriet tusschen Moeder en zoon te verwekken.... maar niets hielp. Eindelijk, toen al hare argumenten uitgeput waren, had ze hem gevraagd, of hij wel zeker wist, dat zij van hem hield, want hoe liet het zich verklaren, dat zij eenige maanden, nadat hij thuis zijn plannen had medegedeeld, op het punt had gestaan met een ander te trouwen? „Om hem vrij te maken, om hem al dat verdriet thuis te besparen," had ze gezegd, maar waarom had zij dan niet doorgezet, waarom hem naar de stad laten komen, voor een laatst afscheid? O neen, zij wilde de gelegenheid om een mooi huwelijk te sluiten niet voorbij laten gaan, ze wist, hoe hem telkens weer aan zich te binden, en maakte van haar macht gebruik, zoodra zij vreesde, dat hij haar zou ontglippen. —

Maar Ernst wilde naar geen reden luisteren, al moest hij ook toegeven, dat er dingen in haar karakter waren, die zeer tegen haar pleitten, ja al gevoelde hij blijkbaar, hoe Leonie in haar onafhankelijkheid, en hij, eigenschappen bezaten, die in strijd moesten komen, als hij zich niet den mindere toonde.

Had zij dat woord „laf," maar niet in zijn denken gebracht, wie weet, hoeveel nog veranderd ware.

Een paar dagen had ze hem nog weten te weerhouden van zijn vertrek, maar eindelijk was hij toch gegaan.

.... Toen was die scheiding van weken gekomen.

Hoe eenzaam leek haar het leven, hoe leeg zijn plaats. Hij was heengegaan, weg uit het kringetje — ze gevoelde het: voor altijd. — Had ze hem maar nooit die kamers laten nemen in de stad, in het huis, waar dat meisje ook was, wat een wereld van ellende, was hun allen gespaard!

En toch, die altijd terugkeerende hoopvolle verwachting, als nu en dan een brief van hem kwam, die vraag: Zou hij het af willen maken? Maar altijd ook, dat terugzinken in den rouw harer gedachten, daar hij bleef aandringen op haar toestemming, ja eens zelfs deed gevoelen, dat zij wachten konden op haar dood.

De wereld was er zich mede gaan bemoeien. Ze wist dat de menschen het druk hadden over dat gekke huwelijk, dat Ernst door wilde drijven, en over haar, die het nooit zou toestaan. De trotschen, vergetend dikwijls, hoe in hunne familie ook voorbeelden waren, spraken met minachting over „dien jongen," die zijn leven ging bederven door „zoo'n" meisje te trouwen. Ze vonden het een schande, het leek hun een beleediging voor zijn naam.... voor hun stand, en ze deden hun best leelijke dingen van haar te vertellen. Anderen praatten „verstandig" als de jongen het nu eenmaal wilde, waarom zich dan door verzet, noodeloos verdriet op den hals gehaald? het zou immers toch niets helpen. En wat was er ook eigenlijk op het meisje aan te merken, dat zij bij de posterijen was? Kom onzin, was zij dáárom iets minder dan een ander? Neen, de Moeder deed veel wijzer door toe te geven....

Och wat wisten die menschen er ook van? Hoe konden zij haar verdriet begrijpen? Ja een paar hadden het gevoeld, en zij ook waren Moeder.

De eene dag verstreek na den anderen, en te grooter was haar vrees geworden, dat er niets veranderen zou. Daar hoorde zij

eens, dat men hen overal samen zag, in schouwburgen, op concerten, in restauraties, het was haar een nieuwe reden tot weerzin, want het leek haar vrij, onvrouwelijk, maar toch bracht dat haar eindelijk tot het besluit, het liever te maken tot een onherstelbaar feit, dan aanleiding te geven tot een verkeerde verhouding.... en misschien zou Ernst zich nog bedenken, indien hij zoo plotseling zich gedwongen zag, tot een huwelijk over te gaan. Zij schreef hem, dat ze inzag, dat langer verzet toch tot niets zou leiden, en hij dus vrijheid had te doen, wat hij wenschte. Alleen hoopte zij, dat hij zich goed bedenken zou, voordat hij een besluit nam; mocht hij toch het huwelijk door willen drijven, dan verlangde zij, dat het ook spoedig voltrokken werd.

Den volgenden dag reeds kreeg zij zijn antwoord, een brief vol woorden van geluk en dankbaarheid: alles zou nu weer worden als vroeger, — ook zij zou leeren van Leonie te houden — Zondag had zij vrij, dan zouden ze een dagje buiten komen....

Lang had zij met dien brief gezeten, want ze kon maar niet begrijpen, dat Ernst het nu werkelijk doordreef, dat daar nu vóór haar een toekomst lag, nooit verwacht, altijd gedrukt door dat huwelijk, dat nimmer meer ongedaan was te maken.

Hoe was ze op gaan zien tegen die eerste ontmoeting. In de kerk 's morgens, was ze er aanhoudend mee bezig. Zinnetjes door Ernst telkens herhaald, kwamen haar voortdurend in de gedachten: „U zal eens zien, hoe goed Leonie zich kan voordoen — als u haar maar eerst kent, zal 't wel veranderen..." maar het geloof bleef ontbreken, nu het eenmaal zoo was, had zij zich voorgenomen, haar ook goed te ontvangen, maar dat er ooit een innige verhouding kon ontstaan, leek haar onmogelijk — en toch hoopte zij het nog in de geheimste plekjes van haar hart.

Na de kerk waren ze gekomen. Ze was goed gekleed, zeer zeker in haar optreden: eerst stak ze haar hand uit, maar toch liet zij zich gewillig een zoen geven.... geen warmte, geen tegemoet komen van haar kant, integendeel een flauw verwijt in haar eerste woorden, dat zij zoo laat eerst kennis konden maken. Ernst was zenuwachtig en daardoor ook onhartelijker, dan hij anders was, als ze elkaar alleen ontmoetten.... Dat alles had dadelijk een schaduw geworpen over het begin.

En later op den dag was het niet beter geworden. Men kon het Leonie zoo aanzien, dat ze „op visite" was; alleen met Ernst kon ze soms even in een anderen toon vallen, maar dan gold het altijd iets, wat hun speciaal betrof, iets buiten het weten der „anderen."

Neen die dag had volmaakt geen toenadering gegeven, maar tot in kleinigheden was het haar duidelijk gemaakt, dat 't meisje dat niet wenschte: hoe deftig had Ernst niet geloopen in gekleede jas en hooge hoed, Mien plaagde hem er wat mee, maar toen bleek, dat Leonie het gekleeder vond, als zij „ergens" heen gingen....

Met een zucht van verlichting had zij hen 's avonds zien vertrekken. De dagen daarop behoorden onder de treurigste, die zij zich kon herinneren, want het kostte zooveel zich te gewennen aan het denkbeeld, dat haar jongen van hen zou vervreemden om dat meisje; dat niets, niets meer in staat was, hem te weerhouden zijn wil door te drijven. O, dat machtelooze gevoel, tegenover dat alles, wat haar het ongeluk scheen van haren eenigen zoon!

Na dien Zondag hadden zij elkaar ook werkelijk nog maar eenige malen gezien, want telkens waren er uitvluchten bedacht, als er sprake van was, een dagje te komen; meestal heette het: „Leonie heeft het zoo druk in hare betrekking, die ze niet neer wil leggen, voordat het bepaald noodig is." En door die kunstgrepen gelukte het haar ook Ernst van huis te houden — dat leek haar nog het moeilijkst te dragen. Al haar tegenstand was echter gebroken, ze gevoelde geen kracht meer, en boog zich, willoos meegaand met den stroom der gevolgen, zoo lang in angstige droefheid vóórzien. Daardoor ook, was de storm losgebarsten in haar familie, toen het engagement publiek

werd, zonder veel indruk op haar te maken, voorbij gegaan. Soms was er wel eens èen teere plek in haar gemoed ruw even aangeraakt, 't was dan, als kromp zij inéén door pijn, maar toch bleef zij zwijgen.... 't was alles immers voorbij, een vaststaand feit....

Morgen zouden zij nu trouwen.... Ze had aangeboden het te doen uit haar huis, hier in het dorp, dat leek haar prettiger voor Ernst, maar Leonie had geweigerd, bewerend dat het zooveel minder omslag gaf in de stad. Een oogenblik had zij toen geaarzeld het huwelijk bij te wonen, maar toch zou ze gaan morgen, terwille van Ernst... 't Was langzamerhand donker om haar heen geworden.

Plotseling schrikte ze op uit haar mijmering, door het open gaan van de deur: de knecht bracht de lamp binnen en zette de theetafel klaar. Eenige oogenblikken later kwam ook Mien binnen. Ze schoof voor haar Moeder een stoel bij de tafel, en praatte druk onder het thee zetten, want o ze begreep zoo goed, waar de gedachten weer heengedwaald waren. Maar hoe ze haar best ook deed, 't mocht haar niet gelukken, den trek van verdriet te doen verdwijnen.

Daar werd gebeld. Luisterend hief Mien het hoofd op, vragend of dat Robert kon zijn. En toen zij werkelijk zijn stem herkende, lichtte een blijde glans op in haar oogen, en haastig zette zij den theepot neer, om hem extra hartelijk te kunnen ontvangen, want hij zou zeker wel kans zien, den langen avond te verkorten. Met dat doel scheen hij dan ook te komen, want zelden had Mien hem zoo druk hooren praten als dezen avond; en zoo was het elf uur, voor dat iemand het gedacht had. Dat Robert vóór zijn vertrek een bizondere belooning kreeg, liet zich begrijpen.

Maar in de eenzaamheid keerden de droeve gedachten terug: 't was als stond de tijd in tergende rust, als deed hij steeds de klokken het uur slaan, dat reeds lang voorbij moest zijn.... en alles nachtstil, alleen het jagend kloppen der slapen; de hersens in koortsachtige werking, beelden doende rijzen en weer verdringend; sneller, sneller in wilde haast de feiten op elkaar stapelend, als moest alles nog eens gevoeld, nog eens doorleefd worden. Soms een oogenblik van halven droom, maar dadelijk weer een opschrikken tot helder waken.... Zoo uren achtereen, totdat de slaap vroeg in den morgen het al verdreef.

't Was mooi weer den volgenden dag. De zon scheen zoo blij, de lucht was zoo blauw. Een rechte feestdag, dacht ze onder het rijden naar het station, als er maar niet zoo veel gebeurd was, dat alle opgewektheid deed verdwijnen.

Ze zag op tegen dien tocht naar de stad. De drukte van haastige menschen, 't benauwende van huizenrijen, al die rijtuigen en karren — 't was alles in strijd met haar gevoelens, die zich ontwikkelden buiten in open velden, in een bosch van hooge beuken en eiken. Maar vandaag kwam er nog zoo veel bij haar afkeer voor de stad, want ze kende niet eens de menschen — verre bloedverwanten van Leonie — uit wier huis het huwelijk zou plaats hebben, wie er komen zouden, ze wist het niet, hoe alles gaan zou evenmin; niets had men haar gezegd, in niets geraadpleegd... en dat zou nu het huwelijk van haar jongen zijn.

Waren Mien en Robert er niet bij geweest, dat uurtje sporen zou zeer lang zijn gevallen.

In de stad gekomen, moest Robert even het rijtuig halen. Wachtend voor het groote stationsgebouw, om hem heen vele menschen, die zich uit en naar het gebouw spoedden, alle met een belang, de meeste niets wetend van elkaar, gevoelde zij weer sterk, hoe vreemd, hoe weerzinwekkend haar die omgeving was.

Weldra rammelde ook zij voort over de keien, mee met den stroom, steeds karren, en rijtuigen en menschen.

En plotseling stond het haar helder voor den geest, hoe het op het dorp geweest zou zijn: iedereen had dan immers mee feest gevierd, dáár niet dat vreeselijke van de stad, dáár geen menschen, die maar liepen

en deden, onverschillig voor een ander .... maar Leonie had het niet gewild.

Op een der grachten stapten ze uit. In de gang gekomen, hoorden zij druk praten achter een deur, die men voor hen opende; maar nauwelijks waren zij een hooge, donkere kamer binnen getreden, of het stemmenrumoer verstomde, om plaats te maken voor stijve voorstellingen, gevolgd door beleefde praatjes, banale algemeenheden.

Weldra was het haar pijnlijk te midden van zoovele vreemden daar te staan, en weer drongen zich in nog hooger mate nu, de gedachten bij haar op, hoe dit en dat, en dat, zoo anders geweest zou zijn, als het bij haar aan huis een feest was geweest ook voor de familie, zonder al die menschen hier, die zij niet kende.

Gelukkig kwamen de rijtuigen spoedig vóór; 't was haar een verluchting weer weg te kunnen gaan uit die donkere kamer; ja, 't was zelfs zulk een verlossing, dat de stad haar onder het rijden minder vreemd leek, dan een half uur vroeger.

't Stadhuis vol wachtende paren van allerlei slag en ouderdom, 't machinale daar van het doen der ambtenaren, deed haar weer gevoelen dat gemis aan deelneming, maar ze troostte zich door de gedachte, dat het slechts vormen waren voor de wet, dat het huwelijk straks in de kerk eerst eigenlijk voltrokken zou worden.

Eindelijk traden zij de kerk binnen.

Dáár was het haar niet vreemd, want de krachtige zuilen, dragend de bogen in schaduw, het licht, invallende door de hooge kruisramen, en vooral de vrome rust, die scheen te drijven door de wijde ruimte, oefenden dadelijk hun invloed op haar uit.

En ze bad innig, met veel liefde, smeekend het geluk te geven, dat zij vreesde, dat hij nooit deelachtig zou worden.

Daar weerklonken plotseling orgeltonen, en een lied ruischte over haar heen, nu eens het hart roerend in teerheid, dan zich heffend tot majesteit, eindigend eindelijk in een zang van verheerlijking van liefde en eeuwig geluk.

Ze had het hoofd gebogen. Stemmen van berusting, van vertrouwen schenen tot haar te spreken: 't was alles toch goed, zij had verkeerd gedaan en zich laten verleiden door eigen wenschen, tot vele leelijke gedachten en daden; maar nog kon het veranderen; ja straks, voordat zij heen gingen, zou zij hun beiden toonen, dat het van nu af anders zou worden, dat zij trachten wilde nog goed te maken, wat mogelijk was.

De stem van den predikant wekte haar uit hare mijmering.

In stille verwachting hief ze het hoofd naar hem op, vertrouwend ook door zijne woorden gesterkt te zullen worden in haar geloof, ook door hem den weg te worden gewezen, die hare daden nu gaan moesten.

Maar hoorde zij wel goed? Zij luisterde, luisterde. Nu zou het komen, ja nu! — Was dat het niet? Begreep zij het wel goed?.... Lang zat ze nog in verwachting, want dat haar vertrouwen zóó geschokt zou worden, leek haar onmogelijk, neen dat kon niet bij de huwelijksinzegening van háár zoon. Was haar geloof niet het zijne? Was hun beiden niet altijd hetzelfde goed en heilig geweest? Neen, hij tenminste kon het niet eens zijn met dien man, die zijn mooie zinnen over geluk, over de zon en het groen, in de rust der kerk liet klinken, hem moest dat alles even onvoldaan laten als haar.... Ja, ja, zoo was het, zij herinnerde het zich nu, Leonie had willen hebben, dat speciaal deze dominee hen trouwen zou — maar Ernst? neen dat kon niet, hij had zeker weer toegegeven, gezwicht voor haar macht. —

En toch woelde ook de vrees door haar denken, dat dat meisje ook hem in den langen tijd van scheiding, tot haar ongeloof gebracht kon hebben.

Weer klonken de orgeltonen door de ruimte, als juichend in een jubelzang, maar zij kon slechts bidden dat haar zoon behouden mocht blijven. Geen hartelijke woorden wilden haar over de lippen komen, om het paar geluk te wenschen, zij kon hem niet toonen, zooals zij vóór die preek gewild had, dat zij vrede wenschte te vinden met hun besluit. Slechts één verlangen

vervulde haar: hem te vragen, of de dominee ook zijn overtuiging had uitgesproken.

Maar het duurde haar lang, eer zich daartoe de gelegenheid bood, want eerst moest zij nog vele praatjes aanhooren en beleefdheden in acht nemen tijdens het loopend déjeuner.

Naarmate het uur van vertrek meer naderde, en de vrees toenam, dat zij haar vraag niet meer zou kunnen doen, en dus blijven zou in die vreemde onzekerheid, verergerde de toestand van zenuwachtige spanning, waarin zij verkeerde.

Eindelijk echter, nadat het paar afscheid genomen had van de aanwezigen, besloot zij even naar de kamer te gaan, waar Ernst zich bevond.

Hij was bezig haastig een en ander nog in te pakken, en nam gaarne haar aanbod tot helpen aan.

Toen, terwijl zij eenig goed opvouwde, vroeg ze het, zeggend:

„Ernst wat heeft die dominee vreeselijk gepreekt, vondt jij ook niet?"

Even hield hij op met pakken, toen klonk het wat snijdend:

„Vreeselijk? — de man heeft prachtig gesproken. Ja, dat hij niet in uw smaak zou vallen, was te begrijpen, maar op zoo'n ouden zeur met al zijn wijsheid, waren we niet gesteld."

Zwijgend bleef zij vouwen. Terwijl hij sprak, was het plotseling dood-stil in haar geworden. Met wanhopige kracht, had zij getracht in het laatste uur, de vrees weg te dringen, want de gedachte, dat hij ook zijn geloof zou laten varen, was haar ondragelijk.... maar nu wist ze het.

En 't was, als staarde ze op iets vreeselijks, maar hoe wreed het haar trof, kon zij nog niet beseffen.

De deur ging open. Leonie en Mien kwamen binnen, waarschuwend, dat het hoog tijd was. Haastig sloten zij de koffers, die onmiddellijk weggedragen werden. Ernst schoot zijn jas aan, nog zoekend naar zijn portefeuille, sleutels en zakdoek. Beneden in de gang namen zij afscheid: „Adieu, adieu — veel pleizier — over drie, vier weken zijn we terug!" — nog een laatst handgewuif uit het portier, en weg reden ze.

Nog eens moest zij nu terug naar die kamer met al die vreemden, en weer moest zij luisteren en antwoorden; maar gelukkig niet lang meer, want spoedig kon ook zij vertrekken. Haar dankbetuiging voor de ontvangst en de vriendelijkheid, leek haar bittere spot. Danken voor dezen dag! hoe zou zij het kunnen? maar het behoorde nu eenmaal.

De drukte in de stad was haar nu onverschillig: het ging haar alles voorbij, zonder een bepaalden indruk te maken. Alleen zijn, ja geheel alleen, dat leek haar het eenig begeerlijke, al wist ze, dat zij dan ook komen zou, die groote, scheurende smart, die een spoor zou nalaten in gansch haar verder leven.

Aan het station gelukte het haar, Mien en Robert te bewegen, nog een paar boodschappen te gaan doen: als zij haar maar in den trein hielpen, kwam alles van zelf terecht. Een leege coupé was spoedig gevonden; nog een oogenblik wachten, en de trein zette zich in beweging.

Toen, eindelijk alleen zijnde, zonder den dwang tot verbergen, welden stil de tranen in hare oogen, en vrij liet zij gaan de gedachten harer smart, die altijd, altijd weer herhaalden, dat zij verloren had, haren eenigen zoon.

Gevangen genomen door Kannibalen

DOOR

P. A. Mc. CANN.

Deze bekende handelsman en reiziger is eerst onlangs terug gekomen na een jarenlang verblijf in West-Afrika. Het verhaal dat wij hier mededeelen, is wel een van de vreeselijkste avonturen, die een mensch kan beleven, en ieder zal het zeker met mij eens zijn, dat het een levendige voorstelling geeft van hetgeen een reiziger op zijn verre tochten al kan overkomen.

De gebeurtenissen, die ik hier ga mededeelen, hadden plaats in October 1883, toen ik een handelsreis ondernam door Gaboon. Ik was destijds agent voor een firma in Liverpool en ik woonde op een schip, dat voor anker lag in de nabijheid van het eiland Ningue Ningue aan de samenvloeiing van de rivieren Gomo en Bonge. Verscheidene andere firma's hadden daar ook schepen voor anker liggen, maar daarover waren inboorlingen gesteld, zoodat ik de eenige blanke handelsman was.

Daar de handel in dat jaargetijde niet veel beteekende, besloot ik een tochtje te maken langs de rivier en te zien of ik niet iets te doen kon vinden. Ik laadde verschillende soorten van koopwaren op een kleinen schoener en ging daarmee de rivier wat verder op dan gewoonlijk, en liet het anker vallen bij een dicht bevolkte streek, Attacamma genaamd. Ik was goed gewapend, en het verraderlijk karakter van de bevolking kennende, nam ik alle mogelijke voorzorgen. De inboorlingen (Mpongwes) waren menscheneters van de ergste soort, en ik wist, dat ik niet veel goeds van hen kon verwachten, wanneer zij mij in mijn slaap overvielen. Nadat ik mijn schoener voor anker had gelegd, ging ik aan wal en verzocht ik het hoofd van de gemeente te mogen spreken.

Men antwoordde mij, dat hij afwezig was wegens familie-aangelegenheden en dat hij in de eerste maanden niet terug werd verwacht; daarom verzocht ik zijn plaatsvervanger te mogen spreken. Die man kwam weldra opdagen, gevolgd door eenige zijner onderhoorigen. Ik geloof niet dat ik ooit een onaangenamer en boosaardiger gezicht heb gezien. Hij had een kalotje op zijn hoofd en was van de lendenen tot de knieën gekleed met een stof, die van boomschors was gemaakt. In zijn hand hield hij een bamboesstok om de vliegen weg te jagen en om elken enkel droeg hij een koperen ring. Daar hij met een licht soort van melaatschheid behept was, waren zijn gezicht en zijn lichaam bedekt met groote, witte, schilferige plekken, hetgeen hem een walgelijk voorkomen gaf. Zijn handen zaten ook vol litteekens en zweren, en wanneer hij zijn mond open deed, zag men twee rijen tanden, die zoo spits waren afgevijld, dat zij veel van spelden en naalden hadden.

Hoe grooten afkeer ik ook had van dien man, zoo was ik toch wijs genoeg dat niet te toonen; ik bewees hem de gewone beleefdheid en bood hem een groot geschenk aan, bestaande in laken en tabak. Ik merkte evenwel op, dat hij onder het spreken alles opnam, wat er op het dek te zien was, en toen zijn blik rustte op mijn geweer en mijn buks, die vlak bij mij stonden, en op den revolver, welke aan den gordel hing dien ik om mijn middel had vastgegespt, wisselde hij fluisterend eenige veelbeteekenende woorden met zijn metgezellen.

Toen hij zag, dat ik het opmerkte, haastte hij zich te zeggen, dat wij zeker wel goede vrienden zouden worden en dat hij mij meer ivoor zou brengen dan ik op den schoener kon bergen. Als een bewijs van vriendschap had hij een vogel meegebracht en eenige pisangs, welke bij die woorden door een zijner metgezellen werden overhandigd. Nadat hij mij nogmaals zijn vriendschap had betuigd, ging hij weer aan wal. De volgende week ging alles vrij goed: de handel beteekende nog al heel wat en de menschen waren zeer vriendelijk. Daarom besloot ik nog eenigen tijd in die plaats te blijven.

Portret van den heer Mc. Cann.
Deze fotografie werd door hem zelf genomen op de Westkust van Afrika.

Mijn verblijf aan boord was evenwel ver van aangenaam, en daar het juist midden in het warmste jaargetijde was, werd de hut ondragelijk heet en stoffig. Bovendien had ik 's nachts zooveel hinder van ratten, krekels en muskieten, dat ik bijna niet kon slapen. En de caoutchouc (een van de producten, welke door de inboorlingen waren geleverd) die in het ruim was geborgen, gaf een zeer

onaangenamen reuk; dat alles te zamen genomen was meer dan ik kon verdragen, daarom besloot ik op den wal mijn kwartier op te slaan en den schoener als magazijn te gebruiken.

Niet ver van de landingsplaats stond een vrij goed huis; en bij nader onderzoek bleek dat die woning daar gebouwd was door een man uit Gaboon, die eenige jaren geleden ook telkens in Attacamma kwam om handel te drijven. Hij was evenwel ziek geworden en overleden en nu stond het huis onbeheerd.

Het lag heel aardig op eene kleine hoogte en zag uit op de rivier; het was omgeven door pisang-boomen, en van het dek van den schoener kon men het dak zien dat tusschen de breede bladeren uitkeek. Voor mij, die in dien kleinen, slecht geventileerden schoener van benauwdheid niet wist, wat ik moest beginnen, leek dat huisje heerlijk koel en verleidelijk om in te wonen.

Om de volgende gebeurtenissen duidelijk voor te kunnen stellen, dien ik mijne lezers een en ander mee te deelen omtrent de ligging van de dorpen. Attacamma was eene vereeniging van drie dorpen, die elk op zich zelf bestonden uit één lange straat van 800 meter, met de huizen aan weerszijden. Ze waren gebouwd van boomschors en gedekt met matten, die men gemaakt had van palmbladeren. Twee van die dorpen vormden een rechten hoek met de rivier en daar tusschen lag het derde dorp evenwijdig met den oever. In vogelvlucht gezien, geleken de dorpen eenigszins op een onregelmatige H. Elk dorp had zijn eigen landingsplaats, die van het middelste dorp lag midden tusschen de twee andere in.

Rechts van die landingsplaats was het huis, waarvan ik zooeven heb gesproken, en daar het dicht bij de rivier lag, vond ik het bijzonder geschikt om er in te gaan wonen. De weg, die er heen leidde, kwam uit op den hoofdweg tusschen het dorp en de rivier. Nadat ik een schikking had getroffen met den eigenaar, betrok ik mijne woning. Zij was van bamboes gebouwd, en voor een huis van een inboorling vrij geriefelijk ingericht. Het huis bevatte vier vertrekken en een veranda met het uitzicht op de rivier. Van uit de veranda leidde een gang naar de middelste kamer, waar de drie andere vertrekken op uit kwamen. Een kamer links was verreweg de grootste en besloeg de geheele breedte van het huis; die nam ik voor mij zelf in gebruik, voor huis- en slaapkamer tevens. De kamer tegenover de mijne gaf ik aan mijn kok en mijn kajuitsjongen, en de twee andere gebruikte ik als magazijn. Daar de deuren niet gesloten konden worden, voorzag ik ze van houten grendels. Ongeveer dertig meters van de landingsplaats verwijderd, lag de schoener midden in de rivier, onder het toezicht van een stuurman en zes matrozen, die allen gewapend waren met geweren.

Eenige dagen nadat ik mij in dat huis had gevestigd, bracht het plaatsvervangend opperhoofd van de gemeente mij een bezoek en bracht een geitje mee als geschenk. Met een overvloed van mooie woorden drukte hij den wensch uit, dat ik langen tijd in zijn dorp zou blijven, omdat hij een bijzondere vriendschap voor mij had opgevat, en zijn volk er zoo trotsch op was een blanke in zijn midden te hebben. Ik wist die woorden natuurlijk op de juiste waarde te schatten en ik zag zeer goed, dat mijn zwarte vriend groote belangstelling toonde voor de inrichting van mijn vertrek en in 't bijzonder voor — de kist met patronen en de geweren, die bij mijn bed stonden. Vóór zijn vertrek sloeg hij nog terloops een blik in de andere vertrekken en zeide: „Blanke man, binnen weinige dagen zult gij die kamers tot bovenaan toe vol ivoor en caoutchouc zien, en dan zult gij met genoegen terugdenken aan den dag, waarop gij hier zijt gekomen."

Gedurende eenige dagen ging alles rustig zijn gang, en op een morgen, toen ik niets te doen had, besloot ik mijne geweren eens een beurt te geven; ik begaf mij daarom naar mijne kamer, trok de ruwe tafel tot vlak voor het bed, legde er de geweren en het poetsgereedschap op, en op den hoek

van het ledikant plaats nemende, begon ik met mijn werk.

Op dat oogenblik was er niemand anders in huis dan mijn bediende, Ndongo. Ik had juist mijn revolver schoon gemaakt en begon nu met mijn geweer, toen Ndongo binnen kwam, zeggende, dat een van de groote mannen uit het dorp bij de deur stond en mij gaarne wilde spreken. Nu vind ik niets zoo vervelend als gestoord te worden, wanneer ik bezig ben met het een of ander; daardoor vroeg ik op knorrigen toon, wat die man van mij wilde.

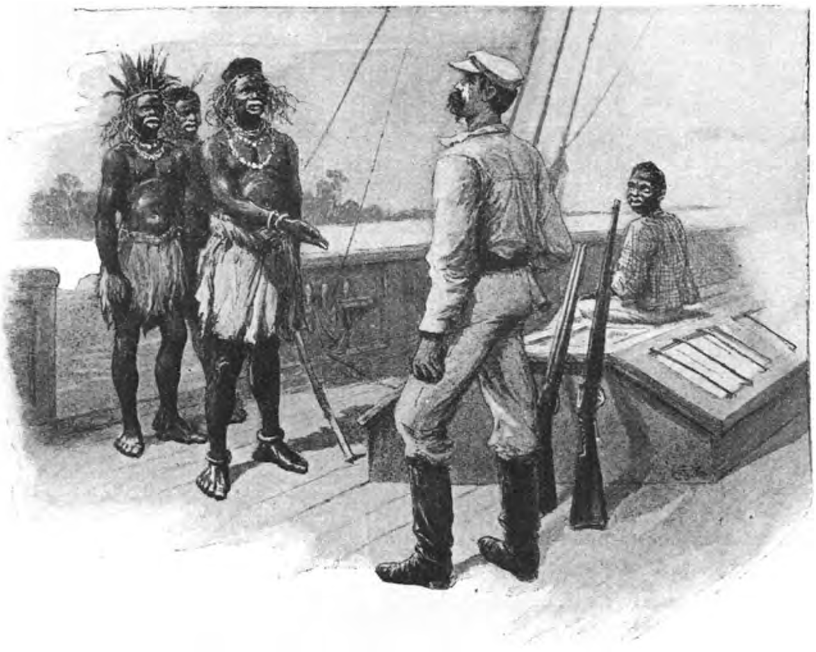

Ik bewees hem de gewone beleefdheid en bood hem een groot geschenk aan.

„Ik niet weet, massa," hernam Ndongo.

„Laat hem dan maar binnen komen," zeide ik, en nauwelijks had ik de woorden uitgesproken of een groote, gespierde inboorling kwam het vertrek binnen.

't Was toevallig, maar op dat oogenblik had ik juist het sluitstuk van het geweer dicht gedaan, en het wapen lag dwars op mijn knieën, met mijn rechterhand op het slot en den trekker, alsof ik op het punt was te vuren.

De man, die in den ingang stond, was dus binnen het bereik van mijn geweervuur, en in mijne verontwaardiging over zijn plotseling binnentreden, vroeg ik kortaf wat hij wilde en dacht ik er niet aan, dat ik het geweer nog in mijne hand hield. De man was blijkbaar onder den invloed van het een of ander, dat hem hinderde, zooals ik duidelijk kon zien aan het snelle op en neer gaan van zijn breede borst en de vreemde uitdrukking in zijn oogen. Ik bedacht op eens, dat misschien een van mijne matrozen in het dorp iets misdreven had, en dat die man nu was gekomen om vergoeding te vragen. Mijn strenge wijze van optreden scheen hem teleur te stellen, want hij sprak zeer onsamenhangend en alsof hij vergeten was, wat hij eigenlijk moest zeggen. Zich op een eerbiedigen afstand houdende van het geweer, slaagde hij er eindelijk in, mij de mededeeling te doen, dat hij zoo juist had vernomen, dat er in een stad, die eenige uren van daar was verwijderd, een overvloed van ivoor te koop was. Daar de bewoners van die stad het evenwel niet bij mij konden brengen, omdat zij in twist waren met een anderen stam, die langs dien weg woonde, verzocht hij mij hem de waarde van 500 gl. aan goederen mee te geven, dan zou hij voor mij ivoor gaan koopen. Ndongo was onze tolk; daarom zei ik hem dat hij mijn bezoe-

ker moest mededeelen, dat ik aan niemand mijn vertrouwen schonk; dat hij liever het ivoor moest gaan halen, en dan de eigenaars moest verzoeken vertrouwen in hem te stellen; en dat, wanneer hij het mij bracht, ik er hem een goeden prijs voor zou geven. Inziende, dat verdere onderhandelingen toch nergens toe dienden, gaf ik hem met een handbeweging te kennen, dat hij maar moest vertrekken, hetgeen hij dan ook deed, doch blijkbaar zeer tegen zijn zin. Toen ik Ndongo vroeg, hoe hij over dien man dacht, gaf hij mij ten antwoord dat die man stellig te veel palmwijn had gedronken.

Plotseling werd ik in mijn nek en mijn middel vastgegrepen door een ijzeren vuist.

Ik hervatte mijne bezigheden en dacht weldra niet meer aan de geheele zaak; doch juist toen ik mijn laatste geweer had weggezet, kwam Ndongo haastig binnenloopen, met de woorden: „Massa, die jongen liegt erg, hij zegt ivoor is ver van hier en nu komt hij terug met een stuk ivoor, dat hij wil verkoopen; hij is een krankzinnige."

„Daar hebt gij wel gelijk in," hernam ik; „leg het ivoor op de weegschaal en zeg mij, hoeveel het weegt."

De jongen vertrok om aan dien last te voldoen, doch bijna onmiddellijk kwam hij terug, zeggende dat de inboorling het niet door hem wilde laten wegen uit vrees van bedrogen te worden, en dat de blanke man het zelf moest doen.

Daar het een geringe moeite was aan dat verzoek te voldoen, stond ik op en begaf me naar het aangrenzend vertrek. Ik was juist bij de gang gekomen, die op de veranda uitkwam, toen ik plotseling in mijn nek en mijn middel door een ijzeren vuist werd vastgegrepen, en het koude zweet brak mij uit, toen ik inzag, dat ik in een val was gelokt, en nog wel door die vreeselijke menscheneters. Nu begreep ik op eens de geheele zaak. De man, die mij over het ivoor kwam spreken, was stellig, omdat hij zoo groot en sterk was, afgezonden om mij aan te grijpen en mee te voeren; maar ziende, dat ik gewapend was, vertrok hij en nam eenige oogenblikken later zijn toevlucht tot die andere list, welke hem nu zooveel beter was gelukt; vandaar dus die snelle ademhaling en die angstige oogen.

Terwijl Ndongo de boodschap aan mij overbracht, waren de twee mannen die mij hadden aangegrepen, het huis binnengekomen en hadden zij zich in de achterkamer verborgen.

Wetende welk lot mij te wachten stond, wanneer ik eenmaal in hunne macht was, worstelde ik als een wanhopige om mij uit hunne handen te bevrijden, en met bijna bovenmenschelijke kracht trok ik de twee mannen door de kamer voort en slaagde ik er in mij vast te klampen aan de deurpost van mijn slaapkamer. Daarna trachtte ik mijn revolver te bemachtigen. In hun ontsteltenis, dat zij mij niet vast konden houden, riepen zij om hulp, en in een oogenblik was het vertrek vol menschen. Die wilden schenen als uit den grond op te rijzen; zij kwamen overal vandaan — van achter de pisangboomen, van de achterzijde van het huis, van den naburigen weg, zij kwamen uit alle mogelijke hoeken te voorschijn.

Ik hield mij stevig vast aan de deurpost, terwijl de razende menigte gillend en tierend mij aan alle zijden opduwde en voorttrok, totdat eindelijk de deurpost en een gedeelte van den bamboes-muur week en met een luiden slag naar beneden viel, en wij als een vechtende massa op den grond lagen. „Boven, onder en rondom mij trokken en duwden die dolzinnige menschen, totdat ik dacht, dat ik uit elkaar zou worden gerukt.

Het vertrek was zoo overvol, dat de menigte niet voor- noch achteruit kon komen, en degenen, die mij vasthielden, wilden hun prooi niet loslaten; zoo duurde de strijd dus voort, totdat de atmosfeer benauwd en duf werd door de sterke uitwaseming van al die transpireerende, met vet besmeerde lichamen.

Het geraas, buiten zoo wel als binnen, was meer dan ontzettend; het had er veel van alsof alle duivelen uit de hel waren losgebroken. Nauwelijks was er een weinig ruimte gekomen, of men deed een poging om mij het vertrek uit te duwen, maar toen de gang opnieuw geheel met wilden was bezet, drong en stiet de menigte, die zich daar bevond, zoo aanhoudend en met zooveel kracht, dat de geheele muur omviel en mij met mijn vervolgers op de veranda wierp. Ik vocht als een wanhopige voor het behoud van mijn dierbaar leven, doch wat ik ook deed, tegen zulk een overmacht was ik niet bestand. Mij grijpende, waar zij maar een houvast konden vinden, trokken de gillende zwarte duivels mij den weg op naar het dorp. Toen wij in de straat waren gekomen, drong de menigte mij naar een boom en legde mij als een blok op den grond, terwijl eenigen hunner zich verwijderden om een sterk touw te halen, waarmee zij mij konden binden. Dat werd spoedig gebracht en in een oogwenk was ik vastgebonden aan den boom. Dat kostte hun niet veel moeite, daar ik uitgeput en half versuft was en dus niet in staat om nog langer weerstand te bieden. Geheel met bloed bedekt en half bewusteloos, had ik den eersten tijd geen besef meer om mijne omgeving op te nemen; doch toen ik weer eenigszins tot bewustzijn kwam, zag ik op een meter afstand van mij twee inboorlingen, een aan elken kant, op lange geweren leunende en aanhoudend met den blik op mij gericht. Die waren daar blijkbaar op post gezet om mij het vluchten te beletten.

Van af de plaats, waar ik was vastgebonden, had ik het uitzicht op de straat die naar het hoogst gelegen dorp leidde; het uitzicht was evenwel belemmerd door een klein gebouw (door de Mpongwes Banje genaamd,) dat midden in de straat stond, zoodat ik van het hooggelegen dorp niet zoo heel veel te zien kreeg. De weg die op de rivier uitkwam, was rechts van mij, vlak achter de boomen.

Van die zijde kwam voortdurend een stroom van gillende en krijschende wilden met pakken gestolen koopwaar op hunne hoofden; het tooneel, dat ik aanschouwde, ging werkelijk alle beschrijving te boven. Het had er veel van alsof men alle booze geesten had losgelaten. Bij het rooven van die goederen kwam al het duivelsche in het woeste karakter van die wilden eerst

recht duidelijk uit; zij vochten en twistten als wilde dieren bij het verdeelen van dien buit. Zij staken elkander met messen en bij de meeste wilden stroomde het bloed langs rug, armen en beenen. Zelfs zieken, melaatschen en half kreupelen kwamen uit hunne hutten en holen te voorschijn en mengden zich in den strijd om ook een deel van den buit te veroveren. Enkelen zaten zoo vol met witte plekken en zweren, dat zij niet meer konden staan of loopen, maar op handen en voeten moesten voortkruipen. Nog anderen, als geraamten zoo mager, waggelden voort, op hunne stokken steunende; terwijl melaatschen, wier neuzen, handen en voeten waren weggeteerd, op de overblijvende stompen hinkende naderbij kwamen en vochten met de mannen die met goederen beladen, van de rivierzijde naderden.

’t Was een afschuwelijk gezicht.... Zoo iets stuitends, dat ik geen woorden genoeg kan vinden om het uit te drukken. Terwijl een van de melaatschen mij voorbij kroop, kwam juist een inboorling van den rivierkant, die bijna niet verder kon komen onder den last van een zware kist met koperen staven, dien hij op zijn hoofd droeg. De melaatsche naderde hem en gaf hem zulk een stoot, dat hij met kist en al op den grond viel. De kist brak door den val en de staven rolden naar alle zijden. In minder dan geen tijd, was er een groote menigte wilden bijeen, als duivels vechtende en worstelende om het bezit van die kostbare staven.

Te midden van die beweging waren de schildwachten, die het oog op mij moesten houden, ongemerkt verdwenen; het was hun blijkbaar onmogelijk daar nog langer lijdelijk bij te staan.

Wat ik dien nacht heb geleden, is waarlijk niet met woorden te zeggen. Ik had niet de minste kans om te ontvluchten. Er

Twee wilden dansten woest gesticuleerende om mij heen.

zouden verscheidene dagen verloopen voordat de kooplieden uit Ningue Ningue het konden vernemen; en er zou stellig meer dan een week mee heen gaan, voordat de Fransche autoriteiten in Gaboon het bericht ontvingen. Van die zijde had ik dus geen uitkomst te wachten. Wat er met mijn scheepsvolk gebeurd was, wist ik hoegenaamd niet.

Zij waren waarschijnlijk na mijne gevangenneming over boord gesprongen en naar den

oever gezwommen, en daar hadden zij zich wellicht tusschen struiken schuil gehouden. Wanneer zij niet ontvlucht waren, voordat de inboorlingen aan boord van den schoener kwamen, waren zij nu zeker reeds lang gedood.

De twisten en vechtpartijen wegens de verdeeling van de goederen duurde den geheelen nacht door, totdat er ongeveer een uur voor het aanbreken van den dag, rust en stilte kwam.

Reeds zeer vroeg was het geheele dorp weer in rep en roer, en door de ramen van het Banjéhuis kon ik zien, dat het volk bijeen kwam tot het houden van een vergadering. In de verte zag ik op de straat een groot vat jenever, en blijkbaar was de verdeeling van den inhoud het onderwerp van de beraadslagingen.

Het plaatsvervangend opperhoofd, met het boosaardig gezicht, scheen alles te regelen; en onder zijne metgezellen merkte ik den grooten man op, die mij zoo schandelijk had misleid. Hoezeer betreurde ik het toen, dat ik zoo onvoorzichtig was geweest den schoener te verlaten. Indien men mij aan boord van dat vaartuig had aangevallen, zou ik ten minste de voldoening gehad hebben, mij goed te kunnen verdedigen. Door het anker te lichten had ik wellicht ook nog wel de kans gehad om te ontvluchten; maar even als een schaap voor de slachtbank gegrepen en gebonden te worden, was meer dan afschuwelijk.

Hij wees naar mijn keel, en daarna een zagende beweging makende, wees hij naar den ijzeren pot.

In andere dorpen had ik nog wel eens lichaamsdeelen gezien die gebraden en gegeten werden, niet vermoedende, dat zulk een lot mij ook eenmaal beschoren zou zijn.

De drukte en de verwarring in het dorp schenen er niet op verminderd te zijn, en uit de woeste gebaren waarmee messen werden getrokken en geweren ter hand genomen,

maakte ik op, dat er nog niet veel rust was te wachten. Doch plotseling werd het doodstil en hoorde ik de bel luiden in het Banjéhuis. Het volk schaarde zich daarop in lange rijen op zij van de straat, terwijl het opperhoofd en zijne metgezellen in het midden plaats namen op stoelen, en wel in de onmiddellijke nabijheid van het vat jenever. De beraadslagingen duurden verscheidene uren, terwijl ik al dien tijd aan den hevigsten angst ten prooi was, want ik gevoelde, dat mijn einde nabij zou zijn zoodra de vergadering was afgeloopen. Plotseling werd de bel weer geluid; toen brak het klamme zweet mij uit, daar ik wist, wat er nu zou gebeuren.

Nadat het luiden had opgehouden, zag ik een van de metgezellen van het plaatsvervangend opperhoofd met een geweer in zijn hand op mij toe loopen; plotseling hield hij stil, wuifde met zijn hand, als om stilte te verzoeken, en uitte daarop eenige woorden. De menigte op de straat antwoordde met een krachtig „Yo." Hij uitte de woorden nog eenmaal en kreeg toen opnieuw hetzelfde antwoord.

De trouwe bediende Ndongo, die den heer Mc. Cann uit de handen van de menschen-eters bevrijdde.

Daarna begon hij allerlei zonderlinge wendingen te maken en deed hij de eerste passen van een krijgsdans; plotseling hield hij daarmee op en liep hij als een bezetene de straat door. Langs het Banjéhuis gaande, bleef hij vóór mij staan en begon wild gesticuleerende te dansen en telkens met het geweer naar mij te wijzen. Hij trilde van opgewondenheid, en toen hij een krijgslied begon te zingen, zwollen de aderen in zijn gezicht en zijn nek. Tot tweemaal toe kwam hij zoo dicht bij mij, dat ik zijn warmen adem op mijn gezicht kon voelen.

Daarna liep hij haastig naar het plaatsvervangend opperhoofd toe. Nu werd het vat geopend en begon er een echt drinkgelag. Groote troepen van vrouwen en kinderen kwamen om mij heen staan om mij te bespotten en uit te jouwen; en te midden van dat liefelijk tooneel kwam er plotseling uit het Banjéhuis een slanke jonge wilde met een geweer in de hand, die haastig gevolgd werd door een anderen inboorling, die hem blijkbaar wilde tegenhouden. Aan het wilde rollen met zijn oogen kon men zien, dat hij reeds veel jenever had gebruikt. Hij kwam dicht bij mij, nam het geweer op en legde aan. Nu beschouwde ik mij als geheel verloren; ik deed mijn oogen dicht en wachtte het schot af. In plaats daarvan evenwel hoorde ik slechts het tikken van het geweer en daarna het spreken van een paar woedende menschen. Toen ik mijne oogen open deed, zag ik, dat het geweer geen vuur had gegeven, dat mijn „would-be beul" bij den arm werd gegrepen door den man die hem was gevolgd, en dat zij daarna met elkaar vochten.

Weldra kwamen nog eenige andere wilden toeloopen; zij namen den jongen man het geweer af en brachten hem naar een naburige woning. Voor 't oogenblik was ik gered, maar zooals ik later bemerkte, had ik die tusschenkomst niet te danken aan de een of andere menschlievende beweegreden, doch alleen aan den wensch om mij een langzamen dood te doen ondergaan en het genot te hebben om mijn doodsstrijd en mijn laatste stuiptrekkingen goed te kunnen waarnemen.

De wilden deden den geheelen dag niets dan drinken en zingen, en tegen den avond kondigde de muziek van de tamboerijn een nieuwe plechtigheid aan.

Door de ramen van het Banjéhuis kon

ik zien, dat een groote menigte menschen de straat afkwam, en daar zag ik opeens een fetisch in zijn fantastisch ceremonieel gewaad, gevolgd door trommelslagers en een groote menigte menschen. Hij droeg een kort gewaad van gedroogd gras vervaardigd, en om zijn enkels had hij linten van dezelfde stof, waaraan koperen belletjes bevestigd waren, die onder 't loopen begonnen te luiden. Op zijn hoofd had hij een krans van lange veeren en in zijn hand droeg hij een hertehoren waarop aan het open uiteinde een spiegeltje was bevestigd. Het bovengedeelte van zijn lichaam en zijn gezicht waren roodgekleurd met een mengsel van olie en hout, dat tot poeder was gewreven, hetgeen hem een vreeselijk terugstootend en woest voorkomen gaf. Hij zelf was even als zijn gevolg onder den invloed van de jenever, en toen de menigte spotachtig lachende om mij heen ging staan, begon mijn hart onstuimig te kloppen bij de gedachte, dat het slot-tafereel naderde.

Nu lieten de trommen een onheilspellend geroffel hooren en tegelijkertijd naderde de fetisch en begon hij heel laag en zacht te zingen, met zijn voeten de maat aangevende. Hij liep in een halven cirkel langzaam om mij heen, nu en dan in den spiegel ziende, die in den hertehoren zat. Hij zong steeds luider en sneller, en als om zijn gezang te accompagneeren, versnelde hij ook de beweging van zijn voeten en lichaam, totdat hij op 't laatst veel had van een krankzinnige. Daarna werden zijn bewegingen weer kalmer en daalde zijn stem totdat zij weer geheel normaal was.

Dat duurde zoo ongeveer een half uur, naar ik meende, toen de fetisch zich verwijderde en de menigte op zij ging om hem door te laten. Daarna kwamen het plaatsvervangend hoofd met het boosaardig gelaat en de groote man, die mij in de val had gelokt, uit de menigte naar voren; en onmiddellijk achter hen volgde een andere man met een grooten ijzeren pot. Naar voren komende, zette die man den ijzeren pot dicht bij mij neer, en toen kwam er een groote beweging onder de menigte. Zij begonnen er om heen te dansen, en terwijl zij mij toeriepen, dat ik er naar moest kijken, maakten zij een zagende beweging met de hand, alsof zij een hoofd afsneden. Om die pantomimische vertooning lachten de wilden met een duivelsch genot. Het opperhoofd en de groote wilde hadden veel gedronken, want hunne oogen waren rood en met bloed beloopen en hun gang was onzeker. Het opperhoofd begon vlak voor mij te dansen en zei duidelijk in de „kusttaal," die hij wist, dat ik kende, „*O bells cola mpungi, Ntangani? Ugo, Ugo, mpungi eri si nyngi.*" In 't Hollandsch beteekenen die woorden: „Gij wilt ivoor koopen, blanke man? Kom maar, kom maar, ivoor is hier in overvloed!" Nadat hij die woorden had uitgesproken, verwijderde hij zich dansende, mij spotachtig uitnoodigend hem te volgen.

Daarna begon de groote inboorling te dansen. Steeds gesticuleerende en mij aanziende, wees hij naar mijn keel, en daarna met zijn hand een zagende beweging makende tegen zijn keel, alsof hij een hoofd afsneed, wees hij naar den ijzeren pot, daarna wees hij met zijn hand naar dat gedeelte van de lucht, waar de zon opkomt, en zijn hand een weinig opheffende tot boven den horizon, wilde hij mij daarmee te kennen geven, op welk uur ongeveer mijn hoofd zou worden afgesneden. Zijne handbeweging beteekende dus: „Morgen ochtend om zeven uur komt uw hoofd in dien ijzeren pot." Nadat hij, door trommelslagers gevolgd, vertrokken was, ging de menigte langzamerhand uiteen.

Tegen het ondergaan van de zon werden de wachtvuren weer ontstoken, en legden de schildwachten hunne matten neer voor den nacht. Ongeveer een half uur na zonsondergang heerschte er een betrekkelijke rust in het dorp, daar de bevolking haar avondeten gebruikte. Daarna hoorde men weer het geroffel van de trom en begon op nieuw het drinkgelag. Het geluid van de trommen, het schieten met de geweren, het duivelsch gezang en geschreeuw, dat alles te zamen was een echte voorstel-

ling van de hel. Het was een stikdonkere nacht, en de dorpstraat was verlicht met eigengemaakte kaarsen, die hier en daar in den grond waren gestoken. Die lichten, welke hun onzeker schijnsel wierpen over de dichte bewegende menigte, die voortdurend danste en zonderlinge bewegingen maakte, gaven aan het tooneel iets spookachtigs en bovennatuurlijks, dat voor mijne verhitte verbeelding de verwezenlijking was van de hel van Dante.

Wanneer het pijnlijk gevoel van honger en dorst en bovendien het hinderlijke van mijn gedwongen houding mij nu en dan een diepen zucht afpersten, schaterden de schildwachten het uit van lachen, en mijne zuchten nabootsende, hadden zij ontzaglijk veel genot van hun geestigheid.

Toen het feestgelag in het dorp zijn toppunt scheen bereikt te hebben, verdween een van de schildwachten, als om iets te halen, maar toen hij niet terug kwam, verdween ook de andere. Daar zij geen van beiden weer terug kwamen, maakte ik er uit op, dat het hun te kras was geweest het dansen en drinken aan te moeten zien, zonder er zelf deel aan te mogen nemen. Ongeveer te middernacht verminderde het vreeselijk lawaai eenigszins, de eene trom na de andere zweeg, totdat er eindelijk nog maar één overbleef, en het onsamenhangend geluid, dat zij liet hooren bewees maar al te duidelijk, dat de trommelslager reeds geheel onder den invloed was van de jenever.

Eindelijk hield ook dat geluid op, en kort daarna hoorde ik iemand in de nabijheid van het Banjéhuis rondloopen en ten slotte met een dronkenmans uitroep neervallen op een van de bamboes banken, die daar dicht bij stonden.

Nu heerschte er een doodelijke stilte.... de laatste flikkering van het wachtvuur was zoo juist uitgedoofd, toen ik plotseling uit de duisternis achter mij een fluisterende

Ndongo haalde een mes te voorschijn en sneed de touwen door waarmee ik was vastgebonden.

stem meende te hooren. Hoorde ik goed? Of was het 't gevolg van mijn verhitte verbeelding? Neen, daar klonk het opnieuw. Maar hoe was dat mogelijk? Het was toch zeker verbeelding.... Van waar zou een menschelijk geluid tot mij kunnen komen?

Het was rondom zoo duister mogelijk, en de stilte werd bijna drukkend, daar ik onwillekeurig de nabijheid voelde van eenig

levend wezen. Ik luisterde met ingehouden adem en plotseling vernam ik een licht geruisch achter mij, en een stem — daar was nu toch geen twijfel meer aan — die tot mij zeide: „Massa, Massa!" Bijna bevreesd om te spreken, mompelde ik met een heesche stem. „Wie is daar?"

„Ik ben het, Massa, uw bediende Ndongo!" herman de stem.

Eenige oogenblikken kon ik nog niet gelooven, dat het waar was, totdat de jongen een mes voor den dag haalde en de touwen, waarmee ik gebonden was, begon door te snijden. „Massa, ga vlug met mij mee," zeide hij; „wanneer de mannen van Pongwe wakker worden en ons gevangen nemen, dooden zij ons beiden tegelijk."

Op dat oogenblik vernamen wij eenig gerucht in het Banjéhuis; mijn hart bonsde uit vrees dat de schildwacht ontwaakt was.

Daar het geluid evenwel niet werd herhaald, was het blijkbaar veroorzaakt door den een of ander, die zich in den slaap had omgekeerd. Toen de touwen waren weggenomen, bemerkte ik tot mijn schrik, dat ik mij niet kon bewegen; de gedwongen houding, waarin ik zoo lang had verkeerd, had mijne ledematen verlamd. Ndongo was doodsbenauwd, dat een van de wilden zou ontwaken en ons zou ontdekken.

Sidderend van angst, verzocht ik hem mijne beenen beurtelings te buigen en te wrijven, gelukkig kwam er toen weer eenig gevoel in. Binnen een half uur kon ik weer rechtop staan, en op den jongen leunende, ging ik den weg af die op de rivier uit liep. Ik moest telkens even staan wegens de geduchte pijn in mijn beenen, en ik begon te vreezen dat ik de rivier nooit zou bereiken.

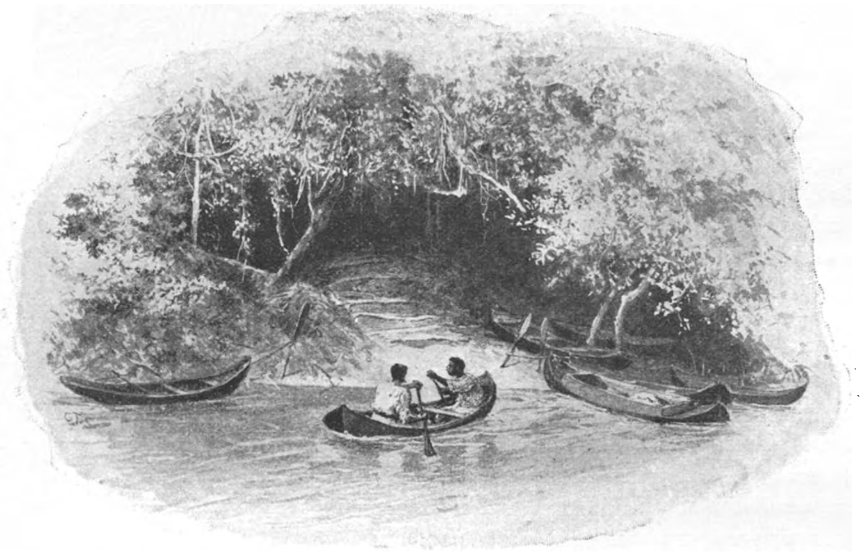

Wij maakten een van de booten los, en weldra bevonden wij ons midden op de rivier.

Doch het verlangen naar het leven was nu weer zoo sterk in mij ontwaakt, dat ik wanhopige pogingen deed om te loopen en eindelijk goed en wel bij de rivier kwam, waar wij een lange rij van bootjes vonden. Eenige lagen hoog en droog op den oever, doch andere dobberden op het water en waren met touwen vastgelegd aan stokken, die in den grond waren gestoken. In onze onmiddellijke nabijheid tusschen het hooge gras op den oever doemde de donkere en onduidelijke gedaante op van den schoener, zooals hij daarheen was gesleept door de inboorlingen.

Wij maakten een van de booten los en weldra bevonden wij ons midden op de rivier; en daar de sterke stroom ons het roeien gemakkelijk maakte, waren wij spoe-

dig een heel eind van Pongwe verwijderd. Ik had een gevoel, alsof ik uit den dood was opgestaan, en wel honderden malen vroeg ik mijzelf af, of wel ooit iemand ter wereld op zoo wonderbaarlijke wijze gered zou zijn van een zekeren en vreeselijken dood.

Wij waren nog lang niet veilig, daarom verzocht ik Ndongo naar een dichtbegroeide plek te roeien, waar wij tot den volgenden nacht konden blijven om dan onzen weg geruster te vervolgen. Wij hadden spoedig een kreupelbosch bereikt, dat geheel overdekt was met klim en woekerplanten, die wel tien el ver over het water hingen, zoodat er van den oever niets te zien was. Daar stuurden wij de boot naar toe; de klimplanten vormden er als het ware een netwerk dat bij wijze van een gordijn tot het water reikte, zoodat wij geheel verscholen en dus aan ieders oog onttrokken waren.

Ndongo maakt een bed van bladeren voor mij; ik strekte me daarop uit, en uitgeput door al wat ik had ondervonden, viel ik weldra in een diepen slaap. Ik droomde, dat men mij opnieuw gevangen had genomen, en dat men mij te midden van een opgewonden menigte terug had gebracht naar het dorp. Toen ik weer was vastgebonden aan den boom, maakte men toebereidselen om mij onmiddellijk te dooden. Vlak bij mij stond de groote ijzeren pot, waaronder men een groot vuur had gestookt. Het opperhoofd, vergezeld door den fetisch, dansten gillende om mij heen, en in hunne handen hadden zij lange messen waarmee zij mij nu en dan dreigden. Krijgslieden met kransen van veeren op het hoofd en met roodgeverfde lichamen dansten rondom mij.

Het koude zweet bedekte mijn gezicht; het tromgeroffel werd luider, het gegil en geschreeuw klonk daar ver boven uit, en te midden van dat geraas sprong het opperhoofd op mij toe. In een oogwenk had hij mij doorstoken met een groot scherp zwaard. Ik ontwaakte luid gillende en badende in het zweet.

Alles om mij heen scheen te draaien en gedurende eenige oogenblikken wist ik niet, waar ik mij bevond. Toen de voorwerpen om mij heen eindelijk weer vorm en kleur begonnen aan te nemen — de planten, die boven mijn hoofd hingen, het water met zijn schitterende lichteffecten, waar de zonnestralen tusschen de bladeren door schenen; en niet te vergeten mijn trouwe, moedige Ndongo, die niet ver van mij af met open mond en angstig starende oogen naar mij zat te kijken — zag ik tot mijn onuitsprekelijke verlichting, dat het slechts een droom was geweest, en dat ik betrekkelijk veilig was. Toen Ndongo mijne stuiptrekkingen in den slaap had gezien, meende hij, dat ik stervende was; vandaar zijn groote ontsteltenis.

Terwijl ik sliep, had hij moeite gedaan om eenig voedsel te krijgen; en eindelijk was hij in een afgelegen boerderij een paar cassane-wortels machtig geworden, die hij had meegebracht. Daar wij onmogelijk een vuur konden maken, aten wij de wortels rauw op en stilden eenigszins onzen honger. Zoodra de avond gevallen was, vervolgden wij onzen tocht op de rivier, en hoewel wij dikwijls door voorbijvarende bootjes werden aangeroepen, liet men ons toch rustig passeeren, zoodra Ndongo in de Pongwe-taal antwoordde en de nieuwsgierigheid van de roeiers bevredigde.

Eindelijk kwamen wij zonder verdere ongevallen te Ningue Ningue, en toen de kooplieden en de inboorlingen vernamen wat mij was wedervaren, verwelkomden zij mij als iemand, die uit den dood was opgestaan.

Tot besluit kan ik nog meedeelen, dat de Fransche autoriteiten te Gaboon, zoodra zij de zaak vernamen, onmiddellijk een kanonneerboot afzonden, en dat na een hevigen strijd, die door de inboorlingen werd verloren, de drie dorpen gelijk werden gemaakt met den grond.

(Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van 28 Juni 1881 en kan worden verkregen door tusschenkomst van den Redacteur, (Sarphatipark 32, Amsterdam), of rechtstreeks van de auteurs.)

Wroeging.

DRAMATISCHE SCHETS IN ÉÉN BEDRIJF

DOOR

W. J. WENKENBACH.

PERSONEN:

JUFFROUW KLUIT,	pensionhoudster.
MARIE,	hare dochter.
VAN SPANJE,	W.-I. Ambten. met verlof.
VAN BRANDENBURG.	
FRIEDA KRAMER,	(10 jaar.)
KEETJE,	dienstbode.

Speelt in eene kleine provinciestad in den tegenwoordigen tijd. Eenvoudig gemeubileerd vertrek. Bij het opgaan van het scherm is Marie bezig de koffietafel gereed te maken.

EERSTE TOONEEL.

Juffr. Kluit. Marie.

Juff. Kluit (*door de deur*).

Kom kind, nu zal die koffietafel toch wel in orde zijn! Denk er om, we hebben niet zooveel tijd meer. Het is ruim halftwaalf.

Marie.

Ja, moedertje, maar u weet, meneer van Spanje is er erg op gesteld dat alles in orde is. Er mag niets aan ontbreken.

Juff. Kluit (*op*).

Ja, ja, maar jij draait me veel te veel hier. Me dunkt dat het nu wèl is. 't Heeft zoo den schijn of je wel erg graag hier bent.

Marie.

Maar moedertje!

Juff. Kluit.

Kind! Wees in godsnaam verstandig! Denk er wel om dat wij in dit pension ons

brood moeten verdienen en dat we geen andere inkomsten meer hebben. Je brave vader nam alles mee in het graf en liet ons alleen zijn goeje naam na. Kom, ga mee en laat ons naar de kerk gaan en voor zijn zielerust bidden.

Marie.

Och, moesje, (*haar streelend*) denk maar heusch geen kwaad van uw Marietje. Mijnheer Van Spanje is een net man.

Juff. Kluit.

Dat geloof ik wel, maar toch hoorde ik dezer dagen iets dat mij niet beviel. Hij heeft vroeger jaren hier ook gewoond en moet toen een liaison gehad hebben met een meisje ver beneden zijn stand.

Marie.

En wie was dat meisje?

Juff. Kluit.

Dat weet ik niet en mijn zegsman wil mij dit niet vertellen. Voor de waarheid staat hij echter in. Kijk, het kwam zoo! Toen ik zoo eens naar hem informeerde bij enkele luidjes, die hij mij opgaf, zei er een: „O, wacht eens!... Is dat niet die zelfde Van Spanje, die hier vroeger met zijn moeder heeft gewoond? — Ja, ja, ik herinner me dat er eens iets is gebeurd met een heel knap, eenvoudig dienstmeisje dat bij zijn moeder in betrekking was." ... Wat er gebeurd is, en hoe dit afliep, wil men mij niet zeggen of men weet het niet.

Marie.

Misschien is het laster.

TWEEDE TOONEEL.

Van Spanje, Juff. Kluit, Marie.

Van Spanje.

Morgen, dames. — Dag, Marietje, hoe gaat het, kind? — Niets voor mij gekomen, juffrouw Kluit?

Juff. Kluit.

Ja, mijnheer. Twee couranten en een briefje. Hier zijn ze. — U vindt het zeker wel goed dat wij uitgaan. Vooreerst heeft u ons zeker toch niet noodig. — We willen gaan tempelen. En mocht het soms zijn.... Keetje is toch thuis.

Van Spanje.

Zoo, gaat u ter kerk? Is het dan een feestdag vandaag? (*Hij ontsluit het briefje*).

Juff. Kluit.

Neen, een kerkdag. Een boete- en bededag.

Van Spanje.

Zoo, zoo, gaat u maar gerust. Neen, wacht u even. Staalman schrijft mij daar dat hij eerst heel laat van middag bij mij kan komen. (*lezend*) „Amice. Van middag moet ik met mijn vrouw naar de kerk. Van onze afspraak moet ik dus afwijken. Ik kom dus wat later. Reken maar tegen bittertijd." (*sprekend*) Ook naar de kerk. — Och, juffrouw Kluit, ik zal even een klein briefje schrijven. Wilt u dit dan laten wegbrengen? (*Gaat zitten en schrijft*).

Juff. Kluit.

Wel zeker, meneer. Marie, ga jij je maar vast aankleeden. (*Marie af*).

Van Spanje.

Zie zoo, juffrouw. Hier is het. Och, u passeert er toch, misschien wilt u het zelf wel even afgeven? Ik heb maar om ander gezelschap geschreven.

Juff. Kluit.

Wel zeker. Ja, tegen alleen-zijn kunt u niet.

Van Spanje.

Ja, zoo is het.

Juff. Kluit.

Ik zal er voor zorgen. Dag, meneer. (*af*).

DERDE TOONEEL.

Van Spanje (*gaat naar zijn lessenaar*).

Ja waarlijk, kijk; zelfs op den scheurkalender maakt men melding op een bijzondere manier voor dezen dag. Boete- en bededag met een rood cijfer!

Alsof de lui niet des Zondags tijd genoeg hebben om boete te doen en biddend hunne misdaden te belijden. (*neemt de courant*) Kijk, zelfs in de bladen wordt men herinnerd aan boetedoening. Een hoofdartikel over Boete- en bededag.

VIERDE TOONEEL.

Keetje, Van Spanje, Brandenburg.

Keetje.

Meneer, daar is iemand om u te spreken. (*geeft kaartje*).

Van Spanje.

Van Brandenburg! Hoe komt die hier! Laat direct binnenkomen.

Keetje.

Best, meneer. (*af*).

VIJFDE TOONEEL.

Van Brandenburg, Van Spanje.

Van Brandenburg (*in reiscostuum*).

Goeje morgen!

Van Spanje.

Nee, maar kerel, hoe kom jij in dit nest!? Hoe gaat het?

Van Brandenburg.

Uitstekend, en jij? Nou, je ziet er patent uit, terwijl ik hoor dat je wegens ziekte met verlof kwam? En hoe heb je het in die 10 jaar, dat we elkaar niet gezien hebben, wel gemaakt?

Van Spanje.

Och, zoo-zoo. Ik heb het zoolang in de binnenlanden uitgehouden, tot mijn lever werd aangedaan en ik op raad van mijn dokter naar Holland terugging. Maar zeg, het is tijd om te lunchen. Je doet toch zeker meê?

Van Brandenburg.

Nou, wàt graag!

Van Spanje (*belt de meid*).

Och, Keetje, nog een couvert. — Het treft nu juist beroerd — je moet weten, het is vandaag boete- en bededag.... (*spottend*) een kerkdag, en nu is er zoo wat nergens iemand thuis. Mijn hospita en haar dochter zijn ook naar de kerk. Je moet het dus maar voor lief nemen wat je te eten krijgt. (*Keetje met couvert op en weer weg*).

Van Brandenburg.

Van ouds weet je nog wel dat ik niet veeleischend ben. Zeg, eigenlijk had ik gedacht je terug te zien.... raad eens hoe?... Rijk getrouwd.... en in een groote stad, niet in dit nest — want hoe je er toe komt om hier te komen wonen begrijp ik niet.

Van Spanje.

En jij komt mij hier nog wel opzoeken.

Van Brandenburg.

Nu ja, dat spreekt van zelf. Ik las in een der bladen je terugkeer uit West-Indië en informeerde aan Koloniën waar jij je tenten had opgeslagen, toen ik tot mijn groote verbazing vernam, dat je waarachtig was teruggekeerd in een klein plaatsje waar we beiden onze jeugd hebben doorgebracht. Ik moet van avond in een vergadering zijn te Mengeldorp en dacht bij me zelf: nu ik toch dat gat passeer, ga ik hem eens opzoeken. Anders, waarachtig, ik had je geschreven: kom bij mij in Den Haag logeeren: daar is het veel beter. Zeg, is dat soms omdat er oude herinneringen aan dit plaatsje voor jou verbonden zijn dat je hier terug keerde?

Van Spanje (*verstrooid*).

Och neen, het is eigenlijk meer omdat het hier droge lekkere lucht is en ik graag wat rust wou hebben. Maar zeg mij eens, hoe is het jou gegaan. Jij bent toch zeker getrouwd?

Van Brandenburg.

Ja. Nadat ik mijn diploma als ingenieur had gehaald, heb ik kennis gemaakt met de dochter van kolonel Van Bremen en ben twee jaar later getrouwd.

Van Spanje.

En gelukkig?

Van Brandenburg.

O, zeer zeker! Ik heb twee engelen van kinderen. Een jongen van zeven en een meisje van vier jaar.

Van Spanje.

En wat het financieele betreft?...

Van Brandenburg.

Och, niet kwaad. Een goeie positie werd mij aangeboden bij Waterstaat, die ik direct heb aanvaard.

Van Spanje.

Ja, ik herinner mij nog wel dat je in je studententijd altijd nog al serieus was. Zeg, heb je nog wel eens wat gehoord van onze tijdgenooten, o.a. van De Bree, van Meerssen en van die goeje Tullenus, bijgenaamd het appeltje?

Van Brandenburg.

Ja, de twee eersten heb ik uit het oog verloren en de laatste, dat goeje appeltje, is verleden jaar, toen hij een kind wilde redden, verdronken.

Van Spanje.

Arme kerel!

Van Brandenburg.

Maar zeg me nu eens ernstig: hoe heb je het? Bevalt Holland je weer?

Van Spanje.

Och, wat zal ik je zeggen.... Eigenlijk niet. Vooral als je er zoo lang uit bent geweest. Wij zijn in de West veel te veel verwend. We worden op onze wenken bediend en hier ben je afhankelijk van de goeje lui, die je om je lieve geld in huis nemen. Zie nu b.v. vandaag eens. Het is Boete- en bededag. — Zie maar op den kalender. — En dat is hier zoo streng, dat, terwijl mijn hospita en haar dochter naar de kerk zijn, nu een zeer goeje kennis.... Och, dat is waar, je kent hem ook nog van vroeger!... Nu, die schrijft me: Amice, ik kan niet bij je komen lunchen, want ik moet met mijn vrouw gaan tempelen. Nu vraag ik je!

Van Brandenburg.

Maar kerel, kom dan in een groote stad wonen, daar weten we van dit alles niets af. En wie is die goeje kennis?

Van Spanje.

Staalman. Je herinnert je hem toch nog wel?

Van Brandenburg.

Nu ja, dat die hier blijft wonen heeft gegronde redenen. Die is immers met de dochter van zijn patroon getrouwd? Die blijft hier wonen voor de fabriek. (*serieus*) Zeg, heb jij nog wel eens iets gehoord van die Frieda?

Van Spanje.

Ja! Je weet dat ik ziels-veel van haar heb gehouden. Mijn plotseling vertrek belette me afscheid van haar te nemen en zoodra ik in de West was gearriveerd, heb ik haar geschreven. Zij heeft mij geantwoord. Ik heb haar toen geld gestuurd. Later heb ik nog tweemaal geschreven en nog wat gestuurd, doch den laatsten brief heb ik ongeopend terug gekregen.

Arme, lieve meid!

Och kerel, ik denk nog zoo dikwijls aan haar!

Van Brandenburg.

Het was toch maar goed dat jij toen in de West geplaatst kon worden. Heb je nooit meer iets van haar gehoord, nadat je dien brief ongeopend terug kreeg?

Van Spanje.

(*Knikt voor zich heenziende: neen*).

Van Brandenburg.

Nu, ik snap wel dat je er liever niets van hooren wil. Zeg mij eens: wat zijn dat voor lui, waar je hier inwoont? Je sprak

van een moeder met een dochter. Een aardig meisje?

Van Spanje.

Een heel lief kind, op wie ik heusch van plan ben verliefd te worden.

Van Brandenburg.

En zij? Zou zij met jou naar de West willen als jij terug moet?

Van Spanje.

Ja! dat geloof ik wel. Maar haar moeder.... Ik weet niet of die haar missen wil. Zoo'n meisje is wat waard voor zoo'n mensch. In den zomer vooral komen hier nogal veel vreemdelingen logeeren.

Van Brandenburg.

Ja ja! Zeg, vertel me nu eens eerlijk, ben jij werkelijk hierheen gegaan om rust te hebben, en blijf je nu hier om die mooie dochter van je hospita?

Van Spanje.

Neen, beste kerel, dat is alles heusch toeval.

Van Brandenburg.

Nu, zie maar goed uit je oogen. Zeg, maar ik moet heen! Mijn trein gaat straks. Je neemt mij dus niet kwalijk dat ik opstap. Ik hoef je niet te zeggen dat mijn huis voor je open staat. Als je dus lust hebt en behoefte aan afleiding, kom dan gerust bij me. Het wil er bij mij altijd nog maar niet in, dat je enkel en alleen voor je gezondheid hierheen bent gegaan. Enfin: 's menschen zin is 's menschen leven! Nu, adieu! Ik ga. Je weet er alles van. Houd je goed! Tot weerziens!

Van Spanje.

Bonjour! Als ik me hier ga vervelen, schrijf ik je heel gauw! (*Hij laat v. Br. uit*).

Van Spanje (*terugkomend.*)

Zoo word je nu geplaagd met de dochter van je hospita.

(*Hij haalt haar portret voor den dag*).

Ja, lief ben je, heel lief! Wat 'n mooi blond kopje! Wat mooie oogen! Als ik nu die moeder maar kan bewegen om afstand van haar te doen. Ik begrijp dat het een groote opoffering voor haar is.

(*Hij blijft het portret aanstaren en hoort niet dat er iemand binnen komt*).

ZESDE TOONEEL.

Van Spanje, Marie, *daarna* Juff. Kluit.

Marie.

Meneer Van Spanje, we zijn terug, Ma spreekt nog even buiten met Dr. v. d. Sluis. Ik ben maar vast vooruit gegaan. Maar wat verbergt u daar?

Van Spanje.

Niets! Het is heel lief van u om maar vooruit te komen. Ik geloof dat uw mama er iets van begrepen heeft. (*innig*) Zeg me nu eens eerlijk, Marie, zou je je moeder willen verlaten om mijn lief klein vrouwtje te worden en met mij meê te gaan, vèr van hier?

Marie.

Ja. Want ik geloof je. Ik gevoel dat er tusschen ons iets is ontstaan, dat de doorslag moet geven voor ons volgend leven. Eén ding wil ik toch nog van je weten, en dit heb ik je meer gevraagd, zonder voldoend antwoord van je te hebben gekregen. Heb je vroeger nooit een ander lief gehad?

Van Spanje.

Och lieveling, waarom kom je nu weer met diezelfde vraag terug?

Juff. Kluit (*op*).

Dag, meneer Van Spanje. O zoo, Marie, ben jij weer hier? Ik wilde u (*tot v. Spanje*) juist komen zeggen dat we terug waren, maar ik zie dat Marie me al is vóór geweest. Ik sprak daarbuiten even Dr. v. d. Sluis, die mij vertelde dat dat ongelukkige schepsel, dat hier dicht bij woonde — jij kent ze wel, Marie — drie dagen geleden

gestorven is. Voor haar is het gelukkig, Zij heeft vreeselijk geleden, maar wat moet er van dat arme kind worden!... Kom, Marie, ga je mee? (*af door de zijdeur rechts*).

ZEVENDE TOONEEL.

Van Spanje, Keetje, Frieda.

(*Kleine pauze.*)

(*Keetje klopt*) Meneer, daar is een meisje, die u bepaald wil zien en spreken. Hier is ze. Kom maar hier, kind. (*Keetje af. Frieda op*).

Van Spanje.

Wat wil je? (*pauze*) Kun je niet spreken?

Frieda.

Is u dan meneer Van Spanje?

Van Spanje.

Natuurlijk ben ik dat.

Frieda.

Vandaag is het.... Vandaag is het....

Van Spanje (*in de rede vallend*).

Boete- en bededag. Ja, dat weet ik.

Frieda.

Neen, vandaag ben ik jarig!

Van Spanje.

Zoo, is het vandaag je verjaardag, en daarom kom je bedelen, hé?

Frieda.

Neen, niet bedelen, maar moeder heeft gezegd dat ik op mijn verjaardag hierheen moest gaan.

Van Spanje.

Waar is je moeder dan?

Frieda.

Dood!

Van Spanje.

Als je moeder dood is, kan ze je toch niet meer zeggen, dat je hierheen moet gaan.

Frieda.

Toch wel, gister pas hebben de menschen haar weggedragen. Zondag heeft zij het tegen mij gezegd.

Van Spanje.

En waarom moet je nu juist op je verjaardag hierheen gaan?

Frieda (*haalt de schouders op*).

Van Spanje.

Wees toch niet zoo dom, kind. Heeft je moeder dan verder niets gezegd?

Frieda.

Ja, ze zei: ze was niet boos. En Onze Lieve Heer vergeeft allen, die hem daarom bidden.

Van Spanje.

Kom eens hier en zeg mij eens: hoe heet jij?

Frieda.

Ik heet Frieda Kramer!

Van Spanje.

(*Bij het hooren van dien naam geeft hij een gesmoorde gil en valt in een stoel, zacht zeggende:*) Frieda Kramer! Arme Frieda! (*stil spel*).

Frieda.

Scheelt u iets, meneer?

Van Spanje (*opspringend*).

Dan heette je moeder ook zoo, ook Frieda Kramer.

Frieda.

Ja, meneer,

Van Spanje (*het kind liefkoozend.*)

Lieveling! Dan heb ik je moeder heel goed gekend. Toe, zeg mij nog eens wat je moeder je gezegd heeft. (*Men hoort een kerkklok zacht luiden*).

Frieda.

Dat ik op mijn verjaardag hierheen

moest gaan. Hoort u wel: het is vandaag Boete- en bededag. De klokken luiden. Nu moeder dood is, kan ik niet meer met haar naar de kerk gaan om te bidden.

Van Spanje.

Kun je ook al bidden?

Frieda.

Ja meneer, dat heeft moeder me geleerd. Ik bad altijd 's avonds met haar samen en dan bad zij Onzen Lieven Heer, dat zij nog eens gelukkig mocht wezen met haar besten Frans.

Van Spanje.

En heeft ze je nooit verteld wie dat was?

Frieda.

Neen, mijnheer. Voor dat moeder stierf, gaf ze mij dit medaljon om mijn hals met een portretje er in. Ze heeft het zelf altijd gedragen.

Van Spanje (*ter zijde*).

O, God!.... Ik gaf het haar voor mijn vertrek.

ACHTSTE TOONEEL.

Juff. Kluit, Frieda, Van Spanje.

Juff. Kluit.

Meneer Van Spanje, hier is.... Maar wat is dat.... jij hier, Frieda?... Hoe kom jij hier binnen? Maak eens gauw dat je weg komt.

Van Spanje.

Niet zoo hard, juffrouw, het is toch nog zoo'n jong poppie en zoo ongelukkig. Ze vertelt me daar dat ze pas haar moeder heeft verloren.

Juff. Kluit.

Dat vertelt ze zeker om nu al te komen bedelen. Wat moet zoo'n kind nu beginnen. Haar vader nooit gekend. Of zooals de menschen zeggen: vader onbekend en een blinde grootmoeder.

Van Spanje (*opgewonden*).

U schijnt ze erg goed te kennen. Zouden we niet wat voor haar kunnen doen?

Juff. Kluit.

Nou, maar ik niet, meneer. De moeder heb ik nog wel eens wat toegestopt, omdat ik veel medelijden met haar had. 't Was een goed schepsel — erg zwak. — Ze had zich echter door mooie woorden en beloften laten bedriegen en haar eer geschonken aan een man, die ze nooit heeft teruggezien.

Van Spanje.

Och juff. Kluit, breng die kleine even bij Keetje. Ik wil toch wel eens met u praten om iets voor haar te doen.

Juff. Kluit (*roepend*).

Och Keetje, neem dat kind even bij je.

van Spanje.

Zie eens, juff. Kluit: gesteld dat het waar is wat u daar zegt, dat dit kind de vrucht is van een belofte van den een in onbedachtzaamheid aan den ander, dan dient er toch, menschwaardig gesproken, iets aan gedaan te worden. We moeten toch dat arme kind, dat niet om zijn geboorte gevraagd heeft, niet aan haar lot overlaten.

Juff. Kluit.

Dan maar in een gesticht voor verwaarloosde kinderen....

Weet u wat ik zoo ongelukkig vind? — De moeder is dood. God hebbe haar ziel. — En de vader? Waar is hij?

Misschien met de een of andere rijke freule getrouwd, zich niets bekommerend om wat er met die vrouw en dat kind is gebeurd.

Misschien weet hij niet eens dat zij moeder werd.

Is dat niet verschrikkelijk? Moest daaraan geen einde worden gemaakt?

Van Spanje.

Ja, daar is wel iets voor te zeggen, maar we moeten toch iets anders vinden dan een gesticht.

Juff. Kluit.

Maar waarom interesseert u je zoo voor dat kind, dat daar als een bedelares kwam binnenloopen?

NEGENDE TOONEEL.

Van Spanje, Juff. Kluit, Marie, Frieda.

Marie (*met Frieda*).

Och, maatje. — Kijk eens — dat kind, dat bij Keetje in de keuken zat, draagt dit medaillon en ik vind dat het portret dat er in zit, veel op u gelijkt, meneer Van Spanje. (*zij toont het*).

Juff. Kluit (*ziet het, schrikt en zegt:*)

Kan dat, meneer?

Van Spanje (*knikt ja*).

Juff. Kluit (*streng*).

Marie, ga heen.

(*Kleine pauze*).

Het staat niet aan mij om u daarover te vragen, meneer.... maar nu begrijp ik toch waarom u zich zoo interesseert voor dit kind. Nu is het mij erg duidelijk en heel begrijpelijk en spijt het me dat ik zoo even iets gezegd heb, dat u misschien minder aangenaam is.

Van Spanje.

Och neen, juffrouw Kluit. Ik heb het verdiend. 't Is waar: *Ik* heb haar, niet denkende in welken toestand zij was, verlaten en haar nooit weergezien. En nu vind ik alleen haar kind. Neen, *ons* kind!

Juff. Kluit.

En zoo'n ontmoeting op een dag als deze, op een Boete- en bededag.

Van Spanje.

Maar bedenk wel — dat dit kind *niemand* dankbaar behoeft te zijn voor het leven dat het heeft gekregen. Maar het kan nooit dankbaar genoeg zijn voor alle liefde haar door haar moeder betoond, die steeds over haar waakte, terwijl ik, haar *Vader*, zal trachten goed te maken wat ik reeds zoo lang heb verzuimd.

Kom lieveling ook voor mij is het vandaag *Boetedag*.

Frieda (*terwijl v. Spanje het kind wil opnemen*).

Is u dan m'n vader?

EINDE.

BOEK EN TIJDSCHRIFT.

FEBRUARI-TIJDSCHRIFTEN.

XXe Eeuw (*Scheltema en Holkema's boekh., Amsterdam*).

Van v. Deyssel, bijzonder werk in deze afl. 't Zijn fragmenten uit een dagboek, waaruit, zooals in de voorrede nog verklaard wordt, een andere houding tegenover het leven blijkt, dan uit een deel van v. Deyssel's vorig werk.

Maak hieruit geen gevolgtrekking, zegt hij, wat ik zelf voor de waarheid zoû houden! Wel ben ik geneigd de denkbeelden nu gegeven, voor de waarheid te houden, maar daar tegenover weet ik, dat men, een anderen berg bestijgende, niet meer geheel-zeker over 't mooie der vorigen kan oordeelen, al is er overeenkomst in 't gehalte der luchtstreek, indien men, hetzij hier, hetzij daar, tot zekere hoogte stijgt.

Hierbij, tot beter begrip, enkele gedeelten van deze overwegingen.

„Zacht ligt zonneschijn in mijn kamer over veel heen. En de vensters zijn met witte zonne-kant behangen. Een schaduwtak van lenig afhangenden wingerd beweegt er nu en dan heel even door.

Op de blinkende klok is een klein zonlichtsterretje, dat fel straalt van regenboog-kleuren. Vogels fluiten. Het gelijkt op ontwaak-geluidjes van heele kleine kinderen. Nu en dan ruischt de wind door de boomen zoo als de zee aan het strand....

— Stil en klein ben ik en blij. Werkt mijn verbeelding thands diep? Heb ik groote gedachten? Gevoel ik innig? Ben ik in Hooger-Leven opgenomen?...

Een vogel-schaduw snelde door het zonne-kantwerk van het venster, het duiken van iets donkerders in zilver-witte diepte.

Een laatst licht groen vlindertje danst in de lucht.

Het Leven is goed. Ik ben blij. Achter deuren, achter mij, neuriet stil voor zich heen een lieve stem.

— — — — — — — — — —

O stem, stemmetje, hoe bloeit, dadelijk nu je weêr weg bent gegaan, naklank in mij, in teederheid bleeker dan zilver.

— — — — — — — — — —

Dit is een vogel klein, die zingt tot in mijn ziel.

— — — — — — — — — —

Heel in de vroegte heb ik vandaag even gewandeld met het jongentje.

Toen heb ik geen enkele gedachte gehad.

Toch heb ik hem wel gezien, hoe hij op een draf aan kwam geloopen op het pad van zand tusschen het fonkelende bronzen groen.

Hoe gaan zijn beentjes dan.... als hij loopt op een kleinen draf, als hij loopt op een grooten draf, of als hij zoo huppelt van zijn eene been op het andere.... Het is een dans, die mij aandoet,... onuitsprekelijk.

Ik schijn van hem te houden....

Als hij nu eens niet mijn kind was, maar een vreemd jongetje, dat al jaren geleden door mij was opgenomen en met wien ik ook zoo dagelijks was, — zoû ik dan toch... Ik weet niet... Hij lijkt op haar, hij lijkt op mij... Ik weet het niet, en het deert mij ook eigenlijk niet... Ik houd van hem...

Maar dan... nu? dan niets? Blijf stil, het Leven is goed zóó als het is. Van zelve zullen de schoonste landen voor mijn gedachte opengaan.

's Avonds, als hij ligt te slapen, kijk ik naar hem.

Rank, fijn en sterk van jeugd, maar toch ook broos van jeugd, liggen zijn kleine beenen. De herten, met hun sterk-fijne geweien, loopen ook in slanken draf door de heuvelige bosschen. Schoon zijn de beenen van rappe dansers waar de muziek vlijend klinkt....

Albasten vazen, fijn gebeeld, zijn mij niet liever.

Als hij eens — dood was, wat zoû ik dan doen? Als ik zijn beentjes eens vlak naast elkaâr, zag liggen in.... Wat zoû ik dan doen? Weet iemand, weet iemand, wat ik dan zoû doen?....

Véél heb ik weggegeven, veel van mijn arme geluk gesteld in die anderen.... Ik ben zéér afhankelijk....

Lijken deze levensnoteeringen niet eenigszins op de essays van Maeterlinck? Ten deele ja! Zeker wat het sereen-kalme, bespiegelend-fijne, het evenwichtige betreft, waardoor kleine dingen ineens groote beteekenis krijgen. Maar verder gaat de vergelijking niet, komt het tegenovergestelde in beider aanleg volkomen uit. In Maeterlinck zijn het aanvoelingen, vrouwelijk-geheimzinnig, en als dichter-filosoof, tracht hij ze te ontsluieren. Bij v. Deyssel zijn 't meer doorzieningen in plaats van aanvoelingen, zieningen van een gevoelig man, die weet, en boos is op zichzelf, dat hij niet sterk genoeg voelt, zoo sterk althans als hij zou wenschen. Deze gewaarwordingen, zou ik masculin willen noemen tegenover die van Maeterlinck welke een meer vrouwelijke aantoetsing geven.

Naast dit eenvoudfijne proza met diepen, diepen zin staan in deze afl. uiterst gezochte en saamgestelde zinnen van Aletrino, week van weemoed: de stille uren van iemand wiens vrouw is heengegaan, die dit niet kan verzetten, en in zijn geluksderving komt tot een soort aankweeking van eigen melankolie, waarbij elke wederopwekking tot het leven neerslapt.

Voor een psycholoog zou deze figuur door Aletrino geschetst, een dankbaar onderwerp tot studie geven, waarbij heel wat gevolgtrekkingen zouden te maken zijn. Uit een literair oogpunt bezien is er heel, heel veel moois in, bij heel veel vaags, een opstapeling van woorden en uitdrukkingen die moeten karakterizeeren, maar die door de veelheid elkander verdringen, waardoor heele strofen uitdrukkingloos en monotoom worden.

Aletrino schrijft bijvoorbeeld:

Zij was van hem heengeslopen, hem teruglatend in een moedeloosheid die nooit meer helderen zou, uit de diep-grauwe klaging die in hem was vastgeluid door de zachte klanking van haar smartpijnende stem.

Het eerste gedeelte, cursief aangegeven, drukt uit een gewaarwording van moedeloosheid, die niet helderen kan, maar het tweede gedeelte van die diep-grauwe klaging, en vastgeluid, en klanking van smart-pijnende stem, sleept deze gewaarwording onmiddellijk naar de rommelkamer.

Deze geheele aaneenrijging verslaat den eersten indruk, en is bovendien nog valsch en foutief in elk onderdeel.

Kan men zich voorstellen een moedeloosheid, wat altijd iets dofs en negatiefs is, bij het heldere vast-luiden? Gaat zachte klanking en smart-pijnende stem te zaam? Wat is diep-grauwe klaging? Er is diep-blauw, diep-rood, diep-violet, maar geen diep-grauw. Schrijf diepe, grauwe klaging, of anders grauw-diepe klaging, omdat grauwe diepten bestaan.

Schrijf voor vast-geluid, b. v. vast-gezucht, wat nog wel niet goed is, maar althans nader komt bij de grauw-diepe klaging. Schrijf anders vast-geklonken door de zachte klanking van haar smartelijke (of smarte-) stem. Maar Aletrino spreekt niet van smartelijke maar van smart-pijnende stem, wat erg fijn-gezocht lijkt, maar onzin is, omdat hier smart en pijn synoniemen zijn, tenzij deze vrouw nog lijdt aan zielesmart, waarvan niets blijkt.

Een ander voorbeeld:

In ruischende klettering begon de regen met wilde vlagen *neer te grijzen* uit de lucht, plasvochtend groote plekken trillende donker-glanzing op de *vochtende* steenen. Hoe kan nu iets grijzen, dus egaal en neutraal, tegelijk het werkwoord zijn, dat aanduidt een ruischende kletterende regen? Wie kent er vochtende steenen? tenzij van vochtige muren. 't Moest zijn vochtige of aanvochtende steenen.

Deze naast elkaar duwing van vaak geheel tegenstrijdige woorden maakt het stuk wel eens ongenietbaar om te lezen.

C. G. N. de Vooys beschrijft ons een Christen-demokraat uit de 14e Eeuw, met name Jan v. Leeuwen, de goede kok van 't klooster Groenendaal, uit wiens weinig-overgebleven geschriften blijkt, dat zij, die trouw blijven aan de Kerk, toch ook verontwaardigd waren over den toestand. „Er

zijn, zegt deze goede kok, heel wat dieven, die niet graag dien naam zouden dragen. Als al het overvloedige goed gelijkelijk verdeeld was, zouden alle menschen op aarde genoeg hebben om goed en eenvoudig van te leven. Menigeen verteert nu zooveel, dat hij er wel veertig, vijftig menschen meê zou kunnen voeden; menige edelvrouw heeft zooveel aan kleeren op haar rug en zooveel juweelen aan haar hoofd, dat zij er honderd menschen meê zou kunnen schoeien en kleeden. Bedenk, dat wij sterfelijk zijn; niemand weet waar hij den eersten nacht na zijn dood zal doorbrengen. En zot vindt hij de menschen, die hun overtollig goed onder de armen verdeelen... als hun lijk koud is. De duivel staat al klaar als ze den adem uitblazen.

Die goede kok van Groenendaal had het wel bij 't rechte eind!

Dan in de afl. een opstel van Albert Verwey over mevr. Roland Holst—v. d. Schalk, waarin hij tracht te verklaren de twee gestalten, die in haar wonen: dichteres en partij-leidster.

De heer W. G. Hondius v. d. Broek geeft het eerste gedeelte van een opstel Geschiedenis-vragen getiteld, wat aanroert hetgeen ligt tusschen onze behoeften en de hooge inspiratiën van den beschaafden mensch.

Verzen zijn er van Adolf Herkenrath en van Jan Prins. Van Deyssel gaf ook een beschrijving in vers over een kleinen Tamboermajoor. Vervolgens nog een aanteekening op de kleine schetsen (Allerlei menschen) van Johan de Meester, die hij niet zoo sterk beschouwt als: Een Huwelijk in 1890 verschenen en Geertje wat nog niet geheel gereed is gekomen. Deze kleinere schetsen zijn levendig geschreven, eigenlijk psychologische impressies en korte karakteristieken. In enkele trekken wordt de hoofdzaak van 't levensgeval of toestand lachwekkend of weemoedig aandoend in een gelijk vasten en vlotten trant verhaald.

Blijft nog over te vermelden: het muziekopstel over Fidelio, door J. C. Hol, die konstateert de verschillende wijzigingen in de partituur gekomen.

Onze Kunst. *(L. J. Veen, Amsterdam).*

't Is weer een pracht-afl. die van Februari, een lust voor de oogen, een genot om lezend te doorbladeren.

Eerst het vervolgstuk van Aug. Vermeylen, over den beeldhouwer Meunier, een reus van een werker, die 't gelukt is, het hooglied van den arbeid in steen uit te houwen. 't Is alles kracht en gang en schoonheid, die ons sterk aanspreekt. De afbeeldingen van de haut-reliefs, ware juweeltjes van drukkunst, veraanschouwlijken de woorden van Vermeylen.

Dan van Max Rooses, een vervolgopstel over de romanisten onder de Vlaamsche meesters, eveneens door reproduktiën verlevendigd.

Volgt een opstel van Ed. Thorn Prikker, om ons de werken van Colenbrander, den artistieken ontwerper van tapijten, eerst te Amersfoort, nu te Deventer, wat nader te brengen, er op wijzend, dat naast het dessin vooral de kleur 't is die het doet!

Tot besluit een gansche serie kunstberichten, mededeelingen over tentoonstellingen en zoo al meer, een verscheidenheid, waaraan zorg is besteed.

De Gids. (*P. N. v. Kampen, Amst.*)

In dit tijdschrift het tweede gedeelte van „In Hooge Regionen”, den roman van G. van Hulzen, uit het Zwitsersche toeristengebied boven Interlaken. Van J. van Loenen Martinet een bespreking over Jörn Uhl, het boek dat in Duitschland zooveel lezers vindt en nu ook in 't Hollandsch is overgezet. De heer v. Loenen Martinet blijkt met schrijver en boek zeer ingenomen te zijn. Toch meent óók hij, dat het geen werk is van den eersten rang. Het werk heeft een overvloed van stemmingsbeelden, van volksverhalen, van ingevlochten episoden, die op zichzelf boeiend zijn en hunne bekoorlijkheid hebben, maar toch afbreuk doen aan 't geheel en waaruit de hoofdpersoon Jörn Uhl niet met genoegzaam scherpe omlijning in de voorstelling, op den voorgrond komt. 't Is vooral de levensbeschouwing, die uit het boek spreekt, wat de heer v. Loenen Martinet voor zich beschouwt als een der aantrekkelijkheden.

Van Maurits Wagenvoort zijn er enkele bladzijden uit een dagboek over Berbersch Tripoli, niet zoo heel veel zaaks, maar toch wel van interesse door de mededeeling over het Jonge baasje van een konsul, dat wij daar hebben gekregen.

Dr. Joh. Dyserinck geeft ons een opstel over de Beemster pastorie, naar onuitgegeven brieven van Betje Wolff, waarvan de liefhebbers in onze oude letterkunde gaarne zullen kennis nemen, — en waaruit blijkt dat Betje zich niet zoo gelukkig voelde in haar huwelijk als men ons wilde laten gelooven.

De heer Byvanck opent een serie over dichters, beginnende met P. C. Boutens; hij zegt Goethe na:

Wer den Dichter will verstehen
Musz in Dichters Lande gehen.

Deze woorden volgend geeft de heer Byvanck ons dan een soort bloemlezing, een aantal regels en fragmenten, waardoor wij Boutens als dichter leeren kennen.

Van prof. Quack een nieuwe bijvoeging tot zijn standaardwerk over de socialisten; hij zet ons thans uiteen Thomas Hodgskins boek over eigendomsrecht.

Dan komen de vaste rubrieken, over muziek (de wijze van dirigeeren) door Henri Viotta; over het tooneel door Mr. J. N. van Hall, over literatuur: een in Memoriam over Julius Vuylsteke en Dr. Schaepman; een Buitenlandsch overzicht en de boekbespreking.

Uit de tooneelbespreking blijkt dat Mr. Van Hall, gewijzigd in zijn denkbeelden, thans ook uitkijkt naar eigen tooneelarbeid. Publiek en auteurs zijn verleugend door het spelen en zien spelen van vreemd werk.

Frankrijk, zegt Mr. v. Hall, heeft een groot aantal tooneelschrijvers, dat met oorspronkelijke Fransche stukken in de behoefte voorziet, waardoor men slechts bij uitzondering zijn toevlucht behoeft te nemen tot de tooneel-letterkunde van het buitenland. Aan het produkt van eigen bodem, gegoten in een eigen vorm, zijn de Franschen dan ook zóó gewoon, dat een stuk van vreemden oorsprong niet zonder wantrouwen wordt ontvangen, en zelden een repertoire-stuk wordt.

Bij ons is het helaas anders. De voortbrengselen onzer eigen tooneel-letterkunde zijn zoo gering in aantal, dat wij ons tot het buitenland moeten wenden; daardoor is ons nationaal tooneel al zeer weinig nationaal. Het publiek raakt zoo gewoon aan die vreemde gerechten, dat het vreemd opziet, als het eens eenvoudige Hollandsche kost wordt opgediend. Het beschaafd vaderlandsch publiek voelt zich in 't begin gedesorienteerd. Er moeten bijzonderheden bijkomen, bijvoorbeeld socialistische strekking, ongewoon milieu, om het werk dadelijk te doen pakken.

En intusschen vieren de hoogere en de lagere Blödsinn hoogtijd in tingeltangels specialiteitentheaters en circussen,

Dit is nu alles wel waar wat Mr. v. Hall zegt, maar hopeloos lijkt ons die toestand niet: Voor een twintig jaar geleden stond het met onze boeken bijna evenzoo slecht. Een Hollandsch werk was een bijzonderheid. Als een curiosum werd er gewoonlijk op gedrukt *oorspronkelijk* — en nu? Er komt nog wel werk uit het buitenland maar in tweede en derde gelid — en dit zou nog veel minder worden, indien de uitgevers het buitenland even duur moesten betalen als 't werk van onzen eigen bodem. Dit is al weer het beste bewijs, dat wij op dit oogenblik een goede, zich ontwikkelende eigen literatuur hebben — en wat het tooneel betreft, dat zal ook wel komen. 't Kan niet alles ineens, maar alle verschijnselen wijzen erop.

Dat ons publiek voor het eigen leven op de planken geen aantrekking zou voelen, wil er bij ons nog niet dadelijk in. Het succes van v. Maurik, de Koo, Rosier Faassen zegt iets anders. Gewoonlijk evenwel, zijn de tooneeldirekteurs niet zoo happig, niet erg mild om auteurs aan te sporen. Geen wonder, uit het buitenland kost het niets! Alleen als alles schipbreuk maakt, willen ze wel eens iets probeeren, of ook om zich het air te geven de literatuur te steunen.

Waar is de tooneeldirektie die moed heeft tegen een auteur te zeggen: hier man heb je voor de eerste twee jaar zooveel, ga nu eens rustig werken! Die bestaan gewoon niet. En toch in elke industrieele onderneming komt dat voor. Een machinefabriek heeft zijn ingenieurs, die projekten ontwerpen en geld kosten, een ander zijn teekenaars.

In 't rijk der letteren bestaat moed en 't wagen alleen bij den auteur. En dan staat men nog verbaasd over 't gering aantal onzer tooneelschrijvers! Maar ondanks dat zullen zij er toch wel komen, evengoed als de schrijvers zich hebben baangebroken!

* * *

Als tegenstelling van onze optimistische meening over onze tijdschriften, die wij in 't vorig nummer zoo vrij waren te geven, volge hier een minder opwekkende van De Gids. 't Is een ontboezeming naar aanleiding van 't verschijnen van Groot-Nederland. Na eerst te hebben aangestipt dat De Gids hiermeê twee vaste medewerkers verliest, t. w. Couperus en v. Nouhuys, zegt de schrijver het niet dadelijk te gelooven dat er zoo'n groote behoefte was aan een nieuw letterkundig tijdschrift voor den Nederlandschen stam. Deze meening zal denkelijk wel door niemand betwijfeld worden, tenminste niet zoolang een Groot-Nederland moet ontstaan onder de namen, die nu aan 't hoofd figureeren. Alle drie redakteuren, zijn zeer verdienstelijke mannen, maar pootig, aanpakkend zijn ze zeker niet meer dan ieder ander: tot dusverre is uit niets gebleken, dat zij zich in 't Nederlandsch gevoel sterker zagen, het

sterker uitdrukten dan de eerste de beste.

Maar wat niet is kan komen, en wie weet hoe de titel suggereert en met het ambt de kracht komt?

Een tweede bezwaar van De Gids luidt, dat nu er op dit oogenblik een overvloed en gestadige vermeerdering van tijdschriften is, er steeds minder kans zal bestaan, voor de beste stukken, om hun bestemming te bereiken, d. w. z. door vele gelezen te worden. Wie vroeger aan twee of drie maandschriften genoeg had om op de hoogte te blijven van 't werk onzer eerste schrijvers op verschillend gebied, zou er daartoe thans vijf of zes moeten lezen. Dat doet hij natuurlijk niet; hij houdt zich aan de twee of drie, maar ziet zich daardoor ook al wat er belangrijks en voortreffelijks in de overige voorkomt, ontgaan.

Tot zooverre De Gids.

't Valt niet te ontkennen, dat in deze klacht eenige waarheid schuilt. Een gewoon mensch kan niet verorberen al wat de verschillende tijdschriften ons te lezen brengen. Leest men er nu maar twee of drie, dan lijkt het oppervlakkig gezien, of men tekort komt. Immers, er blijft zooveel ongelezen over. Om de waarde van dit argument te kennen, dient men de vraag te stellen of de inhoudswaarde van onze tijdschriften minder is dan toen er weinigen waren; alleen in dat geval heeft de klacht waarde, en zoo niet, dan komt toch niemand te kort. Zelfs niet de schrijvers, die door evenveel personen worden gelezen dan vroeger. Blijft dit dus gelijk, zoo is er een voordeel voor menschen, die zich niet tot twee en drie tijdschriften beperken, voor wat men noemt *de lettrés*.

Dezen vinden bij grooter aantal, grooter verscheidenheid, zullen allicht die geschriften lezen welke werkelijk belangwekkend zijn, terwijl voor de schrijvers het voordeel bestaat, dat zij ruimer keuze hebben om hun produkten te publiceeren, dus niet zoo afhankelijk zijn van de goedgunstigheid of grilligheid van deze of gene redaktie, die meent wijsheid en kunstbegrippen in pacht te hebben. Resumeeren we nog eens, dan zien wij, dat elk tijdschrift zijn eigen vaste kern van lezers vormt, die grooter of kleiner is, naar den aard van het tijdschrift zelf, terwijl de leesgezelschappen, leeszalen, leestrommels, voor ruimere cirkulatie zorgen, waarbij nog komt, dat dagbladen, weekbladen en maandschriften rubrieken hebben gelijk deze, waarin uittreksels of mededeelingen worden gegeven van hetgeen in de tijdschriften verschijnt, om de aandacht te vestigen op wat werkelijk belangrijk is.

Het beste bewijs voor 't weinig steekhoudende van wat De Gids nu zegt, is wel, dat De Gids zelf in tijden, dat er weinig tijdschriften waren, niet het derde gedeelte van de lezers telde, van nu. Zooals bij alles, geldt ook hier, dat bij de konkurrentie alleen de sterken kans hebben te blijven.

Dat deze overvloed niet altijd plezierig is, noch voor uitgevers, noch voor redakteuren, die zich tot het uiterste moeten inspannen om vóórop te blijven, dat laat zich denken. Maar 't zelfde geldt ook voor de schrijvers. Vroeger was het misschien moeielijker er te komen, maar eenmaal naar voren getreden, bleef men zeker geplaatst te worden. Thans dringen elken dag nieuweren op. Namen, die men voor eenige maanden niet kende, krijgen ineens klank, en zij, die meenen er te zijn, moeten zich opnieuw tot het uiterste inspannen om niet achteruit te raken.

Plezierig is ook dit niet! Maar het publiek, de lezers winnen er bij — en daarom is het toch te doen. De goeie sloffegang is sedert lang voorbij.

Uitgevers, redakteuren, schrijvers, allen moeten zich inspannen om boven de massa, wat elke maand verschijnt, uit te munten.

En hierbij is nog er op te wijzen, dat, hoewel er telkens nieuwe tijdschriften verschijnen en telkens nieuwe auteurs naar voren dringen, toch ook ongemerkt oudsleten periodieken inschrompelen, namen van auteurs, die met hun middelmatig werken vroeger veel ruimte innamen, verdwijnen, zoodat het meer een wisseling, een vernieuwing is, dan wel een vermeerdering, waarbij nog gerekend moet worden dat niet alleen het aantal inwoners van ons land zich in korten tijd bijna verdubbelde, maar de leeszucht, neiging naar meer weten, zich ook uitbreidde.

De Nieuwe Gids. (*A. E. v. d. Heyde, Haarlem.*)

Een fijn-gevoelige schets: gewaarwordingen, gesprekken van een ouden blindgeworden man met een droomerig jongentje, van M. H. van Campen, opent de afl. Van dezen nieuwen auteur hadden we in het *Tweemaandelijksche* al vroeger iets gelezen, wat bij onmiskenbare verdienste toch iets goedkoop-gemakkelijks, iets oppervlakkigs behield door de tendenzieuse overwegingen.

In deze schets gaat de auteur veel dieper, toetst hij fijner. Alleen het eerste gedeelte, met die overwegingen van den blinde is nog wat monotoom en niet altijd

in stemming met de zinwendingen die eenigszins joodsch gestyleerd zijn, en daardoor buiten den toon vallen, een gebrek nog van den auteur. Verderop evenwel wordt de schets prachtig.

Van Hora Adema is er dan het derde en slotgedeelte van zijn schets: „Van een doode".

Van een die zich verbergt onder de initialen C. B. is er een goedgeschreven, wel wat geleerd opstel over Fred v. Eeden, waarin o. m. ter karakterizeering wordt gezegd:

„Van Eeden schijnt gelijk een man die, ongetwijfeld in zijn leven langs het licht van vele goddelijke waarheden gedwaald hebbende, ten slotte menschelijk ongeduldig geworden, omdat de weerglans daarvan op zijn gelaat zich zoolang doet wachten, en vergetend, dat zoolang wij rondloopen met doffe aangezichten en gloedlooze blikken, eerlijke erkentenis van dien lagen staat onze sterkste deugd uitmaakt van kortzichtige sluwheid, de verkondiging als een leugenachtige lokvink vooruitzendt aan 't feit...

En verder:

Zich wijdend aan de tijdroovende kultuur van velerlei exotisch gebloemte, liet hij zorgeloos de onaanzienlijke maar kostbare knop der zelfkennis verdorren, die voor een tiental jaren zoo veelbelovend bij hem op uitbreken stond.....

Verzen zijn er van Willem Kloos, van J. Reddingius, van Jeanne Reyneke van Stuwe en van Julius de Boer.

In een waardeerend woord tracht de heer W. Steenhoff ons de beteekenis van den onlangs gestorven schilder Geo Poggenbeek uiteen te zetten.

Na eerst te hebben vooropgesteld, dat sprekend over onze tegenwoordige Hollandsche kunst, maar enkele namen der corypheeën dadelijk op gaan schieten als genageld in onze gedachten, blijkt het toch dat er heele groepen zijn, waarvan velen der leden wel niet de hoofdfiguur maar toch een belangrijk fragment in de kompositie uitmaakt.

Poggenbeek's arbeidsveld nu was gelegen nabij de zetelplaatsen van Maris en Mauve, maar om zijn schildersneigingen en het gewicht van zijn produktie nader te bepalen zou hij de direkte, evenwel jongere verwant van Roelofs, Grabriël en Weissenbruch kunnen genoemd worden. In deze kunst van een jongere generatie hebben we geen wenteling van idee, maar smaakverfijning en beschaving te konstateeren. En hierin onderscheidt zich Poggenbeek, al is hij allerminst een baanbreker of genie.

Dan nog in de aflevering een vervolggedeelte van Johan de Meester's Geertje, en de literaire kroniek van Kloos, die dit keer gaat over G. van Hulzen's Cinematograaf en Zondagsrust van Frans Coenen.

Kloos merkt in zijn bespreking op de punten van aanraking tusschen deze twee, onderling zoo verschillende, maar die volgens Kloos, samen hebben een in zeer veel overeenkomstige houding tegen het leven staan.

Ook Kloos komt in verzet tegen de wijze van kritiekschrijvers, zooals de heer Smissaerts het over 't werk van Coenen deed (in ons vorig nummer gereleveerd) Kloos zegt hiervan:

„Het is toch jammer, dat er nog steeds zooveel kritiek wordt geschreven, die niets anders is als de heftige uiting van een oppervlakkige oogenblikkelijke stemming, insteê van te wezen, zooals het moest zijn, een rijp, doordacht oordeel, dat van kennis van zaken en van een objektief, hoog inzicht getuigt.

O, die enorme verwatenheid, die erin ligt, om tegen een kunstenaar, die absoluut geen industrieel is, maar eenvoudig uitspreekt wat hij om zich henen waarachtiglijk ziet en dus ook voelt, — om tegen zóó'n echten kunstenaar te zeggen: Ik verbied u dit of dat te beschrijven, of zelfs maar te noemen, omdat het mij, teerhartig mensch, te *gevoelig* schokt. Zoo'n opstellen van publiekmaatschappelijke konventie-houding boven zelfs de meest gemodereerde en gekuischte waarheid-en-echtheid in de levende kunst, heeft er veel van of men tegen onzen Lieven Heer ging zeggen op een hoogen toon: „Gij geeft zooveel leelijks en gemeens in Uw schepping, dat wij U ernstig moeten verzoeken, U voortaan wat naar de konventie van mij en een paar mijner vriendjes te schikken, of anders stellen wij ons buiten de wereld en bestaat Uwe schepping volstrekt niet meer voor ons.

Taal en Letteren. *(I. M. N. Kapteijn, Leiden).*

De eerste aflevering van den nieuwen, den dertienden jaargang, opent met een beschouwend opstel van Dr. R. A. Kollewijn, over de verhouding van Hooft tot de beide meisjes Spiegel. De schrijver verklaart ons uit den speelschen dichttrant, dat deze liefde niet zeer diep, meer vluchtig geweest is.

Dan van Aug. Gittée, een opstel over middeleeuwsche Bibliotheken.

Van Dr. N. van Wijk, een studie over 't Westgermaansch ū + vokaal in het Nederlandsch.

Volgen weer mededeelingen, enz. Al lijkt

zoo'n aflevering niet zoo erg uitgebreid, als men het register van een vollen jaargang naslaat, dan ziet men eerst 't groote aantal belangrijke onderwerpen wat zooal behandeld werd!

Europa. (*Uitgave Blussé & Co., Dordrecht*)

't Beste stuk uit dit maandblad is „Misdaad" van Maxim Gorki. Met groote soberheid is hier gebeeld de verruwing, het gemakkelijk vervallen tot misdaad als de mensch een bruut en stommerik is. 't Gaat haast dan vanzelf.

De andere inhoud bestaat uit: Moeder, door W. M. von Waldrichem, Malgari uit het Italiaansch, een soort sprookje van Antonio Fogarzaro, waarvan moeielijk de beteekenis is te raden, tenzij dit, dat ieder slechts gelukkig kan worden in de eigen sfeer van geboorte. Dan van Carl Ewald een dierensprookje getiteld „de Zomer". En van S. S. Beyma een schets „Zaliger te geven dan te ontvangen". Volgt de boekbespreking.

Elzevier. (*Maatschappij „Elzevier", Amsterdam*).

Het schilderopstel is dit keer gewijd aan G. S. Roermeester, den kranigen meester in aquarel en zwart en wit, door Edw. B. Koster hier beschreven. Tal van illustraties naar Roermeester's teekeningen genomen, versterken den indruk dat hier in waarheid sprake is van een krachtig, forsch talent!

De heer N. van Wingen geeft ons een beschrijving over Djambi, met 19 foto's verlevendigd; van Wunderlich een aardig verlucht vervolg-opstel, over den pruikentijd. Dan van een die zich Certi Fines noemt, een schets „Lona", waarin enkele kwaliteiten van schrijftalent zijn te ontdekken, maar wat nog teveel verward zit in vage onduidelijke kompositie. Het begin is al heel vreemd. Daar wordt gesproken van een dokter die het instrument eenvoudig zette op hare borst, zonder dat wij van dat instrument of van de operatie ook iets nader merken.

Als we de geheele schets ten einde zijn, weten we nog niet hoe het daarmee is afgeloopen.

Dan nog is er een opstel van Dr. A. S. Kok, over Spaansche wijsheid. 't Betreft het boek met vertellingen „Graaf Lucanor", in de 14e eeuw geschreven, en mogen wij Dr. Kok gelooven, door de kunstelooze naïveteit en de onschuldige schalksheid nu nog een genot is te lezen, tusschen de overstelpende lectuur onzer dagen. Volgt de rubriek van de Redactie!

Vlaanderen. (*C. A. J. v. Dishoeck, Bussum*).

De tweede aflevering wordt bijna geheel ingenomen door Styn Streuvels, het vervolggedeelte en slot van de schets Joel.

Dan verzen van Lambrechts, van Willem Gyssels, van Caeser Gezelle. Van den laatstgenoemde geven we hier enkele regels over 't kind:

Wat peist, wat wilt, wat wenscht ge?
  Waar vandaan, en waar naar toe...
Of weet ge 't zelf te weinig,
  want ge nijpt uwe oogen toe,
nu dat gij eens van wal steekt
  en uwe eerste stappen waagt
Op 't luts paar waggelbeenen
  dat zoo log uw lichaam schraagt?
Komt hier dan, lamme kerel,
  blijf niet 't halverwege staan,
ge zult met kiel en masten
  nog eens achterover slaan.

In de kroniek bespreekt Prosper van Langendonck Guido Gezelle, die hij op één lijn met Vondel stelt; de levende dichters er buiten gelaten. Dan nog een verwijt aan Bouwmeester, dat hij bij het spelen van koning Oedipus in Belgie, de akteur door den artiest liet slaan.

Maar 't publiek draagt de grootste schuld. 't Is meer te doen om virtuositeit dan om hoog geestesgenot.

Volgt nog iets over het Lyrisch tooneel van Antwerpen, en een bespreking over 't boek van Lode Baekelmans: „De Waard uit De Bloeiende Egelantier".

Het nieuwe tijdschrift der Vlamingen ziet er verzorgd uit: wie onze taal, wie de Vlamingen wil steunen in hun strijd om 't Vlaamsch te behouden, te ontwikkelen, teekene in op dit tijdschrift. 't Wordt te Bussum bij Van Dishoeck uitgegeven.

* * *

Nu verder nog eenige tijdschriften.

In *Vragen van den Dag* bespreekt Dr. H. Blink land en volk van Venezuela, wat altijd nog lezers zal trekken, ook al krijgt de Venezuela-kwestie haar oplossing.

Van Tiesing is er een interessant opstel over het familieleven en nabuurschap in het oude Drenthe, de auteur schijnt met zijn provincie goed vertrouwd te zijn, hij schreef reeds meermalen er over en doet het onderhoudend.

Dan een opstel van den oud-Indischen arts P. Adriani over het lepra-gevaar voor Nederland en zijne Koloniën. Een Chinees

schijnt een middel tegen deze ziekte te hebben, hij vraagt er 100.000 gulden voor.

In aansluiting op het Gids-opstel van prof. Van den Berg, in 1900, schrijft nu iemand, die zich achter * * * verbergt, over de gevaren van het Pan-ismalisme op Ned.-Indischen bodem. Van M. W. Rotewougski een opstel over het dirigeeren (ook door Mr. Viotta in De Gids behandeld) en van Camille Melinard de psychologie van de leugen. Volgt de bibliografie en de rubriek „Van maand tot maand."

In *Den Gulden Winckel*, geeft de winkelier kennis, dat het debiet ver boven verwachting was, hopende zich in 1903 datzelfde vertrouwen waardig te maken. Een gelukkig verschijnsel voor dien winkelier!

In deze afl. o. a. een opstel van F. Smit Kleine over koning Oscar II van Zweden en Noorwegen, in diens kwaliteit van vorstelijk dichter.

Onder de talrijke afbeeldingen van schrijvers en schrijfsters, vermelden wij het portret van Augusta de Wit, de strenge, stoere, bijna klassieke kop trekt dadelijk onze aandacht.

„Den Gulden Winckel" heeft als gewoonlijk ook nu, een zeer gevariëerden inhoud.

Een enkele persoonlijke opmerking alleen: Zonder vergunning werd mijn naam als vaste medewerker op den omslag gedrukt, zonder mijn medeweten werd die naam weer geschrapt. 't Is geen ding om kwaad over te worden, vooral niet wat 't laatste betreft, maar 't blijft toch raar!!!

Eigen Haard. Venezuela, het land van Castro, vindt ook hier een beschrijving, met vele foto's verlevendigd.

In memoriam's zijn er over Dr. Schaepman, Geo Poggenbeek en over J. Vruchtman.

Wat nieuws is het in vermicellielijn omramen van foto's, die nu iets van beschilderde ouwerwetsche glashorretjes wegkrijgen. Velerlei is er nog: opstellen, novellen, illustratiën. Bij 't zien van een afbeelding der oude, eerste Beurs, die in 't midden ongedekt was, kan men 't bejammeren, dat ons geslacht zoo iets in de open lucht niet meer aandurft. Zeker, bij regenachtige dagen moest men zich dan in de galerijen behelpen, maar is dat nu een reden om bij mooi weer onze handelsmenschen in duffe lucht bij elkaar te duwen?

Te vermelden vallen nog de aardige portretten van drie dochters van den Regent van Japara.

De Aarde en haar Volken. In dit nummer wordt Denemarken besproken, te beginnen met Kopenhagen, door Charles Berchon. Jammer, dat de beschrijving niet van een Hollander is. De kijk op vele dingen, die ons interesseeren, zal van een Franschman gewoonlijk anders zijn, hoe goed deze het dan ook doet.

De Natuur, maandschrift voor natuurkundige wetenschappen, begint een opstel over den Simplon-tunnel, de nieuwe verbinding van Zwitserland met Italië, konkurrent van den Gothard-tunnel. Het opstel is met houtgravuren veraanschouwelijkt. Over de visschershaven te Scheveningen schrijft de ingenieur H. Everwijn practisch-duidelijk. De heer J. Daalder Jzn. beschrijft ons een en ander over de verschillende soorten der zwaluwen. Van Dr. R. G. Rijkens is er een interessant opstel over de funktie van de schildklier van ons lichaam. Ook nog een epistel over de verbeteringen aangebracht bij het elektrisch booglicht. Dit nummer is inderdaad zeer belangrijk.

Album der Natuur heeft dit keer een opstel van Prof. Hugo de Vries, een zijner redakteuren, over twee nieuwe mutatiën op het bekende leeuwenbekje. Bloemenliefhebbers zullen dit gaarne willen lezen.

Van Hendrik van Balen een opstel over den koningstijger; dan nog mededeelingen.

Teekenen des Tijds. In dit tweemaandelijks tijdschrift, in vrijzinnig godsdienstigen geest, heeft Jörn Uhl, het succesboek in Duitschland, ook zijn intreê gedaan. 't Is een toespraak door den heer P. B. Westerdijk gehouden. Verder is de inhoud:

Zijn wij geloovigen of ongeloovigen? door F. C. Fleischer. Handenarbeid voor kinderen door Gees H. Nauta. Mijmeringen. (Nederigheid) door C. G. Chavannes. Boekaankondiging en kroniek.

Lichtstralen geeft tafereelen uit de vervolgingen der Zendelingen in China, wat menigeen kan interesseeren.

De Repliek van Fred. van Eeden. Van Eeden's antwoord op v. Deyssel's afstraffing, in de XXste Eeuw geweigerd, is bij W. Versluys verschenen. Van Deyssel had, naar onze meening dat verweer niet moeten weigeren, te meer waar hij de eerste opstellen aannam. Mogelijk heeft hij hiermee de kwestie willen sluiten, aan v. Eeden het laatste woord latend, waartoe hij misschien minder gereedelijk kon overgaan, indien hij in zijn eigen tijdschrift v. Eeden gelegenheid gaf zich nog eens te ontboezemen. Toch lijkt

het ons, dat het plaatsen hoe dan ook, beter ware geweest.

Van Eeden begint nu met een en ander uit een te zetten, zegt dat de botsing moest komen.

Nederland. (*Loman en Funke, Amsterdam*).

Over een meisje uit den harem, door Virginie Loveling ontmoet, gaat het eerste verhaal in deze aflevering, of liever niet over het harem-meisje, maar over haar zelf, terwijl zij op een Engelsche boot in de gelegenheid was iets naders omtrent zoo'n meisje, bestemd voor den harem, te kunnen gewaar worden. Zij liet zich door de Engelsche pruderie en de konventie, die daar iets onwelvoeglijks in zagen, gewoon terughouden.

Is dit werkelijk zóó, dan was 't beter geweest dat Virginie Loveling er maar over gezwegen had. Een auteur, die zijn terrein van waarnemingen door het leelijk kijken van een paar droge tantes laat beperken, is niet waard een pen in handen te kunnen houden. Liever willen wij dan ook maar aannemen dat Virginie Loveling het geval werd verteld, en dat zij 't nu uit de tweede hand, zoogenaamd alsof zij 't zelf meêmaakte, tot een schets verwerkte.

Van Rachel Brandon is er het begingedeelte van een novelle of roman. „Een huwelijk" is niet onverdienstelijk, misschien een beetje te vlug geschreven, maar wat zich wel lezen laat.

Van Elka een schets over een meisje dat haar verloofde den bons geeft en een maand later sterft. De auteur schetst ons alleen die twee feiten, verzuimt ons 't verband te geven. Erg jammer!

Dan van S. Kalff een breedvoerige studie, in causerie-stijl, over een onzer Indische landvoogden, den belangrijksten misschien, Mr. Joan Maetsuiker, die het regentschap 25 jaar volhield.

Volgt nog poëzie van Pol de Mont, Jacob de Haan; en de kroniek van Mr. van Lochem.

Onze Eeuw. (*De Erven Bohn, Haarlem*).

Onze Eeuw begint met een novelle van Mevr. P. Smissaert-Boogaert, die hoewel van geen bijzondere hooge literaire waarde, zich toch aangenaam lezen laat. 't Is een geschiedenis, of liever geen geschiedenis, want de krisis voorkomt het, enfin een geval van een vrouwtje uit den gelukkigen kring, waar ze niet behoeven te werken, en die op het gelukkig oogenblik tot het inzicht komt, dat ze toch van haar man houd, wat ze eerst meende van niet.

Hoe de psychologie belangrijk kan zijn, over menschen, waarvan het belangrijkste in 't leven, den arbeid, ontbreekt en hoe menschen, die zelf werken, nietsdoeners belangrijk kunnen vinden, dit schijnt de auteur nog niet te begrijpen. Was dit wel het geval geweest, dan zou Mevr. Smissaert als uitgangspunt hebben genomen, dat het rijke nietsdoen des duivels oorkussen is, waarmede de psychologie een heel ander aanzicht zou hebben gekregen. Wat er nu nog goed in is, uitgaande van de stelling dat woorden wekken en voorbeelden trekken, van toepassing voor hen die in staat zijn het reëele zóódanig weer te geven dat de voorstelling der feiten negatief werkt, gelijk het geval is bij realistische boeken, dit is in deze novelle: De ongezochte moraal, als tegenstelling van het bekende mariage à trois, zonder welke geen Franschman een boek bijna ken schrijven, hier van Baaxem in den mond gelegd, namelijk dat zijn vriends vrouw hem heilig blijft.

Dan is er in de afl. een statistische natuurbeschouwing, door Dr. J. D. van der Waals Jr. Een politieke beschouwing van Jhr. Mr. D. J. de Geer, als Een Morgenneveling getiteld.

De heer G. F. Haspels bespreekt in een uitvoerig, soms wel eens wat vaag opstel, het gemis aan humor in onze literatuur. De schrijver, men merkt dit, zou gaarne hiervan wat meer ten onzent wenschen, maar hij is te verstandig als literator, te begrijpen dat men alleen die gave kan weergeven als die aangeboren is. Dat onze tijd, waarin het sociale bewustzijn zoo sterk opleeft, waardoor helaas velen den lust tot lachen en humoristisch-zijn vergaat, ver hiervan afstaat, wordt waarschijnlijk door den heer Haspels wel gevoeld, maar zeker niet voldoende betracht. De literatuur zoo die echt is, zal altijd zijn een afkaatsing, een weergave van den tijd waarin zij ontstaat.

Dan nog een opstel over Denemarken en zijn volks-hoogescholen, door Dr. Edv. Lehmann.

Verder van Dr. K. E. W. Strootman een beschrijving van 't leven en de laatste reis van Winckelmann, den grondlegger der wetenschappelijke archaeologie, die te Triest door een hebzuchtig-stommen Italiaan, om een paar goudstukken te kunnen stelen, werd vermoord.

Eindelijk nog een gedicht „Najaarslaan", van iemand die zich schuil houdt onder de initialen E. V. en een gansche rij boekbesprekingen.

G. v. H.

B
OFFOR

Naar een *Foto.*

DE WATERDRAAGSTER.

Het steenen kampement te Tebing-Tinggi.

Het Soldatenleven op een Buitenpost in Oost-Indië [1]

DOOR

N. VAN WINGEN
Luitenant der Infanterie.

Hoewel het leven van den soldaat op een buitenpost in Oost-Indië uiterst eentonig is en weinig stof levert, voor een opstel vol van meldenswaardige voorvallen, zijn huisvesting, verpleging, amusementen en vele andere zaken, zoo geheel en al verschillend van die van den soldaat in Nederland, dat het misschien toch wel eenig nut heeft, den Hollandschen lezer met dat leven eens nader te doen kennis maken.

Aanleiding te meer zal daartoe zijn, wanneer men weet dat veel van wat we hier mededeelen, ook geldt voor het leven van den soldaat in Oost-Indië in 't algemeen.

Alvorens hierop echter in te gaan, waarbij vooreerst nog op den voorgrond moet gesteld worden dat in dit opstel meer, om zoo te zeggen, de dagelijksche huishoudelijke bezigheden en niet de oefeningen waarmede de soldaat wordt opgeleid voor zijn vak (daar deze weinig of niet verschillen met die in Nederland) zullen behandeld worden, diene als inleiding vooral het navolgende:

Met den buitenpost in deze beschrijving genoemd, wordt bedoeld de diep in de binnenlanden van Sumatra gelegen militaire post Tebing-Tinggi.

Tebing-Tinggi is de hoofdplaats van de gelijknamige assistent-residentie, een der 7 afdeelingen van het gewest Palembang, een residentie in oppervlakte ongeveer 4 maal zoo groot als Nederland.

[1]) Met foto's vervaardigd door den Heer F. van Leeuwen, postchef te Tebing-Tinggi.

Geheel onjuist lijkt de uitdrukking „diep in de binnenlanden gelegen" niet, wanneer men weet dat Tebing-Tinggi op 165 paal [1]) of 310 K.M. gelegen is van de hoofdplaats Palembang, op de oostkust van het eiland Sumatra, en op 79 paal of 146 K.M. van de hoofdplaats Benkoelen op de westkust (de afstand Groningen—Maastricht bedraagt 312 K.M.). Om van uit Benkoelen, dat dichterbij gelegen is, Tebing-Tinggi te bereiken, zou men het Barisangebergte moeten overtrekken; vandaar dat de reis in den regel geschiedt van uit Palembang. Met een rivier-stoombootje vaart men eerst de „Moesi" (de grootste rivier van Palembang) en daarna een zijtak de „Lamatang" op, tot aan de controleursstandplaats Moeara-Enim.

Deze reis vordert een 3 à 4 dagen. De tocht wordt nu verder over land, langs goed onderhouden grintwegen, voortgezet met een reiswagen bespannen met 3 paarden. Hiermede bereikt men in 4 dagen Tebing-Tinggi. Hoewel Tebing-Tinggi zelf aan de rivier de „Moesi" gelegen is, kan men deze plaats, tengevolge van de vele stroomversnellingen, niet rechtstreeks met een stoombootje naderen. Voor prauwen, weinig diep gaande vaartuigen, is dit wel mogelijk. Stroomopwaarts moeten deze prauwen geroeid of geboomd worden. De reis duurt dan officieel 30 à 40 dagen. Het is echter volstrekt geen uitzondering, wanneer zij eerst na 100 dagen ter plaatse aankomen.

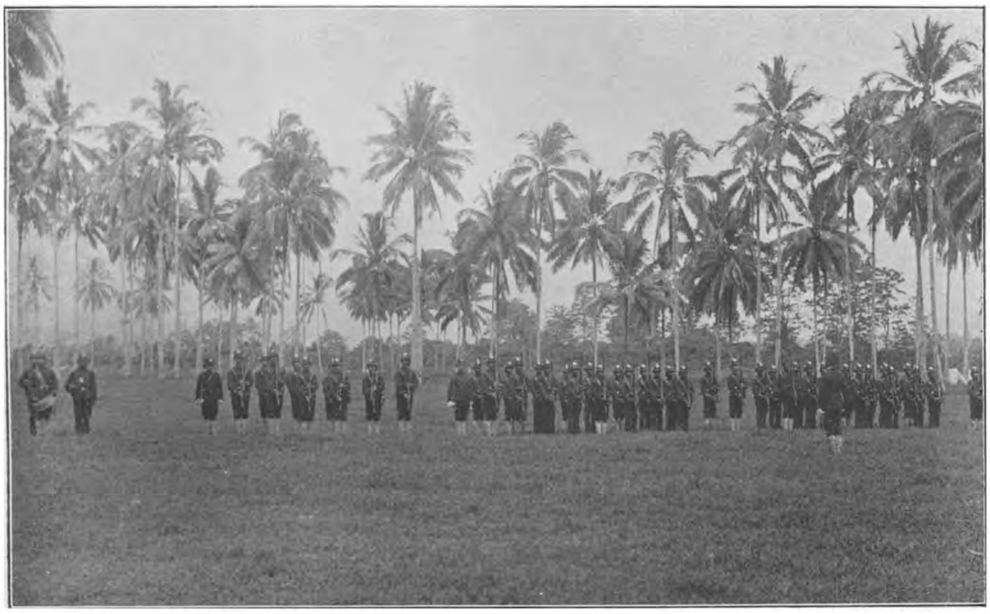

De troep thuiskomende na de dagelijksche oefening en zich voor de benting nog even oefenende.

Stroomafwaarts, waarbij men de prauw met riemen op den stroomdraad houdt, duurt de reis van Tebing-Tinggi naar Palembang 5 à 6 dagen. Wanneer men nu nog verder weet, dat deze plaats ook telegraphisch verbonden is met Palembang en Benkoelen en aan de lijn ligt, die in de lengte over geheel Sumatra loopt van Telok-Betong naar Oleh-leh, welke lijn verder met onderzeesche kabels verbinding heeft met Java en Penang en daardoor dus ook met Europa, dan kunnen wij zeggen

[1]) Een Sumatrapaal is ± 1855 M. lang.

dat Tebing-Tinggi niet geheel en al geïsoleerd ligt.

De plaatsing van garnizoen dagteekent daar reeds van de eerste helft van de 19de eeuw. Tijdens de onlusten in de bovenlanden van het gewest Palembang, gedurende de jaren 1838—1851, vond de toenmalige luitenant-kolonel De Brauw, de leider der troepen tot beteugeling van den opstand, het noodig, op eenige punten in het binnenland vaste garnizoenen te leggen, van waaruit de operatiën gemakkelijk zouden kunnen geschieden.

Daar Tebing-Tinggi een strategisch punt van belang was, — de „Moesi" is tot daar op te varen en de wegen naar Benkoelen, Palembang en Moeara-Bliti komen hier te samen — besloot de overste De Brauw er een troepenmacht te legeren.

In 1848 ging men over tot het bouwen van het tegenwoordig nog bestaande steenen kampement. Het garnizoen in den loop der tijden, nu eens wat meer dan wederom wat minder sterk, bestaat tegenwoordig uit 1 kapitein en 2 luitenants der Infanterie, 1 officier van gezondheid benevens 30 Europeesche en 90 Inlandsche militairen (het kader, onderofficieren en korporaals daaronder begrepen.)

Onmiddellijk na de oprichting had men hier zeer veel last van kwaadaardige koortsen, vermoedelijk tengevolge van een belangrijk grondverzet. Vooral de Europeanen hadden hiervan in 't bijzonder te lijden, zoodat men eens verplicht is geweest een Europeesche compagnie in haar geheel naar Palembang over te plaatsen, om te voorkomen dat zij totaal uitstierf. Later werd de gezondheidstoestand hier veel beter, ja tegenwoordig staat Tebing-Tinggi zelfs op den klimaatstaat aangegeven als een herstellingsplaats, zeer geschikt voor beri-beri-, koorts- en buiklijders. Dank zij het gebergte, dat zich bijna onmiddellijk ten westen van den post, een 1000 à 1500 voet boven de vlakte verheft, waait er meestal een frissche bergwind en is de temperatuur er koel. Temperaturen 's morgens en 's avonds van 72° Fahr. zijn volstrekt geen uitzondering.

De zieke soldaten voor gezondheidsredenen naar Tebing-Tinggi overgeplaatst, knappen hier meestal dan ook merkwaardig snel op en maken spoedig wederom vermoeiende marschen door zwaren „rimboe" mede. De officier van gezondheid heeft in den regel slechts een gering aantal patiënten onder behandeling. Ruimte is er anders genoeg, bijna de geheele westerface van het kampement is tot hospitaal ingericht, maar niettegenstaande de ruime zalen en een aardig daarvoor aangelegd rozetuintje, staan gelukkig meestal alle lokalen ledig.

Na deze noodige inleiding tot het eigenlijke onderwerp terugkeerende, zoo werd dan reeds in den aanhef medegedeeld, dat vele zaken den soldaat betreffende geheel verschillend zijn met die in Nederland.

Behalve dat het samenleven met inlandsche vrouwen op de chambrée reeds dadelijk een geheel ander cachet aan het kazerneleven geeft, is ook de verhouding tot de officieren eene andere dan die in Holland. Op zoo'n buitenpost liggen meestal de woningen van deze officieren in het kampement. Door een smalle strook gronds, een dunnen steenen muur of houten schutting zijn officierswoningen en chambrées van elkaar gescheiden. Om het kampement te kunnen verlaten, moet de soldaat dikwijls geheel of gedeeltelijk langs die woningen loopen. Alle signalen betrekking hebbende op den dienst, worden door de officieren gehoord. Gevoelt de soldaat behoefte een vroolijk lied te zingen, het wordt gehoord. Mocht hij ruzie willen maken met zijn kameraden, het is onmiddellijk bekend. Omgekeerd ziet de soldaat veel meer van zijn officieren dan in Holland. Men leert elkaar beter kennen, beter beoordeelen, er ontstaat eene meer nauwe verhouding. Een groot verschil met Nederland, waar na afloop van de oefeningen of van verplichtingen, opgelegd door den „Inwendigen Dienst," de officier de kazerne en het leven daarin verlaat, om eerst den volgenden dag terug te keeren.

Ook moet men hierbij niet vergeten, dat zoowel de Europeaan als de inlander vrijwilliger, dus beroepssoldaat is. Hij moet

een veel grooter aantal jaren in de kazerne doorbrengen dan bijv. de milicien (in aantal het talrijkst) die, wel is waar, verplicht is in de kazerne te eten en te slapen, maar aan een tehuis zal hij meestal niet denken. Wanneer de dienst is afgeloopen en hij krijgt vrij, dan zal hij de kazerne in den regel zoo gauw

De feesttafel der onderofficieren en manschappen op 31 Augustus 1902.

mogelijk verlaten om bij ouders, vrienden of kennissen zijne vrije uren gezellig door te brengen. Het militair tehuis staat voor hem open, publieke vermakelijkheden kan hij bezoeken. Wat echter veel belangrijker voor hem is, hij kan menschen vinden van zijn stand in de maatschappij. Hij dient het land dus wel als soldaat, maar meer tijdelijk, hij blijft midden in de hem omringende maatschappij staan, waarvan hij steeds een deel blijft uitmaken.

Voor den Europeeschen soldaat op den buitenpost niets van dat alles. Met z'n lotgenooten vormt hij een afzonderlijk geheel. Buiten het kampement vindt hij geen menschen van z'n eigen stand, of menschen die hem zouden kunnen of willen ontvangen. Voor den gezelligen omgang is hij dus alleen aangewezen op zijn kameraden.

In zekeren zin geldt dit ook voor de inlandsche soldaten op den buitenpost, wanneer de, om het kampement wonende bevolking niet van denzelfden landaard is.

Ook hij is dan meer gebonden aan het kampement wat z'n leven betreft. Zijn daar nu ook vrouwen en kinderen, dan krijgt het geheel meer een weinig van een groot huisgezin, al is dit dan ook met al z'n lief en leed. Er ontstaat daardoor echter een band, een kleine maatschappij met afzonderlijke belangen. Daarin voelt de soldaat zich thuis en het is een feit dat de eenmaal in dienst getreden inlander meestal soldaat blijft, ook na afloop van z'n eerste dienstverband.

Uit alles kan men den indruk krijgen, dat dit soldaat zijn, nu eenmaal z'n leven en bestaan is geworden. Hij kan zich moeilijk meer buiten deze militaire maatschappij denken.

Wanneer dus deze vrouwen alleen maar een gezelliger aanzien aan het kampement

gaven, waardoor de soldaat dit meer als z'n tehuis ging beschouwen, dan dunkt mij zouden zij al recht van bestaan hebben; er zijn echter nog vele andere factoren die deze aanwezigheid wenschelijk en noodig doen zijn, zoowel in het kampement als te velde.

Materieel krijgt de soldaat het zeer zeker veel beter. Evengoed als hare Europeesche zuster verstaat de inlandsche vrouw de kunst, manlief dát te laten doen wat zij noodig is, bijna altijd gedragen de vrouwen zich kalm en ordelijk, maar soms gebeurt het wel eens, dat men op het rapportuur een vrouw op het bureau van den kapitein ziet verschijnen en, naar gelang van het ernstige van de overtreding, volgen één of meer dagen strafcorvée (wieden van gras, schoonmaken van vertrekken, enz.)

Op diensturen door den commandeerenden officier te bepalen, mogen vrouwen zich niet in het kampement ophouden, met uit-

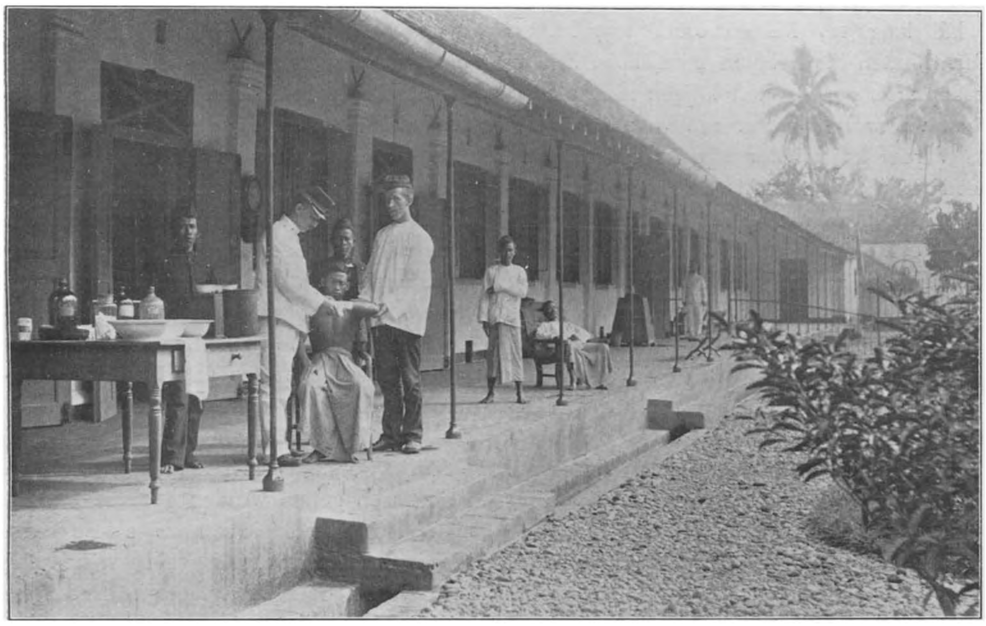

Het Hospitaal, de Officier van Gezondheid behandelt de patiënten.

wil en hem te weerhouden van het plegen van strafschuldige feiten. Dit geldt nog meer voor den Europeaan dan voor den inlander. Merkwaardig is het soms te zien hoe een Europeaan, die, toen hij alleen leefde zich schuldig maakte aan dronkenschap, of slecht oppaste, kalm en oppassend wordt, wanneer hij een vrouw heeft.

Kleine vergrijpen zooals onderlinge ruzie, vechten, verontreinigingen van de chambrée, verstoren van de rust, worden door den compagnies-commandant gestraft met corveeën.

Niet dat deze bepaling nu bepaald zoo zondering van de vrouwenloods.

Tengevolge van deze bepaling vindt men, wanneer de officier van de week des morgens bij het soepeten de chambrée inspecteert, daarop geen vrouwen of kinderen.

Deze bevinden zich dan in de vrouwenloods, eene, in verband met het aantal vrouwen, min of meer groote overdekte ruimte. Zooveel mogelijk vindt iedere vrouw daar een kookgelegenheid, terwijl er tevens rustbanken en tafels zijn geplaatst.

Daar op sommige plaatsen deze vrouwenloodsen niet groot genoeg waren om alle vrouwen daarin een plaatsje te kunnen

geven, is nog niet lang geleden er van hooger hand op aangedrongen, deze loodsen zoo noodig grooter te doen maken.

De inlandsche soldaten hebben geheel andere slaapplaatsen dan de Europeanen. Deze laatsten hebben evenals in Nederland, een ijzeren krib met stroozak en hoofdkussen. Hierbij krijgen ze nog een tikar (gevlochten stroomat) en een sprei. In een koel klimaat wordt nog een wollen deken verstrekt. De inlanders daarentegen krijgen houten slaaptafels. Op twee evenhooge schragen (hoogte ± 1.2 M.) rust een houten blad lang 1.9 M. en breed 1.57 M. Op dit houten blad slapen 2 fuseliers. Zijn er slaaptafels genoeg dan krijgen soldaten die een vrouw hebben, er een voor zich zelf.

Verder krijgt ieder man een hoofdkussen, een tikar en sprei. Als een soort van welgesteldheid of luxe geldt nu het bezit van een bultzak op de slaaptafel en van een groot aantal kussens met helderwitte sloopen. Soms ziet men 5 of nog meerdere kussentjes op elkaar gestapeld aan het hoofdeinde.

Zijn de vrouwen een gewichtige factor voor het leven in het kampement, een uitstekende menage kan niet minder veel bijdragen tot den goeden geest bij een troep.

De soldaat heeft zoo bitter weinig genoegens op den buitenpost, dat hij zijne volle aandacht kan wijden aan z'n maag. Voor lekker, smakelijk eten is hij bijzonder gevoelig. De zuiver materieele genoegens worden bij hem langzamerhand hoofdzaak. Een compagniescommandant die hart heeft voor zijn ondergeschikten, stelt alles in 't werk om de menage zoo goed mogelijk te doen zijn.

„Wenn man eine Armee bauen will, so muss man mit dem Bauche anfangen, denn dieser ist das Fundament davon, sagte der grosse Armee erbauer Friedrich II."

Daarin ligt veel wat waar is, een commandant van een troep, die onverschillig is omtrent de qualiteit en quantiteit van het voedsel zijner ondergeschikten, beseft zijne verplichtingen nog niet ten volle.

Daar echter op een buitenpost verschillende artikelen zeer moeilijk, tegen hoogen prijs, ja soms in 't geheel niet te verkrijgen zijn, vindt men op die posten in den regel een tuin waarin verscheidene soorten van groenten worden geteeld; soms ook een klapper aanplant. Een soldaat, vroeger landman of tuinman van zijn beroep, is er allicht te vinden en dank zij den vruchtbaren bodem en het goede klimaat, levert de tuin niet alleen al spoedig genoeg groenten, kruiden en klappers op voor de menage, maar ook om te verkoopen aan personen buiten de menage. Er ontstaat al gauw een fondsje om op feestdagen de menage te kunnen verbeteren.

Zoo is ook bijna iedere buitenpost in het bezit van een min of meer uitgebreiden veestapel. De troep is dikwijls niet sterk genoeg om iederen dag eene koe te kunnen slachten.

Soms wordt dus officieel door den aannemer om de 3 dagen slechts geslacht. Beschikt men nu over een veestapel dan draagt deze wederom veel bij om de menage aanzienlijk te verbeteren. Groote kosten voor het bouwen van stallen enz., behoeft men niet te maken.

Met bamboe, rottan en alang-alang, materialen die men in de „rimboe" kan vinden, verricht men wonderen en in korten tijd zijn de stallen in gereedheid. Een paar varkens en geiten worden gekocht en dank zij de groote snelheid waarmede deze dieren hier in Indië zich vermenigvuldigen, beschikt men weldra over een vrij grooten veestapel. Door den verkoop van varkens, bijv. aan de Chineezen, krijgt men geld in kas om een paar koeien te koopen en bij een goed beheer en een weinig overleg, bij den verkoop van melk en vleesch, komt men al spoedig zoo ver, dat er wekelijks voor de Inlandsche soldaten een geit, voor de Europeanen een varken kan geslacht worden.

Tevens dragen de aanwezige gelden van dat tuin- en veestapelfonds er veel toe bij, het materieele leven van den soldaat te verbeteren. Bij feestelijke gelegenheden zijn er steeds gelden beschikbaar om prijzen te koopen voor wedstrijden enz. enz.

Zijn de omstreken van een buitenpost rijk aan groot wild (zooals die van Tebing-Tinggi aan wilde varkens), dan helpt ook

de bevolking een handje mede om voor de Europeanen de menage te verbeteren. Deze varkens veroorzaken dikwijls groote schade aan de te veld staande gewassen. De inlander voert dus een verdelgingskrijg tegen die dieren In de binnenlanden is het moeilijk om kruit te bekomen. Wanneer hij nu weet, dat hij voor ieder varken dat hij in de benting brengt, wat kruit krijgt en *f* 1.00 of *f* 0.50 voor draagloon, dan komt hij soms van uren ver de geschoten dieren brengen; want om ze zelf op te eten dat verbiedt hem zijn godsdienst. Voor de Europeanen is zoo'n 80 of meer kilogrammen wegend varken een buitenkansje. Het witte harde vleesch smaakt overheerlijk.

De menage nu voor den soldaat is in Indië anders ingericht dan in Nederland.

Het gouvernement verstrekt sommige levensmiddelen in natura. Deze zijn per man en per dag de navolgende:

Voor den Europeaan:

0.45	KG.	Rijst.
0.30	„	Vleesch (Rund- of Buffel-).
0.03	„	Koffie.
0.025	„	Zout.
0.05	„	Versch Varkensvleesch.
0.015	L.	Petroleum.
0.01	„	Azijn.
0.08	KG.	Boonen (bruine of witte).
0.005	„	Thee.
0.2	KG.	Versch Brood.
0.003	M^3.	Brandhout.

Een kijkje in de chambrée, bewoond door inlandsche fuseliers.

Voor den Inlander:

0.65	KG.	Rijst.
0.24	„	Vleesch (Rund- of Buffel-).
0.03	„	Koffie.
0.025	„	Zout.
0.04	„	Visch.
0.01	L.	Petroleum.
0.006	„	Azijn.
0.025	M^3.	Brandhout.

Deze hoeveelheden zijn wat rijst, koffie en zout betreft veel te ruim berekend. De

compagniescommandant kan voor hetgeen aan van landswege te verstrekken vivres — voor zoover die door een aannemer worden geleverd — minder wordt ontvangen dan met het bestaande tarief overeenkomt, op het einde van elke maand van landswege betaling erlangen. De daarvoor te ontvangen gelden worden gestort op de menagerekening. Verder mag per dag een gedeelte van de soldij (echter nooit meer dan de helft van die van den minst bezoldigden soldaat, die aan de menage deelneemt), worden ingehouden.

De Europeesche en de Inlandsche soldaten houden nu ieder afzonderlijk menage, alleen bij hooge noodzakelijkheid mogen manschappen van verschillenden landaard tot de menage worden vereenigd.

Op Tebing-Tinggi bedragen deze inhoudingen op de soldij voor de menage, van den Inlandschen fuselier 8, van den Europeeschen fuselier 16 centen per dag. Aan het einde van iedere vijf dagen ontvangen zij dus nog respectievelijk 65 en 85 centen zakgeld.

Dat deze inhoudingen voor Tebing-Tinggi gelijk zijn aan het daarvoor aangegeven maximum, is geen wonder, wanneer men weet dat de transportkosten naar deze plaats buitengewoon hoog zijn. De vracht per pikol (± 60 KG.) bedraagt van Palembang naar hier gemiddeld *f* 6.—

De vrouwenloods, vrouwen te midden van hare dagelijksche bezigheden.

Een kilogram aardappelen kost 20 cent, een pikol rijst *f* 7.50 (op Java bijv. ± *f* 3.50) een kip 80 cent (op Java ± *f* 0.20) een ei 5 cent, een blik petroleum inhoudende ± 18 liter *f* 3.50, vleesch *f* 1.— per KG.

Ten slotte valt nog op te merken, dat vrouwen en kinderen in den regel niet in de menage worden opgenomen. Verlangen zij dit, dan wordt voor eene vrouw tien, voor een kind drie cent in de 5 dagen in de menage betaald.

Wordt aan goedoppassende soldaten

toegestaan buiten de menage te zijn, dan worden de vivres of in natura verstrekt, óf zij ontvangen een daarvoor vastgesteld geldswaardig bedrag. Wordt een soldaat in een ziekeninrichting of gezondheidsétablissement verpleegd, dan kan de verpleging van de vrouw kosteloos uit de menage geschieden.

Werd reeds in dit opstel er op gewezen hoe bitter weinig de soldaat op den buitenpost afleiding kan vinden, daar hij voor den omgang geheel is aangewezen op zijne kameraden, tevens moet opgemerkt worden dat door het Rijk en door de Chefs alles in 't werk gesteld wordt om hem het verblijf in het kampement zoo gezellig mogelijk te maken. Beginnen wij met de woonplaats zelve. Het kampement is in den regel ruim en luchtig gebouwd, alle vertrekken gelijkvloers. De vertrekken zijn met flinke openslaande ramen, groot en hoog. Wat een verschil met de oude kloosterachtig uitziende, bouwvallige kazernes in sommige garnizoensplaatsen van Nederland (de, in den laatsten tijd nieuw gebouwde kazernes buiten rekening gelaten).

Wat kunnen deze kazernes met hunne weinige ramen, donkere trappen, lage kleine kamers, zonder licht en lucht, niet dikwijls een troosteloozen droevigen indruk maken.

Vervult in Nederland de slaapzaal van den soldaat ook in den regel de functiën van poets- en eetzaal, huisvertrek en wat al niet meer en staat voor den soldaat alleen de cantine open wanneer hij, in de kazerne verblijvende, toch eens ergens anders wil vertoeven, hier in Indië, zelfs op zoo'n kleinen buitenpost, is alles veel geriefelijker ingericht.

Behalve in de slaapzaal, met de daarvoor gelegen galerij met tafels, banken en lampen, kan hij een zitje zoeken in het dagverblijf.

Het zoogenaamde dagverblijf is een ruim luchtig vertrek waarin tafeltjes en stoelen zijn geplaatst. Men zou kunnen zeggen een soort van woonvertrek. De soldaat mag daar luchtig gekleed (slaapbroek en kabaai(komen. Voor zeer geringen prijs kan hij van den dagverblijfhouder koffie, thee of alcohol vrije dranken koopen. Tevens is er gelegenheid om met de kameraden te kaarten, dammen, enz. enz.

Behalve dit verblijf heeft hij, evenals de soldaat in Nederland, de cantine, waar hij op bepaalde uren van den dag ook sterken drank kan koopen. Er zijn voor zijn gebruik steeds biljart, muziekinstrumenten (speeldoos, harmonica) gebruikelijke spelen (dam-, domino-, schaak-, enz.) en kegelbaan ter beschikking. Een ruime, luchtige gymnastiek- en schermzaal staat den geheelen dag voor hem open. Verder vindt hij in de cantine jachtgeweren en ammunitie wanneer hij wil gaan jagen. De geweren worden hem gratis afgestaan, hij is alleen verantwoordelijk dat zij schoongemaakt en niet defect, terug gegeven worden. De patronen zijn voor kostprijs te koop. Van deze geweren wordt gelukkig zeer veel gebruik gemaakt. Behalve dat de jacht als sport uitstekend en juist voor den militair veel nut afwerpt, geeft zij hem meteen gelegenheid de omstreken van het garnizoen goed te leeren kennen, niet eens nog gesproken van de groote afleiding en emotie die zij hem kan brengen.

De omstreken van Tebing-Tinggi zijn rijk aan groot wild; het is volstrekt geen uitzondering wanneer er nu en dan een olifant wordt geschoten. Niet dat dit nu dagelijks voorkomt maar in de laatste 2 jaar bedroeg het totale aantal toch ongeveer nog 20 stuks. Daar de olifanten, wanneer zij zich in de omstreken ophouden groote schade toebrengen aan de te veld staande gewassen, komt de bevolking al gauw de hulp inroepen van den militairen commandant. Aan kalme, bedaarde soldaten wordt dan vergund onder een of meer officieren op jacht te gaan. De jacht blijft natuurlijk altijd gevaarlijk, zij geeft dit voordeel dat men elkaar leert kennen en weet wat men aan elkaar in tijd van gevaar geeft. De laatste olifantenjacht te Tebing-Tinggi had plaats 2 dagen na het Paaschfeest van dit jaar.

's Morgens bij het schijfschieten kwam de bevolking waarschuwen dat er op ongeveer 5 K. M. afstand olifanten de aanplantingen verwoestten. Na afloop van den dienst, ongeveer tegen half elf, trokken 3 officieren, de dokter en 6 man er op uit.

Kegelclub „Jumbo", opgericht door Europeesche militairen van het Garnizoen te Tebing-Tinggi.

Na een uur bereikte men de plaats waar de olifanten het laatst gezien waren. Van daar liep een breed spoor de rimboe in. Alles was platgetrapt, boomen omvergehaald, hier en daar lagen groote hoopen uitwerpselen. Nadat dit spoor ongeveer een half uur gevolgd was, waarbij de jagers met éénen marcheerden, hoorde men plotseling op de rechterflank een geducht gekraak. Achter in de colonne riep men „een olifant" en jawel, met opgeheven slurf kwam een reusachtig groote olifant op de jagers afgestormd. De commandant had nog tijd te roepen: „Maak front naar den olifant, knielen en alleen hij die den kop kan zien, schieten." De olifant was nog 20 pas van de jagers af, toen er 5 schoten knalden. Als door den bliksem getroffen, zakte de kolossus ineen. Voorzichtig werd nu genaderd, maar het beest bleek al dood te zijn. Van de 5 kogels hadden er vier den kop getroffen. Jammer, met het oog op de tanden, bleek het gedoode dier een reusachtig wijfje te zijn. Er werd vervolgens bericht naar de benting gezonden, terwijl de jagers de kudde verder achtervolgden. Deze was echter te veel voorgeraakt, zoodat na een paar uur de jacht gestaakt werd. Toen de jagers op de oude plaats terug kwamen, waren reeds vele nieuwsgierigen toegestroomd en was ook de postchef met z'n camera verschenen. Van het geheel werd nu een kiekje genomen.

Aan de *Deli-Courant* van den 13en December 1902 ontleenen wij nog het volgende:

Dat er op Sumatra's Oostkust nog olifanten zijn, bewijst o. a. de laatste, gelukkige, maar nogal emotievolle jacht van den heer Klink, die een dag of 3 geleden gewaarschuwd werd, dat er olifanten in het bosch waren.

De heer K. er op uit, gevolgd door den heer Höhr. Aan het bosch gekomen, werd dit omgedreven door Maleiers, en weldra zag men aan het wiegelen van groote

boomen, dat de beestjes daar aan 't knabbelen waren. Na 't lossen van een paar schoten door de Maleiers, vertoonde zich toen, na een geweldig gekraak, weldra de eerste dikhuid op de vlakke lalang en richtten de beide heeren hun schoten op het geweldige beest, hetwelk al heel gauw neerstortte. Een geweldig mannetje.

Overweldigend en min of meer angstwekkend was toen het in vliegenden ren deboucheeren op de lalang van meer dan een 50 van die groote, logge gevaarten, die, terwijl de grond dreunde als bij een aardbeving, onder een sterk getrompetter wegvluchtten.

Terugkeerende door het bosch, het geweer over den schouder, werden de beide jagers plotseling opgeschrikt door iets enorms, iets grijs, hetwelk hen met logge schreden snel naderde. Geen 20 meter voor hen uit arriveerden één, twee tot en met vier olifanten, en de heer K. had nog juist den tijd om in den eersten schrik een viertal schoten te lossen, die, gevolgd door vier andere van zijn metgezel, het dier gelukkig vrijwel voor hun voeten deden neerstorten. De drie anderen kozen het hazenpad, doch naast den gedooden olifant stond 'n kleintje van nog geen 3 voet hoog en keek angstig om zich heen. Het werd gevangen en meegenomen en loopt nu al zijn eigenaar na, om 'n pisang bedelend.

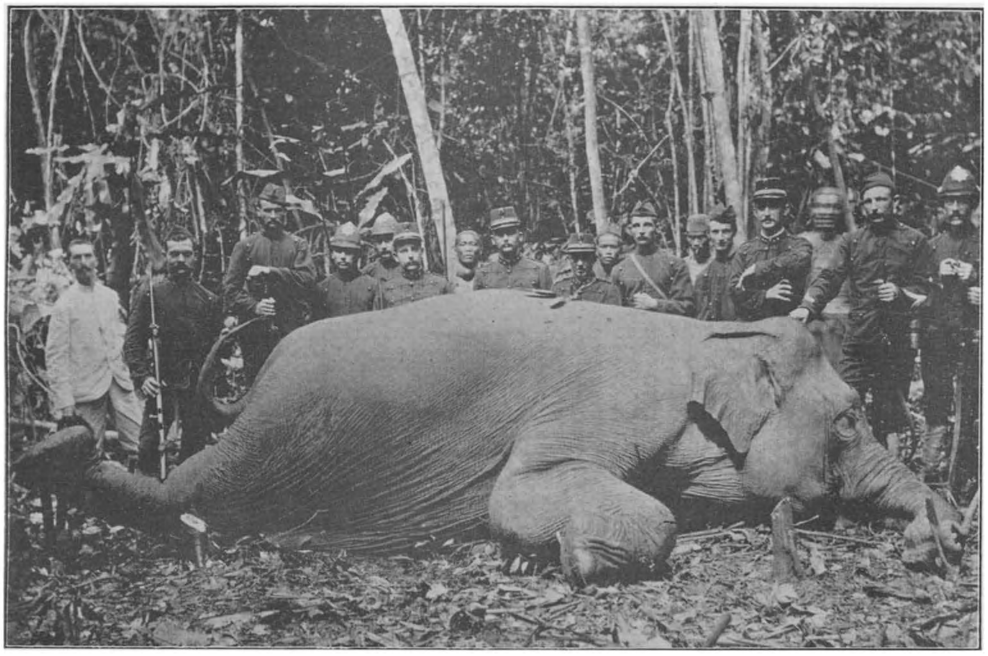

Een olifantenjacht in de omstreken van Tebing-Tinggi.
De jagers en toegestroomde nieuwsgierigen bij den gedooden olifant.

Het eerste exemplaar was een mannetje van 14 voet hoog met prachtige tanden van 4 voet 6 inches lengte.

Er zijn dus nog olifantjes genoeg in Deli.

Na deze afwijking wederom tot het eigenlijke verhaal terugkeerende, moet nog opgemerkt worden, dat de soldaat in de cantine eenige Nederlandsche en Indische couranten en de meeste tijdschriften kan vinden..

Om echter te voorkomen dat iemand, die rustig zijn courantje of tijdschrift zou

willen lezen, of kalm een brief zou willen schrijven, door pretmakende vroolijk zingende kameraden in de cantine zou kunnen gehinderd worden, is men nog niet lang geleden er toe overgegaan, afzonderlijke vertrekken in te richten met lees- en schrijftafel, waar voor de liefhebbers een rustig zitje te vinden is. Daar is dan ook tevens de bibliotheek geplaatst.

Kan men dus gerust zeggen dat de soldaat in Indië in de cantine nog meer vindt dan zijn lotgenoot in Nederland, een groot gebrek dat aan de cantines van die buitenposten kleeft, is het feit dat de prijzen der dranken, tengevolge van de zware transportkosten, er zoo hoog moeten zijn. Hoe dikwijls wordt niet in Holland gezegd, waarom moet de soldaat in Indië toch altijd jenever drinken, waarom gebruikt hij geen bier of limonade? Ja, wanneer deze artikelen even goed en even goedkoop in Indië te krijgen waren als in Holland, de soldaat zou er wat graag gebruik van maken.

In Nederland kan de soldaat in de cantine voor 4 à 5 cent een half fleschje heerlijk frisch, 's zomers zelfs koudgemaakt, bier drinken. Voor den zelfden prijs kan hij een fleschje limonade koopen. Voor 2 à 3 centen heeft hij een stuk brood met boter, kaas of worst.

Wat kost dit echter op een buitenpost? Officieel bedraagt de vracht b.v. van Palembang naar Tebing Tinggi per pikol (± 60 KG.) over land *f* 7.50 over water *f* 4.50.

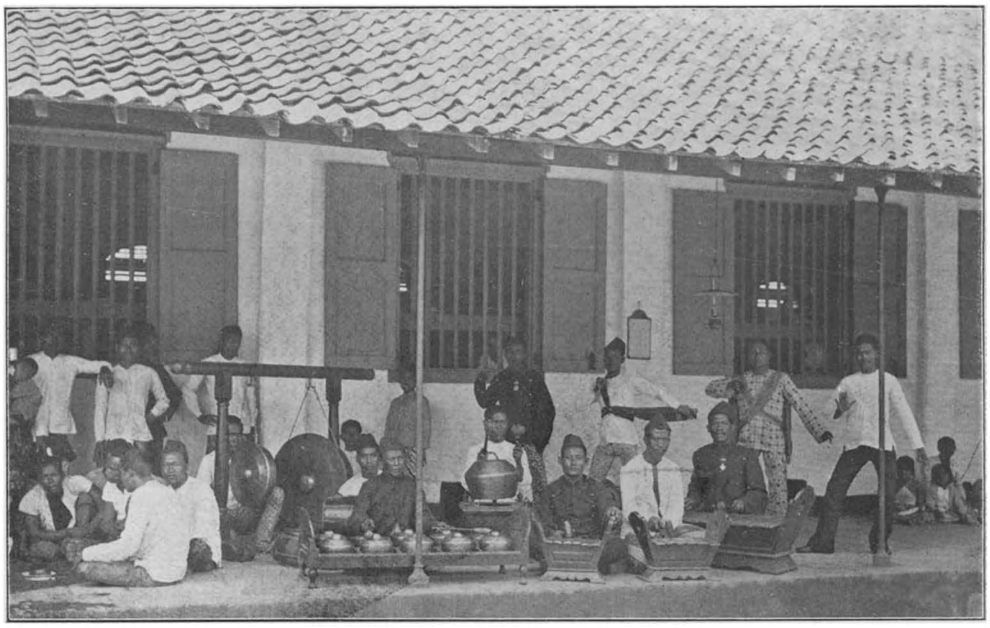

Inlandsche fuseliers zich vermakende met gamelang, tandakken en „dadoe"spel.

Het vervoer te water is dus 't goedkoopst. De reis duurt dan officieel 30 à 40, in werkelijkheid soms echter wel 100 dagen. Het bier in vaten, dat de zeereis van Holland naar Palembang al achter den rug heeft, verbetert er nu in qualiteit niet op, wanneer het vervolgens nog een reis van 3 maanden moet maken in eene prauw op eene snikheete rivier. Dit laatste bezwaar geldt ook voor limonades en minerale wateren, die na zoo'n reis in den regel bedorven aankomen. Over land zijn de transportkosten bijna 2 maal zoo

groot, terwijl de prijzen bij den leverancier te Palembang toch al vrij hoog zijn.

Al verkoopt de cantine nu met verlies dan moet de soldaat voor een half fleschje bier 15, voor een fleschje limonade of sodawater respectievelijk 30 en 22 cent betalen, een prijs veel te hoog voor de beurs van den eenvoudigen soldaat, met ongeveer 80 cent soldij in de 5 dagen. Daarbij moet men tevens niet vergeten, dat hij van dit bedrag nog moet bekostigen den aankoop van toilet- en poetsartikelen, tabak, sigaren, ja, wat al niet meer.

Een ijsmachine aangeschaft, of een inrichting gemaakt voor de fabricage van limonades dan; dit lijkt erg eenvoudig, in de praktijk stuit zulks, vooral op een buitenpost, op ernstige bezwaren. Het kleinste defect en alles staat stil, werklieden bekwaam voor eene herstelling zijn er niet te vinden.

Altijd koffie of thee drinken, gaat ook slecht, zoodat ten slotte een glas jenever, voor den prijs van $7\frac{1}{2}$ cent te verkrijgen, vrij wel overblijft. Uit alles blijkt dus dat het vraagstuk van de dranken nu niet zoo gemakkelijk hier valt op te lossen.

Niettegenstaande al deze bezwaren blijft de cantine het brandpunt voor de gezelligheid op den post. Het zou al heel vreemd zijn, wanneer er onder een 25tal Europeanen geen liefhebbers waren te vinden om bijv. een kegelclub op te richten. Zoo'n kegelclub met een paar vaste oefeningsdagen in de week en nu en dan een concoursje draagt veel bij tot den gezelligen kameraadschappelijken omgang.

Moeilijker wordt het onder zoo'n klein getal Europeanen een geschikt aantal acteurs te vinden, voor 't geval dat men een comediestukje zou willen opvoeren of een voordrachtenavondje in elkaar zou willen zetten. Is het echter mogelijk een paar geschikte personen te vinden, dan zal de postcommandant al spoedig zijne hulp verleenen voor eene mogelijke uitvoering. De talrijke repetitiën daaraan voorafgaande, geven eene uitstekende bezigheid en een prettige afleiding. Voor begeleidend orkest kan men soms alleen maar beschikken over een harmonica, toch zijn de resultaten dikwijls alleraardigst. Maanden daarna worden dikwijls de populaire wijsjes op marsch nog gezongen door de soldaten.

Door de inlandsche militairen wordt weinig gebruik gemaakt van de cantine en leeszaal. Zij amuseeren zich weer op geheel andere wijze. Hartstochtelijke spelers als zij zijn, doen zij niets liever dan den geheelen dag zich bezig houden met het gelief koosde „dadoe"spel.

Liet men hen begaan, zij zouden ook 's nachts doorspelen en zich zoodanig opwinden, vooral bij verlies, dat zij den volgenden morgen totaal ongeschikt zouden zijn voor hun dienst. Ook zou dit aanleiding geven tot het verkoopen van uitrustingstukken, ja wat al niet meer.

Vandaar een strenge contrôle. Het reglement op den „Inwendigen dienst" schrijft voor:

„Het laten vechten van hanen is ten allen tijde, het spelen als regel verboden; bij sommige gelegenheden kan de commandeerende officier het spelen binnen het kampement toelaten."

Deze laatste bepaling geeft den commandant een middel in de hand om er den wind onder te houden. Passen de soldaten goed op dan wordt nu en dan, op Zon- en feestdagen, officieel het spelen op bepaalde uren in het kampement toegestaan. Ook de vrouwen mogen daaraan dan deelnemen.

Wordt er slecht gediend, dan wordt deze gunst niet verleend.

Behalve in het spel vindt de inlandsche soldaat ook zijn genoegen bij gamelang, „koeda këpang" en „wajang".

Op de meeste posten zal men een meer of minder groote gamelang en wajang vinden in verband met de beschikbare fondsen.

In den regel op Zon- en feestdagen wordt de gamelang ter beschikking gesteld van de soldaten. Op de daarvoor aangegeven uren worden de verschillende instrumenten waaruit de gamelang bestaat, met bewonderenswaardige volharding bespeeld, en het resul-

taat is meer of minder welluidend naar gelang van de bekwaamheid van de medespelers. De niet spelers, de vrouwen en kinderen, in de nabijheid van de instrumenten op den grond gehurkt, genieten kalm en bedaard. Komt er wat meer animo dan wordt er nu en dan door de soldaten (ja zelfs soms door de vrouwen) bij de muziek getandakt (gedanst). Uren kunnen zij zich zoo, ordelijk en rustig, bezighouden en men hoort nòch de wanklanken nòch de luidruchtigheid die zoo dikwijls voorkomen wanneer Europeanen zich amuseeren.

Des avonds kunnen mannen en vrouwen wederom uren rustig zitten luisteren naar den „dalang" bij de „wajang". Deze „dalang" vertelt aan het publiek een bepaalde geschiedenis, waarbij als onderwerp meestal genomen wordt de lotgevallen van den held „Ardjoen" uit het Rijk van „Modjopahit". In verband met de bekwaamheid van den „dalang" krijgt men een meer of minder fraai of boeiend verhaal te hooren. Nu en dan geeft hij een teeken, waarop de gamelang invalt. Gedurende de muziek worden aan het publiek, door middel van de wajangpoppen, de handelende personen voorgesteld en vertoond. Zij worden daarbij voor een vertikaal gespannen wit doek heen en weer bewogen, ten einde ze des te duidelijker te doen uitkomen.

Tegen Koninginne-dag komt dikwijls het verzoek van de inlandsche fuseliers of zij de „Koeda Képang" (paardjesspel) mogen gaan beoefenen, om met het oog op dien feestdag eene uitvoering te kunnen geven. Wordt dit toegestaan, dan volgen bijna iederen middag repetitiën, waarbij de verschillende figuren waaruit dit spel bestaat, ijverig beoefend worden.

Inlandsche fuseliers een uitvoering gevende van de „Koeda Képang".

De muziekinstrumenten daarbij benoodigd zijn zeer eenvoudig. Zij bestaan uit een metalen „gong" en eenige zoogenaamde „angklongs" (Holle bamboezen, die tegen elkaar geslagen, verschillende tonen voortbrengen.

Ieder deelnemer berijdt een paard, d. w. z. een plat gevlochten stroomat in den vorm

van een paard, zonder beenen. De mat is verder netjes beschilderd, aan den hals zijn manen van achteren een staart aangebracht, tevens is er een soort van zadel op geteekend. Bij de uitvoering zelve is ieder deelnemer zoo sierlijk mogelijk gekleed. Met de paarden naast zich knielen eerst alle deelnemers neder voor 't gebed. Daarna valt de muziek in en worden de paarden bestegen. Met de linkerhand wordt het paard van voren opgehouden, (in den hals is een opening aangebracht) van achteren wordt de mat met een riempje aan 't middel bevestigd. In de rechterhand krijgt ieder deelnemer een lans, een sabel of vlag. Men verdeelt zich in twee partijen, iedere partij heeft haren aanvoerder. Op de maat van de muziek volgen nu verschillende figuren, een soort quadrille. De deelnemers bootsen met hunne beenen zooveel mogelijk den eigenaardigen gang van het paard na, ook worden de bewegingen van hoofd en bovenlijf bijna geheel met die van den werkelijken ruiter overeengebracht.

Na de quadrille volgt een gevecht tusschen de aanvoerders of de onder hen staande afdeelingen, waarbij strenge vormen en groote ridderlijkheid ten zeerste in acht worden genomen.

Ter opvroolijking van het publiek treden bij deze vertooning soms ook clowns op met maskers voor, of verschijnt er een draak of ander gedrocht ten tooneele. De clowns bootsen op bespottelijke wijze de ruiters na, de draak dwingt zich in de grilligste bochten. Hiermede tracht men den lachlust van het publiek op te wekken.

Ten slotte volgt hierbij nog eene beschrijving van het geliefkoosde „dadoe"spel.

Bankhouder en deelnemers hurken op den grond neder. De bankhouder ook wel „tolbaas" genaamd, spreidt voor zich op den grond een zeil uit. Vervolgens heeft hij bij zich een gewoon plat eetbord, een zeskantig draaitolletje en een klapperdop. Op de kanten van het draaitolletje vindt men oogen aangebracht van 1 tot en met 6. De 1 staat tegenover de 6, de 2 tegenover de 5, de 3 tegenover de 4. De tolbaas brengt het tolletje op 't bord in beweging en zet er vervolgens den klapperdop overheen. Is de tol uitgedraaid, dan volgen de inzetten op 't zeil. Men kan op A of B, of op de 1, 2, 3, 4, 5 of 6 zijn geld inzetten.

Zet men bijv. zijn geld in op A, en op de zijde van het tolletje die boven ligt, komt de 3, 4 of 5 voor, dan verliest men den inzet. Was evenwel de 1, 2 of 3 uitgekomen, dan krijgt men éénmaal den inzet uitbetaald. Heeft men bijv. op 5 ingezet en dit getal komt uit, dan ontvangt men 4 maal z'n inzet terwijl in 't tegenovergestelde geval men het geld verliest. Velerlei combinaties zijn nu mogelijk. Neem aan men zet 5 cent op de 2 en 10 cent op B; komt de 6 nu bijv. uit, dan krijgt men 10 cent uitbetaald en verliest de 2 cent; was de 1 of 3 bijv. uitgekomen, dan verloor men alles; was de 2 uitgekomen dan betaalde de bankhouder 4 maal 2 cent uit en de speler verloor de 10 cent ingezet op B.

Eenvoudiger spel is dus haast niet denkbaar. Toch wordt het met waren hartstocht gespeeld.

Hiermede eindigende valt ten slotte nog op te merken, dat bovenstaande beschrijvingen in 't geheel geen aanspraak mag of kan maken op volledigheid. Wanneer echter de lezers door dit opstel een weinig op de hoogte werden gebracht, van het leven van den soldaat op den buitenpost en daarbij tevens eenige belangstelling bij zich voelden opgewekt voor dezen soldaat, dan is het doel waarmede dit stukje werd geschreven geheel bereikt.

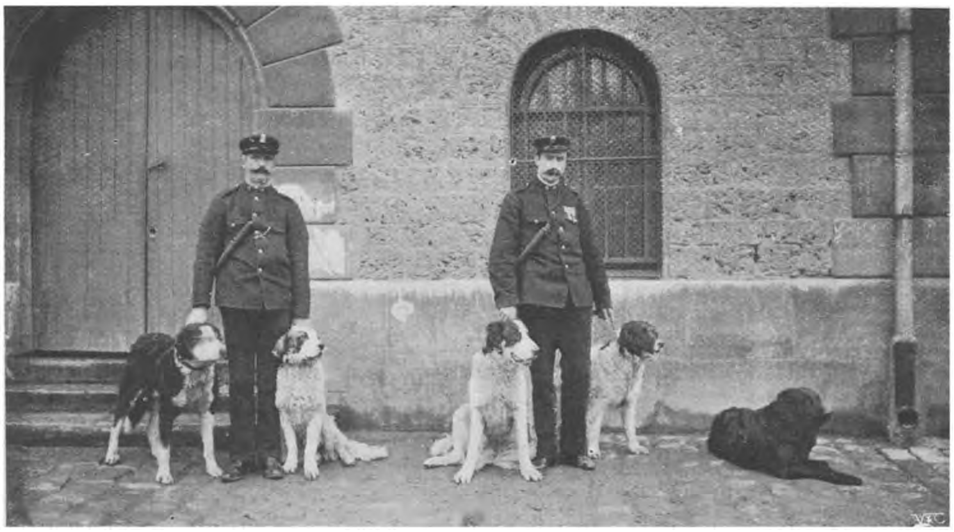

Politie-honden zoowel als mannen.

De Honden-Politie te Parijs,

die gedresseerd is op het redden van menschen die in het water zijn gevallen, en op het achterhalen van dieven.

Tijdens de groote Tentoonstelling in 1900 vernam men, dat de reeds zoo gunstig bekende Parijsche politie weer een nieuw lid aan haar corporatie had toegevoegd, in de gedaante van een brigade zwemmende politie-agenten, in de Rue Jérusalem, officieel bekend als *les agents-plongeurs*. Op hen rustte de minder aangename taak, dáár waar de Seine door de Fransche hoofdstad stroomt, de oevers van die rivier te bewaken, en steeds op den uitkijk te zijn

„Meidje", zijn meester en de ledepop, genomen op 't oogenblik, dat laatstgenoemde weldra in het water zal worden geworpen.

naar de menschen die óf vrijwillig, óf ook op andere wijze in het water waren terecht gekomen; die nieuwe politie-macht was blijkbaar met opzet in dien tijd in 't leven geroepen, omdat men bevreesd was, dat de groote toevloed van vreemdelingen, die wegens de Tentoonstelling in Parijs kwamen, allicht aanleiding kon geven tot een evenredige vermeerdering van het aantal drenkelingen — ongelukken zouden zeker veelvuldiger

Twee agenten van de rivier-politiebrigade en een van de honden voor 't redden van drenkelingen in het bureau van de brigade, op de Quai de la Tournelle.

voorkomen, en de misdaad zou waarschijnlijk ook wel niet achterblijven; en de Fransche misdadiger kent geen zekerder weg om zich van zijn slachtoffer te ontdoen, dan door hem dood of levend in de rivier te werpen.

De heer Lepine, prefect van politie, is een man van groote energie en vindingrijkheid, onder wiens régime de misdadigers van Parijs een alles behalve voorspoedigen tijd hebben gehad. Hij is het geweest, die het initiatief heeft genomen voor de wielrijdende politie, en toen hij later besloot een corps agenten aan te stellen voor 't redden van drenkelingen, en hij daartoe uitzag naar geschikte mannen, vond hij juist degenen die hij noodig had bij de brigade, die men had aangesteld om de koopwaar op de rivier tegen dieven te beschermen.

Zoo werd dus „Le Brigade des Agents-Plongeurs" in 't leven geroepen, en sinds het installeeren van die brigade hebben hare leden reeds vele diensten bewezen door het redden van ongelukkigen, die het leven moede, er in de Seine een einde aan wilden maken, of van anderen die in de rivier waren gevallen of geworpen. Dat wil nu niet zeggen, dat de bewakers van de rivier niet altijd gereed zijn geweest om hun leven te wagen; het tegendeel is waar, zooals duidelijk blijkt uit een lang verslag van hunne dappere pogingen, dat op de politiewacht op de Quai de la Tournelle aan den muur hangt — een verslag, dat helaas ook zijn

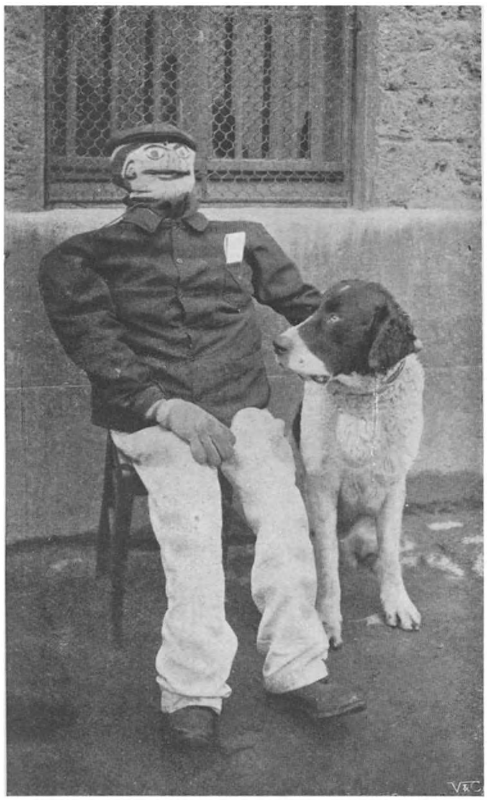

Sultan en de ledepop, waarmede de proeven gedaan worden.

droevige zijden heeft, omdat er namen in vervat zijn van degenen die het eigen leven verloren, bij hun pogingen om dat van anderen te redden.

Het laatste bericht op die lijst werd met een rouwrand gedrukt, toen een lid van de *agents-plongeurs*, Bailly genaamd, op die wijze zijn leven verloor, in het laatst van het vorige jaar; dat tragisch uiteinde bracht den heer Lepine op het denkbeeld om een nieuw corps „Les Chiens Plongeurs", te organiseeren, dus een corps van honden om menschenlevens te redden. De noodige statuten werden opgesteld bij het inlijven van dit nieuwe en nieuwerwetsche corps, en de organisatie werd opgedragen aan den heer Mouquin, onderdirecteur van de beroemde stads-politie.

Men begon met twee mooie groote Newfoundlandsche honden te koopen, voor den niet geringen prijs van ongeveer 1000 francs. Turc en César, zooals men hen noemde, werden bekleed met hun officieele uniform in den vorm van breede nikkelen halsbanden, waarop gegraveerd werd „Préfecture de police; brigade fluviale." Daar zij nu honden waren van eenige beteekenis, was het noodig hen ook als zoodanig te behandelen; daarom gingen de ambtenaren over tot de verdere uitgave, om hun elk een bord te geven, waarop zij hunne maaltijden zouden ontvangen en op die borden werden ook de namen van hunne respectieve eigenaars gegraveerd.

De rivier-politie-agent Dubois met zijn hond „Sultan".

De heer Guillemin, Inspecteur-Generaal van de Zeevaart, onder wiens onmiddellijke bevelen èn de *agents-plongeurs* èn hunne viervoetige metgezellen werden gesteld, heeft zijn bureau op de Quai de la Tournelle, en daaronder zijn de *sous-sols*, die tot wachtkamers dienen van de rivier-politie en waarvan wij op een onzer fotografieën een afbeelding hebben gegeven. Zij zijn eenvoudig gemeubeld en hebben niet het aantrekkelijke van huiselijk comfort, waardoor de agenten licht verleid konden worden om er te blijven, terwijl zij op hun post moeten zijn en aan den oever van de rivier op en neer moeten loopen, om uit te zien naar drenkelingen; en al zijn de honden daar ook tijdelijk gehuisvest, de agenten zijn het niet — zij rusten uit in hun eigen woning.

De brigade bestaat thans uit twintig leden, en de proeven, welke gedaan werden met de twee honden, die men het eerst heeft gekocht, voldeden zoo uitnemend, dat men er zes bij heeft genomen; en het voornemen bestaat het aantal honden even groot te nemen als dat van de agenten, zoodat elke politie-agent zijn eigen hond heeft, dien hij kan africhten en verzorgen. De honden

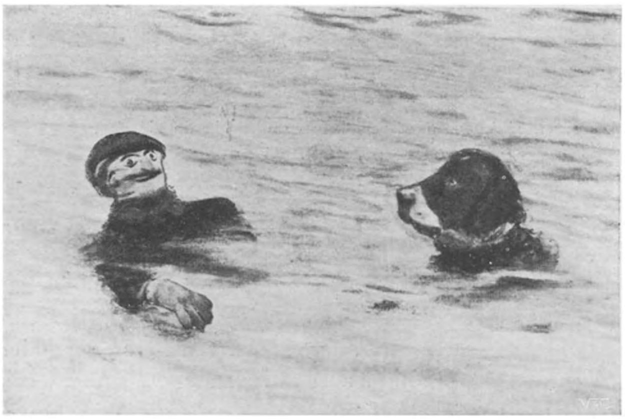

Sultan de ledepop te hulp snellende.

zijn alle nog jong en dus nog in het proefstadium van hun opvoeding; maar hun vatbaarheid om te leeren, en te begrijpen wat van hen gevorderd wordt, is reeds zeer veel grooter geworden, anders zou het wel

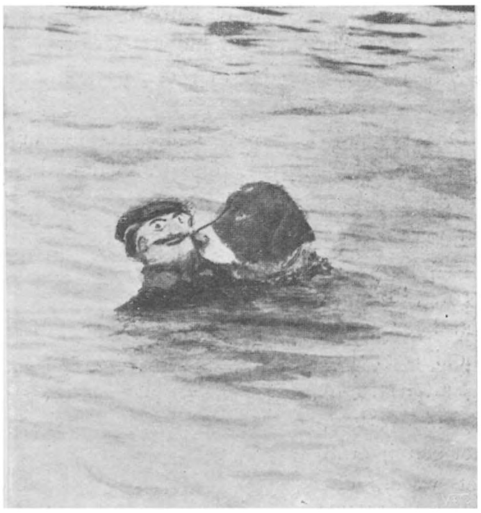

Sultan, de ledepop voorzichtig behulpzaam zijnde om naar den oever te zwemmen.

zoo goed als onmogelijk geweest zijn de foto's te nemen, waarmede dit artikel geïllustreerd is, want ontegenzeggelijk zijn honden voor de fotografen de moeilijkste sujetten.

Het dresseeren van die dieren geschiedt volgens een doortastende en systematische methode, waarin de agenten zich geheel hebben ingewerkt. De ondervinding heeft geleerd, dat zij niet gezamenlijk onderricht kunnen worden, zoodat elke hond afzonderlijk moet worden opgevoed.

Nadat men César en Turc had gekocht, liet men een ledepop maken, waarmede men proeven kon doen om den honden te leeren, hoe ze menschen uit het water moeten redden. Mijnheer de ledepop was spoedig gereed, en ondanks zijn schrikwekkend gelaat van beschilderd doek over een kurken hoofd en zijn zwakke lede-

maten, had hij, door een rivier-wachter gesteund, bij het gaan van uit den wachtpost naar de rivier, toch genoeg overeenkomst met een mensch om César en Turc te dupeeren en hen, toen hij in de Seine was geworpen, te doen gelooven, dat hier een gewichtige taak voor hen was.

Ongetwijfeld waren de beide honden er op uit om den heer Lepine te toonen, dat zij de hooge eer, die hun werd bewezen, ten volle waard waren en César sprong, toen hij den heer Mannekijn zacht door den stroom zag meevoeren, met een ijver in het water, dat men duidelijk kon zien, dat hij er met hart en ziel bij was.

Hij bracht de pop veilig naar den oever en toen begon eerst de grap. Turc was hoogst gebelgd, omdat hij geen gelegenheid had gehad om een bewijs te geven van zijn bekwaamheid, en uit vrees, dat men hem die niet licht zou geven, besloot hij die zich zelf te bezorgen. Te zamen met Cesar begon hij Mannekijn te mishandelen, totdat de pop haast onherkenbaar was.

De heftigheid, die zij hierbij aan den dag legden, schonk den velen toeschouwers de overtuiging, dat de dood door verdrinken nog verreweg te verkiezen was boven deze buitengewone behandeling. De heer Lepine, die getuige was van dien strijd, vond het allervermakelijkst; hij zag met genoegen, dat het instinct van levensbehoud zeer ontwikkeld was in de dieren, en dat men hen nog slechts behoefde te trainen om een toestand van gewenschte volmaaktheid te bereiken, en bleef bij zijne voornemen om een „honden-brigade tot behoud van menschenlevens" op te richten.

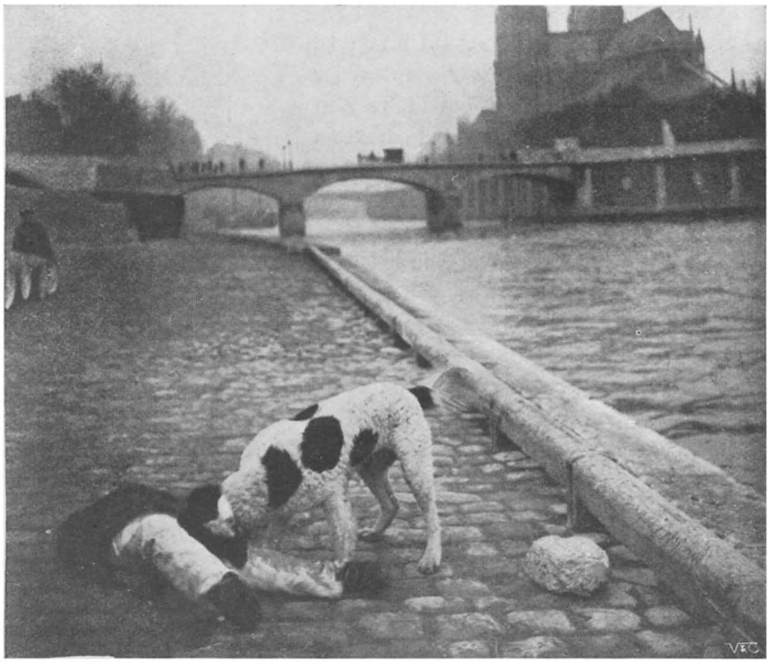

Aan wal gebracht: Sultan toont veel belangstelling in de ledepop, die op de kade ligt.

Niet lang geleden hebben de heer Lepine, aan wien wij de bijzonderheden van dit artikel te danken hebben, en de heeren Mouquin en Guillemin ons het genoegen gedaan de honden in ons bijzijn een voorstelling te laten geven.

De hond, die bij deze gelegenheid het reddingswerk verrichtte, was Sultan, een schrandere, fiere Newfoundlander, die onder contrôle staat van den *agent* Dubois, een zeer wakker lid van de rivier-politie. Op de eene foto ziet men Sultan voor zijn portret zitten naast zijn ouden kennis Mannekijn, en op een andere kijkt hij zijn meester aan, die hem reeds heeft geleerd alleen met gebaren te werken.

Sultan toonde hoe het reddingswerk van

iemand die in het water ligt, verricht moet worden, zonder daarbij eenige overbodige drukte te maken. Nadat de heer Mannekijn in het water was geworpen, sprong Sultan er in, en de gestalte met forsche snelle slagen naderende, greep hij haar voorzichtig maar stevig bij de jas en begaf zich naar den oever, waar de heer Mannekijn door den politie-wachter werd omhoog getrokken naar de kade. Met een enkel woord dien

De ledepop zoo juist aan wal gebracht.

ik hier nog bij te voegen, dat alle *agents-plongeurs* in staat zijn om de „Eerste Hulp" aan drenkelingen te verleenen, wanneer dat noodig is.

Voor het trainen van de honden heeft men natuurlijk bepaalde voorschriften gemaakt; en ook in het spreken met de honden is men aan bepaalde korte uitdrukkingen gebonden. De eenige zinnen, waarmede de agenten hunne honden aanspreken, zijn voor zoover wij weten: „Au pied!" „Derrière!" „Ici!" „A Terre!" „Silence!" „Va chercher!" „Apporte!" „Couchez!" „Assis!" „A la niche!" „A l'eau!" Deze uitdrukkingen schijnen werkelijk voldoende te zijn voor de bevelen die men aan de honden moet geven. Verder wordt den agenten verboden de honden te slaan; toch geeft men hun een zweep, waarschijnlijk als een wapen tegen andere al te opdringerige leden van het hondengeslacht. Hoewel zij zoo vriendelijk mogelijk moeten behandeld worden, en men hen meer moet aanhalen en voor zich zien te winnen, dan dat zij geslagen of met forsche stem worden aangesproken, mogen hun toch geen lekkernijen als overredingsmiddelen gegeven worden.

Bovendien wordt den agenten onder het oog gebracht, dat elke hond ongeveer 500 francs heeft gekost, en het dus zaak is zorg te dragen voor hun gezondheid; verder wordt er voorgeschreven, dat er met koud weer, wanneer het water bijzonder kil is, geen oefeningen met onzen vriend Mannekijn mogen gehouden worden, en de honden niet onnoodig in de rivier gezonden moeten

worden; en dan nog moet men den hond, telkens, nadat hij in het water gedompeld is geweest, naar den sous-sol terugbrengen, afwrijven en terdege afdrogen.

Ook wordt den agenten nog duidelijk gezegd, dat zij nooit mogen toelaten, dat de honden personen aanvallen. Dat klinkt misschien vreemd, omdat zij uitsluitend dienen om menschenlevens te redden; zij hebben echter nog eene andere taak, en moeten 's nachts met hun meesters langs de rivier op en neer loopen.

Dat is zeker de onaangenaamste verplichting, die op de *agents-plongeurs* rust; zij moeten namelijk het oog houden op de vele kostbare goederen (dikwijls voor een waarde van tienduizenden francs), die door schepen zijn aangebracht en aan de oevers van de Seine opgestapeld liggen. Daar komen ontzaglijk veel dieven op af, waarvoor de agenten moeten waken; en tusschen hen komen dikwijls wanhopige gevechten voor, die lang niet altijd ten gunste van recht en eerlijkheid afloopen, al zijn de politie-agenten ook met revolvers gewapend. Op die wijze is reeds menig agent gedood zonder dat de moordenaar ooit werd ontdekt.

't Is te hopen, dat de hulp van de honden een einde zal maken aan zulk een toestand, of er althans eenige verbetering in zal aanbrengen; want al zullen de honden de boosdoeners nog niet aanvallen zoodra zij ze ruiken, maar alleen de aandacht van de agenten wekken door te blaffen, zoo is het toch heel zeker, dat zij zich wel degelijk zullen doen gelden, zoodra hun meesters worden aangevallen.

Het onderhoud van „les chiens-plongeurs" zal zeker geen gering bedrag vorderen, want gezonde Newfoundlanders hebben een bijzonder goeden eetlust; men berekent, dat hun dagelijksch voedsel ongeveer anderhalve franc kost. Zij hebben thans nog geen bepaald verblijf, en wanneer zij niet op hun post moeten zijn, rusten en slapen zij in den sous-sol; maar er is reeds last gegeven tot het bouwen van een groot gebouw naast het bureau op de Quai de la Tournelle, en dat daarmede in gemeenschap is. Daarin krijgen de honden dan elk een eigen hok; en bovendien komt er nog een groote koperen pot, waarin hun eten moet gekookt en bereid worden.

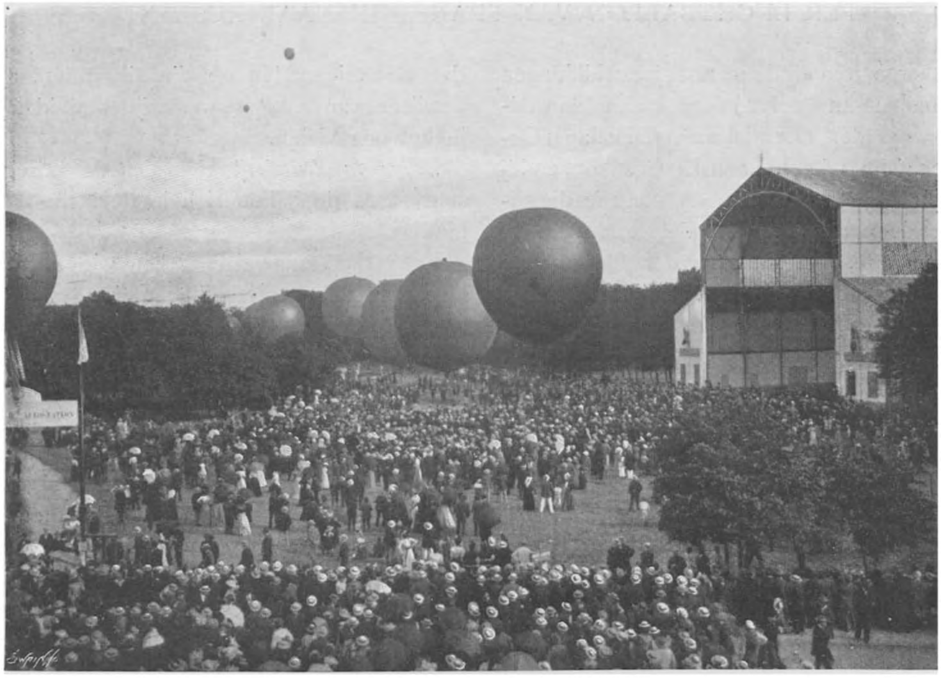

De toeschouwers bij het opstijgen van de zes mededingende luchtballons, te Vincennes.

Per Luchtballon van Frankrijk naar Rusland.

In de drie laatste jaren is de luchtscheepvaart met ruwe hand wakker geschud uit haar langdurigen slaap, en in plaats van slechts een aantrekkingspunt te zijn bij volksbijeenkomsten, is zij niet alleen gepromoveerd tot de waardigheid van de edele sport, maar zelfs tot die van een beroep. Dat resultaat heeft men voornamelijk te danken aan de Parijsche Aëro-club. Die club telt 400 leden, en behoort zeker tot de meest democratische clubs, die er in Europa bestaan. Op de lijst van de leden ziet men naast de meest bekende namen op 't gebied van wetenschap, ook tientallen namen van werklieden en een vrij groot aantal namen van hen, die tot de aanzienlijkste geslachten behooren. Men ziet daaruit dat de belangstelling voor de luchtscheepvaart in alle standen van de Fransche maatschappij is doorgedrongen.

Na de stichting van de Aëro-club, hebben er in Parijs gedurig opstijgingen per luchtballon plaats gehad, en die bedrijvigheid vond haar toppunt in den wedstrijd om den Grand Prix, die het vorige jaar heeft plaats gehad, en waarbij twee leden, graaf Henri de la Vaulx, en graaf De Castillon de Saint-Victor, in den Centaur, den luchtballon van den eerstgenoemde, van Parijs naar Korostichef in Rusland reisden, een afstand van 1153 mijlen in 35$^3/_4$ uur.

De grootste reis per luchtballon vóór die, waarin hij dezen grooten luchtballon-wedstrijd heeft gewonnen, deed Henri de Vaulx op den dertigsten September 1900, toen hij Vincennes in dezen zelfden luchtballon, den Centaur, verliet en een en twintig uur later in Russisch Polen aankwam. Bij die gelegenheid versloeg hij zijn mededinger, den St. Louis, slechts met tien mijlen ongeveer. Hij had toen nog juist den tijd om met den Centaur per spoor naar Frankrijk terug

te keeren, ten einde de noodige schikkingen te maken om deel te nemen aan den wedstrijd om den Grand Prix op Dinsdag 9 October. Zijn vriend, graaf De Castillon, en hij waren overeengekomen, dat degene die gedurende het seizoen het kleinst aantal punten maakte, zijn kans om den Grand Prix te winnen, zou opgeven ten einde den ander behulpzaam te zijn om de eind-overwinning te behalen. Vandaar, dat de beide heeren te zamen met den Centaur op reis gingen.

Er waren in 't geheel zes mededingers naar den Grand Prix; de luchtballons verschilden heel wat in afmeting, van af „den Lorraine" van 1200 kubieke meter tot den „St. Louis," van 3000 kubieke meter; de Centaur was 1630 kubieke meter groot, bijna gelijk met dien van de Aëro-club.

Om half vijf in den namiddag waren alle luchtballons gereed om de luchtreis te aanvaarden. Men had den Centaur niet geheel kunnen vullen met zuiver hydrogeen, dus moesten de luchtreizigers het ontbrekende aanvullen met gewoon steenkolengas. Daarom konden zij als ballast, waaronder ook levensmiddelen waren begrepen, niet meer medenemen dan 700 K.G. Een kubieke meter zuiver hydrogeen heeft een oplichtingsvermogen van 1 K.G., terwijl een kubieke meter gewoon kolengas, zooals men het voor verlichtings-doeleinden gebruikt, niet meer kan oplichten dan ongeveer $^3/_4$ K.G.

De luchtballon die het eerst, precies om vijf uur opsteeg, was de Aëro-club, met den heer Jaques Faure; daarop volgde de groote St. Louis, en twintig minuten over vijf was het de beurt van den Centaur die bijna tot barstens toe gevuld was, zoodat de vele naden op zijn zijwanden, als bewijzen van vroegere wedstrijden, duidelijk in het oog vielen.

„*Vive la Russie!*" riep een profetische stem, toen de ballon zich in de lucht verhief.

Er verliepen eenige weken vóór ik gelegenheid had persoonlijk kennis te maken met den eigenaar van den Centaur. Lang, breed geschouderd, met een openhartig voorkomen en door de zon gebruind gelaat, golvend kastanjebruin haar, goed gekleed zonder die excentrieke toevoegsels, waarvoor de „sportmannen" dikwijls een groote voorliefde toonen, is graaf De la Vaulx een flinke, innemende persoonlijkheid. Hij stemde er dan ook dadelijk in toe mij het hier volgend verslag van zijne record-reis te geven; dat dit artikel niet eerder geplaatst werd, is te wijten aan ongesteldheid en drukke bezigheden, waardoor ik er niet eerder toe kon komen om het geheel af te werken.

Graaf Henry de la Vaulx, wiens luchtballon, de Centaur, hem in $35^3/_4$ uur 1153 mijlen ver bracht.

„Onze richting bij 't begin was N.N.O. en zeer spoedig, nadat de zon was ondergegaan, was Parijs niets meer voor ons dan een uitgestrekte, flauw omlijnde, breede streep van licht, ver naar het Westen. De Centaur was ongeveer 500 voet boven de oppervlakte van de zee in evenwicht, toen de maan met zulk een helderen glans opkwam, dat wij al onze instrumenten konden aflezen, zonder behulp van de electrische lamp. Telkens schoot een vallende ster door het hemelgewelf en noopte ons tot den wensch dat hij geluk mocht brengen aan onze onderneming.

„Om acht uur gebruikten wij onzen eersten maaltijd *à la Turque*, of liever *à la sauvage*,

want wij hadden vorken noch borden. En toch hadden wij ons bijna kunnen verbeelden dat wij verre verheven waren boven onze medemenschen, als niet het geluid van stemmen beneden ons, ons had herinnerd,

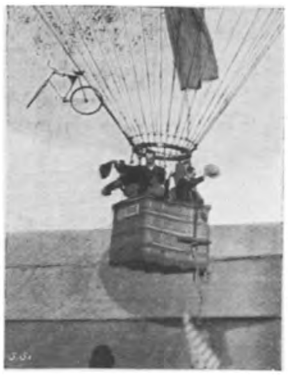

Een fiets overbrengende om aan te toonen, dat men door een luchtreis zijn vervolgers kan ontvluchten.

dat wij slechts doe-nieten waren, die vroeg of laat weer naar omlaag moesten gaan.

„Rheims, zijn kathedraal schemerend in de stralen van de maan, ging onder ons voorbij als het decoratief in een grooten schouwburg, en niet lang daarna, trokken wij over de Swippe, terwijl de schaduw die de Centaur wierp, spookachtig gleed over de oppervlakte van het kristalheldere water van de ondiepten, waarin de maan zich met een zeker welgevallen scheen te bewonderen, als in spiegels, die daar voor haar gemak waren geplaatst.

„Verder op, een weinig naar het Noorden is de sombere vlakte van Sedan. Eenige minuten later waren wij over de Belgische grens. —"

„Wat opent de luchtscheepsvaart een verrukkelijk vooruitzicht voor den smokkelaar van beroep!" viel ik onwillekeurig in de rede.

„N'est-ce pas? Dat wilde ik ook juist zeggen, hoewel de smokkelaars zeker niet veel pleizier zouden hebben in de eigenaardige toestanden van hun beroep, want de thermometer was nu gedaald tot twaalf centigraden beneden 't nulpunt. Ongeveer twee uur veranderde het tooneel plotseling. Van alle zijden schenen zware wolkenmassa's ons te naderen, als wilden ze ons verpletteren, en bijna in minder tijd dan ik noodig heb om het te beschrijven, was de Centaur gehuld in een dikken mist, hoewel dat gelukkig niet lang duurde. Even vóór 't aanbreken van den dageraad bemerkten wij, dat wij nog slechts een vierde van onzen ballast hadden verwijderd, en wij verwachtten nu, dat, tenzij er een of andere tegenspoed kwam, het ons zou gelukken den geheelen dag drijvende te blijven, en misschien ook nog den daaropvolgenden nacht.

„Daar wij elkaar van jongs af hadden gekend, stelden wij het volste vertrouwen in elkander, en terwijl een van ons beiden sliep, waakte de ander.

„Om half vijf werd de horizon schitterend verlicht in purper en goud, en zagen wij, dat wij geheel oostwaarts gingen, maar tengevolge van de daling van de temperatuur, die het eerste daglicht altijd voorafgaat, en de samentrekking van het gas,

Vertrek van den Centaur.

die daarvan 't gevolg was, daalden wij tot op 1600 voet van de oppervlakte van de aarde. Het schijnt, dat onze luchtballon onmiddellijk werd opgemerkt, want wij werden gelijktijdig door wel honderd stemmen begroet, maar hoewel wij antwoordden

door onze spreek-trompet, konden wij toch geen enkel woord verstaan van al de geluiden, die tot ons doordrongen. Maar wat beteekende dat ook voor ons? Wij waren zeker van onze richting en het geheele Europeesche schiereiland strekte zich voor ons uit. Niet lang daarna meenden wij boven het Saksisch gebergte te zijn.

„Om half zeven, juist toen de zonneschijf in al haar luister voor onze blikken oprees, zagen wij een ballon achter ons, hoewel vrij wat hooger; wij veronderstelden, dat het de St. Louis was, maar heel zeker waren wij er niet van.

„Tegen achten dreven de wolken, die ons het uitzicht op de aarde gedurende eenige uren hadden benomen, langzaam uiteen, en nu zagen wij, dat wij de Saksische bergen achter ons hadden gelaten en dat wij boven de onmetelijke vlakten van Silezië zwalkten. De eene stad na de andere ging onder ons voorbij, zonder dat wij ooit met eenige zekerheid den naam er van konden noemen. Wij waren op een hoogte van ongeveer 9000 voet, en de St.-Louis, dien wij thans geïdentifieerd hadden, was nog hooger.

De laatste van de zes luchtballons, die deel namen aan den wedstrijd.

„Een wolk, die gezworen vijand van den luchtreiziger, hoewel slechts een onbeduidende cirrus, nam de zonnestralen van ons weg, en de daardoor ontstane condensatie van het gas kostte ons drie zakken kostbaren ballast, voordat wij ons evenwicht terug konden krijgen. Maar wij waren gestegen tot op een hoogte van 13000 voet, zoodat wij genoodzaakt waren oxygeen in te ademen. Een tweede indringerige wolk, thans een dichte massa gewone wolken, zond ons 's middags om één uur met een vaart naar beneden, zoodat wij plotseling 5000 voet daalden.

„De St.-Louis had blijkbaar dezelfde atmosferische wisselingen ondervonden. Het éene oogenblik zagen wij hem met een schrikbarende snelheid dalen en een oogenblik later weer even snel stijgen. De race tusschen ons begon bijzonder spannend te worden. Eenmaal waren wij zelfs zóó dicht bij elkaar, dat wij elkander iets konden toeroepen. Om twee uur berekenden wij, dat de St.-Louis op een hoogte was van 22000 voet ver boven ons. Kort daarna was hij wederom op gelijke hoogte met ons, en dan steeds meer dalende scheen hij voort te gaan met behulp van het geleitouw.

„Dan zagen wij een groote stad, Breslau, en vijf minuten vóór vier, nadat wij de Oder waren overgetrokken, zagen wij den St.-Louis voor 't laatst. Wij waren weer ongeveer 13.000 voet hoog, en de aarde werd opnieuw door een zee van wolken aan ons oog onttrokken. Plotseling zagen wij aan onze voeten het bovengedeelte van den St.-Louis even door de donzige wolken gluren, maar nog vóórdat wij den tijd hadden ons van zijn tegenwoordigheid te vergewissen, was hij als het ware weggevaagd uit het luchtruim. Van af dat oogenblik moeten onze respectieve wegen uiteengeloopen zijn.

„Wegens de ontzaglijke koude en de ijlheid van de lucht moesten wij voortdurend oxygeen inademen, die leven opwekkende bezigheid telkens afgewisseld met het gebruiken van een lepel brandewijn. Wij waren toen in Rusland en het scheen ons toe, dat onze reis spoedig ten einde zou loopen, want de wanden van den Centaur werden plotseling zoo slap, dat wij snel begonnen te dalen. Er was nu geen quaestie meer van onzen ballast bij zakken overboord te werpen. Wij deden het met een grooten soeplepel. Het klinkt misschien vreemd, maar de ondervinding heeft ons toch geleerd, dat bij dergelijke gelegenheden

een soeplepel de maat *par excellence* is. Om 4.25, toen de zon onderging, hadden wij nog zes zakken met zand, d. w. z. een gewicht van ruim 130 K.G. Dat was niet veel om er nog een nacht mede door te komen, maar wij besloten het toch te probeeren. Wij daalden langzaam, hoewel wij toch telkens een lepel zand wegwierpen, totdat wij om half zes ternauwernood 2000 voet boven de aarde waren; wij zagen beneden ons niets dan eindelooze vlakten, waar een vreeselijke storm woedde.

„Ik was juist even ingedut, toen De Castillon mij plotseling wekte. Zonder eenige waarschuwing was de Centaur, die even excentriek is als andere luchtballons, weer omhoog gegaan naar de vorige hoogte van 16000 voet, zoodat de temperatuur alles behalve tropisch was. Zelfs nadat wij ons geheel gewikkeld hadden in onze pelsjassen, klappertandden wij nog van de kou. Het oxygeen-buisje moest weer voortdurend zijn hulp verleenen, en wij trachtten ons zooveel mogelijk te wikkelen in de zeildoek-bedekking van den ballon. Gelukkig duurde die toestand niet zoo heel lang. Langzaam aan begon de Centaur te dalen tot zijn vorig niveau van 2000 voet, en toen konden wij beurtelings een oogenblik genieten van den slaap, dien wij zoo hoog noodig hadden. Herhaalde malen evenwel hadden wij nog weer eens het genot om te stijgen en te dalen.

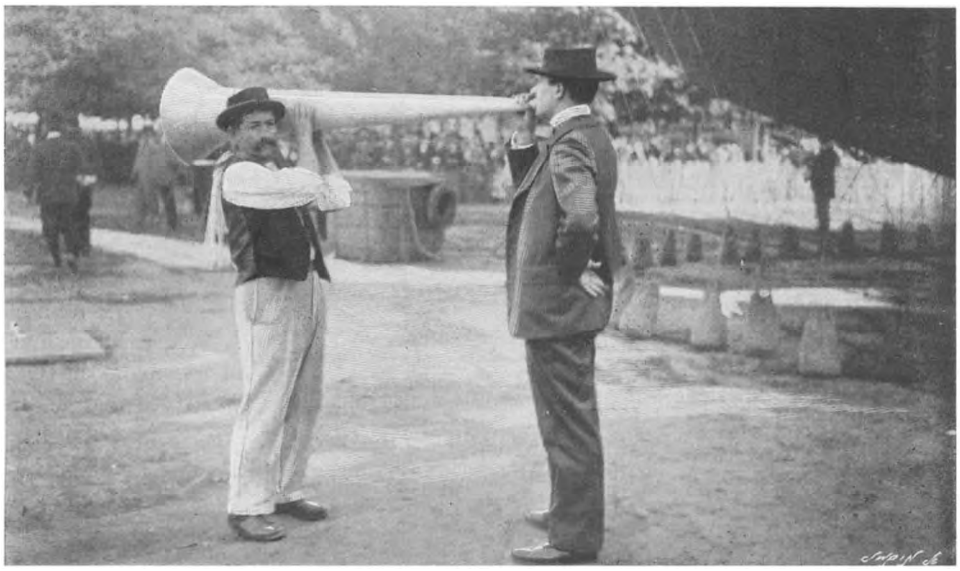

Aan het publiek de namen verkondigend van de deelnemers in den luchtvaart-wedstrijd.

„Ons evenwicht herkregen hebbende, maakten wij daar dadelijk gebruik van om een stevigen maaltijd te nuttigen, maar door vermoeidheid — wij waren nu meer dan vier en twintig uur op onze *qui vive* geweest — hadden wij bijna allen eetlust verloren. De horizon was voortdurend verlicht door felle bliksemschichten en wij konden het rollen van den donder hooren. Hoewel de storm ver van ons verwijderd was, waren wij toch bevreesd dat wij een of ander oogenblik in dien dwarrelstroom meegesleept zouden worden.

„De stilte van den nacht werd verbroken door het geschreeuw van duizenden moerasvogels, afgewisseld met het gekwaak van kikvorschen. Wij trokken toen over de verraderlijke bewegende moerassen van Pinks, die honderden vierkante mijlen be-

slaan en waar geen menschelijk wezen kan komen zonder er in te verzinken. Wij waardeerden het toen ten zeerste, dat wij er met onzen luchtballon zoo kalm overheen konden trekken.

„In het oosten begon de grauwe schemering reeds de komst van een nieuwen dag aan te kondigen. Langzaam begon de aarde voor ons op te rijzen, en eindelijk zagen wij, sedert wij Parijs hadden verlaten, voor de tweede maal beneden ons de duisternis wijken voor het heerlijk zonlicht. Aan onze voeten ontrolden zich de vlakten, spaarzaam bezet met armoedige hutten, terwijl hier en daar, een gebouw iets grooter dan de andere, bezet met kleine torens en koepels, in helle kleuren geschilderd, de eerste stralen opving van de opgaande zon.

Het dalen en in elkaar zakken van den Centaur.

„Wij behoefden er niet langer aan te twijfelen of wij werkelijk in Rusland waren. Wij hadden nu nog twee en een halven zak met zand. Binnen eenige oogenblikken, als het gas de volle hitte van de zon zou voelen, zouden wij wederom plotseling naar de hoogere streken van de atmosfeer stijgen, en onze voorraad oxygeen was opgebruikt! Wij besloten daarom onze reis zoo dicht mogelijk in de nabijheid van de aarde voort te zetten, gedurig de veiligheidsklep openend om de uitzetting te compenseeren, die door de zonnehitte werd te weeg gebracht.

„In de verte konden wij een vrij groote stad onderscheiden, de eerste, die wij dien dag zagen. Onze koers bracht er ons regelrecht heen en daarachter strekten zich wouden uit, waarvan het einde niet te zien was. Wij oordeelden het daarom 't voorzichtigst een einde te maken aan onze reis, voor 't geval dat de geringe hoeveelheid ballast, die wij nog bezaten, onvoldoende mocht zijn om ons naar een andere stad te brengen.

„Bij de voorstad gekomen, lieten wij ons geleitouw zakken, dat nu over de rieten daken glijdende een geheel regiment van wezens met lange baarden te voorschijn riep, die met opgeheven armen en verschrikte gezichten, uitroepen deden, die voor ons totaal onverstaanbaar waren. Op die wijze trokken wij vlug over de stad heen en bereikten wij weldra het bosch. Eindelijk bij een kleine open ruimte, bleef het anker in een van de boomen uit den omtrek haken.

De Castillon opende de veiligheidsklep zoo ver mogelijk, en toen het schuitje zoo zacht mogelijk op den vasten bodem aanlandde, viel de arme, uitgeputte Centaur reeds half ledig op zij. Onze luchtreis behoorde tot het verleden!

„Van alle zijden kwamen mannen en vrouwen op ons toegeloopen, en op een teeken van ons hielden zij de schuit stevig vast. De mannen droegen een nauwsluitend buis, een wijde broek en hooge laarzen; de kleeding van de vrouwen was bijna geheel gelijk, behalve hunne schoenen, die licht gekleurd waren, meestal rood of geel.

„Na heel wat gebarenspel wisten wij twee mouyiks te bewegen ons op hun wagen naar de stad te brengen. Onderweg haalde ik mijn kaart te voorschijn en verzocht ik hun mij te wijzen, waar wij ons bevonden. De een wees met geen al te zindelijken vinger op Moskou, terwijl zijn metgezel met nadruk een gedecideerd vuilen duim op Bucharest zette. Reizigers moeten zich met weinig tevreden stellen, heeft eens een wijsgeer gezegd, daarom voegden wij ons naar dien gezegenden toestand van onkunde

en verzochten onze metgezellen ons naar een hôtel te brengen.

„Wij meenden, dat zij aan onze wenschen zouden voldoen, en wij waren dus niet weinig verwonderd, toen wij zagen, dat ze ons naar een bureau van politie brachten. De twee eenvoudige mouyiks bleken detectives te zijn, en wij waren hunne gevangenen! Het hoofd van de politie deelde ons dat zoo beleefd mogelijk mede, maar wij waren niettemin gevangenen.

„Hoewel wij geen Russisch kenden, en hij geen Fransch, begrepen wij toch, dat wij de misdaad begaan hadden het gebied van den Grooten Czaar zonder pas te betreden! Het moet erkend worden, dat wij niet veel te lijden hadden van de hardheid onzer gevangenschap. Terwijl onze uitmuntende cipier ging onderzoeken wat hem te doen stond met twee vreemdelingen zonder paspoort, die uit de wolken tot hem waren gekomen, rolde zijn vrouw voor ons de eene sigarette na de andere, die ze ons letterlijk opdrong.

„Ten slotte stemde een Russisch generaal, die in de nabijheid woonde, en die even goed Fransch sprak als wij, er in toe als tolk op te treden. Hij zeide ons, dat wij geruimen tijd moesten wachten, totdat de passen uit Kew waren gekomen, want al was het ons gelukt zonder die documenten in Rusland te komen, zoo konden wij er toch niet zoo gemakkelijk uit komen: wij zouden bij de grenzen, die wij thans op *terra firma* moesten passeeren, stellig tegengehouden worden.

„Hoe wij onze gevangenschap doorgekomen zijn, weet ik werkelijk niet, want wij werden overstelpt met vriendelijkheid, vooral in den vorm van reusachtige maaltijden. Eindelijk kwamen 's Maandags, vier dagen na onze arrestatie, onze passen opdagen, en nog dienzelfden avond gingen wij met den trein op reis naar Frankrijk, waar wij eindelijk aankwamen, nadat wij vier dagen en drie nachten, in 't geheel vier en tachtig uren, onophoudelijk hadden doorgereisd.

„Voor dienzelfden afstand in tegenovergestelde richting had de Centaur vijf en dertig en $^3/_4$ uur besteed, en dat nog wel na de vermoeienissen en verwondingen, die hij in de vorige achttien maanden op meer dan vijftig opstijgingen had opgedaan. Bovendien hadden wij op onze terugreis al de onaangenaamheden te verduren van drie douanen-kantoren, voor ons een reden te meer om verreweg de voorkeur te geven aan een reis per luchtballon."

„Gelooft u dan aan een toekomst voor den luchtballon?" vroeg ik, nadat zijn reisbeschrijving ten einde was.

„Zeker doe ik dat. Met elken dag leeren wij de atmosfeer beter kennen."

„En zal het luchtschip van de toekomst zwaarder zijn of lichter dan de lucht?"

„Ik geloof zwaarder, ten minste voor het geregeld transport van menschen en goederen, maar volgens mijne meening zal de ouderwetsche luchtballon toch altijd behouden blijven. De luchtballon moest eigenlijk meer en meer gaan behooren tot de uitrusting van elke goed georganiseerde legermacht."

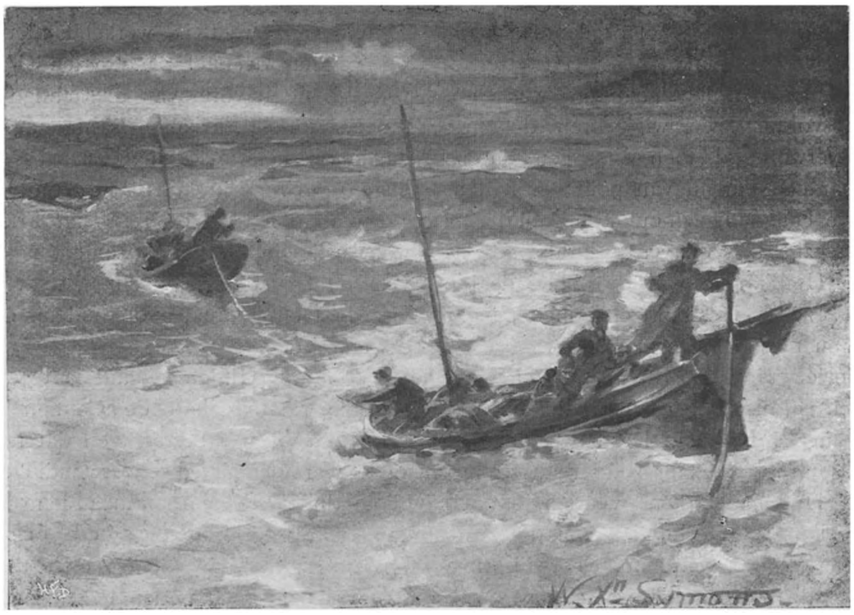

Wij worstelden met de verwoedde golven.

Zeven en twintig dagen in een open boot

DOOR KAPITEIN JAS. RICHARDS.

Dit verhaal van een vreeselijk lijden, dat zoo eenvoudig verteld wordt, is een treffend bewijs van de buitengewone innerlijke kracht van een flink zeeman.

't Is reeds meer dan twintig jaar geleden, dat de gebeurtenissen plaats grepen, die ik hier ga vertellen. Ik was toen nog niet veel meer dan een jongen, doch hoe rijk in avonturen of mijn zeemansleven ook geweest is, ik zal mij toch altijd de laatste reis van de *San Rafael* levendig blijven herinneren.

Het was een goed uitgerust schip van 1200 ton, een driemaster, volgens Amerikaansch model gebouwd, en onder bevel van kapitein Mac Adams. De bemanning bestond uit twee-en-twintig personen; de vrouw van den kapitein, die de reis met ons mee deed, meegerekend, waren er dus drie-en-twintig menschen aan boord. Het schip zeilde in October van het jaar 1874 uit met eene lading kolen, die bestemd was voor Valparaiso.

Gedurende het eerste gedeelte van de reis viel er niets bijzonders voor, doch in den namiddag van den 28en December werden we niet ver van Kaap Hoorn plotseling overvallen door een vreeselijken storm. De zee stond hol, en de golven werden hemelhoog opgezweept; zij bereiken hier zulk een ontzaglijke hoogte als men in geen andere streek nog ooit heeft waargenomen. Drie dagen en nachten achtereen werden wij heen en weer geslingerd, en op het laatst was er van het mooie zeil niets meer over dan eenige flarden.

Tegen den Zondagmorgen bedaarde de storm; wij maakten onmiddellijk gebruik van die kalmte om tuigage en materiaal te voorschijn te halen, ten einde de averij zoo goed mogelijk te herstellen.

Bij het wegnemen van de luiken deden wij eene vreeselijke ontdekking. Wij zagen rook opstijgen uit de lading en bespeurden een sterken zwavelreuk. Gedurende eenige oogenblikken sprak niemand. Ieder keek ontzet naar zijn buurman, en wist, dat het schip, hun aller woning, hun eenige schuilplaats, weldra in vlammen zou opgaan.

De tweede officier gaf den manschappen de noodige bevelen om de tuigage zoo vlug mogelijk op het dek te brengen, en liet daarna de luiken sluiten, uit vrees, dat de tocht de smeulende stoffen zou doen ontvlammen.

Daarop ging hij het vreeselijk bericht aan den kapitein meedeelen.

Er werd onmiddellijk een raad bijeengeroepen, bestaande uit den kapitein, den eersten en den tweeden officier, den timmerman en mijzelf. Men had niet veel tijd voor beraadslagingen, dus nam men spoedig het besluit koers te zetten naar de Falkland's eilanden, waarvan wij 1200 mijlen ongeveer verwijderd waren — een afstand, dien wij in ruim vier en halven dag konden afleggen, indien de wind niet draaide.

Intusschen deed men, door elke reet en elke opening dicht te stoppen, al het mogelijke om te voorkomen dat het vuur zich verder uitbreidde. Doch Maandagmorgen vroeg bespeurden wij, dat al onze pogingen te vergeefs waren geweest, daar de rook een uitweg zocht door de naden van het dek en de hutten in de kajuit. Des middags hadden wij ons zooveel mogelijk voorbereid op het ergste. De sloepen waren zeewaardig gemaakt en van levensmiddelen voorzien; nu trachtte de bemanning, met uitzondering van één officier en den stuurman, een paar uur te rusten en men koos daarvoor een beschutte plek op het dek.

De ongelukkige *San Rafael* zeilde intusschen zoo vlug mogelijk voort; men had alle zeilen bijgezet, er woei een frissche wind en er stond een hooge zee. Onder andere omstandigheden zou het roekeloos geweest zijn met zulk een wind alle zeilen bij te zetten, doch *nu* wisten wij, dat ons leven hoogstwaarschijnlijk afhing van het snelle zeilen. 's Avonds om tien uur hoorden wij plotseling een luiden knal en zagen wij een vlam van wel 60 voet hoogte uit het groote luik opstijgen. Dat was een vreeselijk schouwspel. Het was als het ware een vierkante zuil van blauwe vlammen, die in een spitse punt uitliepen. Verbeeld u een pikdonkeren nacht, het geheele schip een oogenblik verlicht als door een heldere bliksemschicht, en na dien eenen luiden knal geen ander geluid dan het fluiten van den wind door de tuigage en het klotsen van de hoog opgezweepte golven. Wij waren allen van schrik opgesprongen, en nu werden er bevelen gegeven tot het werken met de brandspuiten. Ieder werkte voor tien, want allen wisten dat alleen daardoor het schip misschien nog kon worden behouden. Wij werkten vier uur achtereen, doch eindelijk moesten wij erkennen, dat de vlammen het van ons wonnen, en dat het over een paar uren zeker gedaan zou zijn met de *San Rafael.*

„Haal de zeilen neer!" zoo klonk het onheilspellend bevel om twee uur in den morgen; alles werd toen neergehaald behalve de stormzeilen en de topzeilen, waaronder het schip eindelijk bij draaide. Daarna moesten wij de booten uitzetten — en dat was bij het slingeren van het schip een zeer moeilijke taak. Er waren er vier in het geheel, twee groote en twee kleine. De twee grootste booten werden veilig neergelaten, doch op een na de kleinste sloeg om en zonk onmiddellijk, met al de levensmiddelen, die zij bevatte. Het was in 't eerst niet ons voornemen geweest om de kleinste boot, een echte notedop, mee te nemen, doch nu waren wij er toch wel toe genoodzaakt. 't Was vijf uur, toen de kapitein ons bevel gaf plaats te nemen in de booten.

De vrouw van den kapitein en de scheepsjongen werden het eerst neergelaten, daarna volgden de manschappen en natuurlijk het

laatst de kapitein en de officieren. Wij hadden onze booten bevestigd aan het achtergedeelte van het schip in de ijdele hoop, dat de rook en de vlammen de aandacht zouden trekken van eenig voorbijvarend schip, want de *San Rafael* was nu een knetterende, lichtende massa geworden, die een regen van vonken en brandende stukken hout naar alle zijden om zich heen wierp. De vlammen werden steeds hooger en hooger, woester en dreigender, zoodat het voor ons gevaarlijk werd nog langer in de nabijheid van het schip te blijven. Toen beval de kapitein de touwen te kappen, die aan de *San Rafael* waren gemeerd. In de grootste sloep bevonden zich de kapitein, zijne vrouw en negen man. In op een na de grootste waren de eerste officier en zes man en in de kleinste de tweede officier, twee man, een scheepsjongen en ik.

Men had ons bestemd voor de kleinste boot, omdat wij het lichtste waren en men natuurlijk bevreesd was, dat bij een hooge zee het lot van onze boot het eerst beslist zou zijn.

Wij waren nog 750 mijlen verwijderd van de Falklands-eilanden, en besloten nu liever koers te zetten naar de kust van Tierra del Fuego, dat 150 mijlen ten Noorden van ons lag, in de hoop, dat wij daar opgemerkt zouden worden door een of ander voorbij stoomend schip. Zeilen hadden wij niet, daarom gebruikten wij een roeiriem als mast, een bootshaak als ra en lakens als zeilen, en met de flinke bries, die er toen woei, waren wij in staat vier à vijf knoopen in het uur af te leggen.

Het was vinnig koud, maar de lucht was helder en opwekkend, en ondanks onze treurige omstandigheden, vatten wij toch weer moed. Die gelukkige stemming veranderde echter weldra, toen er een hevige sneeuwstorm opkwam, die ons voor goed het uitzicht benam op het brandende schip. De groote vlokken vielen al dichter en dichter, totdat wij eindelijk geene bootslengte meer voor ons uit konden zien. Die sneeuwstorm duurde langer dan een uur en toen hij eindelijk bedaarde, keken wij angstig rond naar onze medgezellen. Als wij vermoed hadden, dat die sneeuwval zoo hevig zou worden, zouden wij onze booten stellig met een lijn verbonden hebben om zeker te zijn, dat wij niet van elkander af raakten. 't Zou beter geweest zijn, als wij dat in elk geval gedaan hadden, maar dat was ook al eene van de vele lessen, die de ondervinding ons leerde.

Eindelijk ontdekten wij een van de booten op ongeveer drie vierde mijl afstand. Het bleek de sloep te zijn met den eersten officier, doch van de groote sloep was niets te zien. „Hebt gij den kapitein gezien?" was de eerste uitroep, die gelijktijdig van de beide booten klonk, toen ze elkander dicht genoeg genaderd waren. „Neen, neen!" was het antwoord. Dat gaf eene groote ontsteltenis; wij verontrustten ons niet over de boot zelf, want zij was verreweg de grootste en de beste van de drie, maar zij had den grootsten voorraad levensmiddelen aan boord. Wij bleven nog ongeveer een uur op dezelfde hoogte in de hoop, dat de kapitein ons in het gezicht zou krijgen, doch eindelijk moesten wij die gedachte wel opgeven, en besloten wij onze reis zoo spoedig mogelijk voort te zetten, ons troostende met de verwachting, dat wij de groote boot toch nog wel zouden praaien.

De wind stak langzamerhand op en ging tegen den avond over in een vrij hevigen storm. Het begon er dus zeer slecht voor ons uit te zien, en wij besloten het anker uit te werpen en dus een tijdlang stil te blijven liggen.

De storm, die ons aan boord van de *San-Rafael* overvallen was, kwam uit het Westen, maar deze storm woei uit het Z.Z.W. en deed een onaangename warrelzee ontstaan. Wij moesten elke hooge zee ontloopen, en daartoe maakten wij gebruik van de roeispanen, want met het roer konden wij toen niets beginnen. Omstreeks twee uur in den nacht riep de eerste officier ons toe, dat zijne boot onhandelbaar was geworden; hij verzocht ons op angstigen toon om vóór zijn boot te ankeren.

Het gelukte ons na heel veel moeite van

plaats te verwisselen, doch wij vonden het geen van allen bijzonder aangenaam, dat wij nu de voorhoede moesten uitmaken; als ons nietig bootje omsloeg, waren wij ten doode gedoemd, want in zulk een zee zou ook de beste zwemmer het niet kunnen volhouden. Tot onze groote verlichting ging alles boven verwachting goed, doch dat nam niet weg, dat wij toch een zeer angstigen nacht doorbrachten.

Ofschoon wij later nog drie veel heviger stormen moesten trotseeren, hebben wij toch nooit weer zoo veel angst uitgestaan als in dien verschrikkelijken nacht. Wij wisten toen nog niet hoe groot de capaciteit van onze booten was en wij moesten voortdurend zorg dragen, dat wij de boot watervrij hielden. Telkens sloegen er golven over boord, zoodat wij steeds aan het uitscheppen bleven. Zelfs onze oliejassen begonnen het water door te laten, waardoor wij tot op onze huid nat werden. De nacht was bitter koud, en wij hadden, sedert wij het schip verlieten, nog niets gebruikt.

Toch was, zonderling genoeg, niemand onzer hongerig. De gebeurtenissen waren elkander zoo snel opgevolgd, de opgewondenheid was zoo groot geweest, wij hadden ons zoozeer ingespannen, dat wij aan honger noch dorst hadden gedacht. Wij worstelden met de verwoede golven om ons dierbaar leven, terwijl de dood ons als het ware van elke zijde zat aan te grijnzen. Tegen acht uur bedaarde de storm en gebruikten wij ons ontbijt, dat slechts uit een enkele beschuit bestond. Dit was het eerste voedsel, dat wij in ongeveer zes en dertig uur nuttigden. De lakens moesten weer dienst doen als zeilen en onder een stevige bries zeilden wij landwaarts. Wij maakten nu zeer groote vorderingen en omstreeks den namiddag kregen wij land in 't zicht. Daar was het werkelijk; op een afstand van ongeveer vijftig of zestig mijlen. Wij zeilden door tot 's avonds negen uur; toen verminderden wij onze vaart om in het heldere maanlicht met elkander te beraadslagen. Wij waren nu geen twintig mijlen meer verwijderd van het vaste land en wij kwamen overeen om door te zeilen tot op een afstand van twee à drie mijlen. Daarna gingen wij voor anker liggen totdat de morgen aanbrak. Wij zochten tevergeefs naar eene landingplaats; wij zagen niets dan steile rotsen, waar wij onmogelijk aan land konden gaan. 't Was als een rotsmuur, die zich torenhoog verhief, het land, dat daar achter lag, zorgvuldig verborgen houdende; de zee, die onder zijn voet kookte en raasde en siste, wierp het schuim wel 180 voet omhoog. Op een anderen tijd en onder gelukkiger omstandigheden zou het grootsche panorama, dat daar mijlen ver voor ons lag, zeker een overweldigenden indruk op ons gemaakt hebben. Die groote grijze klippen zagen er somber en huiveringwekkend uit; een eeuwige stilte heerschte boven die duizelingwekkende hoogten; en aan hun voet raasden en streden de woeste onstuimige golven met nooit verminderende kracht en verspilden hunne blinde woede in vergeefsche aanvallen op de onvermurwbare rotsen.

Opeens meende de scheepsjongen een smallen inham te zien; of tenminste een plek, waar de golven minder onstuimig waren. Naderbij komende zagen wij, dat zijne oogen hem niet bedrogen hadden, en dat wij door een nauw kanaal van omstreeks honderd meter breedte het land konden invaren.

Zoodra wij in het kanaal gekomen waren, vormde de geheele omgeving een scherpe en aangename tegenstelling met de groote beroering op zee. De rotsen, steil uit het water oprijzende, verhieven zich hemelhoog en het water was zoo kristalhelder, dat de rotsen onder de oppervlakte van het water duidelijk zichtbaar waren.

Eenige uren zochten wij tevergeefs naar een plek, waar wij konden landen, doch tegen den avond ontdekten wij gelukkig een breede opening in de rots. Daar wendden wij onze booten heen, en het gelukte ons ze behouden aan wal te brengen. Wij bevonden ons nu in een soort van vallei en besloten om onmiddellijk een vuur te maken. Gelukkig hadden wij lucifers bij ons en vonden wij in de beschutte spleten eenig

struikgewas. Wij hadden er helaas niet veel warmte van, want het hout was nog groen en gaf ontzaglijk veel rook in vergelijking met de kleine vlammen. Het werd tijd voor ons avondeten; ieder kreeg een halve beschuit en zijn deel van een vier-ponds-blik Australisch schapenvleesch, dat onder ons twaalven gelijkelijk verdeeld werd. Eene kleine hoeveelheid water werd door ieder sprak het eerst en zeide, dat ieder goed moest begrijpen, dat tucht en gehoorzaamheid nu van het grootste belang waren. Hij gaf de hoop op, den kapitein weer te ontmoeten en eischte nu van ons allen de belofte, stipt aan zijne bevelen te gehoorzamen.

Nadat die belofte was afgelegd, kwamen wij spoedig tot een practisch besluit.

De eerste officier eischte stipte gehoorzaamheid aan zijne bevelen.

op zijn beurt in het blikje gegoten en boven het vuur gewarmd.

Het was nu Donderdagavond en dit was het eerste warme voedsel, dat wij na Maandagmiddag nuttigden. Uitgeput legden wij ons op den grond neer en gedeeltelijk gedekt door een groote rots, vielen wij weldra in een vasten slaap, ondanks den scherpen wind, die over de met sneeuw bedekte rotsen woei. Vrijdagmorgen om vijf uur waren wij allen ontwaakt, en nu gingen wij beraadslagen over hetgeen ons verder te doen stond. De eerste officier

Hier langer te blijven, dat diende blijkbaar nergens toe. Wij konden onmogelijk over de rotsen heen klimmen; wij waren dus genoodzaakt ons plan op te geven om onze reis naar de straat van Magellaan over land voort te zetten. Er bleef ons dus niets anders over dan onze booten weer flink in orde te brengen en daarna weer zee te kiezen, in de hoop, dat een of ander voorbijgaand schip ons zou opmerken. 't Was een wanhopig plan, doch wij hadden slechts te kiezen tusschen den hongerdood of verdrinken — den dood van een vage-

bond of van een zeeman. Mocht het zoover komen — dan had de dood door verdrinken, die ons een paar dagen geleden reeds zoo nabij was geweest, voor ons reeds veel van zijne verschrikking verloren, en — op zee bestond ten minste nog eenige kans van opgenomen te worden door een voorbijvarend schip.

Wij keken vooraf nog eens onzen voorraad levensmiddelen na, en kwamen helaas tot de ontdekking, dat hij niet heel groot was. Wij hadden twee zakken met beschuit, te zamen ongeveer honderd pond; twaalf blikjes met Australisch schapenvleesch; twee vaten water, te zamen 64 liter inhoudende en een baal van acht en twintig pond tabak. — Dat was alles. Aan gereedschappen hadden wij op de twee booten elf roeispanen, twee bootshaken, zeildoek, een kluwen dun touw en een half dozijn emmers. Gelukkig behoorde tot ons twaalftal de zeilmaker, die zijn tasch met naalden, getwijnd garen, enz. bij zich had en dus voor de beide booten bruikbare zeilen kon maken. Den geheelen Vrijdag werkten wij onophoudelijk door, doch hoe hard wij ook werkten, zoo zagen wij ons toch genoodzaakt nog een nacht op dit rots-eiland door te brengen. 's Avonds gebruikten wij weer ons avondeten. Er was 's morgens reeds bepaald, dat het dagelijksch rantsoen voor elken man zou bestaan uit een beschuit en eene kleine portie Australisch vleesch. Na het avondeten schaarden wij ons rondom het vuur om een pijp tabak te rooken. Met dat rooken ging nog al heel wat tijd heen, daar wij, hoe onbegrijpelijk het ook moge klinken, maar één pijp hadden. De tabak was 's morgens zeer nauwkeurig verdeeld, evenals de waslucifers. Elke man nam zijn deel lucifers en wikkelde die zorgvuldig in een stukje wasdoek, dat hij onder zijne kleederen verborg. 't Is haast ongeloofelijk, hoeveel zorg wij besteedden aan die weinige voor ons zoo kostbare lucifers, die anders eene waarde hebben van hoogstens een halven stuiver. Elke man had op zijn beurt het recht onze eene en eenige pijp te stoppen, te rooken en daarna aan zijn buurman te overhandigen.

Tweede Gedeelte.

De mannen zaten allen droevig voor zich uit te staren, en niets verbrak de doodelijke stilte dan het zacht geklots der golven tegen de nabijzijnde klippen en af en toe het knappen van het smeulende rookende vuur. Doch ook die kleine troost was ons niet gegund, want een zware regenbui kwam weldra de vlammen geheel en al uitdooven; eerst toen de laatste vonk zwart neerlag, beseften wij welk een troost dat kleine rookerige vuurtje nog voor ons geweest was. Wij bleven nu onbewegelijk naast elkander zitten, en wij werden hoe langer hoe natter, hoe langer hoe kouder, totdat wij op het laatst door en door nat en half bevroren waren.

Van een verkwikkenden slaap kon nu geen sprake meer zijn. Wat mij betreft, ik sluimerde zoo af en toe, maar ik was toch heel blij, toen de nacht eindelijk voorbij was, te meer omdat de motregen nu ook ophield. Vroeg in den morgen, onder het schijnen van een vriendelijk zonnetje, lieten wij onze booten van stapel loopen. Zoodra de zon zich weer aan ons oog vertoonde, en ons kwam koesteren met hare warme stralen gevoelden wij ons onwillekeurig opgewekter en meer bemoedigd. Met nieuwe hoop bezield, roeiden wij zoo vlug mogelijk naar den uitgang van het kanaal. Hoewel het tusschen de rotsen zeer kalm en stil was, blies er op zee een frissche wind en was er ook een geduchte golfslag.

Nu werd er voor het eerst eene groote inspanning van ons geëischt; wij bemerkten dat wij den wind tegen hadden en dat onze taak dus niet gemakkelijk zou zijn. Wij roeiden den geheelen dag door en bij het vallen van den avond berekenden wij, dat wij een afstand van vijftien mijlen hadden afgelegd. Gelukkig verminderde de wind, zoodat wij gebruik konden maken van onze zeilen. Er werd een geregelde wacht uitgezet — die om de vier uur werd afgelost — een officier bij het roer, en een der manschappen op den uitkijk.

Dit geschiedde den 8sten Januari, dus een

week na de ontdekking, dat ons schip in brand stond. Wij gingen nog steeds voort met ons van de kust te verwijderen, totdat wij een afstand van honderd of honderd vijftig mijlen hadden afgelegd, en toen wierpen wij ons zeeanker uit en lieten wij de booten dobberen, omdat wij veronderstelden, dat wij nu juist in den koers waren van de schepen die met volle lading uit de Koloniën of van de Westkust van Zuid-Amerika kwamen. Elken morgen bij het opkomen van de zon ontwaakte ook weer onze geestkracht; elken avond als de zon ter kimme neeg, ontzonk ons ook weer alle moed en werd het in ons binnenste even donker als om ons heen. Op den avond van den tweeden Donderdag zag het er al zeer treurig voor ons uit. De zon ging onder in een donkerroode lucht. De zeevogels waren rusteloos. Hoog boven onze hoofden vlogen ze aanhoudend rond in groote cirkels. Alles duidde op een naderenden storm. Lange, zware golven kwamen uit het Westen aanrollen en wij zagen in, dat er een vreeselijke nacht voor ons in aantocht was. Bij het invallen van de duisternis nam de wind ook toe en omstreeks middernacht blies er een stevige wind, die aanhield tot vier uur in den morgen. Wij hoopten toen, dat wij het ergste reeds geleden hadden, doch wij werden daarin teleurgesteld, want juist bij het aanbreken van den dag nam de wind toe, en om acht uur was het een geduchte storm geworden. Nu zagen wij eerst, hoeveel baat wij vonden bij ons geïmproviseerd zeeanker. Wel honderd malen gedurende dien storm was het onze redder. Doch aan den anderen kant betreurden wij zeer het gemis van eene goede hoeveelheid — olie. Het is mijne vaste overtuiging, dat een boot met een goed zee-anker en behoorlijk bestuurd, den zwaarsten storm kan trotseeren, wanneer men olie giet op de golven. De zee was, om een boek-uitdrukking te bezigen, torenhoog; maar gelukkig rolden de golven gelijkmatig voort. Somtijds, wanneer een golf over haar eigen wit-schuimigen top buitelend, naderbij kwam, had het er veel van als zou onze kleine boot er door verzwolgen worden. Uit vrees van over boord te vallen, vielen wij dan op onze knieën en hielden ons vast aan de bank voor de roeiers (dofts). Bovendien werd onze boot door elke groote golf voor twee derde gedeelte met water gevuld en dan moesten wij de boot vlug leeg scheppen, voordat de volgende golf ons naderde. De groote regelmatigheid van den golfslag bleef gelukkig aanhouden, anders zouden wij stellig gezonken zijn. Op deze wijze verliepen er zes en dertig uren — twee geheele nachten en een dag — zonder rust, zonder slaap, en zonder voedsel, en dan waren wij nog door en door nat geworden.

Wij waren allen koud en stijf en pijnlijk; maar, zonderling genoeg, bleven wij steeds goeden moed houden; zenuwen schenen wij niet meer te hebben en even als de oudgedienden bij het leger raakten wij er aan gewoon, om voortdurend den dood onder de oogen te zien. Zaterdag 's middags was de wind eenigszins bedaard, en wij zagen met groote vreugde, dat noch de booten, noch het anker eenige noemenswaardige schade geleden hadden. Onze grootste schade evenwel was het verlies van een groote hoeveelheid beschuit. Het water, dat telkens was binnengedrongen, had van de beschuiten een pap gemaakt, die langzamerhand uit de zakken gespoeld was. Nu bleef ons niets anders over dan ons dagelijksch rantsoen tot op de helft te verminderen; we hadden nog voorraad voor eene week, wanneer wij per dag een halve beschuit namen en de helft van de portie schapenvleesch, die wij vroeger kregen.

Als gevolg van de onvoldoende voeding en de vele vermoeienissen begon de scherpe kou ons geducht te hinderen. Den volgenden Zondag, Maandag en Dinsdag was het mooi helder weer en viel er niets belangrijks voor. Elke dag was gelijk aan den voorafgaanden, met dit verschil evenwel, dat wij ons elken volgenden dag zwakker en ellendiger voelden. Op Woensdag, den 18^{en}, juist nadat ons voedsel was uitgedeeld,

klonk de blijde kreet van den kajuitsjongen. — „Zeil in 't zicht!" Wij sprongen allen tegelijk op. Daar ginds! als een klein vaag streepje aan den horizon zagen wij een groote bark op vijf mijlen afstands.

Met een enkelen blik hadden wij den afstand gemeten en tevens gezien, dat het schip ons hoogstwaarschijnlijk op een afstand van vijf mijlen zou passeeren en dat wij geen kans op hulp hadden of het moest ons gelukken zoo hard te roeien, dat wij in het vaarwater van die bark kwamen.

Voort gleed het schip, stil en spookachtig.

Of wij ook roeiden! Hoe zwak wij ook waren, toch lieten wij de booten als het ware over het water heenspringen. Veertig minuten hadden wij ons op bovenmenschelijke wijze ingespannen, toen wij bemerkten, dat alles te vergeefs was geweest en dat het schip ons op een grooten afstand zou passeeren. Toch deden wij nog wanhopige moeite om het schip te bereiken. Wij waren eindelijk zoo dicht genaderd dat wij den man aan het roer konden zien. Wij zagen hem beurtelings naar het roer kijken en dan weer naar de zeilen; wij zagen bij het op en neergaan van de bark de koperen leuning in de zon schitteren; wij zagen de rook die uit de kombuis omhoog steeg en die tot ons sprak van de lekkere warme spijzen, die op dat schip werden toebereid. Wij waren er op zijn hoogst een *halve mijl* van verwijderd; maar hoe dicht bij wij ook waren en hoe goed wij alles ook konden zien, zij merkten ons toch niet op. Wij riepen luidkeels, eerst beurt om beurt en later allen te zamen, doch het baatte ons niets. Wij schreeuwden en gilden het uit, doch ons geluid scheen hen niet te bereiken.

Voort gleed het schip, stil en spookachtig — en de twaalf verworpelingen bogen droef te moede het hoofd in de richting van het snel verdwijnende schip. Met begeerige, wanhopige blikken zagen wij het zoo lang mogelijk na, en toen het verdween, scheen ook de laatste straal van hoop van ons te wijken. Want, al mochten wij nog eens een schip ontdekken, dan kon het ons wel weer evenzoo gaan. De wanhoop stond duidelijk op ieders gelaat te lezen; sterke mannen hurkten neer in de boot, verborgen het gezicht in de handen en snikten als kleine kinderen. Ik hoop, dat ik nooit weer zoo iets zal beleven!

De twee of drie volgende dagen gevoelden wij ons zeer gedrukt en ontmoedigd, en hoe kon dat ook anders? Somtijds zaten wij uren lang bijeen zonder dat één menschelijke stem de stilte verbrak. Des nachts was het altijd bitter koud en als de zon

overdag een oogenblik scheen, dan had zij toch geen kracht genoeg om ons eenige warmte te geven.

Het laatste overblijfsel van onzen kleinen voorraad levensmiddelen zou Zaterdagmorgen, den 21sten, verdeeld worden. Dat was dus onze laatste maaltijd — wij wisten het allen. Ik zou onmogelijk mijne gewaarwording kunnen beschrijven, toen die laatste levensmiddelen werden rondgedeeld. Zoo iets kan beter begrepen dan gezegd worden. Al was ons rantsoen altijd zeer klein geweest, het was toch beter dan niets. Altijd hongerig — wanhopig hongerig, als wij waren, hadden wij steeds verlangend naar ons „ontbijt" uitgezien; doch nu was dat ook voorbij. En toen de Zondag aanbrak en de zon bijzonder helder scheen, was er geen ontbijt voor ons, en hadden wij ook hoegenaamd geen vooruitzicht ooit weer een maaltijd te zullen gebruiken. Vele jaren zijn er na dien tijd voorbij gegaan, en somtijds schijnt die vreeselijke tijd mij nog als een nachtmerrie toe. Ik heb getracht die verschrikkelijke uren te vergeten, maar het is mij niet mogelijk.

Dien geheelen Zondag dacht ik aan mijne ouders en aan hun verdriet, wanneer zij bemerkten, dat ik nooit weer bij hen terug kwam. Natuurlijk dacht ik altijd zeer veel aan huis en aan mijn vader en moeder, maar op dezen Zondag dacht ik en dacht ik maar steeds door, totdat ik verward raakte in al mijne denkbeelden en het mij toescheen dat ik mijn verstand verloren had. De herinnering aan dat alles is zoo pijnlijk, dat het mij bijna spijt, dat ik het nog eens moet vertellen.

Tot nu toe hadden de schepelingen beurt om beurt eene lange geschiedenis verteld, om de lange, vervelende uren te helpen verkorten, maar het wàs opvallend, dat hunne verhalen altijd vol waren van gebeurtenissen die in verband stonden met levensmiddelen: de arme kerels schenen aan niets anders te denken! Op dezen vreeselijken Zondag evenwel zeide niemand een enkel woord; geen geluid verbrak de drukkende stilte dan wanneer de wacht verwisseld werd. De eerste officier bezat een uitstekenden chronometer, die ons goede diensten verleende bij het regelen van de wachturen. Dien Zondag rookte ieder een pijp tabak en kregen wij een weinig water;

Bij de laatste woorden van het „Onze Vader," werd het lijk over boord geworpen.

gelukkig was ons gebrek aan water bespaard gebleven. Daar wij echter bijna altijd nat waren, en het weder zoo koud was, dronken wij zelden van het water. De lange, lange dag, „sleepte even als een gewonde slang langzaam zijn lichaam voort."

Eindelijk viel de nacht in, en na eene duisternis, waaraan geen einde scheen te komen, brak het licht weer door en verscheen de nieuwe morgen.

Later op den dag stak de wind opnieuw op; de lucht nam een donkere loodkleurige tint aan en verkondigde ons daardoor, dat wij bedreigd werden met een storm uit het Zuiden. Tegen middernacht werd de zee onstuimig, en al kwamen de golven niet zoo hoog als den vorigen keer, dan was de kou daarom toch niet minder scherp. De eene hagelbui volgde de andere in groote snelheid op en al werd ons lijden daardoor nog vermeerderd, zoo bewezen ze ons toch ook goede diensten in het neerslaan van de golven. Verwondert het u niet, dat wij niet vrijwillig een einde maakten aan onze ondragelijke ellende? 't Is inderdaad wonderbaarlijk hoeveel een mensch niet kan verdragen. Wij kwamen dien gevaarlijken nacht vrij goed door en den volgenden morgen was de storm veel verminderd.

Gedurende de vijf laatste dagen was de kok, een man van omstreeks vijf en dertig jaar, al zwakker en zwakker en eindelijk ziek geworden, zoodat hij zeer weinig kon helpen bij het drooghouden van de boot. Zijne krachten begonnen hem meer en meer te begeven; wij legden hem daarom onder de bank om hem te beschutten voor den kouden, scherpen wind. Hij was dien dag twee keer bewusteloos geweest, doch toen de hagelbuien voorbij waren en de zon weer doorbrak, schenen de warme zonnestralen het sprankje leven, dat hem nog gebleven was, op nieuw op te wekken.

Ongeveer zes uur merkte ik op, dat de kok zoo zonderling ineengedoken zat in een hoek van de boot. Ik verzocht een van de mannen, die het dichtst bij hem zaten, hem te wekken, doch toen men hem aanraakte, viel hij voorover op den grond, en hem omkeerende, bemerkten wij, dat ten minste een onzer uit zijn lijden verlost was. Nadat wij ons overtuigd hadden, dat hij niet opnieuw bewusteloos was, werd het lijk met een doek bedekt en besloten wij hem den volgenden morgen de laatste eer te bewijzen. Zijn kleine schat, uit een weinig tabak en lucifers bestaande, was ons te kostbaar dan dat wij dien zouden wegdoen; wij namen hem dus voorzichtig uit zijn veilige schuilplaats. Eindelijk was de dood dan toch in ons midden gekomen! Daar lag hij nu, de arme kerel! Toch geloof ik zeker, dat ieder, die bij ons aan boord was, hem in den grond van zijn hart benijdde.

Den volgenden morgen was het mooi, helder weer. Om zes uur ongeveer werden de booten vlak naast elkaar gebracht. Wij hadden geen gebedenboek, wel een bijbel, doch wij deden ons best om zoo plechtig mogelijk een lijkdienst te houden. Allen ontblootten het hoofd; en zij, die nog krachtig genoeg waren om te staan, stonden op, terwijl de eerste officier de negen en dertigste psalm voorlas. Daarna herhaalden wij allen te zamen het „Onze Vader," en bij de laatste woorden werd het lijk langzaam over boord geworpen. Toen wij de woorden uitspraken, „Geef ons heden ons dagelijksch brood," ontstond er eene langdurige stilte; en als die stilte eens in woorden was overgebracht, van hoeveel verborgen ellende zou die niet getuigd hebben? De dag ging verder zeer kalm voorbij; er viel niets voor en niemand sprak een enkel woord. Had men dien dag ieders gedachten kunnen lezen, dan zou men zeker overal de vraag gezien hebben, *wie nu wel het eerst aan de beurt zou zijn?*

Tegen den namiddag stak de wind weer op, nu kwam hij uit het Noordwesten, zoodat wij koud, onaangenaam regenachtig weer kregen. Wij konden toen geen van allen meer gebruik maken van de onderste ledematen; reeds eenige dagen te voren begonnen onze beenen dikker te worden en nu hadden ze tweemaal de normale dikte, zoodat wij ze onmogelijk konden bewegen.

Het weinige, dat wij te doen hadden, deden wij, steunende op onze armen, die ons ook behulpzaam moesten zijn om ons lichaam voort te slepen. Het bovengedeelte van ons lichaam was ontzettend vermagerd; ieder zal dus allicht begrijpen, dat het ons moeite kostte gedurende de plechtigheid recht op te staan. En toch zegenden wij de gevoelloosheid van onze beenen, want daardoor hadden die ledematen minder te lijden van de scherpe koude. Wij beseften toen hoegenaamd niet wat die gevoelloosheid eigenlijk beteekende, want als wij daar eenig idée van gehad hadden, zouden wij er tegen gestreden hebben met alle kracht en energie, waarover wij nog konden beschikken. Later eerst vernamen wij, dat deze gevoelloosheid het gevolg was van den gestoorden bloedsomloop. Wij leverden werkelijk al een zeer treurig schouwspel op met onze hongerige, met bloed beloopen oogen, onze hoekig uitstekende beenderen en onze verwilderde haardos en baardgroei. 't Was opmerkelijk, dat degenen, die het forschte waren en er het sterkst uitzagen, het meest schenen te lijden en het eerst hulpbehoevend werden.

De manschappen waren allen Britten, die zonder onderscheid, de bevelen tot in de kleinste bijzonderheden stipt opvolgden en zich zoo goed mogelijk gedroegen. Donderdagmiddag draaide de wind naar het Zuidwesten, doch bleef tamelijk koud; het weer werd beter en het hield op met regenen.

Vrijdag ging voorbij, Zaterdag ging voorbij, Zondag ging voorbij. *Hoe* wij ze doorkwamen, dat heb ik mij nooit meer kunnen herinneren: zij schijnen mij een onbeschreven blad in mijn levensboek toe. In een lusteloozen, bijna gevoelloozen toestand wachtten wij geduldig het einde van onze vreeselijke marteling af. Drie dagen schenen ons wel drie weken of maanden toe, waaraan geen einde kwam.

Maandagmorgen, om zes uur ongeveer, werd de stilte plotseling verbroken door een zwak „zeil in 't zicht," van den man, die de wacht had. Ja, hij had zich niet vergist. De mannen wreven hunne oogen uit, hieven hunne pijnlijke hoofden op en deden wanhopige pogingen om zich uit hun slaperigen toestand los te maken, nu hun die heerlijke woorden „Zeil in 't zicht!" in de ooren klonken. Wat een uitkomst lag er niet voor ons in die weinige woorden. Wanneer de verwachting, die daardoor bij ons werd opgewekt, nu maar verwezenlijkt werd en het niet weer ging even als den vorigen keer, toen wij uit den zevenden hemel, waarop wij ons verheugd hadden, werden neergeworpen in den wanhopigsten toestand, dien men zich maar kan voorstellen.

De richting volgende van den vinger van den man die op wacht zat, zagen wij een mooi, goed opgetuigd schip, met volle zeilen, dat in onze richting koers scheen te zetten.

Wij namen onmiddellijk ons zee-anker in en haalden onze roeiriemen voor den dag, vast besloten om zoo dicht mogelijk in den koers van het schip te komen. Zij *moesten ons zien of ons overvaren.* Dan volgden twintig minuten van grooten angst en twijfel. Het schip kwam steeds nader en legde ongeveer twaalf knoopen af in een uur. Steeds nader kwam de zoo vurig verlangde redding, doch wij bespeurden nog geen enkel teeken, dat zij ons gezien hadden. Mijn hart hield bijna op met kloppen, als ik aan de mogelijkheid dacht, dat wij ook dezen keer niet opgemerkt zouden worden. Eindelijk was het schip nog slechts een halve mijl van ons verwijderd en zagen wij tot onze onuitsprekelijke blijdschap — onuitsprekelijk in de letterlijke beteekenis, want ieders tong kleefde vast aan het verhemelte en ieder schoot een groot brok in de keel, dat hem belette een enkel woord te uiten — dat ze de zeilen boven de bramsteng reefden, De topzeilen werden eveneens gereefd; en wij zagen tegelijkertijd, dat zij van koers veranderden.

Ze moesten ons stellig gezien hebben, want er woei een matige wind, zoodat er volstrekt geen reden bestond om de zeilen neer te halen.

Het schip kwam al nader en nader. Eindelijk was het nog slechts honderd

meter van ons verwijderd. Een groote menigte menschen op het dek juichten ons een hartelijk welkom toe, en toen werd ook het groote zeil neergelaten en draaide het schip bij den wind. Die verwelkoming was de heerlijkste muziek, die ik ooit voor of na dien tijd vernomen heb, en toen wij begonnen te beseffen, dat wij nu toch werkelijk gered waren bleef er geen oog droog van een van ons allen. Het schip lag nu lijwaarts, zoodat wij het zonder veel moeite konden naderen. Het vereischte evenwel heel veel overleg om vlak naast het schip te komen, daar de zee tamelijk hoog stond en een kleine boot in de nabijheid van zulk een groot vaartuig altijd groot gevaar loopt van om te slaan. Wij zochten daarom naar een kalme plek, waar het ons dan ook gelukte het schip van zeer nabij te naderen. Zij hadden een van de poorten van de metalen verschansing weggenomen en bij die opening stonden twee mannen, die tot hun eigen beveiliging voorzien waren van gordels. Toen het schip vlak bij ons was, heschen zij ons een voor een op uit de booten. Nadat de elf mannen allen veilig aan boord waren gebracht, werden onze oude, getrouwe booten aan haar lot overgelaten.

Zij heschen ons een voor een uit de booten.

Ons geluk kende geene grenzen, toen wij weer aan boord van een flink schip waren gekomen. Het was nu dertig dagen geleden, dat wij aan boord van de *San Rafael* brand ontdekten; en *zeven en twintig dagen, dat wij het schip verlieten en verder ons leven in een open boot doorbrachten, terwijl wij de laatste acht dagen geheel zonder voedsel geweest waren* — wat ieder onzer gedurende die geheele maand gebruikt had, zou voor een gezond mensch nog niet voldoende geweest zijn voor twee dagen. Zoodra wij aan boord waren, werden de zeilen weer geheschen en hernam het schip de gewone snelheid.

Intusschen werden wij voorzichtig naar beneden gedragen, waar wij dadelijk onder behandeling kwamen van den scheepsdokter, die aan elken man een kop warme koffie met een weinig rhum er in en een klein beschuitje voorschreef. 't Is me onmogelijk mijne gewaarwording te beschrijven, toen ik voor het eerst in acht dagen eenig voedsel over mijne lippen kreeg. Ik moest mij met geweld bedwingen om niet een flinken greep naar de beschuitjes te doen, en de andere mannnen keken er ook met gulzige blikken naar. Toen die heerlijke,

doch matige maaltijd was afgeloopen, werden wij op bevel van den dokter uitgekleed. Onze hooge waterlaarzen en broekspijpen moesten opengeknipt worden, omdat onze beenen zoo ontzettend gezwollen waren. De kajuitsjongen was het eerst aan de beurt; toen de dokter een kreet van afschuw uitte, keek ik en zag iets, dat ik maar niet zal beschrijven. Het scheen, dat er sedert eenige dagen koud vuur bij was gekomen; wij begrepen allen, dat het nog niet uit was met het lijden van den armen jongen, en dat hij stellig geamputeerd moest worden.

Daarna kwam ik aan de beurt, en terwijl mijne laarzen opengesneden werden, keek ik in angstige spanning naar mijne voeten. Zij waren Goddank geheel gaaf, hoe vreeselijk gezwollen zij er ook uitzagen. Eenigen waren minder gelukkig, want vijf van de elf waren min of meer verminkt en moesten eene chirurgische behandeling ondergaan. Wij werden nu krachtig ingewreven met sla-olie en daarna bracht men ons naar bed, waar wij ieder twee of drie lepels kippen-bouillon kregen. Wij vernamen, dat wij waren opgenomen door eene passagiersboot, die van Melbourne naar Engeland voer. De adelborsten stonden onmiddellijk een gedeelte van hunne hut aan de drie geredde officieren af, terwijl de matrozen voorzichtig naar den bak werden gedragen. Ondanks de voortdurende zorgvuldige behandeling van den dokter, duurde het toch nog volle drie weken, voordat wij (en toen nog alleen de flinksten) onze hut konden verlaten. Wij hebben misschien nog het meest geleden, toen de bloedsomloop in onze ledematen langzamerhand herstelde. Ik had een gevoel alsof er voortdurend gloeiend ijzerdraad met kracht in mijne voeten en beenen werd geboord. Hoewel wij geheel herstelden, bleven wij toch gedurende de geheele reis invaliden en na een lange reis kwamen wij eindelijk behouden in Londen aan. Alle passagiers waren bijzonder lief en vriendelijk voor ons en zij brachten geld bijeen, ten einde de matrozen in de gelegenheid te stellen, om zoo spoedig mogelijk terug te gaan naar hunne bloedverwanten. Aan den wal komende, bespeurden wij, dat wij nog lang niet zoo sterk waren als vroeger en dat ieder in dien betrekkelijk korten tijd wel tien à twintig jaar ouder scheen te zijn geworden. Wij scheidden met groote dankbaarheid van onze liefderijke verzorgers. 't Was juist zeven maanden geleden, dat ik met de *San Rafael* van Liverpool was uitgezeild. Mijne vrienden en kennissen veronderstelden dat ik was omgekomen, en mijne ouders ontvingen mij, alsof ik uit den dood tot hen was teruggekeerd. Na dien tijd zijn er al weer heel wat gebeurtenissen voorgevallen, maar er is nog geen enkele voorgekomen, die bij mij de herinnering heeft kunnen uitwisschen aan die vreeselijke lijdensgeschiedenis, waarbij ik een van de leidende personen was.

Meer dan zes maanden na mijne terugkomst in Londen vernam ik het treurig lot, dat den kapitein en de overige bemanning van de groote sloep had getroffen. Zij schijnen aan wal gegaan te zijn in een streek die een vijftig mijlen meer Oostwaarts lag dan de plek, waar wij een nacht hebben doorgebrcht. Die plek was in de onmiddellijke nabijheid van het Nieuwjaarseiland. In die afgelegen en eenzame streek werden de lijken door eenige inboorlingen gevonden en te oordeelen naar de omstandigheden, waaronder zij gevonden werden, was het duidelijk, dat zij van honger en koude waren omgekomen. Zij hadden er blijkbaar de voorkeur aan gegeven om op den vasten wal te blijven, in de hoop, dat zij er inboorlingen zouden aantreffen, of opgenomen zouden worden door een voorbijgaand schip.

Iets over Perspectief

DOOR

R. B.

Laat u niet afschrikken, lezer! Niet de regels, maar de verschijnselen willen we bespreken, niet de theorie maar de praktijk der perspectief. Hoe dikwijls gebeurt het, dat een schetsje minder goed uitvalt, omdat men verlegen zit met de richting van een enkele lijn! Met het teekenen naar plaat kan men het ook zonder leiding vaak zeer ver brengen, omdat het er slechts op aankomt een vlakke figuur nauwkeurig waar te nemen en weer te geven. Anders is dit bij het teekenen naar de natuur of 't ontwerpen van andere dan vlakke figuren. Lijnen toch, die gelegen zijn in een vlak, dat niet evenwijdig is aan ons tafreel, krijgen in teekening een anderen stand dan in werkelijkheid, wat tevens mede brengt, dat de hoeken òf grooter, òf kleiner worden. Het is de leer der perspectief of doorzichtkunde, die ons de regels aan de hand doet, om de lijnen weer te geven, zooals ze zich uit een bepaald punt aan den waarnemer vertoonen.

Een perspectivische teekening is dan gelijk aan de doorsnede van een kegel of piramide, die het oog tot top heeft en waarvan het oppervlak gevormd wordt door de lichtstralen, die van uit de lichamen naar het oog gaan. Dit snijvlak of tafereel staat steeds rechthoekig op de richting van ons zien. Niet, wat we met onze beide oogen waarnemen dus, neen, wat we met één oog zien, is een perspectivische teekening. Wilt ge een beeld, zooals het zien met beide oogen ons geeft, dan komt de stereoscoop ons hierin te hulp. Hierin toch plaatst men twee photographieën, waarvan de eene weergeeft, wat het rechter-, de andere, wat het linkeroog gelijktijdig waarneemt. Plaatst men in een stereoscoop twee volkomen gelijke platen naast elkaar, dan ontstaat een verward beeld. Wij zeiden, dat het tafreel rechthoekig staat op de richting van ons zien. Indien we op korten afstand naar eene schilderij zien, die boven ons oog aan den wand hangt, dan is het tafreel niet evenwijdig met den wand en het bovenste deel der schilderij zal verder achter het tafereel liggen dan het onderste.

Dit zou een verkort beeld geven, waarom men haar een weinig voorover hangt en wel des te meer, naarmate zij verder boven het oog is. Zie fig 1, waarop de bovenste schilderij boven het oog is geplaatst.

Is men aan geen afstand gebonden, dan kan men ook recht voor zich uit ziende, voorwerpen waarnemen, die vrij ver boven of beneden het oog gelegen zijn, of zich aanmerkelijk rechts of links daarvan be-

vinden. Wil men den afstand weten, waarop men zich van een te teekenen voorwerp of groep moet plaatsen om 't geheel goed te kunnen overzien, dan schatte men den afstand tusschen de twee verst van elkander verwijderde punten en neme dien minstens $2^1/_2$ maal. Het gezichtsveld is dan gelijk aan het grondvlak van een cirkelkegel, waarvan de beschrijvende lijnen een hoek vormen van ongeveer 23 graden. Zie fig. 2.

Staan wij op het vlakke veld, dan bevindt zich de horizon ongeveer 5 voet, of 1,5 Meter beneden ons oog. En toch zal die horizon zich op het tafereel afteekenen ter hoogte van het oog en wel volgens een liggende of horizontale lijn. Wil men een eenvoudige proef nemen, die dit duidelijk aantoont, dan houde men een gespannen koord tusschen beide handen voor zich uit en wel horizontaal en ter hoogte van het oog. Men zal nu den horizon niet zien, of m. a. w. het gespannen koord is de afteekening van den horizon op het tafreel, dat als staand vlak tusschen de handen gedacht kan worden. *De horizontale lijn is dus de lijn, die uit het oog naar den horizon getrokken (gedacht) kan worden.*

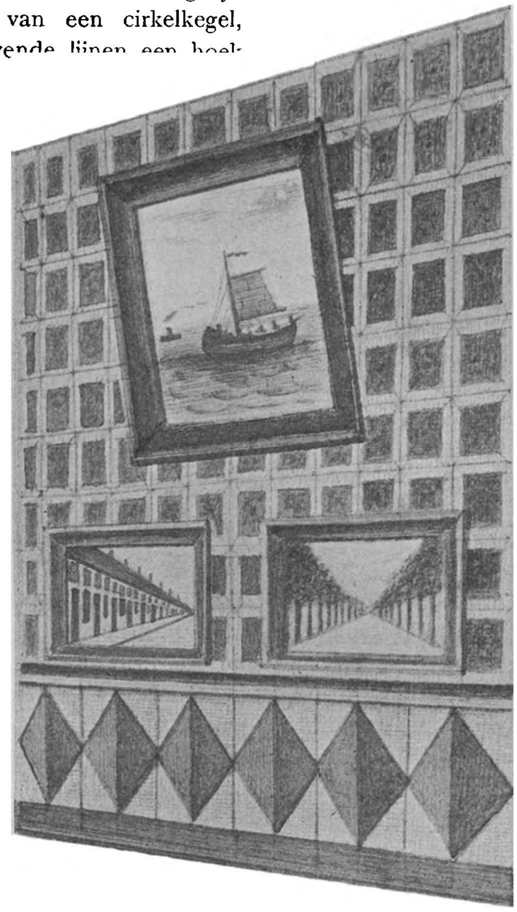

Fig. 1.

Ziet men langs een stok, die voor het oog gehouden wordt, naar den grond, dan zal bij de geringste afwijking van den horizontalen stand het verlengde den grond reeds op betrekkelijk korten afstand ontmoeten.

In Fig. 3 stellen *a*, *b* en *c* punten voor op den grond. Tusschen deze en het oog is het tafereel in doorsnede voorgesteld door de lijn *AB*.

De lijn uit *a* naar het oog snijdt het tafreel in *a'*, die uit *b* en *c* in *b'* en *c'*. Een verder gelegen punt zou weder iets hooger komen, terwijl de perspectief van een punt in den horizon eindelijk zoo hoog zou liggen, dat de lijn uit het oog naar die perspectief niet meer van een horizontale is te onderscheiden. Punten beneden het oog zullen dus hooger schijnen te liggen, naarmate zij verder verwijderd zijn; punten boven het oog daarentegen lager, doch de horizon is in beide gevallen de grens van rijzing en daling.

Bij Fig. 1 is dit op de onderste schilderijen waar te nemen; het eene stelt een laan voor, waar de beschouwer ongeveer tegenover 't midden geplaatst is; het andere eene straat, waarbij het oogpunt rechts gelegen is.

De perspectief van vlakken, die evenwijdig zijn aan het tafreel, is gelijkvormig aan die vlakken, doch kleiner, naarmate zij verder achter het tafreel liggen. Van een vierzijdig prisma, welks voorvlak evenwijdig is aan het tafreel, zal het achtervlak verder verwijderd en dus in het perspectief kleiner

zijn, dan het voorvlak. Teekende men het even groot, dan zou het den indruk geven of het grooter was dan 't voorvlak.

In Fig. 4*a* wordt een juiste, in 4*b* een onjuiste teekening van zulk een prisma gegeven.

Een vierkant, dat horizontaal beneden ons oog ligt, zal, wanneer twee zijden evenwijdig zijn van het tafreel, in perspectief een trapezium zijn. De plaats van het oog heeft grooten invloed op den vorm, zoodat deze kan zijn rechthoekig of scheefhoekig, en in 't laatste geval gelijk- of ongelijkbeenig.

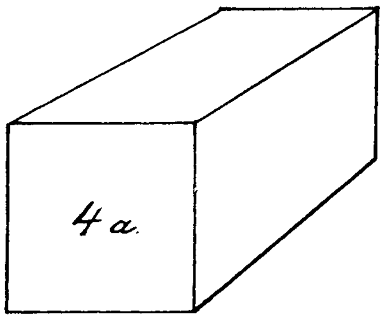

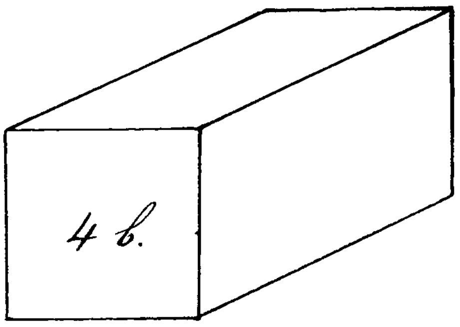

Fig. 5*a* is een gelijkbeenig trapezium; hier ligt het oogpunt *O* juist tegenover 't midden van 't vierkant. 5*b* is rechthoekig, omdat het oog tegenover punt *A* en 5*c* ongelijkbeenig, omdat het oog links van *A* geplaatst is.

Men zal bemerken, dat in dezen stand telkens twee zijden naar het oog gericht zijn; dit is het geval met alle liggende lijnen, die rechthoekig op het tafreel staan en vindt voortdurend toepassing.

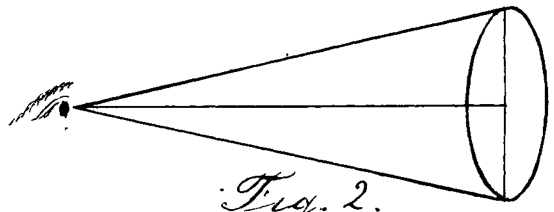
Fig. 2.

Voor andere liggende lijnen, mits niet evenwijdig aan het tafreel, ligt het verdwijnpunt rechts of links van het oogpunt.

Wil men zoo'n vierkant in kleinere vierkanten verdeelen, dan zet men op *AB* het aantal deelen van iedere zijde uit en trekt daaruit lijnen naar *O*. Een hoeklijn of diagonaal van 't vierkant zal de in 't vlak getrokken lijnen snijden en horizontale lijnen, door die snijpunten getrokken, geven de breedte der vakjes aan. De lengtelijnen *AB* en *CD* blijven nu evenwijdig, de breedtelijnen *AC* en *BD* naderen elkander. Ligt het vierkant daarentegen overhoeks, dan

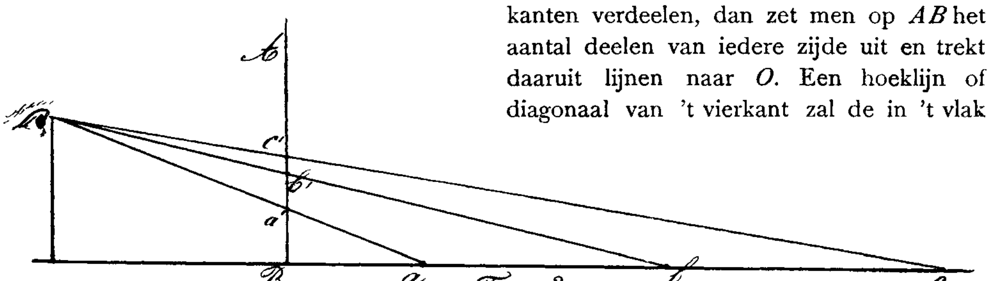

Fig. 3.

zullen alle onderling evenwijdige lijnen in perspectief naar een zelfde punt samenloopen. Bij een verdeeling in gelijke vierkanten gaat men dan aldus te werk.

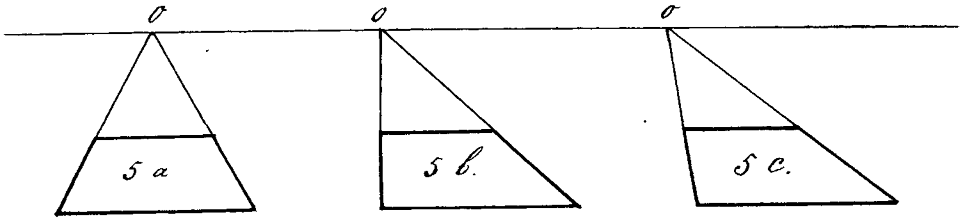

In het midden der liggende lijn *HH* (Horizon), plaatst men het punt *O*, dat aangeeft, waar het oog geplaatst is, ten opzichte van het voorwerp; hier dus recht tegenover *A*.

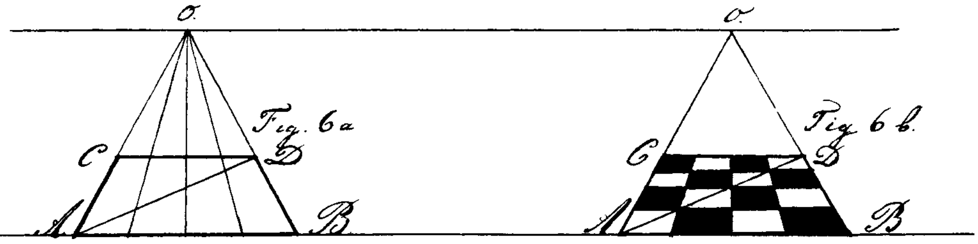

Links en rechts van *O* plaatst men de punten *H* en *H'* en wel op gelijke afstanden van *O*. — Op *AH* zet men de zijde *AB* af en trekke daarna *BC* evenwijdig aan den horizon. De snijding van *BC* met *AH'* bepaalt *AC*. Trekt men nu nog de lijnen *BH'* en *CH* dan geeft de snijding punt *D*, waarmede het vierkant voltooid is.

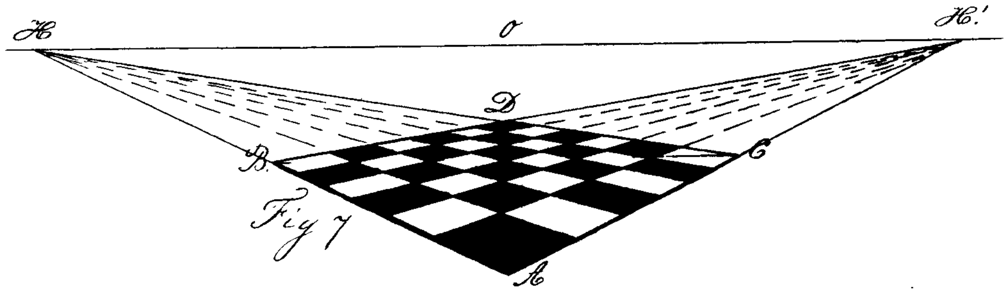

De lijn *BC* verdeelt men nu in zooveel gelijke deelen als men er op iedere zijde wenscht; in Fig 7, zes. Lijnen uit *H* door de deelpunten getrokken zullen *BD* en *AC*, lijnen uit *H'*, *AB* en *CD* in perspectivisch gelijke deelen verdeelen. Alzoo verkrijgt men 36 vierkanten. Men neme bij deze en voorgaande teekeningen den horizon niet te hoog en de afstanden *HO* en *H'O* in geen geval kleiner, eerder nog iets grooter dan in Fig. 7.

Een te hooge horizon en kleine afstanden geven den indruk, of men schuin naar beneden op het voorwerp ziet en niet recht voor zich uit.

Van de veelhoeken is de regelmatige zeshoek een der meest voorkomende en het in perspectief brengen van deze als liggend vlak zeer eenvoudig. Zooals bekend

is, verkrijgt men een regelmatigen zeshoek in den cirkel, door den straal op den omtrek uit te zetten, wat juist zesmaal kan plaats hebben. Liggen van dit vlak weer twee zijden evenwijdig aan het tafereel, dan kan men deze verbinden door twee hoeklijnen, die er loodrecht op staan en dit geeft een middel aan de hand om den als evenwijdige lijnen een zelfde verdwijnpunt in den horizon en wel links van het oogpunt; *CE*, *AD* en *BF* daarentegen evenveel rechts daarvan.

Heeft men nu de lengte van *AB* bepaald en trekt men de lijnen *AO* en *BO*, dan ligt daartusschen ook *CD*. Waar *AV'* en de lijn *BO* snijdt ligt punt *D* en zoo is

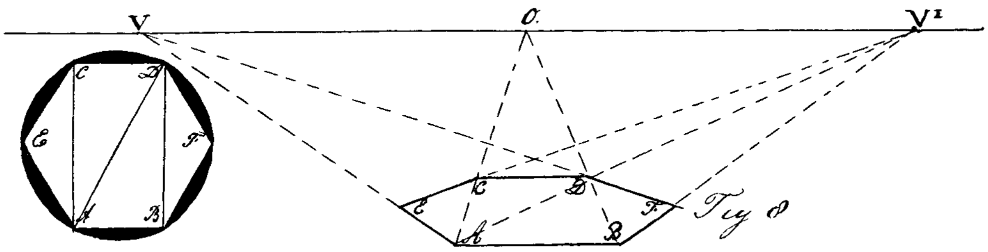

zeshoek in perspectief te brengen. Zie fig. 8.

Beschouwen we den zeshoek in onverkorten stand, dan ziet men, dat de lijnen *AB* en *CD* evenwijdig zijn, eveneens *CE*, *BF* en de hoeklijnen *AD*, benevens *AE* en *DF* en dat de diepte (hoogte) van het vlak bepaald wordt door de snijding van *AD* en *BD*. Nu hebben *AE* en *DF* *CD*, evenwijdig aan *AB* gevonden. De punten *E* en *F* zijn nu eveneens te vinden, wanneer men *CV'* verlengt tot zij *AV* snijdt en *VD* op dezelfde wijze *BV'* doet snijden. Ook hier dus weer de toepassing: Alle evenwijdige, liggende lijnen komen in een zelfde punt van den horizon samen of richten zich naar zulk een punt.

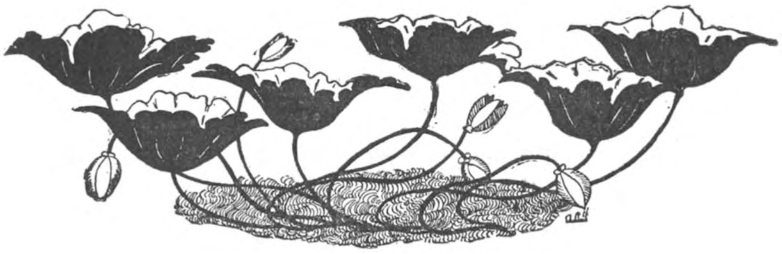

EEN ROMAN

VAN

MARIE STAHL.

(Vervolg.)

In zijn geest zag Paul Lemigke Truida aan de zijde van graaf Stauffen, den mooien, ridderlijken, voornamen gentleman, die alles bezat, wat hem aan uiterlijk schoon ontbrak. Hij zag, hoe Stauffen zich uitputte in betuigingen van liefde en hij zag Truida's oogen, die straalden van geluk. Hij wist, dat zij voor hem verloren was. En het werd harder, kouder en donkerder in hem dan eerst.

Goed, dat hij het gevaar ontkomen was een schoone, hoogmoedige en lichtzinnige vrouw tot de zijne te maken. Nooit weer zou het leven hem zwak vinden. En om iedere verdere dwaasheid te voorkomen, zou hij trouwen, terwijl hij nuchter was, trouwen met berekening en overleg.

Er was maar één meisje onder zijn kennissen, dat aan alle eischen van zijn verstand beantwoordde en dat was Alma Jänisch. Haar vermogen kwam met het zijne overeen, zij was met dezelfde ideeën grootgebracht als hij en zij bezat een voor een vrouw verbazenden zin voor zaken doen. Zij was zuinig op de grens van gierigheid en het zou niemand gemakkelijk vallen haar beet te nemen. Onder haar leiding zou geen stukje worst en geen klontje suiker in Brantikow verloren gaan. Dat hij haar rossige haren en haar scherpe antwoorden niet aantrekkelijk vond, was van minder belang. Zulke uiterlijkheden schenen hem nu onbeduidend. Alle vrouwen in de geheele wereld waren even weinig bekoorlijk, het kwam er maar op aan, wie hem het nuttigst kon worden. En dat was Alma Jänisch.

Met rasse, vaste schreden ging hij huiswaarts en nog met den nachttrein vertrok hij naar Leipzig.

Toen hij den volgenden morgen zich aanmeldde in de villa van Jänisch, vroeg hij mijnheer Jänisch te spreken en niet diens dochter.

Zijn aanzoek bij den vader om de hand van zijn dochter leek op een handelsovereenkomst.

Maar de oude Jänisch was er geheel de man naar om verstand en overleg op prijs te stellen. En de huwelijkszaak werd tusschen beide mannen met groote uitvoerigheid en securiteit in getallen zwart op wit berekend en tot wederzijdsche tevredenheid ten einde gebracht.

Daarna eerst begaf Paul Lemigke zich naar Alma.

Deze had intusschen van het doel zijner komst kennis gekregen en zat in een ele-

gant zwartfluweelen toilet in een der crapauds van het salon op hem te wachten.

Hij keek eenigszins verwonderd op bij het zien van deze plechtige ontvangst, maar zij zei met een glimlach: „Ik moet vanavond nog naar een concert; daarvoor heb ik wat toilet gemaakt."

Zijn aanzoek was kort en bondig; het gelukte hem niet een anderen toon aan te nemen dan dien hij in zaken gebruikte en hij verwonderde zich niet weinig, toen hij, haar hand grijpende, een hevige aandoening in haar trekken las. Maar ook zij wist zich terstond daarop te beheerschen en bewees, dat zij de rechte dochter van haar vader was. In korte, duidelijke vragen verlangde zij inlichtingen over de voordeelen en uitzichten, die een verbintenis met Lemigke haar bood en zette hem met groote beslistheid alle eischen uiteen, waartoe zij meende gerechtigd te zijn. Maar dat had Paul ook verwacht, en hij ging bereidwillig op alle zaken in, die zij aanroerde.

Toen zij met deze uiteenzetting klaar en eveneens tot een bevredigend resultaat gekomen waren, wilde hij met een handkus afscheid van haar nemen, daar hij geen gelegenheid had, met Alma naar het concert te gaan en de viering der verloving eerst den volgenden Zondag zou plaats hebben. Het kostte hem geen moeite, zoo lang op een wederzien te wachten. Hij schrok bijna, toen Alma zich onverwacht met haar weelderige gestalte tegen hem aanvlijde en hem met een onbeschrijflijken blik haar volle bloedroode lippen te kussen gaf. Voor het eerst gleed de zinnelijke adem, die van deze vrouw uitging, langs hem heen en ook voor het eerst kwam bij hem een vermoeden op, waarom hij niet hield van dat witte gezicht, die roode lippen en die scherpe oogen.

En toen hij den onder doorzichtige kant schemerenden, sneeuwwitten, vollen boezem zag, toen werd hij beurtelings koud en heet. Iets als een wild begeeren vlamde in hem op, maar zijn beleedigde fijngevoeligheid was sterker en verkoelde die opwelling. Paul Lemigke was misschien niet altijd deugdzaam geweest, maar in zijn diepste gevoelsleven was hij rein en streng zedelijk gebleven. Onverbiddelijk vorderde hij van de vrouw, die aanspraak op zijn achting wilde maken, een rein hart.

Toen hij het bronzen hek van de Villa Jänisch achter zich sloot, herademde hij in de koele nachtlucht en sloeg, in gedachten verzonken, de Plagwitzer straat in. En terwijl hij liep te peinzen, schemerde hem iets als een vermoeden, dat men bij het sluiten van een huwelijk, afgezien van liefde, toch nog met iets anders rekening heeft te houden dan met naakte cijfers en nuttigheids-theorieën.

Elfde Hoofdstuk.

Maart bracht een vroege lente. Op warme regendagen volgde een bijna zomersche temperatuur, zoodat het in de natuur als in een broeikas groende, kiemde en bloeide.

Paul Lemigke was voortdurend onderweg tusschen Brantikow en Leipzig. Hij had eigenlijk gedacht, dat zijn verloving met Alma hem minder tijd en drukte zou kosten. Maar de visites en het uitkiezen van haar uitzet werden hem niet bespaard en, daar de bruiloft reeds in Mei gehouden zou worden, kwamen de voorbereidingen daartoe er nog bij. Hij schikte zich zoo goed mogelijk in zijn lot en zei bij zich zelf, dat hij deze acht weken dan maar moest opofferen, om later des te ongestoorder voor zijn arbeid te kunnen leven. Een huwelijksreis weigerde hij Alma ronduit.

Het was op een dezer warme Maartdagen vol violengeur en zonneschijn, dat hij, iets vroeger dan afgesproken was, de villa Jänisch betrad, om zijn verloofde voor eenige onvermijdelijke visites af te halen. Hij liep rechtuit naar de huiskamer, waar hij gewoon was, Alma te vinden, doch op het oogenblik, dat hij met snellen stap door de voorkamer ging, werd de deur van de woonkamer haastig geopend en een jong officier kwam van achter de portière te voorschijn.

Het was een jonge, tweede luitenant in de uniform van het in Leipzig liggende in-

fanterieregiment; op zichzelf was in zijn verschijning niets bijzonders, want de Jänischen hadden ook omgang met de Leipziger officieren. En sedert eenige weken leek de villa wel een duivenslag; ieder, die maar eenigszins met de familie bekend was, kwam feliciteeren en zijn nieuwsgierigheid bevredigen. Maar de jonge man met zijn beeldschoon, eenigszins verboemeld jongensgezicht zag zoo doodsbleek en scheen zoo in verwarring te zijn, dat Lemigke hem verwonderd en sprakeloos aanzag.

Hij van zijn kant scheen geheel met zijn houding verlegen te zijn, want hij staarde Paul met groote, verschrikte oogen aan en ijlde hem daarna met een vluchtigen groet voorbij.

„Wat is daar gebeurd?" dacht Paul, de wenkbrauwen fronsend, terwijl hij naar binnen ging in de onbehaaglijke verwachting, zijn meisje alleen te vinden. Maar in plaats van haar vond hij zijn toekomstige schoonmoeder, die nog op de sofa zat, zooals zij het bezoek van den luitenant ontvangen had en in haar trekken kon men de verbazing nog lezen van iemand, die plotseling in zijn gesprek gestoord of alleen gelaten wordt.

„Wat is er te doen? Waarom loopt die luitenant weg of hij zijn kleermaker met de rekening of iets anders verschrikkelijks gezien heeft?" vroeg Paul.

„Ha, ha, ha!" lachte mevrouw Jänisch, zoodat haar gansche lichaam, het type van een goed leven, schudde.

Maar het lachen kwam Paul niet geheel natuurlijk voor.

„Wat hebt u dan met hem gehad?"

„Maar Paul, 't was mijnheer van Löschnitz, die kwam feliciteeren."

„Nu, dan schijnt de felicitatie hem aangepakt te hebben. Zóó ziet er toch geen mensch uit, die alleen maar komt feliciteeren?

„Ha, ha, ha, zeg, ben je jaloersch, Paultje? Gut, ja, hoor, er zijn er heel wat, die 't niet zien kunnen, dat onze Alma geëngageerd is."

Paul maakte een onverschillige beweging. „Waar is Alma? En waarom zetten jullie hier geen raam open? Je stikt hier compleet."

Op dit oogenblik trad Alma binnen. Zij had een allermodernst licht voorjaarscostuum aan. Maar Paul kon nooit dwepen met haar toiletten, die hem te zeer aan het modejournaal herinnerden en de laatste mode altijd nog iets overdreven.

„Zoo, Paul! Goed, dat je er bent. Je mag met me naar het Rosenthal rijden. Wij gaan daar koffie drinken, papa en mama komen ook. Vandaag is het magnifique weer en ik wil toch ook eens wat aan mijn engagementstijd hebben, niet altijd visites jagen en inkoopen doen. Ik heb er genoeg van."

„Maar daarvoor ben ik toch niet van Brantikow gekomen, om voor mijn pleizier naar het Rosenthal te gaan rijden. Daarvoor heb ik waarachtig geen tijd!"

„Zoo heb je daarvoor geen tijd?" Alma liet zich in een crapaud vallen en kruiste uitdagend haar armen.

„Gebruik toch je verstand, Alma, je weet, hoe de zaken dringen!"

„O, wij hebben later nog tijd genoeg, om verstandig te zijn," riep zij overmoedig lachende en plotseling sprong zij op, legde haar handen, op Paul's schouders en, haar bovenlijf een weinig achteroverbuigend, keek zij hem lachend aan. „Kun je me wat weigeren?"

Het lachen maakte haar zeldzaam verleidelijk en voor de tweede maal voelde Paul het wilde, hartstochtelijke begeeren in zich opkomen. De oude tegenzin en de oude minachting spraken echter ook nu; hij had ze graag een oorvijg gegeven, zooals hij dikwijls als knaap gedaan had, maar hij trok haar in zijn armen en kuste haar op haar roode, warme lippen.

Het was een wilde roes, zij waren alleen: mevrouw Jänisch had bij Alma's binnenkomen het veld geruimd en van de hyacinthen stroomden bedwelmende geuren uit.

Toen Alma zich plotseling met een lichten kreet uit zijn armen losmaakte en koket pruilend riep: „Ben je waanzinnig?" maakten toorn en schaamte zich van hem meester. Hij had zijn ergernis nog niet onderdrukt, toen Alma al frisch en opgewekt voor den spiegel stond.

„Hoe bevalt je dit costuum? Ik heb het

gisteren bij Polich gekocht. Het allernieuwste. 't Kost honderdvijftig mark. 't Was een model."

„Hm, nog al opzichtig," bromde Paul. „niet mijn smaak."

Maar hij sprak niet meer tegen, toen Alma den koetsier bevel gaf, naar het Rosenthal te rijden.

Op dienzelfden tijd ging Truida met haar schildertasch naar de centraalhalle. Zij was alleen, daar Lillian verhinderd was.

Op den hoek van de Centraalstraat ontmoette zij graaf Stauffen. Hij was al in zomercostuum en droeg een viooltje in het knoopsgat.

„Vandaag houd je 't niet uit in je schilderkraam," zei hij tot Truida. „Kom, laten we liever met dit mooie weer eens naar het Rosenthal wandelen."

Truida stond stil en keek nadenkend naar de lucht. Ja, hij had gelijk. Het was nu niet uit te houden binnen de stadsmuren. Hoe heerlijk zou het nu in het bosch zijn. Maar kon zij alleen met Stauffen gaan? —

Camill las den twijfel en de aarzeling op haar gezicht. „Zulk een dag moet je toch werkelijk niet verzuimen. Die komt het heele jaar niet meer terug. Maak je maar nergens bezorgd over. Wie te lang overlegt, heeft nooit eens een genoegen."

De verleiding was te sterk. Zij nam een snel besluit en bracht haar tasch naar de garderobe in de centraalhalle. Toen schudde zij de laatste weifelingen van zich af en wandelde vroolijk met Stauffen naar buiten. Hij bracht haar langs den kortsten weg in het vrije veld. Weldra waren zij midden in het beukenbosch.

„Kom, laten we liever wat in het groen gaan. Hier op de rijwegen is het zoo stoffig," zei Camill en sloeg een voetpad in, dat midden tusschen het houtgewas liep.

Truida had een oogenblik geaarzeld, hem te volgen, maar daar viel haar blik op een groep anemonen, welker teere, witte bloemkroonen tusschen het jonge gras en de dorre bladeren van den bodem glinsterden en met uitroep van vreugde snelde zij midden tusschen het houtgewas. Camill hielp haar bloemen plukken en al bloemen zoekende kwamen zij verder in het bosch. Zij wisten plotseling geen weg meer; voor hen lag een klein moeras en toen zij naar een uitweg zochten, bleken zij geheel verdwaald te zijn.

Zij keken elkander aan en begonnen te lachen. Om hen heen heerschte de diepe, vredige stilte van het woud, boven in de toppen der beuken en eiken hoorden zij een zacht en plechtig geruisch en dicht in de nabijheid klapte een ekster op een boomtak. Het schrille geluid klonk spookachtig en gaf aan de eenzaamheid het geheimzinnige van een oud wonderverhaal. Door de toppen en twijgen blonk het groen der jonge knoppen en de gouden glans van het zonlicht. Tusschen de dikke, donkere stammen en het opschietende, lage hout schitterden hier en daar open plekken waar de zonnestralen vrijen toegang hadden. En boven de fluisterende kronen de lichtende, diepblauwe hemel met de luchtige, witte wolkjes en overal in kleuren en tonen, in licht en lucht de groote, jubelende lentevreugde.

Diep ademend, als onder den invloed van een wonderlijke beklemming, stond Truida met haar handen vol wilde bloemen en haar wangen begonnen te gloeien onder Camill's blik. Hij zag haar met verrukking aan en hij dacht bij zich zelf, dat zij schooner was dan de gansche bloeiende lente rondom.

„Truida," fluisterde hij.

Zij roerde zich niet, haar oogen bleven neergeslagen, alleen een nauw merkbare trilling ging door haar leden. Hij trok haar zacht naar zich toe; de wilde bloemen vielen alle op den grond, van haar lippen klonk als een zachte snik, als was het de uitdrukking van overstelpend geluk. In het volgend oogenblik had Camill haar in zijn armen genomen en drukte op haar mond den eersten, langen, zaligen kus der liefde. Zij stonden dicht tegen elkaar aan, geheel opgaande in hun geluk, in de goudgroene schemering van het dichte hout, als gevangen in de betoovering der eenzaamheid van het woud.

Hoe lang stonden zij daar? Het begrip van tijd en ruimte waren zij kwijt, zij waren alleen met elkaar op de wereld en de wereld was de bloeiende, uitbottende wildernis, het koninkrijk van de jonge lente, vanwaar geen pad scheen te leiden naar het grauwe, eenvormige, daaglijksche leven.

Eindelijk gingen zij, dicht naast elkaar, verder. In Truida's oogen glansde het geluk van een bovenaardsche vreugde, met een stralenden glimlach zag zij tot den schoonen jongeling op, die haar de teederste woorden van liefde toefluisterde.

Geen vraag, geen twijfel was in haar hart. Hij had haar immers lief en haar gansche ziel behoorde hem toe. Al het andere op de wereld was bijzaak. Wat kon de wereld bieden, dat de zaligheid en het innige, onuitsprekelijke geluk van dit oogenblik nabijkwam?

Zonder het te bemerken waren zij eindelijk weer dichter bij den rijweg gekomen, toen het rollen van een rijtuig hen uit hun liefdesdroomen opschrikte. Op den zachten bodem van het bosch hoorden zij eerst het rijtuig, toen het vlak bij was. Wel maakten zij zich snel los en namen een vormelijke houding aan, maar toch hadden degenen die in het rijtuig zaten, hun vertrouwelijk tête-à-tête verrast.

„Aha!" zei Alma Jänisch, die met een enkelen blik den staat van zaken tot in alle bijzonderheden had opgemerkt.

Paul Lemigke zei geen woord. Maar hij werd tot in zijn lippen bleek. Hij had het willen uitschreeuwen als een gewond hert. Dat was het, waarnaar zijn hart verlangde in nachtelijke droomen, nadat hij het overdag met ijzeren geweld tot zwijgen gebracht had. Alleen te zijn met haar, met Truida, ergens, 't kwam er niet op aan waar, zooals die vent daar, die gehate, vervloekte mededinger.

Nooit zal het beeld uit zijn geheugen verdwijnen, als met helschen steen is het in zijn ziel gebrand, het smalle, in het groen zich verliezende pad en onder de welving der beuken en hazelstruiken het jonge paar menschen, arm in arm tegen elkaar aan.

Een koude rilling vaart hem door de leden en Alma ziet zijn kwelling. Zij glimlacht, maar het is een kwaadaardige glimlach.

„Aha!" zegt ze nog eens op een langgerekten, veelbeteekenenden toon, „daar hebben we ons paartje van het ijs. Het schijnt, dat de jongelui vorderingen maken. Nu kun je toch niet langer volhouden, dat de reputatie van deze jonge dame veel zaaks is, als ze zich met haar minnaar op publieke plaatsen zóó tentoonstelt."

„Wat gaat dat jou en mij aan?" bracht Paul er met moeite uit en het was als klonk in zijn heesche stem een uitdrukking van haat.

Maar hij zou den bitteren kelk tot op den bodem ledigen. In het Rosenthal troffen zij mijnheer en mevrouw Jänisch en het echtpaar Lemigke. Toevallig waren er ook nog een paar familieleden en er werd in een voortuin een lange koffietafel aangericht, die het jonge paar moest presideeren.

Alma was de koningin in dezen kring en werd door moeders en tantes levendig bewonderd. Fluisterend vertelde men elkaar hoe duur haar nieuw voorjaarstoilet was, men applaudisseerde elk woord, dat zij sprak en elk van haar iet of wat luidruchtige aardigheden, terwijl Paul's verstrooidheid uitgelegd werd als grenzenlooze verliefdheid. De voor de deur staande bruiloft en Alma's uitzet boden de dames een onuitputtelijken voorraad stof tot conversatie, terwijl de heeren zich bijzonder interesseerden voor Paul's werkzaamheden in Brantikow.

Deze was juist bezig te vertellen van de verregaande regelloosheid en nalatigheid, die hij op het landgoed had aangetroffen, toen Truida met Stauffen den tuin binnenkwamen.

Zij waren moe geworden van het loopen en wilden wat uitrusten, alvorens naar huis te gaan. Truida lette in 't geheel niet op de aanwezigen, evenmin als zij zooeven gezien had, wie in het voorbij rollend rijtuig gezeten waren. Zij kozen een afgelegen plekje dicht naast elkaar op een houten

bank. Zij hadden elkaar honderd dingen te vertellen en verzonken toen weer gedurig in een zalig stilzwijgen. Een blik, een glimlach, een verstolen handdruk zeide alles en was voldoende om elkaar te verstaan.

De onbeduidendste kleinigheid gaf aanleiding tot scherts en vroolijke plagerijen. Toen Truida de koffie inschonk en presenteerde, noemde Camill haar zijn kleine huisvrouw, en Truida bloosde van vreugde. Zij vermoedde niet, dat zij opgemerkt werd en hoe scherp men haar beoordeelde.

Aan Alma's oogen ontging niemand of niets in den geheelen tuin, en weldra ontstond er een gefluister aan de familietafel, een tersluiks zich omdraaien naar het interessante paar onder de esschen in den hoek aan den anderen kant van den tuin, dat voor Paul Lemigke vreeselijk pijnlijk was.

Ook hij had Camill en Truida terstond bemerkt en hij zat van dat oogenblik af als op heete kolen. Hij deed zijn best, haar niet te zien en het gesprek over zaken met de heeren voort te zetten, maar deze werden ook nieuwsgierig door het geheimzinnig gedoe van de dames en vroegen, wat er te doen was.

„Zie je Paul," zei Papa Lemigke, toen hij de zaak begrepen had, „hoe dom die menschen zijn? Heb ik het niet gezegd, dat deze man niet alleen zijn landgoed, maar ook zijn kinderen ten gronde richten zal? 't Is eeuwig jammer van dat prachtige meisje — daar vergooit ze zich aan zoo'n stuk graaf, die nooit eerlijke bedoelingen heeft. Enfin, daar is niets meer aan te doen — met die gaat het naar beneden. Maar ik zeg, dat ze zoo'n vader in het gekkenhuis moeten zetten, voor zijn hoogmoed en zijn domheid."

„Maar, waarde papa," zei Alma vinnig, „'t is toch verkeerd, om den vader alleen de schuld te geven. Er zijn heel wat arme meisjes, die toch fatsoenlijk blijven."

Alma droeg het bewustzijn met zich, dat de oude Lemigke Truida Velten liever tot schoondochter gehad had dan haar zelf, ondanks haar fortuin en daarom kon zij Truida in de oogen der aanwezigen niet diep genoeg naar beneden halen.

Met levendige kleuren schilderde zij de intieme verstandhouding, die tusschen de beide jongelui heerschte, toen zij hen kort geleden verrast hadden en ieder van haar woorden was een welberekende speldenprik in de verborgen wond, die zij vermoedde in het hart van haar verloofde.

Paul vertrok geen gezicht, hij bleef schijnbaar volkomen kalm en onverschillig, maar hij had het gevoel, als moest hij iemand worgen. En terwijl hij gedwongen was, naar het hatelijke gebabbel der vrouwen te luisteren, verlieten Truida en Camill den tuin.

Nog lang zag hij hun slanke gestalten, zooals zij vertrouwelijk langzaam over het pad door de weide slenterden, tot zij eindelijk in den avondnevel verdwenen.

Twaalfde Hoofdstuk.

Eerst bij den hoek der straat, waarin zij woonde, viel het Truida in, dat zij voor haar lange afwezigheid toch wel thuis een verklaring moest geven.

„Wat moet ik tegen mijn ouders zeggen?" vroeg zij, toen Camill haar tot afscheid de hand reikte.

„Voorloopig niets. Je weet, hoe het met mij staat. Eerst moet ik de schoolbanken verlaten hebben, voordat ik mijn eigen meester kan zijn. Wij moeten onze verhouding geheim houden, of anders kom ik in allerlei onaangenaamheden. Dat zie je toch ook wel in, niet Truida?"

„Jawel — maar — ik weet niet, wat zij van mijn lang uit blijven zullen denken. Wat zal ik daarvan zeggen?" vroeg Truida benauwd.

„Nu — ik weet niet, hoe je met je ouwelui staat — zeg ze de waarheid, dat je met mij bent wezen wandelen, of —"

„Ik zeg ze in ieder geval de waarheid," antwoordde Truida snel. Een beetje angstig trad zij de ouderlijke woning binnen.

„Waar ben je geweest?" vroeg mijnheer Velten streng, toen zij haar ouders zoo onbevangen mogelijk begroette.

„O, papa, 't was zulk heerlijk weer en ik kwam graaf Stauffen tegen, die me overgehaald heeft, met hem in het Rosenthal te gaan wandelen."

„Dus je bent den heelen middag alleen met hem er op uit geweest?"

Truida zweeg beschaamd en haar moeder keek haar aan met een bezorgden blik.

„Hebben dan onze lessen en de zorgvuldige opvoeding, die we je gegeven hebben, zóó weinig vrucht gedragen, dat je je zóó kunt vergeten? Weet je zóó weinig, wat een dame past?"

Truida schrok hevig. Tot nu toe had haar vader niets gezegd van den vrijen omgang tusschen haar en Stauffen; integendeel, tegenover de zachte wenken van haar moeder, had hij iedere gelegenheid begunstigd, die haar nader tot Camill kon brengen. De wandeling van heden was slechts een kleine schrede verder geweest op den eenmaal betreden weg — en daarom had zij zich de gevolgen niet zoo ernstig voorgesteld.

„Mijn God, ook dat nog!" steunde Velten, „ook dat nog bij al mijn ongeluk! Dat ik zoo iets van mijn dochter beleven moet!"

Truida barstte in tranen uit.

„Toen ik je een vriendschappelijken omgang met Stauffen toestond, deed ik het in het volle vertrouwen, dat mijn dochter zou weten, hoe ver zij gaan mocht; òf zij zou binnen de strengste perken der terughouding blijven òf de jonge man, die naar haar gunst dingt, zou ze huwen. Maar als je je zóó weggooit, dan kun je je niet verwonderen, als —"

Dat was te sterk voor Truida's trots; zulk een verwijt verdroeg zij niet.

„Wie zegt u dan, dat hij niet met mij trouwen wil? Hij heeft mij lief en hij zal mij trouwen, maar zoo lang hij nog op school is, kan hij niet zelfstandig handelen; nu zijn zijn handen nog gebonden!"

„Ah — dat is wat anders — heeft hij je dat gezegd?"

„Ja, hij heeft het me gezegd, maar hij heeft mij verzocht, voorloopig te zwijgen. Hij kon anders in groote onaangenaamheden komen."

„Lieve kind, ik zie in, dat dit een bijzonder geval is en in deze omstandigheden zal ik je je onvoorzichtigheid vergeven. Maar je moet mij vast beloven, dat je niet meer zulke dingen uithaalt. Jullie hebt nu gelegenheid gehad, je wederzijds te verklaren; dat is in zoover uitstekend — maar van nu aan moet je heel verstandig en terughoudend zijn, als je hem voor immer aan je verbinden wilt. Bedenk dat wel. Mannen huwen nooit vrouwen, die hun ongeoorloofde vrijheden toestaan. Hier in het ouderlijke huis kun je met Stauffen omgaan zooveel je wilt, maar niet meer alleen op andere plaatsen. Dat is nu eens voor al uit!"

Truida ging bedrukt de kamer uit. Hoe jammer, dat ze zich niet openlijk voor ieders oog met haar geliefde vertoonen kon! En welk een ondraaglijke dwang, alleen onder de oogen van haar ouders met hem te mogen omgaan!

Nadat Camill Stauffen Truida verlaten had, slenterde hij de stad in. Hij was in een te gelukkige, opgewonden stemming, om naar zijn kamer te kunnen gaan. Hij zocht iemand, met wien hij den dag vroolijk besluiten kon. Op den hoek van de Grimma- en Peterstraat ontmoette hij een ouden kennis, dien hij in lang niet gezien had.

„He, Löschnitz, ben jij dat? Goed, dat ik je tref! Ik moet van avond iemand hebben, die zich op mijn gezondheid een stuk in z'en kraag drinkt. Maar kerel, wat zie je er uit! 't Lijkt wel, of je met de influenza rondloopt, of heb je soms een buitengewoon zware haarpijn?"

„Waarde Stauffen — weet je 't nog niet? Ik moet den dienst vaarwel zeggen — ik ben een gesjochten jongen." Een krampachtig lachje gleed over het vale gezicht van den jongen man.

„Wat duivel, wil je ouwe niet meer afdokken? Heeft hij zoo weinig begrip van zijn vaderplichten?" vroeg Camill, terwijl hij zijn arm in dien van den luitenant schoof, die reeds geen uniform meer droeg.

„Hij kan niet," antwoordde Löschnitz dof.

„Voor alles zullen we een gezellig plekje

opzoeken, waar wij de zaak kalm bespreken kunnen," stelde Camill voor en weldra zaten beiden achter een flesch champagne in ijs, die Stauffen besteld had, bij Ackerlein. Löschnitz goot haastig een paar glazen van den schuimenden wijn naar binnen en werd toen mededeelzaam.

„Als ik maar kon, wat ik wou, dan zou ik waarachtig hier niet voor je zitten als een arme zondaar. Maar — ik heb een oude moeder thuis en — die wil ik 't niet aandoen. 't Is toch gek, dat de vrouwen zoo slecht en de moeders zoo goed zijn!"

„Nou, nou," viel Stauffen hem in de rede; „er zijn toch ook verduiveld aardige vrouwen op de wereld. En ik voor mij heb meer met de jonge dan met de oude op. Maar komaan, ouwe jongen, drink eerst nog maar eens uit; dat zal je de zaak anders doen inzien. Als de champagne begint te werken, zie je in iedere vrouw een Helena!"

Löschnitz dronk begeerig. „Neen, Stauffen, wie zoo spreekt, heeft nooit een vrouw liefgehad. Ik was te gelukkig en ik ben te plotseling uit mijn hemel gevallen, om weer zoo gauw van mijn val op te komen. En met mijn liefde had ik alles gewonnen. Niet alleen het bezit van een innig geliefd meisje, maar rijkdom, onafhankelijkheid en bevrijding van de heele misère, die ik nu jarenlang met mij meesleep.

„En heeft ze je laten zitten?"

Löschnitz' hand trok zich kramprachtig samen tot een vuist, zijn oogen gloeiden. „Ze heeft mij op een gemeene manier bedrogen, belogen! Nadat ze me eerst in 't geheim haar gunsten geschonken had en me alles liet hopen, heeft ze me verloochend, verraden, verlaten. God, God, kon ik ze maar haten, maar het verschrikkelijke is, dat ik nu nog van haar houd, en dat de koelheid en de onverschilligheid, waarmee ze mij van zich afschudt, het vuur, dat in mij brandt, nog aanwakkert.

„Mijn hemel, wie is dan deze verleidelijk Circe?

„Ik noem geen namen. Al treedt ze me met voeten, ik zal ze nooit verraden!"

„Zeer nobel, waarschijnlijk te nobel voor zoo'n sirene. Overigens treft het al zonderling. Ik zocht iemand, die mijn gelukkige liefde met mij viert, en jij hebt iemand noodig, die je je ongeluk doet vergeten. Misschien komen wij langs denzelfden weg aan een verschillend doel."

„Op je geluk!" riep Löschnitz, terwijl hij met een weemoedig lachje zijn glas ophief.

„Ja, op mijn geluk en mijn liefde!" antwoordde Camill, „ik zeg je, dat ik vandaag ook ondervonden heb, hoe heerlijk het is, met de vrouw samen te zijn, die men liefheeft."

„O, mijn God!" steunde Löschnitz „roep alsjeblieft het verleden niet weer wakker!" Hij goot het eene glas na het andere naar binnen.

„Nou maar, ouwe jongen, neem me niet kwalijk, maar als je het goudvischje al zoo ver in je net hadt, dan had je 't ook heelemaal moeten vangen. Je hebt het zaakje toch zeker allemachtig dom aangepakt!"

„Ik was veel te argeloos, te goed van vertrouwen."

„Dit is een gebrek van je. Heb je dan niets, om den vluchteling nog weer te krijgen?"

Löschnitz begon te snikken. Zij hadden bijna de tweede flesch leeg en hij had er 't leeuwenaandeel van gekregen.

„Ik heb haar portret, anders niet. Maar ik zweer je, dat ik 't ze daarmee nooit lastig zal maken. Iederen dag neem ik mij voor, er een eind aan te maken, het te verscheuren, te verbranden, maar het is net, alsof ik iemand levend vermoorden wou, ik kan het niet! Waarde vriend, wil jij me dien dienst bewijzen? Ik zal je het portret in een verzegeld couvert geven en je moet me beloven, het ongezien te verbranden. Wil je?"

„Met genoegen."

„Goed, ga mee naar mijn kamer. Morgen ga ik met den eersten trein naar mijn ouders en vandaar zoo gauw mogelijk naar Amerika. Het oude Europa is te klein voor mij en voor den last van mijn ongeluk. Ik verlang naar een nieuwe wereld!"

Het kostte Stauffen eenige moeite, den

aangeschoten luitenant in een rijtuig te krijgen. Op zijn kamer gaf Löschnitz hem plechtig een fotografie in cabinetsformaat in een gesloten couvert en verzocht hem snikkend, zoo gauw mogelijk het huis te verlaten, opdat hij niet weer berouw zou krijgen van zijn besluit.

Stauffen deed, wat hij verlangde, maar hij verbrandde het portret niet. Bij de eerste gelegenheid, dat hij Truida sprak, gaf hij het haar; hij vertelde de heele historie en verzocht haar, het portret te bewaren. Het was mogelijk, dat Löschnitz het later weer terug wou hebben, omdat het hem nog voor 't een of ander dienstig kon zijn en bij hem was het niet veilig.

Camill maakte het Truida moeilijk, de belofte te houden, die zij haar ouders gegeven had, om niet meer alleen met hem samen te komen. Op alle manieren trachtte hij haar over te halen, tot een wandeling in de omgeving der stad; hij koos voor zulke verzoeken de tijden uit, dat zij naar den schildercursus ging of er uitkwam en wendde beurtelings alle middelen aan, zachtheid en vriendelijkheid en toen die niet hielpen, toornige verwijten.

Na zulk een heftigen strijd met zichzelf en hem kwam Truida eens uit den schildercursus thuis. Ze was terneergeslagen en bedroefd. Treurig zat zij op haar kamer, toen Armin bij haar binnentrad.

Hij zag er een beetje opgezet en rood in zijn gezicht uit, want hij was pas wakker na een langen middagslaap als gevolg van een inspannenden bierjool. Maar net en kranig als altijd in zijn zwart jasje.

„Truitje, leen me een mark. Ik zit op zwart zaad."

Truida zocht uit haar magere portemonnaie aan kleingeld een mark bij elkaar.

„Wat scheelt jou toch? Je ziet er zoo triestig uit?"

Armin was steeds Truida's vertrouweling geweest en zoo vertelde zij hem de heele geschiedenis met Stauffen.

„Kijk eens," zei Armin, terwijl hij zich uitstrekte in den ouden leeren armstoel bij het raam, „dan zijn we allebei zoowat in dezelfde positie. Ik heb me namelijk gisteren met Lillian geëngageerd."

Truida keek een beetje verschrikt op. Zij wist wel, dat Lillian niet goed meer over haar, „Lieven Fred" te spreken was, die in den loop van den winter lui in 't schrijven geworden was en, volgens het getuigenis van een paar goede vriendinnen op het oogenblik aan de voeten lag van een zekere Minnie met bruine oogen. Maar zij kende Lillian en de eischen, die deze aan het leven stelde, te goed, om aan een ernstige kans voor haar broeder te kunnen gelooven. Daarbij mocht de pas twintigjarige student in de eerste jaren geheel niet aan een verloving denken.

„Ik vrees, Armin, dat je je in Lillian vergist. Zij wil zich amuseeren, verder niet en in Engeland is zoo'n verloving volstrekt niet bindend."

„Ik ben een Duitscher en geen Engelschman, zooals die ezel, die Fred. Lillian weet, wat ze van ons te wachten heeft."

Truida maakte nog andere tegenwerpingen betreffende de familie Severn, die toch zekere eischen zou stellen aan den toekomstigen echtgenoot van haar dochter. Maar Armin had hetzelfde gevoel van eigenwaarde als zijn vader.

„Ik dacht, dat zoo'n Engelsche kruideniersfamilie er trotsch op mocht zijn, een Duitschen cavalier tot schoonzoon te krijgen. Lillian heeft al ingezien, dat wij Duitschers toch een ander soort van menschen zijn dan die haringkooplui daarginds, die bang zijn voor een duel en zich voor een oorvijg of een beleediging met geld laten af koopen."

En nu ontvouwde hij aan Truida zijn zeer optimistische plannen voor de toekomst. Vooreerst zouden ze natuurlijk hun verloving geheim houden, ook voor zijn ouders, tot hij zijn examen als referendaris gedaan had. Als Saksisch referendaris zou hij al salaris krijgen en met een flinke toelage van den ouden Severn, dien hij op minstens een millioen taxeerde, konden zij wel trouwen. Als hij dan examen voor assessor gedaan had, wou hij zien bij het Engelsche gezantschap te komen en met

de middelen van zijn vrouw, zou hem dat wel lukken. Dan mocht de oude Severn zien, dat hij nog een beteren schoonzoon kreeg!

Hij sprak met zooveel zekerheid en vertrouwen van zijn toekomstplannen, dat Truida's bedenkingen niet lang meer stand hielden.

„Zeg, zusje, als ik maar eerst gezantschapsattaché in Londen ben en jij gravin Stauffen, dan zullen we de wereld eens wat laten zien. Nu, en Hilde zal als mevrouw Lodenstein ook wel tevreden zijn, al is ze dan wat minder dan wij. Voorloopig zullen we elkaar helpen, waar wij kunnen. De ouwelui zullen er wel niet tegen hebben, dat jij met Stauffen als vroeger met Lillian en mij gaat wandelen. Welnu, dan kunnen we elkaar wat uit den weg loopen."

De toekomstige gezantschapsattaché stond op, borstelde voor den spiegel zijn elegant gekamd haar en zocht daarna in de kamer daarnaast zijn jas en pet.

„Daar gaan Schütz en Brandes. Ik moet ze spreken over een uitstapje. Van avond voor de fuif kom ik nog een oogenblik, om Lillian te zien. Maak dan, dat je samen alleen op je kamer bent."

Truida was te blij, uit het dilemma te zijn, om de zaak niet in het beste licht te beschouwen. In alle romans, die zij gelezen had, hadden de verliefden nog heel wat andere zwarigheden te overwinnen gehad dan zij en haar broer. Voor haar liefde en haar negentien jaar leken alle hindernissen slechts molshoopen.

De dagen en weken van Maart vlogen om en plotseling stond de eerste April voor de deur.

In de eerste week van April wilde Stauffen Leipzig verlaten en naar zijn familie terugkeeren. Kort voor Paschen had hij zijn examen gedaan, of liever, naar hij zeide de leeraren hadden hem er door heen gegooid. Nu zou hij bij de lijfwacht dienstnemen.

Op een van de laatste wandelingen in het bosch kwam het tusschen hem en Truida tot een verklaring.

Zij waren over de kettingbrug diep het Nonnenhout ingegaan. Armin en Lillian waren aan het bloemen zoeken, terwijl Truida en Camill bij een houten hek wachtten. Truida ging boven op het hek zitten uitrusten en zag er in haar kort Engelsch manteltje en haar klein strookhoedje bijzonder lief uit.

Camill stond voor haar, zag haar bewonderend en verliefd aan en zuchtte:

„Eeuwig jammer, dat ik weg moet!"

Truida richtte plotseling haar blik, die droomend in de verte gestaard had, op Camill.

„Wat moet er nu gebeuren?"

„We moeten scheiden," was het antwoord.

„Voor hoe lang?"

„O, ik zal zoo dikwijls ik kan, overkomen."

„Jawel, maar hoe lang zal het duren — eer —"

Camill begreep haar.

„Dat is voorloopig niet af te zien. Ik heb je gezegd, lieve kind, dat ik, om alle moeilijkheden te kunnen overwinnen, een vrij man moet zijn."

„Wanneer zal dat zijn? Je moet dat toch zoo ongeveer kunnen zeggen?"

„Neen, dat hangt af van den dood van mijn tante Camilla. Zij is een oude dame van zeventig jaar en mijn peettante. Zij zal mij haar heele vermogen, dat bijna een millioen bedraagt, nalaten. Dat geeft me dan een zekere onafhankelijkheid en we kunnen dan nog eens praten."

„Een heel millioen!" riep Truida uit met stralende oogen.

„Dat is niet al te veel voor iemand van onzen stand. Alleen de renstal en stoeterij van mijn vader kost jaarlijks een half millioen. En als ik officier ben, heb ik enorm veel noodig. Maar we zouden al vast in 't geheim kunnen trouwen."

„In 't geheim?"

„Ja, lieveling, voor den dood van mijn vader en voor ik in het bezit van mijn vermogen ben, kunnen we niet aan een publiek huwelijk denken. Ik zou niet de middelen hebben, behoorlijk mijn stand op te houden en mijn vader zou mij in zijn toorn alle hulp weigeren. Je weet, dat ik moest trouwen

met prinses Trachenberg, die een groot vermogen heeft. Mijn vader rekent daarop, om onze familie-financiën weer zoowat in orde te brengen, want hij heeft een beetje ruw huisgehouden en ons vermogen aardig aangesproken. Nu, en ik heb tot nog toe ook al lieve sommetjes gekost. Maar, hij is nog in zijn beste jaren en ik zeg altijd, als mijn moeder vandaag sterft, trouwt hij morgen weer."

Truida kreeg een onbehaaglijk gevoel, alsof zij plotseling geen grond meer onder haar voeten had en met haar liefste wenschen in de lucht zweefde.

„Maar hoe kunnen we in 't geheim trouwen?" vroeg zij angstig.

„Heel eenvoudig. Wij gaan naar Londen, daar kunnen wij zonder eenige zwarigheid wettelijk trouwen. Je ouders mogen het desnoods weten, maar overigens moet het geheim streng bewaard blijven."

„Ik weet toch niet, of ik daartoe wel zal kunnen besluiten," zei Truida spijtig. Zij stak haar handen in de zakken van haar mantel en keek hem aan met een uitdrukking van groote beslistheid.

„Maar, lieve schat, wat dan? Wil je wachten, tot je een mummie bent?"

„Zoo lang zou jij wel niet op mij wachten. Maar is er dan geen andere weg? Een man als jij kan alles, wat hij wil."

„Alleen geen water drinken en droog brood eten."

„Als ik een man was, zou ik me door eigen kracht een behoorlijk bestaan weten te verschaffen."

„Dat zijn frazen, lieve kind. Wie als leeuw geboren is, kan geen muizen gaan vangen als een huiskat. Bedenk toch, dat ik voor jou Lori Trachenberg met haar schatten laat loopen. Daarvoor kun jij mij toch wel het offer brengen van een geheim huwelijk? Ik kon de beste partijen krijgen van 't geheele land. Mijn vader liet me direct in een gekkenhuis zetten, als hij te weten kwam, dat ik van plan was, een burgermeisje zonder naam, positie of geld te huwen."

Truida beet zich op de lippen en was het nog lang niet met hem eens.

Waar bleven de illusie's, waarin zij was opgevoed, tegenover deze nuchtere werkelijkheid? Zij was met een zoo hooge meening van haar familie en zich zelf en zulke onware romantische beschouwingen over het leven groot geworden, dat het haar plotseling voorkwam, als was zij uit de wolken getuimeld.

Trots en eergevoel kwamen tegen een zoo ongelijke verhouding in opstand en met bittere smart gevoelde zij de tegenstrijdigheid, die er bestond tusschen de ideeën, waarin zij was grootgebracht, en de treurige werkelijkheid.

Zij zag Camill onderzoekend aan. Met centenaarszwaarte legde zich het vage vermoeden op haar hart, dat dit oogenblik beslissend voor haar toekomst was, dat zij aan een keerpunt in haar leven stond.

Aan den eenen kant de idealen harer kindsheid en eerste jeugd, aan den anderen reëel aardsch geluk voor den prijs van ontrouw tegen zichzelf, tegen het allerheiligste van haar bestaan. Het conflict veroorzaakte haar pijn en deze sprak uit haar trekken.

Daar legde Camill zijn arm om haar, hij hief zijn mooi, mannelijk gelaat tot haar op met den zachten blik zijner blauwe oogen, die haar hart gestolen had en fluisterde haar zoete woorden in.

Zij legde beide handen op Camill's schouders, zag hem met een liefdevollen blik aan en zei zachtjes: „Ik heb je lief!"

Camill sloot haar in zijn armen.

Truida had in dit beslissende uur den stap gedaan van zorgeloos kind tot diepvoelende en welbewust handelende vrouw. Zij had voor het eerst de gansche zwakheid en tegelijk de gansche sterkte der vrouw ervaren.

Dertiende Hoofdstuk.

April bracht nare dagen voor de familie Velten.

„Papa moet wel erg in verlegenheid zijn," zei Armin op een morgen terneergeslagen tot zijn zusters, toen hij dezen alleen in de

kamer aantrof. „Hij heeft weer eens suikerziekte en spreekt ervan, dat ik het corps moet verlaten."

„Och, je weet toch wel, dat hij de driemaandelijksche rente voor de hypotheek nog niet bij elkaar heeft," zuchtte Hilde. „Er staan een paar woningen leeg; dat scheelt zooveel in de huuropbrengst; en dan kwamen er nog een paar dure reparatie's bij. Als Papa vóór den 15^{den} geen geld heeft, komt het huis onder den hamer."

„Ik dacht al, dat er zoo iets aan de hand was. Als papa met homoeopathische droppels begint en mama zooveel in den bijbel leest, dan is Holland in nood."

Armin ging met zware stappen door de kamer.

„Die arme papa!" snikte Truida, die al roodgeweende oogen had, want dienzelfden morgen was Camill Stauffen vertrokken.

„Het is een schandaal, dat niemand meer geld wil geven!" schold Armin, „waarom wendt papa zich niet tot zijn oude vrienden?"

„Dat is al gebeurd, maar zonder resultaat," antwoordde Hilde. „Wat een gemeene, gierige troep!" zei Armin met diepe verachting.

„O," snikte Truida, „ik kan papa's verdriet niet meer aanzien — het breekt mijn hart! — Die arme papa! Hij heeft er al van gesproken, zich dood te schieten, als...."

„Jullie moet hem niet alleen laten en sluit maar alle wapens en scherpe voorwerpen weg," zei Armin gewichtig.

Truida was blij, dat zij 's middags de gedrukte stemming in huis ontvluchten kon, om haar schildercursus te bezoeken. Daar Armin veel van Lillian's vrijen tijd in beslag nam, ging zij dikwijls alleen. Toen zij uit het Johannapark de Weststraat inliep, ontmoette zij Paul Lemigke, die tot haar verbazing op haar toekwam, groette en haar aansprak.

„Juffrouw Velten," zoo begon hij, „ik zoek al sedert een paar dagen een gelegenheid, om u te ontmoeten. Ik heb u iets van belang mee te deelen en, ofschoon de straat nu eigenlijk niet de beste plaats daarvoor is, moet het nu maar."

Truida knikte even, zonder iets te zeggen en keek hem aan met een blik, waarin eenige spanning te lezen stond.

„Ik zal me maar niet verontschuldigen, dat ik me in uw zaken meng," ging hij voort met den harden en ongevoeligen toon in zijn stem, dien Truida zoozeer haatte, „ik wil u alleen meedeelen, dat mij kort geleden een groot aantal wissels te koop aangeboden werden, die allen geteekend waren door graaf Stauffen. Ik heb natuurlijk het aanbod afgeslagen, daar ik me met dergelijke zaken niet inlaat, en ik zou er verder niet over hebben nagedacht, indien ik niet geweten had, dat u met dezen jongen man in betrekking staat. En nu mag u mijn optreden beoordeelen, zooals u wilt, ik wensch u toch te zeggen, dat u een zeer gevaarlijken weg bewandelt door om te gaan met iemand van de slechte reputatie, die graaf Stauffen heeft."

„U is zeer vriendelijk, mijnheer Lemigke," zei Truida uit de hoogte, maar toch afwisselend rood en bleek wordend, „maar ik geloof toch, dat ik graaf Stauffen beter ken dan u."

Lemigke zag haar medelijdend aan en voor dezen blik moest Truida de oogen neerslaan.

„Ik sta op het punt te trouwen, u behoeft er dus niet aan te twijfelen, dat mijn waarschuwing geheel belangeloos was. Maar verder heb ik niets te zeggen; ik wilde u alleen dit enkele feit meedeelen, opdat u naar eigen inzicht zou kunnen handelen." Met deze woorden nam Lemigke beleefd den hoed af als afscheidsgroet, maar Truida maakte een half verlegen, half verzoekend gebaar, hem tot blijven uitnoodigende. Hij aarzelde en zag haar vragend aan.

„Mijnheer Lemigke," zei ze, hevig kleurende, „papa is op het oogenblik in groote geldverlegenheid — zoudt u — misschien hem — willen —."

„Neen, juffrouw Velten, dat kan ik niet. In zaken ken ik geen toegeven. Daar zie ik alleen naar mijn voordeel. Zelfs de kleinste som beleg ik nooit zonder zekerheid en voordeel. Ieder voorschot aan uw vader zou zoo goed als weggegooid geld zijn."

Er begon iets in Truida's oogen te fonkelen. „U hebt niet goed met mijn vader gehandeld," zei zij heftig. „Als het huis zulk een onzeker bezit is, als u zelf toegeeft, was het niet eerlijk, het tegen een mooi landgoed als Brantikow in ruil te bieden! Maar voor u is het voordeel alles. Toch weet ik niet, of het u onverschillig zijn kan, als men zegt, dat u ons geruïneerd hebt. Uit uw oordeel over graaf Stauffen maak ik op, dat u toch wel wat geeft om uw reputatie."

Zij had de handen in de zakken van haar mantel gestoken en keek op Paul Lemigke uit de hoogte neer als een rechter op een armen zondaar.

De jonge man was een weinig bleeker geworden bij haar woorden, zijn trekken werden weder hard en streng.

„Dat begrijpt u niet, juffrouw Velten, u matigt u een oordeel aan over dingen, waarvan u even weinig weet als van de bergen op de maan. Uw vader was een geruïneerd man, eer wij een voet op Brantikow gezet hadden. Wie en wat de schuld draagt van zijn achteruitgang, weten andere menschen even goed als mijn vader en ik, en geen verstandig mensch zal het in 't hoofd krijgen, ons te beschuldigen. Het huis, dat hij tegen Brantikow inruilde, was niet waardeloos. Hij heeft het waardeloos gemaakt, ten eerste door er te veel schuld op te nemen en ten tweede door er met zijn heele familie, waarvan niemand eenigen loonenden arbeid verricht, van te willen leven. Als iemand meer schuld dan bezit heeft, behoeft er niets meer bij te komen, om hem ten gronde te richten. Uw vader moet het zelf weten, of hij werken wil of niet, maar als gij allen met de handen in den schoot blijft zitten, geef dan tenminste geen ander de schuld van uw ongeluk."

Dat waren harde woorden. Truida balde de vuisten. De toekomstige gravin Stauffen werd in haar wakker.

„In onzen stand wordt men niet grootgebracht om geld te verdienen. Het geld is uw God, maar wij hebben andere goden en andere idealen."

Paul zweeg een oogenblik, hij keek het jonge meisje lang en kalm aan. Zij waren voor de deur van den cursus gekomen, maar Truida had haar les vergeten en zij liepen verder, zonder om tijd of plaats te denken.

„Ik kan u werkelijk zeggen, dat ik medelijden met u heb," zei hij eindelijk op een anderen, vriendelijker toon. „U verkeert in een treurige positie en, naar hetgeen ik van uw vader weet, is hij geheel ongeschikt, zich er uit te redden. Hij heeft u opgevoed met inzichten, die verkeerd en onwaar zijn en u onfeilbaar nog dieper in het ongeluk storten moeten. Maar u is nog niet te oud, om de waarheid in te zien en een nieuwen weg in te slaan. Spreek niet minachtend van geldverdienen. Het is veel verachtelijker geld te leenen, te krijgen of het anderen schuldig te blijven, dan het te verdienen. Zelfs de minste arbeid is eervol tegenover het hoogmoedige leegloopen. In uw positie moet u leeren arbeiden, als u zich wil redden voor moreelen ondergang. Kijk maar eens rond in de wereld en u zal zien, dat de meeningen, waarin u grootgebracht is, niet de algemeen geldige zijn."

Truida had met neergeslagen oogen toegeluisterd. Haar gansche gevoel kwam in opstand tegen deze harde les, maar met schrik werd zij zich bewust, dat zij er niets tegen in kon brengen.

Alle feiten spraken voor de waarheid zijner woorden.

„Ik veracht den arbeid niet," zei zij zachtjes, „ik geef les voor geld en ik neem schilderles; ik zou graag eenmaal heel veel geld verdienen met het verkoopen van mijn schilderstukken."

„Neemt u me niet kwalijk, maar ik geloof, dat u het ware begrip niet hebt, hoe er gewerkt moet worden. Zoo als bijzaak gaat dat niet. Om schilderijen te kunnen verkoopen, moest u een groot kunstenares worden, en bij veel talent werken als een paard. Ik zou u raden, naar een minder hoog, maar beter bereikbaar doel te streven. Leert u in plaats van schilderen liever boekhouden; tegenwoordig worden in groote zaken dikwijls dames als kassierster of boekhoud-

ster aangesteld. Zoo zoudt u een niet zoo groot maar vast salaris kunnen verdienen. Mocht u daartoe besluiten, dan wil ik u graag ten dienste staan. Maar daarvoor zoudt u natuurlijk allen omgang met graaf Stauffen moeten afbreken. Ik kan geen dame aanbevelen, die tot dezen heer in de een of andere betrekking staat."

Truida richtte zich hoog op. „Ik dank u voor uw raad, mijnheer Lemigke. Maar ik zal er geen gebruik van maken; afgezien van andere overwegingen, zou ik tot zoo iets niet kunnen besluiten zonder met mijn familie gebrouilleerd te raken."

Lemigke maakte een ongeduldige beweging. „Goed. Dan heb ik verder niets te zeggen. Het spijt mij, dat ik u lastig gevallen heb." Hij nam zijn hoed af en verwijderde zich haastig.

Truida ging in gedachten naar de centraalhalle terug. Zij voelde zich niet op haar gemak. Het was toch voor haar niet mogelijk, Lemigke's raad te volgen. Wat een idee! Zij achter een lessenaar op een kantoor en Armin corpsstudent en Egon luitenant. Dat zou wat moois zijn. Zij zou het maar niet thuis vertellen. Haar ouders zouden boos zijn, als zij vernamen, dat zij zich met zoo'n taktloos mensch als dien Lemigke ingelaten had. En toch — ja, haar vaders treurige toestand, Camill's schulden, het was alles te zamen zoo vreeslijk beangstigend — toch had Lemigke wel voor een groot deel gelijk. Wat zou van dat alles het eind nog zijn?

Veertiende Hoofdstuk.

De crisis van den vijftienden April was men gelukkig weer te boven. Op het oogenblik, dat de nood het hoogst geklommen was, waren oom Lothar en de tantes bijgesprongen.

Mijnheer Velten kwam weer gauw op van zijn zwaarmoedigheid en met de gevreesde suikerziekte liep het gelukkig nog al los. Hilde liet weer zonder vrees alle snijdende werktuigen open en bloot liggen, de homoeopathische huisapotheek en de stichtelijke boeken van mevrouw Velten raakten op den achtergrond en Armin bleef corpsstudent.

Truida had na haar ontmoeting met Paul Lemigke ernstig het plan opgevat, te gaan werken. Tot groote verbazing der familie stond zij 's morgens om vijf uur op, om te teekenen. Maar zij raakte hierdoor in conflict met haar huisgenooten.

Hilde klaagde iederen morgen, dat zij in haar besten morgenslaap gestoord werd en Armin werd ernstig boos, als Truida, in plaats van met hem en Lillian te gaan wandelen, het voornemen te kennen gaf, om thuis te blijven teekenen.

„Ik vind het niet aardig van je," zei hij, „dat je ons in den steek wilt laten, nu Stauffen weg is. Je weet toch wel, dat Lillian niet alleen met mij kan uitgaan."

Truida gaf hem gelijk; zij schoof met een zucht van verlichting haar werk terzijde en verontschuldigde zich tegenover zichzelf wegens haar hoogere plichten jegens haar broer en zijn toekomst. Zij kon het ook niet hebben, dat Hilde door haar vroeg opstaan dag aan dag over migraine klaagde en zoo sliep ze weldra als vroeger tot acht uur door.

Alles ging weer zijn ouden gang en men leefde er weer gezellig en onbezorgd op los in den kring der familie Velten, tot op zekeren morgen plotseling Mr. Severn, Lillian's vader verscheen, om zijn dochter mee naar Engeland te nemen. Dat was een harde slag voor Armin.

Mijnheer en mevrouw Velten ontvingen den Engelschman met alle beminnelijkheid, waarover zij konden beschikken en dat was niet weinig. Niet alleen toch hadden zij aan Lillian een voordeelige pensionnaire gehad, maar zij waren met haar persoon zeer ingenomen.

Armin en Truida deden hun uiterste best, een goeden indruk op Mr. Severn te maken, maar het lukte hun niet bijzonder tegenover den rijken wolhandelaar, die als jongen zelf in Transvaal schapen had gehoed en nu groote minachting koesterde voor menschen, die kamers verhuurden.

Tegenover alle hartelijkheid en vriendelijkheid van de Velten's behield hij zijn ijzige

ongenaakbaarheid. Op de vraag, hoe Duitschland hem beviel, antwoordde hij:

„Duitschland is goed voor soldaten en muzikanten. Ik begrijp niet, hoe iemand met een helder verstand het hier kan uithouden. De Duitschers hebben geen begrip van zaken doen."

Toen Armin daarop de wetenschappelijke ontwikkeling, de scholen en universiteiten, de voordeelen van een militaire loopbaan roemde, die een man reeds op de laagste trede een geachte; maatschappelijke positie verschaften, haalde Mr. Severn ironisch de schouders op.

„Ik weet wel, dat men in Duitschland vijftig pfennig in zijn zak kan hebben en toch een geachte maatschappelijke positie innemen," zei hij honend. „Een Engelschman heeft niet veel op met eerambten, waarbij hij half genoeg te eten krijgt."

Het bezoek liet zoodoende een zeer ongunstigen indruk na en toen Mr. Severn zijn dochter voor het overige van den dag meenam, om Leipzig en de omgeving te bekijken, maakte zich een doffe wanhoop van Armin meester. Hij zag in eens met ontzettende duidelijkheid de kloof, die den armen, Duitschen student scheidde van de dochter van den Britschen millionnair en Mr. Severn maakte niet den indruk, alsof hij iemand een pfennig crediet voor toekomstige grootheid zou geven. Truida alleen kende zijn toestand en tot haar nam hij dan ook zijn toevlucht.

„Je moet heel snel carrière maken. Als je eenmaal wat bezit en wat hebt, zal deze materialist met zijn scharenslijpersbaard wel anders praten," zoo trachtte zij hem op te beuren, maar zelf was zij alles behalve vroolijk en opgewekt te moede.

Snel carrière maken! Dat woord riep een nieuwen berg van bezwaren voor Armin's geest. Zoo lang hij student was, had hij nog niets van beteekenis uitgevoerd. Het corps en Lillian hadden tot nog toe al zijn tijd in beslag genomen.

„Om in de wereld vooruit te komen, moet men een Severn of Paul Lemigke zijn," zuchtte hij bitter. „Het gewone ordinaire verstand komt er gemakkelijk, maar wie wat hooger en idealer aangelegd is, lijdt schipbreuk. Zoo'n Engelsche hardkop zal nooit inzien, dat de liefde het eerste recht heeft en de hoogste macht op aarde is, en dat al zijn bankbiljetten niet opwegen tegen de waarde van den echten gentleman!"

In den loop van den middag kwam er een brief van Mr. Severn aan miss Buxton met de order, Lillian's bagage in te pakken en hem de rekening te sturen. Hij dacht den volgenden dag Duitschland te verlaten.

Dat dreef Armin tot het uiterste. Hij vertelde alles aan zijn vader en smeekte dien om hulp. In 't eerst was mijnheer Velten wel onaangenaam getroffen door de mededeeling, maar ten slotte verklaarde hij zich toch bereid, ernstig over de zaak na te denken en, in zijn totale onbekendheid met Engelsche toestanden en karakters, begreep hij de houding van Mr. Severn geheel verkeerd.

„Als je al zoo ver gegaan bent, moet je ook den laatsten stap doen en den vader de voldoening geven, dat je niet maar een spelletje met zijn dochter hebt gedreven, maar dat je eerlijke bedoelingen hebt. Wel is het op jouw leeftijd en in jouw positie niet raadzaam, je al vast te verbinden, maar in dit geval kan het voor je toekomst misschien van belang zijn. Een rijke, Engelsche erfdochter is niet te verachten — en het is daarbij een allerliefst meisje — dan moeten we den eenigszins plebeïschen vader in Gods naam er ook maar bij nemen. Nu begrijp ik ook zijn houding. Waarschijnlijk had hij al lucht van de zaak gekregen en verwachtte van onze zijde een verklaring. Toen die niet direct kwam, heeft hij zich natuurlijk gekrenkt gevoeld. Maar we zullen het verzuim zoo gauw mogelijk herstellen. Maak je klaar, dan gaan we naar zijn hôtel."

Deze woorden richtten Armin's gebroken moed weer wat op en zoo begaven vader en zoon zich naar het hôtel, waar Mr. Severn zijn intrek genomen had.

(*Wordt vervolgd.*)

Aan Christien.

VERLANGEN.

Woorden van A. C. W. Staring. Muziek van L. Blaauw Jr. Op. 8. No. 3.

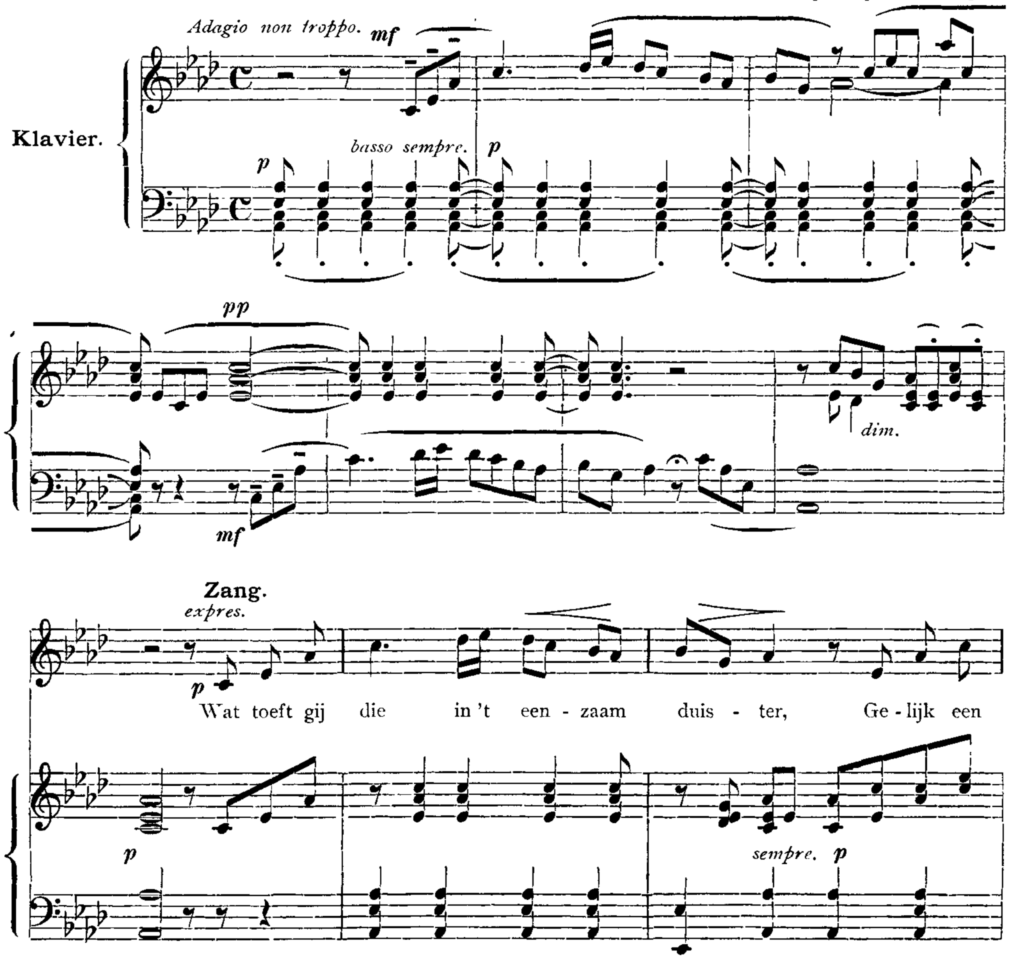

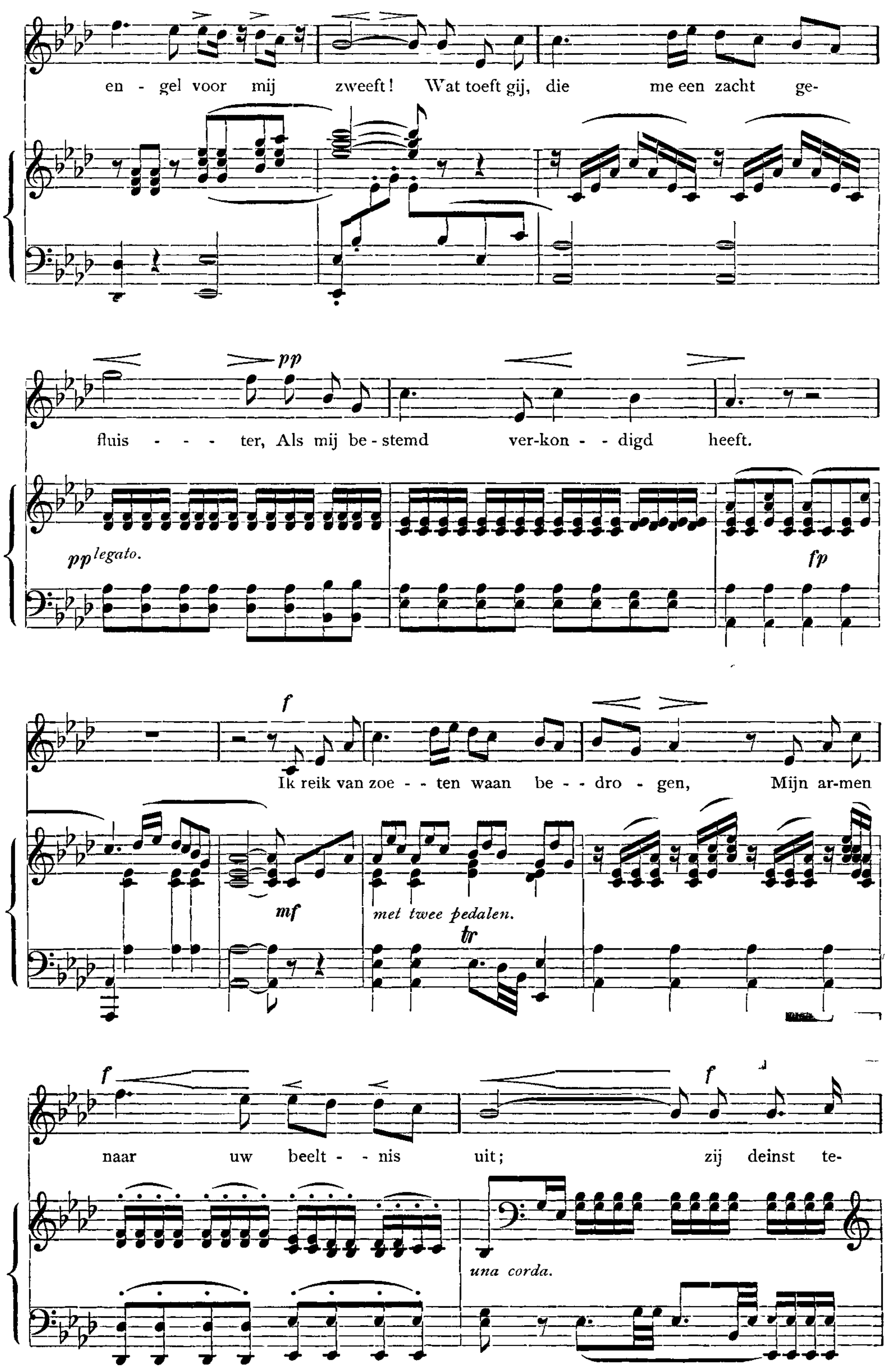
en - gel voor mij zweeft! Wat toeft gij, die me een zacht ge-
fluis - - - ter, Als mij be - stemd ver-kon - - digd heeft.
pp
pp legato.
fp
f
Ik reik van zoe - - ten waan be - - dro - gen, Mijn ar-men
mf
met twee pedalen.
tr
f
naar uw beelt - - nis uit; zij deinst te-
f
una corda.

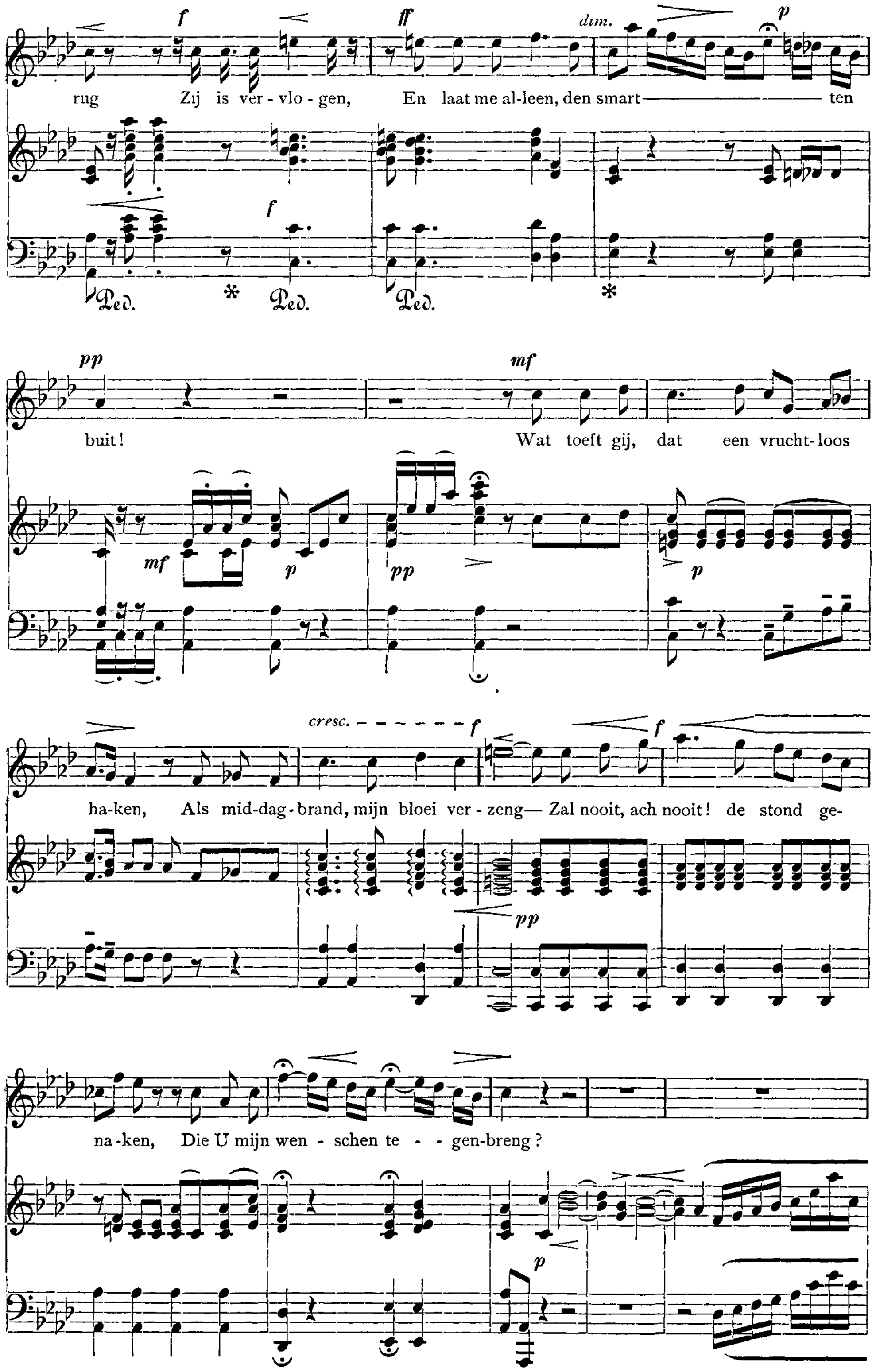
f ff dim. p
rug Zij is ver - vlo - gen, En laat me al-leen, den smart ten
Ped. * Ped. Ped. *
pp mf
buit! Wat toeft gij, dat een vrucht-loos
mf p pp p
cresc. f f
ha-ken, Als mid-dag - brand, mijn bloei ver - zeng— Zal nooit, ach nooit! de stond ge-
pp
na-ken, Die U mijn wen - schen te - - gen-breng?
p

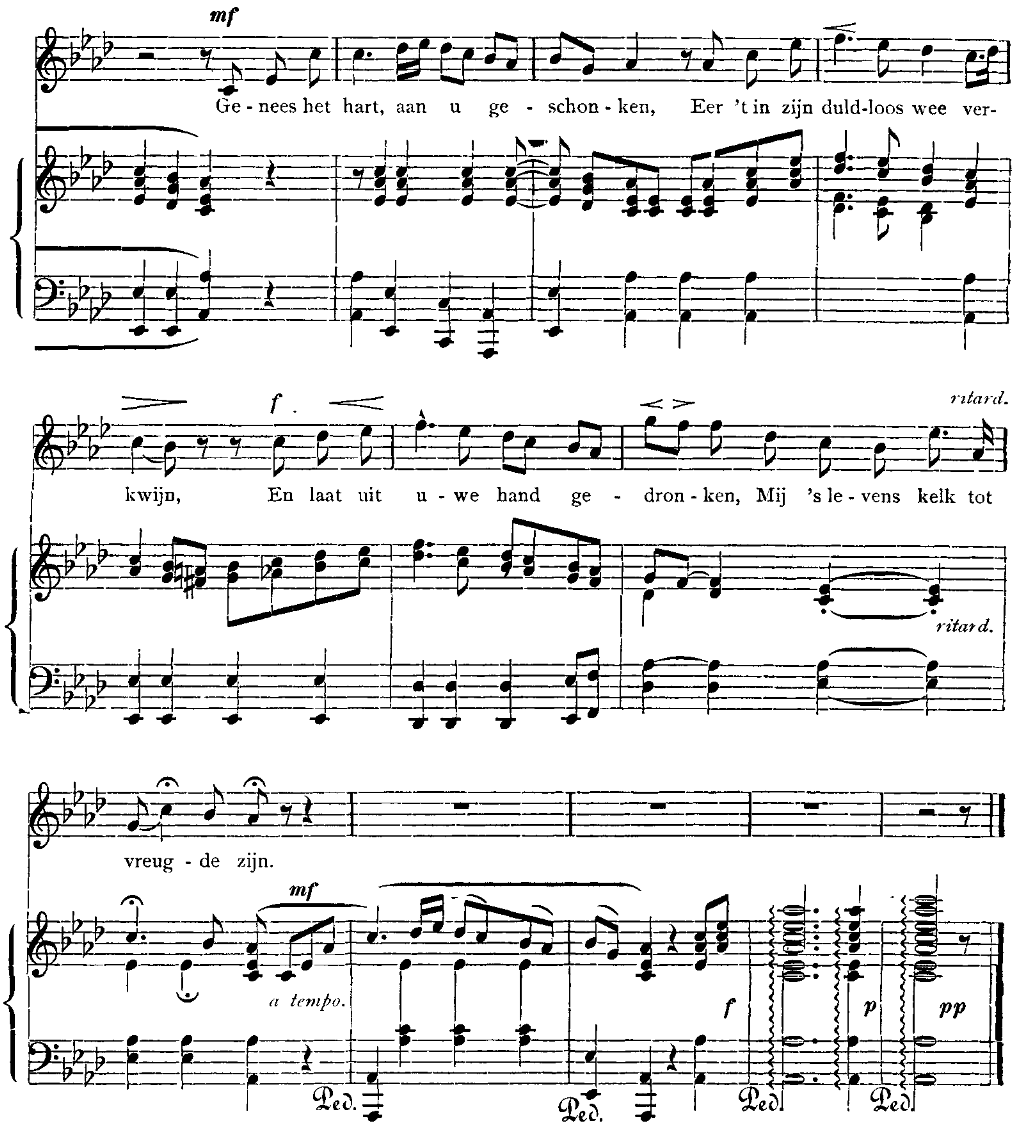

Onder deze rubriek zal onze muziek-medewerker, de Heer L. Blaauw Jr., verschillende vragen over muzikale onderwerpen, zooveel als hem mogelijk is, beantwoorden. Aanvragen kunnen aan het adres van den Uitgever of direct aan zijn adres gedaan worden.

Aan S. te A. Clementi op. 36—38 en de Etudes van Bertini zullen voor uw doel wel geschikt zijn.

J. v. L. te S. Een „Kommers” noemt een Duitscher een' vroolijken avond ter gelegenheid van de een of andere gebeurtenis. De Duitscher met zijn aangeboren lust tot zingen heeft natuurlijk ook voor zulke pretjes, waarbij tusschen twee haakjes tamelijk wat aan Cambrinus geofferd wordt, een uitgebreid repertoire van liederen, die bekend zijn onder de „Kommers”liederen. Wenscht u met deze liederen kennis te maken, de bekende uitgever Peters heeft, meen ik, twee bundels in den handel gebracht. 't Zijn echt Duitsche populaire liederen.

L. B. Jr.

VOOR JANNEMAN

DOOR

THÉRÈSE HOVEN.

„G e v r a a g d, op een K o s t s c h o o l, voor jongeheeren uit den deftigen stand, een D a m e v o o r 't H u i s h o u d e n, liefst dadelijk.

Salaris naar Bekwaamheden.

Zich te vervoegen vóór 12 uur: I n s t i t u u t S a n d e r s, Hilversum."

Bovenstaande advertentie werd door vele vrouwenoogen gelezen, door oude oogen, die de fijne letters haast niet meer konden onderscheiden, door jonge oogen, die vol verwachting de wereld inkeken; door oogen, die geweend hadden en oogen, die altijd lachten, door bruine, grijze en blauwe oogen....

Velen schreven er op, eenigen met hoop, anderen werktuigelijk, enkelen met een wanhopend gevoel van moedeloosheid.

Verschillende dames gingen er zelf op af; echte dames, van goede familie; burgerjuffrouwen, die er voor door wilden gaan, en burgerdochters, die 't onderscheid zelve niet voelden en niet begrepen, dat anderen 't wèl konden merken.

Er kwamen geschikten en ongeschikten, mooien en leelijken.... betreurenswaardig, die gansche reeks vrouwen, dingende naar die ééne betrekking!

Mevrouw Verkerk, die de *honneurs* voor haar broer waarnam, ontving ze allen en zond ze allen weg.

De eerste was een oude kindermeid, die als zoodanig geen dienst meer kon krijgen en dus besloot als dame in betrekking te gaan.

De tweede was een weduwe, wier man onlangs gestorven was en die zich, in den zwaren rouw.... en onder zenuwachtig snikken, aanbood.

De derde was een jong kind van achttien jaar, dat niets kende, doch bereid was alles te leeren.

De vierde was een opgeschikt deerntje, dat zich thuis verveelde en dacht, dat 't wel leuk zou zijn onder zoo veel jongens.

De vijfde was een zure, oude juffrouw van een zestig lentes ongeveer.

De overigen waren een variatie op de anderen....

Het sloeg twaalf uur.... de zitting werd opgeheven!

Weer ging de schel..., en weer kondigde de knecht een bezoekster aan. Mevrouw Verkerk zuchtte.... het was zoo vermoeiend geweest en daarbij zoo onvruchtbaar. Geen enkele was ook maar.... redelijk...; tot geen enkele had ze zich aangetrokken gevoeld.

En nu weer een....

Een elegant jong meisje met een fijn, aristocratisch profiel en een ernstigen trek om den fraaien mond. Heel slank en

goed gekleed, zonder opvallend te zijn.

„Vergeef mij, dat ik wat laat kom!" zei ze, met een buiging, die terstond te kennen gaf, dat zij gewoon was in de wereld te verkeeren.

Na al die burgerlijke, onbeholpen, dom-arrogante vrouwen, was 't een verkwikking een dame te zien binnenkomen.

Zij ging op de canapee zitten.

Mevrouw Verkerk nam haar notitie-boekje, dat ze dien ochtend reeds meer dan half gevuld had, en zocht een schoone bladzijde op.

„Hoe heet u? Hoe oud bent u?" vroeg ze onwillekeurig.

Het jonge meisje zag haar verwonderd aan en zei vastberaden, maar toch uiterst hoffelijk: „Ik geloof, dat het beter is eerst te zien, of we elkander bevallen, alvorens die categorische vragen te doen."

„Eigenlijk is dat wel zoo," zei mevrouw Verkerk, die zelve te veel gezond verstand bezat, om dat niet in anderen te waardeeren.

En ze moest toegeven, dat haar bezoekster gelijk had. In haar boekje prijkten reeds een paar dozijn namen en allerlei verschillende leeftijden en ze was niet van plan de kennismaking met één dier dames voort te zetten.

„Bent u al vroeger in betrekking geweest?"

„Nee.... dat niet, maar ik ben niet bang voor werken; ik ben gezond en sterk en graag bezig. Ik heb een helder hoofd en ben gewoon mijn handen door mijn hersenen te laten regeeren. Wilt u weten, wat mijn bizondere talenten zijn? Ik ben een hartstochtelijke liefhebster van muziek en speel en zing niet onverdienstelijk. Ik schilder met waterkleuren en kan ook boetseeren en verder.... ja, verder heb ik een goeden wil. Ik spreek ook nog de moderne talen...."

„Nu, ik vind dat al die bekwaamheden u beter te pas zouden komen in een andere betrekking b.v. als gouvernante," zei mevrouw Verkerk, onwillekeurig. „Mij dunkt, het zou u niet moeielijk vallen, als zoodanig iets geschikts te vinden."

„Dat kan wel, maar.... ja, 't beste is, dat ik volkomen openhartig met u ben....

„Dat is altijd 't beste," viel mevrouw Verkerk in.

„O! ja," hernam 't jonge meisje achteloos, „maar zeker in dit geval. U moet namelijk weten, dat ik een wees ben en voor een broertje zorgen moet, een aardigen jongen van 12 jaar. Ik zou hem gaarne een goede opvoeding doen geven, maar bezit er de noodige middelen niet toe. Nu dacht, nu hoopte ik.... dat u mijn broertje misschien voor niets, of voor minder, zoudt willen nemen, in ruil voor mijn diensten. Ik zou 't zoo heerlijk vinden, dat hij met jongens van zijn stand kon worden opgevoed; ik zou er alles voor over hebben."

Zij sprak met buitengewonen ernst en zag mevrouw Verkerk zóó pathetisch, met haar groote smeekoogen, aan, dat deze er diep door getroffen werd.

„Ik zal u eens iets zeggen," zei ze, na even nagedacht te hebben. „De school behoort mijn broer, Frederik Sanders, hij heeft over het toelaten der leerlingen te beslissen, ik niet."

„Zou ik meneer Sanders mogelijk ook kunnen spreken?" vroeg ze, aarzelend.

Mevrouw Verkerk keek op haar horloge: „'t is nu 't koffie-uurtje: u begrijpt, in een inrichting als deze, gaat alles op de minuut. 't Is vijf minuten vóór half één, om half één gaat de gong, er vóór is geen tijd meer."

„Zou ik dan, na 't déjeuner, even terug mogen komen?"

„Waar woont u?"

„Ik woon in Amsterdam, maar ik kan hier in de buurt immers wel rondwandelen; als u maar zoo beleefd wilt zijn, mij te zeggen, wanneer ik terug mag komen."

Op 't zelfde oogenblik waarschuwde de gong, dat het gesprek een einde moest nemen, wilde mevrouw Verkerk, zooals steeds haar gewoonte was, de koffietafel presideeren.

„Mij dunkt, het beste zal zijn, dat u blijft koffiedrinken.... dan kunt u mijn broeder spreken en....

„Meent u 't? Hoe lief van u."

„Mag ik u dan maar voorgaan?"

Een oogenblik later zat het jonge meisje,

tusschen mevrouw Verkerk en haar broeder in, aan de lange koffietafel.

„Frederik, mag ik je — een der dames voorstellen, die zich hier voor de vacature heeft aangeboden. Mijn broer, Frederik Sanders.... juffrouw...."

't Jonge meisje bloosde, terwijl ze, met een klare stem zei: „Estella Donselaar, ik vraag u wel pardon.... dat ik het u niet eerder gezegd heb."

De maaltijd was eenvoudig, doch degelijk en bestond uit hooge stapels, met kaas belegde, boterhammen, sneden koek en glazen melk.

De directeur en mevrouw Verkerk, alsook de leeraren, dronken koffie.

Stella zag de brood-pyramiden met verbazing verminderen.

„Uw leerlingen schijnen er slag van te hebben," merkte ze lachend tot den heer Sanders op.

„Ze zijn in den groeitijd, dus moeten ze wel goed eten. Zoudt u werkelijk roeping gevoelen om voor de vulling van al die hongerige magen te zorgen? Er worden hier heel wat boterhammen verorberd."

Nadat het sein tot opstaan gegeven was, gingen de jongens naar de speelplaats; meneer Sanders wilde zich insgelijks verwijderen, doch zijn zuster hield hem terug.

„Frederik, heb-je ook één oogenblik? Juffrouw Donselaar wil je iets vragen."

„Mij? O! met genoegen. Mag ik u verzoeken mij naar mijn studeerkamer te volgen?"

Ze volgde hem door de ruime eetzaal en door een lange gang, aan welker einde

Meneer Sanders zat met zijn zuster en Stella aan 't ontbijt.

een groote, vierkante kamer was, hoogst eenvoudig gemeubileerd; langs de muren waren groote boekenkasten aangebracht. Hij gaf haar een leuningstoel en zei beleefd, doch tamelijk koel: „Waarmee kan ik u van dienst zijn?"

„Ik zou zoo gelukkig zijn, als ik mijn broertje de voorrechten eener goede opvoeding zou kunnen bezorgen," begon ze eenigszins onbeholpen.

Toen hief ze haar gezicht op, als wilde ze met haar oogen aanvullen, wat haar lippen onvoldoende uitdrukten.

Evenals mevrouw Verkerk, werd ook haar broeder door dien smeekenden blik getroffen.

„Bedoelt u... dat u hem hier op school zoudt willen plaatsen?"

„Ja," haar antwoord klonk bedeesd; weldra vatte ze moed en vervolgde ze: „We

hebben geen ouders en geen verwanten en geen geld, we hebben alleen elkander. We zouden het zoo vreeselijk vinden van elkander af te gaan en dan ook... ik zou niet weten, hoe ik hem iets zou kunnen laten leeren. Ik bid u, neem hem bij u op school..."

„Waarom wilt u hem juist hier hebben?" vroeg hij onwillekeurig. „Ik heb toevalligerwijze enkel rijke jongens, 't is de vraag of een minder door de fortuin begunstigde zich hier gelukkig zou voelen..."

„Wij zijn van zeer goede familie," viel ze, beleedigd, in. „Mijn moeder was een baronesse Van Waalwijk."

„En uw vader...?"

„Is dood," zei ze langzaam.

Haar bleekheid viel hem op. Er was zulk een vreemde mengeling in het jonge meisje voor hem; 't eene oogenblik had ze iets fiers en zelfgenoegzaams, dat van een trotsch karakter en een onbuigzamen wil sprak; dan weer scheen ze hulpbehoevend en afhankelijk als een kind.

„Hoe is het denkbeeld van mijn school bij u opgekomen?" vroeg hij, na even gezwegen te hebben.

„Dat is nog al natuurlijk; ik las uw advertentie en, daar ik niet wist, wat met mijn broertje aan te vangen, zag ik daarin een oplossing."

„Ik begrijp u niet goed; in mijn advertentie vroeg ik een dame voor 't huishouden en u biedt mij een leerling aan. Neemt u mij niet kwalijk, doch het verband tusschen mijn vraag en uw aanbod is zóó weinig logisch, dat het mij onwillekeurig doet denken aan de zinnetjes uit de themaboeken.

„U weet wel: er wordt b. v. gevraagd: „Heeft de tante een mes gekocht?" en het antwoord luidt: „Nee, maar de neef heeft een boek gevonden" of zoò iets."

Hij sprak op licht spottenden toon, terwijl een flauwe glimlach zijn, van natuur ernstig gelaat, ophelderde.

Zij lachte even terug, waarbij een helle schittering van glanzend witte tanden hem uit den kleinen mond tegenblonk.

Toen zuchtte ze en hernam ze, op zacht droeven toon: „Begrijpt u dat nu niet? Ik meende, dat knappe menschen alles terstond begrepen. Zoodra ik uw advertentie zag, dacht ik: Nu zijn we misschien beiden geholpen, Janneman en ik. Als u hem voor niets op school wilt nemen, dan zal ik het huishouden voor u doen en, als u wilt, zelfs lessen aan de jongens geven. Ik kan boetseeren, teekenen, schilderen, ik spreek mijn talen vlot."

„Een klein wonder van geleerdheid dus," sprak hij schertsend.

„O! nee, dat niet, maar als men zijn diensten aanbiedt, moet men ze toch specificeeren, niet waar?"

„Mijn zuster heeft zich met de taak belast om een dame voor mij te vinden; ik kan niet oordeelen of u de noodige geschiktheid daartoe zoudt bezitten," antwoordde hij, ontwijkend. „Ik vind u wel wat jong voor een jongenskostschool en ook veel te mooi."

Hij constateerde het gewoon als een feit, zonder zweem van galanterie.

Ze kleurde even en zei toen: „Ik ben niet zoo heel jong, al vier-en-twintig en... nu ja, ik ben niet leelijk, maar toch niet opvallend."

„Dat vind ik wel, iedereen moet terstond op u letten, u bent heel elegant."

Ze lachte hem even toe; er was zoo iets naïefs in de manier, waarop hij zich over haar uitliet. Blijkbaar was hij volstrekt niet gewoon met dames om te gaan.

„Als uw zuster 't met mij zou willen probeeren, mag ik mijn broertje dan hier brengen?"

„Ik zal er met mijn zuster over spreken," zei hij. „Wacht, ik zal u even bij haar brengen."

Mevrouw Verkerk kwam juist van een kleine wandeling in den tuin terug, toen haar broer met Estella Donselaar haar zitkamer, waar ze het jonge meisje dien ochtend had ontvangen, binnentrad.

Ze had een bouquet asters in de hand.

Ze was voorkomend en vriendelijk en beloofde Estella te zullen schrijven.

Deze zette haar hoed op en maakte zich gereed om weg te gaan.

„Ik bid u, tracht niet al te ongunstig over mij te oordeelen," zei zij, zich tot de zuster en den broer beiden richtende. „In elk geval ben ik u hoogst dankbaar voor uw allerminzaamste ontvangst."

„En, indien mijn broeder en ik 't eens worden, waar zouden wij dan informaties van u kunnen krijgen?" vroeg mevrouw Verkerk, op een *business*-toon.

Het jonge meisje ontstelde zichtbaar. „Informaties," herhaalde zij verschrikt. „Ik wist niet, dat zoo iets noodig was bij menschen van onzen stand."

„Het is de gewoonte," hernam mevrouw Verkerk.

„Ik geloof niet, dat u dan verder over mij behoeft te denken, ik ken niemand, die u informaties zou kunnen geven. Ik heb hier in 't land geen familie en bijna geen kennissen. Vroeger woonden wij in 't buitenland."

„Dat spijt mij heel erg," begon mevrouw Verkerk, „maar u begrijpt, dat ik toch geen meisje in huis zou kunnen nemen, zonder vooruit alles van haar en van haar omgeving af te weten."

Estella's mooie oogen vulden zich met tranen:

„Het spijt mij, dat ik hier gekomen ben," zei ze treurig. „Ik heb u voor niets opgehouden en ik heb een bittere ervaring opgedaan."

Er lag zulk een diepe weemoed in haar geheele wezen, dat beiden haar toehoorders medelijden met haar kregen en haar, als uit één beweging, tegenhielden, terwijl zij de kamer wilde verlaten.

De heer Sanders voerde haar terug naar 't midden van 't vertrek en zei: „Ik weet niet, hoe mijn zuster er over denkt, maar ik zou u willen voorstellen, om hier een maand op proef te komen."

„Met mijn broertje?"

„Ja, met uw broertje."

„En zonder getuige?"

„We zullen met de getuigenis van uw eerlijk gelaat tevreden zijn."

Na nog enkele dingen te hebben afgesproken, verliet Estella Donselaar het Instituut Sanders, met de hoop in 't hart er

Ze had een bouquet asters in de hand.

een tehuis voor haar en haar Janneman te hebben gevonden.

Toen de broer en zuster weer alleen waren, zei mevrouw Verkerk hoofdschuddend:

„Het is heel vriendelijk van je, Frederik, heel menschlievend zelfs, maar of 't menschkundig is om een vreemd meisje, waarvan we totaal niets weten, zoo maar in huis te nemen....

Hij haalde de schouders op. „Misschien is 't een dwaasheid en dan zal ik er voor

boeten, maar... ja, God, ik kon dat arme schepseltje zoo niet laten gaan. Het leek mij zoo hard, zoo gevoelloos. En dan ook, Laura, is 't nemen van informaties, niet per slot van rekening, een vorm? Men komt zoo zelden de waarheid te weten. De dames hebben een manier om elkander te bedriegen, die werkelijk het systeem tot nul en geener waarde maakt."

„Dat geef ik toe. Als ik nog denk aan de getuige, die ik indertijd van Antje kreeg, je weet wel, die dikke keukenmeid, die dronk..."

„Daarvoor is bij juffrouw Donselaar geen gevaar," merkte haar broeder, flauw glimlachend, op. „Een groot waagstuk is het trouwens niet om zulk een meisje in huis te nemen. Bovendien is het in haar belang om haar best te doen."

„Het is toch een heel ding," zei mevrouw Verkerk, half luid, terwijl ze, nadat haar broer de kamer verlaten had, de asters in een vaas deed. „Een heel ding, zoo'n meisje kan lui zijn en slordig en coquet.... en dan met al die meesters en jongens hier. Zonder nog van mijn armen, ouden Frits te spreken, hij heeft zich zoolang goed gehouden, maar dat is geen reden....

„Een leelijke, oude burgerjuffrouw zou zeker minder gevaarlijk zijn geweest en toch.... bij al degenen, die zich van ochtend aanboden, was er geen enkele, die mij ook maar in de verste verte geschikt voorkwam.

„Zoo op 't oog is ze een sympathiek schepseltje, dat moet ik zeggen — en zij kan 't toch niet helpen dat ze zoo mooi is."

II.

Een week daarna namen de nieuwe huisgenooten hun intrek in 't „Instituut Sanders."

Jan Donselaar of Janneman, gelijk zijn zuster hem noemde, was een lange opgeschoten jongen met helder blauwe oogen, die overmoedig rondblikten en de wereld nog zoo kwaad niet schenen te vinden.

Uit zijn geheele houding viel op te merken, dat hij geen flauw vermoeden had, dat hij onder andere voorwaarden dan de overige jongens op school was, evenmin als 't bij hem opkwam zich hun mindere te voelen.

Het was, op speciaal verlangen van meneer Sanders, dat Estella Donselaar voor haar broertje verzwegen had, welke schikking er ten zijnen opzichte gemaakt was.

„Het is iets tusschen u en mij persoonlijk," had hij haar geschreven, „en ik verzoek u dringend er met niemand en dus ook niet met uw broertje over te spreken."

Zij had zijn wensch geëerbiedigd en had Jan alleen gezegd, dat het een eerste school was en dat hij uitstekend moest oppassen, ten einde haar en zijn meesters eer aan te doen.

Zoodra ze aankwamen, legde mevrouw Verkerk beslag op de zuster.

„De groote wasch is juist teruggekomen," zei ze, zonder verder commentaar. Ze veronderstelde, ja, ze hoopte dat de juffrouw genoeg huisvrouw zou zijn, om het gewicht van deze mededeeling te beseffen.

Estella gaf haar even een blik van verstandhouding en vroeg, of ze dan maar niet terstond naar de mangelkamer zou gaan.

Met deze vraag, die toch nog al voor de hand lag, veroverde ze zich al dadelijk een hoekje in 't hart der oudere dame, dat zich dienzelfden dag nog uitbreidde, toen ze aanbood iets van 't dessert te maken, dat eenvoudig voedzaam en lekker was.

„O! als u dat zoudt willen doen! Janna, onze keukenmeid, een Geldersche, weet u, is heel goed, maar naschoteltjes kan ze heelemaal niet maken. 't Is altijd 't zelfde, rijst met bessensap, gries met bessensap, wentelteefjes. En, u moet weten, mijn broer is erg modern, in zake voeding, en vindt, zonder vegetariër te zijn of het vegetarisme voor te staan, toch, dat men er toe over moest hellen en dat veel vleesch eten per se verkeerd is. De hoofdvoeding van onze jongens bestaat dus uit groenten, brood en meelspijzen, zoodat we elken middag een flink zoetje toe eten."

Waarop juffrouw Donselaar verzekerde, dat ze het gaarne op zich zou nemen, daar in 't vervolg voor te zorgen en dat ze hoopte Janna er in te overtreffen.

Intusschen had meneer Sanders kennis gemaakt met zijn nieuwen leerling en dezen voorgesteld met hem mee te gaan, dan zou hij hem bij de andere jongens brengen, die juist gymnastiekles hadden.

„Heb-je daar wel eens wat aan gedaan, Jan?"

Jan kreeg een kleur en knikte toestemmend.

„Nou, mijn lievelingsvak is 't niet," bekende hij gulweg.

„'t Is toch uitstekend, 't ontwikkelt de spieren en verhardt 't lichaam, evenals alle sport."

„Ik vind roeien en schaatsen rijden veel leuker."

„Dat zal uitkomen, schaatsen rijden vooral is een heerlijke beweging, doet je zuster er ook aan?"

„Stella doet aan alles, wat sport is."

„Zoo? Wacht, hier zijn weer."

Ze traden een groot, ruim locaal binnen, waar een veertiental jongens van verschillende grootte, onder leiding van hun meester, aan 't gymnastiseeren waren.

Tot Jan's verwondering was alleen de leeraar in een flanel turner-costuum, de jongens hadden hun gewone pakjes aan.

„Het is een Engelsche meester," lichtte meneer Sanders toe. „Ken-je Engelsch?"

„O! ja — we hebben een poos in Engeland gewoond."

„Mr. Wilson — mag ik u een nieuwen leerling, Jan Donselaar, voorstellen?" zei 't hoofd der school, zich tot den gymnastiekleeraar wendende.

De aangesprokene keek verrast op en zag Jan met verwonderde blikken aan.

Deze knikte hem toe en hem, met familiare achteloosheid, de hand toestekende, zei hij: „Hallo! Mr. Wilson, u hier, dat had ik niet verwacht."

Mr. Wilson sprak eenige banale woorden en verzocht zijn chef met de les door te mogen gaan.

„Ik zie, dat de jongens hun costuums niet aan hebben," begon deze.

„Nee, wat zij hebben is van geen nut. Ik heb hun juist gezegd, na de Kerstvacantie andere mee te brengen, waarvan ik hun de teekening zal geven."

„Zoo? Enfin, daar zullen we nog wel eens over spreken. Ik wil u niet langer ophouden en bovendien, moet ik even uit. Adieu, Mr. Wilson. Nu, Jan, je zult nu wel verder opschieten."

Meneer Sanders verliet de zaal en, gedurende een minuut of tien, vervolgde de leeraar zijn les, schijnbaar zonder op den nieuw-aangekomene te letten.

Bij het slaan der klok, 't sein, dat de helft van 't les-uur om was en er, volgens gewoonte, een kleine pauze moest gehouden worden, verspreidden de jongens zich in groepjes en vond Mr. Wilson gelegenheid eenige woorden met Jan te spreken.

„Ik wist niet, dat je in Holland waart," begon hij, op eenigszins aarzelenden toon.

„We zijn er zoo wat sedert een maand," vertelde Jan.

„We.... dus ben-je hier niet alleen?"

„Nee, natuurlijk is Stella er ook," antwoordde Jan, alsof het van zelf sprak.

„Je bedoelt.... in Holland?"

„Ik bedoel hier....

„Hier in huis?"

„Ja, dat is toch niet zoo moeielijk te begrijpen, u zet een gezicht...."

Inderdaad drukte het gezicht van den Engelschman een mengeling van genoegen en ontzetting uit, die er iets komieks aan gaf.

„Dus, Stella is hier.... Als wat?"

„O! dat weet ik niet. Toen ze mij vertelde, dat ik op school zou gaan, zei ze enkel, dat ze meeging; misschien zal ze ook nog een paar lessen meenemen of les geven in 't een en ander, weet ik 't."

Het werd met een echt jongensachtige zorgeloosheid gezegd, die vreemd contrasteerde met den ernst, waarmee de leeraar zijn woorden opving.

„Stella hier," mompelde hij, toen zich geweld aandoende om zich te herstellen:

„*Gentlemen*, we zullen de les hervatten."

Nauwelijks was de les geëindigd, of een paar der jongeren en zelfs één of twee ouderen drongen om Jan heen.

Na de gewone vragen: „Hoe oud ben-je?" „Hoe heet-je?" „Waar ben-je vroeger op school geweest?" vroeg er een: „Zeg, ken-je den Buljan?"

En toen Jan hem verwonderd aankeek, voegde hij er, als uitlegging, bij: „Dat is de Engelschman; zie je, John Bull, zijn klassieken naam, een beetje gewijzigd en verhollandscht."

„Is hij al lang hier?" informeerde Jan.

„Nee, pas.... nog niet eens een maand. Onze vroegere Buljan werd ziek, kon niet tegen 't klimaat en toen heeft hij deze, in zijn plaats, gestuurd."

„Maar...." viel een ander peinzend in. „We weten nog niet, wat we aan 'm hebben. Onze andere Buljan was veel leuker, deze heeft zoo'n lèf, en toch is hij niet kwaad."

„Wat heeft hij?" vroeg Jan verwonderd.

„Zoo'n lèf. Weet-je niet, wat dat is? Zoo'n bluf!"

„Je bent toch een Hollandsche jongen?"

„Jawel, maar ik ben veel in 't buitenland geweest."

„Met je ouders?"

Weer kreeg Jan een kleur.... wachtte even met antwoorden en zei toen kortaf: „Nee, met m'n zuster."

„Is dat 't mooie meisje, dat je gebracht heeft?" vroeg een der grootere jongens.

„Ja, ik ben met Stella gekomen."

„En is ze weer weg?" informeerde een ander.

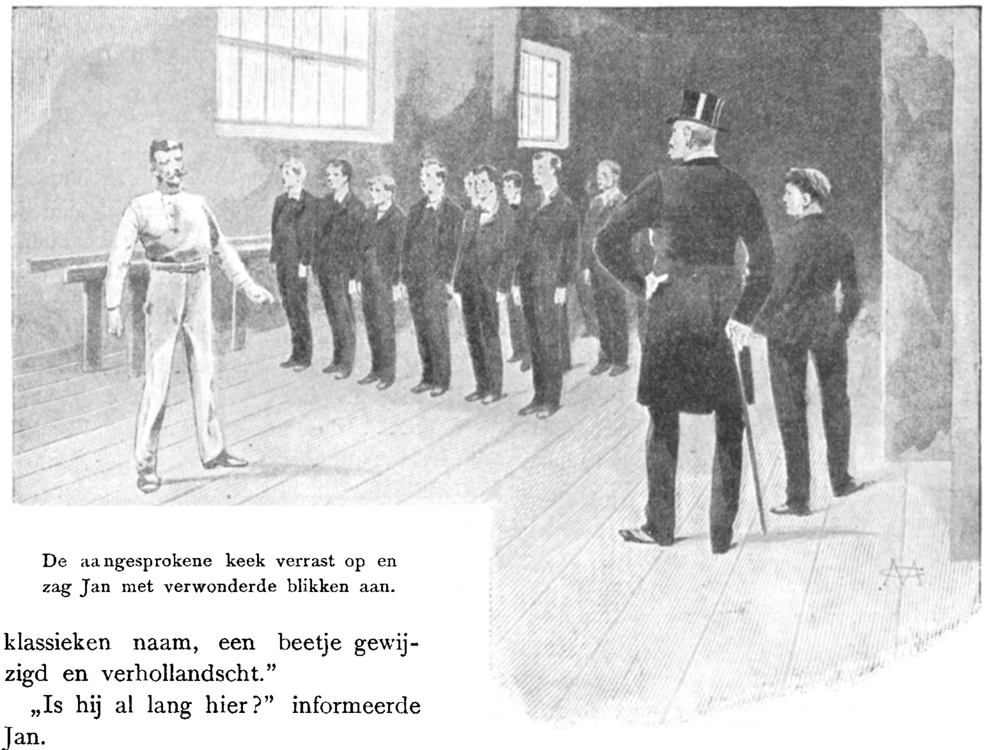

De aangesprokene keek verrast op en zag Jan met verwonderde blikken aan.

„Nee, ze blijft voorloopig hier."

Een luid gelach volgde op deze aankondiging, gevolgd door een stomp van een der naastbijstaanden.

„Zeg, ben-jij zoo'n lammeling, dat je niet zonder je zuster kunt? Je hadt liever je baker mee moeten brengen."

„Stil nou, jongens," vermaande er een, dezelfde die Stella een mooi meisje had genoemd. „Zeg, liever eens, vadertje, wat je van het Buljan weet?"

„Nou, niet veel," antwoordde Jan, die

't met zich zelf niet eens was, of hij zijn nieuwen kameraad, die hem een stomp had gegeven, deze beleefdheid zou moeten reciproceeren of niet.

„Je kent hem toch wel?"

„O! ja, ik heb hem wel eens in Londen gezien."

„Wat was hij daar?"

„Nou, gymnastiekmeester net als hier."

„Maar hier geeft hij ook les in de Engelsche conversatie."

„Zie-je, dat behoefde in Engeland niet."

„Ken-je 'm goed?"

Na hierop een ontkennend antwoord te hebben ontvangen, vervolgde de vrager: „Wist-je, dat hij hier was?"

„Wel, nee."

„En wist hij, dat je hier zoudt komen?"

„Ook niet."

„Hij had je deze school toch kunnen recommandeeren."

Intusschen had Koos Marens zich weer van den hoofdtoon van 't gesprek meester gemaakt.

„Blijft je zuster hier lang?"

Een algemeen gelach, toen een onderdrukt gemompel, daarna een stem hier en daar: „Koos heeft 't weer beet." „Een mooi meisje, hè Koos?"

„Hij heeft 't al weer in de gaten."

Koos noch Jan schenen er op te letten en de laatste hernam met dezelfde kortheid, die al zijn antwoorden gekenmerkt had: „Ik weet 't niet."

Toen ging er een bel en moesten de jongens naar de leerzaal terug.

In de gang kwamen ze een volgend groepje tegen en ook Mr. Wilson kwam weer te voorschijn.

„De Buljan heeft een tukkie gedaan," opperde er een.

„Hij zal een glasje whiskey hebben gedronken." zei een ander.

„*Come boys, move on*," klonk het van Mr. Wilson.

„Verbeeld-je."

„Laat 'm zijn mond houden, we hebben nou geen les van 'm."

Dus uitten de jongens zich, maar Koos Marens, die de oudste en dus zoo wat 't hoofd der school was, zei:

„Hij heeft gelijk, we staan in den weg — en zoolang we bij geen ander les hebben, kan hij zich als onzen meester beschouwen."

„Wat gaan we nu doen?" vroeg Jan.

„O! niet allemaal 't zelfde; er zijn geen eigenlijke klassen hier, maar groepjes. We worden meest voor examens klaar gemaakt. Wat moet jij worden?"

„Dat weet ik niet."

„Daar mag-je toch wel eens over denken. Ga-je naar 't Gym of naar de H. B. S.?"

Ook daarop wist Janneman geen uitsluitsel te geven.

Hij wist nog zoo weinig van 't praktische leven en 't allerminst van 't leven in Holland.

Tot nu toe was hij nooit op school geweest en had Stella hem alles geleerd. Zijn wereld begon en eindigde met Stella en daarom had hij 't ook zoo natuurlijk gevonden, dat ze met hem mee naar school was gegaan.

De jongens hadden er om gelachen!

Jan vond ze niets aardig, zijn toekomstige vriendjes, zooals Stella ze genoemd had.

Ze had hem voorspeld, dat hij 't heerlijk zou vinden op school en er gelukkig zou zijn onder kameraden van zijn leeftijd, maar hij vond ze ruw en onbescheiden en spotziek.

Wat hoefden ze hem uit te vragen?

Ze hadden er niets mee noodig, waar hij vroeger geweest was en waar hij later naar toe ging. Zijn eerste indruk was niet prettig.

Hij vond het ook vervelend Mr. Wilson weer ontmoet te hebben en hij wist zeker, dat Stella het ook vervelend zou vinden. Stella had het in Londen ook niet prettig gevonden, dat ze met hem in aanraking waren gekomen. Eerst waren ze in hetzelfde *boarding-house* geweest en toen had hij zich, in 't begin, heel aardig voorgedaan en had hij Stella een post van secretaresse bezorgd in het Zander-instituut, waar hij les gaf. Daar was het wel leuk en Janneman, die altijd mee mocht komen, had er veel pret

gehad; hij mocht helpen met 't verstellen der verschillende machines en meedoen in de uren, als de kinderen kwamen.

Maar op eens had Stella haar werk opgegeven en sedert was ze boos op Mr. Wilson geweest.

Jan moest er den heelen middag over denken, al trachtte hij 't ook uit zijn hoofd te zetten, want bij 't examentje, dat de Hollandsche leeraar hem afnam, wilde hij toonen, dat hij heusch wel wat wist.

Het viel den examinator dan ook wel mee, al moest hij er de opmerking bij maken, dat de nieuwe leerling tusschenbeide zeer afgetrokken was.

Hij was innig blij, toen de school-uren om waren en hoopte naar Stella te kunnen gaan, doch hij moest, met de andere jongens en den Franschen leeraar, een wandeling doen en zag zijn zuster eerst, toen alle huisgenooten in de eetkamer verzameld waren.

Meneer Sanders stelde juffrouw Donselaar officiëel voor als „de jonge dame, die welwillend beloofd heeft, zich met een deel der huishouding te belasten, ten einde de zorgen mijner zuster te verlichten."

Wie 't was, wist Jan niet, maar hij hoorde een der jongens fluisteren: „O! die nieuwe vent is 't broertje van de huishoudster... ook niet veel zaaks."

En toen ging er een gevoel van vlijmende smart door zijn jongensziel en, voor 't eerst, in zijn twaalfjarig leven, wist hij wat machtelooze haat was.

Wie was de lafaard, die zoo iets had gedurfd? Iets tegen Stella, zijn zuster, zijn afgod, zijn alles? Die ellendige verrader, om zoo iets achter zijn rug te mompelen, in plaats van het ronduit, in zijn gezicht, te zeggen. Dan had hij er hem, ten minste, voor kunnen afranselen.

Toen hij er 's avonds, vóór hij naar bed ging, met zijn zuster over sprak, lachte deze en zei ze vroolijk: „Nu, maar, ik ben heel blij, dat je 't niet wist. Verbeeld-je, wat een begin! En wat zou meneer Sanders wel gedacht hebben van zoo'n vechtersbaas?"

„Als het de eer mijner zuster gold?"

„Nee, Janneman," hernam ze ernstig, „die hoef jij niet te verdedigen. Je moest begrijpen, dat mijn eer te hoog staat om door 't gezegde van een schooljongen te worden beleedigd. En dan ook... als ik hier 't huishouden doe, dan ben ik toch de huishoudster en is er niets kwetsends in, dat ik zoo genoemd word. Als je daar boos of verdrietig om wordt, dan zou ik haast denken, dat je je voor mij schaamt."

„Dat niet... maar ik vond het toch heel akelig; hij sprak er van, alsof 't iets heel mins was."

„Maar, mijn beste jongen, dat is toch heel dom. In een groote inrichting als deze, zijn verschillende werkkrachten noodig en, zoodra de werkers, in opvoeding en beschaving gelijk staan, en hun werk goed doen, is de een zoo goed als de ander.

„Als ik het huishouden waarneem, zooals het behoort, en ik zorg, dat alles in orde is, dan voel ik mij niet minder dan meneer Sanders of een der leeraren."

„Hoe vind-je 't toch, dat Mr. Wilson hier is?" vroeg Jan, die 't volstrekt niet eens met haar was en 't vrij wat prettiger had gevonden, als zij 't, met hem, betreurd had, dat hij niet, als haar ridder, had kunnen optreden. Ook viel 't hem eigenlijk een beetje tegen, dat zij zich zelve eveneens „de huishoudster" had genoemd.

Hij had aldoor zoo'n stille hoop gehad, dat zij het insgelijks een beleedigende uitdrukking had gevonden, omdat zij veel meer was.

Toen ze niet terstond antwoordde, herhaalde hij zijn vraag — en daarop zei Stella ontwijkend:

„Och! ik denk, dat ik wel niet veel met hem te doen zal hebben."

Daarin vergiste zij zich echter.

Zoodra hij maar eenigszins een kans zag, begon hij een gesprek met haar en hij scheen een studie gemaakt te hebben van hoe zij haar dag verdeelde; ten minste zoo vaak zij een oogenblik in den tuin of uitging, vond ze hem op haar pad.

Het was alsof hij er *zijn* werk voor verschikte.

Vooral 's middags als ze, op raad en op verzoek zelfs van mevrouw Verkerk, van drie tot vier, een wandeling ging maken, kon ze zeker zijn hem te ontmoeten.

De eerste dagen ontweek ze hem, toen bleef ze een week lang thuis, hetgeen de moederlijke bezorgdheid van mevrouw Verkerk opwekte.

„Heusch, lieve kind, dat is verkeerd. Als men jong en gezond is, moet men geregeld elken dag beweging nemen. Als ik goed ter been was, zou ik met je mee gaan, doch ik kan niet. Behalve mijn asthma, dat mij voortdurend plaagt, heb ik nog zoo veel. Als 't niet was voor mijn gezondheid, zou ik veel actiever zijn, ook in 't huishouden."

„En dan zoudt u geen vreemde hulp noodig hebben," zei Stella, onwillekeurig haar gedachte uitwerkende.

„Daarom zei ik 't niet," viel de oudere dame verschrikt in. „En zoo denk ik er ook niet over. Het zou mij vreeselijk spijten, als ik je gefroisseerd had."

„Vergeef me," hernam Stella, op zacht treurigen toon, „het is verkeerd van mij zoo licht geraakt te zijn, maar helaas! men wordt achterdochtig.... als men ongelukkig is."

Het laatste werd bijna fluisterend, met een snik, gezegd.

Mevrouw Verkerk nam de beide handen van het jonge meisje in de hare en zei hartelijk: „Wat is er, mijn kind? Je kunt mij vertrouwen...."

Het was weinig, enkele woorden, doch voor Stella was 't zooveel. Er lag een innig gemeend vriendschaps-aanbod in.

En toch.... ze kon het niet aannemen.

Ze maakte zich los uit de weeke stemming, die zich van haar meester begon te maken en, zich geweld aandoende om luchthartig te spreken:

„U hebt gelijk, 't is beter, dat ik weer eens uitga, door het thuis-zitten hoopen de muizenissen zich op en nestelen ze zich zóó vast, dat ze niet meer te verdrijven zijn. Ik zal mijn brein maar eens goed door

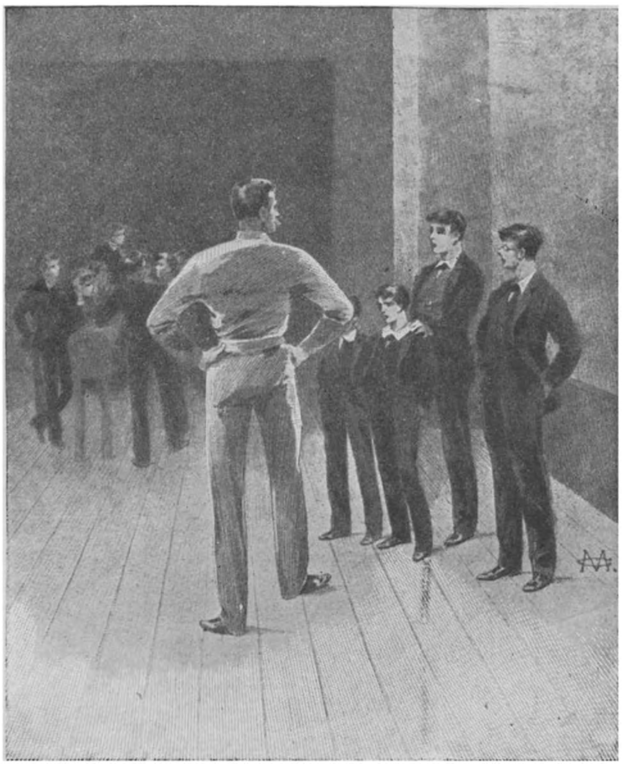

Bij 't slaan der klok.... verspreidden de jongens zich in groepjes.

laten waaien."

Mevrouw Verkerk drong er niet verder op aan, om in Estella's vertrouwen genomen te worden.

Het jonge meisje deed in alles flink haar best, vervulde haar huishoudelijke plichten met de meeste nauwgezetheid en deed wat men haar verzocht met de meeste bereidwilligheid.

Ze was steeds opgeruimd en vriendelijk voor iedereen, maar ze bleef op een afstand, tot groote spijt van mevrouw Verkerk, die

zelve van een gezelligen, gemoedelijken, aard was, en gaarne op een voet van prettige intimiteit was omgegaan met haar nieuwe huisgenoote, in wie ze terstond haar gelijke in manieren en opvoeding had gezien.

Bepaalde grieven had ze niet tegen haar, Estella was altijd voorkomend en steeds bereid met haar mede te gaan, zooals ze het noemde.

's Avonds zaten ze meest met haar beiden, in de kleine zitkamer, waar ze Estella bij haar eerste bezoek, ontvangen had. Meneer Sanders bleef gewoonlijk in zijn studeervertrek.

„Kom, kind, laten we nu eens knusjes gaan zitten," zei ze dan, zich zoo echt op een babbel-uurtje verheugende of wel, ze had het een of andere boek of tijdschrift uit de bibliotheek van haar broeder genomen, met de kenbare bedoeling, dat Stella haar zou voorlezen.

In 't eerste geval, begon juffrouw Donselaar een onderhoudend, opgewekt theepraatje; ze vertelde kleine piquante bizonderheden, die ze gehoord of bijgewoond had, of luisterde aandachtig naar 't geen haar gastvrouw haar vertelde.

Gebeurtenissen uit haar eigen leven, zoo 't geen algemeenheden waren, werden nooit door haar aangeroerd.

Ze was nu reeds een week of drie op de villa gelogeerd, doch de bewoners wisten even weinig van haar als den eersten dag. Dit hinderde mevrouw Verkerk, die niet geheel vrij te pleiten was van nieuwsgierigheid, welke zij natuurlijk belangstelling noemde.

Meneer Sanders scheen er zich niet over te bekommeren. Hij vond de juffrouw, in alle opzichten, zeer geschikt; ze was bescheiden en kalm in haar optreden, nauwgezet en plichtmatig in haar werk, wat kon men meer verlangen?

Haar aanbieding om de jongens boetseerles te geven, had hij dankbaar aangenomen. Ter bewaring der orde woonde hij de lessen geregeld bij; hij toch was bang, dat zij, als jong meisje, zich niet genoeg zou laten gelden tegenover zijn keurbende, waaronder ook wel eenige recalcitranten waren.

En om er een zijner leeraren te laten surveilleeren vond hij vernederend voor haar; 't eenige was dus, er zelf bij te zijn.

Hij nam steeds een boek mee om zich een houding te geven, doch al ras merkte hij, dat de levende persoon hem meer aantrok dan de doode letter.

Hij volgde haar in al haar bewegingen, vond, dat ze er, zelfs in haar grijze morskiel, gracieus uitzag, en keek nauwkeurig toe, hoe ze, met vaardige vingeren, het vormlooze klei hanteerde en er langzamerhand, met een kneepje hier, een deukje daar, iets artistieks uit wist voort te brengen. Onder de hand praatte ze met beslist technische kennis.

Of wel, ze liet haar leerlingen zelven iets zeer eenvoudigs maken en ging van den een naar den ander, steeds verbeterende en volmakende.

Met de jongens en ook met de leeraren had ze terstond den juisten toon weten te treffen en zelfs mevrouw Verkerk moest bekennen, dat 't haar meeviel en dat de aanwezigheid van een mooi jong meisje, tusschen zooveel heeren en heertjes, veel minder lastig was dan ze gevreesd had.

Het vreemde in Estella was dat, waar ze èn door haar gaven en talenten èn door haar goede eigenschappen en helder verstand, een zeer uitgesproken persoonlijkheid was, ze toch iets onpersoonlijks had.

Ze was aardig en vriendelijk met alle en toch scheen ze op niemand te letten en geheel subjectief haar eigen leven te leiden.

Alleen aan Janneman gaf ze zich geheel en onverdeeld, doch ze zagen elkander zoo weinig alleen, dat ze haar teederheid voor hem in eigen boezem moest verborgen houden.

Slechts den Zondagmiddag hadden ze om aan elkander te wijden en om samen lange wandeltochten te maken.

(*Slot volgt.*)

(*Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van 28 Juni 1881 en kan worden verkregen door tusschenkomst van den Redacteur, Sarphatipark 32, Amsterdam, of rechtstreeks van de auteurs.*)

Opvoeringen in besloten kringen worden onvoorwaardelijk toegestaan.

Consternatie.

KLUCHT IN TWEE BEDRIJVEN

DOOR

F. BOOGAARD Jr.

PERSONEN:

HERMAN WISSENGA,	1e Luitenant der Infanterie.
CORRIE,	zijne vrouw.
TRIJN,	dienstbode bij Wissenga.
PIET,	oppasser „ id.
v. d. VELDE,	vriend van id.
DO VOORHOEF.	
GEERTJE,	dienstbode bij Voorhoef.
TANTE PIETEKOO,	tantes van Wissenga.
TANTE BETJE,	tantes van Wissenga.
EEN POLITIEAGENT.	

EERSTE BEDRIJF.

Het tooneel stelt voor een keuken; links het fornuis met pannen en een ketel water er op. In het midden een tafel met een keukenservies er op en twee keukenstoelen. Deuren: middenachtergrond, links naast het fornuis en rechts op het 2e plan. Een raam rechts voor. Het tooneel zooveel mogelijk aangekleed: met keukenklok, pannen, enz.

Naast de deur op den achtergrond een electrische schel.

EERSTE TOONEEL.

Trijn *alleen.*

TRIJN. (*zit aan tafel, front naar het publiek. Zij heeft een bak met aardappelen, die zij zit te schillen, op haar schoot, een emmer water naast zich. Zij is gekleed als*

een nette stadsmeid, katoenen japon, net wit mutsje.)

Jawel. (*wijst met het aardappelenmes over haar schouder naar de middendeur*) Jawel, daar gaat ze (*met veranderde stem*) Trijntje, zul je nu heusch goed voor het eten zorgen, want mijnheer brengt een gast meê en mijn eer is er mee gemoeid. (*gewoon sprekend*) *Mijn* eer! Ziezoo, nu hebben de dames ook al een eer. Piet beweert dat de militairen een eer hebben, dat is de *militaire eer*, en die is alweêr heel anders dan de burgereer, en ik heb ook al een eer, want Mevrouw zegt dat ik er een eer in moet stellen als alles er netjes uitziet. Leuk he! dat is dan *mijn* eer of eigenlijk heeft zij er de eer van, dus dan is het *haar* eer...! Och! wat eer! Wat kan het mij schelen! (*op goedigen toon*) Zij is toch een goede ziel, dat Mevrouwtje, maar.... (*met een zucht*) het is toch een heel ding om zoo bij een pas getrouwd span te dienen; ze geneeren zich niks, hoor! Zoenen geen gebrek, zelfs als ik er bij ben. (*met een diepe zucht*) En *ik* mag toekijken! (*kwaad opstaande en het mes neergooiende, terwijl zij het fornuis oprakelt*) En dat Mijnheer nu ook zoo'n lummel van een oppasser er op na houdt! Een droog komieke boerenjongen, die geen meisje durft te zoenen, omdat hij op die negerij, waar hij vandaan komt, al een meisje heeft zitten! (*Er wordt aan de tuindeur geklopt, deur rechts.*)

Ja! kom maar in, hoor!

Tweede Tooneel.

Trijn en Geertje.

Geertje. (*gekleed als een zeeuwsch meisje, steekt het hoofd om de deur. Zij spreekt, zoo mogelijk, dialect*) Trijntje! toe, mensch, help me nog eens.

Trijn. Kom binnen, geneer je niet en ga zitten, zooals de cipier tegen den gevangene zei! (*beiden gaan zitten.*)

Geertje. Tegen welke gevangene?

Trijntje. Och! mensch, dat is maar zoo bij wijze van spreken, „par manière de dire" zooals Mevrouw zeit.

Geertje. Ik begrijp er geen steek van, maar Trijntje, vertel jij mij eens wat soldaatjes zijn.

Trijn. (*met de handen verbaasd in de hoogte*) Weet je dat niet? Maar mensch, waar kom je vandaan?

Geertje. Uit Goes!

Trijntje. Ja, dat weet ik wel, maar mijn lieve mensch, je bent nu al 3 weken hier en je weet nog niet wat soldaten zijn! Er zijn er hier in de stad toch genoeg! Van allerlei soort: infanterie, sleepen, cava....

Geertje. (*heeft haar eerst verbaasd aangekeken en barst nu geweldig in lachen uit*) Ha! Ha! Gunst, gunst, wat ben je leuk! *Die* bedoel ik niet hoor, die kon ik al best! Ha, ha, wat moet ik lachen! Zou Mevrouw *die* bedoelen? Ha, ha, ha!

Trijn. Mensch, heb je het of krijg je het?

Geertje. Mevrouw zei tegen me dat ik .... ha, ha, ha,... dat ik in de spinazie .... ha, ha, ha,... soldaatjes moest maken en....

Trijn. (*schatert het uit*) En nu kun je er toch geen peloton infanterie inzetten, he!? Neen, goede ziel, ik zal je helpen, hoor! Soldaatjes zijn gebakken reepjes brood die je rechtop in de spinazie steekt! (*steeds lachend.*)

Geertje. Gelukkig dat ik het weet! De menschen hier in de stad zijn soms zoo onbegrijpelijk. Verleden week zeit Mevrouw tegen me: Geertje! zeit ze, je moet de soepborden niet rond zetten, maar allemaal bij mij. Nou denk ik, *allemaal* is toch *allemaal*, toen zette ik den heelen stapel van 12 borden bij Mevrouw; en waarom of Mijnheer en Mevrouw en de Jongejuffrouw toen zoo lachten, dat begreep ik niet, maar Mevrouw zei, dat ik 9 borden maar weer moest meênemen.

Trijn. (*steeds lachend*) Geertje, heusch, ik houd van je, maar ik moet toch zoo om je onnoozelheid lachen; je zult nog een boel moeten leeren. (*ernstiger*) Maar zeg eens Geertje, waarom spreek je toch altijd over de *jonge* juffrouw, je moogt heusch wel eens juffrouw gaan zeggen, want ze is geloof ik al 19.

Geertje. Jawel, dat is zoo, maar thuis

wordt ze nog altijd als kind beschouwd, maar ik zal deftig juffrouw gaan zeggen. Dag, Trijneke, ik moet gauw naar mijn keuken, want anders kookt de melk over! Ottewel, ik ruik al wat! (*af.*)

DERDE TOONEEL.

T r ij n *alleen.*

TRIJN. (*steeds in de weer met allerlei*) Het is toch wel gezellig dat je zoo gemakkelijk met de buren kunt conserveeren; dat tusschendeurtje is een goede uitvinding geweest. Die Geertje is me een onnoozel ding! Ik zal nooit vergeten dat ze verleden week, toen Mevrouw tegen haar had gezegd: „Geertje je moet de gebakken aardappelen goed warm binnen brengen, zoo uit de pan," in eens de eetkamer binnenstoof met de koekepan in de eene en een lepel in de andere hand, en riep: „Houdt de borden maar bie, alles is nog lekker warm." Ik zal haar nog een boel moeten viciliseeren, zooals Mevrouw zeit. Ja, dat Fransch van Mevrouw, dat is ook goed! Ik begrijp ze al heelemaal als ze met mekaar praten. Als Mevrouw vleesch op mijn bord doet en mijnheer zegt „haché" dan krijg ik niks meer, en als hij zeit: „ankoore" dan komt er nog een stukje bij. O! wacht, daar komt mijnheer lummel aan.

VIERDE TOONEEL.

T r ij n *alleen.*

PIET. (*Infanterie-soldaat, komt op met een jas en een broek over zijn arm en een paar bottines in zijn hand*) Dag Trijn!

(*Trijn doet of ze niets hoort, en gaat door met haar werk. Piet zet de bottines op een stoel, hangt broek en jas over de leuning, gaat op zijn teenen achter haar staan, en schreeuwt vlak bij haar oor*): Dag Trijn!!

TRIJN. (*schrikt hevig*) Zeg, ben je gek; het is om een mensch den doodschrik op het lijf te jagen!

PIET. (*glimlacht goedig en wuift minzaam met zijn hand tegen haar*) Dag Trijn! Wel, lieve meid, ik dacht dat je mij niet hoorde; dat je een beetje doof was.

(*Piet en Trijn gaan weer met hun werk door. Piet fluit, haalt een poetskistje uit een kast en gaat aan tafel de laarzen poetsen. Hij zet het kistje op tafel. Trijn smijt telkens het kistje van tafel, dat Piet dan weer laconiek op tafel zet. Stil spel.*)

TRIJN. (*eindelijk woedend*) Zeg! van wie is de tafel, van jou of van mij?

PIET. Van geen van beiden, poesjelief! van Mijnheer of van Mevrouw, dat weet ik niet krek!

TRIJN. Nou, maar je houdt dat vuile spul maar bij je; ik ben niet van plan, telkens voor jouw plezier, de tafel te schuren!

PIET. Lieve Trijn, laat mij dan eens op een keer het plezier hebben voor jou de tafel te schuren!

TRIJN. Jongens, je bent galant vandaag hoor; zeker pas een brief van je meisje gehad?

PIET. (*trekt een ernstig gezicht, haalt zijn roode zakdoek uit, drukt die voor zijn oogen en brult ineens, alsof hij in tranen uitbarst*) Mijn.... meissie.... och.... och.... mijn meissie. (*ineens heel kalm met een doodleuk gezicht*) Mijn meisje, zeg je lieve kind? Wel, die heeft mij juist afgeschreven. Daar, lees maar. (*geeft haar een brief, dien hij uit zijn kepi haalt.*)

TRIJN. (*veegt eerst hare handen aan haar schort af en neemt den brief aan*) Och! arme jongen, laat ik eens lezen. (*onderwijl luistert Piet met een leuk gezicht en knikt nu en dan toestemmend.*)

Lieve Piet!

Alsdat ik je laat weten, dat ik niet meer van je houd; ze zeggen op het dorp dat ik niks meer aan je heb en nu bemin ik Kees de vrachtrijder, je weet wel! Die is hier en jij niet. Dag Piet. Je kedootjes zal ik maar houen. Dag Piet.

Je liefhebbende Betje.

(*Trijn laat de handen zakken en ziet Piet aan; Piet steekt de handen in de zakken en knikt eens.*)

TRIJN. En wat doe jij nou?

PIET. Ik? Ook niet meer van der houden.

TRIJN. Zóó maar?

PIET. Ja, hoe anders? Ik houd ook de kedootjes; dan doen wij veel verstandiger dan de menschen in de groote wereld, die mekaar alles terug sturen; ik heb veel meer aan mijn pijp en mijn tabakzak, dan aan oorbelletjes en een schortje dat ik haar gegeven heb.

TRIJN. Maar die had je kunnen gebruiken voor je volgende meisje.

PIET. (*met een paar theaterstappen tot vlak voor haar gaande, met rollende stem*) Mijn volgend meisje? Neen, hoor, nooit weer! Nu de eerste mij zoo trouweloos heeft bedrogen, geef ik nooit mijn hart weer weg!

TRIJN. (*vleiend*) Maar goede Piet! alle meisjes zijn zoo niet!

PIET. Dat rijmt. Neen lieve Trijn. No. 2 kon net zóo zijn. Dat rijmt ook!

TRIJN. (*gaat zitten, evenals Piet, die begint te poetsen*) Ja, het is een slag voor je, maar zie je, eigenlijk heeft ze toch gelijk. Wat heeft ze nou aan een vrijer, die nooit bij haar is? Ze heeft toch meer aan een vrachtrijder dien ze ziet, dan aan een soldaat dien ze niet ziet.

PIET. Gelijk heb je, ik ben ook niet boos op haar. Laat ze maar vrijen! ik ga het ook doen.

TRIJN. En daar straks zei je, dat je niets meer van de liefde wou weten?

PIET, Ook alweer waar, maar daar straks dacht ik er niet aan (*kijkt haar schalks aan*) dat er hier dicht bij mij een heel aardig meisje is, dat niet zoo trouweloos zal zijn; een heel aardig meisje, dat misschien wel eens een Zondagavondje met mij zou willen uitgaan. Och, grutte, grutte, (*strijkt over zijn maag*) het wordt me zoo wee om mijn hart.

TRIJN. (*steeds meer verlegen, haar schort omkrullende en naar den grond ziende, zacht:*) O, Piet.

PIET. (*als in gedachten*) Zie je, een meisje dat er lief uitziet, eenvoudig en frisch is, niet zooals die andere stadsmeiden, vol geurtjes, een die zich niet 's Zondags net zoo mooi kleedt als Mevrouw. (*Trijn ziet hem even verwonderd aan*) maar zie je, ik durf haar haast niet te vragen. (*Trijn kijkt voor zich .... pauze*) Zeg Trijntje .... zeg, zou je niet...?

TRIJN. (*vliegt in eens op, gooit de tafel half omver, valt Piet om zijn hals en schreeuwt*) Ja Piet, ik wil wel, ik houd zooveel van je....

PIET. (*worstelt zich los*) Ho, ho, hoe heb ik het nou met je? Dacht je dat ik *jou* wou hebben? Neen juffrouw, mis hoor! Jij met je stadsche manieren en mooie kleeren? Kan je denken! Neen Trijntjelief, ik moet Geertje van hier naast hebben en nu wou ik jou vragen of jij haar voor mij wil vragen....

TRIJN. (*eerst verbaasd en stil, wordt plotseling woedend en smijt iets tegen den grond*) Stik!

PIET. (*raapt het voorwerp op*) Dank je. (*Stil spel; Piet knipoogt telkens en kijkt sehuin naar Trijn en verkneutert zich van plezier; gaat dan naar de tuindeur en borstelt de broek uit Trijn gaat aan haar werk maar kijkt nu en dan toch woedend naar Piet, die in de tuindeur kushandjes staat te geven en met zijn hand over zijn hart strijkt. Hij neemt daarna de kleeren en gaat door de middendeur weg.*)

VIJFDE TOONEEL.

Trijn *alleen.*

TRIJN. (*loopt naar de tafel, neemt de borstel, schoensmeer, enz. en smijt alles tegen den grond*) Dáár — dáár — dáár — akelige vent — plaaggeest — wacht maar. — Boeten zul je er voor — daar — daar — daar —

ZESDE TOONEEL.

Trijn en Geertje.

GEERTJE. (*zoo uit haar werk geloopen, met opgepunte boezelaar, potlepel in de hand*) Trijn, Trijn, wat is er te doen? (*Trijn smijt door*) Trijn, wat is er toch?

TRIJN. (*valt moe op een stoel*) Wat is er?

Die vent, die kerel — die Piet! (*springt op*) O! ik zal hem! ik zal hem!

GEERTJE. Maar mijn goeie zielen nog toe, wat is er dan toch?

TRIJN. (*snakt naar adem*) Die Piet zijn meisje wil hem niet meer hebben, enne....

GEERTJE. Nou, wat kan *jou* dat schelen.

TRIJN. En nou wil die mij niet hebben, enne....

GEERTJE. Lieve menschen! Heb *jij hem* gevraagd als vrijer? Foei?

TRIJN. Neen, maar nou wil ie....

ZEVENDE TOONEEL.

Trijn, Geertje en Piet.

(*Piet stormt aamechtig binnen*) O! weten jullie het al? Vreeselijk ongeluk. Zes-dubbele moord! (*Trijn en Geertje geven een gil*) Ja, zesdubbele moord, allemaal dienstmeisjes; de politie zag ik hem achterna zitten; het is een zwarte kerel!

(*Geertje gilt en vlucht door de tuindeur; Piet haar achterna.*)

ACHTSTE TOONEEL.

Trijn *alleen.*

TRIJN. Hé, hoe vreeselijk! Ik ben bang zoo heel alleen, gelukkig dat het overdag is. (*Zij begint alles op te rapen*). Wat een zenuwachtige dag! Eerst die akelige Piet, en nu dit weêr! (*Zij gaat aan haar werk bij 't fornuis*).

NEGENDE TOONEEL.

Trijn en v. d. Velde.

V. D. VELDE. (*komt in de tuindeur en ziet voorzichtig om; hij heeft zwarten baard.*)

TRIJN. (*ziet plotseling om, schrikt, gilt, en blijft als versteend staan; een arm met een potlepel in de hoogte. Zij is sprakeloos.*)

V. D. VELDE. (*wenkt haar met den vinger op de mond en komt langzaam op zijne teenen naar haar toe.*) Beste meid, ik moet mij hier even verbergen. (*Trijn knikt ja.*) Kan ik onder de tafel? (*als voren. Hij kijkt er onder*) Neen, dat helpt niet. (*als voren*) Is er een kast? (*als voren. Opent de middendeur*) Neen! dat is de gang. (*opent de kelderdeur*) Ha! hier! (*als voren*).

(*Terzijde*) Ja, ik zal me hier toch een poos moeten opbergen, anders slaan Do en ik een gek figuur. Wacht, ik zal haar bang maken. (*gaat naar haar toe*) Luister! (*Trijn als voren*) Ik ga in den kelder. (*als voren*) Niemand mag het weten. (*als voren*) Als je mij verraadt, (*met bromstem, vlak bij haar oor*) dan vermoord ik je. (*v. d. Velde af door de kelderdeur.*)

TIENDE TOONEEL.

Trijn. *Daarna* Wissenga.

TRIJN. (*blijft versteend staan, gaat dan met stijve knieen naar haar stoel en valt flauw. Er wordt gebeld, nog eens, en nog eens*)

WISSENGA. (*in uniform, komt door de tuindeur rechts op*) Een mooie boel, dat ik de beleefdheid van de buren moet inroepen om in mijn eigen huis te komen. (*roept*) Trijntje! (*hij ziet haar*) Wat hebben we nou? (*wanhopig*) Ze is dood! Zou die vrouwenmoordenaar hier ook al geweest zijn? Maar ik zie geen bloed. Neen, ze ademt nog, ze is alleen maar flauw. (*roept in de middendeur*) Corrie, vrouwtje! Hemel, Cor schijnt uit te zijn. Wat doe ik met een flauwe meid!

ELFDE TOONEEL.

Trijn, Wissenga en Piet.

(*Piet komt door de tuindeur binnen.*)

WISSENGA. Piet, wat is hier gebeurd?

(*Piet gaat vlak voor Trijn staan en kijkt haar hoofdschuddend aan.*)

Gunst, meneer, ik dacht niet dat zij het zich zoo erg zou aantrekken. Zóó heb ik het niet bedoeld!

WISSENGA. *Wat* bedoeld? Wat is hier gebeurd?

PIET. Och! meneer, ziet u. (*verlegen, maar neemt in eens de houding aan en salueert.*) Luin't! ik heb de eer u mijn

engasement meê te deelen met de meid van hiernaast.

WISSENGA. (*woedend*) Lummel! wat kan mij dat bommen! Nog eens, wat is hier gebeurd?

PIET. Luin't! ze ligt met een gebroken hart, omdat ik haar niet wil hebben. (*Er wordt gebeld.*)

WISSENGA. Vlug, daar zal Mevrouw zijn; doe open! Vraag Mevrouw hier te komen.

(*Piet door de middendeur af.*)

TWAALFDE TOONEEL.

De vorigen en Cor.

(*Wissenga maakt de handen en polsen van Trijntje nat en beweegt hare armen*)

(*Cor komt op, gevolgd door Piet, die over hare schouders kijkt. Zij deinst terug.*)

COR. Man!!!

WISSENGA. Och, Cor, gelukkig dat je er bent! help eens gauw!

COR. (*verzet geen voet; hard:*) Man! wat doe jij in de keuken bij de meid?

WISSENGA. (*gejaagd*) Och! zeur toch niet, help liever!

COR. Helpen? O! jou valschaard! (*valt snikkende op een stoel*) O! je zegt dat je dienst hebt en dan ga — je — (*snikt het uit.*)

WISSENGA. (*verbaasd, gaat naar haar toe*) Och! lieve vrouwtje, luister nu even....

COR. Luisteren? O! (*krijgt het op haar zenuwen en valt flauw.*)

WISSENGA. Vrouwtje dan toch! Goede hemel, twee flauw! (*Wissenga helpt Cor, Piet helpt Trijn, klopt haar onhandig op haar arm, loopt om haar heen, enz.*)

DERTIENDE TOONEEL.

De vorigen en Geertje.

GEERTJE. (*komt door de tuindeur met een karpet onder haar arm, en blijft verbaasd staan. Piet vliegt naar haar toe, neemt het karpet af, smijt dat op zij.*)

PIET. Och! Geertje, help toch even, het heele vrouwvolk ligt flauw!

GEERTJE. Mensch! mensch! wat een toestand! Wacht, ik zal de azijn uit den kelder halen. (*Zij gaat naar de kelderdeur, die zij opent; v. d. Velde verschijnt in de deur. Zij ziet hem, smijt de deur dicht en valt, met een gil, flauw. Wissenga is wanhopig*)

PIET. (*laconiek*) Dat is nummer *drie.*

(*Trijn springt in eens overeind, wrijft hare oogen uit, ziet verbaasd rond en herinnert zich in eens alles*)

TRIJN. De moordenaar! de moordenaar!

(*Cor en Geertje komen door dit geroep bij en springen overeind.*)

TRIJN. (*vliegt naar Wissenga*) Meneer! meneer! de moordenaar zit in den kelder!

(*Allen rillen. Piet gaat naar de kelderdeur, waarin v. d. Velde niet verschijnt, kijkt om een hoekje, smijt de deur dicht en duwt er tegen.*)

PIET. Ja meneer, een zwarte kerel zit er in. (*de vrouwen vliegen naar den versten hoek.*)

WISSENGA. (*commandeerend*) Nu, alsjeblieft allemaal kalm. Zit er iemand in den kelder?

ALLEN. Ja!

WISSENGA. Wie is dat dan?

DE DRIE VROUWEN. De moordenaar!

WISSENGA. Och! kom, dwaasheid. Laat mij eens kijken. (*Hij wil naar den kelder gaan, maar Cor houdt hem tegen.*)

COR. Neen. Herman! waag je leven niet, hij is gewapend.

TRIJN. Ja! met een groot mes.

PIET. En een revolver.

GEERTJE. En hij heeft woeste oogen!

WISSENGA. Nu, maar in ieder geval kunnen wij hier niet zoo blijven staan. Vooruit, Piet! haal mijn revolver, ik zal de deur vasthouden. (*Piet af.*)

WISSENGA. Neem jullie allen wapens. (*de vrouwen nemen bezem, pook, tang, enz.*)

(*Piet komt terug met de revolver en houdt de deur weer tegen.*)

WISSENGA. Nu kalm! (*hij laadt de revolver*) en luisteren naar de commando's. Piet houdt de deur tegen. Vrouw, jij hier achter mij. Geertje, jij voor de middendeur. Trijn bij de huisdeur. Als ik nu *drie* tel, Piet, gooi jij de deur open en vliegt op zij. Ziezoo: *eén, twee, drie.* (*Piet gooit de deur open en drukt zich stijf tegen den muur.*

Tableau! Iedereen blijft in de houding staan. Er verschijnt niemand.)

WISSENGA. Kerel! kom er uit of je bent een kind des doods! (*Allen rekken de halzen uit om te kijken.*)

PIET. Hé, meneer, wat een laffe vent, dat ie nou niet eens durft te komen.

WISSENGA. Piet! kijk jij eens om een hoekje.

PIET. Nou, meneer, daar heb ik niet zooveel zin in.

ALLEN. Hè, laffe vent, sliep uit!

PIET. Hoort ze nou! Zelf blijven ze op een afstand staan. Maar kom aan, ik zal me opofferen. (*hij gaat strijkende langs den muur naar de kelderdeur en roept naar binnen*): Moordenaar, kom er nou eens uit, als je durft! (*hij kijkt in den kelder*) Meneer! hij is er van door, door het kelderraam!!

WISSENGA. Stom dat we daaraan niet hebben gedacht! (*Allen dringen nu naar den kelder en kijken nieuwsgierig naar binnen. Plotseling begint de electrische schel te bellen. Allen vliegen verschrikt terug, de vrouwen met een gilletje.*

COR. O! man, nu zit hij in huis!

WISSENGA. Waarom zou ie dan bellen?

PIET. Dat is om ons voor den gek te houden; zoo zijn die lui, ze maken nog grappen ook.

WISSENGA. Vooruit dan Piet! wij zullen het huis doorzoeken.

COR. (*tracht Wissenga tegen te houden*) Man, man, doe het toch niet, om mij plezier te doen, toe! Als hij je eens vermoordt!

WISSENGA. (*met ernst*) Vrouwtje! wil je bedenken, dat ik Officier ben van het Nederlandsche Leger?

PIET. (*met hooge borst*) Mevrouw! wil u bedenken, dat ik soldaat ben van het Nederlandsche Leger?

(*Wissenga en Piet gaan door de middendeur af*)

VEERTIENDE TOONEEL.

Trijn, Cor en Geertje.

TRIJN. Mevrouw! wat is het toch vreeselijk!

COR. (*valt op een stoel*) O! hemel, als er maar niets gebeurt!

GEERTJE. Als de moordenaar nu maar niet hier komt!

TRIJN. Vooruit, help, dan zetten wij de tafel voor de deur. (*Zij sleepen de tafel er voor, Geertje gaat op tafel zitten, Trijn en Cor loopen heen en weer.*)

GEERTJE. Mevrouw! ze gaan naar boven! (*men hoort een plons*)

COR. (*gillende*) Ottemel! een schot.

TRIJN. En die bel gaat maar door! (*zij doet de handen tegen de ooren*) O! mijn zenuwen.

(*Er wordt tegen de deur geduwd.*)

GEERTJE. Neen, manneke, hier kom je niet in!

PIET. (*van buiten*) Och, kom! doe open! ik ben het!

GEERTJE. Dat kan iedereen wel zeggen.

WISSENGA. (*van buiten*) Vrouwtje, laat nu toch open doen!

COR. O! ik hoor mijnheer zijn stem, maak vlug open.

(*Trijn en Geertje schuiven de tafel op zij.*)

VIJFTIENDE TOONEEL.

De vorigen met Wissenga en Piet.

(*Wissenga en Piet komen binnen.*)

WISSENGA. Wij hebben niets gezien! Belt dat ding nu nog al?

PIET. (*balt een vuist tegen de bel*) Schei uit, leelijk ding!

WISSENGA. (*onderzoekt de draden*) O! kijk, hier is contact, wij zijn zeker een van allen tegen de draden geloopen! (*de bel houdt op.*)

ALLEN. (*verademend*) Gelukkig!

COR. Maar waar is nu de moordenaar?

WISSENGA. Weg — weg — weg!

TRIJN. Hoe jammer! (*vliegt naar het fornuis*) O! Hemel, mijn eten brandt aan!

GEERTJE. (*vliegt weg*) En ik ruik mijn melk!

PIET. En ik kom te laat op het middagappèl!

(*Het scherm valt.*)

(*Slot volgt.*)

BOEK EN TIJDSCHRIFT.

MAART-TIJDSCHRIFTEN.

Nieuwe Arbeid.

Een nieuw literair tijdschrift! of liever een samenvloeiing van twee bestaande: „Jong Holland en de Arbeid", een tijdschrift voor Holland en Vlaanderen, òf, zooals we nu zeggen, voor Groot-Nederland.

Redacteuren zijn: W. A. C. van Dam, Ed. Thorn Prikker, Victor de Meyere, W. Graadt van Roggen, K. van den Oever, Frans Buyens.

Er komen in dat eerste dubbele nummer — (Januari—Februari-afl.) — een paar opstellen voor, die men zou kunnen beschouwen als program of leiding, maar wijl hier niet een enkele redacteur is, maar velen, is het beter ze te nemen als persoonlijke uiting.

Met het eene opstel van Victor de Meyere „Over den hedendaagschen roman" kan men zich ten naastenbij vereenigen, n.l. dat woorden alleen niets geven.

„Ik zoek, zoek," zegt de Meyere, „een mensch achter het boek, een mensch, omdat wij vooral menschen ontbreken in dezen tijd van onrust, die zooveel hernieuwing brengt....

„Duizenden wegen blijven ongebaand; zij leiden allen naar het reuzenwerk van den romanschrijver, die komen moet en die, begrijpend de moreele strekking van ons tijdstip, ziende den toestand van leven en maatschappij, de heropbeuring van den eenling zal mogelijk maken en zeker vergemakkelijken. Zijn werk, naast en boven de menschelijke gebeurtenis, die er afgespeeld wordt, zal de pathologie van onzen tijd omvatten. De literatuur zal dan worden wat zij op dit oogenblik reeds zijn moest — in Vlaanderen meer dan elders, daar hier haar bestaan er rechtstreeks aan verbonden is — de kreet eener wegstervende samenleving, eenvoudig, klaar en met de noodige kracht uitgesproken; het geweten van allen in triomftocht. Door haar altruïsm en heerlijk optimism zal zij de ziekelijke verbeelding der modernen dooden en de overgebleven glansen van de pessimistische crisis der verleden eeuw verdrijven. Terugkeerend tot de samenleving, die hij in zich zal opnemen en met machtigen hartstocht herscheppen, zal de romanschrijver van morgen tevens, met elk boek, een daad van meesterschap tegenover de maatschappij plegen. En hij zal de menschheid dichter bij hare bestemming van waarheid, vrede en gerechtigheid brengen.

„Dat is nu de kunst, die ik roep met al mijn verlangens, met heel mijn ziel en gansch mijn hart, de kunst waaraan ik al mijn krachten wil wijden."

Het andere bedoelde opstel is van Ed. Thorn Prikker, die hetzelfde zegt met andere woorden, in een veelheid van woorden, een zee, een oceaan van woorden, en tegelijkertijd zijn oud paardje weer van stal haalt om op de mannen van de N. Gids te schimpen. Wat wil Thorn Prikker toch? De N. Gidsmannen hebben genoeg gedaan! Zij hebben onze woordkunst hervormd, eigenlijk geschapen. Aan ons, aan hem, deze kunst te vèrbreeden, te verdiepen, te verstevigen. Geen woorden, maar daden. En ieder naar zijn aard, en zijn gaven! 't Wordt wat al te broekjesachtig dat gekwekker. Zou Thorn Prikker zelf niet begrijpen hoe bespottelijk hij zich maakt, vooral in vergelijking met wat hijzelf in de literatuur voortbrengt.

En hoe kreupel, hoe povertjes staat

tegenover deze blague het grootste gedeelte van de bijdragen in dit tijdschrift! Het meeste getuigt van willen, maar niet van kunnen, is gewoon Nieuwe Gidswerk in de slechte beteekenis van 't woord.

„Nieuwe Arbeid" wil zijn een wekker tot leven voor Groot-Nederland. Welnu, laat ieder der medewerkers de aflevering eens nalezen, zichzelf afvragen of zij met dit onrijpe werk iets meer tot leven zullen brengen?

Denkt men, dat inderdaad in de gouwen van Vlaanderen of Holland ook maar een enkele, als door een openbaring, getroffen zal worden door 't geen hier wordt geboden als 't schoon der taal. Kom, kom, ieder van deze medewerkers was blij dat hij zijn versje, zijn stukje proza in elkaar timmerde en gedrukt kon krijgen! Gewoon beginwerk! Geen proza, geen poëzie wat de oogen, de harten kan trekken.

Dat in dit tijdschrift 't meeste niet rijp is, zou niet hinderen. Een tijdschrift voor de jongeren is een uitmuntend ding, maar men moet niet beginnen met zulk brutaal gefrazeer als dat van Thorn Prikker, liever tot motto genomen arbeid, en nog eens arbeid, om door arbeid uit de windsels te komen. Zoo'n drukdoend opstel doet geen voordeel. Want het werkt lachwekkend, al 't geen hij in de N. Gidsmannen hekelt, een bladzijde ervoor of een bladzij erna, in de ergste mate terug te vinden.

Zoo zegt hij ergens:

„De kunstenaars zijn lieden geworden van grooter beteekenis, grooter in eigen verbeelding; in werkelijkheid zijn ze verkleind."

Dit is aan te nemen. Maar ridicuul wordt het, in een der bijdragen te lezen over een persoon, die zich achteruit gezet waant, *want hij was een dichter.*

Denk eens aan een dichter! En zijn vader, en zijn familie wilde dat hooge niet in hem zien. Och arme!

Torenhoog boven veel geknutsel staat de bijdrage van Pol de Mont, een man, die gekomen is in dezelfde periode van den Nieuwen Gidstijd, waarop wordt gesmaald, maar die al de andere dichtertjes de broek kan opbinden.

Wil dit nu zeggen dat van het andere niets deugt, integendeel. Er zijn heel wat vonken en sprankels, die eens tot een vuur kunnen oplaaien, er zijn fragmenten die voor de toekomst wat doen verwachten. Herckenrath en Graadt van Roggen geven zuivere tonen te hooren. „In stillen nacht" van G. Eeckels is eenvouds-gevoelig. Ontgoocheling van Paul van Sonsbeeck, heeft naast storende ook prachtige gedeelten. Het fragment uit Oberon, genaamd „Van de Elven" is rijk aan eerlijke verdichting.

(Het fragment van J. Tersteeg, al reeds in boekvorm verschenen, kan onbesproken blijven.)

Maar het wangedrochtelijk opstel van Thorn Prikker, hoewel blijkens zijn aanhef en zijn slotwoorden goed bedoeld, bederft alles.

Laten zij, die meenen in onze literatuur iets te kunnen bijbrengen, toch eindigen met schelden, schimpen, groote woorden gebruiken, en liever deugdelijk werken. Immers, zijn ze overtuigd, dat anderen inferieur zijn, zoo zal dit van zelf blijken als hun eigen werk hoogere tonen heeft; niet met zwetsen, maar met werken verheft men zich.

De beste kritiek op anderen is altijd door zelf werk te geven van betere kwaliteiten. Dan zinkt het mindere van zelf weg. Wij wenschen Nieuwe Arbeid, als een tijdschrift van jongeren, alle goeds toe. Ondanks dit malle opstel ziet het als geheel er niet slecht uit. Alléén moeten de medewerkers wat minder kracht zoeken in uiterlijke vormen, wat nader komen de volksziel, zoodat hun literatuur niet beperkt blijve tot een klein kringetje, maar grooter en grootere reeksen tot zich kan trekken.

De heer Vermeulen, en òok Thorn Prikker, zeggen het duidelijk. Dat ieder zich daar naar richte!!

Uitgevers zijn: H. van Romburgh, Utrecht, en I. van Melle, Antwerpen.

De prijs is niet te hoog, maar vier gulden per jaar.

Onze Eeuw. (*De Erven Bohn, Haarlem*).

Onze Eeuw is dit keer voor de helft gewijd aan brieven-studie.

Potgieter's brieven geven Prof. P. D. Chantepie de la Saussaye aanleiding tot een studie over Potgieter, diens karakter, zijn invloed op Huet, enz.

Zijn konklusie is:

Potgieter is een kundig, smaakvol, waardig man geweest, die zichzelf en anderen hooge eischen stelde, die verstand had van stijl in een tijd toen dit begrip zeldzaam was, die voorging in het ontginnen der schatten van eigen en vreemde letteren, die gespierd proza en krachtige verzen heeft nagelaten. Niet genoeg om een allereerste, genoeg om een eervolle plaats in de geschiedenis der letteren in te nemen.

Een andere brievenstudie is van Dr. H. T. Colenbrander over Gijsbert Karel van Hogendorp in diens rijpen leeftijd.

Over den oorsprong van het stelsel van Karl Marx wordt door Prof. d'Aulnis de Bourouill, naar aanleiding van Treub's boek, ons medegedeeld:

„Volgens dezen schrijver zou Marx het meeste van zijn stelsel ontleend hebben aan Proudhon, en dat, zonder diens naam bijna te noemen, terwijl daarentegen Mr. Treub meent, dat Ricardo tot model heeft gediend."

Vervolgens een opstel over de ongevallenverzekering, door Jhr. Mr. Smissaert; een opstel van Dr. Edward B. Koster over Wagner, en uit Rijk der Tonen door Dr. J. de Jong.

Het novellistische gedeelte bestaat uit: een onbeduidend schetsje „Zonnedag", door Ida Haakman, en een gedicht van Soera Rana.

De Gids, *(P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam).*

In de Gids van G. van Hulzen „In hooge Regionen", het einde van het eerste gedeelte, waarmee de publikatie voorloopig sluit.

Dan een dagverhaal van Thorbecke uit de onrustige dagen van Maart 1848, toen de nieuwe Grondwet werd voorbereid en een ministerie moest worden gevormd, een verhaal interessant in zekeren zin, omdat ook hier weer blijkt wat de intriges vermogen.

Prof. I. D. van der Waals verklaart ons het verschijnsel waardoor Prof. Zeeman met een gedeelte van den Nobelprijs werd begiftigd. Het was een blijde verrassing, zegt hij, dat aan twee Nederlanders de Nobelprijs in Natuurkunde werd toegekend, maar het wijst op een groote onbekendheid van het hooge standpunt, dat de beoefening der natuurkunde in de laatste jaren in ons land heeft ingenomen, dat nu allerwegen wordt gevraagd, waarin het verschijnsel, door Prof. Zeeman ontdekt en door Prof. Lorenz verklaard, toch wel bestaat. Het is de oude klacht, dat het belangrijkste dikwijls het meest onbekende is. En toch, het verschijnsel werd medegedeeld, werd meermalen besproken in een openbare vergadering van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

Er hapert dus iets aan de algemeene voorlichting van ons volk, dat men nu nog zoo onwetend blijkt.

Onze dagbladen, zegt Prof. Van der Waals, wijden lange kolommen aan tal van onderwerpen en houden ons volk op de hoogte van verschillende stroomingen op staatkundig en sociaal gebied. Omtrent kunst veinemen wij ten minste een en ander, van sport vernemen wij veel. Maar van wetenschap vernemen wij niets, of maar weinig.

Deze klacht van Prof. Van der Waals lijkt ons zeer gegrond, maar men dient te bedenken, dat wetenschap ook 't moeielijkste is om te popularizeeren, dat zij, die zich hiermee bezig houden, over een klaarheid en eenvoud van stijl moeten beschikken, die maar aan heel enkelen is gegeven, en tot deze overweging komt men te gereeder, na lezing van Prof. Van der Waals opstel.

Over de vorming onzer levens- en wereldbeschouwing, met al wat daaraan vooraf ging, wordt hier 'n kort uittreksel gegeven door Dr. L. N. de Jong, zeer helder en bevattelijk geschreven, maar wat ondanks dat, zich voor ons toch moeilijk leent om er iets meer van te zeggen, dan dat ons streven zich er op gaat richten, zichzelf geluk te verschaffen, dat wij gaan inzien de verantwoordelijkheid tegenover ons zelf voor ons eigen geluk.

Dr. W. G. C. Bijvanck bespreekt in zijn dichter-reeks Henriette Roland Holst. Over haar eerste werk „Sonnetten en Terzinen" zegt hij:

„Aandachtig ben ik dus den tempel der gedichten tot aan het altaar doorgewandeld en heb geluisterd naar de orgelmuziek van haar woorden. Ik heb mijzelf m'n „vijf minuten" mystieke scholastiek gegund, zachtjes loopend aan de hand van de hooge dichteres. Nu wordt het toch tijd dat ik de dingen weer ga bezien onder het goede, droge licht van de wereld.

Is 't heusch een gebouw, dat ik binnenging, van een conceptie, over de tijden heengebouwd, niddeneeuwsch-universeel? Of bedriegt de schijn? Is het samenvoegsel te ontleden en los te maken? En zegt het mij misschien in zijn oorspronkelijken lossen vorm een persoonlijker waarheid dan de waarheid van het Leven der Ziel, die altoos maar een magere waarheid heeft?....

.... Niet tijdloos, niet algemeen, spreken de verzen van Henriette van der Schalk van het rijzen en dalen, en dalen en rijzen der stemmingen in de menschenziel; maar dit wat thans en wat hier in Holland gebeurt was het onderwerp van zingen. Zij staat in een directe betrekking tot haar verzen, voor zoover haar stem „onbenepen" kan spreken; en onder de zware plooien van het scholastieke kleed, dat de dichteres om de leden van haar sonnetten heeft gedrapeerd, komt de werkelijke spraak en het heusche gebaar te voorschijn, even. Ze zijn

niet van de XIIIe of XXIIIe eeuw, haar woorden, maar ze hebben hun bepaalde datum en plaats.

De „Sonnetten en Terzinen", voor zoover het gedeelte betreft dat lichaam geeft aan het boek gedichten, dagteekenen van de allereerste tijden na 1890 toen de groote letterkundige beweging van 1885 begon te luwen en te verwarren....

.... De eigen voorraad van echte vormende kracht onder de jongeren, reikte niet ver. Het gehalte van hun werk was gering. Het bleek toen het entrain van den strijd was voorbij gegaan, en de oude strijdgenooten, in plaats van elkander te bewonderen, elkander gingen meten.

Toen kwam er tweedracht in het kamp, en het gezamenlijke werk wilde niet langer vlotten. Misschien had er een van hen door de versatiliteit van zijn talent een aanknooping bij de oudere beschaving kunnen vinden, of een ander met zijn rustig Hollandsch doorzettingsvermogen had den weg gezien om nieuw leven in de oude Nederlandsche brouwerij te brengen, maar de oneenigheid verlamde de krachten....

Henriette van der Schalk heeft het gemis aan beschaving der nieuwe poëeten en kunstenaars gevoeld....

Hoe juist had de dichteres gevoeld! Iedere beschaving moet rusten op een verstandelijk element, op den wil staande onder de tucht van de gedachte. Zij zelf was de school binnengegaan, haar eigen gekozen leerplaats, en disciplineerde haar geest met het strenge denken van Spinoza en de dichterscholastiek van Dante. Toen riep zij den idealen leermeester op: het socialisme.

Prof. A. G. van Hamel bespreekt Premières Poësies van Hélène Swarth, toont aan het ongezochte symbolische, wat reeds in dezen eersten in 't Fransch geschreven bundel te vinden is. En juist terwille van deze symbolische richting acht de heer Van Hamel het een geluk, dat deze Vlaamsche jonge vrouw de Fransche taalmuziek tegen de Nederlandsche woordkunst heeft ingeruild....

Die voortdurende samensmelting van beeld en gedachte in één enkel woord, die tot het meest persoonlijke van haar talent mag gerekend worden, waarin zij een buitengemeene virtuositeit heeft verworven — ik denk aan het „droomen-blauw" der druiven uit een der vroegere, aan de „droomeboomen" uit een der laatste sonnetten, aan „'t zilveren altaar van mijn harts-kapel", aan „regenweenen", „levenseiland" en zooveel meer klank- en zinrijke woordverbindingen — is slechts mogelijk in het Nederlandsch; de wetten der Fransche woordvorming laten die soort van samenstelling niet toe.

Ik weet niet welke aandacht door Fransche lezers en Fransche kritici aan de Premières Poësies van Hélène Swarth zal worden geschonken. Toen Maxime Gaucher, in de Revue bleue van 1880, haar Fleurs du Rève aankondigde, sprak hij met veel sympathie over de inspiratie, met veel waardeering over den vorm dier verzen.

Verder in de afl.

Tooneeloverzicht over Monna Vanna. Muziekoverzicht over oratorium en drama en over de concerten van Colonne. Dan nog de parlementaire kroniek (waarom niet parlements-kroniek? Het woord parlementaire heeft een andere beteekenis gekregen, wil toch zeggen, met woorden niet met daden twisten, terwijl hier bedoeld is kroniek over de handelingen van 't parlement). Verder nog het Buitenland-overzicht en boekbespreking.

Nederland. (*Loman en Funke, Amsterdam*).

Nederland wordt geopend met een novelle van Geertruida Carelsen, over een meisje van den waterkant. Bijzonder diep gaat dit verhaal niet, en ook stadhuiswoorden als: trouwens, overigens, blijkbaar, de persoon in quaestie, komen erin voor, zoodat juffrouw Carelsen geen standbeeld of geen eeuwige beroemdheid door deze novelle zal winnen. Maar toch laat het verhaal zich prettig lezen, is daarbij kern-gezond van opvatting.

De heer W. Macalester Loup, doet een goed werk door ons iets naders mede te deelen over de moderne Duitsche dichtkunst. En passant behandelt hij erbij de Fransche symbolisten.

Bij ons weet men in 't algemeen van de jongere Duitsche literatuur, al heeft zelfs het tweemaandelijks tijdschrift indertijd gedichten van Stefan George opgenomen, al heel weinig af.

Het onkundig zijn is gedeeltelijk een gevolg van het bijna ontbreken van goede Duitsche tijdschriften. 't Meeste wat men onder de oogen krijgt is van Gartenlaube- en Kunst- und Meer-literair gehalte, zoodat dit opstel waarlijk vruchten kan dragen. Naar deze inleiding te oordeelen zet de heer W. Macalester Loup een en ander klaar uiteen.

Verder in de afl. een vervolg van den roman „'n Huwelijk" van Rachel Brandon, en een schetsje van mevrouw Salverda.

Volgt nog de boekkroniek.

Poëzie is er van Jan te Kiefte, Jacob de Haan en W. A. de Graaf.

Europa. (*Uitgave Blussé & Co., Dordrecht*).

Europa opent met een novelle van Louise Stratenus „De meerdere" geheeten. Die meerdere is de man die eerst zijn geld aan de Beurs verdobbelt, dan zijn jonge vrouw, die het levensonderhoud verdient, op alle mogelijke wijzen treitert en beleedigt. Die gevallen komen ontegenzeggelijk voor, maar zooals Louise Stratenus dat vertelt.... hm!.... nee, laten wij daar niet over spreken, 't is al te onmogelijk!!!

Beter werk is de schets van Anton Tsjechof, uit het Russisch vertaald door Annie de Graaff. Dan nog een schets uit het Russisch van Ganeiser, en het boekenpraatje.

Elzevier. (*Elzevier-Maatsch. Amsterdam*).

Floris Arntzenius is dit keer de schilder van de maand, wordt besproken door P. A. Haaxman Jr., die onder vele wetenswaardigheden en anekdoten de volgende, zeer karakterizeerende mededeelt:

Het was in Amsterdam. Een tentoonstelling van Arti was dicht op handen, toen op een morgen zijn vrienden Frankfort, Bosch en Hobbe Smith bij hem kwamen oploopen, benieuwd wat Arntzenius zou inzenden. Ja, daar had hij nog in 't geheel niet aan gedacht. Maar op eens schoot hem een idee in het brein:

Blijft daar zoo met je drieën zitten, daar heb ik mijn schilderij! En zooals het drietal daar in nonchalante houding tegen den witten muur van het atelier zat, begon Arntzenius van hen een schets te maken, die wonderwel slaagde. De losse compositie, die geestige toets en de karaktervolle uitbeelding van de drie bekende jonge schilders maakten dit werk, dat in enkele uren uit het penseel was geloopen, tot een successtuk van de tentoonstelling. Het behoorde tot de eerst verkochten.

Dan in de afl. een opstel, met vele afbeeldingen van de poppententoonstelling.

De heer Wunderlich geeft een vervolg van zijn opstel „De pruikentijd", welke wel interessant blijven om te lezen.

Van Jeannette Nyhuis een drietal gedichten.

Ook is er nog een artikel over het bekende Zorgvliet, aangelegd door Jacob Cats.

Een novellistische bijdrage is er van Herman Lijsen over een wit konijntje, dat de grootvader meebrengt, maar dat later verkocht moet worden omdat in den winter een mee-etend stuk speelgoed te kostbaar word.

In de rubriek „van de redactie" bespreekt Lapidoth de nieuwe Geboort van Mevrouw Roland Holst, en Een Domineesvrouw van Arie van Veen.

Vlaanderen. (*Van Dishoeck, Bussum*).

Wat een prachtaflevering is dit Maartnummer! Geen enkel vers, geen enkele bijdrage blijkt minder waardig, alles eerste klas werk!

Eerst „Onder den Hamer", een schets van Reimond Stijns over boerenarbeiders, die de staande klok koopen van hun vorigen boer, waarvan de boedel onder den hamer komt, terwijl de boer zichzelf ophangt. 't Is niets minder dan 't soortgelijk werk van Streuvels, overtreft dat nog in zijn eenheid en vaste lijn bij eenvoudige zegging.

Dan van Pol. de Mont twee verzen, waarvan een „aan den Brabantsche leeuwerik," zoo klaar en luchtig is, als 't gezang en de vlucht van den leeuwerik zelf.

Hendrik Coopman vertelt in modern proza een oude legende van Franciscus met de duiven. Heel goed van taal!

Dan weer prachtige verzen van V. de la Montagne, van Arnold Sauwen, van Prosper van Langendonck.

Karel van de Woestijne bespreekt de proletarische kunst van mevr. Roland—Holst; zijn konklusie is, dat bij zeer grof haspelen met proletarisch-willen zijn de dichteres grootelijks bederft voor anderen het wezenlijk genieten.

Henriette van der Schalk, rijper dan in haar eersten bundel, vermocht hier de schoonste gedichten. Zij schiep er enkelen; maar, waar ze zich het sterkste voelde in beeld en klank, verbrijzelde haar sociaal ideaal den schoonen bouw van haar sentimenteel leven. Zij boeide haar menschelijk natuur-begrijpen. Zorgvuldig fnuikte ze de beste pennen harer vleugelen. Zij was eene dichteres, die socialiste werd.

Onze Kunst. (*L. J. Veen, Amsterdam*).

„Onze Kunst" blijft voortgaan ons het beste te geven wat maar eenigszins mogelijk is.

Enorm mooi is de reproduktie van de Nieuwe Aanbidding der Herders van Hugo van der Goes, het schilderij, dat het Koninklijk Museum van schilderijen te Berlijn mocht meester worden.

Als schilder is behandeld Dirk Nijland door J. Winkler Prins.

De teekeningen der Vlaamsche kleinmeesters der XVI^de^ eeuw worden ons beschreven door Max Roozes. Een groot aantal reprodructiën veraanschouwelijken dit opstel. Dan kunstberichten en mededeelingen over tentoonstellingen waarbij enkelen zoo uitgebreid zijn, dat ze bijna de waarde van opstellen op zichzelf verkrijgen.

De Aarde en haar Volken. (*Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem*).

Een bezoek aan enkele Zuidzee-eilanden, naar het Duitsch van Dr. Albert Daiber, en het vervolggedeelte van een reis door Bretagne van Gustave Geffroy vormen de hoofdzaak, waarom zich groepeeren tal van wetenswaardigheden en kleine vermeldingen.

Album der Natuur. (*Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem*).

De inhoud van het Maartnummer bestaat uit: Henri Hus, De Indianen van de Noord-Westkust van Amerika; Prof. R. S. Tjaden Modderman, Vlekken in zijden stoffen; Prof. Hugo de Vries, Internationale catalogus van wetenschappelijke literatuur; Prof. R. S. Tjaden Modderman, Ocimum Viride; Dr. E. v. d. Ven, Transatlantische draadlooze telegraphie; Prof. R. S. Tjaden Modderman, Rook en mist in Londen.

Vragen van den Dag. (*S. L. van Looy, Amsterdam*).

Dr. H. Blink geeft hier weer een interessant opstel over de ontwikkelingsgeschiedenis van het handelsbedrijf, wat voor ons volk tegelijk is de ontwikkelingsgeschiedenis van heel het volk. Dr. Blink laat het nauwe verband tusschen een en ander ons zien. Het opstel krijgt nog een vervolg.

Van Prof. Dr. Fr. Ratzel is er een opstel over de wolken in 't landschap, vooral zooals dat door schilders wordt toegepast. Ook dit opstel krijgt nog een vervolg.

Verder van F. P. H. Priek een studie over anglomanie en taal, of liever over de gemakkelijkheid waarmee Engelsche woorden in onze taal dringen. Dan een opstel over een eeuw van natuurkunde en enkele wetenswaardigheden. Volgt nog de rubriek „Van Maand tot Maand".

Landbouwkundig Tijdschrift. (*J. B. Wolters, Groningen*).

Het Maart-nummer is zeer belangrijk door de mededeelingen van het Phythopathologisch laboratorium Willie Crommelin, wat uit een groote verscheidenheid bestaat en voor velen van nut kan zijn. Dan nog van T. S. Hofman over de onbruikbaarheid van kalk afkomstig van acetyleenbereiding voor bemesting. Ook nog mededeelingen omtrent het rijpen van zachte kaas.

Nieuwe Pedagogische Bijdragen. (*J. M. Bredée, Rotterdam*).

Een beoordeeling van Herbart's Zijnsleer, 'n deel van een Herbart-studie, door W. Jansen, opent deze aflevering. Maar dan van W. Versluijs een uitvoerig opstel over het Duitsche schoolprogram der 20ste eeuw, getoetst aan onze eigen onderwijstoestanden. Volgen nog boekbeoordeelingen en kleine mededeelingen.

Eigen Haard. (*Maatschappij Eigen Haard, Amsterdam*).

Eigen Haard was de laatste maand voor de helft gewijd aan het Permanent Hof van Arbritage te 's-Gravenhage; er zijn daar vele afbeeldingen van. Jan C. de Vos wordt hier gehuldigd door S. Kalf, terwijl Jer. de Vries ons vele wetenswaardigheden vertelt over den dichter Staring, als de vertolker van Gelderland's natuurschoon. Over kolen-innemen van onze oorlogsschepen te Algiers, vertelt ons een die zich verschuilt achter de initialen Gos. de V., maar die zich zoo enthoesiast over dat kolen-innemen verklaart, dat hij Jaarboeken van de Koninklijke Zeemacht op de schoolboeken-programma's onzer Hollandsche jongens wil brengen. Och ja, waarom niet? Het een is zoo goed als het andere.

Verder de roman of novelle „Hoog Spel" van mevrouw Salverda. Over Indië ontbreken evenmin de novellistische mededeelingen.

De Natuur. (*J. G. Broese, Utrecht*).

Afl. 2 is zeer interessant. Belangrijk vooral het overzicht van spoorongelukken door den Luitenant-ingenieur J. H. G. Rückert, waarin worden behandeld al de voorzorgen, die worden genomen, de vele gevaren die aldoor blijven bestaan en waarmee de groote spoorongelukken der laatste jaren worden verklaard.

Verder in de afl. vele andere opstellen, zoo b. v. over de verbeteringen van het elektrisch Booglicht door Dr. L. Bleekrode; over Anastigmaten uit Oude Glassoorten door Dr. B. G. Rijkens; over schadelijke

gevolgen der verwarming en der verlichting. Dan nog een opstel over sponzen; een dito over den koffieboom door Dr. H. J. Kalkoen, enz.

XXe Eeuw (*Scheltema en Holkema's boekh., Amsterdam*).

Van v. Deyssel weer bijzonder proza, geheel afwijkend van vorig werk. 't Is eenvouds fijne observatie over 't slapen en 't wakker worden van een jongen.

Vermoedelijk zal niet ieder dit proza naar juiste waarde kunnen apprecieeren. Verder, van hem nog een vers „de Valsche Clown", eveneens raak van waarneming. Dan een aanteekening op 't boek van Frans Hulleman, waarmee hij over 't algemeen zich ingenomen verklaart. Een der schetsen, „De Hengelaars", beschouwt hij als een helder kunstwerkje; alleen in de gevoel-volle of dweeperde gedeelte van andere schetsen is de auteur minder.

Van H. Bouma een klein schetsje „De Onbekende", wat eigenlijk meer een fragment is.

Een fragment is ook het tot afzonderlijke schets bewerkte romangedeelte van G. van Hulzen, het groote-stadsgescharrel van een stad als Den Haag.

Van J. K. Rensburg mooie Japansche verzen, en van Albert Verweij een gansche serie „De Kristaltwijg", waarvan hier een volgt:

De dag doodstil omvangt mij gansch
Als over 't boek geleund,
Ik leef in landen stil en klaar,
Schooner dan die van thans.

En is de wereld van dien tijd,
Denk ik, zoo eenig schoon,
Dat ik dáárheen terugbegeer
En in mijn eigen lijd?

En antwoord: neen, de dichter schiep
Geen tijd, maar eeuwigheid —
Wee mij, zoo niet uit mijn tijd ook
Een eeuwigheid mij riep!

Sociaal-wetenschappelijke opstellen zijn er: Van De Vooys over de verhouding van kunst en volk, en van F. van der Goes, getiteld: de Revolutie in de Hoofden. Onder deze revolutie verstaat de auteur het langzaam veranderd begrip over bepaalde stellingen, hier over de trusts en monopoliën.

Voor 30 jaar geleden leerde Prof. Vissering in zijn handboek, dat willekeurige monopolen, hoe schijnbaar krachtig ook gevestigd, op den duur niet tegen mededinging bestand zouden zijn. Voor tweehonderd jaar had onze landgenoot, Jan de la Court, hetzelfde gezegd, en thans vertelt Carnegie in onzen tijd dezelfde theorie. Bang voor trusts behoeven alleen te zijn, die dwaas genoeg waren er in te gaan, zegt hij.

Het onderscheid alleen is, dat het voor tweehonderd jaar in ons ge-avanceerd land werd geloofd, zonder meer, 't was een waarheid die te vroeg kwam. Toen voor 30 jaar Prof. Vissering het verklaarde, was het een gemeenplaats geworden waaraan niemand meer twijfelt, en nu Carnegie het komt vertellen, gelooft niemand er meer aan.

Verder nog de muziekbespreking over Fidelio, door J. C. Hol.

Van Albert Verwey is een voordruk verschenen van een opstel over het werkstakingsgevaar, wat nu in 't April-nummer zal worden opgenomen, getiteld: oorlogsdaad of oorlogsgevoel?

De auteur begint zijn opstel met de verklaring, dat schrijvers en dichters, kunstenaars en geleerden, niet het deel der bevolking uitmaken, dat het meeste recht van spreken heeft over zaken van het dagelijksche leven, maar waarbij toch de denkbeelden en de overtuigingen, de kennis en de wijsheid het krachtigst leven, het veiligst bewaard worden en waarna ook het dagelijksch leven zich voegt en vormt.

Noch het een, noch het andere lijkt ons waar. 't Hangt heelemaal af van den persoon.

Tolstoï en Björnson, om een paar te noemen, spreken dagelijks meê, terwijl er honderde kunstenaars zijn, waarbij niets, hoegenaamd niets veiligs bewaard is.

Maar dit tot daaraan toe. Verwey gaat dan den tegenwoordigen toestand na, zegt dat wij thans ademen in oorlogsgevoel. De Regeering heeft wetten voorgesteld, waarbij straf wordt bedreigd tegen 't geen tot nu toe vrij was.

Staking en belemmering van arbeid zijn altijd oorlogsdaden: zoodra het gevaar bestaat dat zij zullen uitbreken, is dat een waarschuwing voor den werkgever dat er aan zijn verhouding tot zijn werklieden iets ontbreekt.

De vraag wordt gedaan of dan een wet tot het verbieden van die oorlogsdaden niet uitmuntend is?

Ik wil mij niet inlaten, zegt Verwey, met een onderzoek of het verbod werkelijk baten zou. Juist de mannen van het dagelijksch leven beweren het tegendeel. De

wet, zeggen ze, zou tegenover het groote aantal strafschuldigen onuitvoerbaar zijn. Maar ik stel een tegenvraag: Wat houdt gij tusschen menschen die met elkaar moeten saamwerken voor het gevaarlijkst: de tijdelijke, verwoestende oorlogs*daad*, of het blijvende, onzichtbaar woekerende, oorlogs-*gevoel?*

Het gevoel van oorlog bestond, bestaat nog tusschen die beide partijen. Wat wilt ge: door een wet waarvan het de *vraag* zal zijn of zij de oorlogs*daden* zal kunnen beteugelen, dat *gevoel bestendigen* en *uitbreiden?* òf meêwerken tot *wijziging* van dat gevoel?

Waar saamwerking van arbeiders en bestuurders zal moeten blijven plaats hebben, is wijziging van dat gevoel het eenig wenschelijke, het eenig voordeelige. Waar strafbaarstelling van de uiting het gevoel bestendigt zal zij het tevens uitbreiden, uitbreiden in de diepten van de onuitgesproken overleggingen, uitbreiden ook in dien zin dat het zich richten zal tegen de Regeering en de staatspartij die de straf heeft opgelegd.

De strijd van deze arbeiders tegen hun bestuurders zal noodgedrongen een strijd worden tegen hun Regeering, een Regeering die in dit eigen oogenblik misschien niet ver van de gedachte is die arbeiders in haar dienst te nemen.

Welk Hollander zou voor zichzelf gaarne worden opgescheept met zulk een tweespaltige huishouding? Welk Hollander zou, zelfs beleedigd of verschrikt, het wagen in zijn eigen gezin een besluit te nemen dat zoozeer voor goed zijn huisvrede verstoren zou?

Wat is het dan dat de Regeering drijft? Niet enkel angst of gekrenktheid.

De Gedachte die Dr. Kuyper bezielt, en die door de spoorwegstakers en hun overwinning doodelijk beleedigd werd, was die van het Gezag.

Het Gezag van de Overheid, dat overblijfsel van Roomsch-Katholieke oppermacht, in het Calvinisme ingeburgerd, door dichterlijk-dogmatische schrijvers in de eerste helft van de vorige eeuw tot grondslag gemaakt van een christelijk staatsrecht dat door Dr. Kuyper zelf, levenslang op oorspronkelijke wijs werd bewerkt, dit van God afgeleid Gezag van de Overheid is de Gedachte waarmee hij zich, meer dan ooit in de laatste jaren, vereenzelvigd heeft.

Meer dan ooit; want sinds hij Minister werd was immers hij zelf, de Bewindsman, het belichaamd Gezag in Nederland.

Geen wonder, nietwaar, dat de staking hem in het hart trof.

Geen wonder dat hij naar het zwaard greep en de Regeering gehoond waande.

Geen wonder — maar de waarheid is, dat het gezag van de Regeering niet is aangerand. De waarheid is dat er onvrede bestaat tusschen de spoorwegbeambten en hun directiën. De waarheid is dat eer en belang van het land vorderen dat die onvrede door vrede en samenwerking vervangen wordt — en dit wordt niet verkregen door dwang.

Taal en Letteren. (*I. M. N. Kapteijn, Leiden*).

Een interessant opstel is er in dit tijdschrift, n.l. over den tegenwoordigen toestand van het onderzoek naar de uitvinding der boekdrukkunst. De schrijver, de heer J. W. Enschedé, gaat van de stelling uit, dat de strijd, wie de uitvinder is, eerst kan beslist worden als men weet wie de letters zoodanig vervaardigde, dat ze in een raam konden gevat worden, om ermeê te drukken.

Het groote publiek zegt: de uitvinder drukte het eerst met losse letters, en dat zeggen is juist, wanneer de klemtoon gelegd wordt op het woordje los. In dat begrip los zit de *cardo quaestionis,* maar voor den uitvinder was dat los niet te verwezenlijken zonder mechanische hulpmiddelen. Hij had niet uit te vinden het drukken, dus ook niet het drukken met vaste letters, hij had uit te vinden een methode, die hem drukletters leverde, die elkander konden vervangen. Waar we nu weten, dat de zetterij haar drukletters betrekt van een lettergieterij, twee geheel zelfstandige bedrijven, ieder met gansch andere eischen tegenover en naast elkander staande als producent en consument, dan verplaatst zich daarmede het wezen van de vraag; het geschilpunt aangaande de boekdrukkunst wordt dat naar de uitvinding van de lettergieterij, en wel naar de werktuigen, waarvan zij zich in hoofdzaak bediend, den stempel, de matrijs en den gietvorm: den stempel, de *en relief* gesneden letter, de matrijs, de van dien stempel verkregen holle vorm, die geplaatst in den gietvorm, het beeld *en creux* bevat, waarin de drukletter zelf gegoten wordt, dat is het parallelepipedum-vormig lichaampje met het verheven letterbeeld op één zijner vlakken.

Het blijkt hieruit, dat het punt, waarom het gaat, van een geheel andere orde is dan tot nu toe over het algemeen werd aangenomen in de wetenschappelijke wereld. In de desbetreffende literatuur is het een gewone redeneering te lezen iets als volgt.

Er werd gedrukt van houten platen, waarin de houtgraveur prenten, met den daarbij behoorenden tekst in letters, verheven had uitgesneden; er was slechts één stap noodig om het denkbeeld op te vatten die letters van elkander te scheiden, zoodat die zelfde letters verschillende woorden konden vormen. Zeker, die stap was noodig, maar die stap zou niet gedaan kunnen worden door den houtgraveur; zij kon alleen gedaan worden door een stempelgraveur. En wie waren in de vijftiende eeuw stempelgraveurs? Dat waren de goudsmeden. Het is dan ook zeker wel opmerkelijk, echter toch niet zoo opmerkelijk als het oppervlakkig gezien wel schijnt, omdat het in het wezen der zaak ligt, dat de eerste lettergieters en boekdrukkers tevens goudsmeden waren.

Ieder weet, dat een bladzijde gezet wordt. Dat zetten bestaat uit het naast elkander plaatsen van drukletters tot regels, het onder elkander plaatsen dier gezette regels tot bladzijden. Dan worden die bladzijden naast elkander geschikt, en door een raam omringd. In dat raam woiden de bladzijden van elkander gescheiden door metalen blokken, die de witte randen moeten vormen (hol- en formaatwit) en eindelijk worden die bladzijden collectief met kleine houten wiggen, tegen den binnenrand der ramen geplaatst, zoo vastgedreven (opgekooid\), dat zij onderling en gezamenlijk een stevig geheel vormen. Die drukvorm uit duizende kleine losse stukjes bestaande, wordt door haar eigen inwendige spanning vast in elkander gehouden. Er volgt hieruit, dat mechanische afwerking dier stukjes, dat is van de drukletters, bij uitstek zuiver moet zijn zóó, dat zij volmaakt juist aan en tegen elkander passen. Immers, gesteld dat dit niet het geval is, dat de drukletters in hun onderlinge verhouding niet mathematisch zuiver zijn, dan zal er geen sprake kunnen wezen van opkooien; de ééne drukletter zal te groot, de andere te klein zijn. Zelfs dan, wanneer het mogelijkerwijs al zou gelukken den vorm zoo goed en zoo kwaad als het kan in elkander te drijven, dan zal de inwendige spanning onregelmatig moeten zijn en de vastheid van het geheel zeer problematisch maken. Gemakkelijk zal de ééne drukletter voor, de andere na uit den vorm vallen en de kans op pastei grooter doen worden.

Die onderlinge mathematische verhouding der drukletters is daarom des te meer noodzakelijk, omdat de ééne drukletter a, b of c volkomen gelijk moet zijn aan de andere drukletter a, b of c; onderling moeten de drukletters elkander kunnen vervangen. Het mag den werkman-zetter geen verschil maken of hij zet b. v. NEGER of met dezelfde letterstaafjes REGEN. Het geheim van de drukletter bestaat in haar quadratuur.

Het is natuurlijk klaar, dat die mathematische zuiverheid niet verkregen kan worden door handwerk alleen; niemand heeft een dusdanige vaste hand, dat hij in staat is duizende en nog eens duizende rechte parallelepipida te maken van kleine afmetingen zoodanig, dat de breedten en hoogten dier lichaampjes tot in onderdeelen gelijk en de lengten zeer nauwkeurig veelvouden van een eenheid zijn; slechts de machine is in staat de noodige waarborgen te geven.

Sedert een paar jaar is hiermeê het onderzoek een nieuwe phase ingetreden; de resultaten zullen getoetst moeten worden aan archivalischen en historischen aard. De drukwerken, die onderzocht moeten worden, zijn verstrooid door gansch Europa in de bibliotheken. Afbeeldingen kunnen er niet voor dienen. Alleen het aanschouwen der origineele zeef kan verder helpen.

In de laatste jaren stond de kans veel gunstiger voor Mainz dan voor Haarlem. Dit is ook thans nog van volle kracht, alleen met dit verschil, dat de sinds een paar jaar gepubliceerde onderzoekingen van technischen aard den wijzer van de schaal iet of wat van Duitschland hebben afgewend.

Verder nog in de afl. een opstel van M. M. Kleerkooper over Starte's laatste levensjaren; van Dr. G. Engels over de uitgaven van de Génestet's Dichtwerken, enz.

De nieuwe Beurs te Amsterdam aan het Damrak, naar het plan van den Architect H. P. Berlage.

De Amsterdamsche Beurs

DOOR

ADRIAAN ILSEN.

Nu juist een nieuwe Mercuriustempel werd voltooid, is het van actueel belang de wordings- en levensgeschiedenis van de Amsterdamsche Beurs eens na te gaan.

Moeielijk kunnen we over de wording spreken, als van iets dateerende uit vóórhistorische tijden, want veel langer dan vier eeuwen behoeven we niet terug te gaan, om over het dagelijks vergaderen der kooplieden iets te lezen; maar dan begint de moeielijkheid.

Onmogelijk blijkt het den onderzoeker, iets omtrent het jaartal van de eerste bijeenkomst der kooplieden te weten te komen en een reden is hiervoor wel te vinden.

Mij dunkt, dat de Oud-Amsterdamsche kooplieden hun middagwandeling door Warmoesstraat naar het IJ deden, evenals wij in onze Kalverstraat flaneeren en wel, om gezien te worden en te zien.

In dien tijd zonder kranten was conversatie het eenige middel om nieuws- en handelstijdingen te verspreiden. Langzamerhand ontstond in de Warmoesstraat een soort societeit in de open lucht; wat eerst een toevallig ontmoeten van handelsvrienden was geweest, waarbij een enkele koop werd gesloten, veranderde later in een afgesproken vergaderen, de gewoonte werd steeds meer behoefte en deze bijeenkomsten bleken zóó belangrijk voor den handel, dat eindelijk een historieschrijver dit feit gewichtig genoeg vindt om te boeken.

Ja! Amsterdam behoorde in 1489 reeds tot de gewichtige handelsplaatsen in Holland. Koning Maximiliaan vereerde haar met „Keyzers Kroon", een huldeblijk dat geld kostte, maar van groot belang voor de snel groeiende koopstad was. Kort daarop lezen wij van het vergaderen der kooplieden: „aan de oude sijde van Amstelredam in de Warmoesstraat, alwaer de coopluyden dagelicx bi den anderen komen."

De naam „Beurs" voor vergaderplaats van de kooplieden was toen hier nog niet doorgedrongen. Hoogstwaarschijnlijk hebben de Vlamingers onze en menig andere taal met dit woord verrijkt. In Brugge namelijk, toen groot door handel en nijverheid, kwamen de kooplieden 's middags en 's avonds op de markt voor het huis van hun confrater „van de Beurse" bijeen. In den gevelsteen van diens woning waren drie beurzen uitgehouwen, waaraan de koopman zijn naam ontleende. Die vaste vergaderplaats verkreeg in den volksmond weldra den naam „Beurse". Op deze wijze heeft de geldbuidel,

die bij allen handel zoo onmisbaar is, zijn naam gegeven aan de vergaderplaats der kooplieden. [1])

De „Beurse" was toen nog een „vergaerplaetse" in de open lucht. Een plein, een straat, een brug werd voldoende geacht om de kooplieden te ontvangen.

In Amsterdam hebben de voormalige bewoners van de Warmoesstraat den primeur en den overlast van het beurs-bezoek gehad; hun rechtmatige klachten bewerkten, dat

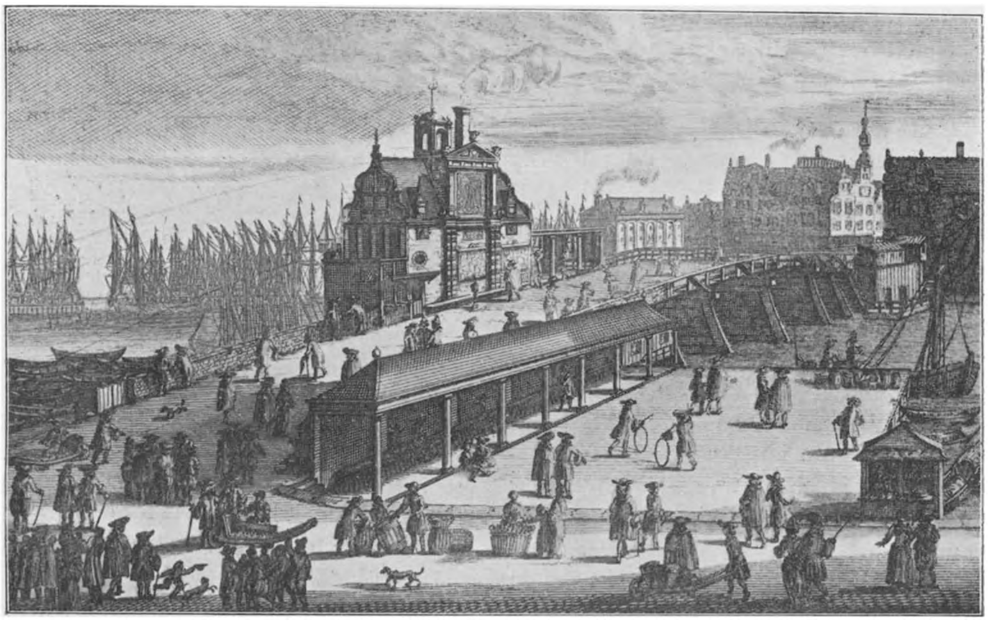

De oude nieuwe brug, links het paalhuisje, beneden rechts de schippersbeurs, plaats waar matrozen en schippers aangenomen werden.

de Beurs verlegd werd naar de Nieuwe brug. Een ieder met ons klimaat op de hoogte begrijpt, dat bij „koude of onweder" zoo'n vergaderplaats vlak bij de groote waterplas, het IJ, weinig beschutting aanbood. De Vroedschap besloot daarom, dat men bij ongunstig weder van de St. Olofskapelle gebruik mocht maken en het schijnt, dat ook de Oude Kerk gastvrij hare deuren ontsloot om beurs-bezoekers te ontvangen, want anders is het ons moeielijk te verklaren, waarom twee hondenslagers gedurende beurstijd aanwezig moesten zijn.

In den tegenwoordigen tijd zou zich een storm van verontwaardiging verheffen, indien een Godshuis tot een huis van koophandel werd verlaagd; toen voelde men minder fijn en zelfs veel, veel later in een streng Calvinistisch tijdperk, werd de Nieuwe Kerk tot hulpbeurs gebruikt.

De Vroedschap van het Oude Amsterdam, het groote belang der Beurs voor den handel inziende, zorgde niet alleen voor een dak bij slecht weder, maar nam ook maatregelen van orde.

Uit de keur van 1592 blijkt de aanstelling van een beursknecht, die boeten mocht opleggen aan kooplieden, die te lang op de Beurs vertoefden, terwijl hij tevens gestreng moest optreden, tegen kinderen en bedelaars, die overlast veroorzaakten of de orde verstoorden.

Dat hij het niet bij een bloote bedreiging behoefde te laten, blijkt uit het feit, dat

[1]) Andere naamverklaringen en afleidingen schijnen mij wat gezocht en worden daarom niet vermeld.

hij „het overste cleet van den delinquant sal na hem mogen nemen". Laten wij voor den man hopen, dat de toenmalige bedelaars rijker getooid waren dan de hedendaagsche.

Streng trad de keur tevens op tegen den vermetele, die zich verstoutte de wapenen te trekken. Dit enkele feit kon reeds met eene pene (boete) van honderd gulden gestraft worden en indien letsel was toegebracht, werd de bedrijver volgens de bloedige strafwet dier dagen bedreigd met „mutilatie (verminking, afkapping) van de rechterhandt".

Nog lange jaren behielp Amsterdam zich met een vergaderplaats in de open lucht, misschien wel, omdat de plaats zoo gunstig was gelegen voor de ontvangst van brieven, die aan het Paalhuisje door de schepen moesten worden afgegeven en door den knecht van dat gebouwtje besteld werden. Moeielijk is het anders te begrijpen, waarom Amsterdam het goede voorbeeld door Antwerpen in 1521, door het stichten van een Beurs, gegeven, niet volgde, daar ook London in 1567 reeds zoo'n gebouw bezat.

Toch was de zaak van te groot practisch nut om niet te volgen. Toen men eindelijk hiertoe overging, werd het besluit Oud-Hollandsch degelijk uitgevoerd. Bijna zou ik onzen gemeenteraad in overweging geven, even grootscheeps de zaken af te doen als de toenmalige vroede vaderen, want vrees voor overschrijding der raming van de bouwkosten bestond niet, men putte slechts uit volle beurs. De Raad besloot als menschen, die er warm inzitten: „dat tot versiering van 't werk niet op een cleijntje sou worden gezien". Op deze wijze was er later geen sprake van een tegenvallertje.

De Beurs van 1613.

Den 22sten April 1608 werd de eerste paal geslagen en talrijke lange, groote, zware, „noortse" masten volgden vóór de eerste steen, den 29sten van Bloeimaand 1608, door Henrik, jongsten zoon van Cornelis Pietersz. Hooft, voorzittend burgemeester, werd gelegd.

De Raad was zeer gelukkig in de keuze van den bouwmeester; het bouwplan werd

opgedragen aan Hendrik de Keijzer, een beproefd kunstenaar, ontwerper van vele stadspoorten, Wester- en Zuiderkerk, het stadhuis van Delft en ook van de beroemde graftombe van Prins Willem I, waaraan hij zijn meeste vermaardheid te danken heeft.

Bij het Beursplan werden nieuwe vormen noch gewenscht, noch verwacht. De kooplieden hadden in Antwerpen en in London een beurs gezien, ook Amsterdam moest, behalve afwijkingen in grootte en door plaatselijke gesteldheid, een copie van die beide beurzen rijk zijn, die den grondvorm aan het Forum te Rome ontleend moeten hebben. Toch wist de kloeke bouwmeester verscheidenheid op dezelfde stramien te brengen. Zie slechts het cierlijke torentje aan de Zuidzijde later met uurwerk, slagwerk en fraai klokkenspel voorzien, geleverd door den beroemden ex-Franschman Hemony, inwoner en stadsklokkegieter van Amsterdam.

Rondom een vierkant plein liepen breede „galderijen" gedragen door „ses-en-veertig blaauwe Arduyne steene pylaren," en boven den breeden ingang prijkte een groot Amsterdamsch wapen.

In 1611 was het gebouw voltooid, maar kon nog niet in gebruik genomen worden, omdat de toegangswegen onvoldoende waren. Eindelijk in 1613 den eersten Augustus kon de koopmanschap hare eerste vergadering daar houden.

Wat 'n vreugde!

Het schijnt of de handel op een Beurs gewacht heeft, om groot en machtig te worden. De vaart op Oost- en iets later op West-Indië, de Groenlandvaart, de vrachtvaart voor geheel Europa, de alleenhandel op Japan, het verval van Antwerpen maakte Holland, maar bovenal Amsterdam, rijk en machtig.

Wilt ge een sprekend voorbeeld?

De Oost-Indische-compagnie bezat in 1616 (drie jaar dus na de opening der beurs) 45 linieschepen, 4000 stukken geschut en had 15.000 zeesoldaten in dienst. Niet ten onrechte sprak men van een staat in den staat.

Wilt ge een ander voorbeeld?

Men zou kunnen spreken van de kunst in dienst van den handel, die stellig vorstelijk als Macaenas moest opgetreden zijn om zooveel lof uit dicht'renmond te vernemen.

Uit den rijken overvloed is misschien een enkel dicht welkom. Het eerst geef ik het woord aan den dichter-glazenmaker Jan Vos, die de beurs het volgende laat zeggen:

> Roemt Ephesen op haar kerk;
> Tyrus op haar markt en haven;
> Babel op haar metzelwerk;
> Memphis op haar spitze graven;
> Romen op haar heerschappij
> Al de wereld roemt op mij. —

Constantijn Huygens, een man, die veel van de wereld gezien had, vond Amsterdam toch zoo mooi, dat hij Amstelredam als volgt bezingt:

> Gemeen verwondering betaamt mijn wond'ren niet,
> De Vreemdeling behoort te swijmen die mij ziet,
> Swijmt vreemdeling, en zegt, hoe komen al de machten,
> Van al dat machtig is besloten in uw' grachten
> Hoe komt ghij gulde Veen aan 's Hemels overdaadt;
> Pakhuys van Oost en West, heel water en heel straat,
> Tweemaal Venetiën, waar 's 't einde van uw wallen;
> Zegt meer, zegt Vreemdeling, zegt liever niet met allen;
> Roemt Romen, prijs Parijs, Kraayt Cayros heerlijkheyt
> Die 't meeste van mij zwijgt, heeft allermeest gezeijt.

Van onzen Vondel zou men een dik boek kunnen vullen van alles wat hij over Amsterdam gedicht heeft. Slechts twee regels wil ik aanhalen, over de keizerskroon van Amstels Stedemaagd vereerd, die ook haar fierheid doen uitkomen:

> De Koning kroont mijn pruyk, met heilig diamant
> En spreekt: 'k maak uw voogdes, te water en te land.

Indien ge nog niet overtuigd zijt van de grootheid, van het gevoel van eigenwaarde der Amstelstad, lees dan nog even in het onopgesmukte proza hoe Amsterdam in dien tijd door „zommige gaeuwe verstanden" ge-

noemd werd. Deze opsomming moge den tegenwoordigen handel kracht en lust geven te herwinnen wat eens haar eigendom was, de titels zijn aanlokkelijk genoeg, men oordeele slechts: „Hooftak en Kroondraegster van Europe, Kleen albegrijp, Rechterhand der Staten, de scheepsrijkste aller steden, woonplaats van Mercuur, winkel van alle koopmanschappen, 's Lands noodvriendin, zenuw en kracht des oorlogs, koornschuur van Nederland en ook, 't oog der Vrije Landen". —

Als wij dit alles weten, dan zal ieder begrijpen, dat Spanje, die Holland met alle wapenen bestreed, Holland nooit zwaarder kon treffen, nooit zekerder de harteplek kwetsen dan door de mannen, die Amsterdam en het Gemeenebest grootmaakten te doen verdwijnen van de aarde.

In verband hiermede moeten wij even spreken over een gedeelte der geschiedenis onzer beurs, waarvan geen authentieke stukken bestaan, omdat de regeerders het noodig geoordeeld hebben, geheimhouding te betrachten, ik bedoel, het bekende buskruitverraad met, als vervolg, de onbaatzuchtige belooning door een weesjongen gevraagd: het verzoek om met zijn kornuiten tijdens de kermis op de Beurs te mogen spelen en trommelen. Geheel legende schijnt mij deze overlevering niet, want uit verschillende bescheiden is de geheele aanslag vrij volledig te reconstrueeren. Wij weten, dat onder de Beurs een vaarweg was, die Rokin en Damrak verbond. Schepen konden met gestreken mast van dat vaarwater gebruik maken. In 1622 mochten echter geen schepen onder den middelboog blijven liggen of tijdens beurstijd daar onder door varen, (weldra werd de vaart door dwarsbalken geheel afgesloten, nog later door deuren versperd). Even vroeger, had Spinola een geheele bende misdadigers naar Holland gezonden om de voornaamste gebouwen in brand te steken. Het snood bedrijf werd door waakzaamheid bemoeielijkt en door verraad ontdekt. Zekere Balthazar Paul werd wegens poging tot brandstichting hier gevat en bekende zijn toeleg. Hij boette zijn schuld op het schavot en werd „met de coorde geworcht". Het tweede deel van zijn vonnis is echter opmerkelijk, als men het „oog om oog en tand om tand" der rechtspleging uit die dagen kent. Op het schavot werd zijn borst behangen met „saexkens met buspoyer", die aangestoken werden en hem het lichaam moesten blakeren. Hieruit mogen wij, dunkt mij, wel besluiten, dat hij met dit springmiddel kwaad bedoeld had.

Indien wij nu de nooit geheel verworpen overlevering met de historische afsluiting der doorvaart, de poging tot brandstichting van Balthazar Paul en het buskruit in zijn vonnis in onderling verband brengen, geloof ik te mogen beweren, dat onze koopmansbeurs werkelijk bedreigd is geworden.

Toch zou, zonder kwaadwilligheid, de Beurs weldra gevaar loopen van in te storten. Toen de Beurs nog geen halve eeuw bestaan had (in 1659) werd het gebouw niet meer hecht bevonden. Door den ovaalvorm van den middelboog begon deze door te buigen en werd een halfronde boog tot steun er onder gemetseld. Gedurende deze werkzaamheden werd de Nieuwe Kerk tot 1 Januari 1660 als hulpbeurs in dienst gesteld.

Indien ik, inplaats van de geschiedenis der Beurs, die van den Handel vertelde, zou ik menig gelukkig en ook menig slecht jaar te noteeren hebben. In 1664 bijv. werd Amsterdam zoo geducht door de pest geteisterd, dat 24148 personen in dat jaar stierven. De meeste buitenlandsche vorsten verboden het verkeer met Amsterdam, waardoor de handel bijna stilstond.

Ook de tulpenhandel (zotte-bollenhandel) omstreeks 1635—37 en andere windhandel in later tijd, de verschillende oorlogen door de Republiek gevoerd, brachten den reëelen handel groot nadeel toe.

Van het Beursgebouw zelf is echter weinig meer te vermelden, dan dat het in 1664 werd vergroot, waarbij het torentje verplaatst en verkleind en het beroemde klokkenspel door een eenvoudig slagwerk vervangen werd. Onnoodig is het bijna ook melding te maken van tal van keuren in

het belang der goede orde, ten dienste van de makelaars, beunhazen enz. —

Nergens vind ik iets over de viering van het eerste eeuwfeest. Waarschijnlijk werden toen soortgelijke gedenkdagen niet herdacht,

Het tweede eeuwfeest werd wel niet feestelijk gevierd, maar toch dankbaar herdacht; het Napoleontische tijdperk met het beruchte continentaalstelsel bracht onzen handel te gevoelige slagen om opgewekt feest te vieren. In de Nieuwe Kerk werd in een toepasselijke rede een terugblik gegeven van de geschiedenis der Beurs, veel hoop op de toekomst kon de spreker echter niet geven. Spoediger dan gedacht werd, kwam met den val van Napoleon ook de uitkomst.

Nu rest mij van deze Beurs alleen nog den ondergang te melden. Reeds meermalen waren verzakkingen geconstateerd en tijdelijk verholpen. In 1825 werd de toestand zoo dreigend, dat de Raad besloot afdoende verbetering aan te brengen. In 1835 werd midden op den Dam een hulpbeurs opgericht, altijd den ouden stijl volgende met galerij en open middenvlak. Een jaar later werd de tijdelijke woning betrokken, en toen viel de Oude Beurs in sloopershanden.

Sic transit gloria mundi!

Wij allen hebben den onverkwikkelijken strijd over een beurskwestie beleefd, onze grootouders hebben, indien zij Amsterdammers waren, hetzelfde verdriet gekend. Wat al plannen! Wat al plaatsen, waarop men zich een beursgebouw dacht! Slechts een plan wil ik herdenken, omdat vorm en plaats mij zoo bizonder bekoorden. Cornelis Alewijn stelde zich een groot monumentaal gebouw achter het commandantshuis voor, het front gekeerd naar het Koninklijk Paleis, maar hoewel het plan vele verdedigers vond, de gemeenteraad oordeelde dat de kosten te hoog waren, de vroede vaderen keken nu wel op 'n kleintje en tot straf bouwen wij thans twee beursen in één menschenleeftijd.

In 1840 was de Heer J. D. Zocher zoo fortuinlijk een plan in te dienen, dat op het stadhuis genade vond, waaruit onze tegenwoordige tweede Beurs gegroeid is. Men heeft het gebouw, als een negende wonder begroet.

De Korenbeurs.

De massa steen is er stellig voldoende voor. Veertien Ionische kolommen aan den ingang schragen een dak, dat zooveel steun niet noodig heeft en dertig Dorische zuilen omrijen de overdekte binnenzijde van het gebouw, dat met honderd metalen rosetten aan het plafond versierd is. Den 10den September genoot deze Beurs de eer, door koning Willem II geopend te worden, die verder van zijn Hooge belangstelling blijk gaf, door een bronzen Mercuriusbeeld ter versiering van de voorhal te schenken.

De opening van de Beurs werd, behalve met de gebruikelijke toespraken feestelijk gevierd in den stadsschouwburg. Het programma van dien openingsdag was met illuminatie en eenige officieele maaltijden compleet.

Als blijvend aandenken aan dezen dag werd een gedenkpenning geslagen, waarvoor Mr. Jer. de Vries eenige Latijnsche dichtregelen schiep, die door Dr. P. Scheltema als volgt vertaald zijn.

Terwijl de God Mercuur
Verheugd de Beurs aanschouwt, die voor zijn oog herrijst
Is 't Amstels Stedemaagd,
Die vriend'lijk hem den weg tot deez' zijn tempel wijst.

Een opsomming van alle ongeriefelijkheden, van alle misstanden, van tocht, koude, hitte, stank, ja, wat al niet, waaraan deze Beurs lijdt, is niet noodig, omdat alle kwalen reeds lang onbarmhartig blootgelegd zijn. Laat ons de oorzaak van de beursbelasting in vrede laten rusten, want aangenamer zal het zijn, nog even in het Oude-Amsterdam te vertoeven en u daar een gebouw aan te wijzen, dat in een artikel over de Beurs niet vergeten mag worden. Voor de Korenbeurs vraag ik nog even uwe aandacht.

In 't kort is haar geschiedenis de volgende. De koren- en zouthandelaren kwamen in de zestiende eeuw op het Damrak bij de Oude brug bijeen om hunne zaken af te doen. Groot was de overlast voor de omwonenden, vooral als het weder ongunstig was, want dan zochten de korenkoopers een schuilplaats onder de luifels. De stadsregeering wees den Oudezijdsvoorburgwal als vergaderplaats aan, maar de kooplieden verwierpen die plaats als ongeschikt en bleven waar zij waren, (1547), want het Stadsaccijnshuis en het Korenmetershuisje waren van het Damrak spoedig te bereiken.

Eindelijk in 1617 werden de handelaren en de Damrakkers verblijd door de stichting van de Korenbeurs. Het bekende beursmodel werd oók toegepast, maar veel minder kostbaar uitgevoerd, dan met de Groote Beurs. Een langwerpig vierkant plein, waarvan drie zijden met gallerijen omgeven waren. De gallerijen werden geschraagd door twee en vijftig houten pilaren. De overdekte ruimte diende voor de plaatsing van zitbanken en beschutte thans de vele kastjes langs den wand, waarin het monsterkoren bewaard werd.

De orde werd gehandhaafd door den „opziender van de Koorenbeurs", die een zeer winstgevende betrekking had, want behalve de huur der kastjes en banken, hem als salaris toegekend, mocht hij het gestorte monsterkoren verzamelen en verkoopen.

Menigeen zal zich deze Beurs nog herinneren, geheel volgens de plaat, behalve het hek aan de straatzijde, dat later de open ruimte afsloot.

Met de demping van het Damrak, moest de Korenbeurs plaats maken. De Groote- of Koopmansbeurs kreeg een leelijke uitwas aan de Damrakzijde, als hulpbeurs voor den Korenhandel en de Korenbeurs werd gesloopt.

„Ten slotte nog een en ander over de Nieuwe Beurs.

De Beurs aan den Dam, lag zooals weldra bleek, minder gunstig. Door den Zuidwesten wind, die over het plein door de geheel open Ionische portiek gierde, kon men het op de Beurs soms niet uithouden.

In 1848 werd daarom het middenplein overdekt.

In 1867 rees het denkbeeld de Beurs te verbouwen, omdat de Regeering het plan had op het tot aan de Oudebrug te

dempen Damrak een Rijkstelegraafkantoor te plaatsen.

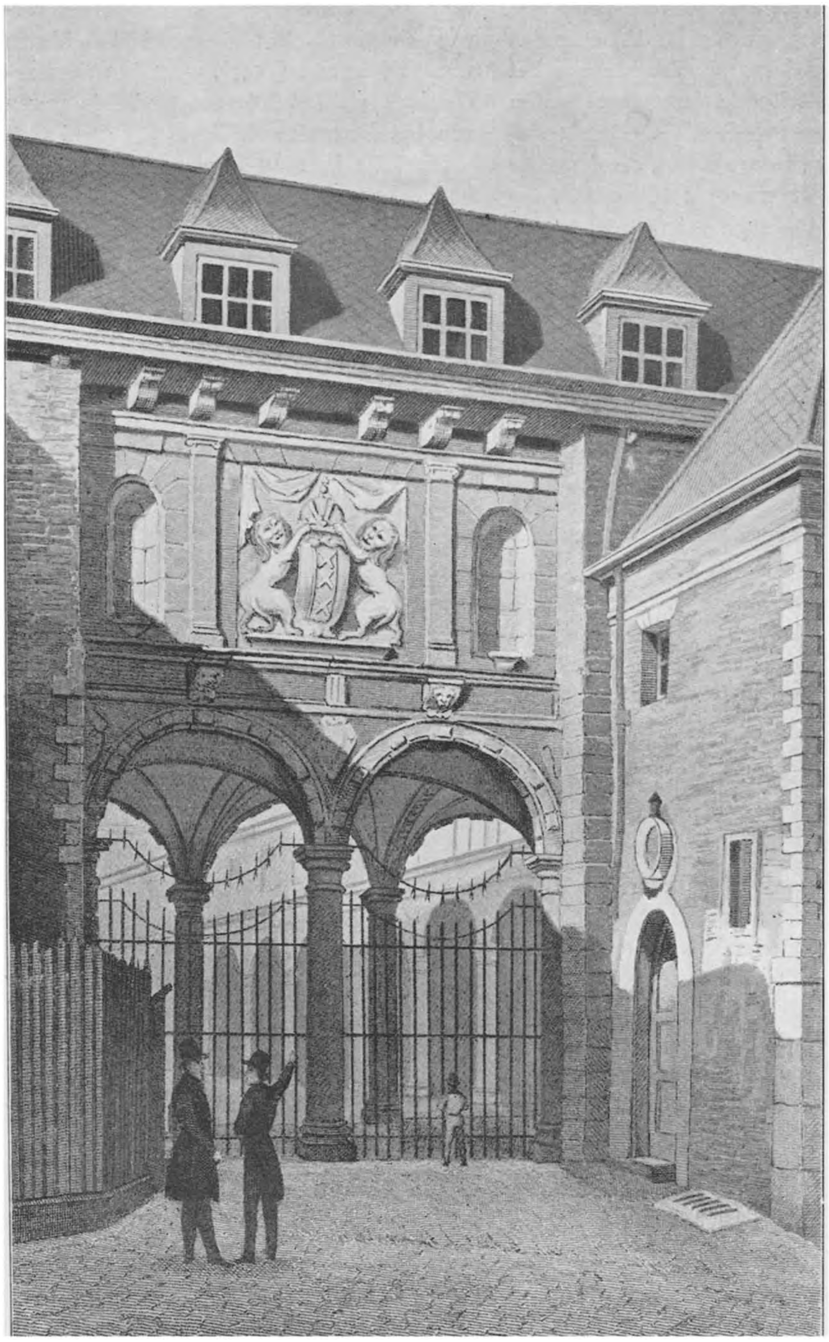

...„Boven den breeden ingang prijkte een groot Amsterdamsch wapen."

Tot in 1873 bleef de zaak echter rusten. In dit jaar werd de wensch geopperd het koninklijk Paleis op den Dam weer tot Raadshuis in te richten. De ingenieur A. S. van Gendt stelde voor het Prinsenhof te sloopen en daar de nieuwe Beurs te bouwen. De Koning wilde echter het oude Stadhuis als Paleis blijven gebruiken. In 1879 verzochten eenige Amsterdamsche ingezetenen een Beurs te mogen bouwen en te exploiteeren en wel op het te dempen Damrak. De Raad weigerde echter de exploitatie aan particulieren af te staan en wilde zelf de nieuwe Beurs bouwen. In 1883 zag dan ook een concept-

programma voor een prijsvraag het licht. Niet minder dan 199 ontwerpen kwamen hierop in, welke teekeningen alle in een paar lokalen van het Rijks-museum geexposeerd werden. De inzenders van vijf ontwerpen werden aan den beslissenden wedstrijd toegelaten. In 't begin van Juni 1885 werden de plannen voor 't publiek tentoongesteld.

De beoordeelaars verklaarden het ontwerp „Y", van den architect Cordonnier te Rijssel, als het beste wat de opstanden betreft, doch achtten dat het ontwerp „In hoc signo floresco", van de architecten Groll en Ohmann te Weenen, een beteren plattegrond had.

Doch nu deed zich het merkwaardig geval voor dat de architect A. C. Godefroy de ontdekking deed, dat in het plan van den heer Cordonnier de voornaamste gevel een copie was van het in 1605 gebouwde raadhuis te La Rochelle, terwijl in de *Deutsche Bauzeitung* onthullingen werden gedaan omtrent het ontwerp der heeren Groll en Ohmann. Dit blad zeide: „Algemeen werd als de vervaardiger de Nederlander J. F. Groll genoemd, die daarom zeer gevierd werd. Ondertusschen bleek, dat de heer Groll zich van een ander, den heer F. Ohmann, hem door Dombauwmeister Schmidt te Weenen gezonden, voor het maken der plannen had bediend."

Niettegenstaande dit gaven B. en W. van Amsterdam gevolg aan het verlangen van den Raad, om ingelicht te worden omtrent de kosten van de twee in de eerste plaats bekroonde ontwerpen.

Aan den heer A. W. Weissman werd opgedragen eene begrooting voor ieder der ontwerpen te maken. Die begrootingen overschreden verre het gestelde bedrag.

Daarom werden de ontwerpers uitgenoodigd voorstellen tot bezuiniging te doen, waardoor de geraamde cijfers tot *f* 2.017.753 voor „Y" en tot *f* 1.725.442 voor „In hoc signo floresco" konden teruggebracht worden.

De Raad besloot, in zijn zitting van 6 Januari 1886, de uitgeloofde prijzen [1] uit te reiken; doch de beoordeelaars kregen van verscheidene sprekers heel wat te hooren. De Raad besloot verder, dat B. en W. zich niet behoefden gebonden te achten een dier ontwerpen te doen uitvoeren.

In het jaar 1886 bleef de Beursvraag rusten.

Burgemeesters en Wethouders besloten een nieuw ontwerp te laten maken, waarvoor A. W. Weissman, in het begin van 1887, de opdracht ontving.

Nadat het gemaakt ontwerp de goedkeuring van de verschillende commissiën had verworven, dienden Burgemeester en Wethouders 3 Mei 1887 een voordracht in, strekkende om over te gaan tot den bouw eener Koopmansbeurs op het gedempte Damrak, overeenkomstig de gemaakte plannen en daarvoor een bedrag van *f* 1.800.000 beschikbaar te stellen. Als jaarlijksche opbrengst der Beurs werd een bedrag van *f* 110.006 geraamd.

Deze voordracht deed een storm opsteken; vooral door de beoefenaars der bouwkunst werd geprotesteerd tegen het ontwerp.

In de vergadering van 29 Febr. 1888 werd met 22 tegen 14 stemmen ten slotte een motie aangenomen om in te trekken het genomen raadsbesluit, voor zoover dit het gedempte Damrak aanwijst voor den bouw eener nieuwe Beurs.

Nu trad een tijdperk van rust in. In 1891 kwam de zaak weer in behandeling.

Toen verklaarde de Vereeniging voor den Effectenhandel, dat zij, als er geene nieuwe Beurs gebouwd werd, er zelf een, voor haar eigen behoeften ingericht, zou stichten.

Burgemeester en Wethouders, voor een scheiding bevreesd, voerden onderhandelingen met de Vereenigingen en brachten daarover in de Raadsvergadering van 30 Januari verslag uit. Zij bevalen aan, de Beurs te stichten op het reeds gedempte

[1] Het gezamenlijk bedrag der prijzen beliep bijna *f* 40.000. Met de kosten, aan de ontvangst der beoordeelaars verbonden, hun honoraria, enz., is het bedrag, dat voor de prijsvraag werd uitgegeven, geklommen tot dicht bij de de *f* 70.000.

of zoo noodig verder aan te plempen deel van het Damrak, doch vonden veel bestrij-

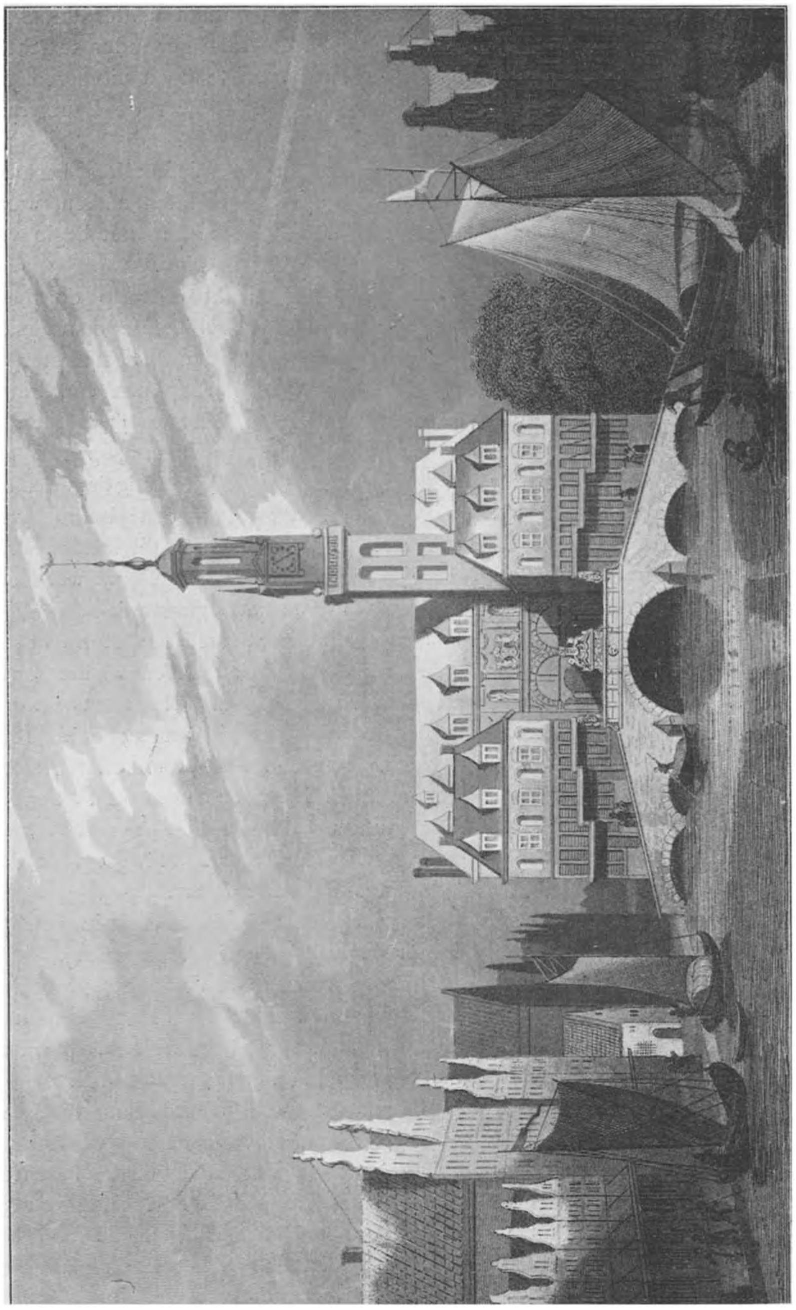

De achterzijde der 1e oude Beurs in 1613.

ding. Ten slotte werd een door den heer Van den Wall Bake gestelde motie met 17 tegen 15 stemmen aangenomen, luidende:

„zoodanig bedrag, als vereischt wordt, beschikbaar te stellen voor een Beurs, op een door onteigening open terrein van het Damrak.

Maar in de Raadszitting van 25 Februari 1891 werd door verschillende sprekers voor andere plannen een lans gebroken.

De bekende restaurateur A. W. Krasnapolsky had reeds in 1887 door den architect Jan Springer een ontwerp laten maken, om de Beurs te plaatsen tegenover zijn wijdvermaarde inrichting aan de Warmoesstraat, tusschen de Vischsteeg en de Papenbrugsteeg. De eigenaar van het Bible-Hôtel daarentegen, W. P. Werker, had het plan de Beurs te plaatsen aan de Warmoesstraat, tusschen zijn logement en de Oudebrugsteeg. En de ingenieur A. L. van Gendt had een plan gemaakt, om de Beurs

te plaatsen aan de latere Raadhuisstraat, tusschen de Heeren- en Keizersgracht.

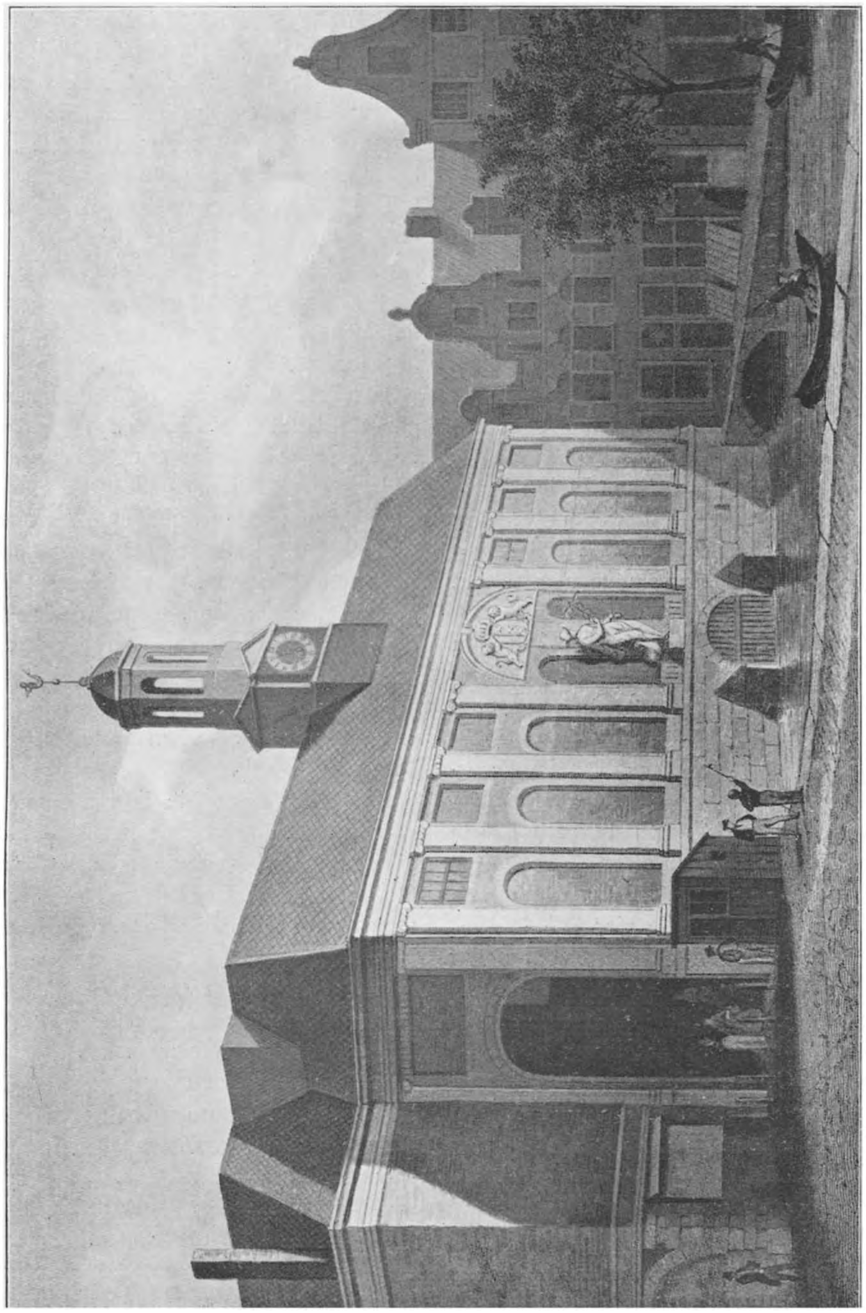

De achterzijde der 1e oude Beurs na 1670.

Ieder der plannen had zijn verdedigers. Eindelijk bracht de Voorzitter ze in stemming. Zoolang geen der vier de volstrekte meerderheid verworven zou hebben, zou bij opvolgende stemmingen telkens dat plan geacht worden verworpen te zijn, dat de minste stemmen verkreeg en herstemming zou plaats hebben over de overblijvenden.

Het plan van B. en W. kreeg 11, het plan-Van Gendt 12, het plan-W. P. Werker 13 stemmen, terwijl het plan-Krasnapolsky geen enkele stem behaalde. Bij de tweede stemming kreeg het plan-W. P. W. 19, het plan-Van Gendt 16 stemmen. Ten slotte werd het plan-W. P. W. in stemming gebracht en aangenomen met 25 tegen 13 stemmen.

Er was dus besloten, de Beurs te bouwen aan het Damrak, op een door onteigening te verkrijgen open terrein, tusschen de Oudebrugsteeg en het Bible-Hôtel.

In het begin van 1893 gaf de heer Dr. P. J. H. Cuypers, lid van den Gemeenteraad, zijn medeleden in overweging, de Beurs te plaatsen tegenover het Centraalstation.

Dit plan vond geen steun. In het begin van 1894 trachten de bewoners van het Damrak den Raad te bewegen, een gewijzigd plan-Krasnapolsky aan te nemen. Dit had ook al geen succes.

Verschillende Raadszittingen volgden nu waarin men echter tot geen resultaat kwam. De oplossing kwam eerst in 't najaar van 1896.

De thans geopende Beurs van den Bouwmeester H. P. Berlage, vereenigt feitelijk in zich vier „beurzen". Zij bevat n.l. een Goederen-, een Graan-, een Effecten- en ten slotte een Schippersbeurs, welke laatste de kleinste is van de vier.

De Goederenbeurs is uit den aard der zaak de voornaamste en hierdoor de grootste wat afmetingen betreft. Hier toch wordt alles verhandeld wat niet direct onder de rubrieken: Graan, Effecten of Schipperij valt te rangschikken. Deze zaal is van reusachtige afmeting; wij weten niet of in ons land een grootere van een enkele overspanning gevonden wordt. Grenzend onmiddellijk aan den hoofdingang, is zij de eerste die men na het binnenkomen betreedt; men ziet zich op eenmaal verplaatst in een enorme ruimte. Deze ruimte wordt overdekt door een ijzeren zadeldak, welk dak gedragen wordt door halfcirkelvormige spanten, die op hun beurt weer worden gedragen door steunbeeren, die zich oprichten van uit de granieten zuilen op den grond.

Evenals de meeste Beurszalen ontvangt deze zaal haar licht van uit de kap. Achter de door bogen onderbroken zijmuren bevinden zich de gaanderijen, die toegang geven tot de kantoren, welke bestemd zijn om aan de handelaars te worden verhuurd.

Deze zaal, ruim verlicht als zij is door een kalm en helder licht, in hoofdzaak gebouwd van licht zalmkleurigen baksteen met draagdeelen van zandsteen en graniet, maakt door hare flinke verhoudingen, een krachtigen, degelijken indruk.

Vanuit de Goederenbeurs rechts verder gaande komt men in de zoogenaamden „Doorgang"; gelegen tusschen Goederen-, Graan- en Effectenbeurs. Aan dezen doorgang grenzen de verschillende verzendingsinrichtingen, zooals de Intercommunale en Stedelijke Telefoon, het Telegraafbureau, de bodenkamers enz. Gemakkelijk van uit de verschillende beurszalen bereikbaar, is deze ligging zeer gelukkig; alleen het licht laat in sommige der aangrenzende dienstvertrekken te wenschen over, hetgeen te bejammeren valt.

Dit doorgangszaaltje is van aangename, compacte verhoudingen; het bezit niet het „uitgedrevene" van de zijkanten van de Goederenbeurs; hoewel veel minder groot van afmetingen dan de aangrenzende zalen, is het geenszins het minste en het beste van alles, de Graanbeurs misschien uitgezonderd, wat de rangschikking der baksteenkleurschakeeringen betreft.

Links van dezen doorgang ligt de Graanbeurs. Een vierkante ruimte, ook in hoogte. Rechte ijzeren gebinten dragen de kap: een zoogenaamd Shed-dak. Dit is een dak, speciaal geconstrueerd met het doel uitsluitend Noorderlicht toe te laten. Het zonlicht is den toegang tot deze zaal absoluut ontzegd, hetgeen om practische redenen noodzakelijk was; het zonlicht n.l. deelt zijn gloed mee aan het graan, hetgeen de beoordeeling van de qualiteit belemmert.

Om dezelfde reden ook zijn de muren

hier van zeer licht gekleurden baksteen.

Deze zaal is slechts aan eene zijde door gaanderijen geflankeerd, de andere lange wand is geheel vlak, zonder eenige onderbreking. Symmetrisch in den eigenlijken zin is zij dus niet, hare verhoudingen zijn echter goed; en vooral werkt ook hier de kleur mee tot een goed geheel.

Dit laatste is te aangenamer op te merken, daar een absoluut zuiver kleurgevoel niet tot de best ontwikkelde eigenschappen van den architect van de Beurs behoort, zegt de heer Walenkamp in *De Amsterdammer*. Veel zalen toch, die in opzet iets beters beloofden, zijn na het schilderen en ornamenteeren, vooral van het ijzerwerk, er niet beter op geworden. Wat kleur aangaat is van vier zalen de Effectenbeurs de minst geslaagde. Het koele blauw der spanten is in onaangenaam contrast met de

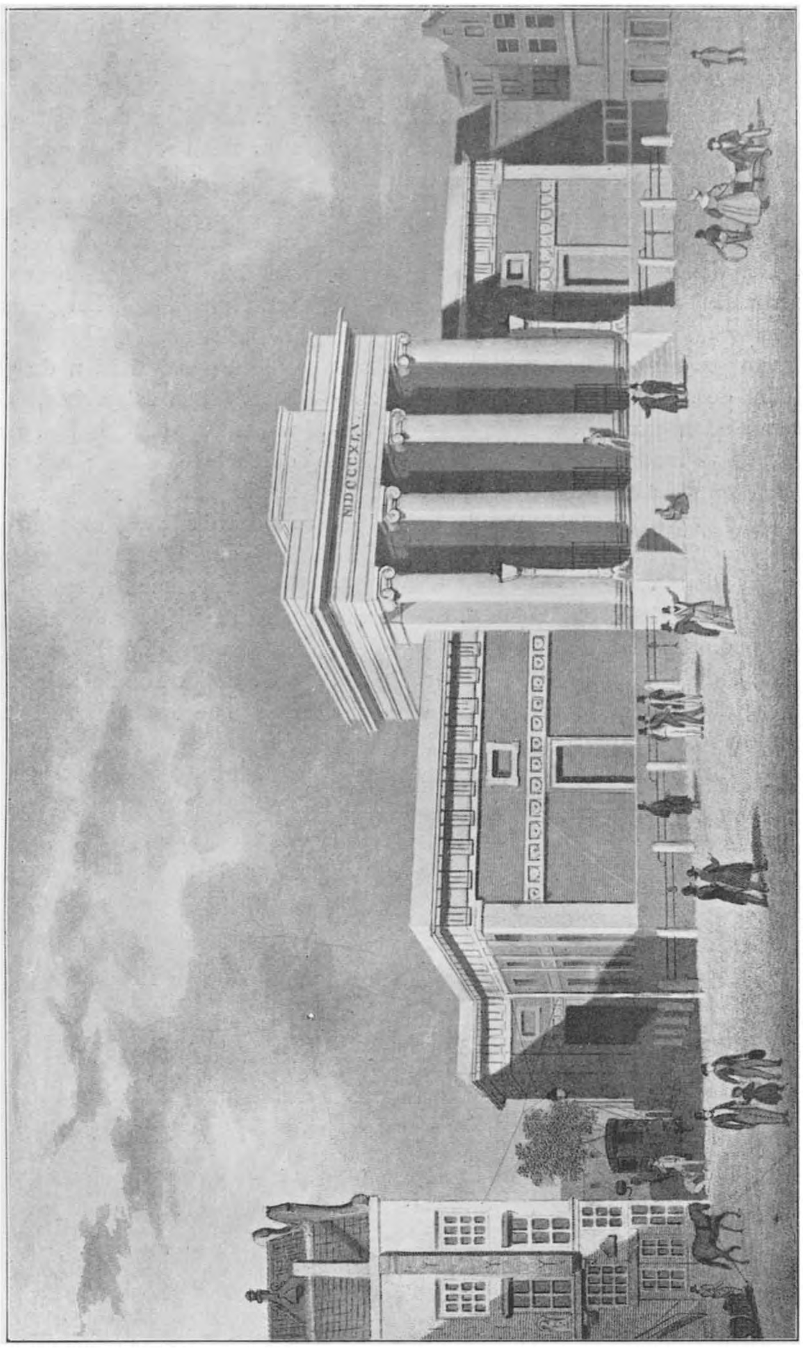

De voorzijde der 2e Beurs.

stroken paars glas daarboven, terwijl het verder de kleur van den baksteen doodslaat

doordat zijn hard effect niet past bij de kalme kleur van den steen. Men zou niet zeggen dat dit dezelfde steen was als van de Goederenbeurs, hetgeen een goed voorbeeld geeft hoe kleuren elkaar kunnen opwekken, verlevendigen of dooden.

Het versieringsmotief der ijzerconstructies, is gelijk in de meeste andere zalen, evenals de verdere versieringen in 't algemeen uiterst oppervlakkig: hier was de ornamentspuit in volle werking.

De vierde groote zaal is de Schippersbeurs. Zij is gelegen tusschen Graan- en Goederenbeurs en door open ijzeren hekken er van gescheiden. Deze inrichting is gemaakt opdat de schippers met de kooplieden zouden kunnen spreken, zonder daarvoor toegelaten te moeten worden in de respectieve zalen voor de handelaars bestemd.

Deze zaal is praktisch de minst geslaagde. Zij is het slechtst verlicht en maakt den indruk van een oud-gothische klooster- of stadhuiszaal. Slecht van verhoudingen is zij echter niet. Integendeel.

Zijn deze vier zalen de voornaamste, er zijn nog een groot aantal andere die eveneens bespreking verdienden. De Beurs n.l. herbergt naast de hier opgesomde zalen en hare ter verhuring bestemde kantoren en dienstvertrekken, verschillende vergaderzalen, als daar zijn: vergaderzaal voor den graanhandel, voor den effectenhandel, verscheidene kleine bestuurszalen, een veiling-, een tijdingzaal, een café, en ten slotte de groote zaal van de Kamer van Koophandel: het pièce de resistance" van alle kleinere zalen van het gebouw.

De laatste is boven den hoofdingang gelegen, zij bevindt zich achter het groote raam van den voorgevel; gelijk men weet zal Der Kinderen haar decoreeren; deze artist maakt ook het gebrandschilderd glas in het raam.

Met opzet werden de gevels van het gebouw noch besproken, noch beschreven, want onmogelijk is het, nu reeds een billijk oordeel te vellen; wij verkeeren in hetzelfde geval als bij een nieuw ingevoerd modeartikel: wij moeten eerst wennen aan het ongewone om daarna de artistieke waarde te kunnen vaststellen.

Laat mij de hoop uitspreken, dat de afbeeldingen den Lezer genoeg zeggen en ook, dat de Handel moge bloeien en groeien in zijn nieuwen Tempel, tot voorspoed van Amsterdam en tot welzijn van geheel Nederland.

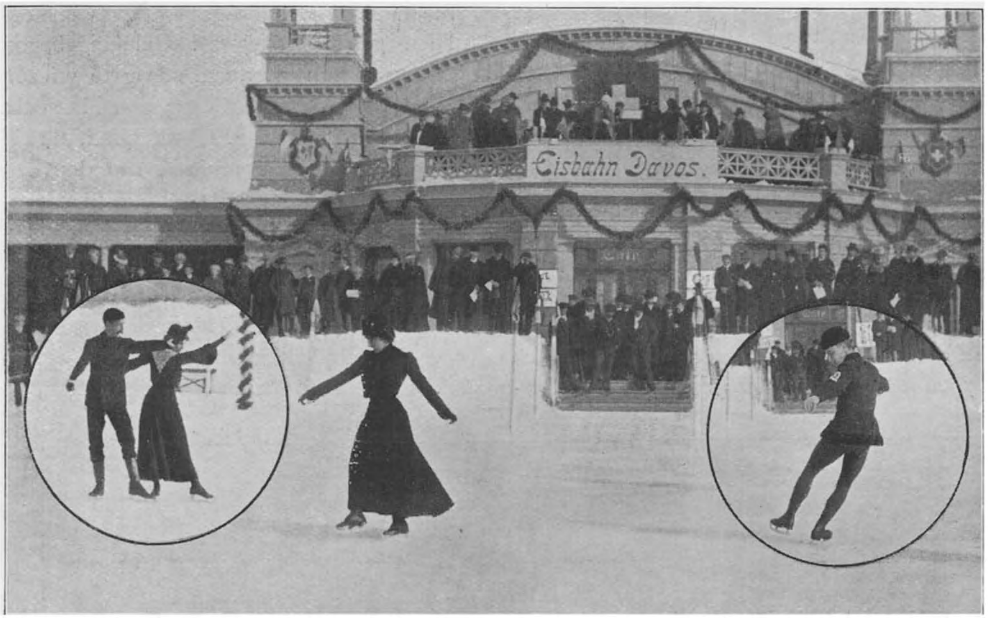

Mr. en Mrs. Syers. Mrs. Syers, 2e prijs schoonrijden. Salchow, 1e prijs schoonrijden.

WINTERSPORT IN DAVOS

DOOR M. M.

Davos, dat reeds geruimen tijd als winterkurort voor longlijders een enorme vermaardheid bezit, is behalve dat in de laatste jaren een van de belangrijkste centra voor wintersport geworden. Steeds grooter wordt het aantal van hen die voor den geheelen winter of een deel ervan hier naar toe komen, uitsluitend om zich te vermaken met schaatsenrijden, tobogganning, ski-loopen. Dit seizoen heeft voor de schaatsenrijders een prettige bijzonderheid opgeleverd. Gewoonlijk is n.l. van rijden op het Davoser meer geen sprake, daar het ijs al heel gauw door de sneeuw bedorven wordt. Doch dit jaar kwam de sneeuw buitengewoon laat, en zoo had het meer ongestoorde gelegenheid toe te vriezen, zóó prachtig als een op dit punt ook nog zoo verwende Hollander het zich maar denken kan. Geen wonder dat de allermeesten de kunstbaan in Davos-Platz negeerden en gingen rijden op de groote, ruime ijsvlakte aan den voet van den Seehorn. Daar deze nogal afgelegen is ging men er veelal heen in en op de omnibussen der hotels en nam men vaak ook de lunch mee, in groote manden. Ook de Davoser jeugd maakte van deze kostelooze gelegenheid tot rijden een gretig gebruik. Maar toen eindelijk in de tweede helft van December de eerste groote massa's sneeuw gevallen waren, was het uit met deze pret, daar het in orde houden van die vlakte veel te kostbaar zou zijn. Men moest zich dus verder vergenoegen met de kunstbaan in Davos-Platz. Vanaf de promenade lijkt deze wel een beetje klein, doch van dichtbij valt de grootte erg mee. Hier heeft men steeds prachtig mooi ijs. Vooreerst wordt 's morgens de sneeuw, die eventueel 's nachts gevallen is, door talrijke mannetjes met schaven en bezems zorgvuldig verwijderd. En daar men hier bijna voortdurend iederen nacht op flinke vorst kan rekenen, wordt de geheele baan, als

ze minder goed begint te worden, 's middags om 4 uur eenvoudig even met een dun laagje water bedekt en is dus den volgenden morgen weer keurig in orde. Door deze gunstige omstandigheden is Davos een eenige oefenplaats voor hard- en schoonrijden; dit jaar waren er echter niet bijzonder veel deelnemers voor de verschillende internationale wedstrijden, waarschijnlijk om dat de kampioenschappen niet hier, doch in St. Petersburg verreden werden. Toch waren 17 en 18 Januari heel inteiessante en aartrainen geen sprake was. Gelukkig begon het nog bijtijds normaal stevig te vriezen en op de dagen van de races was het echt Davoserweer, d. w. z. lekker koud, terwijl de zon er op het midden van den dag goed voor zorgde dat de talrijke toeschouwers het niet te koud hadden en tegelijkertijd de omstandigheden voor de vele photographen zoo gunstig mogelijk maakte. Ook het ijs was weer in uitstekenden toestand, voor de Hollanders misschien wel wat te glad en te hard; want zulk ijs hadden ze

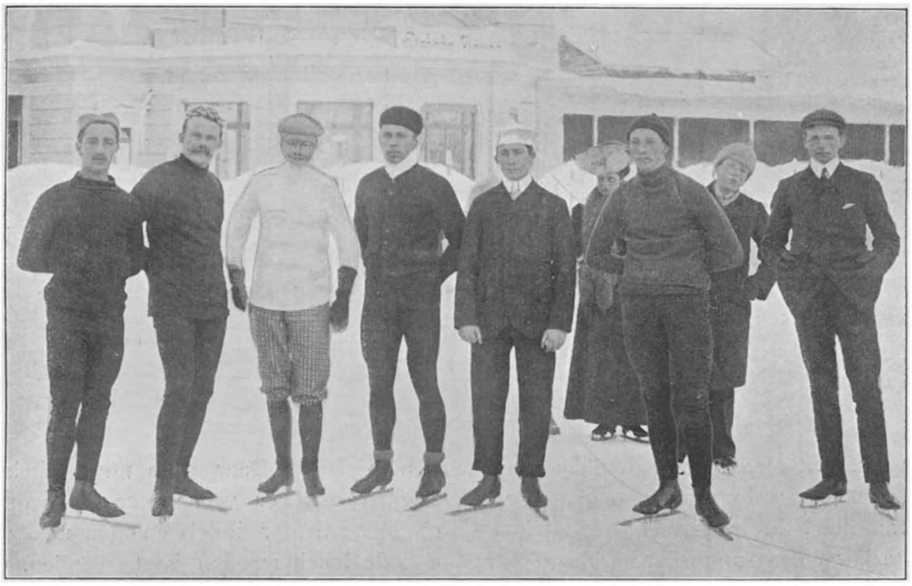

De Koning. Bezemer. Gundersen. Bouma.
De deelnemers van de schaatsenwedstrijden te Davos.

dige dagen, vooral voor de Hollanders, daar drie onzer landgenooten meedongen, B. Bezemer, A. Bouma en C. C. J. de Koning. Behalve deze rijders waren er nog een aantal Hollanders voor de races overgekomen, deels om in de jury zitting te nemen, deels alleen uit belangstelling. Ik geloof dat deze heeren, die natuurlijk niet dadelijk den volgenden dag weer vertrokken, van Davos wel eenige vroolijke herinneringen zullen meegenomen hebben. In het begin van de week zag het er met het weer treurig uit. Door de dooi was enkele dagen het ijs zoo slecht dat van behoorlijk hier slechts enkele dagen en in Holland waarschijnlijk wel nooit gehad. Het begin van den eersten dag was voor hen dan ook lang niet gelukkig. De twee eersten die voor de 500 M. reden waren Bouma en De Koning. De laatste gleed uit in de eerste tocht, waardoor zijn tijd niet fraai werd (58 $^1/_5$). de eerste echter viel in de tweede bocht en bezeerde zich zoodanig dat hij voor dien dag buiten gevecht was gesteld. Eerste voor de 500 M. was de Noor R. Gundersen, die reeds een meerjarige raceloopbaan achter zich had en ontegenzeggelijk niet alleen het snelst, doch ook in den

mooisten stijl reed. Zijn tijd was $47\,{}^{2}/_{5}$. Het gelukte hem dus niet om, zooals hij gehoopt had, het wereldrecord van P. Oestlund, $45\,{}^{1}/_{5}$ (Davos 1900) te slaan. Een poging die hij eenige dagen later hiertoe aanwendde mislukte ook. Hoewel door 't lot aangewezen om alleen te rijden werd Manno uit Budapest tweede in $49\,{}^{1}/_{5}$. Zoo als verwacht werd won Gundersen ook de 5000 M. race; tijd $9{,}13\,{}^{1}/_{5}$; dit is dus vrij ver buiten het, trouwens bijzonder schitterende record van Jaap Eden, $8.37\,{}^{3}/_{5}$ (Hannov 1894). Tegen veler verwachting gelukte het aan De Koning de tweede plaats in te nemen, in $9.32\,{}^{3}/_{5}$. Ook over de 1500 M. werd Gundersen winnaar; tijd $2.32\,{}^{3}/_{5}$, wereldrecord P. Oestlund $2.22\,{}^{3}/_{5}$ (Davos 1900). Bouma, wiens been weer zoover beter

Gundersen.

Start 500 M. tusschen Gundersen en Bezemer. Gundersen in volle spurt.

was dat hij mee kon rijden, werd des ondanks èn hoewel hij alleen moest rijden tweede in 2.45 3/5. De 10.000 M. race, het laatste nummer van den tweeden dag, bracht een vreugdevolle verrassing. Ook hiervoor was Gundersen favoriet. Hij reed tegen Bouma; deze had het ongeluk zich een paar maal met de binnen- en buitenbocht te vergissen, zoodat hij helaas gedisqualificeerd moest worden.

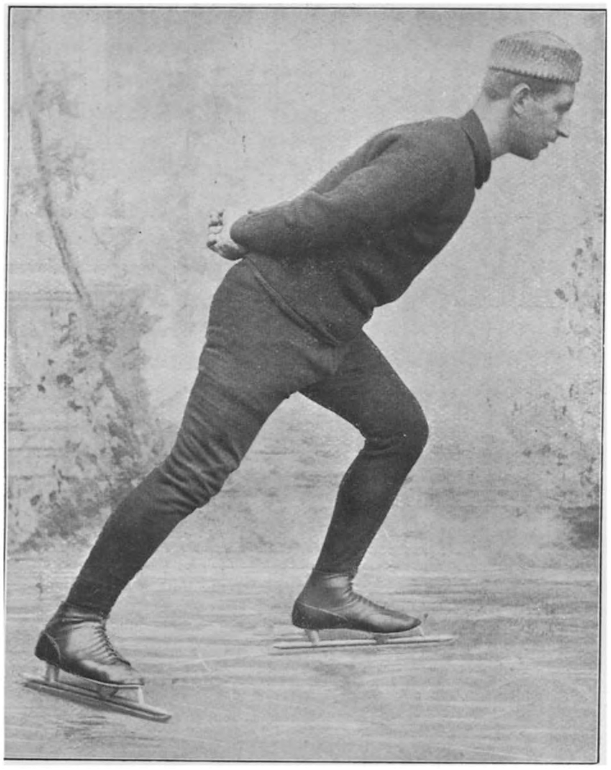

C. C. J. de Koning.

Gundersen gebruikte 19.14 3/5; wereldrecord P. Oestland 17.50 3/5 (Davos 1900). Toen reed De Koning tegen Stoppani, welke hij na ongeveer 17 ronden lapte; iets verder werd zijn tijd dezelfde als van Gundersen; hierdoor aangemoedigd spande hij voor het laatst nog eens alle krachten in, en het gelukte hem, onder daverend gejuich der toeschouwers, eerste te worden, in 19.7 4/5. Derde Bezemer in 19.47 4/5. Deze drie wakkere Hollanders hebben dus den eersten keer dat ze in Davos waren een allesbehalve slecht figuur gemaakt, vooral als men bedenkt dat het betrekkelijk nog juniores waren; voor de toekomst mag men veel van hen verwachten.

Niet minder belangrijk was het schoonrijden; wel waren hiervoor slechts 5 deelnemers, maar daar waren dan ook van de allerbeste uit geheel Europa bij. Niet dan na langdurig en moeitevol beraadslagen kende de jury den eersten prijs toe aan M. Salchow uit Stockholm, die verleden jaar in Londen het kampioenschap van Europa won, den tweeden prijs aan Mrs. Syers uit Londen. Wat Salchow liet zien was over het algemeen wel moeilijker en kunstiger, maar aan den anderen kant was het rijden van Mrs. Syers zoo lenig en zeker, was haar houding zoo buitengewoon gracelijk en bevallig, dat velen uit het publiek den eersten prijs nòg liever aan haar hadden gegund. Frau von Szabo en Herr Euler, beiden uit Weenen, deden niet mede aan den personeelen wedstrijd, doch vertoonden op beide dagen een paarrijden zoo bijzonder mooi als men het zich nauwelijks denken kan.

Behalve de groote ijsbaan is er nog een kleine Engelsche, de English Skating Rink, en een klein langwerpig baantje, waar Curling gespeeld wordt. Op de Rink oefenen zich steeds enkele Engelschen in hun eigenaardige, stijve, bijna hoekige manier van schoonrijden en verder wordt er twee middagen in de week bandy gespeeld. Dit is zoowel van dichtbij, als uit de verte van een of ander bergpad af alleraardigst om te zien. Een belangrijke bandy-match is er echter nog niet geweest. De Hollanders die even als den vorigen winter verwacht werden, konden helaas niet gemakkelijk een elftal bij elkaar krijgen, en ook tegen

San Moritz is nog niet gespeeld. Wel was er een Curling match om de Jackson Cup tegen een team uit San Moritz, dat even als het vorige jaar won. Curling is om te zien, heel wat minder aardig en levendig dan bandy en in 't begin is 't een heel vreemd gezicht de spelers, met hunne bezems het ijs zoo glad mogelijk vegend voor de glijdende Curling stones uit te zien springen. Het spel doet eenigszins aan kegelen denken doch schijnt veel lastiger te zijn.

zich voorbij de kleine stijging en is 3 à 4 K.M. van Klosters verwijderd. Verder zijn de uitzichten van den weg af buitengewoon mooi, doch hier merkt men, als men op een toboggan zit, door de groote vaart meestal niet veel van. In de drukke tijden gaat elken morgen om halftien een extra-trein uit Davos, die de „schlittelaarsters" en „schlittelaars" met de sleetjes naar Wolfgang brengt. Vandaar wordt naar beneden „gefahren" en de middagtrein brengt ze weer naar

Start 10.000 M. de Stoppani en De Koning.

De sneeuw had het ijs op het Davoser meer voor schaatsenrijden bedorven. Hiertegenover stond, dat, nu de gelegenheid was gegeven voor tobogganning en ski-loopen. Voor velen is dit laatste hier de belangrijkste sport. In de eerste dagen moest men zich vergenoegen met de kleinere baantjes, maar al gauw was de weg van Wolfgang naar Klosters in goede conditie. Deze is voor het doel werkelijk al heel mooi; hij is ongeveer 8 K.M. lang en daalt op een klein stukje na voortdurend, terwijl er aan interessante en moeilijke bochten geen gebrek is. De start voor de races bevindt

boven naar Wolfgang. Dan begint de pret opnieuw en de trein van 4 uur brengt allen weer terug naar Davos. Vooral het station Davos-Dorf is dan vaak een gezellig verzamelpunt. Op belangrijke race-dagen gaat de extra-trein met de toeschouwers door tot Klosters. Deze hebben dan juist goed den tijd om te wandelen naar een finish of naar de voorlaatste bocht, die nogal erg lastig is en daarom zeer interessant en heel spoedig komt dan de eerste toboggan of bobsleigh al naar beneden stuiven. Daar de weg smal is, loopt er steeds maar éen tegelijk. Het „Committee of the Davos To-

boggan Club" doet al zijn best om de animo onder de leden en de belangstelling van het publiek gaande te houden. Enorm groot is reeds het aantal kleinere en grootere die gehouden zijn ook voor kinderen; deze laatste waren meestal op de race die naast hotel Baol op de Promenade uitkomt. De eerste groote race van beteekenis was van Symonds Cup, en had plaats den 7den Januari. De mededingers hiervoor mogen alleen maar de Zwitsersche toboggan, ook bobsleigh-races. Bobsleighs in vaart zijn ook werkelijk nog veel aardiger om te zien dan kleine toboggans. Een bobsleigh is een lange en zware toboggan, die bemand wordt door 4 à 6, soms nog meer personen; het voorste deel van het onderstel is draaibaar en wordt door den stuurman, door middel van stevige touwen met handvatsels, die om katrollen loopen, bestuurd; de achterman hanteert een zware rem met sterke ijzeren tanden, die in den weg vervaarlijke

Frau Von Szabo en Herr Euler, (dansende).

schlitter genaamd, gebruiken. Evenals het vorige jaar werd de cup door een Zwitser uit Klosters gewonnen, P. Allemann in 5.49. De andere wisselprijzen, waar in de volgende dagen en weken om gestreden werd, met winners voor dit jaar, zijn: Ladies Bowl, Mrs. Furse, Davos, 5.28; Symonds Shield, Mr. J. A. Bott, Arosa, 5.3; Freemann's Trophy, Fräulein Allemann, Klosters, 6.26; Guthrie Cup Mr. E. Gwynne Evans, Davos, 5.27, 6.19, 6.14. Voor al deze races was, ook wat de toeschouwers betreft, steeds vrij veel belangstelling, hoewel niet in zoo groote mate als voor de gaten en kuilen maken kan. Bij de meeste bochten is het sturen van den stuurman niet voldoende, maar moet de geheele verdere bemanning zoo ver mogelijk naar den binnenkant buigen; hierbij slieren ze zelfs vaak met hunne armen en bovenlijven geheel over de sneeuw. Als het op een dag van een bobsleigh-race goed weer was, en gelukkig kwam dit nogal dikwijls zoo uit, dan was het aantal toeschouwers steeds zoo groot, dat velen een plaats moesten zoeken op de open goederenwagens, tusschen en op bobs en toboggans. Eigenlijk waren deze plaatsen veel prettiger dan die in de

coupé's: vooreerst veel frisscher en ten tweede kon men van daar de prachtige

Curling spelen op het Davoser-meer.

route naar Klosters veel beter zien. Na eenige club-races om de eer, werd die om

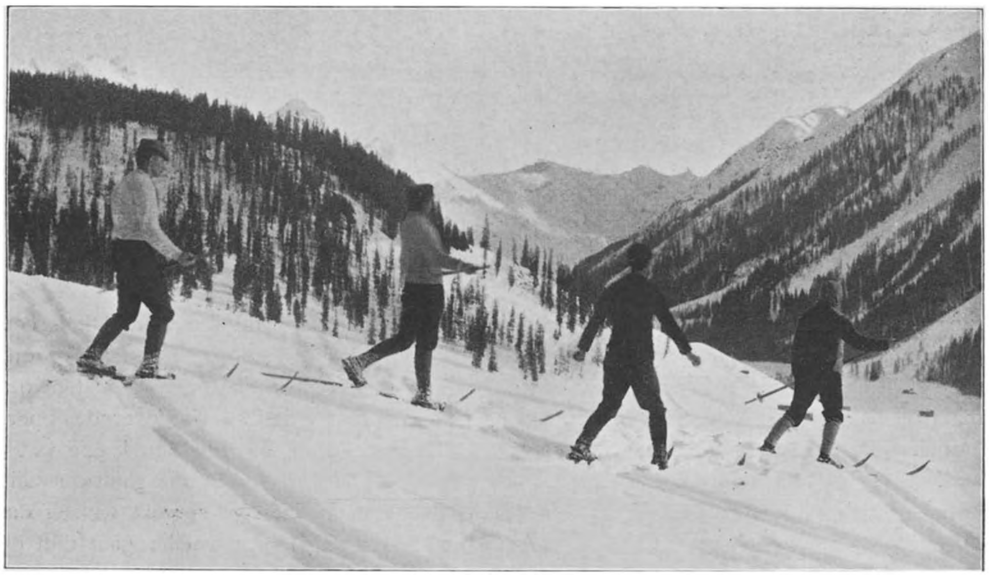

Ski-race over 10 K.M. (de tweede is Hunger, de winner).

de Manchester Bowl gehouden; deze werd gewonnen door dezelfde „crew" als het vorige jaar, Brittannia I uit Arosa, stuurman J. Johnston. Tijd 5.15. Tweede was Brittannia II, ook uit Arosa, stuurman Spence, in 5.18. Deze uitslag was heel niet naar den zin van de drie Fransche bemanningen, die vast gedacht hadden dat een van hen

het zou winnen. Als ze ook niet zoo'n pret gehad hadden (de eene verloor de rem, van de andere raakte het stuurtoestel in het ongereede) was daar ook veel kans op geweest. Maar ze wisten raad en bedachten een list; vlug werd een lijst gemaakt en in een dag was door de Fransche kolonie een som bij elkaar gebracht, waarvoor een geheel nieuwe beker kon worden gekocht. Deze werd aan het Comittee of the D. T. C. aangeboden, dat toen wel weer een nieuwe race moest uitschrijven. Dezen keer waren de Franschen gelukkiger; wel konden de twee Brittannia's uit Arosa niet meedoen, maar la Borube, stuurman J. Mèrot, won in denzelfden tijd dien Brittannia I gemaakt had, 5.15. No. 2 was ook een Fransche bob, la Vadrouille, stuurman F. Hollande, in 5.16.

Bobs worden ook vaak gedeeltelijk en zelfs wel eens geheel bemand door ladies. Dit is veel aardiger om te zien dan wanneer zij op een lage Amerikaansche toboggan naar beneden komen stuiven. Sommige doen dit in een half zittende houding en dan gaat het nog, maar de meeste liggen geheel voorover. Zulk een lady-tobogganner levert, vooral wanneer de weg door veel gaten en kuilen slecht en hobbelig is, meestal geen sierlijk en schilderachtig schouwspel op; en het is niet altijd tot haar genoegen als dit met een snap-shot op de alomtegenwoordige films of platen wordt opgevangen.

Verder wordt de toboggansport ook nog beoefend op de Ice Run. Dit is een kunstmatig aangelegde baan in Davos-Dorf, achter het Neue Sanatorium, aan den voet van de beide Schiahornen; over de oppervlakte wordt af en toe een laagje water gegooid dat tot een mooie gladde smalle ijsvlakte bevriest. Het spreekt vanzelf dat het hierop heel wat sneller gaat dan op sneeuw. Wegens de groote vaart is het noodig dat de buitenbochten worden opgehoogd tot een schuine sneeuwwal, die eveneens met een laagje ijs bedekt is. De bochten waar de zon gedurende een groot

Deelnemers aan de tobogganrace om de Symonds Cup.

gedeelte van den dag direct op staat te bakken, worden door groote zeildoeken voor smelting bewaard. Deze Run is meen ik op dezelfde wijze gemaakt, als die in San Moritz, welke echter langer is, die in Davos is een kleine 500 M. Tot nog toe is dit jaar een van de snelste tijden gemaakt door Miss J. Marsland, een meisje van ongeveer 14 jaar. Deze deed de baan eenmaal in

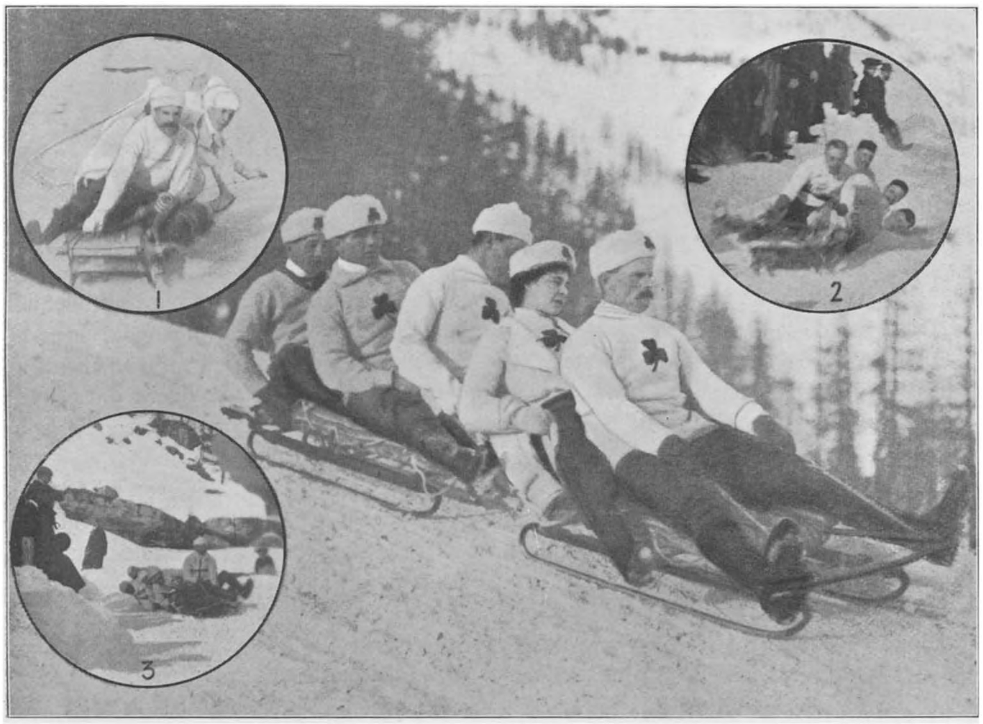

Bobsleigh uit Arosa op het rechte einde naar beneden gaande.
1. White rabbit, Davoser Bobsleigh. 2. Brittannia I uit Arosa, de bobsleigh die de Manchester Bowl won. 3. La Vadrouille, de Fransche bobsleigh uit Davos, die in de race om de Cup de France No. 2 werd.

$32\ ^4/_5$ sec. De allerkortste tijd van dit jaar ($31\ ^2/_5$ sec.) is gemaakt door Mr. Dremmer. Bij de laatste race, toen de Run al veel minder goed was, was de beste tijd $41\ ^3/_5$ sec. Dit is de niet geringe gemiddelde snelheid van 40 à 60 K.M. per uur.

Ski-loopen is een tak van sport die hier nog niet zoo heel veel beoefend wordt. Toch wordt er al veel meer aan gedaan dan eenige jaren geleden. Dit was aanleiding dat tegen half Februari Ski-races werden uitgeschreven, die ongelukkigerwijze geen erg groot succes hadden. Op den morgen van den eersten dag werd een race over ± 10 K.M. gehouden, die gewonnen werd door een telegraaf-beambte uit Davos, Hunger, in 1 uur 29; 's middags kinderwedstrijden, die ook heel goed afliepen. Toen begon het echter te sneeuwen, zoodat Zondag het terrein te slecht was. Den volgenden Zondag had het leelijk gedooid en toen eindelijk in de week daaraanvolgend de Jumping Competition gehouden werd, was de sneeuw nog zoo slecht, dat de meesten het er niet zonder val afbrachten. 't Is te hopen, dat ook door meerdere deelneming de wedstrijden in deze voor een bergland zoo bijzonder belangrijke sport, in volgende jaren meer succes zullen hebben.

Davos-Dorf, 4 Maart 1903.

MILLY

DOOR

ELISABETH PILKINGTON.

„Milly, Milly, waar zit je toch?"

„Hier! In de zolder-slaapkamer."

De deur vloog open en de oudste Miss Willis sprong naar binnen.

„Hier zijt gij dus, Milly! Ik heb overal naar je rondgekeken. Juffrouw Briggs is er en de verkoop is in vollen gang."

„O! Molly, ik hoop toch niet dat gij mij noodig hebt. Ik haat dat verkoopen van goed. Waarom kunnen wij die oude kleêren toch niet weggeven?"

„Maar lieve tijd!" riep Molly ongeduldig uit. „Hoe dikwijls zal ik nog moeten uitleggen dat wij ons onmogelijk de weelde kunnen veroorloven ze weg te schenken? Ik zou wel eens willen weten wie armer zijn kon dan wij? Met vaders armzalig traktement, tien kinderen en vrienden van goeden huize, die maar voortgaan ons bij zich te noodigen. Het zijn eigenlijk onze rijke bloedverwanten, die ons zoo arm maken. Ik wensch dikwijls dat onze lieve moeder niet zulk een voorname familie had gehad. Ik kon niet anders dan vader beklagen, toen deze uitnoodiging voor Kitty kwam, zoo vol zorgen zag hij er uit. Vijf pond, zeide hij, was de allerhoogste som, die hij mij af kon staan om een geschikten uitzet voor haar te koopen, en zij heeft zoo goed als *alles* noodig en *moet* een goeden mantel en rok en ook een avondtoilet hebben. Ik heb Dora overgehaald haar een *sortie* te leenen. Zij zal mijn nieuwe morgenjapon hebben en ik dacht dat gij haar wel uw in zilver gemonteerde borstels zoudt willen afstaan."

„O! zeker. Zij kan alles van mij krijgen."

„Maar zelfs dan nog zullen vijf pond niet toereikend zijn voor alles, en ik liet daarom juffrouw Briggs komen."

„Hoe staat het met den verkoop?" vroeg Milly, zich moeite gevende eenig belang in de zaak te toonen.

„Lang niet prachtig," zeide Miss Willis neêrgedrukt, plaats nemende op een met glanskatoen overdekten armstoel aan het voeteneinde van het bed, „Juffrouw Briggs is slecht gemutst en ik ben dwaas genoeg geweest Joice binnen te roepen, om alles neêr te schrijven en op te tellen, en nu stuurt zij de dingen in de war. Om te beginnen, liet zij zich ontvallen dat allerlei zaken van ons in huis gemaakt worden, wat juffrouw Briggs aanstonds veel minder deed bieden. Dan vindt zij er genoegen in zich allerlei grappige opmerkingen te veroorloven, om mij aan het lachen te krijgen. Ik hield juist een oude, leelijke neteldoeksche japon van mij op, toen zij op haar igenaardige rustige manier zeide:

„Is dat niet het toilet, Molly, dat gij aan hadt bij het huwelijk van graaf Bossdale, toen luitenant Seymour om uw hand vroeg?" Hoe boos ik ook was, barstte ik in lachen uit, en tot mijn ergernis stemde juffrouw Briggs daarin mede. Daarna was er niets meer met het mensch te beginnen. Zij scheen te denken dat wij de heele zaak maar als een aardigheid beschouwen en geeft zoo goed als niets voor de dingen. En tot overmaat van ramp, vond ik Jack in het voorhuis wachtende, om te hooren hoeveel alles had opgebracht, daar hij van plan was zelf het geld op te steken. Hij zegt dat een man meer geld noodig heeft dan een meisje. Een mooie grap, een man! Hij is pas dertien jaar oud! Maar hij houdt staande dat hij het geld hebben moet, daar hij reeds — in de overtuiging dat hij het zou krijgen — een van Hordman's jonge bulhonden besproken heeft.

„Het is waarlijk al te erg," verklaarde Milly driftig. „Ik laat mijne zaken altijd staan voor diegene van ons, die van huis gaat en dat doen wij allen."

„Daarom heb ik u ook juist noodig," hernam Molly. „Als ik nog maar een paar stuks meer kan hebben, geloof ik wel dat ik er komen zal, en juffrouw Briggs vroeg mij of een van ons niet een lieve katoenen japon had, eenvoudig gemaakt en nog in goeden staat verkeerende. Zij zegt een nichtje te hebben, dat zich verhuurd heeft als tweede werkmeid bij een uitstekende familie, en aangezien haar nieuwe meesters haar onmiddellijk noodig hebben, zou zij gaarne een katoenen japon koopen die al kant en klaar was... ik herinnerde mij toen uw oud lavendelkleurig toilet."

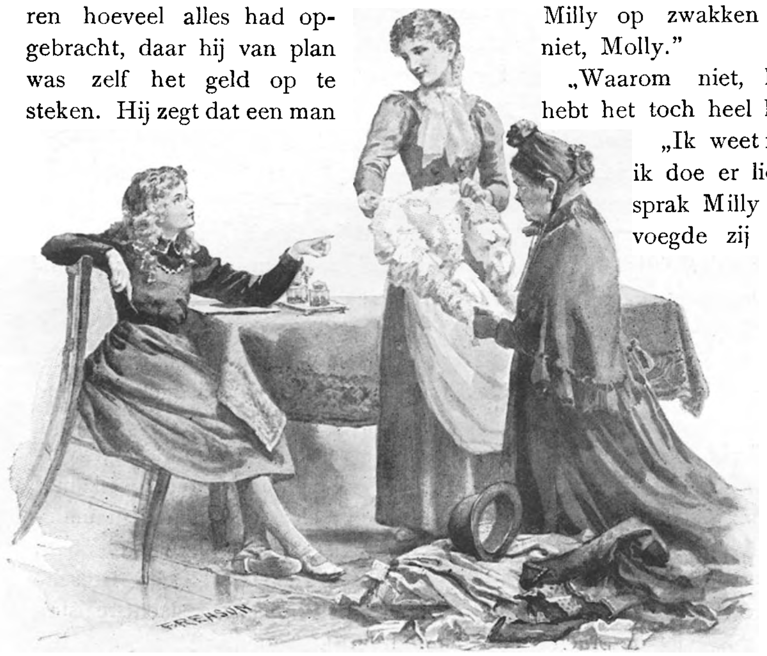

.... ik ben dwaas genoeg geweest Joice binnen te roepen ...

„Mijn lavendelkleurig toilet?" herhaalde Milly op zwakken toon. „O! neen, dat niet, Molly."

„Waarom niet, kind? Mij dunkt, gij hebt het toch heel lang gedragen."

„Ik weet niet hoe het komt, maar ik doe er liever geen afstand van," sprak Milly beschroomd. „Maar," voegde zij er opgeruimd bij, „ik kan u een oud golfmutsje en een fluweelen hoed geven."

„Hoeden!" riep Miss Willis met de grootste verontwaardiging uit, „die verafschuwt ze. Als men er met een bij haar aankomt, dan heeft dat ongeveer dezelfde uitwerking als dat men een rooden lap voor een stierenkop wapperen laat. Zij is daar straks al haast van woede gestikt, toen ik met twee oude kachelpijpen van vader kwam aandragen. Maar, al wat juffrouw Briggs nog verlangt is een eenvoudig gemaakte katoenen japon."

Op Molly's gelaat was een uitdrukking van vastberadenheid verschenen, die Milly slechts al te goed kende en haar altijd zeide dat alle verdere tegenspraak nutteloos zou zijn; maar plotseling viel haar iets te binnen, dat haar wederom eenige hoop schonk.

„De vlinders, die ik op het lijf borduurde,

Molly!" riep zij uit, „die zijn al heel ongeschikt voor een dienstbode!"

„Maar een scherpe schaar zal die er wel uitknippen, kind!" zeide haar zuster beslist.

Het lot bleek al te sterk voor Milly, en tegen wil en dank opende zij de kast waar de katoenen japon in was geborgen. Het jonge meisje wierp er een blik vol droefheid op. Welke teedere gedachten waren er niet aan dat oude kleedingstuk verbonden! Hoe dikwijls had zij die kast niet geopend, enkel en alleen om het genoegen te hebben zich gelukkige herinneringen voor den geest te roepen!

„Gij kunt de japon nemen, Molly," sprak zij met trillende stem. „Maar ik had vrij wat liever afstand gedaan van mijn paarlen, medaillon of van mijn in zilver gemonteerde borstels."

„Wat zijt gij toch kinderachtig!" antwoordde Molly op ruwen toon, maar niet zonder eenige aandoening. „Ik vrees dat gij nog altijd denkt aan dien man, dien gij in Ierland ontmoet hebt en die u de „Lieve lavendelbloem" noemde.

„O neen, zeker niet!" riep de arme Milly meer verontwaardigd dan oprecht uit, terwijl een donkere blos haar heele gezichtje overdekte. „Ik dacht aan mijn bezoek aan Ierland in het algemeen. De meren waren zoo mooi! Killarney bij maneschijn was...."

„Luister naar mijn raad," viel de practische Molly haar in de rede. „Laat dat oude ding gaan en vergeet dat gansche romantische avontuur in het Muchross-hotel. Het is altijd het onverwachte dat geschiedt; maar zoo gij slechts voort blijft droomen over het kort verleden, ziet gij uw held nooit hier beneden weêr."

Na deze wijze toespraak, nam Molly het gewenschte kleedje op en haastte zich de deur uit.

Milly Willis zette zich in haar eenzaamheid aan het openstaande venster neder, met de ellebogen op het kozijn en haar lieftallig gelaat op beide handen geleund, terwijl een paar wonderschoone blauwe oogen voor zich uitstaarden op het tafereel, dat andermaal uit de schaduwen der herinnering voor haar opdaagde.

„Hoe vreemd dat wij elkander nooit wedergevonden hebben!" peinsde zij, „en toch ben ik haast zeker dat hij het meer dan eens zal hebben beproefd. Maar wat kon hij beginnen? Zoo hij mijn naam kende, dan was het veel — ik geloof dat ik hem vertelde dat mijn vader predikant was! Hoe dwaas van oom zoo op eens weg te willen, omdat hij slecht geslapen had en de lucht te zenuwprikkelend waande! Ik had wel willen schreien. Misschien is het heel verwaand van mij, maar er is iets in mij dat mij zegt, dat ik zelfs nu nog niet vergeten ben."

Een droevig glimlachje verscheen op haar fraai gelaat, toen zij er halfluid bijvoegde:

„Dat is dus de begrafenis van mijn lang gekoesterde hoop — zij en mijn oude lavendelkleurige japon vinden een beste rustplaats in de groote zwarte tasch van juffrouw Briggs!"

Lady Courtenay-Leigh en haar zoon Rupert waren aan het ontbijt gezeten. De schitterende morgenzon, welke door de lange openstaande vensters binnendrong, verspreidde overal licht in de oude eetkamer en verleende zelfs gloed aan de familieportretten en sombere eikenhouten meubels. Lady Courtenay-Leigh was een trotsche kleine vrouw, fier op haar geslachtsregister, op haar fraai landgoed, dat reeds sedert zeven generaties van vader op zoon aan de familie van haar man had toebehoord; maar bovenal op haar knappen zoon.

Zij koesterde maar één vrees in haar leven, n.l.: dat Rupert geen geschikt huwelijk zou doen, aangezien hij zoo weinig begrip scheen te koesteren omtrent het gewicht zijner positie in de wereld.

De posttasch lag open naast haar en de morgenbrieven waren over de tafel verspreid.

„Gertrude Mainwaring kan onmogelijk vóór den twaalfden bij ons komen," zeide Lady Courtenay-Leigh, opkijkende van een juist doorlezen epistel. „Dat is een teleurstelling; maar zij zegt dat zij misschien wat later zou komen."

„Waarlijk!" sprak Rupert onverschillig, en hij bediende zich voor de tweede maal van een nierschoteltje.

Een paar minuten lang heerschte er stilte en toen de moeder eensklaps uitriep: „Rupert, ik wilde dat gij een vrouw naamt!" nam hij deze belangrijke mededeeling heel kalm op, om de eenvoudige reden dat hij haar reeds zoo dikwijls te voren gehoord had.

Milly Willis zette zich aan het venster....

„Zoudt gij mij werkelijk zoo gaarne in het huwelijksbootje zien stappen, moeder?"

„Ja, Rupert, dat zou ik!" verklaarde de statige kleine vrouw. „Ik gevoel dat ik oud begin te worden, en zou gaarne mijn post hier opgeven en mij terugtrekken in Dudleigh Cottage, zoo gij slechts een geschikt jong vrouwtje vondt om het bestuur van deze woning op zich te nemen. Ik heb er al het mogelijke voor gedaan. Gedurende den afgeloopen herfst hebben wij hier veertien dagen achtereen de dochters van Lord Oldroyd, twee bekoorlijke meisjes, gehad; in het voorjaar noodigde ik Gertrude Mainwaring een maand bij ons, en heel den zomer door zijn wij nooit geweest zonder eenige allerliefste, voortreffelijke jonge meisjes. En gij poogt ze eenvoudig zooveel mogelijk te ontwijken en verheugt u altijd evenzeer over haar vertrek. Ik begin te vreezen, dat gij nog eindigen zult als een oude vrijer of wel met iemand te trouwen, die ik onmogelijk als mijn schoondochter erkennen kan. Hoe oud zijt gij thans, Rupert?"

„In Juni ben ik dertig geworden," klonk het antwoord, „maar ik heb nog al den tijd om verliefd te raken, moeder, en ik voorspel u dat ik het tot over mijn ooren toe zal zijn, om mijn schade in te halen."

„Zeg eens eerlijk, Rupert," vroeg zijn moeder ernstig, „hebt gij, onder al de meisjes, die wij hier hadden, nooit iemand gezien, die u bijzonder aantrok?"

Rupert had, bij den aanvang harer woorden, een weinig verschrikt opgekeken, maar zoodra zij uitgesproken had, zeide hij even openhartig als kalm:

„Neen, moeder, dat deed ik nooit, en mogelijk is het ook beter zoo, want moeders zijn partijdig, ziet gij? En ofschoon ik in

uw oogen de schoonheid van den zwaan bezit, is het meer dan waarschijnlijk dat de door u uitgenoodigde dames mij beschouwen als een zeer door de natuur misdeelde eend."

„Neen, Rupert!" riep zijn moeder verontwaardigd uit, „dat is niets dan een schandelijke uitvlucht. Mijn leven lang hoorde ik nog nooit van een Courtenay-Leigh van Dudleigh Court, die een blauwtje liep."

Het gesprek werd afgebroken door het binnentreden van den knecht en Rupert keek op zijn horloge en zeide:

„Tot mijn leedwezen moet ik thans opstaan, moeder; die architect sprak af hier om half tien te zijn. Hij komt over de nieuwe stallen spreken."

Eenmaal buiten gekomen, haalde Rupert zijn geliefkoosd pijpje te voorschijn en begon op en neêr te wandelen op het terras, dat het park overzag. De architect liet zoo lang op zich wachten, dat hij ten laatste den tuin inging en over het hek heenstarende, bij zichzelf prevelde:

„Wat is mama toch verlangend mij van een vrouw te voorzien! Ik zou wel eens willen weten wat zij zeggen zou van dat meisje, dat ik in Ierland ontmoette? Mijn lieve lavendelbloem! Dat was juist het voor mij geschikte meisje! Zoo echt vrouwelijk betooverend en gezellig! Wat kon zij niet bekoorlijk lachen, en geen dochter van Ierland bezat ooit een paar blauwer oogen!" Hij kon niet nalaten zichzelf voor een ezel uit te maken, daar hij dom genoeg was geweest geen partij te trekken van de twee uren, die zij samen hadden doorgebracht om te weten te komen waar zij toch wel woonde, maar wie kon ook op de gedachte zijn gekomen dat die domme oom het gansche gezelschap zou wegvoeren, den volgenden morgen nog vóór dat hijzelf terug was gekeerd van zijn vischpartij met Majoor O'Hara? Zonder daarom nog heel ingebeeld te zijn, koesterde hij de overtuiging dat het jonge meisje hem wel eenigszins genegen was en wat haarzelve betrof, zij was de eenige vrouw op aarde die voor hem meêtelde.

Maar was dat niet de „Lieve lavendelbloem" zelve, die hem daar langs het tuinpad tegemoet kwam? Een slanke gestalte, goudbruin haar, donkerblauwe oogen en tot zelfs de zoozeer bewonderde lavendelkleurige japon, met vlinders en al.

Als versteend bleef hij stilstaan; doch naar gelang de verschijning dichter bij kwam, verkregen de goudgetinte lokken een wortelkleur, werden de onvergelijkelijke blauwe oogen bruin, namen de fraaie gelaatstrekken groote lijnen aan, en op eens werd hij gewaar dat het slechts een dienstmeisje was, dat met een telegram in de hand uit het huis was komen aanloopen.

„Mevrouw laat u dit telegram brengen, mijnheer."

„Een telegram? Ja, dat spreekt van zelf. O!... ja... het is waar ook... luister eens... wacht een oogenblikje," zeide de jonge man, „ik moet u iets vragen."

De dienstbode bleef in eerbiedige houding staan.

„Gij zijt, dunkt mij, nog niet lang hier?"

„Neen, mijnheer; ik kwam pas gisteren avond."

„Nu dan," hernam Rupert langzaam, als behoefde hij tijd tot nadenken, „het is schijnbaar een domme en zelfs vrijpostige vraag; maar zoudt gij mij niet willen vertellen waar gij deze japon van daan hebt?"

Arme Rupert! Hij was de goedhartigste man ter wereld en nog heel jongensachtig, in weerwil van zijn dertig jaren.

Hij werd dan ook even verlegen als zij.

„Zeg het mij maar niet," sprak hij haastig. „Gij doet het natuurlijk liever niet. Ik had het nooit moeten vragen."

„Neen, mijnheer," luidde het antwoord: „Ik doe beter het u maar te zeggen, anders mocht gij nog eens denken dat ik haar gestolen had. Ik kocht het kleedje van tante Briggs."

„En wie is tante Briggs?"

„Een uitdraagster te Brierly; zij koopt de afgedragen kleeren van dames op. Toen ik bij mevrouw Courtenay-Leigh in dienst zou komen, kwam ik japonnen te kort, en aangezien ik geen tijd had er zelf een te maken, kocht ik deze van tante Briggs; maar ik

heb het nooit te voren gedaan en het zal mij ook nooit weder gebeuren."

.... gouden plannen voor de toekomst makende.

„Luister goed, meisje, het spijt mij zeer u gekrenkt te hebben; maar ik heb een ernstige reden om te willen weten van wie deze japon afkomstig is. Zoo gij dit voor mij kunt hooren, zult gij u niet over uw moeite beklagen."

„Ik wil het wel vragen aan tante Briggs, mijnheer; maar ik weet volstrekt niet of zij het mij zal willen zeggen."

„Geef mij het adres uwer tante," hernam de jonge man, zijn zakboek te voorschijn halende, „en ik zal zien wat ik kan doen."

Het dienstmeisje voldeed aan zijn verzoek en keerde terug naar binnen.

Het toeval wilde dat zekere deftige, kleine dame van het terras af dit gesprek met toornige oogen gade geslagen had.

„Waarover kan Rupert toch te praten hebben met mijn nieuwe linnenmeid; en dat nog wel op zulk een vertrouwelijke wijze!" mompelde zij bij zichzelve, want haar scherpe blik had alles opgevangen: Rupert's uitdrukking van verbazing bij de nadering van het meisje, haar verlegenheid, Rupert's verwarring en het daaropvolgend vertrouwelijk gesprek.

„Rupert staat veel te hoog om verliefd te raken op mijn dienstboden! Hij is daar in het geheel de man niet naar. Wat heeft het dan toch te beduiden? Maar daar komt hij aan.

Hij zal mij zeker het raadsel oplossen."

Zoodra de jonge man binnentrad, zeide hij, zonder acht te geven op haar vragenden blik:

„Ik heb een telegram ontvangen van architect Dawson, moeder. De stumperd lijdt aan influenza en zal in de eerste weken niet kunnen komen, dus zal ik zelf maar van het goede weêr gebruik maken om een paar dagen met mijn rijwiel van huis te gaan.

De moeder wendde zich even teleurgesteld als verontrust van hem af. Het was voor het allereerst dat Rupert haar verborg wat er gaande was. Dat hij het een of ander geheim bezat, leed geen twijfel meer voor haar en met het onfeilbaar instinct harer liefde, raadde zij dat er een vrouw in was gemoeid. Zij werd overmeesterd door een somber voorgevoel van naderende zorgen en smarten; op eens vervulde haar de angst dat haar zoon een ellendige mésalliance wilde doen.

Den volgenden Zondagmorgen, op het oogenblik dat de familie van ds. Francis Willis de kerkdeur uitkwam, naderde een lange, knappe man, met beschroomde uitdrukking op het door de zon verbrand gelaat, Milly en werd hij aan de haren voorgesteld als een vriend, dien zij, op haar reis met oom en tante Lennox, ontmoet had.

Het overige was alles heel eenvoudig. De lang gescheiden harten vonden elkander in een oogwenk terug en de dagen, die nu volgden, behoorden tot de gelukkigste, welke zij ooit doorleefden.

Het was niet zonder een hartklopping van vrees, dat Rupert aan zijn moeder schreef, om haar het gansche geval mede te deelen. Dat zij zich vroeg of laat gewonnen geven zou, daarvan was hij overtuigd; want Milly was er juist het meisje naar om haar hart voor zich in te nemen, ook al mochten vele jaren van hoogmoed dat orgaan een weinig hebben afgestompt; maar toch verwachtte hij niet anders of zijn eerzuchtige kleine moeder zou beginnen met het opwerpen van allerlei hinderpalen.

Het was echter met de vreugde in het hart dat diezelfde moeder den brief van haar zoon las; er was haar een looden gewicht van de ziel gewenteld, en met een onstuimigheid, anders geheel vreemd aan haar karakter, greep zij naar een papier en krabbelde haastig het volgende neder, dat onmiddellijk moest worden overgeseind:

„Hartelijke gelukwenschen.... verrukt."

Nooit viel een verloving meer naar ieders genoegen uit. Hoe los ds. Francis Willis ook van de aardsche zaken mocht wezen, kon hij niet nalaten zich te verheugen over de schitterende partij, welke zijn dochter ging doen. De meisjes jubelden om het zeerst over het geluk harer zuster, terwijl de broeders, als echte jongens, openhartig hun blijdschap te kennen gaven ten opzichte van de stoffelijke voordeelen hun door dit huwelijk beloofd.

De schilderachtige oude pastorie-tuin, met zijn vele kronkelpaden en hooge heggen, was juist de geschikte plaats voor twee geliefden om in rond te dolen. Rupert en Milly zwierven daar in het schemer-uur, gouden plannen voor de toekomst makende.

„Rupert," zeide Milly, „nu wij dat telegram van uw moeder ontvangen hebben is mijn geluk volkomen, en reeds maak ik allerlei luchtkasteelen, omtrent het uithuwelijken van mijn zusters, opdat zij even gelukkig zouden mogen zijn als ik."

Rupert boog zich vol teederheid naar zijn bruid over en haar fraai, van liefde stralend gelaat tusschen de handen nemende, antwoordde hij schertsend:

„Ik twijfel er niet aan of mijn vrouw zal de kunst verstaan huwelijken tot stand te brengen, zooals zelfs haar afgedankte japon dat wist te doen."

VOOR JANNEMAN

DOOR

THÉRÈSE HOVEN.

(Slot.)

De overige dagen was zij de huishoudster en hij de schooljongen. Hij moest dan uit met de overige jongens, onder het toezicht van een leeraar en zij werd .... alleen uitgestuurd om beweging te nemen en versche lucht te happen.

En zoo liep ze dan, in haar eentje, den 's Gravelandschen weg op. 't Was een zoele dag in 't einde van October, de najaarstinten heerschten oppermachtig en wezen, met hun vergankelijke schoonheid, op den naderenden winter.

De boomen waren zoo heerlijk mooi met hun bladerdak van goud en brons .... maar zoo vergankelijk, dat late mooi!

Hoe spoedig zouden die schitterend gekleurde bladeren, met modder vermengd, op den drassigen bodem liggen, door najaarsregens en stormen bezoedeld, tot slijk gemaakt.

Nu, zoo hoog en fier in de lucht zwevende, prijkende aan trotsche boomen, om weldra als een onoogelijke materie op den grond te liggen, slechts dienende om nieuwe aarde te vormen.

En, in die aarde, zou het zaad voor nieuwe boomen ontspruiten, die zich ook weer tooien zouden met bladeren, eerst ragfijn licht getint, dan sober groen, daarna als goud en brons, om weer af te vallen, en den grond, waaruit ze waren gekomen, vruchtbaar te maken.

Altijd dezelfde wisselgang .... bladeren bloeien en vallen af .... en menschen worden geboren en sterven, ze lachte even en dacht aan Janneman's les — een oud Hollandsch versje. Was 't niet van een van der Van Harens:

„*'t Menschelijk geslacht valt als bladeren af.*"

Als bladeren .... eerst bloeien, dan afvallen, dan sterven ....

En, voor dat korte gedoe, dat beetje leven, maakte men 't zich zoo moeielijk, alleen door 't denken kon men zoo innig veel lijden ....

Als de gedachten er niet waren?

Als men enkel leefde door de uiterlijke omstandigheden, van den eenen werkplicht tot den andere? De bladeren denken niet.

Ze ontkiemen, ze bloeien, ze vallen, ze verwelken .... maar dan begint eerst hun ernstigste taak, dan maken zij zich nuttig voor het nageslacht. Dan lossen ze zich op in het heelal, dan worden ze atomen van al het geschapene ....

Ze liep door en dacht en zocht aansluiting tusschen de natuur en zich zelve, ze zocht een rustpunt voor haar denken.

Toen .... op eens, haastige stappen achter zich; onwillekeurig versnelde zij haar pas.

„Miss Donselaar.... Estella."

Als een Fatum kwam 't over haar, ze kon hem niet ontvluchten, ze bleef even staan en ging toen verder, Mr. Wilson liep naast haar voort.

„Mag ik met u meewandelen?" vroeg hij ootmoedig.

„De weg is vrij," antwoordde ze hoog. „Ik kan u niet beletten hetzelfde pad, als ik, te kiezen."

„'t Is toch wel toevallig, dat we elkander hier weer terugzien," begon hij, na een poos.

En zij, zoo koel mogelijk: „O! ja, heel toevallig."

„Want," vervolgde hij, om het gesprek staande te houden. „Ik kon niet weten, dat u te Hilversum zoudt komen."

„Nee, natuurlijk niet."

„En u kon niet vermoeden, dat ik er zijn zou."

„Nee, want dan zou ik er niet gekomen zijn."

Als scherpe geesels werden die woorden hem in 't gezicht gezweept.

„Kunt u dan nooit vergeven?"

„Ik zou 't niet willen."

Weer stilte — en weer was hij 't, die er een eind aan maakte.

„Hoe bevalt het u bij meneer Sanders?"

„Hoe het mij bevalt?" vroeg ze driftig, toen spottend: „O! best, heerlijk! Het is me een wellust boterhammen te maken en vleesch te snijden! Ofschoon, dat zou mij niet kunnen schelen, arbeid is niet onteerend."

„Zoo denk ik er ook over," stemde hij, luchthartig, toe. „'t Is anders, voor mij, ook geen eerepost om jongens te drillen en Engelsch met ze te spreken."

„Waarom bent u dan naar Holland gekomen? In Engeland waren er zeker eereposten genoeg voor u."

Doende, alsof hij haar laatste opmerking en de ironie, daarin vervat, niet gehoord had, antwoordde hij:

„Waarom ik naar Holland ben gekomen? Dat is nog al duidelijk. Zoodra ik hoorde, dat u Londen hadt verlaten om naar uw eigen land terug te keeren, zon ik op een middel om er insgelijks te kunnen wonen. Het toeval was mij gunstig. Een vroegere schoolkameraad van mij, schreef mij dat hij er een betrekking had en die niet kon blijven vervullen, daar hij het klimaat niet kon verdragen. Hij vroeg of ik ook iemand wist om zijn plaats in te nemen. Ik telegrapheerde hem terug, dat ik zijn man was. *And here I am.* Ik telegrapheerde.... zoo'n haast had ik, of juister zoo'n angst, dat mij het geluk van met u in één land te zijn, zou ontgaan.

„En toen ik uw broertje daar op eens voor mij zag en hij me vertelde, dat Stella er ook was....

„Toen had ik als een kind kunnen schreien...."

„Waarvoor dient die comedie?" vroeg ze, plotseling zijn pathetische rede afbrekende.

„U twijfelt toch niet aan mijn liefde voor u?"

„Ik twijfel soms aan uw verstand, dat is erger...."

„Hoe bedoelt u?"

„Dat is nog al duidelijk. U moet gek zijn om te gelooven, dat ik, na alles wat er gebeurd is, na alles, wat ik van u weet, nog iets met u te doen zou willen hebben."

„Och! wat, u overdrijft schromelijk. Ik heb nooit iets oneerlijks of onteerends gedaan."

„En spelen... en drinken? En er mijn armen vader toe aanzetten, noemt u dat niets?"

„'t Zou eerder de vraag zijn of hij niet degene was, die de feestelijkheden opende?" vroeg hij spottend.

„Was 't dan niet dubbel laag om van de zwakheid van een oud man misbruik te maken?

„O! ik zie jelui nog, daar in Londen met je beiden en die anderen..., jelui slachtoffers? Toen ik jelui daar, aan die tafel, zag en al die flesschen op 't buffet.... ze kreunde zacht.... o! God, 't was zoo vreeselijk. In dat oogenblik haatte ik u...."

„Zonder te vragen of het niet uw heer Papa was, die de aanleidende oorzaak tot dat tafereeltje was geweest?"

„U zat er bij en ik kende de gevolgen van zulk een avond voor mijn vader."

„U vergeet, dat ik dat niet wist, dat ik 't niet kon vermoeden. En u vergeet ook, dat ik, toen u, in een opwelling van onberedeneerde drift, uw betrekking aan 't Zander-Instituut hadt opgegeven, bij u ben gekomen, nederig en berouwvol om u vergiffenis te smeeken."

„Het was gebeurd — ik had u leeren kennen."

„God! ben jij dan zoo'n heilige, Stella, dat je geen menschelijke zwakheid begrijpen kunt, ik zeg nog niet eens verontschuldigen ?

„Ik had mij maanden lang goed gehouden; voor mijn doen, opgevoed als ik was, als verwend rijke lui's zoon, had ik hard gewerkt. Ik had een eerlijke genegenheid voor je opgevat, zooals ik nog voor geen vrouw gevoeld had en je wees me af — omdat ik één avond zwak was geweest."

„U weet, dat ik mijn best heb gedaan gunstig over u te denken, maar dat ik steeds een zekeren schroom bleef behouden," hernam ze, op milder toon dan ze tot nu toe gesproken had. „En die avond bewees me, dat mijn wantrouwen juist was en dat ik met een man als u nooit gelukkig zou kunnen zijn."

„Denkt u dan een man te vinden zonder één fout, een ridder zonder vrees en zonder blaam ?" vroeg hij bitter. „U schat uzelve wel hoog om zulke verheven aspiraties te koesteren."

Zij trok de schouders op en hernam treurig: „Mijn aspiraties zijn waarlijk nederig genoeg, 't eenige, wat ik van 't leven vraag, is een rustig tehuis voor mijn broertje en mij zelve."

„En is uw broertje u dankbaar voor 't geen u voor hem doet? Beseft hij wat het, voor een meisje, als u, zeggen wil om huishoudster op een kostschool te zijn ?"

Door 't wreed sarcasme van zijn woorden heen, klonk warme belangstelling voor het jonge meisje; zij echter wilde zijn sympathie niet aanvaarden.

„Als u mijn lot zoo hard vindt, waarom verzwaart u het dan door...."

Ze hield even op en terwijl ze naar een gepaste, niet al te kwetsende uitdrukking zocht, viel hij snel in: „Door de betuiging mijner liefde...."

„Het is geen liefde," hernam ze driftig.

„Bewondering dan," zei hij onwillekeurig.

„Eerder! — Als ik een man was, zou ik te trotsch zijn om een vrouw met mijn bewondering lastig te blijven vallen, indien ik merkte, dat haar die niet welkom was."

„Ik heb geen trots, waar mijn gevoelens in spel zijn," bekende hij. „Van 't oogenblik af, dat ik u in Londen ontmoette, heb ik u het mooiste, begeerlijkste meisje gevonden, dat ik ooit nog in mijn leven was tegengekomen en zoolang ik er zoo over denk, zal ik het u toonen."

„Ook, als u weet, dat het mij onaangenaam is?"

„Ook dan," antwoordde hij, met iets dreigends in stem en houding, dat een minder moedig meisje als Stella Donselaar zou hebben beangstigd.

Ze keek hem fier en rustig aan, terwijl ze langzaam zei: „Dus, u denkt me door uw aanhouden te dwingen ?"

„Te winnen, meent u. Ik zou de eerste niet zijn. Mijn hemel, Stella, wat heb-je toch tegen me ?" vroeg hij driftig. Toen, op vriendelijken, ja bijna teederen toon: „Ik zou zoo goed voor je zijn. Je zoudt zulk een gemakkelijk, gelukkig leven leiden, het echte dames-leven, waarvoor je geschikt zoudt zijn. Ja, kijk me niet zoo ongeloovig aan. Je denkt zeker: „wat kan een arme schoolmeester mij aanbieden ? Maar, wil ik je eens iets zeggen ? Mijn afhankelijke positie en mijn armoede, betrekkelijke armoede, ten minste, behoeven niet langer te duren dan ik zelf wil. Je weet, dat ik tot een aanzienlijke familie behoor. De Wilsons van *Lincolly Hall* zijn genoeg bekend. Mijn vader is Lord Lincolly en, na zijn dood, erf ik zijn titel met zijn landgoed....

„Och! spaar mij al die bizonderheden," viel Stella, eenigszins ongeduldig, in. „U zult toch niet denken, dat ik mij zal laten omkoopen ?"

„Het voordeel van een goede positie in-

zien, is niet zich laten omkoopen. Doch laat mij eerst uitspreken, ik zal 't geen ik te zeggen heb, niet noodeloos rekken, dat beloof ik je. Het feit, dat ik mijn brood moet verdienen heb ik te danken, deels aan mijn eigen.... Ja, hoe zal ik het noemen? Toen ik van Oxford kwam, waar ik gestudeerd had, had ik tamelijk veel schulden. Ik had 't leven jolig opgenomen, waarom ook niet? ik had gespeeld..."

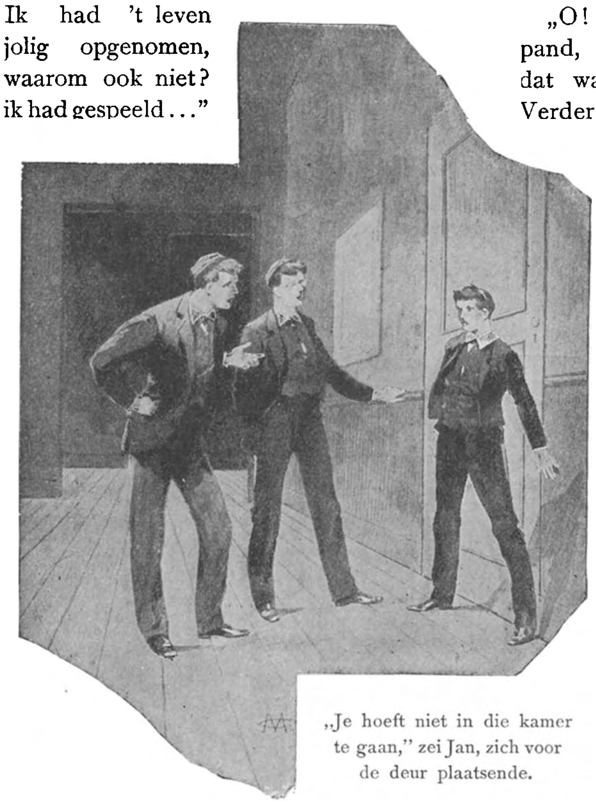

„Je hoeft niet in die kamer te gaan," zei Jan, zich voor de deur plaatsende.

Een rilling van ellende ging door Stella's leden.

„Een beetje gedronken.... en wat er zoo bij hoorde, 't zelfde wat alle jongelui uit mijn stand doen. Toen ik de academie verlaten had, was ik werkelijk met de beste plannen bezield, maar.... en nu komt mijn excuus, de Engelsche wet is, in dat opzicht, slecht ingericht. Een vader heeft volkomen macht over zijn geld en kan zijn kinderen kort houden en bijna onterven, geheel naar eigen willekeur en zonder, dat er iets aan te doen is.

„Mijn vader was zóó woedend over mijn schulden, dat hij mij gewoon op straat zette. Als hij toen zijn testament zou hebben gemaakt, zou hij mij, zooals wij dat noemen: „*cut off with a shilling*" hebben, de wet eischt in dat geval een minieme som, totale onterving mag niet."

„En heeft uw vader uw schulden betaald?" vroeg Stella, wier belangstelling, haars ondanks, was opgewekt.

„O! ja, dat wel, ik had mijn naam verpand, dien moest hij toch inlossen. Maar, dat was ook alles, wat hij voor mij deed. Verder moest ik mij maar zien te redden. Dat heb ik gedaan, zooals je weet. Ik heb altijd veel van sport gehouden en vond, zonder veel moeite, een betrekking aan het Zander-Instituut te Londen."

„Waar u mij bovendien nog aan een post hielp, dat was toen heel vriendelijk van u," merkte het jonge meisje, eenvoudig, op.

„Ik zag in u een lotgenoote, evenals ik, het slachtoffer van de *eigenaardigheden* van een vader."

De nadruk, waarmede hij dat eene woord had gezegd, deed haar opmerken.

„Helaas! dat was niet 't zelfde. 't Valt mij hard om het te moeten zeggen — ofschoon.... u weet 't toch. Uw vader handelde uit bestwil voor u, terwijl de mijne noch aan mij, noch aan mijn arm broertje dacht, doch alleen aan zichzelf en aan zijn neigingen. Men moet rechtvaardig zijn, niet waar?" voegde zij er, bij wijze van verontschuldiging, bij.

„Noemt u dat om bestwil handelen om een man van mijn leeftijd, ik was toen vijf-en-twintig, zonder een cent op zak te laten?"

„En uw moeder?" vroeg ze zacht.

„Die is al lang dood. Haar erfdeel had ik al opgemaakt, vóór ik de universiteit verliet."

Eenige minuten gaf hij zich aan zijn overpeinzingen over en liepen ze zwijgend naast elkander.

Toen hernam Stella het gesprek: „En

heeft uw vader, in al dien tijd, nooit teekenen van toenadering gegeven?"

„Dat wel. Hij scheen tevreden over mij. Bij God, hij had reden genoeg om dankbaar te zijn. Menig jongmensch, in mijn omstandigheden, zou nog heel andere dingen gedaan hebben en royaal naar de haaien zijn gegaan. Pardon," viel hij zich zelf in de rede. „U weet, 't is anders mijn gewoonte niet, in uw tegenwoordigheid, zoo iets te zeggen."

„U hoefde toch niet juist tot de allerslechtsten te behooren," merkte zij koel op. „Het is toch geen verdienste van een man, als hij berouw toont over zijn dwaasheden en zijn leven betert. Trachten een menschwaardig bestaan te leiden is nu niet bepaald een deugd."

„Een deugd!" herhaalde hij, met minachting. „En berouw over zijn dwaasheden! Nee, dat was 't 'm niet. Ik had geen middelen om mijn stand op te houden, toen besloot ik maar de maatschappelijke ladder een sportje af te dalen. Ook daarin bestaat er overeenkomst tusschen ons; u waart ook gewoon eenige treden hooger te staan."

Ze zuchtte en zei toen, met meer warmte dan ze tot nu toe getoond had: „Maar u kunt 't verlorene weder inhalen — voor een man is dat niet zoo moeilijk, terwijl 't, voor een vrouw, tot de onmogelijkheden behoort. Ik zal heel dankbaar zijn, als ik op deze manier,' Janneman een tehuis en zijn opvoeding kan geven."

Ze had geheel subjectief gesproken, schijnbaar zonder aan hem te denken.

Maar hij, met een extase, gewoonlijk vreemd aan zijn phlegmatische Brittennatuur: „U kunt ook weer hooger stijgen, even hoog als ik. Samen kunnen wij ons opheffen. Ik heb u nog niet alles gezegd. Mijn vader is bereid mij weer in genade aan te nemen, als ik hem: „een waarborg voor de toekomst kan geven" Dat waren zijn woorden.

„Als ik hem dus schrijf, dat ik op 't punt sta een allerliefst, beeldschoon meisje te huwen..."

Hij zag haar aan met een blik, die haar de oogen deed neerslaan.

„Als u mij met die overdreven beschrijving bedoelt?"

„Wie anders?"

„Dan vrees ik, dat uw vader den waarborg niet voldoende zal vinden. Ik spreek nu niet voor mij zelve, meneer Wilson, maar in uw belang. Uw vader zal hooger eischen voor zijn schoondochter stellen. In de eerste plaats een grooten bruidschat."

„O! nee, daar vergist u zich in. De Wilsons van *Lincolly Hall* kunnen zich de weelde veroorloven, zonder bruidschat te trouwen." Er lag een onmiskenbare familietrots in zijn spreken, doch van de goede, nobele soort. Een parvenu zou 't zelfde anders gezegd, althans anders geïntoneerd hebben.

Ten minste, zoo kwam 't Stella voor en daarom kon ze er niet boos over zijn, toch was 't haar onmogelijk zich door zijn hulde gestreeld te voelen.

„Dat zou dus geen beletsel wezen," vervolgde hij kalm, als zeker van zijn zaak. „Uw schoonheid en lieftalligheid..."

Ze keek hem spottend aan en hij, blozende als een bakvischje: „Al bent u voor mij ook niet lief, daarom weet ik, dat u 't zijn kunt en ik ben zeker, dat mijn vader met u ingenomen zou zijn. U behoort juist tot 't genre van vrouwen, die hem aantrekken. U zoudt zeker een bekoorlijke, uitmuntende *châtelaine* van *Lincolly Hall* zijn."

„Een mooie *châtelaine*," riep ze, met minachting uit. „Met een broertje tot haar last en een vader... ze boog het hoofd en voegde er, fluisterend bij — „waarvoor ze zich zou moeten schamen."

„Ook dat zou geen beletsel zijn. Uw vader zouden we kunnen afkoopen en voor de opvoeding van uw broeder zoudt u beter kunnen zorgen dan nu."

„Het zou schandelijk ondankbaar van mij zijn," riep ze, geroerd uit, „als ik niet getroffen was door uwe edelmoedigheid."

„Daar zou ik maar niet te hoog van opgeven," hernam hij, schouderophalend. „Ik heb u lief, vurig, hartstochtelijk lief... en geen offer zou mij te zwaar vallen, waar het uw bezit zou gelden en dan... ik houd

er niet van mij beter voor te doen dan ik ben... het zou ook in mijn belang zijn, meneer uw vader op een behoorlijken afstand van mijn huis te houden..."

Een pijnlijke uitdrukking gleed over haar gelaat.

Hij zag 't en vervolgde, met meer hartelijkheid: „Hij zou 't daarom wel goed hebben, maar... hij is nu eenmaal... zooals hij is. Een produkt van omstandigheden, dat zijn wij allemaal."

Ze waren nu op enkele minuten afstand van het Instituut, zoodat hun gesprek noodzakelijk een einde moest nemen.

„Zal ik achterblijven en later thuiskomen?" vroeg hij aarzelend.

„Och! nee, we zijn nu al zoo lang samen uitgeweest. Er steekt toch niets in, dat de huishoudster met den Engelschen meester wandelt. In de oogen der anderen staan wij gelijk. Ze kunnen ook niet weten, dat u een vermomde Lord bent."

Ze poogde schertsend te spreken, doch 't ging haar slecht af. Twee groote tranen liepen langzaam over haar wangen.

„Mijn arm kind, ik wou, dat ik ze weg mocht kussen," zei hij, met ingehouden passie.

„Och! spreek niet met me... dan is 't gauwer over," zeide ze, met heesche stem en, haar best doende om flink te zijn.

„Eén ding moet ik u nog zeggen. Verwerp mijn aanbod niet te haastig. Overleg het kalm bij u zelve en vraag u af, of het u niet mogelijk zou zijn mij, voor de vurige aanbidding, die ik u toedraag, een weinig wederliefde te schenken? En dan ook... denk aan de materiëele voordeelen, niet voor u zelve, u staat er boven, maar voor uw broertje. Nu u eenmaal de zorgen voor hem op u genomen hebt, moet zijn welzijn u 't meest ter harte gaan en ik zweer u, dat ik hem de opvoeding van een *gentleman* zou laten geven."

III.

Eenige dagen gingen voorbij, zonder dat Mr. Wilson de minste poging aanwendde om Stella alleen te spreken.

Ze deed haar dagelijksche wandeling nu op een tijd, waarop het hem onmogelijk was haar te vergezellen of... te volgen.

In 't eerst had 't geen hij haar gezegd had, een vreeselijke verwarring bij haar teweeg gebracht.

Zij, de vrouw van den toekomstigen Lord Lincolly... zij, de *châtelaine* van een prachtig kasteel... dat lokte haar niet aan, maar Janneman verzorgd, Janneman een goede opvoeding, een verzekerde toekomst, onttrokken aan den invloed van hun vader, die altijd toch zijn rechten op zijn minderjarigen zoon zou kunnen doen gelden.

Ze had haar broertje zoo zielslief... al 't geen er zacht en teeder in haar natuur was, had ze hem gewijd. Ze hield eigenlijk van niemand anders op de wereld.

Van kind af, herinnerde ze zich haar vader niet anders dan zooals hij nu was...

Voor jaren, toen haar moeder nog leefde, en ze met hun allen in het prachtige huis in Arnhem woonden, hadden er reeds jammerlijke tooneelen plaats.

Mevrouw Donselaar had, in een vlaag van wanhoop, reeds eenmaal haar man verlaten en was met Stella, toen een meisje van een jaar of elf, naar Parijs gevlucht, waar ze een getrouwden broer had.

Na eenigen tijd hadden de echtgenooten zich met elkander verzoend, hij beloofde beterschap en zij keerde tot hem terug; het gevolg hunner verzoening was de geboorte van Janneman, die zijn moeder het leven kostte.

Toen had Stella haar plaats bij 't kleine broertje ingenomen en.... was hun vader van kwaad tot erger vervallen. Zijn hartstocht voor spelen en drinken nam hoe langer hoe meer toe en elk jaar verminderde zijn kapitaal. De verkoop van het huis in Arnhem was de eerste stap tot zijn socialen achteruitgang. Toen hadden zijn kinderen ten minste nog een tehuis, toen was hij, voor 't oog der wereld, nog een welgezeten burger.

Doch, nadat hij ook de meubelen verkocht had, trok hij met Stella en Jan naar 't buitenland en werd hij de echte *chevalier*

d'industrie, levende van 't weinige, dat hem overgebleven was, en van 't geen hij er, met kaartspelen, bij verdiende.

Toen Estella drie-en-twintig jaar, dus meerderjarig, was, verklaarde zij haar vader, dat ze niet langer met hem onder één dak wilde wonen.

Ze waren destijds in Londen en zij nam er voor zich en voor Janneman een paar kamertjes in een eenvoudig pension, waar zij, volgens de Engelsche manier, met de overige gasten en de dame des huizes, aan tafel at.

Daar leerde zij Mr. Wilson kennen en, in 't begin, gevoelde zij zich wel tot hem aangetrokken, ofschoon ze een zeker wantrouwen nooit kon onderdrukken.

Hij was vriendelijk en beleefd en zoodra hij hoorde, dat zij zich onafhankelijk zocht te maken, recommandeerde hij haar bij de directie van het Zander-Instituut, waar hij destijds werkzaam was.

Hij had, van 't eerste oogenblik hunner kennismaking af, een intense passie voor haar opgevat en vleide zich reeds met de overtuiging, dat hij haar niet onverschillig was, toen een noodlottig samentreffen in het huis, dat haar vader tijdelijk bewoonde, haar illusie omtrent hem wreedelijk verstoorde en haar angst bevestigde.

Een enkelen keer ging Estella haar vader opzoeken, gewoonlijk 's avonds, nadat Janneman naar bed was.

Zoo ging ze, op een avond, zonder in 't minst te vermoeden, wien ze er aan zou treffen.

't Tooneel, dat haar oogen trof, toen ze de deur der zitkamer opende, zou ze nooit vergeten. Die lange, smalle tafel, haar vader voor het roulette zittende in 't midden en, aan 't eene uiteinde, Mr. Wilson, bij die geïmproviseerde bank, de rol van *croupier* vervullende.

Van de overige heeren, meest jongelui, herinnerde zij zich niets, ze zag alleen die twee.... beiden met dezelfde lage uitdrukking op de gespannen trekken, beiden rood van 't drinken.... Dat brandde haar in de ziel — van toen af dateerde haar afkeer van Mr. Wilson; in haar geest stelde ze hem gelijk met haar vader.

Ze kon hem niet achten!

Ze wilde niets meer met hem te doen en niets aan hem te danken hebben; ze gaf haar betrekking op en verliet Londen, hopende hem zoodoende te ontloopen. En nu bevond hij zich ten tweeden male op haar pad.

In een ander licht was hij haar verschenen. Niet langer als een misdeelde van 't lot, als zij, doch als een der welzalige bezitters.

Zoodra hij zich wilde „*rangeeren*," zooals het in zijn wereld heette, zoodra hij een fatsoenlijke vrouw zou thuisbrengen, zou zijn vader hem weer de deuren van zijn kasteel ontsluiten.

Zij zou er welkom zijn, had hij gezegd, zij en Janneman. O! 't heerlijke, ruime bestaan, dat ze zouden leiden, zonder zorg voor geld gebrek of angst voor hun vader.

Mr. Wilson had gesproken om hem af te koopen en.... ze kende hem; voor geld zou hij alles doen.

En zij, zijn dochter — was haar natuur gelijk aan de zijne?

Zou zij zich, door een rijk huwelijk, laten verlokken? Zou zij met een man trouwen, dien ze niet liefhad, alleen om 't financieel en materieel beter te hebben? Och! nee.... zoo streng behoefde zij zich zelve niet te beoordeelen. Als zij Mrs. Wilson en later Lady Lincolly zou worden, dan zou ze doen, wat iedereen, in haar plaats zou gedaan hebben.

Zulk een onderscheid ook! Huishoudster op een kostschool of slotvoogdes van een prachtig kasteel. Visioenen van mooie rijtuigen en paarden; gedecolleteerde zijden japonnen en kostbare bonten mantels, feesten, partijen en al wat er bij 't weelderige leven van het Engelsche *High-Life* hoorde, rezen er voor haar geest.

En dan zei ze, bij haar zelve, dat 't schande zou zijn om dat alles te weigeren. Bovendien, Mr. Wilson hield van haar, ze zou een beminde, aangebeden vrouw worden.

En Janneman.... ze zou 't immers voor hem doen.

Indien al die ijdelheden en het uiterlijk vertoon, aan haar nieuwe waardigheid verbonden, haar al geen vrede zouden schenken, dan zou ze haar troost vinden in de gedachte, dat ze, 't geen Mr. Wilson haar had gegeven, enkel had aanvaard voor Janneman.

Koos zag juffrouw Donselaar met den Buljan, gelijk ze Mr. Wilson noemden, in smeekende houding voor haar staan.

Ze verheelde het zich niet, dat de eerste factor voor een gelukkig huwelijk haar zou ontbreken en dat zij geen liefde voor haar man zou gevoelen.

„Maar," zoo redeneerde ze dan weder: „Als ik trouw mijn plicht in alles doe en een goede vrouw voor hem ben, kan ik toch niet ongelukkig wezen. Plichtsbetrachting schenkt voldoening, al is 't dan ook geen geluk. En mijn man zal van mij houden, dat is 't voornaamste."

Er waren oogenblikken, dat ze zichzelve verfoeide om die opvatting, en toch kwam ze er telkens weer op terug.

Ze deed haar bezigheden werktuigelijk en kon aan niets anders denken.

Behalve.... onder de boetseerlessen of aan tafel.... als de oogen van meneer Sanders op haar gevestigd waren, met 't geen zij voor belangstelling meende te kunnen houden en als zijn diepe, melodieuse stem tot haar sprak.

Dan was er een stemme in haar, die fluisterde: „Als Mr. Wilson was zoo als hij."

Maar die suggestie wierp ze verre van zich. Wat een vergelijking — een schoolmeester van beroep en de aanstaande Lord Lincolly.

En dan deed ze haar best om 't goede in hem op te merken en te releveeren. Hij was toch op en top een *gentleman* en dan, zijn liefde moest wel innig zijn. Voor haar was hij toch maar naar Holland gekomen. Het was slecht van haar om er hem niet dankbaar voor te zijn. Het was haar plicht hem lief te hebben, alleen uit erkentelijkheid voor zijn trouw.

Dat alles praatte zij zich in, maar te vergeefs, ze kon hem niet in heur hart opnemen, noch hem een enkele teedere gedachte wijden.

Ze poogde hem anders te zien, doch 't baatte niet.

Steeds zag ze den sarcastischen, sensueelen trek om zijn mond, den valschen blik vol begeerte, dien zij er dien avond, in 't salon van haar vader, op gezien had.

IV.

De gymnastiekles was afgeloopen, de jongens hadden een kwartier vrij; Janneman liep eenzaam door de gang te dwalen,

hij wilde Stella opwachten om haar iets te vragen. Hij had, toen ze in de gymnastiekzaal waren, gezien, dat ze thuis was gekomen van haar dagelijksche wandeling.

Ze had een paar pakjes in de hand en was die zeker aan mevrouw Verkerk gaan brengen, maar ze zou toch stellig naar boven gaan om haar hoed af te zetten, haar ulster had ze aan den kleerenstandaard in de gang opgehangen — dat zag hij. Maar haar hoed hing er niet, ze moest dus nog naar boven. Stella was veel te netjes om dien maar ergens neer te leggen en dat in 't huis van een ander.

Wacht, daar hoorde hij haar stem en toen een andere, 't leek hem een mannenstem; wat was dat nu? Hij meende te hooren .... snikken. Op 't zelfde oogenblik wilden twee der grootste jongens, Koos Marens en Piet v. d. Oort, de kamer binnengaan. Ze keken elkander knipoogend aan en vonden 't blijkbaar „een goeie mop."

Maar Jan kon 't niet uitstaan, dat ze Stella verrasten, terwijl ze schreide.

Hij dacht, dat ze iets met meneer Sanders had, dat deze haar, over 't een of ander een aanmerking had gemaakt of juister bezig was te maken, want nog altijd klonk 't dieper geluid van een mannenstem door de gesloten deur der kamer, waar de jongens studeerden.

„Zeg, laat me eens door," zei Koos, „ik heb mijn muziek laten liggen en als iemand ze vindt, dan krijg ik op mijn baadje."

„Je hoeft niet in die kamer te gaan," zei Jan, zich voor de deur plaatsende.

„Zeg eens, piepkuiken," begon Koos Marens, terwijl zijn makker spottend inviel: „Wie heeft jou hier als groot-kamerbewaarder aangesteld?"

„Toe, ga niet binnen," smeekte Jan.

„Ben-je gek geworden?" was de niet zeer vleiende vraag, waarmede Koos hem aansprak. „Nou, juist."

Hij duwde Jan op zij en opende de deur op een kier; want hij wilde graag zien, zonder gehoord te worden.

Zijn doel werd bereikt, geen der aanwezigen scheen de stoornis te merken en Koos zag juffrouw Donselaar met den Buljan, gelijk ze Mr. Wilson noemden, in smeekende houding voor haar staan.

Eén oogenblik had hij er pret in, toen ontwaakte het instinct van *gentleman* in den schooljongen en sloot hij de deur even behoedzaam, als hij die had geopend.

Daarop naar Jan toegaande, zei hij eerlijk:

„Ik heb niets gezien, hoor. Je zuster is binnen met den Buljan, maar ik heb niets van hun gesprek op kunnen vangen. Je kunt me gelooven."

— — — — — — — — — —

Stella trad verschrikt achteruit, toen Mr. Wilson, met uitgestrekte handen naar haar toe was gekomen.

Ze was, inderdaad, zooals Janneman vermoed had, even naar binnen gegaan om verslag te geven van de boodschappen, die ze voor mevrouw Verkerk had gedaan en haar de verschillende inkoopen ter hand te stellen.

Doch mevrouw Verkerk was er niet en juist, toen ze zich gereed maakte om de kamer weer te verlaten, was de Engelschman binnen gekomen. Ook hij had, evenals haar broertje, haar thuiskomst opgemerkt.

„Ik ben zoo blij u even aan te treffen," begon hij, op gejaagden toon. „Ik heb u iets te zeggen."

„Och! ik heb geen tijd." Er klonk angst in haar stem en hij, haar gerust willende stellen: „Mijn lieve juffrouw Donselaar, ik bid u, wees niet bang voor mij. Geloof me, op de geheele wereld hebt u geen oprechter vriend en vertrouwder beschermer dan ik."

„Ik heb geen beschermer noodig," viel ze trotsch in. „Ik kan wel op mij zelve passen."

„En toch zou er zich wel eens een geval voor kunnen doen, dat u mijn steun en voorspraak dankbaar zoudt aanvaarden."

„Ik begrijp u niet," hernam ze aarzelend.

„Ook niet, als ik u zeg, dat uw vader uw adres te weten is gekomen...."

„Mijn vader," herhaalde ze verbleekend. „Ik hoopte, ik meende, na dien eenen avond, met hem afgedaan te hebben. Ik kan mij niet voorstellen, hoe hij mijn schuilplaats is te weten gekomen."

„Hij schijnt zich te verbeelden, dat u met mij zijt weg gegaan.”

„Ik met u?” Als een jammerkreet, als een uiting van pijn klonk die vraag.

„Wij verlieten het *boarding-house* in *Penton Square* zoo wat te gelijkertijd....”

„En moest hij daaruit afleiden....” Ze durfde niet verder gaan, doch zweeg ontzet.

„Uw vader schijnt er, op zijn manier, ontsticht over te zijn en schrijft, dat hij hier wil komen om den toestand te regelen en erger te verhoeden.”

Stella kreunde....

Als haar vader haar zou komen opzoeken, dan was ze verloren. Ze had zich in Holland, en dat in Hilversum, zoo ver van haar vroegere woonplaats af, zoo veilig gewaand. Ze had, bij hun eerste onderhoud, gezegd dat haar vader dood was. Het was onvoorzichtig van haar geweest, dat zag ze nu wel in, maar als ze verteld had, dat hij nog leefde, dan had ze ook de reden moeten opgeven, waarom zij en Janneman niet met hem samenwoonden. Och! en dat ging toch niet. Zij, als dochter, had haar vader toch niet kunnen aanklagen.

Eenige oogenblikken verdiepte ze zich in droevig gepeins, toen zei ze, als gevolg van haar denken: „Ik zal van hier moeten gaan.... ik kan hier onmogelijk blijven.”

„Kom, u neemt de zaak zoo tragisch op, zoo erg is 't nu niet.”

„Vindt u 't niet erg, dat mijn vader hier wil komen? Wie weet in welken toestand....”

„Nu, hij zal wel zijn fatsoen weten te houden, hij is toch een *gentleman*.... Ik zal nu niet zeggen, dat hij u juist tot eer zal strekken en dat meneer Sanders en zijn zuster bizonder ingenomen zullen zijn met zijn bezoek, maar.... om 't u zoo aan te trekken en er zoo om te schreien....”

„U weet niet alles,” begon ze, zich geweld aandoende om haar tranen terug te dringen.

„Ik weet genoeg,” zei hij, met een glimlach, die haar zelfs in dat oogenblik, hatelijk voorkwam.

„Er is nog wel wat aan te doen,” vervolgde hij. „De oude heer is wel te vermurwen, er is één argument, dat zijn invloed nimmer op hem mist.”

Hij stak zijn duim en voorvinger in zijn vestjeszakje en liet 't geluid van tegen elkander klinkende geldstukken hooren.

„Ik zou hem wat geld kunnen sturen, nu ja,” zei Stella, op zacht droeven toon. „Dat zou voor eenigen tijd helpen, maar dan? Ik heb zoo weinig,” voegde ze er eenvoudig bij. „En wat ik heb, zou ik zoo gaarne voor Janneman bewaren.”

„Dan is er maar één middel op,” en toen ze hem vragend aanzag, „en dat is, dat u mij 't recht geeft voor u te handelen. Kom, Stella, maak een einde aan onze valsche verhouding. Beloof me, dat je mijn vrouw wilt worden en ik geef je mijn eerewoord, dat ik je vader van zijn dolzinnig plan af zal houden. Dan ga ik van avond nog naar Engeland, spreek eerst met je vader en dan met den mijne en... ik maak me sterk, dat je binnen één maand, je intrede te *Lincolly Hall* zult doen, en er als de vrouw van den verloren zoon zult ontvangen worden.

„Waarachtig een nieuwe lezing van een oude geschiedenis,” zei hij spottend. „En een groote verbetering als de verloren zoon terug komt met een allerliefste vrouw en een aardig broertje. Tenzij je hem liever hier laat en een Hollandschen jongen van hem wilt maken...”

Hij wist, dat hij, daarmee de gevoelige snaar in haar gemoed had getroffen en werkelijk was er in haar een stem die fluisterde: „Neem hem aan, 't is voor Janneman.”

Ze voelde zich als in een net verward, waaruit ze niet kon ontkomen.

En toch wilde ze nog één poging aanwenden. Ze spande zich in om haar zelfbeheersching terug te krijgen en zei, zoo onbevangen mogelijk: „En als ik er niet in toestem, als ik er mij zelve niet toe kan brengen om uw wensch te vervullen, als ik eerlijk blijf en geen huwelijk, zonder liefde mijnerzijds, wil sluiten? Dan wilt u mij toch helpen, niet waar Mr. Wilson? Dan blijft u toch mijn vriend?”

Ze had al haar overredingskracht aangewend, niet zoo zeer, omdat zij werkelijk zijn vriendschap verlangde, als om hem op de proef te stellen.

En de uitkomst bewees, dat haar instinct van vrouw haar niet bedrogen had.

Hij werd vaalgrijs, zijn oogen namen een onheilspellende uitdrukking aan en, binnensmonds, een vloek uitende, zei hij: „Om den duivel niet. Ik bedank er voor langer je kwajongen te zijn. Wil je mijn vrouw worden, goed en wel. Dan zal ik over je eer waken, wijl die dan evenzeer de mijne is... maar blijf je halsstarrig... goed dan! Je vriend? Nee... juffrouw Donselaar — uw echtgenoot... of uw... vijand. De keuze is aan u..."

Toen kwam er over haar een overweldigend gevoel van schaamte, omdat ze er werkelijk over had gedacht, zonder liefde, de vrouw van dien man te worden.

Neen, aan dat *bête humaine*, slechts passie en geen liefde, geen echte ware-achtingsliefde, voelende, kon ze zich niet geven. Verkoopen... zou juister zijn, en dat kon ze niet doen, zelfs niet voor Janneman.

„Zooals u wilt," hernam ze kalm. „Ik ben in uw macht, u moet weten, in hoeverre u er misbruik van wilt maken."

„Doe dan mijn groeten aan meneer uw vader... als hij u hier een visite komt maken," zei hij, de kamer verlatende.

V.

Op 't zelfde oogenblik ging de deur, die naar het aangrenzend vertrek leidde, open en trad meneer Sanders binnen. Stella zag hem, als verbijsterd, aan.

Haar eerste opwelling was om te vluchten.

Weg wilde ze, ver weg — zoo dat niemand haar kon terugvinden.

En verder ging ze in haar doodsangst, tot het diepe, gastvrije water haar de grens toescheen van haar lijden.

Met de wonderbare snelheid van een droombeeld, waarin alle begrip van tijd en afstand wegzinkt, zag ze zichzelve den tuin uit en 't bosch in hollen en dan verder en verder... tot aan een breed water, één sprong en haar gefolterd hart zou tot rust gekomen zijn.

„Wat is er? Kan ik u helpen?"

Zijn stem wekte haar uit haar denken en bracht haar tot de werkelijkheid terug.

Ze kon nu niet meer weg... ze moest blijven en hem alles zeggen.

„Was Mr. Wilson zoo even niet hier?" vroeg hij.

Ze boog het hoofd als teeken van toestemming.

„Wat is er toch tusschen u en hem? Het is geen onbescheidenheid, welke mij dit doet vragen..."

„U heeft 't recht, ingelicht te zijn omtrent de verhoudingen en gedragingen uwer ondergeschikten," zei ze deemoedig.

„Juffrouw Donselaar, ik bid u. Verdenk mij niet van zulk een arrogantie. U weet toch — ik hoopte ten minste, dat u 't zoudt weten... dat ik u nooit als een ondergeschikte heb beschouwd. Evenmin wensch ik mij in te dringen in uw privé leven. Acht mijn vraag dus als ongedaan en geloof mij, ik zal nimmer trachten meer van u te weten te komen dan u mij wilt vertellen. Mocht u echter een vriend noodig hebben, wees dan verzekerd er in mij een te zullen vinden." Daarop verliet hij haar.

Estella had hem wel bij zijn jas willen terughouden. Ze had hem haar bekentenis willen doen... maar hij had de kamer verlaten, vóór zij kon spreken. Ze voelde nu, dat ze een geschikte gelegenheid, misschien haar eenige kans, voorbij had laten gaan. Ze voorzag niets dan ellende... en toch haar eerste gedachte, toen zij zich weder alleen bevond, was: „Wat een verschil tusschen die beiden."

Toen spoedde ze zich naar haar kamertje om zich wat op te knappen, de sporen van haar zooeven gestorte tranen weg te wisschen en met zich zelve te overleggen, wat haar te doen stond.

Weggaan wilde ze niet meer. De vriendelijke woorden van den heer Sanders hadden haar weer levensmoed gegeven en dan ook.... 't zou meer dan lafheid zijn om

Janneman alleen te laten en hem mede te nemen, ging toch ook niet.

Ze konden toch niet als een paar zwervelingen, langs de wegen, loopen.... of ergens op kamers gaan, zonder bagage en evenmin kon ze haar kleeren en de zijne zoo maar inpakken en meeslepen.

Onwillekeurig dacht ze aan een comediestuk, dat ze 't vorige jaar, met haar broertje, in Londen gezien had en waarin twee weezen het huis van hun voogd verlaten, zoo maar ieder met een bundeltje kleeren in een rooden zakdoek geknoopt. Janneman had het roerend gevonden, maar zij had er om moeten lachen en zelfs de herinnering er aan, wekte een glimlach bij haar op.

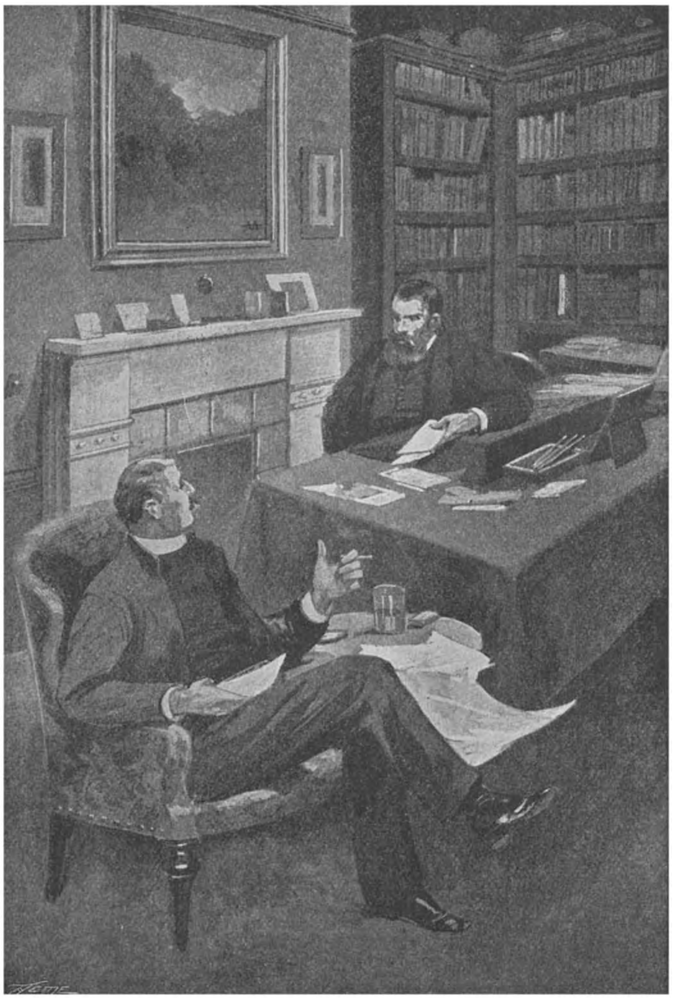

Aan de groote tafel zat een man met een zwaren, grijzenden baard en een ongunstig uiterlijk.

Weg te gaan zonder iets te zeggen, dat kon zij toch niet doen, dat zou grove ondankbaarheid zijn tegenover mevrouw Verkerk en haar broeder, die allebei zoo goed voor haar waren geweest.

Wat had meneer Sanders zich zooeven niet kiesch gedragen, en welk een verschil met Mr. Wilson.

Het beste zou zijn hem alles te vertellen....

Dat was haar plicht en toch.... het was of de keel haar dichtgeknepen werd bij de gedachte om als een schuldige, als een leugenaarster tegenover hem te moeten staan.

Eerst de ellende van zulk een onderhoud en dan de angst voor zijn meening. Natuurlijk zou hij haar, na die bekentenis, niet in zijn huis willen houden, ze zou een andere betrekking moeten zoeken, zonder protectie, zonder aanbeveling. Door toevallige omstandigheden was zij goed uitgerust tot den strijd om 't bestaan. Altijd vreezende, dat zij eens voor zichzelve en Janneman zou moeten zorgen, had zij er zich steeds op toegelegd om zich te ontwikkelen en haar kennis te verrijken en toch — wat gaf dit alles haar?

Meneer Sanders had haar in huis genomen, zonder haar te kennen, maar zulk een toegevendheid en zulk een stappen over de

conventies heen, kon ze van geen tweede verwachten.

Bovendien, ze had nu ingezien, dat het toch niets gaf. Vroeg of laat doemde het noodlot, in den persoon van haar vader, toch weer op en maakte haar elk verblijf onmogelijk.

En, als ze begon met te zeggen, dat zij en Janneman geen weezen waren, dat ze nog een vader hadden, maar dat deze, door toe te geven aan zijn slechte neigingen, niet voor hen kon zorgen en geen geschikt gezelschap voor hen was .... dan zou niemand hen in huis willen nemen.

Toen een der dienstboden haar kwam roepen, omdat haar hulp beneden vereischt was, had ze nog geen besluit genomen.

En zoo zat ze dan alleen in de zitkamer van mevrouw Verkerk, die bij kennissen in Hilversum was gaan theedrinken.

De gewoonte was, dat een der dienstboden de thee naar de leerkamer bracht.

Zij zelve schonk de kopjes in en zette ze op een blad. Tot haar verwondering bracht de meid het blad met een gevuld kopje er op, terug.

„Hé, hoe is dat?" vroeg ze, „heb ik mij soms vergist of is een der heeren er niet?"

„Nee, juffrouw, dat is 't 'm niet, maar de Engelsche mosjieu zei zooveul 'as dat hij zijn thee wel hier zou komen drinken om reden, dat hij u toch wou spreken," en 't meisje zag haar zoo veelbeteekenend aan, dat Stella er verlegen onder werd.

Waar moest dat naar toe? Zelfs, al bleek de overkomst van haar vader een loos alarm, dan nog was haar 't verder verblijf in huis onmogelijk gemaakt door Mr. Wilson.

Dien zelfden middag had meneer Sanders haar gevraagd, wat er tusschen hen bestond en nu weer had de dienstbode haar zoo aangekeken.

't Was zeker een praatje in huis geworden, de jongens zouden 't misschien ook al weten.

Wat zou hij nu weer willen? Haar nogmaals lastig vallen met zijn liefdesbetuigingen?

Lang tijd tot nadenken had ze niet, want Mr. Wilson kwam binnen en nam familiaar naast haar plaats. Zij schoof een weinig op zijde, gaf hem 't voor hem bestemde kopje thee en zei toen op koelen toon: „Waarom komt u hier? Ik dacht, dat wij, na van middag, elkander niets meer te zeggen hadden."

„U verdiende, dat ik u aan uw woord hield," begon hij op laatdunkenden toon.

„Ik verwacht van niemand meer dan ik verdien," viel ze hoog in. „En ik verzoek u mij alleen te laten, anders zal ik genoodzaakt zijn de kamer te verlaten."

Hij dronk kalm zijn thee op en zei toen: „Ik kom hier als vriend om u te waarschuwen."

„Te waarschuwen," herhaalde ze onwillekeurig.

„Ha, nu wilt u toch wel naar me luisteren."

„Zeg dan verder," viel ze ongeduldig in.

„Niet zoo haastig. Geef mij het recht voor u op te treden, dan zal ik u zeggen, hoe ik dat recht gebruiken zal. Van middag heb ik u reeds de keuze gelaten .... een andere man zou, door uw onheusche behandeling, afgeschrikt zijn, maar ik wil u een laatste kans geven ...."

„Fijngevoeligheid behoort zeker niet tot uw eigenschappen," merkte Stella driftig op.

„Dat kan wel — en lieftalligheid zeker niet tot de uwe ...."

„Waarom geeft u zich dan zooveel moeite voor me?" vroeg ze onwillekeurig.

„In mijn goede dagen, toen ik nog het leven van een edelman kon lijden, hield ik het meest van de wildste en lastigste paarden. Des te meer voldoening had ik, als ik ze getemd had. En dan bewonderde ik ze, omdat er *spirit* in zat."

„Een bizonder vleiende vergelijking. Als ik dus dwaas genoeg was om op uw voorstellen in te gaan, zoudt u mij willen temmen als een paard, mogelijk zoudt u er zelfs de zweep bij gebruiken."

In 't volle besef harer vrouwelijke waardigheid stond ze voor hem.

Mr. Wilson merkte wel, dat hij eer terrein verloor dan won en haastig van richting veranderende, hernam hij, op geheel anderen toon: „Wat zijn we toch dwaas om den tijd te verspillen, die zoo kostbaar is. Nogmaals — schenk mij het recht voor u te handelen. Geloof me, 't is in uw belang, dat ik 't vraag."

En toen ze hem, schijnbaar kalm, bleef aanhooren, zonder een woord te zeggen, vervolgde hij: „Weet u, wie op dit oogenblik bij meneer Sanders, in zijn studeervertrek is?"

Het jonge meisje sidderde, en met bevende stem bracht ze er uit: „Toch niet mijn...."

Ze kon het niet zeggen.

De Engelschman voltooide haar zin en gedachte: „Uw vader, ja."

„Dan ben ik verloren," stamelde ze.

„Niet, als u mij vertrouwen wilt. Ik kan de zaak voor u in orde maken; beloof me mij nog heden avond uw jawoord te geven..."

Een valsch licht schitterde in zijn oogen.

„Kleed u aan en ga naar het Oranje-Hotel.... daar zal ik bij u komen.... Als mijn aanstaande vrouw kan ik u beschermen tegen wien ook. Ik zal meneer Sanders de noodige verklaring omtrent uw weggaan geven en de voorloopige schikkingen omtrent uw broeder nemen. Toe, ga dan.... liefste."

Stella deinsde achteruit. Dat woord van zijn lippen, deed haar pijn....

Ze schudde 't hoofd ontkennend: „Laat me toch.... ik wil niet laf zijn. Ik blijf hier — er kome wat er wil."

Met een vloek verliet Mr. Wilson de kamer.

Eenige oogenblikken later werd Estella in het studeervertrek van meneer Sanders geroepen.

Met bevende knieën, doch opgericht hoofd, ging ze er heen, vast besloten de volle waarheid te zeggen.

Meneer Sanders zat aan een klein tafeltje, met een sigaar in de hand en een glas water, zijn eenigen avonddrank, naast zich.

Aan de groote tafel zat een man met een zwaren, grijzenden baard en een ongunstig uiterlijk.

Toen Stella binnentrad, stond hij op en kwam naar haar toe.

Meneer Sanders sloeg die twee oplettend gade.

„Je schijnt niet zeer verheugd me te zien," begon de oude man — op schertsenden toon.

„Nee, natuurlijk niet," sprak het jonge meisje, ernstig. „U hebt het er nooit naar gemaakt om mij naar uw overkomst te doen verlangen."

„Ik ben toch je eigen vader," hernam hij, met een zegevierenden blik op meneer Sanders.

„Helaas! ja."

„En waarom ben-je van Londen weggegaan, zonder er mij mee in kennis te stellen?"

„Omdat u, den laatsten keer, dat ik u zag, aan 't spelen en drinken waart," antwoordde ze kalm. „En daarom, omdat ik mij voor u schaamde, ben ik hier in huis gekomen onder 't voorwendsel, dat Jan en ik weezen waren en heb ik brave menschen bedrogen. Die leugen, mijn eerste, voor zoover ik weet, hebt u op uw geweten."

„Geweten! ha! ha! Wat een groot woord," lachte meneer Donselaar. „Dus, jij schaamt je voor me, juffertje, omdat ik wel eens een partijtje maak? En je vrijer dan?"

„Ik begrijp u niet..."

„Zoo? Dan zal ik duidelijker zijn. Je vrijer, meneer Wilson, waarmee je van Londen naar Holland bent gegaan en dien je hier hebt gevolgd..."

„Dat is niet waar," viel ze in, en toen zich nàar meneer Sanders wendende, die steeds nog een lijdelijk toeschouwer was gebleven: „Geloof 't niet, ik bid u. Toen ik hier kwam, heb ik u in één opzicht bedrogen door u te vertellen, dat wij geen vader hadden, maar ik verzeker u, dat ik verder geen schuld heb. Ik kon niet vermoeden, dat Mr. Wilson hier was.

„Anders had ik mij niet bij u aangemeld. Hij is niet mijn... aanstaande, gelijk mijn vader zegt. Integendeel, ik heb zijn pogingen tot een inniger verhouding steeds geweigerd en er bestaat niets tusschen ons.

Toch begrijp ik, dat ik hier niet langer blijven kan..."

„Zoo denk ik er eveneens over," viel haar vader in, „en daarom kom ik je halen, jou en Janneman."

Stella keek hem verschrikt aan en daarna meneer Sanders, als zocht ze steun bij hem.

„Vergeef me, meneer Donselaar," zei deze, op koelen toon, „doch ik kan uw dochter zoo niet laten vertrekken. Als gastheer rust op mij de verplichting om den goeden naam van een ieder, die in mijn huis vertoeft, te beschermen, tegen wien ook..."

Een leelijke grijns vertoonde zich op 't gelaat van den ouden man.

„En mijn zoon? Wenscht u zijn naam ook te beschermen?"

„De wet geeft u 't recht over een minderjarig kind te beschikken, maar, in zijn voordeel, en dus ook in 't uwe, zou ik u aanraden hem hier te laten. Ik heb uw dochter beloofd hem vooreerst, daaronder versta ik, voor een onbeperkten tijd, huisvesting en onderwijs te geven. Mij dunkt, zulk een aanbod moet u niet onverschillig zijn."

„Wel zeker niet," hervatte de ander, op cynischen toon. „U legt er mij alleen een verplichting jegens u, mede op, die mij nu juist niet bizonder aangenaam is."

„Pardon, u heeft daardoor in 't geheel geen verplichting aan mij."

„Mijn dochter dan en dat zou nog veel erger zijn." Er was iets zoo intens-ploertigs in de manier, waarop hij dit zeide, dat Stella de sluimerende gevoelens van haat en afkeer, door de scheiding verzacht, weer voelde herleven.

Op den heer Sanders scheen de insinuatie geen vat te hebben. „Ook uw dochter staat er buiten; wat ik voor uw zoontje heb gedaan en nog hoop te doen, is alleen uit belangstelling voor hem."

Zelfs, in dat oogenblik van moreele ellende, gevoelde Stella, dat hij van de waarheid afweek en dat de belangstelling niet alleen Janneman gold. Ze was hem dankbaar voor wat zij zijn sublieme leugen noemde, doch voelde zich onmachtig er hem voor te bedanken.

„Kijk eens," vervolgde meneer Sanders, op schijnbaar luchtigen toon, „wat zoudt u er van denken, als we de zaak, voor van avond, eens lieten rusten? U zult wel vermoeid zijn en naar uw hotel terug verlangen. Ik zal hier eens met meneer Wilson en met uw dochter spreken en morgen of overmorgen hoort u wel van mij."

Tegelijkertijd schelde hij en beval hij de verschijnende dienstbode, „meneer uit te laten."

Meneer Donselaar, die in zijn hart een lafaard was, durfde niets meer te zeggen en verliet de kamer en even daarna 't huis.

Eerst, toen hij 't dichtslaan der voordeur had gehoord, wendde meneer Sanders zich tot Stella, die roerloos op dezelfde plek was blijven staan.

„Ga toch zitten — juffrouw Donselaar. Dat is een vervelende geschiedenis voor u."

Zijn vriendelijke woorden deden wat noch de bedreigingen van Mr. Wilson, noch de beleedigingen van haar vader hadden kunnen doen, ze brachten tranen in haar oogen. Te vergeefs trachtte zij ze in te houden. Eindelijk bracht ze, met moeite, uit: „Ik schaam me zoo, wat moet u van mij denken? Ik zelve haat liegen zoo."

„Mij dunkt, daarover behoeft ge u geen verwijten te maken. Het is, voor ons beiden, maar beter om niet in bizonderheden of uitwijdingen te treden, maar ik kan mij uw schroom om over uw vader te spreken, verklaren en dan, u deedt 't voor uw broertje."

„Voor Janneman," sprak ze zacht. „Voor mij zelve zou ik 't niet de moeite waard hebben gevonden te liegen, of juister misschien zou ik 't niet over mij hebben kunnen verkrijgen, maar het vooruitzicht van hem de voordeelen eener goede opvoeding te laten genieten, deed mij over alles heenstappen...

„Kunt u 't mij dus waarlijk vergeven, dat ik u bedrogen heb?"

„Geheel en al."

„Toch is 't beter, dat ik hier niet blijf, al was 't slechts om Mr. Wilson."

„Dat zullen we later zien, ga nu terug naar de woonkamer. Mijn zuster zal wel spoedig terugkomen. Vertel haar maar niets; 't zou u maar zenuwachtig maken·"

VI.

De Kerst-vacantie was aangebroken; alle leeraren en leerlingen waren naar huis of bij familie of kennissen gelogeerd. Zelfs Jan Donselaar was met een vriendje mee.

Meneer Sanders zat met zijn zuster en Stella aan 't ontbijt.

„Ga jij er ook niet eens een paar dagen uit?" vroeg mevrouw Verkerk, haar broeder verwonderd aanziende. Gewoonlijk toch maakte hij van de vacanties gebruik voor 't een of andere uitstapje.

„Nee, ditmaal blijf ik liever hier. Als de dames er ten minste niets tegen hebben?" voegde hij er glimlachend bij.

„Hè, 't is gezellig, zoo met ons drieën," zei mevrouw Verkerk, na een poos. „En 't was toch ook geen prettig termijn, vooral in 't laatst met dien Mr. Wilson."

„Ik zie niet in, dat de man jou erg gehinderd heeft," merkte haar broeder, schertsend, op.

„Ik vond 't toch erg griezelig, dat hij zoo in eens verdwenen was en dat zoo zonder reden."

Stella Donselaar keek meneer Sanders dankbaar aan; ze begreep, dat hij zijn zuster van de geheele geschiedenis met Mr. Wilson en haar vader onkundig had gelaten. Den ochtend na het bezoek van den ouden heer Donselaar toch was de Engelschman, vóór iemand op was, vertrokken.

Later had hij, uit Amsterdam, om zijn bagage geschreven.

Bij nadere informatie was het meneer Sanders gebleken, dat het verhaal, dat hij Stella Donselaar omtrent zijn vaderlijk huis en zijn vooruitzichten gedaan had, ten eenenmale verzonnen was en dat hij niet de zoon, doch een verre neef van de Wilsons van *Lincolly Hall* was, waar hij als jongen wel gelogeerd had, doch later niet meer gekomen was.

Stella huiverde, als zij dacht, wat haar lot zou zijn geweest, als zij haar leven aan dat van Mr. Wilson had verbonden.

Haar vader was, na weinige dagen, ook van Hilversum vertrokken, op aanraden van meneer Sanders. Dat een enveloppe met een paar banknoten hem tot 't aannemen van dien raad had gebracht, wist Stella niet. Evenmin dat meneer Sanders had gehoord, dat hij en Mr. Wilson, van Holland naar de Italiaansche Riviera, waren vertrokken, waar ze samen een speelbank, op kleine schaal, hadden opgericht.

Maar, wat ze wel wist, was dat meneer Sanders haar, van dag tot dag, vriendelijker behandelde, en dat ook haar arm gewond hart zich, onder den invloed zijner beschermende goedheid, langzamerhand herstelde van de ondervonden schokken.

Vóór het einde der winter-vacantie had mevrouw Verkerk, die niettegenstaande haar bijziendheid, dit keer toch zeer scherp had gezien, het voornemen te kennen gegeven om toch maar liever weer op zich zelve te gaan wonen.

Waarop meneer Sanders had gezegd, dat hij dit alleen zou kunnen toestaan, wanneer juffrouw Donselaar de plaats van huisvrouw geheel alleen zou willen bekleeden en wel als mevrouw Sanders.

„Voor je broertje zou het ook het beste wezen," was het einde van het huwelijksaanzoek, dat den anders zoo welbespraakten man, tamelijk slecht afging.

Toen ze later in zijn studeervertrek, waar ze eens zulk een bange ure had doorgemaakt, een poëtisch herders-uurtje doorbrachten, werd hij welsprekender en legde Stella haar meisjesziel voor hem open.

„Dus houd-je werkelijk van me, mijn liefste, en neem-je me aan uit liefde?"

Ze vleide zich heel zacht, heel teeder, tegen hem aan en fluisterde: „Uit liefde en hoogachting."

Toen kwamen de tranen weer en vreezende sentimenteel te worden, zei ze overmoedig: „Nee, hoor, niets er van, ik doe 't alleen voor Janneman, om hem een goede opvoeding te bezorgen."

Hetgeen hij zoo vrij was niet te gelooven.

NAAR HET ENGELSCH

DOOR

LOUISE STRATENUS.

Het was op een somberen namiddag in de eerste helft van Augustus, koud alsof wij ons in November bevonden, en niet minder grauw. In het ruime atelier, met zijn rijke draperieën en zachte dierenvellen, viel het licht heel zacht op de onvoltooide, schilderstukken, op ezels en tegen de wanden geplaatst. Ik had geposeerd voor een portret, dat door Greystone, het lid der Koninklijke Academie, geschilderd zou worden, en nu ik een oogenblikje had om uit te rusten, zwierf ik nieuwsgierig door zijn werkplaats rond. Een voor een bekeek ik zijn schetsen, totdat ik bij een schildersezel kwam, waarover men een stuk Turksch kleed had geworpen. Ik bleef een oogenblik staan, niet goed durvende vragen om vergunning het kleed weg te schuiven, en wierp een vragenden blik op mijn vriend.

„Is hierachter het een of ander kunstgeheim verborgen?" sprak ik lachend.

„Neen; maar een treurspel," antwoordde Greystone, het gordijn wegtrekkende.

Ik bleef sprakeloos turen op het doek, dat daarachter verscholen had gezeten. Het bezat een woeste betoovering. Het was een in zuidelijken maanlichtglans gehuld landschap, tot achtergrond dienende aan de beeltenis eener vrouw. De stralen van den grooten nachttrans vielen op de juweelen van haar hals, zoowel als op het goudborduursel, prijkende op haar kleed. Hare oogen staarden mij aan met zulk een uitdrukking van spookachtig afgrijzen, dat men er onwillekeurig van huiverde. Men zou gezegd hebben dat zij onder de een of andere duivelsche heerschappij verkeerde; hulpbehoevend, vertwijfelend, wellicht zelfs gedwongen tot een misdrijf dat zij tegen wil en dank had bedreven, en aan hare voeten ontwaarde men de omtrekken van een lijk, het gelaat ter aarde gewend, en met een dolk tusschen de schouderbladen. In enkele onbelangrijke bijzonderheden was dit schilderstuk nog onvoltooid. Onderaan las men de met een penseel geschreven woorden: „Op last van de Borgia's." Ik keerde mij naar den kunstenaar toe.

„Gij hebt nooit iets geschilderd, dat hierbij

vergeleken kan worden," zeide ik na een lange poos van stilzwijgen.

Greystone was zeer gelukkig in zijn kunst geweest, en zijn portretten hadden hem een aanzienlijk inkomen verzekerd; maar toch sprak uit dit doek nog grooter genie dan ik van hem verwacht had. Hij glimlachte en slaakte daarop een zucht.

„Gij hebt groot gelijk," gaf hij ten antwoord, „dit is beter dan wat ik ooit geschilderd heb; maar de hand, die dit stuk in het leven riep, is thans verstijfd. Zeide ik u niet dat zich een drama achter dit gordijn hield verscholen?" En terwijl hij de schilderij weêr zorgvuldig bedekte, hernam hij: „Het is een zonderlinge geschiedenis, die slechts enkele maanden geleden voorviel. Ga hier zitten, dan zal ik u alles vertellen." Hij bewaarde een wijle het stilzwijgen en begon toen als volgt:

„Ik moet aanvangen met mijn eerste kennismaking met Nello Andreano. Het was op zekeren dag dat ik met een vriend (een Engelschen kunstenaar te Rome woonachtig), door de Borgiazalen van het Vatikaan heenzwierf. Het was daar voor eenmaal, bijna ledig: maar op het oogenblik dat wij langs een der diepe vensternissen kwamen, hield mijn vriend stil om de hand te leggen op den schouder van een jongen man, die zich aldaar had neêrgezet.

„Poogt gij Lucrezia's geest voor u te doen oprijzen, Nello?" vroeg hij, ziende dat de jongeling verschrikt overeind sprong.

De Italiaan glimlachte.

„Zij zal zeer zeker niet tot mij komen, onder het heen en weêr geloop van bezoekers," sprak hij. „Maar in den maneschijn, als alles hier rustig is, dan zou het wellicht mogelijk wezen."

Mijn vriend stelde mij den jongen man voor, en wij liepen alle drie de zaal door, om ons weldra weder in den glansrijken zonneschijn van Rome te bevinden. Het gelaat van den Italiaan trof mij bijzonder, en ik stemde er volgaarne in toe een bezoek aan zijn atelier te brengen; wat mijn tochtgenoot betreft, hij nam afscheid van ons aan de deur van het huis, elders geroepen zijnde door zijn bezigheden.

Mijn belangstelling in den jongen man nam al meer en meer toe, naarmate ik de in de werkplaats verspreide schetsen in oogenschouw nam. Er viel geen oogenblik aan te twijfelen, of hij bezat genie; en er was één doek te zien, blijkbaar bestemd een groot schilderstuk te worden. Onder aan las men: „Op last van de Borgia's." Andreano stond aan mijn zijde toen ik het bekeek; maar zoodra ik mij tot hem keerde om er mijn oordeel over te kennen te geven, maakte hij een gebaar van ongeduld.

„Lucrezia's gelaat kan ik maar niet vatten," zei hij. „Men behoort in haar oogen het afgrijzen te lezen der misdaden, die nog haar nagedachtenis bezoedelen. Haar oogen moeten even goed spreken als die van Beatrice."

„Dus beschouwt gij haar van het standpunt uit der moderne geschiedenis?" gaf ik ten antwoord, „en gelooft gij haar een slachtoffer? Ik zie niet gaarne dat de karakters, die ik eenmaal in de geschiedenis verafschuwd heb, op eens van elke vlek gereinigd worden. Om haar echter tot een zoo sprekend beeld als Beatrice te maken, dunkt mij dat men zelf een dergelijk afgrijzen moet hebben doorleefd en gekend."

„Dat is wel mogelijk," zeide hij, „maar zoo ik het gelaat waarvan ik droom slechts kon aanschouwen, zou ik nog in staat zijn mijn Lucrezia te schilderen."

Hij wendde zich van de schets af en begon over andere dingen te praten. Na verloop van een half uur nam ik afscheid van hem; doch wij ontmoetten elkander dikwijls sedert en werden zelfs vertrouwde vrienden. Hij boezemde mij de levendigste belangstelling in, ja oefende zelfs een soort betoovering over mij uit; niet alleen kon hij op de onderhoudendste wijze over alles meêpraten, doch hij had ook een uitstekende opvoeding ontvangen, veel gelezen, en bezat, zooals ik reeds zeide, genie. Hij hield er echter de vreemdsoortigste theorieën op na. Zoo geloofde hij, bij voorbeeld, ten stelligste in hypnotisme, al gaf hij toe die macht hoegenaamd niet zelf te bezitten.

Zijn politieke beginselen waren al heel tomeloos en nooit heb ik iemand aangetroffen, die iets van zijn verleden afwist. Hij was voor het overige een betooverende persoonlijkheid, en hij nam zijne kennissen nog slechts des te meer in door iets geheimzinnigs, dat hem eigen was, en men te vergeefs poogde op te lossen. Zuidelijke naturen dragen zoo vaak een dergelijk raadsel in zich om, evenals het gif in den ring aan de vingeren der Borgia's, op wier handdruk de dood volgde. Dat nam echter niet weg dat hij mij belang en vriendschap inboezemde, en dat ik er volgaarne in toestemde voor korten tijd Rome met hem te verlaten, en in zijn gezelschap de heuvelen op te zoeken, waar ons het genot wachtte van frissche lucht.

Toen wij het stadje bereikten, waar wij besloten hadden ons anker te laten vallen, lag er over alles een naargeestig, mistig licht verspreid. Den ganschen dag hadden er onweêrswolken gehangen, en had het gekletter van den regen zich gepaard aan de muziek der watervallen. Wij zwierven de oude straat door, waar alles nog grilliger vormen dan gewoonlijk verkreeg door het zeldzame licht, en hielden stil aan den ingang der groote oude villa, die met haar tuinen de heuvelhelling buiten de stad bekleedt. De zon was nog niet volkomen ondergegaan, toen wij de terrastreden afliepen, om de kronkelpaden tusschen de heesters en struiken door te loopen. Zelfs midden op den dag had die plek iets spookachtigs. Ik behoef hier nauwelijks bij te voegen wat het dan was op een zoo somberen avond.

„Zie," merkte Andreano plotseling op, „men zou zeggen dat daarginds een roode vlag wapperde."

Aan het uiteinde eener donkere laan, waar een honderdtal waterstralen gelijktijdig omhoogsprongen en weêr in een marmeren kom neêrkwamen, bewoog zich iets scharlakenroods tusschen de overoude stammen. Wij traden op de fontein toe en Andreano begon luidkeels te lachen:

„De gewaande vlag is niets anders dan een *carabiniero,* die zijn hof maakt aan de dochter van den concierge," zeide hij. Ik bleef een oogenblik staan kijken naar het paar, dat wij blijkbaar in hun gelukkig oogenblik van afzondering hadden gestoord. Het was een zeer schilderachtig tweetal. De jonge man bezat een fraai, sprekend, donkerkleurig gelaat en de roode voering van zijn los omgeslagen mantel viel om een welgevormd figuur neêr; maar ternauwernood had ik een blik geworpen op het jonge meisje, of het was mij onmogelijk een kreet te onderdrukken van bewondering. Zij was niet alleen schoon, doch haar schoonheid droeg een geheel eigenaardig karakter. Zij was blond, maar haar lichte tinten bezaten een onovertrefbaren gloed en rijkdom. Het was een goudgeel blond, zoo warm, als men dat enkel op de doeken van oude meesters weêrvindt, en haar onder donkere wimpers verscholen oogen waren groot en bruin. Haar gelaat vertoonde iets zachts en hulpbehoevends, dat het eene onweerstaanbare aantrekkelijkheid verleende.

De jonge soldaat trad op ons toe.

„Misschien weten de *signori* niet dat de villa tegen zonsondergang wordt gesloten," sprak hij beleefd.

„Met andere woorden, wij zijn hier *te veel,*" voegde Andreano mij glimlachend toe in het Fransch; maar ik bespeurde dat zijn oogen zich onder het spreken doordringend op het meisje vestigden. „Hoe komt gij hier dan wel, vriend?" hernam hij luid.

„Mijn plicht voert mij overal heen, mijnheer," gaf de jonge man ten antwoord.

„En mag ik soms vragen of de *signorina* hier ook door haar plicht op post gehouden wordt?" klonk het spottend.

„De *signorina* hoort in de villa thuis," sprak de militair kortaf.

Het jonge meisje had geen woord geuit, en gehoor gevende aan een wenk van haar metgezel, nam zij plaats op een steenen bank, half begroeid met fijne varens, terwijl de jonge man zich van haar afwendde, om ons langs een korter weg naar de villa terug te geleiden. Onder het voortloopen keek ik naar Andreano. Hij was ongewoon stil-

zwijgend, en antwoordde niet dan verstrooid op het vriendelijk „goeden nacht" van den soldaat, die ons echter niet eerder verliet, voordat wij goed en wel het landgoed af waren.

„Waaraan dacht gij?" vroeg ik, onder onze wandeling naar het logement.

Hij zag mij niet aan, toen hij met een raadselachtigen glimlach ten antwoord gaf:

Nam zij plaats op een steenen bank.

„Ik heb het gelaat van mijn Lucrezia aanschouwd."

Hij was den ganschen avond stil, en ik zeide hem vroegtijdig goeden nacht om brieven te gaan schrijven in mijn eigen kamer. Den volgenden morgen lag ik nog te bed, toen hij voor dag en dauw binnentrad. Hij verkeerde in zijn vroolijkste stemming en zette zich vertrouwelijk neder aan den voet mijner legerstede.

„Mijn beste vriend," sprak hij op zachten toon; „ik heb uwen naam ijdellijk gebruikt. Ik begaf mij naar de villa, en vertelde aldaar dat gij, de beroemde schilder, het verlangen koesterdet een schets van den tuin te nemen voor een uwer werken en dat gij, om dit op uw gemak te kunnen doen, gaarne twee vertrekken van het huis zoudt willen huren. Ik geloof wel dat de portier hiertoe over te halen zou zijn, indien hij er goed voor werd betaald, en daarin zal ik natuurlijk voorzien. Maar gij zult immers niet weigeren mij daarheen te vergezellen, is het wel?"

Ik ging overeind in bed zitten, even verbaasd als ontstemd over zijn vrijpostigheid.

„Mijn waarde Nello, zoo gij uw Lucrezia wenscht te schilderen, moet gij het doen; maar waarom verklaart gij dat niet ronduit, en verzoekt gij het meisje niet voor u te poseeren?" vroeg ik.

Andreano haalde de schouders op.

„Gij vormt u nog geen begrip van 's lands gebruiken," sprak hij. „Of verbeeldt gij u, dat de jonge man, die ons gisteren avond op zoo beleefde wijze het hek uitzette, er in zou toestemmen dat zijn bruid voor mij zat? In het geheel niet. Welnu, gij kunt daar een studie maken voor het groote doek waarvan gij droomt, en ik zal beproeven de gelijkenis te treffen, die mij telkens ontsnapt. Wie weet of ik ditmaal niet slagen mag?"

Hij rees overeind en begon, aan een hevige opgewondenheid ten prooi, het vertrek op en neêr te loopen. „Gij wilt mij immers uw hulp niet weigeren?" riep hij eindelijk smeekend uit.

En ik gaf toe, ofschoon ik zelf wel gevoelde dat het onverstandig was dat te

doen en dat ik maar geen vrede kon nemen met zijn slinksche middelen, om zich van een model te voorzien. Den volgenden dag reeds namen wij onzen intrek in dat gedeelte der villa, dat bewoond werd door den huisbewaarder Beppo Negroni en diens gezin. Ik moet zeggen dat ik heel goed gehuisvest werd en mij in het geheel niet had te beklagen over voeding of bediening; alleen was Andreano's gedrag mij meer dan ooit een raadsel.

Hij had den concierge overgehaald hem een kamer af te staan aan het andere uiteinde der ruime, ouderwetsche woning, en dit vertrek richtte hij in tot een atelier, waar hij zich opsloot, hardnekkig weigerende iemand zijn arbeid te toonen, een gril waar ik niet weinig den draak mede stak, want voor zoover ik er over oordeelen kon, was hij slechts nu en dan ter loops in de gelegenheid zijn model te bestudeeren. Het gedrag van het jonge meisje was onberispelijk, haar moeder veroorloofde haar niet eens mijn jongen vriend te bedienen, maar kweet zich persoonlijk van die taak. Wat mij betreft, mijn rijpe leeftijd stemde beiden minder schuw tegenover mij, en ik begon mij te hechten aan het kind; want haar zeldzame schoonheid daargelaten, was Lisa heel belangwekkend en aardig om meê te praten. Ik vernam van haar dat zij, zooals Nello verondersteld had, verloofd was met Piero Rinaldi, den jongen *carabiniero*, in wiens gezelschap wij haar dien eersten avond hadden aangetroffen. Rinaldi was een mooie, flinke jonge man, die geen grooter eerzucht koesterde dan bij de koninklijke lijfwacht geplaatst te worden; hij schonk mij spoedig zijn vertrouwen, en strekte mij, gedurende zijn vrije uren, tot gids, om mij de meest ongenaakbare plekken der heuvelen te toonen, mij onderwijl van zijn liefde tot Lisa sprekende met een openhartigheid, welke mij onverdeeld voor hem innam. Het viel mij als heel zonderling op, dat Andreano zich zoo gekrenkt toonde over mijn omgang met den karabinier. Hij zonderde zich meer en meer af, werd kregelig gestemd en somtijds zelfs kwetsend in zijn woorden; maar ik schreef zijn gansche houding toe aan teleurstelling dat hij zijn ideaal niet bereiken kon. Kort daarop begon ik een zekere verandering op te merken in Lisa Negroni. Haar schoonheid was niet minder opvallend, maar er was iets onverklaarbaars in de uitdrukking harer oogen; het was als lag er een schaduw over verspreid, en gelijktijdig ook begon zij mij te ontwijken.

Op zekeren avond begaf ik mij naar den tuin om daar nog een sigaar te rooken. De atmosfeer was zwaar en benauwend. De lanen waren zeer donker. Van het huis ontwaarde ik niets dan een groote donkere steenmassa, met een enkel lichtje aan het venster der door Andreano tot atelier ingerichte kamer. Op het oogenblik dat ik het laatste eindje van mijn sigaar wegwierp, sloeg het elf uur van een naburige torenklok. De stilte werd voor het overige slechts verbroken door de muziek van neerplassend water. Ik voelde mij onrustig te moede en weinig geneigd naar binnen te gaan om mijn legerstede op te zoeken. Plotseling ontstelde ik door den onverwachten aanblik van iets wits, dat de treden van het terras afkwam. Al de vertelsels, welke omtrent deze oude plaats in omwandeling waren, kwamen mij weêr te binnen, en tot mijne schande moet ik bekennen dat ik, voor een enkel oogenblik ten prooi was aan bijgeloovigen angst. Spoedig echter was ik mijzelf weder meester en trad ik eenige schreden nader, om in de schaduw te gaan staan en van daar uit naar de zonderlinge verschijning te kijken. Bijna gelijktijdig gleed een ander persoon over het met mos begroeid pad, en ik herkende in hem Andreano. Ook de witte gedaante kwam nabij, om mij de gelaatstrekken van Lisa Negroni te vertoonen. Maar er was iets zóó vreemds in de uitdrukking harer oogen, dat ik er koud van werd. Haar blik was vervuld van een soort afgrijzen, een hulpbehoevende ontzetting, als ware zij ten prooi geweest aan een macht, waaraan zij zich met geen mogelijkheid ontworstelen kon.

Andreano was evenals zij blijven stilstaan, en ik bemerkte nu, dat hij uit zijn

jas een boekje haalde en in allerijl een schets van haar nam. Ik maakte een snelle beweging om tusschenbeide te treden, doch bedwong mijzelven. Het werd mij opeens duidelijk dat het jonge meisje onder een helsche betoovering verkeerde, en mijn bloed begon te koken bij de gedachte aan het gevaar waaraan Andreano haar blootstelde,

Haar blik was vervuld van afgrijzen.

het gevaar, niet alleen van haar gedrag verkeerd te zien uitleggen, maar ook van den nadeeligen invloed, dien zulk een spanning, als die waaraan zij thans ten prooi was, niet na *kon* laten op haar hersenen uit te oefenen. De koelbloedige wreedheid, een schuldeloos meisje aan zulk een proef te onderwerpen, kwam mij inderdaad duivelsch voor. En toch bleef ik daar roerloos staan, beiden gadeslaande, totdat het maanlicht achter de wolken verdween, en de slanke gestalte van het jonge meisje langzaam, als gehoor gevende aan een gebiedenden wenk, zich omwendde en weder de steenen trappen, die naar het terras voerden, beklom.

Ik wachtte tot zij verdwenen was, en daarop trad ik op Andreano toe en legde de hand op zijn schouder. De blik, dien hij mij toewierp, joeg mij bepaald schrik aan, zoozeer onthulde hij mij de giftige zijde van zijn karakter; maar in het volgende oogenblik was hij zichzelf weer meester en lachte hij. Ik zag terstond in dat hij niet wist in hoeverre ik getuige was geweest van het gebeurde.

„Gaat gij met geesten om, dat gij des nachts door dezen tuin ronddoolt?” vroeg hij schertsend.

Ik liet de hand nog zwaarder dan te voren op zijn schouder rusten, terwijl ik zeide:

„Het is iets nog vreemders en strijdiger met mijn smaak, dan geesten wat ik gezien heb, Andreano. Gij begaat een schandelijke daad, en ik weiger er medeplichtig aan te zijn.”

„Wat ik doe,” antwoordde hij, mij plotseling aanziende met oogen vervuld van een onnatuurlijken glans, „geschiedt alleen ter wille van de kunst. Ik zweer u dat ik geen kwade bedoelingen koester ten opzichte van het meisje.”

„En toch doet gij haar een onberekenbaar kwaad. Ik ving daar straks in den maneschijn de uitdrukking harer oogen op, en er lag een afgrijzen in, dat haar niet alleen tot waanzin kan voeren, maar gij

weet zelf ook heel goed dat een invloed als die, welken gij over haar uitoefent tot misdaad leiden kan."

„Wat beteekent dat, als mijn werk slechts mag leven?" vroeg de Italiaan, met somberen blik.

Ik wendde mij af van hem met een afschuw, die gepaard ging van een zekere vrees; want ik moet het wel bekennen dat, welke uitlegging de wetenschap ook aan hypnotisme moge geven, er in mijn oogen altijd iets duivelachtigs in zijn invloed ligt. Ik haastte mij dan ook op beslisten toon te zeggen:

„Ik zal de noodige maatregelen nemen om het jonge meisje buiten uw bereik te stellen; en morgen reeds verlaat ik dit oord."

Andreano bleef een oogwenk roerloos staan, en daarop scheurde hij, met een dramatisch gebaar, de door hem gemaakte schets aan stukken. Hij greep mijn handen en gaf mij onder tranen zijn berouw te kennen. De bekoring was hem te sterk geweest. Geheel verdiept in het denkbeeld dat hem vervulde, had hij geen gedachte gehad voor het gevaar dat er in lag van zijn macht over anderen gebruik te maken. Hij smeekte mij het tooneel te vergeten, waarvan ik getuige geweest was, en niets te laten komen tusschen onze vriendschap voor elkaâr. Behoef ik u wel te zeggen, dat ik mij overreden liet en besloot nog enkele dagen aldaar te blijven vertoeven, aangezien ik gewichtige brieven uit Engeland wachtende was? Het eenige wat ik mij voornam, was Andreano niet meer uit het oog te verliezen.

Den volgenden morgen verzocht hij mij niet zonder ontroering in zijn atelier te komen, en wees hij mij een hoopje asch in den ledigen haard aan.

„Ik heb het doek verbrand, beste vriend," zeide hij, mij de hand drukkende. „Wilt gij mij vergiffenis schenken? Het is een offer door mij aan uwe gehechtheid gebracht. Ik moet thans voor een paar dagen naar Rome vertrekken. Mag ik heengaan met de zekerheid dat alles tusschen ons is uitgewischt?"

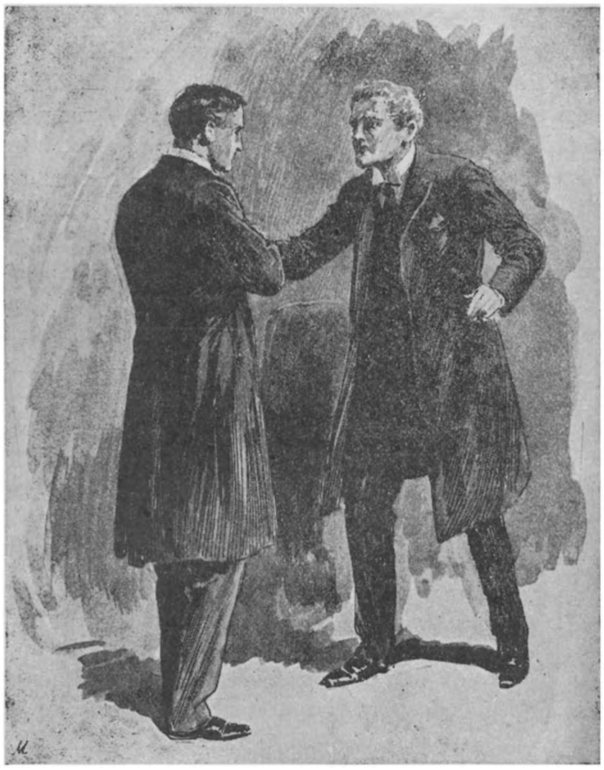

„Wat beteekent dat, als mijn werk slechts mag leven?"

En ik bezweek voor zijn betooverende manieren, ja slaagde er zelfs in, mij wijs te maken dat ik het gebeurde van den vorigen avond te donker had ingezien. Maar later op den dag keerde de eens ontvangen indruk weder. Ik zwierf langs een pad, dat buiten de stad voert, door de olijfgaarden heen. Het was een heerlijke namiddag, er lag een fluweelachtige blauwe tint over de heuvelen verspreid, en ik was zoozeer verdiept in de schoonheid der omgeving, dat ik aanvankelijk geen acht sloeg op twee naderende personen, totdat zij

vlak bij mij waren en ik mijn vriend Piero Rinaldi en zijn bruid herkende. Ik had het jonge meisje nog niet wedergezien en zij scheen weinig verlangend te blijven stilstaan; mijn blik rustte uitvorschend op haar. Zij was zeer bleek; haar gelaat vertoonde sporen van tranen en het kwam mij zelfs voor, dat er in haar oogen nog iets te lezen viel van dezelfde uitdrukking, welke mij zulk een schrik had aangejaagd. Zij stamelde een verontschuldiging en snelde heen. Wat Rinaldi betreft, hij wendde zelfs geen poging aan om haar te weêrhouden; maar liet de kolf van zijn geweer op den grond rusten en stond daarop te leunen, totdat zij geheel en al uit het gezicht verdwenen was. Zijn donkerkleurig gelaat was bewolkt en hij wendde zich tot mij met de vraag:

„*Signor mio*, is het dwaasheid een vrouw te vertrouwen of wijs voortdurend aan haar te twijfelen?"

Na het voorgevallene joegen deze woorden mij waarlijk angst aan.

„Het is volgens mij altijd wijzer te gelooven dan te twijfelen," antwoordde ik, „en het veroorzaakt ook minder pijn."

„Mogelijk wel," hernam de jonge man hoofdschuddend. „Maar wat moet een man wel denken, als hij eenmaal gezien heeft wat ik daar straks aanschouwde? Gij weet dat zij gewoon was mij te gemoet te komen tot bij den ouden ilex-boom, waaraan men het Madonna-beeld in een nis heeft bevestigd. Zij deed dat elken avond, wanneer ik van mijn dienst kwam en zoo geschiedde het ook heden; alleen vond ik haar daar in tranen neêrgeknield. Zij hoorde mij niet aankomen, en keek mij plotseling ontsteld aan, als een dier dat in een val is geloopen. En wat zij zeide, Signore, was enkel wartaal. Zij smeekte mij toch te gelooven dat zij mij liefhad, maar haar tevens te verlaten; want dat zij een vloek op zich voelde rusten, en dat wij gescheiden werden door zonden, waaraan zijzelve onschuldig was. Ik poogde haar tot bedaren te brengen, en toen deinsde zij voor mij terug, alsof mijn aanraking haar pijn deed. En toch heb ik haar even oprecht bemind als slechts geschieden kan. Ik weet niet meer wat er van te denken, Signore, maar ik moet wel twijfelen aan haar trouw of anders aan haar verstand. Indien het een man is, die zich tusschen ons heeft ingedrongen, dan moge de goede God zich over hem ontfermen, dat is al."

Ik huiverde bij de herinnering aan het tooneel in den maneschijn. Rinaldi's uitdrukking zeide mij slechts al te duidelijk wat Andreano van hem te verwachten had, indien hij ooit een deel der waarheid mocht raden, en ik deed al wat ik kon om hem tot bedaren te brengen en alles toe te schrijven aan een voorbijgaande zenuwaandoening zijner bruid. Ten deele was ik daarin geslaagd, toen wij de stad wederom bereikten, en eenigszins gerustgesteld zocht ik mijn kamer op.

Tot mijn groote verbazing, vond ik dat gedeelte van het huis in een staat van groote verwarring, Signora Negroni in tranen en een paar politie-agenten in onze vertrekken. Met echt Britsche verontwaardiging vroeg ik hun wat een dergelijken indring had te beduiden.

„Vergeef mij, Signore," antwoordde een der mannen, die zich juist de vrijheid veroorloofde mijn laden te doorsnuffelen: „maar wanneer een Engelschman aangetroffen wordt in gezelschap van een samenzweerder tegen de regeering en het leven der ministers, moet men zijn zaken wel doorzoeken."

Ik liet mij op een stoel neêrvallen en staarde hem aan. Dat was dus het eind van mijne vriendschap voor Andreano! Enkele woorden slechts waren den beambte voldoende om mij alles te verklaren. Er was een oproer uitgebroken te Milaan, en men wist bijna zeker dat de jonge man daarin de hand had gehad. Mij bleef niets anders over dan de agenten stadwaarts te vergezellen en mij op den Britschen gezant te beroepen, om mijn invrijheidstelling te verkrijgen. Andreano zelf had alle bewijzen van medeplichtigheid vernietigd of met zich medegenomen. Ik dacht onwillekeurig aan den aschhoop en zag te laat mijn eigen

dwaasheid in. Mijn eenige troost was het denkbeeld dat hij nu vooreerst wel genoodzaakt zou zijn het arme meisje met rust te laten.

Spoedig daarna werd mijn onschuld erkend en kon ik mij wederom vrij bewegen, en ik besloot onmiddellijk naar mijn vrienden in de villa terug te keeren, om hun een schadevergoeding uit te betalen voor al den ondervonden last.

Het was laat op den namiddag, toen ik het logement bereikte en na aldaar een kamer te hebben besteld, liep ik de straat weer op. Ik had slechts enkele passen afgelegd, toen ik aan de overzijde Lisa Negroni zag. Gehoor gevende aan een plotselinge ingeving, keerde ik op mijn schreden terug om haar te volgen. Zij scheen mij niet te hebben opgemerkt, en liep haastig voort, totdat zij de kerk bereikte en den drempel daarvan overschreed.

Ik was pijnlijk getroffen door haar uiterlijk. Zij was even bleek als een geest, en de zwarte sluier, om haar fraai hoofdje geslagen, verhoogde nog die bleekheid. Na een oogenblik aarzelens, volgde ik haar ook in het Godsgebouw. De kerk was verlaten. Een lichtstraal drong door de vensters heen en viel op de maagdelijke gestalte, welke voor een der zij-altaren lag neergeknield. Ik wachtte af tot zij weder opstond en langs mij heentrad, en legde toen de hand op haar arm, wat haar achteruit deed deinzen met een kreet, die door het eenzame gebouw weergalmde. Haar oogen drukten een ontzettende vrees uit en zij slaakte een diepen zucht.

„Bij al wat u lief is, Signore," stotterde zij, „laat mij met rust. Hier en hier alleen, laat het afgrijselijk gevoel, dat mij nacht en dag vervolgt, mij met vrede; hier alleen word ik bevrijd van de duivels, die mij tegen mijn wil medesleepen, die mij gescheiden hebben van mijn bruidegom en mij aan wanhoop prijs geven. Zoo gij gekomen zijt om mij bij te staan, zeg het mij dan terstond."

Ik greep haar hand en hield die omsloten, terwijl ik ten antwoord gaf:

„Ja, ik ben hier om u te helpen, arm kind. Zeg mij wat u beangstigt, zoo gij ten minste vrijuit kunt spreken binnen deze gewijde muren."

Zij streek met de hand over de oogen.

„Ik kan u niets vertellen," sprak zij. „Het is slechts als hing er een wolk over mij, die mij tot waanzin drijft, als ware ik ten prooi aan afgrijselijke droomen. Gisteren avond keerden zij tot mij terug en ik ben zeker dat zij zich ook van nacht weêr meester van mij zullen maken," hier zweeg zij even, door een rilling die haar beving, en ging toen voort: „Ik weet niet wat ik zeg. Mijn verstand begeeft mij, vrees ik. Let niet op mijn woorden, Signore. Gij kunt toch niets voor mij doen."

Zij weerde mij af en snelde de kerk uit. Ik bleef besluiteloos staan. Of wel het meisje was inderdaad krankzinnig, of wel zij bevond zich nog altijd onder Andreano's invloed. Haar woorden brachten mij tot nadenken. De zaak was al te vreeselijk, en ik gevoelde mij ten deele verantwoordelijk voor het gebeurde. Waarom toch had ik er in toegestemd het werktuig te worden van Andreano's kunstenaarsgrillen? Ik kon het niet anders verklaren dan door het feit dat ik zelf onder begoocheling moest zijn geweest. Maar kon het mogelijk zijn, dat hij dien invloed op een afstand uitoefende? Wat beteekende haar onsamenhangende taal?

Langzaam volgde ik haar uit de kerk. Ik kon haar nog voor mij uit zien loopen, en eensklaps verhaastte zij den tred en trok zij haar sluier dichter om zich heen. Van de tegenovergestelde zijde zag ik Rinaldi aankomen. Het was een feestdag en hij bevond zich in groot tenue. Geen oogwenk bleef hij stilhouden, om haar toe te spreken of te begroeten. Het was als herkende hij haar niet; maar toen hij mij genaderd was, ontwaarde ik hoe bleek zijn fraai gelaat was geworden.

„Wat beteekent uw houding, Rinaldi?" vroeg ik, op het meisje wijzende.

„Dat gij u vergist hebt, Signore," antwoordde hij op schorren toon, „en dat men verstandig doet met een vrouw te

wantrouwen. Ik heb voor goed met haar gebroken. Zij bedroog mij, maar de man, die haar daartoe overhaalde, zal er voor boeten, zoodra ik hem slechts ontdekken mag. De gansche stad weet te vertellen dat zij drie avonden geleden haar minnaar op de brug ontmoet heeft, waar het oude Romeinsche graf boven het water uitsteekt; want Luigi Daniello zag haar daar, toen hij met zijn wagen van de stad terugreed; hij zag haar duidelijk. Den man alleen kon hij niet zien, anders zou de ellendeling nu reeds dood zijn geweest."

Ik legde de hand op zijn arm, in het volle besef van wat ik doen ging. Nello Andreano zou door mijn toedoen naar de galeien worden gezonden. Ik twijfelde er niet meer aan of hij was wedergekeerd en ik mocht niet langer toelaten dat hij twee schuldelooze wezens in het ongeluk storten zou.

„Wat zoudt gij er van zeggen, indien ik u zijn naam noemen kon, en u niettemin zou bewijzen dat het meisje u trouw bleef?" vroeg ik.

„Dan, Signore," antwoordde hij, naar adem snakkend, „zoudt gij mij zoo goed als het leven wedergeven. Maar is het wel mogelijk?"

„Kom met mij mede. Het is onmogelijk hier uit te spreken."

Een half uur later, nadat hij mij tot het einde toe had aangehoord, kon ik zien dat hij mij slechts ten halve geloofde; maar hij stemde toe in mijn voorstel dien nacht met mij op wacht te gaan staan in den tuin der villa.

Het was elf uur, toen hij zich aldaar bij mij voegde, en mij vertelde een zijner kameraden op post te hebben gezet aan het andere einde der brug; maar het sloeg middernacht voordat een zacht geritsel ons ter zijde deed treden in de schaduw. Het maanlicht bestraalde ten volle den tuin, en wij konden duidelijk het gelaat zien van het jonge meisje, dat thans langs ons heen gleed. Zij was doodsbleek en haar oogen waren strak en glinsterend. Ik blikte naar Rinaldi en zag hoe hij de tanden opeen geklemd hield en hoe zijn borst hijgde.

„Zij heeft het gelaat van een gefolterden geest," mompelde hij.

„Gelooft gij mij nu?" vroeg ik fluisterend.

„Ja, bijna," en wij begonnen haar zoo onhoorbaar mogelijk achterna te sluipen.

Onze voorzorgen schenen echter kinderachtig, want zij wendde zich geen enkele maal om, en weifelde zelfs niet bij den kreet van een nachtuil, wiens groote vleugels haar gelaat bijna aanraakten, terwijl zij het pad tusschen de olijfboomen afsnelde. Ongestoord spoedde zij zich verder totdat zij de brug bereikte, aan het eind waarvan de oude graftombe als een forteres verrees, aan de zijde van een bouwvallige woning uit lateren tijd.

Eenmaal daar bleven wij stilstaan, en op een teeken van Rinaldi liet ik mij over de leuning der brug afzakken en waadden wij door het ondiepe water, om in de schaduw van het oude Romeinsche gebouw weêr tegen den oever op te klimmen. Er brandde een licht aan een benedenvenster van het huis aan de overzijde, en toen het meisje bleef stilstaan, werd de zonneblinde geheel en al naar boven gehaald, en zag ik het hoofd van een man aan het raam verschijnen. Ik had Andreano herkend. Langzaam ontgrendelde hij het venster, dat een deur uitmaakte, en andermaal bewoog het meisje zich voort. Ik hield Rinaldi tegen; want hij maakte een gebaar, dat ons bijna verraden had, en in het volgende oogenblik was de vensterdeur weêr gesloten.

Rinaldi kroop nu in de schaduw terug en liet driemaal den kreet der *civetta* hooren. Een minuut later vertoonde zijn kameraad zich op den oever. Mijn metgezel keerde zich thans tot mij.

„Signore," zeide hij, „dat huis daar heeft een kwaden naam; er is reeds meer dan een moord gepleegd. Zijt gij van plan toch met ons binnen te treden, of wilt gij huiswaarts keeren en alles overlaten aan ons, die tot de tanden gewapend zijn?"

Tot eenig antwoord haalde ik een revolver uit mijn zak te voorschijn, en zonder iets meer te zeggen, stak Rinaldi den weg over, zette den schouder tegen de omlijsting

van het raam, en leunde er met zijn volle gewicht tegen aan. Het vermolmde houtwerk sprong uiteen en de deur viel met luid gedruisch naar binnen.

Daar stond Andreano voor een schildersezel en tegenover hem Lisa, wier gelaat nog altijd even bleek was, wier oogen ons niet herkenden.

Het penseel ontzonk aan Nello's vingeren. Gelijktijdig werd er een deur op den achtergrond van het vertrek opengerukt, en snelden twee mannen binnen, die echter terugdeinsden voor de geweren der beide soldaten. Ik trad op den schilder toe, met den uitroep:

„In 's hemelsnaam, geef u rustig over. Gij hebt reeds kwaad genoeg gesticht."

Andreano staarde mij aan, en zijn glimlach deed mijn bloed in de aderen stollen.

„Ik heb mijn Lucrezia geschilderd," sprak hij.

En aleer ik den tijd had gehad dat te verhinderen, had hij mijn revolver aan mijn hand ontwrongen en den loop tegen zijn voorhoofd aangedrukt.

Nog een oogenblik bleef het jonge meisje als versteend daar staan; maar toen Andreano nederstortte, en zijn bloed haar kleed bespatte, slaakte zij een kreet en viel zij bezwijmd in Rinaldi's armen. De jonge man hief haar op als een kind en droeg haar vol teederheid naar buiten.

Zijn vriend en ik beurden Andreano's lichaam op. Hij was reeds dood. Wij strekten hem uit op een rustbank en hielden ons nog slechts bezig met zijn slachtoffer, dat tot het leven terug moest worden geroepen.

Zoodra zij tot het bewustzijn wederkeerde, bespeurde ik tot mijn onbeschrijfelijke verlichting dat de dood van haar kwelgeest tevens een einde had gemaakt aan de betoovering — de noodlottige — waaronder zij tot daartoe verkeerd had. Zij is thans met Rinaldi getrouwd en zeer gelukkig."

Greystone bewaarde het stilzwijgen.

Ik rees overeind en trok het gordijn weg dat de schilderij bedekte. Ook de kunstenaar stond op, trad aan mijne zijde en prevelde niet zonder ontroering:

„Hij had een groot man kunnen zijn; ter wille van de kunst blijf ik hem betreuren."

Een record in het vlug monteeren van een Stoommachine.

Men leest somtijds in de nieuwsbladen verhalen omtrent groote werken, die in ongeloofelijk korten tijd zijn uitgevoerd, en het is een zekere waarheid, dat ze steeds ieders bewondering wekken voor de vindingrijkheid en het vernuft van den werktuigkundige uit onzen tijd. Wanneer een oude brug moet vervangen worden door een nieuwe, is het een vaste gewoonte, dat daarbij de meest mogelijke bedrijvigheid wordt ontvouwd, en in de jaarboeken van menige spoorweg-maatschappij vindt men soms verrassende records omtrent het snel verwisselen van bruggen; maar het ligt thans niet in onze bedoeling om over 't bouwen van bruggen te spreken; wij willen nu doen zien op welke wijze men locomotieven in den kortst mogelijken tijd in elkaar zet, en ik veronderstel, dat de fotografieën waarmede dit artikel geïllustreerd is, met be-

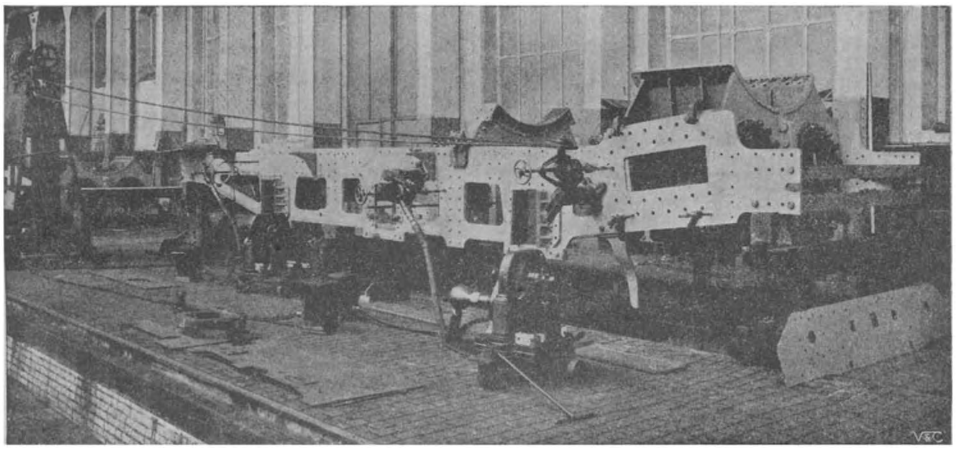

Het raamwerk gesteld, aan het einde van het eerste uur.

belangstelling bekeken zullen worden, daar zij eenig denkbeeld geven van de verschillende stadiums in het snel afwerken van een Fransche locomotief.

Het record, dat wij hier vermelden, verschilt zeer veel van al wat er vroeger in dat opzicht gedaan is. Verscheidene spoorwegmaatschappijen hebben reeds deel genomen aan den wedstrijd in het snel afwerken van een locomotief; maar in al die gevallen nam men een groot aantal arbeiders in het werk — inderdaad veel meer dan men er onder gewone omstandigheden noodig zou hebben om een locomotief in elkaar te zetten. De Great Eastern Railway heeft het wereld-record geslagen door een locomotief met tender in negen uur en zeven en veertig minuten te monteeren. Het aantal werklieden, dat men daartoe gebezigd had, bedroeg acht en vijftig man, daaronder begrepen negen en dertig fitters, bijgestaan door drie jongens, twee smeden, vier en veertig ketelmakers, enz. Met zooveel handen aan het werk is het niet te verwonderen, dat men zulk een record kon slaan.

Maar de locomotief, die op deze bladzijden is afgebeeld, werd vervaardigd door een gewone ploeg werklieden, die dagelijks tien uur werkten, en op den zevenden dag deed de locomotief haar proefrit. Dit werktuigkundig record is dus op zijn manier even wonderbaarlijk als het geval, waarvan wij hier boven hebben gesproken, en voor zoover wij weten, is het een geheel eenig feit in de jaarboeken van de spoorwegmaatschappijen, want nog nooit heeft een andere maatschappij de locomotieven zoo snel laten afwerken zonder de hulp in te roepen van een grooter aantal werklieden dan men gewoonlijk in de werkplaatsen noodig heeft.

Het schijnt wel, dat de „Compagnie des Chemins de Fer de l'Est," de locomotieven bij voorkeur zeer snel laat vervaardigen; want nog niet lang geleden liet zij een locomotief met tender (bekend als N°. 722) in elkaar zetten in 107 uur, en nog eerder werd een andere locomotief in zes en zestig uur gemonteerd op de werkplaats van de maatschappij te Epernay.

Men zegt, dat die proeven ontzaglijk veel waard zijn, niet alleen omdat de chefs van de verschillende afdeelingen daardoor in staat zijn de bekwaamheid van hun werklieden te beoordeelen, maar ook omdat de werktuigkundigen daaruit kunnen opmaken of men misschien verbeteringen zou kunnen aanbrengen in de constructie van de verschillende deelen van de locomotief ten

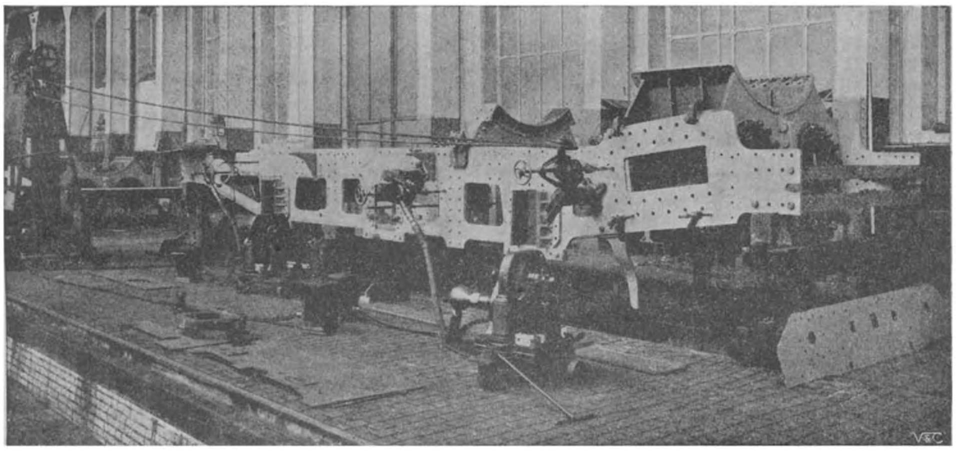

Na het elfde uur.

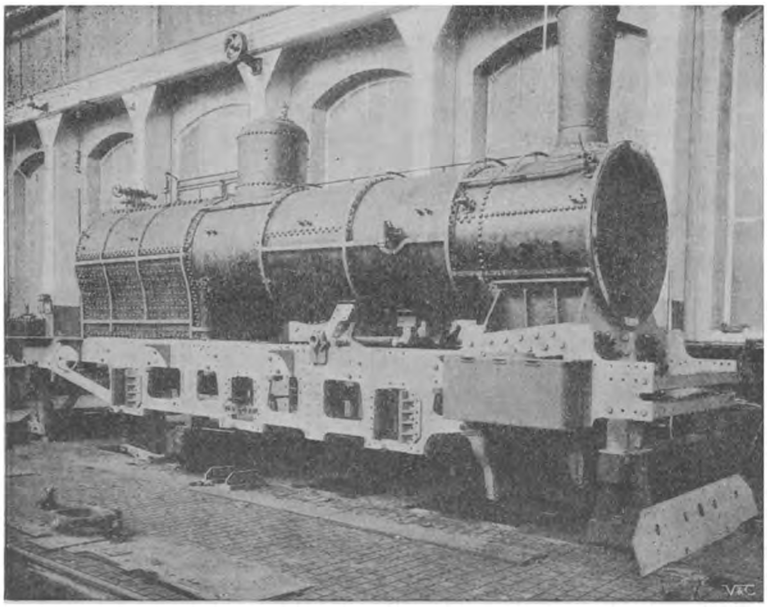

Twee en twintig uur oud.

einde ze dan nog spoediger in elkaar te kunnen zetten.

Het is gebleken, dat de records van het snel afwerken, waarover wij hierboven hebben gesproken, in vele opzichten van groote beteekenis zijn, en geleid hebben tot zekere belangrijke wijzigingen in het maken van de verschillende deelen van de locomotief. Ten einde de werkzaamheden nog meer te kunnen verbeteren, besloot men een andere proef te nemen, en dat geschiedde te Epernay, waar zich de werkplaats bevindt van de „Compagnie des Chemins de Fer de l'Est."

Wij hebben het te danken aan den heer Edouard Laman, den „Ingénieur Principal des Etudes du Matériel et de la Fraction", dat wij de interessante en hoogst eigenaardige fotografieën kunnen geven, waaruit men de verschillende stadiums ziet van het in elkaar zetten van de deelen van de „ijlgoederen-locomotief N°. 3008". 't Geheele werk van 't begin tot het einde, duurde zes en zestig uur.

Deze locomotief is van een mooi-eenvoudige constructie; zij is voorzien van drie gekoppelde wielen zonder achteras; de totale lengte is twee en dertig voet; ze is negen voet breed, inclusief de loopplanken; haar gewicht,

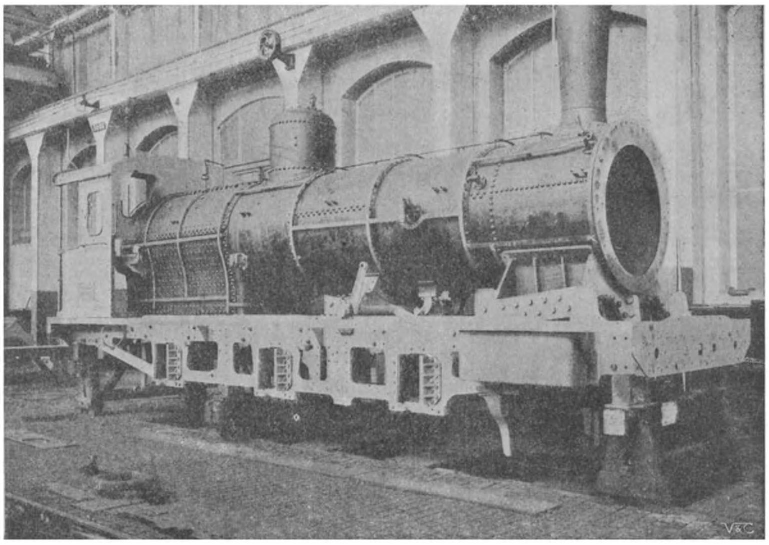

Drie en dertig uur oud.

als ze leeg is, bedraagt 9.420 lb., en, indien geladen, 10.760 lb. Zij is voorzien van twee zandblazers en een Westinghouse rem. De ketel is vijf en twintig voet lang, met een gemiddelden diameter van vier en drie vierde voet, en 272 vlampijpen, lang 13 voet. Het zal onnoodig zijn nog in verdere bijzonderheden te treden, want de fotografieën zullen het beste beeld van de zal natuurlijk wel begrijpen, dat al die deelen, welke alvorens ze op hunne plaats aan te brengen, konden worden klaar gemaakt, van te voren geheel afgewerkt werden, en op de vereischte plaats werden gebracht door een kraan van 30 ton draagvermogen. De kap b.v. was van te voren gemaakt en al wat de werklieden te doen hadden, was haar in den goeden stand te bevestigen.

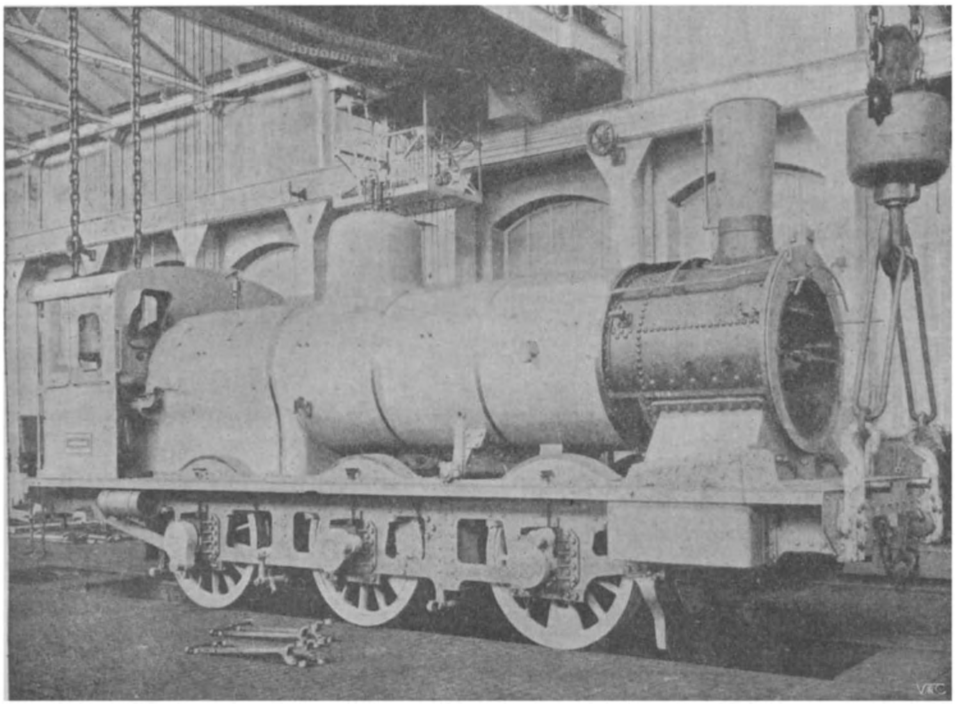

Negen en veertig uur oud.

machine geven en zullen den lezer in staat stellen tot waardeering van de buitengewoon vlugge wijze, waarop zij in elkander werd gezet.

De werkzaamheden werden geleid door den heer Desbordes (chef monteur), die het toezicht had op zijn gewone staf, bestaande uit zestien man — elf monteurs, vier leerlingen en een gewoon werkman, een „helper". Van tijd tot tijd werd dat aantal aangevuld door mannen uit een andere werkplaats, maar de zestien genoemde werklieden bleven voortdurend werkzaam. Er werd dagelijks tien uur gewerkt. Men De taak om een locomotief in elkaar te zetten is niet zoo gemakkelijk als menigeen wel zou denken, zelfs niet voor bekwame machinisten. Ieder moet geheel op de hoogte zijn van zijn werk en nauwkeurig weten wat zijn bepaalde bezigheid is, en hij moet het zoo vlug en tevens zoo zorgvuldig mogelijk doen.

De eerste fotografie toont de vordering van de werkzaamheden na het eerste uur. Het werk van den eersten dag bestond in het stellen van het raamwerk van de locomotief, in het bevestigen van de platen waaruit

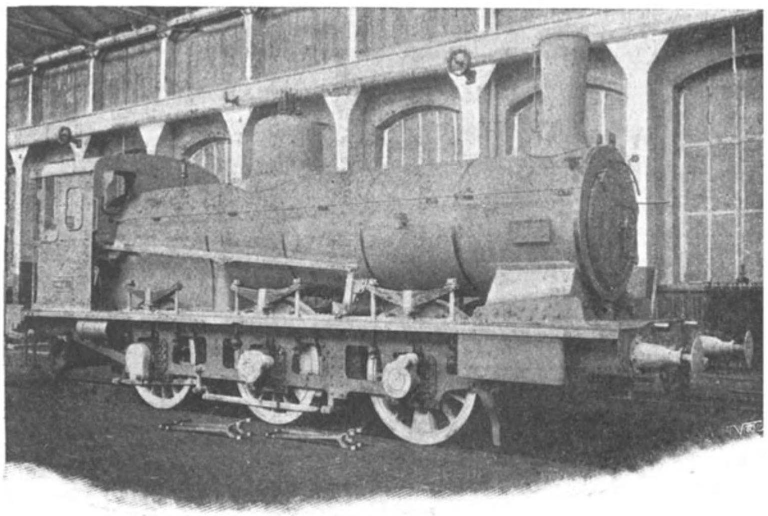

Na acht en vijftig uur.

dat raamwerk bestaat, en in het plaatsen van de cylinders. De tweede fotografie toont hoever het werk gevorderd is, nadat men er elf uur mede bezig is geweest. Voor degenen, die er weinig of niets van weten op welke wijze een locomotief wordt gemonteerd, zal er schijnbaar niet veel verschil zijn tusschen deze fotografie en de eerste, maar men is werkelijk zeer veel gevorderd.

Een nauwkeurige beschouwing van nummer II toont, dat de boorwerktuigen voor het boren en opruimen der gaten, in werking gesteld zijn. Op onze derde fotografie (genomen na het twee en twintigste uur) begint de locomotief N°. 3008 iets van haar definitieven vorm te toonen. De „coulisse van Stephenson" is aangebracht en de ondersteuningen zijn gesteld, terwijl de ketel op zijn plaats op de frame-platen is gezet.

De toestand van de locomotief aan het einde van het drie en dertigste uur is op de vierde fotografie te zien. De ketel is nu vast bevestigd op de frameplaten; de kap voor den machinist is aan het achtereinde opgesteld.

Na het negen en veertigste uur begint N°. 3008 er werkelijk uit te zien als een locomotief, die in staat is om een trein te trekken; de drie stellen wielen zijn bevestigd en de stalen buiten-bedekking is bijna klaar. Hierna beginnen de werklieden met hetgeen men de détails zou kunnen noemen — het monteeren van de luchtpomp, de schuifbeweging en de bussen op de astappen. Na het acht en vijftigste uur zou de machine voor den niet-technicus bijna geheel gereed

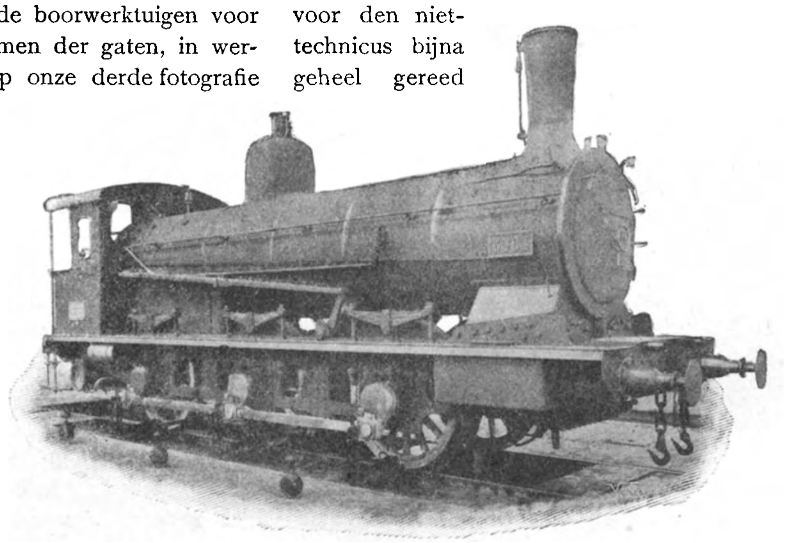

Klaar na vier en zestig uur.

schijnen. De buitenbekleeding is klaar, en zij rust nu alleen op haar wielen, in plaats van te zijn opgehangen, zooals op de vorige plaat. Toch ontbreken nog eenige belangrijke deelen — de koppelstangen, bijvoorbeeld.

De laatste foto werd genomen na 64 uren, en twee uur later verliet locomotief N°. 3008 de machineloodsen te Epernay voor een proefrit op de lijn tot Jalons-les-Viques. De proefrit viel zeer naar genoegen uit, en er werden nergens fouten gevonden. Ofschoon alles in het werk was gesteld om de machine in elkaar te zetten in den kortst mogelijken tijd, was er toch groote zorg aan besteed, dat het werk zoo degelijk zou gedaan worden, alsof van den gewonen regel in de werkplaatsen in het geheel niet ware afgeweken. Ten einde de vlugge wijze waarop de machine in elkaar werd gezet, ten volle te kunnen waardeeren, moet men vooral letten op het aantal werklieden, dat men er bij gebruikt heeft. Zooals reeds gezegd is, werd er elken dag tien uur gewerkt. Den eersten dag waren er zeventien man aan het werk. Op dien dag bedroeg het aantal werkuren dus $17 \times 10 = 170$ uur. Op den tweeden dag, en ook op alle daaropvolgende dagen werden er eenige mannen meer aan het werk gezet. Het totaal van het zevendaagsch werk volgens het aantal werklieden, die elken dag werden aangenomen, is als volgt.

Eerste	dag	170	uur.
Tweede	„	206	„
Derde	„	250	„
Vierde	„	240	„
Vijfde	„	296	„
Zesde	„	300	„
Zevende	„	148	„
	Totaal . .	1,610	uur.

Hoewel locomotief N°. 3008 een en veertig uur vlugger in elkaar werd gezet dan locomotief N°. 722, is de ingenieur, die aan 't hoofd staat van de werkplaatsen van de „Compagnie des Chemins de Fer de l'Est," te Epernay nog niet voldaan, maar hoopt hij een ander maal het werk in nog korter tijd te laten doen.

LEVENSSTRIJD

EEN ROMAN

VAN

MARIE STAHL.

(Vervolg.)

Deze ontving hen zonder de minste ceremonie, in een tamelijk achteloos toilet en vroeg hun, of zij de rekening kwamen brengen.

„Mr. Severn," zei mijnheer Velten, die den Engelschman nooit zou leeren begrijpen, op den toon van de hartelijkste vriendschap — „ik begrijp volkomen, wat u tegen ons inneemt. De groote jeugd en onervarenheid van mijn zoon is de schuld van dit misverstand. Toen ik zooeven van het engagement onzer beide kinderen hoorde, was ook ik niet zeer gesticht. Maar ik kom u de verzekering geven, dat mijn zoon niet anders dan de eerlijkste bedoelingen gehad heeft en dat hij, zoodra zijn studiën geëindigd zijn, zal komen, om zijn gegeven woord in te lossen. Daar uwe dochter, naar het schijnt, een oprechte neiging voor Armin heeft opgevat, zal haar, naar ik hoop, de korte tijd, dien zij te wachten heeft, niet al te lang vallen. Zoodra mijn zoon zijn eerste staatsexamen gedaan heeft, kan hij rekenen op een positie, waaraan reeds eenig salaris verbonden is. En ik meen te mogen zeggen, dat de opvoeding, de verwantschap en de persoonlijkheid van mijn zoon recht geven tot de schoonste verwachtingen betreffende zijn toekomstige carrière. Eenig kapitaal wordt daartoe natuurlijk vereischt en zonder dat zou hij vooreerst niet kunnen huwen."

Armin had de rede van zijn vader vertolkt en deze keek onder het spreken meermalen met teederen trots neer op zijn zoon, den drager van toekomstige eer en waardigheden.

„Mag ik vragen, mijnheer, wat is uw zoon op het oogenblik en wat bezit hij? Wat is u en wat bezit u?" vroeg Mr. Severn ijskoud en totaal ongeroerd.

Mijnheer Velten keek een weinig verwonderd op. „Ik zei u zoo juist, dat Armin nu nog student is en als zoodanig heeft hij natuurlijk nog geen inkomen. Ik ben sedert eenigen tijd huiseigenaar, ik ben Pruisisch officier geweest en daarna grootgrondbezitter. Maar de omstandigheden hebben mij, helaas, gedwongen deze laatste positie op te geven. Mijn zoon zal evenwel voor zijn leven de voordeelen dezer afkomst uit de beste kringen genieten en u moet weten, mijnheer Severn, dat bij ons de grondbezitters, de officieren en de ambtenaars, de élite van het land vormen."

„Voor hetgeen men geweest is en misschien eenmaal zijn zal, geeft men in Engeland

geen cent," antwoordde Mr. Severn met niet te miskennen verachting. „Als er bij ons een student mij de hand van mijn dochter kwam vragen, liet ik hem door mijn knecht de trap afgooien. Alleen uit eerbied voor uw leeftijd, mijnheer, verzoek ik u beleefd, mij niet langer op te houden. Ik zal Miss Buxton ter verantwoording roepen, dat zij mijn dochter aan een invloed heeft blootgesteld, die haar voor het oogenblik insgelijks van haar gezond verstand schijnt beroofd te hebben. Maar we zullen het kwaad zien te verhelpen. Goeden dag, heeren."

Mijnheer Velten moest bij het naar huis gaan op zijn zoon leunen. Hij kwam zichzelf zoo oud en moe voor.

Maar in Armin kookten toorn, woede en vertwijfeling. Hij bracht het overige deel van den dag door met het smeden van allerlei vermetele plannen, ten einde Lillian voor haar vertrek nog eens te zien en te spreken. Lillian's verschijning maakte gelukkig de aanwending van list en heimelijkheid overbodig. Zij had het van haar vader gedaan gekregen, dat zij de familie Velten een afscheidsbezoek mocht brengen. Nu volgde er een hartbrekend afscheid met de gelofte van eeuwige trouw en de afspraak in 't geheim te correspondeeren. Gelukkig liet Lillian zich nog bepraten, om geen wanhopige dingen te doen, zich b. v. niet uit het venster van haar hôtel op de straat te storten, noch zich voor de locomotief te werpen, om haar vader voor zijn hardvochtigheid te straffen.

De in uitzicht gestelde briefwisseling was de eenige troost, die Armin staande hield. Na Lillian's vertrek liep hij dagen lang, doof en blind voor de overige wereld, als een slaapwandelaar door het huis. Zijn eenige uitspanning was bij Truida te zitten en met haar over Lillian te spreken.

Miss Buxton bleef vooreerst bij de familie Velten; maar Mr. Hopkins werd naar Engeland beroepen, waar hem het ambt van dorpspredikant wachtte. Hij scheidde in de beste vriendschap van de Velten's, die hij bij zijn vertrek verraste met de kennisgeving zijner verloving met Miss Buxton. De gouvernante volgde hem na twee maanden en onderhield later een drukke correspondentie met mevrouw Velten en haar dochters.

In het begin van Mei trouwde Paul Lemigke. Hij had graag gezien, dat er wat minder drukte van gemaakt was, maar Alma was besloten, de gansche stad over haar huwelijk te doen spreken. Het was haar eerzucht, een fashionable bruiloft te arrangeeren. Er kwam een grooten „Polterabend" met de gebruikelijke gecostumeerde quadrilles, met voorstellingen uit het leven van het bruidspaar en toelichtende verzen van de hand eener oude nicht, die alle weemoedig eindigden en van een dichterlijken oom, die in geen enkele groote familie ontbreekt, wiens poëzie sterk humoristisch was met hier en daar een pikant bijsmaakje. Zelfs de oudste en meest vergeten tante werd uit haar hoekje voor den dag gehaald, om aan haar verplichtingen betreffende een passend cadeau te voldoen, en Alma had tijdig aan al haar gasten de noodige wenken gegeven aangaande haar hartewenschen, zoodat er een schitterende uitstalling van zilveren suikervazen, tafelserviezen, schilderstukken en andere fraaie dingen tot stand kwam.

Er waren mannen met hooge ridderorden en vrouwen met vorstelijken brillantenpraal in den trouwstoet, de bruid zelf leek wel een vorstin in volle statie, wat de kostbaarheid van haar toilet betrof en, zooals bij Alma Jänisch nooit iets zonder bedoeling geschiedde, was het ook geen toeval, dat twee jonge dames van adel als bruidsmeisjes haar sleep droegen, welker lengte en pracht nog lang stof tot gesprek voor diverse koffiekransjes bood. De bruidegom was op zijn trouwdag in zijn kamer met zijn werk bezig en hij deed, alsof het gansche spektakel hem niets aanging, tot hij nog slechts een half uur overhad, om toilet te maken. Toch was hij op tijd bij zijn bruid. De eenige opmerking, die hij maakte over het feeërieke toilet van Alma was: „Je hadt wel een paar knoopen minder aan je handschoenen kunnen nemen."

Alma had in de kerk na het verwisselen der ringen haar handschoen zorgvuldig tot den laatsten knoop vastgemaakt.

Op den avond van den trouwdag vertrok het jonge paar, om den volgenden dag intocht in Brantikow te houden.

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

We zijn vier jaar verder. Hilde Velten zit nog in haar kamertje in Leipzig en heeft juist een langen brief aan haar verloofde afgemaakt. Deze is wel tot eersten luitenant bevorderd, maar niettemin is er voor de jongelui niet aan trouwen te denken, voor hij kapitein is. De vier jaren zijn voor Hilde niet spoorloos voorbijgegaan, zij is magerder en ook wat bleeker geworden, zelfs haar mooie blonde haren hebben wat van heur glans ingeboet en een uitdrukking van mokkende ontevredenheid in haar trekken doet haar ouder schijnen dan zij is.

De deur van haar kamertje wordt haastig geopend en Truida komt binnen. Zij werpt haar mantel en hoed op den naasten stoel en schijnt ook al niet bijzonder goed gemutst.

„Mijn schilderstukjes zijn verkocht," zegt ze, „maar wat denkje dat ik er voor gekregen heb? Nog geen twintig mark! Het is schande zooveel als er voor de handelaars af moet. Ik begin de sociaal-democraten zachter te beoordeelen. De arbeider wordt werkelijk door zijn werkgevers uitgezogen!"

Zij streek heur haar glad voor den spiegel en nam tegenover haar zuster plaats. Zij was er niet leelijker op geworden; integendeel was zij tot de schoonheid opgebloeid, die zij op haar achttiende jaar beloofd had te zullen worden. Haar gezicht vertoonde geen trek van ouwelijke ontevredenheid, maar men las er een uitdrukking van vastberaden verzet in tegen het haar neerdrukkende lot, die er niets van de jeugdige frischheid aan ontnam.

„Zeg," ging zij voort, „hoe staat het met de zaak? Is papa al terug?"

„Neen, nog niet, maar ik weet van te voren al, wat het resultaat is: Oom Lothar geeft geen penning meer en we kunnen het hem eigenlijk ook niet kwalijk nemen."

„Ik wou, dat het tot een crisis kwam," zuchtte Truida, „want deze toestand wordt ondraaglijk. Aan 't eind van ieder kwartaal is het dezelfde ellende. Papa vervalt in melancholie en gedachten aan zelfmoord, mama loopt rond als een schaduw, onder den eenen arm een bijbel en onder den anderen een homoeopathisch handboek. Wij zitten in zak en asch en het verschrikkelijke is dat bedelen om hulp bij vrienden en bloedverwanten, bij woekeraars en geldschieters."

Hilde zuchtte luid. „Verbeeld je," zei ze bedrukt, „Armin wil zich weer terugtrekken voor het examen."

Truida sprong op. „Dacht ik het niet? Maar, dat mag hij niet doen. We moeten hem maar moed inspreken."

„Och, dat geeft allemaal niets. Vandaag heeft hij me gezegd, dat hij in de laatste jaren zoo goed als niets uitgevoerd heeft. Nu kan hij in zoo'n korten tijd alles niet meer inhalen. 't Zal toch maar 't beste zijn, dat hij met zijn examen wacht tot het najaar."

„Maar wat zal papa daarvan zeggen?"

„Ja, in onze omstandigheden is het een nieuwe zorg. Ik had gehoopt, dat zijn liefde voor Lillian een spoorslag voor hem zou zijn, maar hij zei, dat de voortdurende onzekerheid en spanning het hem onmogelijk gemaakt hebben, te werken. En dan die teleurstelling, toen zij toch met zoo'n Engelschen geldzak trouwde. De arme jongen! Toen is hij een heelen tijd voor allen arbeid ongeschikt geweest en ik ben bang, dat hij toen verkeerde dingen gedaan heeft, om zijn verdriet te verzetten."

Truida keek somber voor zich uit. „Kon hij hier maar vandaan komen. Hij verboemelt hier heelemaal; dat corps begin ik werkelijk te haten; 't is zijn ongeluk."

Op dit oogenblik kwam mevrouw Velten binnen. Zij was doodsbleek en scheen onder de zorgen gebukt te gaan.

„Zooeven is papa thuisgekomen. Alles was tevergeefsch. En hier ligt er een brief

op hem te wachten van Lehmigke, dat hij beslag legt op de huur van het kwartaal voor de schuldige hypotheek-rente. Wij krijgen dus geen cent. Papa is ziek geworden van de schrik; hij ligt boven op de sofa. Is het toch niet vreeselijk hardvochtig van dien Lemigke? Je hadt den brief moeten lezen, dien papa hem geschreven heeft, om eenige weken uitstel te vragen. Ik begrijp niet, dat iemand zóó wreed kan zijn. En dan schatrijke menschen, die aan ons landgoed Brantikow zulke kolossale sommen verdienen. Dat hebben ze toch eigenlijk aan ons te danken. Maar als men ziet, hoe het geld de harten van de menschen versteent, dan zou men zijn armoede haast gaan zegenen."

„Neen," riep Truida met groote bitterheid uit, „de armoede zal ik nooit zegenen. En wat moet er nu gebeuren?"

„Dat weet God alleen!" zuchtte mevrouw Velten, in vrome berusting de handen vouwende.

Truida maakte een ongeduldige beweging, terwijl Hilde in tranen uitbrak.

„Papa moet nog eens naar de oude Lehmigke gaan en hem de zaak persoonlijk uiteenzetten."

„Dat geeft immers niets. De oude Lehmigke geeft altijd belet. Waarom zal hij zich nog eens aan die krenking blootstellen? Je weet hoe terneergedrukt hij toch al is. Heb je den sleutel van het pistoolkistje goed geborgen, Hilde?"

Een droevig lachje gleed over Truida's gelaat. „Hoe dikwijls hebben we nu al de pistolen en zelfs de scharen verstopt! Is er dan geen hoop, om nog eens uit die misère te komen?"

„Als papa dezen keer nog maar eens geholpen was," zuchtte mevrouw Velten. „De huizen stijgen in waarde. Konden we ons nog maar een poosje staande houden, dan kwamen we misschien in de gelegenheid door verkoopen of ruilen een goede zaak te maken en uit de zorgen te komen. Maar niemand geeft crediet meer."

„Ja, maar papa heeft altijd gezegd: als ik dezen eenen keer nog maar geholpen word, dan kan ik mijzelf helpen. Het is geen wonder dat niemand het meer gelooven wil," antwoordde Truida. „Och lieve God, ik wou, dat we ons zelf konden helpen, inplaats van altijd anderen lastig te moeten vallen. Het gebeurt me meermalen, dat ik die naaister aan den overkant benijd. Ze heeft wel een hard leven, maar voor wat ze verdient behoeft ze ook niemand dank je te zeggen."

„Hoor eens, kind, je hebt soms rare ideeën. Wat voor den een past, dat past nog niet voor den ander. Wij behooren nu eenmaal tot een anderen stand."

Mama scheen een beetje geprikkeld te zijn.

Toen Truida 's avonds te bed lag, kwam een plan bij haar op. Zij wilde naar Berlijn gaan en met Stauffen spreken over den toestand van haar familie. Wist hij geen uitweg, dan bleef haar niets anders over, dan verder te gaan naar Brantikow.

Toen haar ouders 's morgens van dit voornemen hoorden, gaven zij met een bezwaard hart hun toestemming. Zoozeer had de nijpende zorg Velten van zijn ideale hoogte naar beneden gehaald, dat hij niet meer de kracht bezat, zijn dochter van dit offer aan haar kinderliefde terug te houden.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Truida en Camill Stauffen hadden elkaar in de verloopen vier jaren zelden ontmoet. Hij was nog altijd in Berlijn, kwam weinig over en schreef niet druk. Toch was hij in zijn brieven en bij hun ontmoetingen teeder en hartstochtelijk als altijd en was nog even afkeerig van een verbintenis met de rijke Lori Trachenberg als vroeger. Truida van haar kant had de financieele beslommeringen van haar ouders voor hem verzwegen, al had het haar ook moeite gekost tegenover hem, die haar beschermer moest zijn in den levensstrijd, datgene verborgen te houden, wat haar meer dan iets anders drukte.

Toen zij hem van uit de derde klasse coupé op het perron gewaar werd, was het haar, als zag zij hem voor het eerst. Hij

was nog mooier geworden, steviger, mannelijker; de uniform zat als aan zijn lijf gegoten.

„Dat is nu eens een prachtig idee van je. Je blijft natuurlijk een paar dagen hier," zei hij stralend van vreugde, terwijl hij Truida bij het uitstappen hielp. „En wat zie je er magnifique uit. Je wordt ieder jaar nog mooier!"

Truida liep aan zijn arm naar den uitgang met een gelukkigen glimlach. Al haar verdriet en kommer moesten op dit oogenblik het veld ruimen voor de groote overweldigende vreugde van het weerzien.

„Ik moet van avond weer terug; ik kom alleen om een zaak van veel gewicht met je te bespreken. Is er hier aan het station geen plaatsje, waar wij ongestoord praten kunnen?"

„Hier aan het station? Neen, maar! Dan weet ik wel wat beters. We gaan naar een net lokaal in de stad; daar kunnen we wat eten en zooveel praten als we willen."

Het was Truida als verkeerde zij in een droom, toen zij naast Stauffen in een open rijtuig door de drukke straten reed. Het was een gewone werkdag, maar Berlijn scheen wel feest te vieren. Overal glans en pracht en opgewekt, bedrijvig leven. En dat alles was de schitterende lijst, waarin zij haar verloofde zag.

In een restaurant onder de Linden bestelde Stauffen een diner. Hij ontdeed Truida van hoed en mantel en zei steeds weer: „Wat ben ik blij, dat ik je eindelijk eens bij me heb. Nu laat ik je zoo gauw niet weer schieten."

Truida lacht eens, ze hoort alleen de vreugde van het weerzien in zijn woorden en geeft zich geen verdere rekenschap van hun beteekenis. Van de opgediende gerechten en de vurige Champagne gebruikt zij bijna niet ondanks zijn opwekking en goede voorbeeld. Camill verdeelt zijn aandacht tusschen zijn meisje en het diner, maar schijnt er geheel niet aan te denken naar de zaak te vragen, die haar naar Berlijn gevoerd heeft. Zooals hij met zijn rood gezicht na afloop van het maal behaaglijk achterover leunt en een geurige Havana aansteekt, is hij het beeld van overloopende gezondheid en luchthartigheid, die alleen gedijen kunnen onder de gunstigste levensvoorwaarden.

Eensklaps legt hij zijn sigaar weg, gaat naast Truida zitten en trekt haar, daar zij nu alleen achter de zijden portière zijn, naar zich toe. Maar terwijl hij haar kust, voelt hij wat vochtigs op zijn wangen en hij ziet dat er tranen uit haar oogen vloeien. Het bewustzijn van haar ongeluk is plotseling met verdubbelde scherpte bij haar teruggekomen; het snijdende contrast tusschen haar treurigen toestand en de glanzende positie van haar verloofde dringt zich onweerstaanbaar bij haar op. En als nu deze met teedere bezorgdheid naar de oorzaak van haar verdriet vraagt, klemt zij zich als om hulp smeekend aan hem vast en vertelt snikkend en met afgebroken woorden alles, wat haar kommer veroorzaakt.

Camill kijkt er wel wat gek van op, maar toch minder dan zij gedacht had.

„Ik ben er al lang bang voor geweest. In Leipzig wist iedereen al, dat je vader moeite had, het hoofd boven water te houden."

Truida ziet hem sprakeloos aan. Dus Camill wist al lang, wat zij steeds angstvallig voor hem verborgen gehouden had.

„Je vader moet zien, dat hij die oude barak kwijt raakt en een aanstelling voor het een of ander krijgt," ging hij voort. „Dat moet dunkt me voor iemand met zooveel vrienden en connectie's uit vroegere jaren niet zoo moeilijk vallen. Misschien kan ik een paar van mijn familieleden voor die zaak interesseeren. Maar, je begrijpt, ik moet voorzichtig zijn, dat mijn naam niet met die van jullie in verband gebracht wordt. Want juist tegenwoordig komt het er op aan, dat niemand iets van onze verhouding vermoedt."

Hij filosofeerde verder over den achteruitgang van het landbouwbedrijf en vertelde, dat er heel wat landjonkers waren, wien het even slecht ging als haar vader. Truida zat op heete kolen.

„Maar," viel zij hem angstig en gejaagd in de rede, „papa moet direct, dat wil zeggen, binnen acht dagen geholpen worden, anders zijn wij geruïneerd. Weet jij geen raad?"

„Lieve kind, geloof me, hij krijgt het geld nergens; 't is, alles wel beschouwd, nog maar het beste, als het tot een crisis komt. Ik wou, dat ik je helpen kon. Maar weet je, hoe het met mij staat? Als ik niet meer dan tweemaal zooveel schuld had als je vader, dan zou het voor mij de moeite niet waard zijn, om er over te praten. Ja, ik heb tante Camilla's millioen en nog meer te wachten. Maar wil je wel gelooven, dat het mij zelfs met dat vooruitzicht niet altijd lukt, om nog geld los te krijgen?"

Truida zweeg en keek recht voor zich uit. De zonneschijn, de glans en de pracht om haar heen is verdwenen; zij staart in een somber, donker niets. De man, op wien zij haar hoop gebouwd had, kan haar niet beschutten; zijn arm is te zwak. Hij is wel in de kracht van zijn leven, maar hij kan niet werken; hij kan alleen genieten; hij kan niemand helpen, hij kan alleen geld verkwisten.

Zij staat op en neemt haar hoed en mantel. Hij helpt haar en liefkoost haar onder het aantrekken, maar zij is als levenloos. Zij zegt, dat zij met den eerstvolgenden trein naar Brantikow moet en op zijn vraag vertelt zij hem ook het doel van haar reis daarheen. Dat brengt zijn bloed aan het koken.

Wat, zij naar dien snapsfabrikant? Laat ze dat maar aan haar vader overlaten. Hij had zich juist zoo verheugd in het vooruitzicht, haar een paar dagen hier te hebben en al logies voor haar besproken in een gerenommeerd familiepension. Zij zouden naar de diergaarde, naar de opera gaan. Hij trok haar naar zich toe en vleide:

„Toe Truida, lieve engel, blijf nu bij me! Ga nu nog niet weg!"

Maar zij schudde treurig het hoofd. „Neen," zei ze langzaam, „ik moet weg; ik heb geen oogenblik rust voor ik alles beproefd heb, om mijn vader te helpen."

„Nu dan," hervat hij kalmer, „zie dan op de terugreis een paar dagen hier te blijven. Als het dan zoo zijn moet, als mijn meisje zich vernederen moet voor een jeneverfabrikant, laten we dan in Gods naam zien, dat we ons daarbij zoo goed mogelijk amuseeren."

Dat zegt de elegante, voorname man in zijn glanzende uniform en Truida krijgt een gewaarwording, als werd het donker om haar heen, als stond zij eenzaam in den donkeren nacht.

„Ja, het kan niet anders en ik kan ook niets beloven, voor ik den afloop weet," antwoordt zij en staart in gedachten recht voor zich uit.

Stauffen wil haar troosten en opvroolijken. Hij vertelt amusante anecdoten uit zijn dienst en uit de kringen, waarin hij zich beweegt. Eensklaps weet Truida het heel precies: nooit zal zij met hem in deze kringen verkeeren. Hij voert alleen het gesprek, terwijl zij naar het station rijden. Hij geeft haar goeden raad en zegt, dat zij zich de zaken maar niet zoo moet aantrekken. Gewoonlijk liep het met zulke dingen niet zoo'n vaart. Als Lehmigke de tanden liet zien, moest ze hem maar direct den rug toedraaien en naar Berlijn telegrafeeren; dan konden zij nog wel eens overleggen.

Toen Truida uit het portier van den vertrekkenden trein nog een laatsten blik op hem wierp, terwijl hij langzaam verdween in den opkomenden avondnevel, voelde zij, dat zij voor goed verloren had.

Zeventiende Hoofdstuk.

Te voet legt Truida den weg af van het laatste station Scherenberg naar haar geboorteplaats. Zij laat den grooten weg liggen en neemt het voetpad door de velden en weiden, dat zij nauwkeurig kent. Hier kan zij hoogstens eenige arbeiders of kinderen tegenkomen en zij wil nu niemand van haar vroegere vrienden in het gezicht zien.

Het weerzien van haar geboortegrond valt haar bitter zwaar. Met snellen en vas-

ten tred gaat zij langs het pad. Zij houdt het hoofd rechtop en zet de tanden op elkaar, zij blijft niet staan, zij ziet rechts noch links. Zij doet haar best, niet te denken, niets te voelen.

Dat ze zóó terug moest komen! Hoe anders is alles geworden sinds ze als onbezorgd kind, vertroeteld door haar ouders, met eerbied en liefde gegroet door de dorpsbewoners, door deze velden dartelde, wilde bloemen, steenen, bramen zocht en 's avonds doodmoe en bestoven met haar schatten beladen naar huis terugkeerde.

Van een hoogte, waarover haar pad voert, ziet ze het dorp in de verte liggen. Zij ziet de daken der huizen, de boomtoppen, de ooievaarsnesten op de schuren, alles nog als vroeger. Maar toch ziet ze ook terstond, dat er veel veranderd is. Naar het dorp en het landgoed leiden breede straatwegen, waar vroeger landwegen met diepe radersporen en kuilen waren; aan den ingang van het park heeft een ijzeren hek den houten slagboom van vroeger vervangen. Links en rechts verheffen zich fabrieksschoorsteenen en ginds, in de laagte, bij de leemgroeve, die in haar vaders tijd een modderpoel was, is een samenstel van gebouwen en fabrieken ontstaan.

Met zware, moede schreden gaat Truida verder. Zij wil langs omwegen het park bereiken en zich daar op een afgelegen plaatsje verbergen tot het donker wordt, zoodat zij ongezien bij het huisje van Graumann kan komen.

In het eenzaamste deel van het park zoekt en vindt ze een bank. Zij zet zich neer en laat aan haar gedachten en droomerijen den vrijen loop. Zij denkt aan de spanning, waarin haar ouders nu moeten verkeeren, aan Stauffen, die onbekwaam was, haar hulp en steun te bieden en dan ook aan den man, die haar intijds gewaarschuwd had, die haar had willen redden, die onbaatzuchtig en menschlievend op haar toegekomen was, haar den onvasten bodem van haar bestaan getoond had. En tot hem, dien zij niet had willen begrijpen, wien zij in haar onnoozelen hoogmoed den rug gekeerd had, moet zij nu als overwonnene komen, aan wie zijn voorspelling letterlijk was bewaarheid.

Truida zuchtte luidde en, geheel in deze pijnigende gedachten verzonken, lette zij niet op een zacht geritsel van buigende en brekende takken in het houtgewas, op een voorzichtig naderenden stap. Eerst toen zij den druk van twee armen voelde, die haar van achter omringden en een mannenstem teeder hoorde fluisteren: „Eindelijk! — Lieveling!" — sprong zij verschrikt op. Sprakeloos keek zij den vreemdeling aan, die haar, even ontsteld een oogenblik in het gelaat zag en daarop onder het stamelen van enkele onsamenhangende woorden van excuus den hoed afnam en weer in het struikgewas verdween.

Voorzoover de vluchtige waarneming het veroorloofde, had Truida bemerkt, dat de verdwaalde minnaar een jonge man met fijne en sprekende gelaatstrekken was, waarop echter het lot of de hartstochten reeds vroeg hun stempel hadden gedrukt. Hij droeg de eenvoudige, lichte kleedij van een landjonker. Truida keek schuw en nóg geheel van streek om zich heen en, daar zij weinig lust had in een tweede ontmoeting van dien aard, liep zij het dorp in. Lang stond zij stil aan het hekje van Graumann's tuintje en keek naar haar ouden vriend, die voor zijn keukendeur bezig was met houthakken.

Nu kwam ook vrouw Graumann naar buiten met Bello, die van ouderdom al blind aan één oog was; maar hij had Truida terstond herkend en ijlde blaffend op haar toe.

Dat was een verwondering en een vreugde, toen de oude luidjes hun late gast gewaar werden. Maar toen zij zagen, hoe moeilijk hun lieveling het spreken viel en hoe de tranen haar in de keel zaten, vroegen zij weinig en vertelden veel.

„Dus juffrouw Truida wil mijnheer Lehmigke spreken?" zei Graumann peinzend. „Dat treft slecht; hij is voor een paar dagen op reis."

Truida schrok hevig. „Voor een paar dagen? — Maar ik moet hem spreken."

„Welnu, dan blijft juffrouw Truida bij

ons, tot hij terugkomt!" kwam vrouw Graumann haastig tusschenbeide. „Het zal haar hier ook aan niets ontbreken. Ik weet, hoe de juffrouw het gewoon is en ik zal wel zorgen, dat zij het goed heeft."

De oude vrouw had gedurende tientallen van jaren als kamermeisje bij voorname families gediend en wist hoe het hoorde. Haar kamertje boven zag er gezellig en vriendelijk uit en, nadat Truida nog een poosje op de bank voor het huis met Graumann had zitten praten, kwam de gastvrouw haar binnen noodigen. Zij bracht haar gast zelf naar boven, zette een eenvoudig avondmaal op de tafel en maakte ook een slaapdrank, zooals Truida als kind zoo graag gedronken had voor haar klaar. De eenvoudige en trouwe aanhankelijkheid der beide goede menschen deed het jonge meisje weldadig aan en toen de oude vrouw met een handkus van haar afscheid nemen wilde, viel Truida haar snikkend om den hals. Haar lang opgekropt verdriet luchtte zich en aan den hals van de oude trouwe ziel schreide ze uit als een kind.

Toen Truida den volgenden morgen in het priëel van het tuintje achter het huis zat, waar vrouw Graumann de ontbijttafel voor haar aangericht had, vond zij het vooruitzicht om een paar dagen bij de goede menschen te blijven volstrekt niet onaangenaam.

Terwijl zij haar koffie dronk, was haar gastvrouw bezig een haantje voor het middagmaal te plukken en vertelde onder de bedrijven door het een en ander van de nieuwe meesters.

„Ja, juffrouw Truida," zei ze, „er is hier heel wat gebeurd in de laatste jaren. Ik zal niet zeggen, dat mijnheer en mevrouw Lehmigke niet ook hun goede zijden hebben, maar oude menschen, zooals wij, passen niet voor hen. In 't begin probeerde Graumann het mijnheer naar den zin te maken, maar het ging niet. De lui hebben geen idee, wat een heerenknecht eigenlijk voor iemand is; ze geven wel een goed loon, maar ze willen er ook meer werk voor als mijn man kon geven en zoo kwamen er op een dag woorden, waarvan 't eind was, dat beiden het maar beter vonden van elkaar af te gaan. En zoo ging het ook met mij bij mevrouw. In 't eerst moest ik bij partijen en voor het strijken evenals bij uw mama nog wel eens dienst doen. Maar op een dag zei ze mij, daar alle waschvrouwen bij waren, dat een strijkster uit de stad wel drie maal zoo veel in een uur deed als ik en toen antwoordde ik met alle respect, dat mevrouw dan maar iemand uit de stad moest laten komen. En wat denkt u, dat ze toen zei? Dat was heel goed, want ik bedierf al de overhemden van haar man. Nu, toen was 't uit en voor goed ook."

Truida keek nadenkend voor zich uit, terwijl vrouw Graumann verder babbelde:

„Ja, als het er op aankomt, heb ik liever met mijnheer als met mevrouw te doen. Hij gunt tenminste een flink arbeider ook een goed loon. Maar zij gunt niemand wat behalve zichzelf. Ze geeft de meiden half genoeg te eten en scheldt ze uit voor al wat leelijk is. Maar als er bezoek komt, dan ziet ze niet op honderd mark, dan gaat ze in zij en fluweel gekleed en speelt voor groote dame. En dan zal ik u nog eens wat vertellen, juffrouw Truitje. Ik geloof, dat het tusschen mijnheer en mevrouw niet is, zooals het moest zijn en dat de liefde als ze er ooit geweest is, al lang door de schoorsteen weggevlogen is. Eigenlijk is het wel gek, want zij is toch een knappe vrouw, ofschoon heelemaal niet fijn, maar mijnheer neemt in 't geheel geen notitie van haar. Nooit zie je ze samen; hij komt zelfs niet altijd aan tafel en ook hebben ze afzonderlijke slaapkamers. En de bedienden vertellen, dat het er dikwijls schuins naar toe gaat. Ze hebben allebei een harden kop."

„Hebben zij kinderen?" vroeg Truida.

„Zij hebben een jongetje gehad, maar het arme schaap is gestorven. En dat is de schuld van zijn moeder, want toen hij nog maar twee maanden oud was, is ze in 't hartje van den winter naar haar ouders in Leipzig met hem gegaan. Daarbij heeft het kou gevat en dat is de oorzaak van zijn

dood geweest. Ze was altijd erg hard voor het kind. Ze liet het altijd maar alleen liggen huilen omdat ze er geen dienstbode voor nemen wou. Maar mijnheer moet het haar niet kunnen vergeven; want hij hield heel veel van zijn kind. De lui zeggen — ik weet niet, of het waar is — dat er bij die gelegenheid hooggaande ruzie tusschen man en vrouw geweest is. Hij moet gezegd hebben, dat ze een slechte moeder geweest was en dat hij geen kind meer van haar wou hebben."

Nu kwam Graumann in het priëel en vroeg, of Truida ook lust had, met hem een wandeling te doen en een kijkje te nemen in de fabriek en de nieuwe gebouwen.

Truida was terstond bereid en zoo gingen ze samen op weg. Wat een verandering in die weinige jaren. De oude gemoedelijke Hendriaan had overal plaats gemaakt voor een werkplaats van intensieve activiteit. Overal waren nieuwe gebouwen verrezen met de beste en doelmatigste uitvindingen van den nieuwen tijd toegerust, overal werd de toeschouwer getroffen door de uiterste orde en netheid.

Het getal arbeiders was verdriedubbeld en overal werd gearbeid met inspanning van alle krachten, met aanwending van de nieuwste machines. Het was alsof alles door een veer bewogen werd als een uurwerk, alsof alles één reuzenmachine was, die door een onzichtbare hand geleid werd, zoodat alle verrichtingen onberispelijk in elkaar grepen.

De oude koestal met zijn spinwebben en zwaluwnesten was herschapen in een stevig en ruim gebouw met ijzeren pilaren, met tegels bevloerd, van ventilatie en buisleiding voorzien en vol met tallooze rijen glanzende runderen.

Op denzelfden voet waren de paarden- en schapenstallen ingericht. Ook de teelt van gevogelte werd in het groot gedreven. De tuinbouw stond op den hoogsten trap van ontwikkeling. Broeikassen, leiboomen, boomkweekerijen leverden het uitgezochtste en beste en overal heerschte alweer dezelfde systematische orde. Een beambte, die zich bij hen aansloot, verklaarde alles en gaf inlichtingen op iedere vraag.

Toen zij de fabriek bezien hadden, had Truida eenig idee, welke schatten uit den bodem gehaald werden, die haar vader ongebruikt had gelaten. Ook hij was met een aardig vermogen begonnen, maar de kunst, om het productief te maken, had hij niet verstaan. Het geld was in zijn handen gesmolten en nu gaf hij aan God en alle menschen de schuld.

Aan het eind van haar rondgang was Truida doordrongen van diep respect voor den man, dien zij in haar kinderlijk onverstand eens zoo geminacht had. Was niet deze degelijkheid, deze werkkracht, zelfs waar zij zich kleedde in een stoffigen kiel en pilo broek, hooger en edeler als de voorname lediggang, die er roem op draagt, nooit in aanraking geweest te zijn met het stof en het slijk van den arbeid, en die alleen genieten wil van de vruchten, die anderen in het zweet huns aanschijns hebben gekweekt?

Achttiende Hoofdstuk.

Toen Truida en Graumann terugkeerden van de wandeling, kwam vrouw Graumann hen reeds aan de deur tegemoet.

„Een telegram, een telegram voor juffrouw Truida!" riep zij, Truida het document overreikende.

Het voorgevoel van een ongelukstijding deed Truida verbleeken en met bevende vingers maakte zij de enveloppe open.

Ja, het was wel zoo:

„Papa ernstig ziek, kom zoo gauw mogelijk

Hilde."

Truida stond verstijfd van schrik. Ook dat nog! Zij reikte het papier aan de oude menschen over en dezen braken uit in luid geklaag en geween.

„Wat zal ik doen? Ik moet naar huis en toch kan ik niet onverrichter zake terugkeeren. Wat moet ik beginnen?" vroeg Truida radeloos.

Ook haar gastheer en -vrouw wisten geen

raad. Lehmigke werd eerst over een paar dagen terugverwacht.

„Ik moet maar naar mevrouw Lehmigke gaan en met haar spreken," zei het jonge meisje eindelijk, na kort beraad. En geen anderen uitweg wetende, voerde zij haar plan terstond uit, want zij mocht geen minuut verloren laten gaan.

Met kloppend hart betrad zij voor het eerst weer het vroegere ouderlijke huis. Maar zij zag weinig, het was alsof alles voor haar oogen draaide, zij kreeg nog slechts den indruk, dat alles haar vreemd was geworden.

Nadat zij haar kaartje had afgegeven, werd zij in een ontvangkamer geleid. Daar bleef zij geruimen tijd alleen en had zij tijd haar omgeving nauwlettend op te nemen. Het vertrek, waarin zij zich bevond, was haar leerkamer geweest. Daar aan den wand had de oude koekoekklok gehangen en hier had de oude platte piano gestaan, waarop zij haar eerste studie's gemaakt had. Hoe vreemd en onhartelijk keken haar de kostbare meubelen aan, die elk hoekje vulden en zoo uit een meubelmagazijn schenen gekomen te zijn.

Daar werd haar opmerkzaamheid getrokken door een mannenportret dat op een pronktafeltje stond. Het was een fotografie van Paul Lehmigke. Zij bekeek het opmerkzaam en deed een nieuwe ontdekking. 't Was geen gewone kop. Wel geen mooie, elegante, voorname man, maar iets anders, iets beters. Uit het portret sprak een persoonlijkheid, een man van wilskracht en energie. De lijnen om voorhoofd, mond en kin waren scherp geteekend en uit de oogen straalde een uitdrukking van ernst en vastheid van wil maar nog las Truida er iets anders in: iets droomends, iets onbevredigds, dat haar langen tijd stof tot denken zou gegeven hebben, indien de deur niet opengegaan was. Alma Lehmigke trad binnen.

Klaarblijkelijk had zij voor de gelegenheid toilet gemaakt, zij zag er uit als het nieuwste nummer van het modejournaal en de uitdrukking van haar gelaat verried zooveel nieuwsgierigheid als koude hooghartigheid.

Zij was een mooie vrouw met haar slanke en toch gevulde taille, haar albastblanke huid en haar roodbruin haar, maar toch kreeg Truida een gevoel van afkeer bij haar verschijning.

„Mevrouw, ik ben hier gekomen met het doel, uw man over dringende zaken te spreken. Tot mijn leedwezen verneem ik, dat mijnheer afwezig is, en daarom wend ik mij tot u met het beleefde verzoek, in deze zaak bij uw man te mijnen gunste tusschen beide te komen."

„Waarmee kan ik u van dienst zijn?" vroeg Alma, terwijl zij Truida uitnoodigde naast haar op de sofa plaats te nemen.

Haastig en met bevende stem vertelde Truida den toestand van haar familie.

„Als uw man niet van besluit verandert, zijn wij verloren; dan komen de huizen onder den hamer en hebben mijn arme ouders niets over."

Ik zal er met mijn man over spreken, maar ik kan u toch niet beloven geheel voor u partij te kiezen; want ik ben van meening, dat men nooit tegen het gezonde verstand in moet handelen. U hebt zelf ervaren, juffrouw, waartoe dat leidt. Want, om u de waarheid te zeggen, met uw vader kan eigenlijk niemand meelijden hebben. Wie als hij op zulk een onverantwoordelijke wijze zijn geld en goed verkwist, verdient het, tot den bedelstaf te komen. Wat heeft hij voor zijn kinderen gedaan? Hij heeft ze opgevoed als prinsessen voor wie de graven en baronnen zoo maar opgeschept liggen en als hij de oogen sluit, laat hij ze niets na dan schulden. En nu zijn schulden wel heel voornaam en het is wel met de eer van groote lui overeen te brengen, andere menschen hun zuur verdiend geld afhandig te maken, maar ik geloof toch, dat mijn man en ik betere ideeën over voornaamheid en eer hebben. Wij hebben het Goddank wel niet noodig, maar we schamen ons niet voor arbeid en wie ons daarom niet voornaam genoeg vindt, behoeft niet in ons huis te komen. Maar de menschen komen heel graag bij ons en als wij hen uitnoodigen, bedankt niemand.

U had eens moeten zien, hoe vriendelijk mijnheer en mevrouw Van Kieselhart bij ons laatste diner waren en dan mijnheer Van Westernberg en de officieren uit Scherenberg. Kort geleden zijn we nog op een groot bal in het Casino geweest, waar ik een quadrille heb gedanst met den kolonel. 't Wordt mijn man zelfs wel eens te druk, maar men loopt hem compleet na."

Doodsbleek en zwijgend hoorde Truida deze harde les aan.

Zoover was het dus gekomen! Dat moest zij zich laten zeggen en dan moest zij nog deemoedig zijn en om genade vragen. Zonder bescherming stond zij bloot aan iederen steenworp. En zij kon deze vrouw niet den rug keeren, zij kon niet het stof van haar schoenzolen schudden, zij moest vragen en verzoeken. Want haar stervende vader wachtte op haar hulp en telde iedere minuut, die tot haar terugkeer verliep, of zij hem ook troost en hoop kwam brengen.

Mevrouw Lehmigke genoot op dit oogenblik een zoeten triomf. En zij wilde er nog meer van genieten. Daarom antwoordde zij op Truida's verzoek iets welwillender; ze zou wel eens zien, wat er aan de zaak te doen was; ze was ook geen onmensch en had zelfs meelijden met het onverstand en de dwaasheid der menschen. Daarop noodigde zij Truida vriendelijk uit met haar te ontbijten en leidde haar door alle prachtig gestoffeerde kamers van het huis naar de in stijl gemeubileerde eetzaal.

Daar liet zij een overvloedig ontbijt opdienen, waarbij zij veel dienstboden in beweging bracht en voortdurend met koninklijk gebaar haar bevelen uitdeelde. Een livreiknecht, die anders alleen bij groote feestelijkheden bediende, moest nu achter haar stoel blijven staan.

Ten slotte liet zij Truida alle schatten van het huis zien, haar uitzet, haar provisiekasten en kelders, haar juweelkistje en zelfs verried zij iets van de geheimen van de Wertheimbrandkast in haar mans kamer. Het speet haar werkelijk, dat Truida hare uitnoodiging om den geheelen dag bij haar door te brengen niet kon aannemen; zooveel genoegen bereidde het haar, het doodarme meisje, haar vroegere mededingster naar de hand van Paul door het gewicht van haar rijkdom diep neer te drukken. Zij ging in haar grootmoedigheid zelfs zoo ver, dat zij Truida in haar eigen equipage naar het station bracht en in het bewustzijn haar gast kolossaal geïmponeerd te hebben, nam zij zeer genadig afscheid met de troostrijke opmerking, dat het een geluk voor haar was, Lemigke niet thuis te hebben getroffen, daar deze zeer tegen haar vader ingenomen was.

Toen Truida in een hoekje van een derde klasse coupé plaats genomen had, herademde zij; zij sloot de oogen en gaf zich, gedurende den duur harer reis aan haar mijmeringen over. Zij dacht aan haar doodzieken vader, wien zij geen troost kon brengen, aan het weerzien van haar geboorteplaats en aan Camill's woorden: „Als het dan niet anders kan."

En haar gedachten dwaalden naar Paul Lemigke en zijn vrouw; zij vergeleek hen met elkaar en zocht tevergeefs naar datgene, wat hen tot elkaar gebracht kon hebben. En dan mat zij Alma's persoonlijkheid bij die van haar moeder, haar zuster en zich zelf.

Is er een gerechtigheid? En waarop berust nu de waarde van den mensch? Deze vragen en pijnigende gedachten verdwenen alle voor de ontzettende angst, wat haar thuis wachten zou, toen de torens van Leipzig in het gezicht kwamen.

Armin stond zijn zuster op te wachten. In zijn blik leest Truida alles. En te midden van de dringende en stootende menigte zijn broeder en zuster alleen met hun verdriet.

Negentiende Hoofdstuk.

Velten was gestorven aan een hartverlamming. Hij had het gedurende zijn leven zoo druk gehad met ingebeelde ziekten, dat men niet veel acht geslagen had op de werkelijke, een hartkwaal, die hij wellicht uit een kinderziekte gehouden had. En nu

was het daarmee plotseling erger geworden. De dood overviel hem, voordat zijn vrouw tijd had gevonden, haar handboek te raadplegen.

Zijn zusters, tante Emmeline en tante Bertha kwamen over voor de begrafenis. Maar hare tegenwoordigheid, wel verre van tot troost voor de arme zwaarbeproefde familie te strekken, bleek een nieuwe ramp te zijn. Zij waren maar gedeeltelijk op de hoogte van den financieelen nood van hun verwanten en, daar zij hun groote geldelijke offers hadden gebracht, waren zij vreeselijk ontdaan, toen zij den staat van zaken vernamen.

Toen de begrafenis was afgeloopen, hadden mevrouw Velten en haar dochters groote behoefte aan rust. Maar daaraan viel met de tantes niet te denken. Integendeel, terwijl tante Emmeline haar schoonzuster in verhoor nam over tal van zaken, waarvan deze niets wist, maakte tante Bertha van de gelegenheid gebruik om de dochter de waarheid te zeggen over de verkeerde en onverstandige huishouding, die uit tal van kleinigheden voor een zuinige huismoeder bleek. Zij wist, dat Emma Neubert stal als een raaf; zij rekende uit, dat er in de keuken meer steenkool per week verbruikt werd dan in haar geheele huis; zij gaf lucht aan haar ergernis over het rijkelijke dagelijksch middagmaal. En daarbij verzweeg zij niet hoe zij reeds meer dan eens voorspeld had, dat het tot een catastrophe moest komen, maar dat men haar altijd met minachtenden spot had geantwoord.

Ten slotte kwam tante Emmeline haar klaagliederen met die van haar zuster vermengen, want uit mevrouw Velten was geen woord te krijgen. Zij zonk handenwringend op een stoel en verzekerde huilend, dat ze niet naar huis kon gaan, voordat zij wist, of nu werkelijk alles verloren was.

Hilde en Truida stonden bleek en zwijgend bij de tantes.

„Zoo'n mooi landgoed en zoo'n prachtig vermogen — alles weg!" snikte tante Emmeline en daarna weidde zij uit over wat er gebeurd was en wat had kunnen gebeuren, als men op den juisten tijd tot inzicht gekomen was; daartusschen kwamen uitbarstingen van droefheid over het verlies van haar broeder en tusschen verwijten en aanklachten hartelijke uitingen van liefde en meelijden voor zijn arme vrouw en kinderen.

Armin en Egon, die juist thuiskwamen van een boodschap moesten het evenzeer ontgelden, maar wisten al evenmin raad.

„Hilde," zei Truida, toen de zusters alleen waren, „wij gaan niet naar de familie, ook niet één dag."

„De tantes meenen het zoo kwaad niet," snikte Hilde, die rilde bij de gedachte in betrekking bij vreemden te moeten gaan.

„Ik voor mij wil niet van de familie afhankelijk zijn," hield Truida vol en daarna verzonk zij in een dof gepeins. Het overgaan van de huisbel schrikte haar op. Zij ging zelf opendoen. Zou er zoo laat nog bezoek komen? De jeugd, die niet gauw wanhoopt, gelooft steeds aan wonderen en hoopt steeds aan wonderen. Truida verwachtte iets buitengewoons, toen zij de deur opende. Ditmaal had zij zich niet bedrogen. Voor haar stond Paul Lehmigke en terstond zei zij tot zichzelf: „Daar is hulp."

Hij zag er heel anders uit dan gewoonlijk; uit zijn oogen sprak warm meegevoel en die uitdrukking ontnam aan zijn trekken hun gewone hardheid.

Zij reikte hem de hand zonder een woord te spreken en bracht hem naar een kamer, waar zij alleen met hem was. Zij wist, dat hij haar alleen spreken moest.

Toen zij in de kamer tegenover elkaar stonden, zei hij hartelijk: „De maat van uw ongeluk is nu vol; van dit oogenblik moet u mij toestaan, u als een vriend ter zijde te staan."

En daarna vroeg hij deelnemend naar alles, wat betrekking had op de ziekte en het overlijden van haar vader. Hij keek het jonge meisje met zooveel oprecht medelijden in het bleeke en betraande gelaat, dat Truida voelde, dat haar smart hem werkelijk ter harte ging en het was haar, alsof een warme vriendenhand zich legde op de wonde van haar hart.

„Vandaag zal u wel niet in staat zijn, over zaken te spreken. Morgenmiddag kom ik terug,” zei hij bij het afscheidnemen.

De mededeeling van dit bezoek, bracht een zekere opschudding te weeg in den familiekring. De tantes kregen hoop, dat er nu nog wel kans op een schikking was en hielden zich gedurende het overige deel van den avond onledig met het ontwerpen van plannen, wat zij Lehmigke zouden zeggen en voorstellen.

Mevrouw Velten, die nooit haar roerende naïveteit zou verliezen, scheen aan te nemen, dat hij kwam om aan al haar zorgen een eind te maken en haar te herstellen in het onbeperkte, schuldenvrije bezit van het huis. Egon en Armin zagen de inmenging van Paul Lehmigke in hun familieomstandigheden met een zekeren wrevel. Voor hen bleef hij de „snapsridder” en zij vonden het een weerzinwekkend idee, zich door zijn grootmoedigheid uit den nood te doen redden. Maar, wijl zij zelf hulp noch raad wisten, moesten zij zich wel schikken in de bittere noodzakelijkheid.

Truida kreeg nog denzelfden avond een brief van Camill, wien zij een doodsbericht gezonden had. Uit den brief las Truida de wanhopige pogingen van een ongeoefend stijlist, om een behoorlijk condoleanceschrijven te stellen; ook het leedwezen, dat hij haar in deze droevige dagen niet ter zijde kon staan, was stijf uitgedrukt. De brief eindigde met de verzekering, dat hij het in de gegeven omstandigheden wel verklaren kon, dat Truida hem op haar terugreis niet in Berlijn opgezocht had en met de hoop, dat „al het overige” ten beste mocht keeren.

Nu wist Truida wel al lang, dat Camill nooit in staat zou zijn, een gemoedsbeweging of gewaarwording natuurlijk en waar zwart op wit uit te drukken, maar zoo koud als dit schrijven, had haar nog nooit iets dat van hem kwam aangedaan. „Dat is dus alle troost, dien hij voor mij heeft, hij die mij de naaste op de wereld moest zijn,” zei zij bij zichzelf. Tegelijk voelde zij, dat hij al lang had opgehouden de naaste voor haar te zijn. De langdurige scheiding had hen zonder dat zij het merkte van elkaar vervreemd, en het fatale woord: „Als het dan zoo zijn moet,” had de laatste illusie vernietigd.

Op dezen avond voelde zij het duidelijk, dat zij hem nooit kon toebehooren, zonder zich in haar eigen oogen te vernederen. Zij had geen achting meer voor hem. Zij had ondervonden, dat zijn genotziek leven geen zedelijke waarde inhield, niets, wat boven het triviale uitstak.

En daarom besloot zij, zoodra mogelijk haar verhouding tot hem af te breken. Alleen wist zij niet goed, hoe zij haar familieleden dit besluit zou meedeelen, zonder hen nieuw verdriet te bereiden.

Twintigste Hoofdstuk.

Den volgenden morgen zat de familie nog aan het ontbijt, toen de huisbel de komst van Paul Lehmigke meldde. Truida verliet de ontbijttafel en ontving hem in dezelfde kamer als den vorigen dag. Nu, in het volle daglicht, kreeg Truida eerst een vollen indruk van zijn persoonlijkheid en met verwondering nam zij waar, wat er van den linkschen, onbeholpen jongen man van vroeger geworden was. Een kalme, zelfbewuste waardigheid sprak uit ieder zijner bewegingen en maakte den indruk van krachtvolle mannelijkheid en helder en scherp verstand. Iemand als hij behoefde niet elegant te zijn, om overal de hem toekomende plaats in te nemen.

„Ik kom u een voorstel doen, juffrouw Velten, en ik verzoek u, er eens kalm met uw huisgenooten over te praten, eer u mij een beslissend antwoord geeft. Later spreek ik met uw moeder wel eens over datgene, wat er met het oog op hare financieele omstandigheden gedaan moet worden. Alleen dit eene: uw vader heeft u absoluut niets nagelaten. Daarom komt het er nu op aan, een bestaan voor u te zoeken. Of hebben vrienden of kennissen u misschien al een weg aangewezen?”

„Neen.”

„Eer ik met u in nader overleg treed over zaken, moet ik u de vraag doen, of u nog betrekkingen onderhoudt, waarvoor ik u vroeger gewaarschuwd heb. In dat geval zou ik niet het noodige vertrouwen in u kunnen stellen." Bij deze woorden zag Lehmigke haar doordringend aan.

„Neen," stamelde Truida, „ik heb ingezien, dat u gelijk hadt, en ik heb deze betrekkingen afgebroken."

Lehmigke zweeg een oogenblik.

„Bij het voorstel," ging hij voort, „dat ik u doe is evengoed mijn belang als het uwe betrokken. Ik zeg u dit, opdat wij wederzijds onze geheele vrijheid voorbehouden. Misschien is het u bekend, dat ik kort geleden het landgoed Kienberg aangekocht heb en daar aan de Neisze een papierfabriek heb laten zetten. Aan deze fabriek is een plaats open voor de handelscorrespondentie en deze wilde ik u aanbieden. Ik veronderstel, dat u door ijverige studie het u ontbrekende in dit vak zal trachten zoo spoedig mogelijk in te halen. Overigens zou u daar werken onder leiding van den chef der inrichting, die bereid is, u in alle opzichten met zijn ervaring van dienst te zijn. U zou dan gedurende de kantooruren aan de fabriek dienen te zijn en een salaris genieten van vijftig mark per maand met vrije kost en inwoning. Bovendien is dit salaris voor verhooging vatbaar. Wat uwe moeder en uwe zuster betreft, ook voor haar heb ik bezigheid in Kienberg. Uw zuster zou op dezelfde voorwaarden als hoofd van de huishouding kunnen fungeeren, waarvoor ik haar een programma zal opmaken, dat wel niet boven haar krachten zal gaan. En daar twee jonge meisjes niet alleen daar kunnen wonen, bied ik uw moeder insgelijks vrije kost en inwoning aan, waarvoor zij dan kan doen, wat haar hand vindt om te doen. Afleiding zal het afgelegen plaatsje u voor het overige weinig bieden, maar misschien zal het bewustzijn, zelfstandig te zijn en niemand iets te danken te hebben, u daarvoor schadeloos stellen. Over drie dagen hoop ik terug te komen, om uw antwoord te vernemen."

„Ik heb geen drie dagen noodig," riep Truida verrukt uit, „nog geen drie minuten. Ik neem uw voorstel direct dankbaar aan. Als u eens wist, hoe ik er naar verlangd heb, mijn brood zelf te kunnen verdienen. O, er is geen ongelukkiger schepsel op de wereld dan iemand die van anderen afhankelijk is. Ik dank u zeer, ik hoop...."

„O," viel Lehmigke haar koel in de rede „van dank behoeft tusschen ons geen sprake te zijn. Wij sluiten een contract. 't Is mijn eigen voordeel, dat ik in Kienberg vertrouwbare personen de leiding der zaken kan toevertrouwen. U hebt een harde school doorgemaakt en daarom geloof ik, vertrouwen in uw goeden wil te kunnen stellen."

Nadenkend ging Lehmigke door het Johannespark naar huis. Hoe vreemd het schijnen moge, Alma was werkelijk ten gunste van Truida opgetreden en had hem op het idee gebracht, de familie in Kienberg onder dak te brengen. Maar hij had er niet van willen hooren. Wat moest hij met zulke totaal ongeschikte menschen beginnen? Maar daar kreeg hij de doodstijding van Velten en tegelijk bericht, dat de correspondent in Kienberg weggeloopen was en dat de huishoudster den dienst had opgezegd. Het scheen wel, dat niemand het daar in de eenzaamheid uithield. Ook het medelijden sprak een woordje mee. Van warmere gevoelens tegenover Truida was geen sprake meer. Hij had haar vergeten. En toen zij zoo bleek en beschreid voor hem stond, gevoelde hij wel, dat het laatste sprankje van liefde in zijn hart verdwenen was. Maar nu hij haar dezen morgen weer gezien had, nu hij haar oogen had zien schitteren van geluk, haar wangen zich zien kleuren door de onverwachte vreugde, nu zij hem verschenen was als de Truida van vroeger, alleen mooier nog en gerijpt tot vrouw, nu — 't was toch gek — gevoelde hij spijt, dat hij zich met de zaak had ingelaten.

Een en twintigste Hoofdstuk.

En zoo ging de familie met 1 Juli weer verhuizen. 't Was eerst nog een lastige

kwestie geweest, wat er met Armin moest gebeuren. Hij was niet alleen in de verste verte voor geen enkel examen bekwaam, maar het korpsleven had zijn gezondheid ernstig benadeeld en daarbij had hij nog een paar duizend mark schulden. Tegen Truida's advies had mevrouw Velten met Lehmigke over hem gesproken in de kinderlijke verwachting, dat deze het zich tot een eer zou rekenen, zich met de toekomst van den hoopvollen jongen man te belasten. Maar deze verwachting was beschaamd: Lehmigke weigerde beslist, zich op eenige wijze met het verboemelde korpslid te bemoeien. Ten slotte had oom Lothar zich bereid verklaard, zijn neef bij zich in huis te nemen. Voorloopig kon hij op het land een beetje op krachten komen, waarna men dan kon zien, wat er in de toekomst met den verongelukten gezantschaps-attaché te beginnen was.

Mevrouw Velten leunde vermoeid in het rijtuig en hulde zich huiverend in haar mantel. Zij was naar lichaam en geest gebroken. Een enkele troost was haar gebleven, namelijk, dat zij onschuldig leed. Er was een verklaring voor haar bekommernissen, die geen nadenken vereischte en haar volkomen bevredigde: dat God hen tuchtigt, die hij lief heeft.

Truida was naast den koetsier gaan zitten, om een ruimer uitzicht te hebben. Haar hart was vol, en haar gedachten waren onophoudelijk bezig. Het kwam er nu op aan, een geheel nieuw leven te beginnen. Eer zij Leipzig verliet, had zij van Camil Stauffen voor goed afscheid genomen. Maar het was haar toch zwaarder gevallen dan zij gemeend had, door de herinnering aan haar eerste liefde een streep te halen en de zwaarmoedigheid, die haar ziel drukte geleek op de stemming van dezen zwoelen zomeravond.

Zij waren al sedert een uur in het bosch zonder een sterveling ontmoet te hebben. Steeds imposanter en dichter drongen de boomen naar den rijweg en daartusschen blikten de nacht en de groote eenzaamheid. Mevrouw Velten en Hilde dommelden in, verdoofd door de krachtige boschlucht, maar Truida bleef waken en mijmeren.

Eindelijk kwam men buiten het woud; nu ging het rijtuig een berkelaan in door het vrije veld, een geruisch als orgeltonen en gedempt tromgeroffel drong tot haar door, het voertuig reed over een groote brug; daaronder stortte een waterval naar beneden. Nog een eindje over een hobbelig steenen plaveisel; dan lichtten eensklaps een paar lantarens op en het rijtuig ratelde onder een openstaande poort naar binnen.

Een vochtig warme lucht uit veestallen en van natte koolbladeren sloeg de aankomenden tegen. Donker en vaag teekenden zich de omtrekken af van een groot heerenhuis. Nu stroomde een lichtbundel uit een deur en liet een verandah van roode baksteenen met een trap zien. En op deze verandah, in het volle licht, onder de breede bladeren van een noteboom stond een man, dien Truida niet verwacht had, hier te zien: Paul Lehmigke.

Verblind door het licht, dat van de lamp uit het huis uitstraalde en wat duizelig van het lange rijden, steeg Truida van haar hooge zitplaats. Paul Lehmigke hielp de andere dames uit het rijtuig en op haar begroeting, waaruit duidelijk sprak, dat ze het aangenaam vonden, een bekende in deze vreemde omgeving te ontmoeten, antwoordde hij, dat het hem wenschelijk was voorgekomen, haar persoonlijk aan de leden van het personeel voor te stellen. Dat was trouwens ook zijn eenig motief. Maar toen de komst der nieuwe bewoners plotseling leven en beweging bracht in de eenzame en nare woning, voelde hij een zekere gewaarwording van gezelligheid en warmte, die hem in een opgewekte stemming bracht.

Hij was wat bezorgd geweest, dat het huis een groote teleurstelling bij de verwende dames wekken zou, maar deze waren besloten, alles van den besten kant te bezien, Hilde en Truida uit beginsel en ijver voor hun nieuwe werkkring en mevrouw Velten uit beleefdheid en tact. Zij vonden alles gezellig en idyllisch, zelfs de lage boersche kamers met de helle en bonte behangsels,

de ongeverfde vloeren en smakeloos geschilderde plafonds.

„Hoe heerlijk," zei mevrouw Velten, „hier is plaats voor al onze meubels, zelfs voor mijn groote linnenkasten !"

„De veranda is zoo aardig, die beviel mij direct," zei Truida, „daar moet ik nog eens een kijkje nemen. Kom, Hilde !"

Maar Hilde liep juist naar de zijkamer, om haar moeder bij het openen van een koffer behulpzaam te zijn.

„Ja, de veranda is aardig; onder den noteboom is het altijd koel," antwoordde Paul Lehmigke, Truida volgende.

Zij keek nieuwsgierig rond en hij wees haar aan, waar de koestal was, de woning voor de knechts en meiden en zoo voort.

Plotseling zweeg hij en zijn oog bleef onbewust bewonderend op Truida rusten. Zij leunde met de toppen der vingers even op de balustrade en had het bovenlijf iets naar voren gebogen. Haar schoon profiel, waarop een lichtstraal uit het raam viel, teekende zich af tegen den donkeren achtergrond en Paul staarde onafgewend naar de trotsche en edele lijnen van haar licht gebogen hals, met het hoog opgekamde haar.

Plotseling draaide zij zich om en zag hem aan.

„'t Is heel gezellig, dat u hier is. Anders zou het erg eenzaam zijn."

„Is u bang voor de eenzaamheid?"

„O neen — ja — in 't begin wel. Blijft u een poosje hier ?"

„Ik kan misschien een paar dagen hier blijven — ik zou graag willen zien, hoe het met uw werk gaat en of u denkt het hier te kunnen uithouden."

„O, daar twijfel ik niet aan. 't Zal alleen in 't begin een beetje vreemd zijn. Blijf u, als 't u belieft, zoo lang als u kan."

„Als u mij beloven wilt, geen heimwee te krijgen."

„Ja — neen — ik zal — maar ik weet niet —"

Zij wendde het hoofd een weinig af, alsof zij zijn blik wilde ontwijken.

Hij kwam wat dichter bij haar en ging op de balustrade zitten, zoodat hij haar vlak in 't gezicht kon zien.

„Truida, wilt ge me uw vertrouwen schenken ? Zeg me nu eens ronduit, vangt ge met een vrij hart uw nieuwe leven hier aan of is er nog iets, dat u aan het verleden bindt ?"

Hij zag, dat zich haar wangen donkerrood kleurden en dat er een trilling door haar lichaam ging.

„Neen," zei ze zachtjes, „er is niets meer."

„Dan heb ik hoop, dat het goed zal gaan," antwoordde hij en er was een vroolijke klank in zijn stem. „En laten wij van nu af aan goede kameraden zijn, die vertrouwen in elkaar stellen. Wilt ge dat?"

„Ja, dat wil ik graag." Truida begon ineens te glimlachen en een vroolijke glans kwam over haar gelaat. Ook hij lachte en hij zag er daardoor tien jaar jonger uit. De ernstige, harde lijnen waren als weggevaagd uit zijn trekken.

„Ik zal u morgen de fabriek laten zien of wilt ge liever een wandeling door het bosch doen ?"

„O ja, liever een wandeling !"

„Goed, dan gaan we morgenochtend."

Hij vertelde haar nog van het fabrieksbedrijf en van vele andere dingen. Zij praatten beiden onbevangen over uiterlijke dingen en waren zich nauwelijks bewust, hoeveel genot het hun verschafte, zoo bij elkaar te staan in den zwoelen, donkeren zomernacht.

(Slot volgt.)

(*Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van 28 Juni 1881 en kan worden verkregen door tusschenkomst van den Redacteur,* (*Weteringschans 35, Amsterdam*), *of rechtstreeks van de auteurs.*)

Opvoeringen in besloten kring worden onvoorwaardelijk toegestaan.

Consternatie.

KLUCHT IN TWEE BEDRIJVEN

DOOR

F. BOOGAARD Jr.

Personen:

HERMAN WISSENGA,	1e Luitenant der Infanterie.
CORRIE,	zijne vrouw.
TRIJN,	dienstbode bij Wissenga.
PIET,	oppasser „ id.
v. d. VELDE,	vriend van id.
DO VOORHOEF.	
GEERTJE,	dienstbode bij Voorhoef.
TANTE PIETEKOO, TANTE BETJE,	tantes van Wissenga.
EEN POLITIEAGENT.	

TWEEDE BEDRIJF.

(*Veranda achter tegen het huis van Wissenga. Een tuintafel, waarop theeservies; stoelen rondgezet als wachtende op gasten.*)

(*Slot.*)

Eerste Tooneel.

Wissenga. (*in politiek, zit in een leun- of schommelstoel de courant te lezen*)

Cor. *schikt nog een en ander.*)

Cor. Zeg vent! heb je je nog van het avondappèl kunnen vrijmaken?

Wissenga. (*humeurig*) Ja, dacht je dat ik hier anders in politiek zou zitten?

Cor. (*salueert*) O! neem me niet kwalijk,

luitenant, dat ik niet dadelijk die kleinigheid heb opgemerkt. Vond je kapitein het goed dat een ander je dienst deed?

WISSENGA. Ik vond het lam genoeg om het hem te vragen, maar (*gekscherend*) jij had mij immers gezegd, dat ik den kapitein eens moest zeggen, dat getrouwde luitenants, behalve hun dienst, ook een vrouw hadden. Ik heb natuurlijk je boodschap overgebracht, en even natuurlijk heeft hij onmiddellijk ingezien dat de dames, zooal niet meer — dan toch zeker evenveel recht op de luitenants hebben als de dienst en heeft hij mijn verzoek toegestaan.

COR. (*in de handen klappend*) Zie je, dat is nu eens flink van je gehandeld; je moet je niet zoo door je kapitein op den kop laten zitten? Maar ik vind hem toch heusch een snoes, dat hij je heeft vrij gegeven. Is hij getrouwd?

WISSENGA. Neen!

COR. Niet? Och, de stakkert! Dan moeten wij hem maar dikwijls een avondje vragen.

WISSENGA. Dank je wel. In de eerste plaats is hij geen snoes en ook geen stakkert met wien je medelijden behoeft te hebben, in de tweede plaats kan hij eerst een visite komen maken, en in de derde plaats.... nu ja, hij heeft altijd een enorm succès bij de dames.

COR. (*plagend*) Vrees om jaloersch te worden, dappere krijger? Succès bij de dames! Dan moet ik *zeker* kennis met hem maken, zoo iemand heb ik nog nooit in mijn leven ontmoet.

WISSENGA. Dank je voor het compliment.

COR. (*onnoozel*) Heb ik nu alweer wat miszegd? Begint mannie heusch boos te worden? (*Zij gaat naar hem toe en strijkt hem over het haar*) Kom, kom, wees maar weer goed, denk maar eens aan het gezellige avondje, dat ons te wachten staat.

WISSENGA. (*staat nijdig op, smijt zijn courant op den stoel, Cor raapt later die courant op en legt die op zijde*) Dat avondje! Lam genoeg met die oude tantes!

COR. Wij hebben er anders nog niet veel last van gehad. (*Gedurende het volgende gesprek brengt Trijn een bouilloire op, Cor zet thee, schikt kopjes, enz.*)

WISSENGA. Wat is die avondjespasseerderij anders dan plagerij? De menschen die je vragen, weten vooruit dat ze je er geen pleizier meê doen; zij zelf vinden het ook verschrikkelijk, het jaagt ze op kosten, het huis is den ganschen dag overhoop, het goede theeservies moet worden omgewasschen, de glazen en gebakschotels worden afgestoft.

(*Cor schiet in een lach.*)

Ja, je zit weer te lachen. Noemen jullie dat dan niet zoo? Dan moeten de stoelen worden klaar gezet, de lampen gevuld, de speelkaarten nageteld, de whistlijstjes klaar gemaakt, enz. enz. Vreeselijk prettig, hè?

En de gelukkigen die geïnviteerd zijn, mogen zich mooi maken, vooral de dames, om de oogen van Pietje en Mietje uit te steken met haar mooie blouse of prachtige armband; de heeren krijgen geen kopje thee op den gewonen tijd, de kinderen moeten vroeg naar bed worden gebracht en worden volgepropt met lekkers om huilbuien te voorkomen, de meiden worden nog eens nadrukkelijk er op gewezen, dat zij toch vooral niet aan de deur moeten gaan staan, en dat Fritsje, als hij hoest, een stukje drop moet hebben, en dat zusje om 10 uur moet worden opgenomen en een fleschje moet hebben, enz.

COR. (*die moeite heeft gehad haar lachen in te houden, barst in eens uit, staat op en grijpt W. bij den arm*) Maar man, is dat fantasie? Wat weet jij van fleschjes? Je zoudt zeggen, dat je het meer aan de hand hebt gehad.

WISSENGA. Nou ja, ik weet wel dat ik overdrijf, maar zie je, ik heb dan ook drommels het land dat wij van avond met „die oude tantes" zitten opgescheept.

COR. (*ernstiger*) Foei! man, dat mag je zoo niet zeggen. In ons engagement was je toch maar wat blij dat tante Pietekoo en tante Betje mij zoo dikwijls te logeeren vroegen en toen zij ons zoo heerlijk vrij lieten, sprak je niet zoo minachtend van „die oude tantes".

WISSENGA. Juist, omdat ik ze toen weinig zag; ik weet wel, het is ondankbaar, maar ik *kan* er nu eenmaal niet tegen om zoo'n heelen avond over het weêr, armenzorg, meidenkwesties, margarineboter en over den goeden ouden tijd te hooren zeuren. Was v. d. Velde er nu ten minste maar bij, dan had ik ook een aanspraak.

COR. En Do dan, rekent die niet mee?

WISSENGA. Do? Komt die ook? Ik dacht alleen de tantes.

COR. Neen, Do vroeg mij daar straks of zij mocht komen.

WISSENGA. Inviteerde zij zich zelf?

COR. Ja, met haar gewone sans-gêne, en toen dacht ik, kom laat ik mannie ook eens plezier doen, en er de jonge dame maar bijnemen.

WISSENGA. Nu, dat vergoedt ten minste wel iets, maar v. d. Velde krijgt een fameus katje van mij.

COR. Jij hebt daar straks zoo afgegeven op de „oude tantes", maar nu kon ik wel eens beginnen over vrienden van mijnheer! Ik moet je eerlijk zeggen, ik vind het geen manier om bij een getrouwd vriend belet te vragen, nog al om te eten en te logeeren, en zonder boe of ba te laten hooren eenvoudig niet te komen. Ik vind het geen manier.

WISSENGA. Lieve vrouwtje, geloof me, ik ben er ook woedend over, maar toch weet ik zeker dat er iets ernstigs tusschenbeiden moet zijn gekomen, want v. d. Velde is een man van zijn woord.

COR. Wij zullen afwachten of hij zoo beleefd zal zijn excuses te maken, en anders komt hij op het lijstje van onbeleefde menschen. Trouwens, ik was wat blij dat hij niet is komen eten, want na de consternatie van vanmiddag hebben wij niet veel gehad. Trijntje is nog een en al zenuw. (*Er wordt gebeld*) Toe man, daar zijn ze. Waar moeten ze zitten?

WISSENGA. (*knorrig*) Kan mij wat schelen! Hierzoo Tante Betje, die is de grootste zeur, dan jij, dan ik, dan Do en daar tante Pietekoo.

COR. Je kunt de tantes toch niet naast elkaar zetten? Stil daar zijn ze. (*Cor gaat ze tegemoet.*)

TWEEDE TOONEEL.

De vorigen en de Tantes.

COR. Dag tante Betje, tante Pietekoo. (*kust haar*) Wel, wat vinden wij het gezellig dat u eens komt.

WISSENGA. (*handen gevend*) Dag tante, dag tante!

PIETEKOO. Wel kinderen, wij vonden het heel gezellig nu eens in je eigen huisje te komen theedrinken.

COR. Ja tante, eigenlijk er buiten, want wij dachten dat het een heerlijke avond zou zijn om buiten te zitten.

BETJE. Ja zeker, het is anders toch ongedurig weêr, hè?... dàn is het stikwarm en dàn weêr koud! Een akelig klimaat toch in Holland!

WISSENGA. (*ter zijde*) Chapitre I. Het weêr!

PIETEKOO. O! wij zeggen het zoo dikwijls tegen elkaar dat je toch eigenlijk nooit de kachel kan missen. Gisteren nog heeft ie gebrand en vandaag, wat een hitte! (*zij wil haar hoed afzetten.*)

BETJE. Pietekoo, kind, ik zou mijn hoed nu maar ophouden, hoor! want je bent al een beetje dun in je haar!

PIETEKOO. Zeg! houd je hatelijkheden maar voor je; als *ik* een pruik droeg, zou ik mijn hoed niet noodig hebben.

COR. Kijk me eens aan, daar krijgen wij alweer de haarkwestie. Tantes, niet kibbelen hoor, dat is hier verboden.

PIETEKOO. Och, lieve kind, het is zoo niet gemeend, maar Bet wil, omdat zij tien jaar ouder is, altijd de baas over mij spelen.

WISSENGA. Tien jaar! Neen, tante, dat kan niet, tante Betje ziet er nog veel te goed uit om al zestig te zijn.

PIETEKOO. Wat? Dacht je dan, dat ik al vijftig was, onbeschaamde jongen? Ik was 5 jaar jonger dan jouw moeder!

WISSENGA. (*ter zijde*) Een bok geschoten! Lieve tantes, vindt u het hier niet heerlijk? Toe tante Pietekoo, gaat u nu eens daar

zitten en tante Bet, dat is nu eerst een lekkere stoel voor u om eens uit te rusten. (*De tantes gaan gedurende het volgende gesprek zitten. Cor schenkt thee.*)

BETJE. Uitrusten, ja Herman, dat mag wel, want ik ben druk bezig geweest met Armenzorg!

WISSENGA. (*ter zijde*) Chapitre II. Armenzorg!

PIETEKOO. Wat zeg je daar van Pieter?

WISSENGA. O! neen, niks.... ik dacht dat.... Piet, mijn oppasser, mijn sigaren had weggelegd. Permitteert u, dat ik rook... voor de muggen?

BET. Ga je gang, hoor. Hebben jullie ook zoo'n last van de muskieten?

COR. O! tante, het is gewoon vreeselijk hier! Herman heeft van nacht geslapen met handschoenen aan, en een doek over zijn gezicht.

DE TANTES. Foei, foei!

WISSENGA. Zeg, vrouw, alsjeblieft geen toiletgeheimen verklappen. Hoe vindt u wel, dat de muggen tegenwoordig malaria veroorzaken?

PIETEKOO. Malaria? Och, och, wat gaat die wetenschap toch vooruit! Vroeger, toen die geleerden al die dingen nog niet hadden uitgevonden, — die kleine beestjes, hoe heeten ze ook weêr? — waren de menschen veel minder ziek.

WISSENGA. Maar tante, dat kunnen de geleerden toch niet helpen! Die bacteriën waren er vroeger ook, maar toen wist men nog niet, hoe ze te vernietigen.

BET. Nou, maar ik geloof dat de doctoren niet alleen die bacteriën, of hoe die dingen heeten, vernietigen, maar de patiënten er bij!

COR. (*presenteert*) Tante, een koekje, eigen gebak van de kookschool.

PIETEKOO. Zoo kind, ken je dat ook al? Dat is ook zoo'n nieuwigheid en zoo'n mode, die kookschool!

WISSENGA. Ik ben blij dat die er is, want mijn vrouwtje kookt heerlijk! hè, wijfje?

BETJE. Maar kan je nu ook een gewone burgerpot koken?

COR. Zeker, tante! Ik heb Trijn bijna alles geleerd, zelfs aardappelen koken.

BETJE. Dat mag ik hooren. Bevalt je meid je goed?

WISSENGA. (*ter zijde*) Chapitre III: meiden

PIETEKOO. Wat is er nu weêr van Piet?

COR. (*die haar lachen niet kan houden*) Och, tante, mijn man is altijd met zijne gedachten over den oppasser bezig, omdat wij er juist over gesproken hadden, of wij hem wel kunnen houden, want Trijn kan het niet met hem vinden.

BETJE. Wel kind, dat zou ik, als ik jou was, nu juist op prijs stellen, want zoo'n hofmakerij in de keuken, dat is niets goed, dan laten ze het eten maar aanbranden. En als zoo'n meid den oppasser tot vrijer heeft, geeft ze hem altijd vleesch en boter meê naar de kazerne.

PIETEKOO. Ja, Corrie-lief, van boter gesproken, heb je mijn raad al eens opgevolgd, en Vitello geprobeerd?

WISSENGA. Hoerah! Chapitre IV.

PIETEKOO. Zeg, ik geloof dat die Pieter jou in het hoofd is geslagen.

DERDE TOONEEL.

De vorigen, Do.

DO. (*over den muur*) Mevrouwtje, mag ik door het poortje, of moet ik deftig met handschoenen aan vóór langs komen?

COR. Neen, hoor, sans-gêne.

DO. (*opkomend, jong en jeugdig*) Dag mevrouw, dag mijnheer Wissenga; zoo, dag juffrouw, dag juffrouw. (*zij kijkt rond, iets zoekend.*)

WISSENGA. Gaat u zitten, juffrouw Voorhoef? Zoekt u nog iemand?

DO. (*verward*) Ik...? neen.... hè, wien zou ik zoeken? (*zij gaat zitten.*)

BETJE. Ik wist niet dat u zoo maar hier in den tuin kon komen.

COR. Ja tante, er is een tusschendeur. Die is nog van vroeger, is het niet, Do? toen jouw tante hier woonde.

DO. Ja mevrouw, hij is er al zoo lang als ik leef.

WISSENGA. (*complimenteus*) Dus dat is nog niet zoo héél lang!

PIETEKOO. Herman, Herman, foei! wat

maak je nu voor complimentjes en dat nog al een getrouwde man, foei!

COR. O! Tante, die tusschendeur is verbazend gemakkelijk, maar van middag had ik liever gewild, dat ie maar niet bestaan had.

BETJE. Hoe zoo?

WISSENGA. Verbeeld u, de moordenaar is er doorgekomen.

ALLEN. De moordenaar?

COR. Ja zeker, hebt u dan niet gehoord dat er van middag 3 vrouwen vermoord zijn?

BETJE. (*angstig*) Hier in de stad?

PIETEKOO. Dat is toch niet waar?

WISSENGA. Heusch, tantes, maar maak u niet ongerust, ik zal u van avond t'huis brengen.

COR. Ja, en stel u eens voor, hij is hier door de tuindeur in de keuken gevlucht, en toen in den kelder.

DO. (*verlangend, zenuwachtig*) Hoe zag ie er uit?

COR. Trijn, die hem het beste gezien heeft, zegt dat ie een zwart puntbaardje had.

DO. (*valt met een gil achterover in haar stoel.*)

(*Allen vliegen op, Do herstelt zich.*)

DO. Och! het is niets, mevrouw, maar ik vond het verhaal zoo griezelig.

PIETEKOO. (*angstig*) Ja, ik ging ook haast van mijn stokje. Is hij nu nog in den kelder?

WISSENGA. Neen, tante, hij is gevlucht! (*Do neemt een kopje thee en drinkt.*)

COR. En tante, Herman heeft hem bijna doodgeschoten!

DO. (*gilt, laat haar kopje vallen en valt flauw.*)

(*Allen vliegen op, willen helpen, loopen door elkaar, roepen om azijn en om water enz.*)

VIERDE TOONEEL.

De vorigen; Piet en daarna een Agent.

PIET. (*komt op*) Hè, alweer een flauw? Het is hier het huis met de flauwe vrouwen. Mijnheer! (*schreeuwend*) Mijnheerrr!

DO. (*komt bij*) O! en waar is hij nou? (*zij wrijft haar oogen uit.*)

PIET. Wie?

WISSENGA. Och, de juffrouw meent de moordenaar!

PIET. O! die is hier. (*wijst in huis.*)

(*De tantes gillen, vliegen op, zenuwachtig spektakel.*)

WISSENGA. Wat bazel je toch, kerel?

PIET. Mijnheer, het is heusch waar! Dames! wees maar niet bang, want er is een politieagent, en ik en de luin't zijn er ook nog.

COR. Toe Piet, vertel nu vlug wat er is.

PIET. Mijnheer, daar is een politieagent met den moordenaar, en die moet u spreken!

WISSENGA. Mij? Nu, laat hem maar hier komen,

TANTES. Neen, neen, dan gaan wij weg. (*zij vliegen weg door het poortje.*)

WISSENGA. (*roepend*) Maar tantes, er is geen gevaar bij? (*Do zit verbaasd te kijken.*)

(*Piet wenkt, en een politieagent komt op, v. d. Velde blijft nog onzichtbaar.*)

WISSENGA. Wel, agent, wat is er?

AGENT. (*salueert*) Een woord, alsjeblieft, mijnheer. Van middag is er een man uit uwe's kelder gekropen en die is ingerekend en heeft niks niemendal willen zeggen voor van avond, en nu zeit-ie dat ie uwes beste vriend is en u hem wel vrij zal maken.

WISSENGA. Wat een nonsens; net of ik zoo'n moordenaar zal kennen.

AGENT. (*goedig*) Neen, menheer, een moordenaar is ie niet, het is maar een doodgewone inbreker!

WISSENGA. Heeft hij dan geen 3 vrouwen vermoord?

AGENT. (*lachend*) Och, menheer, dat is in Brussel gebeurd, en nu waren er bulletijns en dachten de menschen dat er hier gemoord was.

WISSENGA. En wat wil je nu van mij?

AGENT. Dat u de iditeit van dien man vercontracteert, dat wil zeggen: dat u moet zeggen, wie hij is.

(*Hij laat van der Velde binnen.*)

VIJFDE TOONEEL.

De vorigen, v. d. Velde.

V. D. VELDE. (*komt naar voren, heel ge-*

woon en geeft Wissenga een hand) Dag Herman, hoe gaat het? (*Stil spel, tusschen Piet en den agent, die beiden verbaasd zijn.*)

COR. Gunst, meneer v. d. Velde, bent u er toch? (*v. d. Velde geeft ter sluiks een hand aan Do.*)

WISSENGA. Amice! neem me een oogenblik niet kwalijk, ik ben met een rechtzaak bezig. (*tot den agent*) Wel! breng den inbreker dan maar hier!

AGENT. En die is er al!

ALLEN. Waar?

V. D. VELDE. (*wijst trotsch op zich zelf; de agent wijst ook op hem*) Hier!

AGENT. Dáár!

ALLEN. Wat?

V. D. VELDE. Beste Herman, ik ben een speelbal van het noodlot geweest. Zie hier de man, die in jouw kelder heeft gezeten en die bijna door jou was doodgeschoten.

TANTES (*om een hoekje*) Is-ie-weg?

PIET. Ja, dames, nou is-ie tam; kom nou maar! (*de tantes komen voorzichtig voetje voor voetje.*)

AGENT. Mijnheer, is het nou in orde?

V. D. VELDE. Je ziet vriend, alles is in het reine; daar heb jij een riks en doe den inspecteur mijne beleefde groeten.

AGENT. Mag ik dat wel aannemen? Artikel 4 van ons voorschrift....

PIET. (*pakt hem onder den arm*) Kom, kerel, zeur niet met artikel 4, geef mij maar 4 borrels er van. (*beiden af.*)

ZESDE TOONEEL.

De vorigen, zonder Piet en den Agent.

WISSENGA. Ik ben een boon als ik er iets van begrijp. Enfin, dat zal wel komen. Dames! ik presenteer u mijn vriend, v. d. Velde; v. d. Velde: mijne tantes Betje en Pietekoo en mejuffrouw Voorhoef.

V. D. VELDE. (*maakt een buiging voor de tantes en geeft Do een zoen.*)

ALLEN. (*vliegen op*) Hè!

V. D. VELDE. (*kalm, terwijl Do verlegen is*) Wel, als je zoo'n heelen middag in de nor hebt gezeten, verdien je wel een kleine versnapering. Hè, schattebout? (*strijkt Do onder de kin.*)

WISSENGA. (*vliegt nijdig op*) v. d. Velde, het schijnt dat je....

V. D. VELDE. ....gek bent geworden, wil je zeggen; neen kerel, wees gerust, ik ben niet gek, geen inbreker, geen moordenaar! Alleen heb ik wat gestolen!

DO. (*théatraal*) *Mijn* hart!

BETJE. Het is zonde!!

WISSENGA. Kerel, ik snap er niets van; vertel nu toch, of ik word gek.

V. D. VELDE. Welnu dan! Mejuffrouw Do en ik waren het al lang eens; vandaag zou ik mijn aanzoek doen en vroeg belet bij jou....

WISSENGA. Aangenaam.... ik dacht nog al, dat het belangstelling in mij was.

V. D. VELDE. Toevallig, heel toevallig, niet waar Do? doet deze jonge dame mij open, en wij gaan samen naar de achterkamer.... en.... om kort te gaan: ik vergat dat ik kwam om Papa te spreken, die, tusschen twee haakjes, een echte bulderbas is en gedreigd had, mij in vieren te zullen snijden, als hij ooit bemerkte dat ik buiten zijn weten Do bezocht. Ineens hooren wij hoesten in de gang (*Trijn komt op met een flesch wijn en glazen, ziet v. d. Velde en blijft versteend staan, niemand let op haar*) en laf als ik ben, vlieg ik in eens weg, door een tuindeur in een keuken, waar een meid staat, die maar altijd ja knikt. Kijk, daar staat ze waarachtig weêr! (*Trijn knikt ja, Cor vliegt op en pakt het blad met glazen. Piet komt op het tooneel, houdt zijn armen op en Trijn valt flauw er in. Cor schenkt een glas wijn in, Piet laat haar drinken en drinkt zelf de rest op, Trijn komt bij.*)

PIET. Nu schat, weet je wel dat je in de armen van je lieven Pieter hebt gelegen?

TRIJN. (*duwt hem van zich af en vliegt weg*) Help! Help! (*Piet haar achterna.*)

V. D. VELDE. Nu dan, bij die rare meid kwam ik in de keuken, en ik vluchtte in den kelder om mij te verbergen. Daar bemerkte ik, wat trubbel ik veroorzaakt had, en daar ik geen zin had, doodgeschoten te

worden, zelfs niet door mijn besten vriend, kroop ik door een kelderraam, werd bij mijn kladden gepakt door een politieagent — hulde aan jullie politie, hoor! — en door een joelende menigte, onder het geroep van „moordenaar", opgebracht.

Toen dacht ik bij mezelf: „bewijs nou eens dat je geen moordenaar bent," en toen heb ik maar gedacht, laat ik mijn mond houden, en van avond als het donker is, mijn identiteit bewijzen door Wissenga.

Daar heb je mijn verhaal! Simple comme bonjour!

WISSENGA. Arme ziel, heb je honger?

V. D. VELDE. Als een wolf!

DO. (*geeft hem al de koekjes*) Daar snoes! eet maar.

PIETEKOO. En juffrouw, wat zei uw papa wel, toen hij in de kamer kwam?

DO. Het was pa niet eens, het was de klerk van het kantoor, met een brief van pa!

V. D. VELDE. En wat stond er in?

DO. Dat het pa speet, dat hij je niet ontvangen kon, dat ik dat maar moest doen en dan in zijn naam handelen.

COR. Dus u moet Do zelf om haar hand vragen?

V. D. VELDE. (*omhelst haar*) En?

WISSENGA. Nu, haar hart heb je al, heeft ze gezegd; die hand is bijzaak.

BETJE. Het is zonde; wat gaat dat raar toe tegenwoordig.

EINDE.

BOEK EN TIJDSCHRIFT.

De Gids. (*P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam.*

De heer Van Hall wijdt een zeer waardeerend artikel aan „Beets"; waarin vooral in het licht wordt gesteld *het gevoel* en *de liefde* voor de Nederlandsche taal, van den kortelings ontslapen dichter.

Professor Naber spreekt in een uitvoerig, lezenswaardig stuk, getiteld: *twee trouwe vrienden*, over de verhouding tusschen Potgieter en Huet en den belangrijken invloed, welken deze laatste op Potgieter ten goede heeft uitgeoefend. Potgieter was de oprichter en vader van de „Gids" ruim 60 jaar geleden. Huet heeft hem verdrongen van dat orgaan; dit heeft hem bitter gegriefd.

Prof. Naber doet den lezer de revue passeeren over eene reeks mannen van beteekenis, Buys, Fruin, Douwes Dekker, Van Vloten, Groen v. Prinsterer en anderen, waarover Potgieter, gekrenkt, een bitse critiek uitoefent. Het geheel is een *stuk letterkundig leven* uit het midden der 19e eeuw.

Na eenige verzen van Hélène Lapidoth-Schwarz, volgt het slotartikel van Mr. Gleichman over F. A. van Hall als minister, in diens laatste periode als Staatsman; met onpartijdige helderheid releveert de schrijver de deugden en gebreken van Van Hall: „Breed van opvatting, humaan, nu en dan driftig, naïef, onbaatzuchtig, maar gevoelig voor erkentelijkheid voor zijne diensten en bovenal *ordelievend* en *moedig* voor zijne meening uitkomende, zelfs tegen zijn Souverein.

De geleerde philoloog Gaston Paris, kortelings overleden, wordt door Prof. v. Hamel gehuldigd; op het gebied der middeleeuwsche Fransche letterkunde heeft Gaston Paris zich een onsterfelijken naam verworven; een elitecorps van buitenlandsche geleerden kwam bij hem auditeeren.

Margaretha Nieuwenhuis behandelt „Dajaksche Karaktertrekken", naar aanleiding van een geïllustreerd Engelsch werk over de Koppensnellers; wij bevelen de lezing van dit artikel bijzonder aan, omdat de binnenlanden van Borneo weinig bekend zijn.

Verder een *driemaandelijksch* overzicht der Ned. letteren, waaronder een critiek over Zola's „Vérité", dat als een partijdig boek wordt bestempeld, geïnspireerd door haat. Het is te betreuren, dat de geloofsquaestie hier weder zulk een rol speelt.

Vragen van den Dag. (*S. L. v. Looy, Amsterdam.*)

Een belangrijk artikel over den 70-jarigen Prof. Dr. H. Kern, hoogleeraar te Leiden, aan den vooravond van zijn emeritaat; in 1865 werd hij Prof. in het Sanscriet; sedert heeft hij zich een groote beroemdheid verworven door zijn uitgebreide kennis van Oostersche talen; als standaardwerk mag genoemd worden zijn in 1882 uitgegeven: *Geschiedenis van het Buddhisme in Indië*, waarin de Buddhalegende wordt verklaard.

Dr. H. Blink levert een vervolg op zijn studie over „Van Markten tot Missen en Beurzen", daarin werpt men een vluchtigen blik op het financierswezen in de 17e eeuw; de fondsenhandel, zegt de schrijver, heeft zich 't eerst door de *Oost-Indische Comp.* ontwikkeld; de inschrijving was voor alle burgers open; men vroeg er naar op de beurs; makelaars waren reeds toen de bemiddelaars.

Prof. Dr. Ratzel beschrijft in een van zeer scherp observatievermogen getuigend artikel „*De wolken en het landschap*", een bron

van rijkdom voor tintenschildering; merkwaardig mogen de volgende nuanceeringen heeten: het voorjaar heeft nevelige streepwolken, de zomer witglanzende stapelwolken, de herfst vaak laagwolken, de winter zware grijze wolken. — Verder in verband met een artikel van Heinrich Cunour vindt men een belangrijk stuk over de commercieele imperialistische expansie-politiek der Amerikanen, die naar algeheele supprematie in Oost-Azië streven, 't is een waarschuwend woord.

Door Dr. P. P. C. Hoek wordt de geschiedenis der Zeeuwsche Oestercultuur behandeld, een cultuur, die haar wettelijke regeling kreeg in 1870, toen bij K. B. werd bepaald, dat de natuurlijke oesterbanken van de Schelde openbaar in perceelen konden verkocht worden; de hoedanigheid der Zeeuwsche oesters neemt af, zegt Dr. Hoek, tengevolge van de groote uitbreiding der cultuur, terwijl de daling der prijzen is te wijten aan de concurrentie van Engeland en Frankrijk.

XXe Eeuw. (*Scheltema en Holkema's boekh. Amsterdam.*)

„Aernout Drost" (Een hoofdstuk uit het leven van Potgieter) door Albert Verwey; 't is een juweel van taal en stijl, met gevoel geschreven en ons een blik gunnende in de letterkundige periode van de eerste helft van de 19e eeuw, aanbevelenswaardig is het de lezing van dit artikel te doen volgen door Prof. Naber's stuk over *twee trouwe vrienden* in de „Gids".

„Groote-Stadsgescharrel", fragment uit den roman „Ongetrouwd", door G. v. Hulzen; in frissche, losse taal geschreven, geheél naar het leven; een celibatair, zich willende losrukken uit het keurslijf der salonvormen, nadert het gewichtige levensmoment: „trouwen of niet"; alleen onder de vaan der werkelijke affectie wil hij het huwelijk in; de openbare weg biedt een ruim veld daartoe evengoed als de salons... Aan locale kleur ontbreekt het in het stuk zeker niet, evenmin als aan levendigheid.

Een heerlijk vers, vrij van obscuur symbolisme, getiteld: „De Papegaai", getuigende van scherpe observatie.

L. v. Deyssel beschrijft onder den titel: „Op hooge levensgolven", een tochtje door Parijs; voor kenners van Parijs met te méér genot te lezen, nu de kunstenaarspen van v. Deyssel het ons voorzet.

„Dit is echter geen alledaagsch verhaaltje van Parijsche avontuurtjes, die een vreemdeling meemaakt; neen, 't is een stuk philosophie, een van intens-scherpe opmerkingsgave en van onovertroffen analyseerkunst getuigend stuk, met een machtige woordenkeus en een reeks van schoon gekozen beelden, bij aanschouwing van de omgeving, telkens voor den geest van den schrijver oprijzende — het gekunstelde wordt met het natuurlijke vergeleken, het bewust met het onbewust doende; uit de keur van neergeschreven gedachten een enkele greep:

„De bewuste dandy — zoo lezen wij — „overtreft den wijsgeer in volledigheid, daar „hij is in de gedachte en daarvan de uiter„lijke verschijning tevens en de kunstenaar „in zooverre als hij werkt met levendige „zelfstandigheid in het omgevende leven „zelf. In een beeld dat leeft geeft hij een „eenheid, voortkomend uit de vereeniging „van de gedachte en de levensdaad."

En zoo voeren van Deyssels beschouwingen — een soort wijsgeerige keten met hier en daar een realistisch schakeltje — tot den strijd in de menschelijke neigingen, tusschen het plan en de uitvoering, den wil en de daad, door een kortere of langere spanne tijds gescheiden.

„Op hooge levensgolven" wordt de lezer van dit schoone stuk met den schrijver meegevoerd.

„Geschiedenisvragen door W. G. Hondius van den Broek", waarin Dr. Blok's begrip omtrent geschiedenis wordt gecritiseerd;

verder „Oorlogsdaad of oorlogsgevoel", door Albert Verwey; hierin wordt de „Staking" besproken; Verwey is tegen *dwang*, omdat, merkt hij op, vrede en samenwerking daardoor *niet* worden verkregen. — De gebeurtenissen in de verloopen Aprildagen hebben doen zien, in hoeverre de schrijver gelijk heeft, — zoodra de maatschappelijke orde wordt bedreigd, is dwang soms gerechtvaardigd.

Ten slotte: „Het laatste boek van Fr. Coenen", door L. v. Deyssel (Zondagsrust en bezwaarlijke liefde).

Vragen des Tijds.

Een Socialist over onze Geschiedenis, naar aanleiding der artikelen van den heer Loopuit in den „Nieuwen Tijd", door Dr. Kernkamp; deze bijdrage is hoogst belangrijk; Loopuit, als geloovig volgeling van Marx en Engels, beweert, dat de klassenstrijd als een draad door de geschiedenis loopt. Dr. Kernkamp stelt de zich ontwikkelende verhoudingen tusschen de maatschappelijke klassen in een ander daglicht dan de heer Loopuit.

Gemeentezorgen, door C. H. W. Raedt.

„Hoe te helpen?" naar aanleiding van artikelen van J. H. Blankert in de Februari-aflevering van dit tijdschrift. — Raedt stelt voor, om van de rijksgrondbelasting een gemeentelijke heffing te maken.

Een lezenswaardig artikel: „Is wettelijke regeling van vrouwenarbeid gewenscht?", door E. A. Haighton; — in verband met het werk: „The case for the Pactory acts", door Mrs. Sidney Webb, met medewerking van eenige andere dames, waarin ieder harer een zelfstandig onderdeel behandelt.

Onze eeuw opent den inhoud met een gedicht van G. F. Haspels over N. Beets.

„De Aprilbeweging". — De schrijver behandelt de in het midden van de vorige eeuw heerschende godsdienst-agitatie, om te komen tot de opwekkende, van wáár nationaliteitsgevoel en eendrachtszin getuigende woorden: „Dat ondanks verschil in godsdienst wij allen en alléén leden van eenzelfde natie zijn, onder de veilige hoede van H. M. de Koningin, gesteund door Ministers en Kamerleden; juist een halve eeuw geleden hadden die beroeringen plaats, toevalligerwijze in dezelfde maand als onlangs de politieke-beweging in den lande; de verheffende slotclausulen van den schrijver heeft thans dubbele waarde!

„Geloof" door Th. v. Merwede.

„Organisatie en loonsverhooging" door Jhr. Mr. Smissaert, van hoog belang, omdat het door de recente ernstige omstandigheden is geïnspireerd.

Verder *Boeken over Zuid-Afrika* door M. Valter.

„Lysias en Isocrates" door Prof. Dr. K. Kuiper, een letterkundig stuk uit de Grieksche oudheid, waarin de hooggeleerde een korte beschouwing geeft van den arbeid der twee vertegenwoordigers der welsprekendheid, die der gerechtszaal en der redeneerkunst der rhetorenschool in Athene.

Elzevier's geïllustreerd maandschrift
(*Elzevier-Maatsch. Amsterdam.*)

„Dr. Schaepman" door W. H. Nolens met 15 prachtige illustratiën, voerende van zijn studententijd tot zijn sterfbed te Rome; dit hoogst waardeerend artikel, schoon geschreven, geeft een korte biografie van den pas ontslapen priester-staatsman-redenaar-oranjeman, met verheerlijking van zijn deugden en talenten. — Dr. Schaepman was sinds 1870 Prof. in de kerkgeschiedenis aan het Seminarium te Rijsenburg. —

Een vervolg op den „Pruikentijd" door W. F. H. Wunderlich, zeer onderhoudend en interessant geschreven; een rijke collectie illustratiën verhoogt er de attractie van! de uitdrukking „Pruikentijd" kent iedereen; waarin de periode zich onderscheidt van de onze weten echter weinigen in bijzonderheden. —

„Levensbeschikking" door Marie de Negri.

Een gedicht van Joh. W. Bakker: *de Herfst.*

Een zéér nauwgezette critiek van de Redactie over het werk van Albert Sorel, over *Europa en de Fransche omwenteling*, waarvan het vierde deel in 1892 verscheen en 5e, 6e en 7e afleveringen in aantocht zijn. — De vraag wordt behandeld, wanneer het proces der omwenteling en het ancien régime geëindigd en vervangen zijn; door niemand anders dan Bonaparte; en dan volgt de machtige rol, door den heerschzuchtigen Corsikaan op het Europeesch tooneel vervuld. —

De Tijdspiegel:

De heer E. M. ten Kate onderscheidt in een belangrijk artikel: „Een godsdienstig revolutionnair uit de 16e eeuw" den historischen Jan Beukels. (Jan van Leiden), den anabaptist, van den epischen en dramatischen held; hij noemt hem een offer van ziekelijke godsdienstige dweepzucht, hem doende leven in een wereld van visioenen en innerlijke godsopenbaringen. Het staat vast dat de in 1534 geproclameerde Zionkoning, de fanatieke profeet, met meedoogenlooze wreedheid regeerde en zwaar daarvoor boette; de rol van het fanatisme, we weten 't, leidde in de eeuwen der godsdiensttwisten, te recht of ten onrechte tot de verschrikkelijkste strafoefeningen.

„Aanteekeningen betreffende de pestbestrijding in vroeger tijd", van de hand des heeren Tersteeg, niet van belang ontbloot. vooral nu hier en daar het spook dier gevreesde ziekte het menschdom bedreigt; het oud-archief van Gouda, welke plaats in de 15e eeuw door een epidemie werd aangetast, levert bronnen, die aantoonen dat men de beginselen door later eeuwen heen steeds in voorkomende gevallen van pest terugvindt! vooral afzondering. —

„Een degelijk advies in een ernstige zaak", naar aanleiding van een geschrift van Jhr. M. Rochussen over „het onderzoek naar het vaderschap".

Deze aangelegenheid, reeds zoo vaak behandeld, wordt door den schrijver scherpzinnig en wijsgeerig onder het oog gezien en de consequenties van een eventueele wetsbepaling dienaangaande met logischen en practischen zin overwogen en gecritiseerd.

„Het Roomsche Gebedenboek," door J. H. Maronier,

en eindelijk het vervolg van „Mevrouw Ongenaakbaar" door H. G. Roodhuizen. —

Eigen Haard. (*Maatschappij „Eigen Haard", Amsterdam.*)

Een groote verscheidenheid van lectuur: „Kobus" door Truida Kok, een eenvoudig, aangenaam te lezen provincie-verhaal.

Het slot van de „Amsterdamsche Beurs in de Letterkunde".

„Conrad een Nederlandsche Waterstaatsdynastie" door R. A. van Sandick, gewijd aan den in Augustus 1902 overleden kundigen ingenieur en diens begaafde voorvaderen, van Zwitsersche afkomst.

„Een reproductie van de buste van Louis Bouwmeester", voorstellende Coriolanus door Dupuis, hoofdleeraar aan de Academie te 's-Gravenhage.

„Een binnenlandsch reisje in de 18e eeuw", door Mr. H. Graaf van Hogendorp, geput uit een dagboek van 1787; het tochtje in den primitieven reiswagen van Den Haag naar Nijmegen, in de dagen, toen de vrijcorpisten het terrein onveilig maakten en voor het verkeer zoo weinig nog werd gedaan, is der lezing waard.

In een stuk „zal de Lepelaar weldra een uitgestorven vogel zijn?" trekt de heer J. Daalder te velde tegen de firma's, die handel drijven in vleugels en breekt een lans voor de bescherming van de broedkoloniën; men moet tot instandhouding van het ras, behalve het *Naardermeer* andere hoekjes water met riet beschikbaar houden en den lepelaar niet als vischdief verbannen.

„Een zeldzame Koster", door Jhr. Mr. V. de Stuers die zijne vondst verhaalt in de Kerk te Sneek; een prachtstuk van schrijnwerkerskunst: „een oude eikenhouten deur toegang gevende tot de kerkeraadskamer en bedolven onder een dikke domme laag citroengele verf; schrijver brengt hulde aan de handwerkslieden uit de 16e eeuw.

Een waardeerend artikel door J. H. R. gewijd aan den pas ontslapen natuurschilder Weissenbruch, een der weinig overgeblevenen van hen, die der 17e-eeuwsche kunst nieuw leven wisten in te blazen; schrijver zegt o. a.: „De natuur heeft hem gedreven tot het natuurlijke in kleur en toon, de *scherpe waarneming* tot juist en zuiver teekenen.

De Nieuwe Gids.

„Op zaal 25" door J. Everts; een aangrijpende schildering van de laatste uren eens typhuslijders, die in één der liefdezusters herkent een meisje, door hem vroeger wreedaardig verlaten.

Verzen van W. Kloos en Jeannette Nijhuis.

In de litteraire kroniek bestrijdt Kloos de meening van Mevrouw Holst, als zoude de sociaal-democratische kunst voortkomen moeten uit het volk; Kloos zegt: „de waarachtige artisten zullen blijven voortkomen uit die talrijke middelklasse, waar o.a. Goethe uit werd geboren.

O. i. bestaan toch aangeboren talenten ook nog; dat de proletariër bij toenemende beschaving treedt in den beschaafden middenstand verandert zijn origine *niet;* kunst vraagt geen afkomst.

Wetenschappelijke bladen.

„De theorie der vulcanen" ontleend aan de revue Scientifique door Arth. Taquin; deze beweert, gesterkt door de verschijnselen bij de hevige uitbarsting op Martinique in 't vorig jaar, dat de hypothesen der geologie onjuist zijn.

In „de Werkstaking in de Ver. Staten" in het oosten van Pensylvaniën, wordt de reuzenstrijd behandeld, gestreden door 150000 mijnarbeiders; in 10 jaar tijd zegt de schrijver zijn ± 4500 werklieden gedood en 10000 gekwetst; het stuk is ontleend aan een artikel van Louis Goaziou: „L'humanité nouvelle", een titel die voldoende doet kennen wat gewenscht wordt.

„Twee soorten van Perpetuum mobile", aanbevelenswaardig o. a. voor mechanikers en natuurkundigen.

Nederland. (*Loman en Funke, Amsterdam.*)

Vooreerst een stuk „Als in één boek" van Marie Marx-Koning; een zeer *boeiend* verhaal van de begaafde auteur, waarin het toeval een te groote rol speelt; een dichter valt van een fiets, wordt opgenomen en verpleegd in een gezin, een „mariage mal assorti"; de producten van den dichter hebben de ziel van de gastvrouw vervuld; spontaan en momentaan geluk van den verpleegde.... ontnuchtering! De krankzinnigheidstoestand van de vrouw kon duidelijker aangeduid zijn; en wat is het lot van den dichter!

„Oude huizen" van Ina Lycklama à Nijeholt.

„Moderne Duitsche dichtkunst" door Macalester Loup, gewijd in het bijzonder aan de lyrische dichteres „Ada Christen", door realiteitszin uitmuntende boven Mom-

bert, door den schrijver als een prulpoëet beschouwd. — Dat de schrijver releveert dat het lyrisme zich moet losrukken uit de ketenen der obscure symboliek, verheugt ons.

„'n Huwelijk" door Rachel Brandon (vervolg.)

Verzen — „Leven en dood" van J. J. de Bode vooral uitmuntende door eenvoud, waarheid en gevoel.

De Natuur. (*J. G. Broese, Utrecht.*)

„De koffieboom en zijn cultuur"; vervolg door Dr. H. J. Calkoen met een keur van heldere illustratiën.

„De Postbode in verschillende landen" door J. Vreedenberg; — een interessante bijdrage tot de geschiedenis van dit zoo nuttige gilde. Leonhard v. Taxis (1543) was de eerste postmeester-generaal der Nederlanden. De eerste organisatie dateert van 1829 in Frankrijk, toen op 1 dag 4500 postboden werden aangesteld; het artikel is door een rijke collectie „Kiekjes" geïllustreerd; de postbode op stelten in de „Landes" (Frankrijk); de postbode op vlotten in Britsch-Indië enz.

„Sponsen" door Dr. A. J. C. Snijders (vervolg) met illustratiën dezer polypensoort.

„Graafwespen" door Dr. J. C. H. de Meyere.

„Veiligheidsmiddden, aangewend op de spoorwegen" door J. H. E. Bückert, luit.-ingenieur, een artikel van beteekenis, zooals de titel doet verwachten.

„De stofregen van 22—23 Februari 1903" met resultaat van de onderzoekingen van verschillende scheikundigen en andere geleerden, door Dr. Lorie.

Groot Nederland.

„De zonen der zon" (vervolg) door L. Couperus.

Fransch-Belgische lyriek na 1884, door Pol de Mont, in welk artikel o. a. ook Maeterlinck wordt behandeld.

„Letterkundige kroniek; W. G. v. Nouhuys, de zoo talentvolle auteur en critiker wijdt een woord aan de verdienste van N. Beets; hij beschouwt de „Camera Obscura" als het product van critisch zien door een smaakvol waarnemer; Beets ergert zich niet over het waargenomene, zet dit in het zonnetje en doet dat met zooveel talent, dat 't ons bekoort en vermaakt". — Schoon gezegd!

De bespiegelende en moraliseerende didactiek van Beets doet de heer v. N. uitkomen: resumeerende, zegt hij: één werk gaf Beets de onsterfelijkheid op jeugdigen leeftijd, *de andere* maakten hem verdienstelijk.

Merkwaardig dat de onsterfelijkheid de verdienste voorafgaat.

Het Leeskabinet.

„Een opstel van Johan Gramm ter gelegenheid van Walter Crane's tentoonstelling van kunstwerken te Haarlem", waarin de kunst van Crane in al hare veelzijdigheid wordt vermeld.

Militaire schetsen door Erre; een zéér levendig, pikant en helder geschreven stukje over de najaarmanoeuvres; een beeld van de werkelijkheid; men leeft er in mee.

„Een kort artikel gewijd aan M. Maeterlinck met vluchtige opsomming en analyse zijner letterkundige producten; terecht wijst de schrijver op de ommekeer in Maeterlinck's „manière" bij Monna Vanna, door René Doumic in de Revue des Deux Mondes ook reeds in het licht gesteld. — De poëet der duisternis verlaat zijn sombere regionen. Vierde Maeterlinck, zegt de critiker, vroeger den triumph van den dood, nu bezingt hij juichend den triumph van het leven." Wel wat overdreven! —

„Zucht naar roem" naar het Russisch — zéér aangrijpend. — De zucht naar roem eens vaders drukt loodzwaar op zijn talentvol kind, een vioolvirtuoos in wording, die zijn instrument als een folterwerktuig beschouwt, en met naijver de onschuldige, kinderlijke genoegens zijner makkers gadeslaat, en als een jeugdig epische figuur op het veld van eer... in de concertzaal valt... De vader wordt krankzinnig van smart... Te zware kastijding!

De levende Natuur.

Een belangrijk artikel over de „Adder" door E. Heimans; de adder is het zeldzaamste van onze inlandsche reptielen, het eenig vergiftige, gelukkig weinig slachtoffers makende.

In 't Gooi, door F. Leefmans, die zich als een echte natuurliefhebber doet kennen en zich vertrouwd voelt met de hem omringende „levende natuur", — de causerie lokt tot een bezoek uit!

„Onze kippen" — interessant voor hen, die aan hoendercultuur doen, vooral uit een oeconomisch oogpunt.

De Indische Gids.

„De regeling der financiëele verhouding van Nederland en Ned. Indië", door Mr.

D. Fock, in verband met het op 13 Maart j.l. aangenomen wetsontwerp tot intrekking van de artikelen der Comptabiliteits-wet, dat Indië niet meer zal bijdragen aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven. Een gewichtige schrede voorwaarts ten bate der zoo in nood verkeerende inlandsche bevolking.

„Indische zelfbesturen en rechterlijke organisatie".

„De Etymologie der beleefde taalvormen door N. Kiliaan", voor Indische philologen een merkwaardige studie!

Beterschap, door F. — „Een tochtje van een herstellende zieke", naar Sindanglaia.

Lichtstralen. (*J. M. Bredée, Rotterdam.*)

1e Afl., 9e jaargang, uitgegeven met aanbeveling van het comité voor Ned. Zendingsconferentiën, waarin onder den titel: „De zendingsarbeid beschouwd als een getuigenis voor alle volken"; schrijver bespreekt in dit artikel o. m. de vorderingen en den invloed van het „Evangelie" onder de Oostersche volken en teekent in enkele trekken hun karakter.

Album der Natuur. (*H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem.*)

„Over de beteekenis van de studie der Physische Chemie voor de biologie", door W. P. Jorissen, een geleerde studie, als uitgangspunt hebbende de gevolgtrekkingen door Prof. Van 't Hoff, onzen vroegeren landgenoot, gemaakt uit de resultaten, welke de onderzoekingen en proeven van Pfeffer, den grooten chemiker, hadden opgeleverd.

„De mutatietheorie en de paleontologie", door Dr. White te Washington, waarin het achtereenvolgens optreden van dieren en planten in de verschillende geologische tijdperken in het bijzonder wordt behandeld.

„Over den invloed der omgeving op het uiterlijk der planten", door Hugo de Vries.

Onze Kunst. (*L. J. Veen, Amsterdam.*)

Voortzetting van de Vlaamsche School, maandelijks verschijnend in 3 uitgaven:

A. Oorspronkelijke Nederl. uitgave;

B. Dezelfde uitgave met bijgevoegde Fr. vertaling;

C. Geheel Engelsche uitgave onder den titel „Art". 't Is een prachtuitgave.

De rijke inhoud bevat een' beschouwing over de verzameling Pacully te Parijs, opgestapeld in het werkhuis van den heer Petit, waaronder de aandacht verdienen: „Een lezende jonge Vrouw"; „O. L. V. den dooden Christus omhelzende"; „een landschap van Ruysdael"; verder: „Thetis, Achilles in den Styx dompelend", van Rubens; „een eigen portret op jeugdigen leeftijd", van Rembrandt.

Max Rooses schetst met groote zaakkennis de geschiedenis der stukken en analyseert ze met een zeldzaam fijn voelend kunstenaarstalent. — De heer L. Simons geeft den indruk weer van de stukken van D. Wiggers. — Max Rooses wijdt een artikel aan het beroemde schilderstuk van Rubens: „De druivenpersende boschgod met tijgerin", dat van geslacht tot geslacht overging in de oude Antwerpsche familie der De Pret's, en dagteekent uit de eerste jaren der 17e eeuw.

Voorts kunstberichten van eigen correspondenten.

Revue des deux Mondes.

O. a.: „l'Evolution de la Marine allemande", door Locroy; — in dit belangrijk artikel komt een komplimentje voor aan onze marine van voor ± 230 jaar, waarnaar de Groote Keurvorst *de zijne* wenschte te copiëeren. *Thans* stoomt de Duitsche ons zeker voorbij!

Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht!

„*Comment se crée un Américain*" naar het artikel: the making of an Americain, autobiography, by Jacob Ris; — een treffende schildering van den verwoeden strijd door het individu tegen de omstandigheden gevoerd en leidende tot de overwinning, die het geloof in God en in den mensch behaalt.

Landbouwkundig Tijdschrift. (*J. B. Wolters, Groningen.*)

behandelende „de rechtskundige vormen der landbouwvereenigingen in Nederland", door F. B. Lohnis, en „Het Verband tusschen de Kiemkracht en het fermentatievermogen van ongekiemde zaden", door F. F. Bruyning; — verder: „Resultaat van den verbouw van verschillende aardappelvarieteiten in 1902 aan de Rijkslandbouwschool", van Otto Pitsch, en eindelijk van A. J. Swaving een artikel: „Over den invloed der voedering met koeken op de samenstelling van het bòtervet." — De laatste drie stukken zijn te beschouwen als mededeelingen der Rijksproefstations.

Voor hoenderfokkers twee bladzijden: „Proefnemingen met kippen in Denemar-

ken", door Dr. A. G. Breem; — waarbij men hoopt tevens de quaestie van de voedering tot afdoende oplossing te brengen, nu in verschillende vakbladen voor het zoogenaamde „legvoeder" zooveel reclame wordt gemaakt.

West-Minster Review,

o. m. een interessant artikel: „The position of women in Russia" bij James Burns.

Wij lezen daarin o. a.: „As a daughter the Russian woman is under the absolute sway of her parents. Her coming of age makes no alteration in her position. Until the day of her death, if she remain unmarried, the place she occupied in the family life is a place of dependance upon the will of her parents...."

En verder: „Even after the marriage the will of the father pursues the daughter...."

Het feminisme heeft hier heusch nog geen reden tot klagen.

Taal en letteren. (*J. M. N. Kapteyn Leiden.*)

„Nederlandsche leesboeken" (door N.)

Met het doel ons onderwijs in de moedertaal te hervormen, completeert Dr. B. zijn serie leesboeken. —

De eischen, waaraan een goed leesboek moet voldoen zijn: goed Nederlandsch proza, weinig poesie, maar geen artistiek, of zoogenaamd boeke-Hollandsch; verder wordt behandeld de wijze van lezen met „toon" een soort acteeren; o. i. zeer juist. — Vooral geen dreuntoon.

In de Inleiding op dichterstudie wordt terecht gewezen op de noodzakelijkheid, goed realistisch werk van dichters te lezen, actueel, geen abstractie, geen redeneering, — hierin schijnt de symboliek zoo gemakkelijk te vervallen! Aan de hand van enkele citaten wordt gewaarschuwd *tegen het opzettelijk nadoen van anderer mooi.*

Voorts inleiding op literatuurstudie, waarbij schrijver doet uitkomen, dat de leerlingen dienen kennis te maken met de eigenaardigheden van verschillende dichters. Van de voornaamst uitkomende personen: leiders, nieuwen-toon-gevers, en *niet* van alle dichters behoeven de leerlingen te lezen. —

„Een critiek van den heer J. G. Talen" op de verklaring van de spreekwijze: „de derde streng maakt den Kabel." —

Boekaankondiging. „Nederl. spreekwoorden enz. door Dr. F. A. Stoett (Zutphen W. J. Thieme). De heer F. P. H. Prik geeft een belangwekkende aanvullingsstudie in den vorm van parabelplaatsen, door hem in het Noorsch-Deensch en Zweedsch gevonden, omdat het hem heeft verwonderd dat Dr. Stoett zoo zelden het Noorsch en Deensch als vergelijkingsmateriaal in zijn lexicon aanhaalt.

De Aarde en haar Volken. (*H. D. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem.*)

Vier weken in Dalmatië, Montenegro, Bosnië en de Herzegowina" (door J. G. Lugt) biedt ons een lectuur *zóó* boeiend, dat ons de lust bekruipt het spoor van den enthousiastischen toerist te volgen....

„Een enkel proefje moge hier volgen:

„Langs den scheeven toren van Pisa, den dom van Milaan, komt men aan den grooten Calvariënberg; dit is een ongeveer 42 M. hooge heuvel bedekt met honderden kleine en groote druipsteenzuilen, die aan grafmonumenten doen denken. Over het *geheél* werpt het electrische licht een tooverachtig wit schijnsel.

Twee uur lang wandelt men door grotten, genietend, bewonderend al het schoone dat de natuur tot stand bracht in een tijdsruimte die niemand kan bepalen"....

„Levendig en belangwekkend ook is de beschrijving van Cattaro aan het eind van de Boccke gelegen, gedrukt tegen de grijze rotsmassa's van Montenegro; 't is een typisch stadje met een aaneenschakeling van bijzonder schilderachtige hoekjes — onder meer andere keurige illustratiën, die den text versieren, vindt men gezichten in en om Cettinje, de piazza Gundulie te Ragusa, de markt enz.

Teekenen des tijds.

De heer Beverten geeft een vertaling van een in Londen door Paul Sabattier gehouden voordracht, over *Franciscus van Assises en de 20e eeuw.* — Aan de hand van de nagelaten documenten van den stichter der Franciscanerorde begin 13e eeuw, van diens biechtvader en van den opvolger van Franciscus — alle geschriften, waaruit de voornaamste leering der orde — (volmaakte blijdschap) geput wordt, komt de heer Paul Sabattier door meer verrassende en handige dan logische redeneertrant tot de conclusie, dat er in het oog springende verwantschap bestaat tusschen de *vredesbewèging* en het *Maatschappelijk vraagstuk te onzen dage* en de begrippen neergelegd in de leerstelling van Franciscus, zoodat hij dezen als den maker van de moderne maatschappij beschouwt.

Nieuwe Paedagogische Bijdragen. (*J. M. Bredée, Rotterdam*).

Voor ieder, die eenig aandeel heeft in de opvoeding van kleine kinderen, in het bijzonder de onderwijzers, is de lezing van het artikel: *„Studiën over Herbart"* van groot nut. — De Schrijver van het artikel, de heer Jansen, toetst de onderwijsmethode van *Herbart* aan die van *Pestalozzi*, waarbij in 't licht wordt gesteld, *dat beiden streefden naar regelmatigheid in de opeenvolging van het onderwezene* met *lakonieke kortheid tot basis*. *Herbart* stichtte naar opdracht van de Pruisische regeering in 1810 een Paedagogisch Seminarium met het doel het openbaar onderwijs, dat zéér gebrekkig was, te hervormen en een' Kweekschool voor opvoeders in het leven te roepen. Als hoogleeraar, eerst te *Königsbergen*, later te *Göttingen* toonde hij zich een philosoof van eminente verdienste; doordrongen van waarheidsliefde, wars van schijn, vijand van dictatorische grootspraak, tegenstander van holle phrasenmakerij, en opgeblazenheid, aldus heeft zijn vriend en vereerder Prof. Hartenstein den grooten *Herbart* afgebeeld. — De spreuk: „Simplex veri Segillum" komt ons helder voor den geest. — (Eenvoud is het kenmerk van het ware).

De heer J. Hobma bespreekt *Het beginsel der weerloosheid in de Vaderlandsche Geschiedenis.*

Het is jammer, dat de schrijver den titel *niet* met een *enkel* woord aanvulde, want in den aanvang zou men meenen, dat bedoeld werd, naar een onjuist vertolkt godsdienstig principe, *in alles lijdelijk te berusten;* het tegendeel is waar. Enkele grepen uit de geschiedenis doen zien, dat tegenstand verplichtend is; de bijbelspreuk: *„wreekt u zelven niet"* beduidt geen slapheid, maar eischt hooge kracht en handhaving van het recht; en júist uit het „rechtsbeginsel" put schrijver, *hoezéér* ook voorstander van wereldvrede uit een godsdienstig oogpunt, de verdediging van het oorlogvoeren.

„Een oorlog vóór het recht tegen geweld „moet niet alléén geoorloofd worden gerekend, „maar omdat wij gevoelen, dat eigenlijk het „bij den strijd van volk tegen volk dáárom „gaat of moet gaan, daarom schatten wij hoog „den krijgsman, die pal staat in den strijd „en sterven kiest voor wijken".

Hulde aan den schrijver van deze ridderlijke en gloedvolle taal!

En verder lezen wij:

„Waar een heilig recht is te handhaven „tegenover geweld, daar wordt een der „attributen Gods aangerand en het instru„ment, door God tot handhaving daarvan „aangewezen, doet zich onrecht en oneer „aan, indien het werkeloos blijft, indien het „onverschillig daar tegenover blijft staan." De „Transvaal-oorlog" wordt hier als voorbeeld behandeld.

Vóóral voor kleine Staten, zooals Nederland is dit standpunt van toepassing en verdient de schrijver waardeering voor zijne vaderlandslievende gevoelens; Nederland zal nimmer een oorlog provoceeren of een aanvallende politiek voeren, *máár*, (zijn geschiedenis leert het), het laat zich *óók* niet ongestraft aanvallen of bedreigen, nóch van buiten, nóch van binnen! „Si vis pacem para bellum". (Indien gij den vrede wilt, bereidt u voor tot den oorlog), is het devies!

De heer Hobma heeft vertrouwen, dat ten slotte de eindoverwinning aan het „recht" zal zijn; .... een benijdenswaardig optimisme!

De Prins der Geïllustreerde Bladen, (*N. J. Boon, Amsterdam*).

„De Prins" vormt in zijne wekelijksche verschijningen een soort geïllustreerde elitegalerij van merkwaardige en verrassende actualiteit; Gen. Van Heutz, wijlen Dr. Schaepman, wijlen Prof. Beets, buste van L. Bouwmeester als Coriolanus, de nieuw benoemde minister van marine Ellis prijken in schoone gelijkenis op het titelblad; verder een keur van portretten van mannen van beteekenis en van groepen, te *veel* om te detailleeren met onderhoudenden text. — De *„Prins"* heeft zich *in* den kortst mogelijken tijd tot in de kleinste oorden van ons Land een plaats veroverd; zijne illustraties en lectuur zijn aantrekkelijk en smakelijk. Niet alléén *„weet men van den „Prins" geen kwaad"*, zooals het spreekwoord zegt, maar men kan er slechts goeds van vertellen.

DE H.

B
OFFOR

Het terrein van de opdelvingen aan de Septimius-Severus-Poort, waar de „Lapis Niger" is gevonden. (Zie het artikel nieuwe opgravingen te Rome).

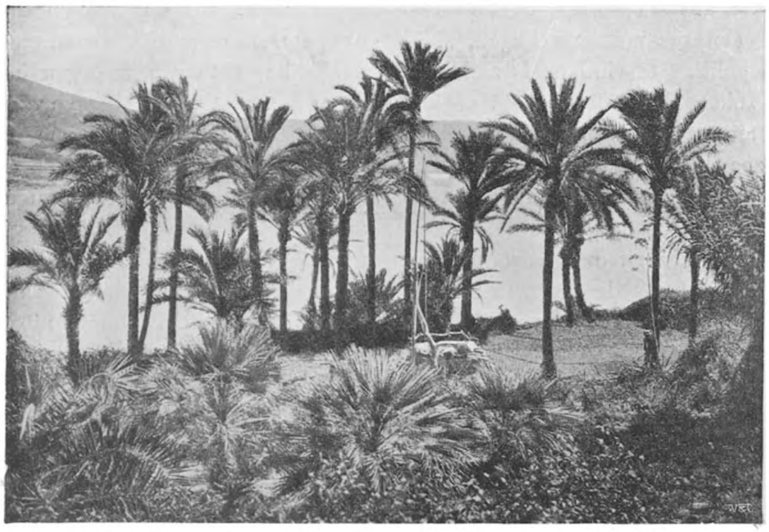

DE RIVIERA

DOOR

G. VAN HULZEN.

Riviera, Rive bleu, Midi, Côte d'azur, Méditerranée, dat zijn verschillende benamingen voor 't zelfde strookje grond, met recht een strookje, dat zich strekt van even voorbij Marseille, langs Nizza tot Genua, en van Genua naar Sestri Levante, tot aan Pisa toe, een strook grond tusschen zee en bergen, op enkele plaatsen niet meer dan een honderd meter, in doorsneê niet breeder dan een half uur gaans.

En juist waar de strook het minst breed is, de bergen het steilst oprijzen, zooals te Monte-Carlo, te Nervi, blijkt het klimaat het mildst, het aspekt het schoonst.

Eigenaardig hoe het woord Riviera, wat bij ons algemeen gebruikt wordt, bij de bewoners zelf nagenoeg onbekend is gebleven. In Frankrijk spreken ze van de Méditerranée, of kortweg van de Midi, terwijl de inwoners en heel de omtrek het noemt: La Provence. Riviera is de benaming voor de vreemden, wordt gebruikt bij 't internationaal verkeer als Riviera-Express en Riviera Palace-Hotel. [1])

Côte d'azur daarentegen blijft de geliefkoosde uitdrukking van dichters en van parfumfabriekanten.

Côte d'azur, blauwe kust!

Wie een sterke verbeelding heeft en voor 't eerst aan de Middellandsche zee komt, zal op den suggestieven klank van dit woord, zich eenigszins teleurgesteld voelen. Vooral dan, als hij reeds van aanschouwing kent de Zwitsersche, de Italiaansche meren.

Het meer van Lugano, van Como, van Genève, geven in blauwheid, in diepte van glans en kleur, de Middellandsche zee weinig toe, al blijft er altijd verschil. Ook zij,

[1]) Riviera is eigenlijk de benaming van het Italiaansche gedeelte.

die naar de Riviera reizen in de meening daar een zee met geweldigen, altijd grootschen golfslag te vinden als aan onze stranden, zullen zich teleurgesteld voelen. En al weten wij nu wel, dat de Middellandsche zee kalm en rustig, dus lieflijk is, de gedachte aan een oneindig niet-af-te-ziene watervlakte met elkaar aldoor opvolgende golfslagen zit ons, bewoners van de lage landen langs de zee, zoo ingebeten, dat, al kennen we het verschil, toch moeielijk kunnen nalaten vergelijkingen te overtreffene. Bergen kunnen zijn blik op het eerste oogenblik overmeesteren, een zuidelijke natuur zijn oogen boeien, lang duurt het niet of die bergen vervelen hem; ze beletten hem het ruime uitzien, de neiging ontstaat, die gevaarten eens weggeschoven te hebben om te weten wat daar achter ligt. Evenzoo kan hij tropische planten weelderig, de blauwende kust der Middellandsche zee erg mooi vinden, maar het bevredigt hem daarom niet. Zijn blik die beperkt blijft tot het stukje zee, tam

Een palmpark.

maken, vergelijkingen, die — zou het bijna anders kunnen — niet in 't voordeel van de wel lieflijke maar geenszins grootsche zee uitvallen. Want, de Nederlander mag schimpen op zijn kikkerland, ontevreden zijn met zijn klimaat, zichzelf klein en nietig vinden, de liefde voor de zich uitbreedende zee, evengoed als voor de eindeloos-groene weiden is hem zoo hartstochtelijk doortrokken, heeft zijn fantasie zoo stevig onder dwang, dat hij wel kan bewonderen, al wat hij elders ziet, er opgetogen over staan, maar dat dit hem nooit vermag te overbluffen. De placiede rust der weiden, de woelige baren der zee is en blijft voor hem het niet te liggend tusschen twee rotsvoorsprongen, kan niet baden, niet verdrinken in de wijde ruimte van lucht en water, zooals hij gewoon is een zee te zien, zooals hij zich de zee voorstelt dat zij moet zijn. Zijn bewondering blijft dus maar matig; hij voelt zich niet aangegrepen door zoo'n lieflijk, rustig blauwig water, al ziet hij wel het pittoreske van de omzooming en al eischt de bon ton in 't algemeene koor van lof meê te zingen.

Met voor zich de visie van ons eigen, geweldig-groote zee, lijkt hem de Méditerranée al gauw klein en theatraal.

Deze liefde voor de grootheid en voor 't ongekunstelde, het ruime, het breede, wat

zich zelfs uitspreekt in ons gaarne zien van hei en wei in alle uitgestrektheid, werd ons volk niet kunstmatig aangeleerd op school of in boeken, is geen vorm van uiterlijke kultuur, maar deel van ons eigenste-zelf, deel van ons eigen aard, die houdt van het eenvoudige, het simpel-groote.

Theatrale opsmuk, en al wat daarop lijkt, zelfs in de natuur, kan wel op 't eerste gezicht imponeeren, maar op den duur ons minder bevredigen. De Middellandsche zee omdat zij lieflijk is en niet geweldig, grijpt weinig in onze ziel, houdt onzen geest niet gevangen. De waarheid hiervan kan men 't beste doorgronden als men nagaat hoeveel uren men aan ons strand kan zitten staren zonder meer, geheel wèg, droomverloren in den aanblik alleen, en hoe gauw dit zelfde kijken aan de Riviera verveelt. 't Is wel mooi, zeggen we, maar toch geen zee! 't Lijkt op een plas, een meer!

En welbeschouwd, deze indruk is zuiver. De geheele kuststreek lijkt, door haar vele baaien en golven, een aaneenrijging van kleine meren, geknepen als elk watervlak ligt tusschen de uitgeschulpte rotsranden, die als in halven cirkel eromheen ronden.

Het meer van Genève geeft op sommige punten meer den indruk van een zee, vooral als de bergen liggen weggeschemerd in een grijzig zonnedons, dan de vele uitzichtplekken aan de Riviera.

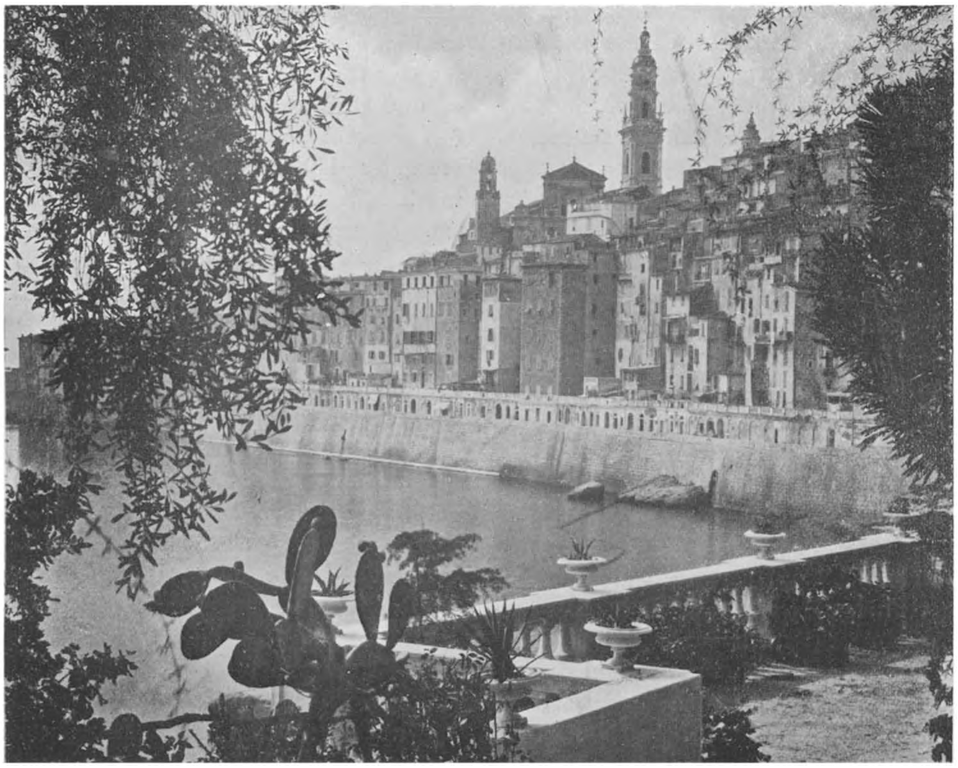

Gezicht op Mentone.

En zelfs 't water kleurt niet altijd zoo diepblauw als de lof-bazuinen het ons verkonden. Vaak schijnt het grauw of is maar gewoon zwak blauw, niet eens met een groenen doorslag er in. Vooral wanneer de lucht bewogen, vol drijvende wolken vaart, blijft 't er gewoon grijs, niet zooveel intenser,

ongeveer als op mooie dagen bij ons, toch altijd eenigszins zilverig.

De poëten en de reklamefabriekanten hebben ons beetgehad, dat voelen we. Het is er mooi, het is lieflijk, het is zelfs prachtig, maar geen Côte d'azur.

Maar dan opeens zien we het wondere toch, zien we de kleur van 't water verdiepen, zien we de bergen rondom in een blauw waas verschemeren, zien we werkelijk een blauwe kust. Er komt in 't fonkelende water een diepte van gloed, die aan azuur of safier doet denken. Er ligt een schittering in dat donker diepeblauwe, wat men niet vindt aan de Zwitsersche, noch aan de Italiaansche meren. De zee-inham, die eerst klein en theatraal leek, wordt dan mystiek, grillig-grootsch; water, lucht en rotsen liggen saamgedroomd tot een enkelen gloed, waarin de omtrekken fantastisch verijlen of verzwaren, al naar den stand van de zon, die 's morgens een ander deel in schaduw zet dan 's avonds, ook telkens andere aspekten toovert. Schaduw wil hier zeggen het koele, klare zien van elken omtrek, alles dichte-bij, zonnekant daarentegen de verneveling, de bochtige lijn vaag en van verre, met er tusschen het diep-blauwe water, als een gestage, zwakslaande vloed, een diep-groote poel tusschen de vooruitspringende rotsen, als geheel geheimzinnig, fantastisch-mooi.

Niet elken dag is het zoo aan de Middellandsche zee, en allerminst te Nizza, waar toch de meesten dadelijk heentrekken, maar het komt toch vaak genoeg voor om door ieder, die maar enkele dagen blijft, te worden waargenomen. En zelfs op gewone dagen is de lucht mooi, op bedekte dagen nog zilverig-grijs, alleen men moet de verbeelding, allicht opgewekt door 't woord Côte d'azur, een weinig betoomen, geen zee er zoeken als bij ons geweldig-overheerschend, niet de herinnering aan een bijzonderheerlijken dag aan de Italiaansche meren, hier nog eens in het overtreffende zoeken. Dat overtreffende is er wel, maar niet altijd op 't eerst moment.

Even voorbij Marseille begint al de Méditerranée. De grond is rood, een rood heller van kleur dan roodaard, waarboven de naakte, grijze rotsen, of mossig-groene bergwanden oprijzen. Alle groen wordt dadelijk al donker en door 't vele stof grijs, uitgezonderd het jonge gras, dat door veel besproeiing een tijdje gretiger van kleur blijft.

Dat rood van den grond, grijs van de rotsen, dor-groen van de bergen, het stoffige van 't geboomte waarover de zon overal witte flitsen werpt, kontrasteert fel. Roodaard en azuurblauw, 't lijkt of de minst passende kleuren bij elkaar zijn gebracht, waarbij de onoogelijk roetig-zwarte trein, die langs den zeekant sissend voortschuift, een nog vreemder bijbrenging van 't landschap, wordt. De huizen zijn zonder stijl, meest wit, of crême, pleistervierkante dingen, allen op elkander lijkend, zonder eenige sierlijkheid, het model van leelijken Franschen bouw op economie berekend. Maar de zonneflitsen, die de grijze rotsen tot zilver maken, het blauw diafanen, brengt ook het rood van den grond tot aannemelijkheid.

't Is een vreemd gezicht, dien rooden grond in Februari gespit, geploegd, bezaaid te zien liggen, gereed voor de zomerkracht, om te ontbolsteren. Voor ons menschen uit noorderstreken, waar goede teelgrond alleen zwart kan zijn, is het maar niet dadelijk te begrijpen, dat in die roode aarde zooveel wil gedijen.

De vegetatie langs de geheele strook is half-tropisch: Aloës, eucalyptus, mimosen groeien allerwegen. Accacia's en palmen tieren welig. Olijven, citroenen, sinaasappelen zijn vruchtbare boomen, in volle gaarden. Alleen, men moet de sinaasappelen niet eten, ze zijn zuur en hard; citroenen en mandarijnen gaan daarentegen uitstekend.

't Meeste van de tropische gewassen is dan ook geïmporteerd uit Mexico, Brazilië De Kaap. De oorspronkelijke boom was de pijn en de olijf en ook de accacia. Hooger-op, tegen de bergen coniferen.

Tegen den zuidelijken plantengroei steekt wel eens vreemd af, als men te Toulon 's morgens vroeg uit den trein kijkt, met een ijsvliesje bedekt te zien de daar staande

spoorwagens en de huizen, de wegen, wat men in 't zuiden niet verwacht.

Maar op de plaatsen waar geen hooge bergen tegen het noorden schutten, kan het geducht koud zijn, evengoed als bij ons. Het zuidelijker liggen doet heel weinig af. Zoo heeft Milaan een klimaat om van te rillen en te Florence in 't hart van het zonnig Italië, lijdt men evenveel koû als te Amsterdam. Dit is alles klaar en duidelijk, wel beken veronderstellen, zoeken deze plaats. Maar de stroom van toeristen verwijlt er niet lang. Hoogstens blijft men er een dagje; de meesten ijlen voort, gaan naar Nizza. Toch is het er zeer mooi, en zij die een geheelen winter blijven, verkiezen deze plaats boven de drukkere gedeelten.

Op de kaarten en reclamebiljetten van de Riviera laat men gewoonlijk Hyères er buiten. Deze plaats schijnt men er niet bij

Palmenlaan te Hyeres.

kend, maar men verwondert zich toch als men Marseille voorbij spoort, langs de kust der Middellandsche zee, berijpte spoorwagens te zien.

Maar als je doortreint, komt je al gauw zuidelijker, wel niet zoozeer geografisch, dan toch van klimaat.

Hyères is het eerste station, eigenlijk een vooruitgeschoven post van de Riviera. Zij die vrij willen blijven van 't drukke weeldeleven van Nizza en Monte-Carlo, Cannes te mondain vinden, in Mentone te veel ziete rekenen. De aankondigingen beginnen bij St. Raphael, eindigen te Mentone, met Nizza en Monte-Carlo als pièces de milieu.

Voor hen die eenige weken, eenige dagen vertoeven, blijft Nizza dan ook aangewezen. Van hier maak je uitstapjes naar alle kanten, naar Antibes en Ville-franche, of ga je een beetje de hoogte in, naar Cimiez, naar Grasse, naar la Turbie.

Nizza is de hartader, de polsslag, de metropole van de Méditerranée. 't Is volkomen kosmopolietisch. Waar te Cannes de

Engelschen de meerderheid hebben, in Nervi de Duitschers, in Mentone de Franschen, en in San Remo eenigszins de Italianen, daar zijn te Nizza de nationaliteiten vrijwel gelijkelijk vertegenwoordigd. Bovendien Nizza is een klein Parijs, tevens aan Ostende gelijk — een stad aan de zee, met een haven, maar zonder de drukte van den handel, zonder de zwartheid van de stoompijpen en van de kolen-

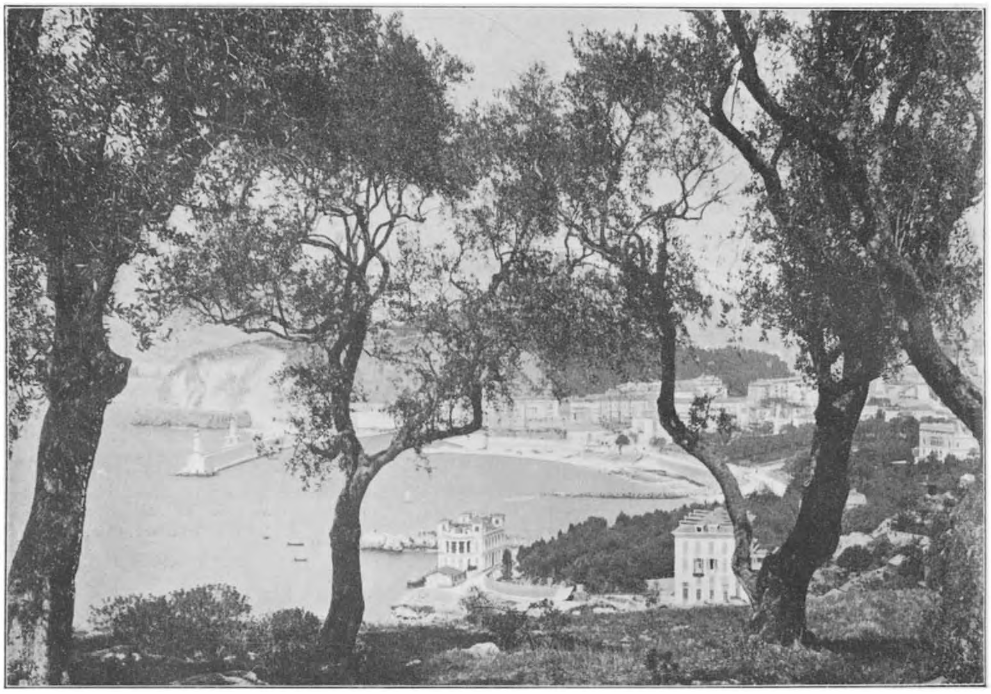

Gezicht op Nizza.

dragers, zonder het geratel van de lieren als elders. Nizza een volkomen luxe-stad, al is er een oud gedeelte waar een gewonere bevolking woont, de bevolking die eveneens blijft in den zomer.

Te Nizza loopen rond van alle volkeren en van allerlei slag: heel rijk die met het geld smijten, middelmatigen die het moeten uitrekenen, maar toch veel verteren, en ook bedelaars en rastaquères, die van dit alles leven. Alle talen zijn vertegenwoordigd. Op straat hoor je 't Duitsch, niet minder dan 't Engelsch — en in bijna alle hotels kun je Hollanders treffen, soms wel vijftien, zestien aan een table d'hôte, met recht een cosmos, een agglomeratie van rassen, waarvan niet 't minst in aantal zijn de slavischen, dwepend met al wat Eransch is.

Russen, Polen, Serviërs, Rumenen blijken nergens zoozeer op hun gemak als in het heilig-mondaine Nizza; — en ook de Franschen zelf heeft men niet te vergeten! Parijs, met Brussel en Genève als aanvul-kantoren, brengt mogelijk wel den grootsten stroom erheen, vooral in Januari.

's Avonds nog te Parijs, zooals een prospektus zegt, in regen, nevel en groote stadsuitdamping en 's morgens te Nizza in droge, reine lucht, blanken zonneschijn, en toch volmaakt hetzelfde leven, dat is het wat trekt.

De Avenue de la Gare en de Promenade des Anglais te Nizza bieden niet minder dan de Boulevards of de Champs Elysées te Parijs. Ook te Nizza wandel je, flaneer je langs de winkels, zit er voor de koffiehuizen bui-

ten bij muziekgetokkel van Hongaarsche en Italiaansche orkesten; de wintertuin van 't Casino doet niet onder voor dien van de Folie Bergère te Parijs. 't Zelfde publiek en dezelfde genoegens!

De winkels, en vooral die van damesbenoodigdheden zijn in Nizza even elegant, even sjiek, even verkwistend als te Parijs, èn de valsche steenen van de Luze èn de verlakte bottines à raison van 8 franc zijn er evengoed te krijgen. Het kostbaarste en 't goedkoopste liggen nevens elkaar uitgestald, en vinden koopers. Heel het Parijsche leven spiegelt zich al af in de straten. Wat Parijs doet, volgt Nizza na. Wat ginds in de mode komt, wordt hier dadelijk gevolgd. Al zendt Engeland nog zooveel spichtige misses en zooveel in geruite pakken gekleede lords, Nizza blijft Fransch en wereldsch, Fransch met een tikje, een erg ruim tikje naar den Italiaanschen kant. Dat Italiaansche mag niet opvallen op de groote wegen, geen aandacht trekken in 't luchtige weeldegeleef, zoo gauw dwaalt men niet even af naar de bevolking zelf, of komt men in 't eigenlijke, in 't oude deel der stad, of het valt dadelijk op; heel het karakteristieke van die nationaliteit komt overweldigend op je aanvliegen. De Quai du Midi, het minder aristokratische verlengstuk, of liever de oorsprong, het begingedeelte van de kosmopolitische, vermaarde Promenade des Anglais, is zuiver Italiaansch van aanleg en opvatting. De huizen dragen geheel het kenmerkend type. Hier zelfs met doorgangen, inplaats van dwarsstraten, kom je in het achtergelegen stadsdeel, het marktkwartier, en vandaar loopen op de straten, smal en pittoresk als te Genua, naar het voormalig middelpunt: de Place Garibaldi.

Dat plein is onvervalscht Italiaansch. De huizen zijn groot en log en egaal, met veel arkaden, de lijnen van 't plein volkomen vierkant, met enkele straten recht, anderen schuin erop aanloopend; in 't midden Garibaldi, daar geboren, toen Nizza nog tot Sardinië behoorde.

Opvallend de gelijkenis van dezen revolutionnair met de figuur van Domela Nieuwenhuis. Bijna dezelfde kop, dezelfde trekken, dezelfde houding, dezelfde onbuigzame lijn. Ook in dit beeld het vage van den droomer vereenigd met het harde, gebiedende, voor niets terugschrikkende

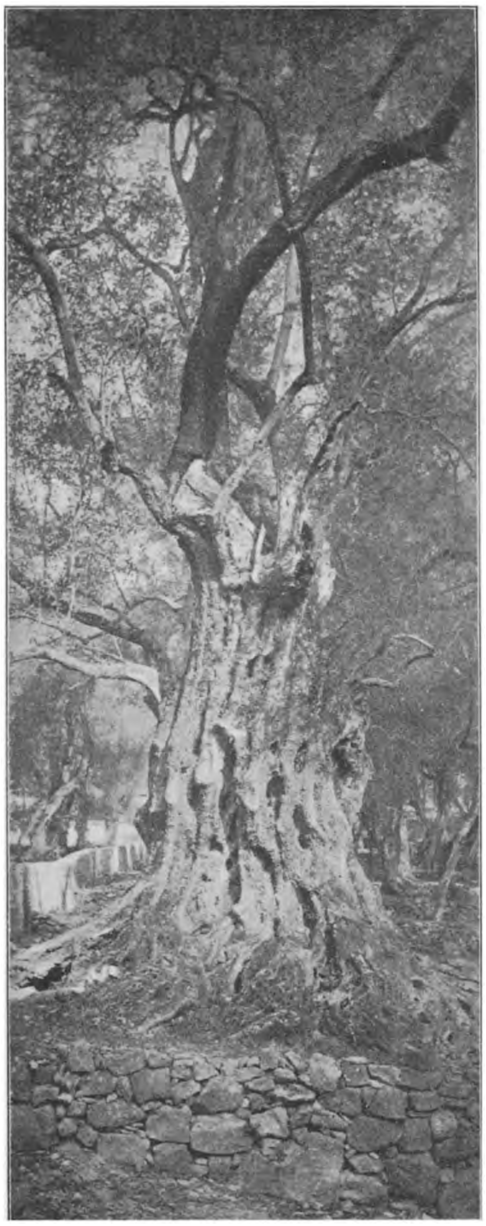

Type van een olijfboom.

van den dwinger-geweldenaar, zooals hij hier staat afgebeeld met zijn rechtervuist gebald, blootshoofds en 'n doek los en fladderend om den hals. Dat de linkerhand steunt op 't zwaard en de generaalsmantel terzij drapeert, doet weinig af aan den geheel-indruk, sprekend van dat ongetemd revolutionaire, dat stormbevelende, van den man, die geen gematigdheid wil oogsten, die in zijn devies heeft geschreven: alles of niets.

Voor mij althans was de overeenkomst, de gelijkenis al zeer treffend. En zou het verschil in deze mannen, wat er wel zal zijn, niet hoofdzakelijk bestaan in de omstandigheden, het verschillend gesternte, waaronder ze leefden.

Het afbeeldsel van Garibaldi in zijn losse zwier kontrasteert met het Italiaansch karakter van het plein, maar de pompeuse leeuwen, die terzijde liggen, en 't pasgeboren wicht, als symbool van het pasgeboren, vereenigd Italië, als accessoires van 't monument, zijn weer theatraal Italiaansch.

Echt-typisch en onvervalscht-zuidelijk is ook het wasschen aan den vloed. 't Gebeurt in 't hartje van Nizza. Het bed van de Paillon, waterarm, voor het grootste deel droog, met groote keien en een kleine, kronkelende stroomgeul, staat vol van vrouwen die daar spoelen, wasschen in den tragen vloed. Fladderend-wit van opgehangen en met steenen vastgelegde wasch is 't geheele bed, wat niet weinig spot met de luxe in de magazijnen op straat.

Van de oude kleederdracht en van den eenvoud als vroeger bleef maar weinig over. De bevolking die voortkwam uit visschers en bergbewoners is door den invloed van 't snobachtig verkeer, nu geworden heer en dame met banale gezichten of arme, tobbende sloovers, een bevolking aldoor opnieuw aangevuld uit het naburig Italië.

Kan het verwonderen, dat Nizza Italiaansch is, als de aanwas der werkende bevolking van dien kant komt? De stad door Pheniciers gesticht, evenals de meeste plaatsen aan dat gedeelte der Middellandsche zee, kwam al in de 14e eeuw onder de overheersching van 't Huis van Savoye, en bleef dit, met uitzondering van een kleine periode gedurende de revolutie. Eerst in onze dagen, in 1860, werd het aan Frankrijk gehecht.

Maar al zijn de oude huizen, de nauwe opgaande straten, het patois wat men er spreekt en de manieren der bewoners nog zoo Italiaansch, in hart en ziel is Nizza Fransch geworden, zoozeer Fransch, dat het Parijs naar de kroon steekt. Italië zou 't nooit gelukt zijn van Nizza te maken wat dat oord werd onder Frankrijks beheer. Men behoeft maar een station verder dan de grens te gaan om het onderscheid te zien. 't Lijkt wel of er een vloek ligt op al wat Italië heet, — en kenschetsend, dat Italianen van de grens zich eerder Franschen of Zwitsers zullen noemen dan zich te verheffen op eigen nationaliteit. Voor hun begrip ligt Italië een eind verder, zij noemen zich naar de plaats of de streek waar ze vandaan komen, de vallée d'Aoste, van Savoye, van Sardinië of Lombardije; de vroegere naijver onder de verschillende hertogdommen zal hier nog nawerken, terwijl de spreekwoordelijke armheid van de Italiaansche bevolking, waardoor het deftiger lijkt tot Tessin of de Provence te behooren, ook zijn deel eraan zal hebben.

Het eigenaardig-kleurige, luidruchtig-vroolijke, kenmerken van de eigenlijke bevolking, komen het beste uit tijdens het Carnaval. De verkleedingen zijn grof en barok. Hoe bonter hoe mooier! Jongens verkleed als ouwe vrouwen, meisjes in matrozenpakken, de gezichten toegetakeld, jassen omgekeerd aangetrokken, grappige samenvoegingen, karikatuurige bordpapieren koppen met verwrongen monden, 't lijkt heusch zoowat als in Amsterdam op Hartjesdag, met dit verschil, dat bij ons alleen de heffe en in Nizza toch minstens de helft der bevolking meedoet. 't Is dat overweldigend aantal, het vele en 't verscheidene, de groote massa en 't goed humeur, die imponeeren — en niet de fijnere smaak of de mooie kombinatiën. Wel zijn er gansche groepen, die eender gekleed

zijn en daarmee, door 't gelijke, al iets bevalligs geven, maar 't meeste is toch maar vulgair: oud-slete pakjes en saamgelapte prullen. De vreemdelingen loopen er dan tusschen met hun domino's, gekocht in de bazars voor vijf, zes frank, en die ondanks dit koopje er toch satijnachtig en zijïg uitzien. Tijdens de cortège draagt alles katoenen zakken, grijs of wit, in den trant gen. Gemaakt van een soort gips, geven ze daarbij wit af, zoodat je kleeren met een enkele belegering onkenbaar worden. De ongekostumeerden dienen altijd als mikpunt — en dit heeft in zooverre zijn goeden kant, dat men tijdens den grooten optocht, en 's avonds in de bataille van confetti niet anders op straat ziet dan gekostumeerden. Voor de toeschouwers, die

Flaneeren te Cannes (Boulevard de la Croisette).

van stofjassen — en 't is ook niet geraden zonder die stofjassen, en zonder een gazen masker voor 't gezicht zich buiten te wagen. Op de Place Masséna en voor de tribunes van het Comité is 't wel verboden, maar dat helpt weinig. Zonder stofmantel waagt zich tijdens den optocht niemand buiten. De witte erwtjes, waarmee ze allerwegen smijten, liefst maar met schopjes, zooals ze gebruiken in kruidenierswinkels — zijn niet zoo prettig in 't gezicht te krij- een plaats hebben op een balkon of achter een raam, of zij die zelf gekostumeerd meedoen, is dit ongetwijfeld prettig. 't Geeft aan de feesturen een algemeen karakter — want 't zijn maar uren, op de programma's aangegeven, dat de gipserwtjes en de confetti wordt toegelaten; vóór 't kanonschot valt en na 't zelfde teeken durft niemand meer gooien.

Deze orde is op zichzelf al bewonderenswaard, evenals het totale ontbreken van

dronken menschen; allen amuseeren zich, maar drinken niet!

De bataille de fleurs is minder voor de inwoners van Nizza zelf dan voor de vreemden, bijna uitsluitend voor de vreemdelingen, en dan liefst voor hen, die er niet op behoeven te zien een frank of wat meer weg te gooien.

Gezicht op Mentone.

De eerste maal, dat ik die wereldvermaarde bataille de fleurs meemaakte, keek ik wel wat ontdaan op. Men heeft er zooveel van verteld, er wordt zooveel over geschreven, dat de verwachting om iets grootsch te zien, zwaar aanwezig is. Wij zijn hier toch in 't zonnig zuiden, in 't land der bloemen. En die stijve Hollanders weten van zulke poëtische dingen niets af. Maar och arme, wat ging dat kalmpjes toe in 't wereldoverschetterende Nizza. Al te kalmpjes en al te vormelijk! Dat was geen bataille, geen verward, overvloedig werpen van bloemen, zooals ze met confetti of de erwtjes gooien, maar een wel-overlegd naar elkander slingeren, of eigenlijk toesteken van een peuzelig bloemboeketjen, terwijl de rijtuigen elkaar passeeren. Hier en daar gaat het wel eens even drukker, durft men een veertig, vijftig er aan wagen, en wil het dan lijken op een schermutseling. Maar op een veldslag? Neen, dat nooit! En kan het bijna anders? Bloemen, al zijn ze goedkoop, worden om weg te gooien toch duur. De prijs te Nizza was, meen ik, gefikseerd op 7 frank de honderd boeketjes. De ba-

taille duurt van 2 tot 4, dat is dus twee volle uren. Ga nu eens na hoeveel bloementuiltjes je in de minuut kunt versmijten? Toch al gauw twintig, wordt dus twaalfhonderd in 't uur, vier en twintig honderd in den vollen tijd en gerekend een rijtuig van vier personen, wordt dat zoo iets van tienduizend. Nu is 't zeker, dat men twee uur achtereen niet kan gooien, dat men ook moet verpoozen om gegooid te worden, maar even zeker is het, dat men geen sekonde noodig heeft, als men in 't vuur is, om een boeketje te smijten. Och nee, 't meeste was dan ook een netjes mikken en bijna even netjes opvangen van 't tuiltje, met een lieven glimlach om niet te veel bloemmateriaal onnoodig te vermorsen. Volgende keeren, al aan dat beschaafde veldslag houden gewoon, kon ik er meer aantrekkelijks in vinden, door naar de schoone werpsters zelf te kijken.

Eens zag ik 't wat anders. Hoog op de banken van een soort brik zaten in 't wit vier jonge dames, heel uitbundig en met volle handen te bataljeeren. De frissche, mooie gezichten gloeiden rood van pret en opwinding. Ze trokken het oog van alle omstanders, waarvan de meesten lachten, ongewoon aan zoo'n ongekunstelde losheid. „C'est exubérant!" hoorde ik naast mij roepen, „c'est trop!"

Op 't zelfde oogenblik riep een klare stem van den wagen: zeg Willem, ga jij nou ês wat boeketjes hale!

't Waren dus Hollandsche meisjes! Dat had ik dadelijk moeten zien; ze deden toch heel anders, veel vrijer, losser, meer sans gêne dan de opgeprikte mondaine vrouwen in de andere wagens. Ik vond het volstrekt niet „trop." Wel luchtig en lustig.

Gekweekte vegetatie en palmgroepen.

De bataille de fleurs te Nice is sjiek en deftig. Er zijn razend veel rijtuigen, waarvan de meesten maar dunnetjes versierd met een enkele bloemige boeket in de lantaarnhouders, en ook een zeker aantal, die fraai zijn gedekoreerd, echte weelderige bloemenkorven, maar een oogengenot van overdaad lijkt toch anders.

Beter slaagt de groote optocht, hoewel zeer vermoeiend voor de kijkers, door de

groote gapingen, de onregelmatige aansluiting, tengevolge van het werpen met de erwtjes en confetti. Maar hoe ook, van zoo'n stoet gaat lust en leven uit; er is beweging.

Onmogelijk-hoog, brutaal-gebouwd zijn de meeste wagens, die soms reiken tot de derde verdieping. Er zijn zeer goed gedachte ontwerpen, zooals een praalwagen gewijd aan Bachus, alle fazen plastisch voorgesteld, waar boven-op het baldakijn, dat wil zeggen, een hoogte om van te duizelen, een man als Bachant zijn dansen uitvoerde. Er waren ook bij zeer origineelen als de l'Auto-velo, een samenvoeging van een boot en een automobiel in reuzenafmeting, óf de Naturalist, een heel plantenrijk op een wagen, waar de botanicus zit te peinzen, terwijl kleine nimfen als vlinders om hem heen fladderen. Maar bovenal zijn er komieke tafereelen, alles reuzegroot en alles karikatuur, zoo bijv. een wagen met het lemoen in de hoogte, waar tusschen een reuzepaard spartelt (van cartonpierre natuurlijk) hoog in de lucht, òf de „Char des Poires", waar een reuzewijf aan den toom houdt een dertig mannen, waarvan de hoofden zijn in den vorm van een peer, met twee blaadjes als ezelsooren omhoog. Tusschen al die reuzewagens bewegen zich analcades en ontelbare losse groepen en personen te voet, de een nog grappiger en nog meer karikatuur dan de andere. Maar evengoed als men de beteekenis van het woord „poire" in Frankrijk moet kennen om de satire te snappen van die wagens vol poires, zoo moet ge weten, wat ze onder een nègre blanc verstaan, om bij iemand met wit haar en baard en zwart gezicht iets meer te zien dan de enkele verkleeding. 't Is alles karikatuur, alles satire en spotternij.

Bijna alle wagens voeren meê hun eigen orkesten en op de tonen van 't muziek wiegelt, springt, danst alles op de wagens meê. De ongezochte, natuurlijke kadans, de rhythmeerende bewegingen, de ongekunsteld-vroolijke gezichten nemen elk begrip van vertooning weg. Het carnaval is hier wat bij ons is de kermis. 't Zit in de ziel en 't uit zich door het lichaam. Armen, beenen, hoofden, alles danst en beweegt in volkomen gratie en uitspattendste vlucht van dolheid.

Het belangwekkendste om gade te slaan is het bal populair, op de Place Masséna, dadelijk na afloop van den optocht. Met de uiterste gratie, in volledige devotie, bijna aan studie gelijk, dansen op de steenen, waar het centimeters dik ligt van de erwten, de honderden, de duizenden paren. Er zijn vier orkesten op tijdelijk-neergezette verhoogingen, en daartusschen beweegt zich de dansende menigte. Geen enkel ruw woord, geen gegil of geschreeuw en evenmin een wild rokkengezwaai, alleen een vormelijk dansen naar den eisch, veel vormelijker en fijner dan 't groote bal-masqué in opera-zaal en casino. Met zoo'n zorg wordt er gedanst, dat markiezen en markiezinnen uit vorige perioden, zich niet ervoor behoefden te schamen.

's Avonds krijgt men weer een smijterij van confetti in de straten en Veglione of Redoute in verschillende lokalen. Van deze bal-masqués valt alleen te zeggen, dat er enorm veel costumes zijn, fraaien en minder fraaien, en maar weinig heeren in frak, zoodat ook hier de massa, de enorme massa het doet, dat het er overigens niet onfatsoenlijk toegaat en 't er zeker minder naar vleeschmarkt uitziet dan op bals van 't Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam. Geïntrigeerd, al verkeert men in 't zuiden, wordt er maar heel weinig. Daarentegen veel samen gehuppeld en gesprongen.

Voor de Redoutes kiest men elk jaar een andere kleur. Dit jaar was het, meen ik, kerserood voor dames, donkergroen voor heeren.

Dit wisselen van kleuren heeft het voordeel dat de costumes frisch zijn en er variatie ontstaat. Want de kleuren voor de Redoutes voorgeschreven zijn niet toegankelijk voor de Veglione. Met Mi-Careme geeft men gewoonlijk een heel wit bal, wit met pailleten, wit met zilver.

Het carnaval de Nice is een groote naam. Men spreekt er van, en ieder wil 't gaarne zien. Maar als men 't eenmaal heeft meê-

gemaakt, feliciteert men zich, dat 't voorbij is, want het brengt stof en rommel op de straten, een herrie en drukte, die men 't liefst ontloopt, door te gaan naar Beaulieu, waar je hebt een prachtig gezicht, en waar je zit vlak aan de Middellandsche Zee, en rustig thee kunt drinken, genieten van den wonderen blik en 't zonneweer, of anders met den tram naar Cimiez, wat een tachtig meter hooger dan Nizza ligt, dus ook reinere lucht heeft. Er zijn daar in Cimiez merkwaardige dingen, als een oud klooster, een zeer bijzonder kerkhof, de overblijfselen van een amphiteater, nog zeer goed herkenbaar, èn vooral veel hotel-paleizen.

'T Is heerlijk daar boven rond te dwalen, terwijl men beneden in stof en gipsballetjes danst of zijn hals uitrekt om een optocht te zien passeeren.

De bergen glooien betrekkelijk maar weinig en de wegen zijn goed. Curieus te zien de uitgebreide werken van de Vésubie om Nizza van drinkwater te voorzien.

Nog verstandiger doet men naar Antibes te gaan en daar den wondertuin te bezoeken, om te zien welke schatten kunnen besteed worden, zooals door dezen Engelschman werd gedaan, om iets bijzonders te krijgen, of een paar dagen naar den anderen kant uit te dwalen om den beroemden weg van Corniche, over la Turbie, naar Mentone te volgen. Maar voor de bezienswaardigheden kan ik evengoed naar Baedeker verwijzen.

Het leven te Nizza over 't algemeen blijkt vermoeiend. Menschen met zwakke gezondheid doen goed er niet te lang te verwijlen. Wijzer blijft het dadelijk een stille plaats te kiezen. Maar zelfs de kerngezonde gestellen loopen nog licht een verkoudheid op. Dat komt van 't gedurig wisselen der temperatuur, vooral na zonsondergang. Het gevoel, dat hier de temperatuurverandering teweegbrengt, staat gelijk alsof je in een killen, vochten kelder komt, of dat plots een klam laken om je heen wordt geslagen. 't Is niet zoo zeer de koû of de frischheid die 't doet, want bij 't eerste bespeuren kan men zich dekken;

Waschmeisjes van Nizza. (Jetée de Promenade).

maar een plotseling overvallen door den zeewind, die van richting verandert, ineens tot op de huid doordringt, je rillerig maakt. Dat gebeurt bijna vast en zeker omstreeks zonsondergang, maar het kan ook gebeuren elk oogenblik van den dag, en zeker wisselt het in den nacht vele malen, nu eens warm, dan weer koud, waardoor je niet weet wat je overkomt.

Die wat nerveus van gestel is en 't klimaat niet kent, meent dat de koorts hem te pakken heeft. Enfin, dat zijn bekende onaangenaamheden en ieder meent 'n weinig zich ervoor te kunnen hoeden door na zonnetijd binnen te blijven. Maar och, wat komt van die voorzorg, van die goede voornemens gewoonlijk terecht? De menschen, die van de zee-boulevard komen, slenteren 't liefst de stad wat in, of gaan, als ze sjiek willen doen naar Rumpelmann, waar ze 1.50 franc voor de thee betalen, en als ze wat bescheidener zijn, naar Vogade om het vijfuurtje te nemen. Nu ja, dat hoort bij 't leven te Nizza!

En ook al spoedig merkt men, dat niet alleen de gevreesde zonsondergang 't gevaar brengt, maar het al voldoende is om uit de heete zon ergens in de schaduw te komen om die plotselinge verkoeling op te loopen; ook de zon behoeft zich maar even achter een wolkje, wat onverwachts uit zee ópkomt, te verschuilen, om een verandering van temperatuur te veroorzaken.

Maar wat geven menschen, die gezond en flink zijn en voor hun genot leven, om die kleinigheden! Wel wreekt zich dit doorgaans met herhaalde verkoudheden, maar ook daar went men aan. Verkoudheid bestaat aan de Riviera zoo algemeen, dat het banaal lijkt er over te klagen. Wie eenige weken in een hotel doorbrengt, merkt dat bijna niemand eraan ontsnapt. Toch maakt het de menschen kribbig en ontevreden.

Maar eenmaal weer op reis, vergeet men licht dat men eens pruttelde, om in eigen land terug ook daar te mopperen en vergelijkingen te maken. Het zonnige blauwe land, het mondaine leven waarvan de schoone kant nu wel het sterkste spreekt, wint het dan heel gemakkelijk, zoodat het een waarheid gaat worden, wat een prospectus beweert, dat geen mensch, eens de Riviera gezien, zegt *adieu*, maar: *nous reviendrons!*

Hyères.

Nieuwe opgravingen te Rome

DOOR V. E.

In den laatsten tijd zijn weder verschillende opgravingen gedaan op het Forum Romanum te Rome. Tot goed begrip van deze vondsten dienen wij, alvorens tot een nadere bespreking over te gaan, even uiteen te zetten wat eigenlijk onder het Forum Romanum moet worden verstaan. Zooals men weet beteekent forum markt en de

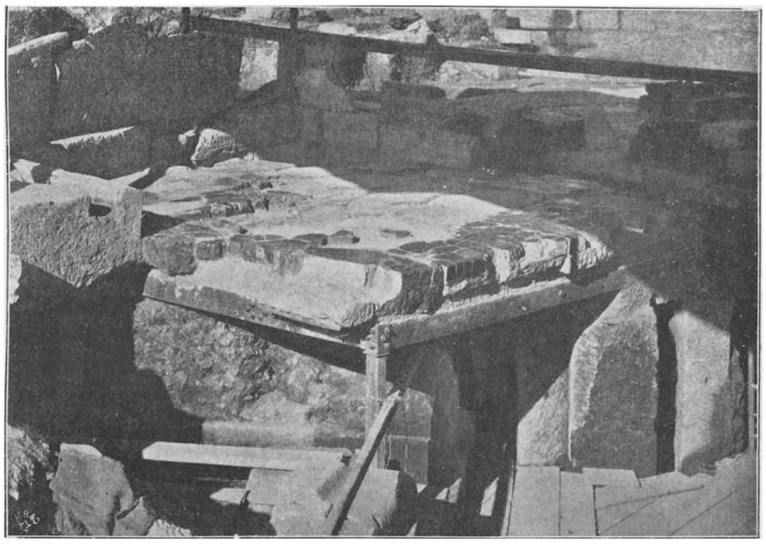

De thans kunstmatig ondersteund wordende „Lapis Niger".

Romeinen verstonden er onder een open plaats, bestemd voor de behandeling van rechtszaken en voor het houden van volksverzamelingen en ook marktplaatsen. Te Rome bestond er echter wel degelijk onderscheid. Men had er gerechtsfora (fora civilia) en Marktfora (fora venalia) tot welke laatste o. a. de rundermarkt (forum boarium), de groentenmarkt (forum olitorium) en de visch- en vleeschmarkt (forum piscarium en masellum) en anderen behoorden. Het oorspronkelijke en oudste forum der stad was het beroemde Forum Romanum, in de diepte tusschen het kapitool en het Paladium, het middelpunt van het stadsverkeer en het politieke leven. Het was een ruimte van hoogstens 200 à 250 voet lang en 30 tot 60 voet breed en oorspronkelijk door overdekte gangen en winkels omgeven. De oprichting wordt toegeschreven aan Tarquinius. In den ouden tijd stonden dicht bij het Forum eenige der voornaamste heiligdommen van den staat. Aan den voet van het kapitool stond de tempel van Saturnus en de Kleine Janus genoemde doorgangsboog. Terwijl zich vóór het Paladium de tempel van Vesta verhief, waarbij nog in den eersten tijd van de republiek de tempel van de Dioskuren stond. Terwijl de met tegels bedekte vloer van het eigenlijke Forum, dat aan beide zijden door straten, de Via Sacra en de

„Sub Veteribus", bereikbaar was en diende voor marktverkeer en de vergaderingen van de plebejers, vonden de vergaderingen van de patriciërs en de rechtspleging plaats op een eenigszins verhoogd platvorm, het Comitium geheeten, waarop zich ook het oude gebouw van den Senaat „Curia Hostilia" en het spreekgestoelte (Rostra) bevond.

De zuil die vroeger gediend heeft tot voetstuk van de „Lapis Niger".

Toen, tengevolge van de uitbreiding der stad en het gebied van den staat, ook de rechtspleging grootere afmetingen aannam, werd deze van het open Forum en het comitium verplaatst naar speciaal voor dit doel gebouwde Hallen (Basilica) de oudste van deze gebouwen, de Basilica Porcia, Simpronia, Ommia enz., moesten zich tevreden stellen met de ruimte gelegen achter de winkeltjes van het Forum; voor de prachtgebouwen van Augustus, de Basilica Aemilia en de Basilica Julia, moesten echter deze oude gangen plaats maken en het Forum zelf werd wel is waar door deze gebouwen veel sierlijker gemaakt, doch ook veel kleiner. Om aan de steeds grooter wordende behoefte naar plaatsruimte voor het verkeer te voldoen, werd voor en na het stadskwartier oostelijk achter het Forum weggeruimd en in de plaats daarvan verrezen prachtige gebouwen en tempels, die nu ook als Forum worden aangeduid evenals het Forum Julium, Forum Augusti, Forum Vespasiani enz. terwijl een hoofdweg van het Forum Romanum liep. Door de opgravingen van den laatsten tijd is het Forum Romanum in zijn gansche uitgestrektheid blootgelegd, en ook de plaats der op zich zelf staande gebouwen, waarvan vele nog slechts kenbaar waren aan de gevonden steenoverblijfselen.

De laatste opgravingen op het Forum Romanum van de eeuwige stad, vormen een aantal nieuwe gewichtige ontdekkingen voor de geschiedenis en de kennis van hare ontwikkeling op bouwkundig terrein. Wij geven hierbij een afbeelding van de thans gevonden en veel genoemde „Lapis Niger", een merkwaardige zwart marmeren plaat, die op een overoude zuil met een Latijnsch of oud-Grieksch opschrift (het oudste monument dat bekend is) rust. De eerste voor dit raadselachtige monument gezochte verklaring, als graf van Romulus, is spoedig wetenschappelijk niet steekhoudend gebleken en men heeft dan ook naar eene andere verklaring gezocht, doch tot dusverre geen betere gevonden en zoodoende is de sluier, die over dit eerbiedwaardig monument uit onbekenden tijd hangt, nog niet opgelicht. Beter thuis te brengen zijn echter de bouwvallen die bij de jongste opgravingen ten noorden van de Via Sacra onder de kerk St. Adriano en aan het zuidwestelijk einde van

de Via Cavour voor den dag zijn gekomen. De sporen en overblijfselen van het Comitium, de verzamelplaats van de 30 stammen en de reeds genoemde Curia Hostilia, vertellen van den tijd der koningen en der republiek, waar hier tusschen enge muren het politieke leven werd afgespeeld. Daarnevens verheffen zich over een groote uitgestrektheid de blootlegging van deze Basilika heeft overigens ook op de Cloaca Maxima een geheel nieuw licht geworpen. Van groot belang zijn ook de op de plaats van het Comitium gedane opsporingen van verscheiden talrijke bodemlagen, die even zooveel beschavingsperioden van de eeuwige stad tot diep in den grauwen voortijd voorstellen.

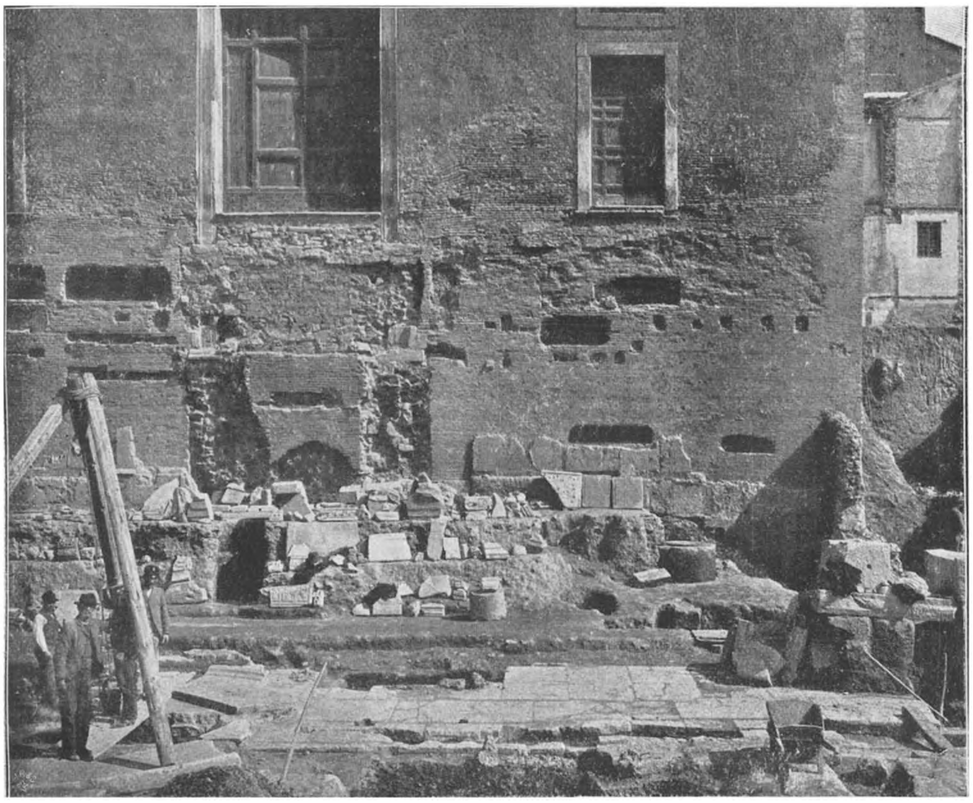

De overblijfselen van het Comitium met de bodemlagen uit den Republikeinschen tijd.

tempel van Antonius Pius en de Basilica Fulvia Emilia, wier oorsprong tot het jaar 179 voor Christus teruggaat en die onder Caesar en Augustus nieuw opgebouwd zijn, doch de thans gevonden overblijfselen dagteekenen uit den tijd van Theodorus. Het gebouw wekt niet alleen belangstelling uit een geschiedkundig oogpunt, maar trekt ook zeer de aandacht door zijn muren van bruinen tufsteen, rossige granietzuilen, mozaïekvloeren en velerlei relief-versierselen. De

De verdienstelijke architect Boni, de leider van alle opgravingen op het Forum Romanum, heeft niet minder dan 23 zulke pleister- en zandlagen geteld, die gezamenlijk een hoogte van 4.04 meter hebben. De bovenste laag, die tot aan het tweede gedeelte van de elfde eeuw na Christus boven aarde gelegen heeft, bevindt zich 13.478 meter boven de zee, terwijl de onderste, de oorspronkelijke bodem, bestaande uit een geelachtige zandige klei, 9.43 meter

boven de zee ligt. Onder het eerstgenoemde plaveisel ligt een laag, wier oppervlakte het niveau vormt van het plaveisel uit den laatsten keizertijd, daaronder ligt weer een laag met marmer en ander gesteente vermengd, die verscheidene malen opgehoogd is en dan ook dagteekent van

De blootgelegde overblijfselen van de Basilika Fulvia Emilia.

de restaureeringen in den keizertijd. Als vierde laag vond men aarde, waarop weder travertinpleister uit den republikeinschen tijd volgde en hierna stootte men op een hechte laag tufsteen. Het bouwmateriaal, de wijze van bouwen, de overblijfselen van vaatwerk en geraamten geven velerlei aanwijzingen voor het leven van de verschillende geschiedenisperioden die hier zijn afgespeeld. Geheel boven aan heeft men Byzantynsche scherven, uitkomstig uit de vijfde en zesde eeuw na Christus, gevonden; geheel onderaan overblijfselen van oud-Grieksche vazen, uit de zesde en zevende eeuw vóór Christus, boven overblijfselen van bewerkte purpersteen uit den tijd van Theodorus, in de diepte ruwe met de bijl gehouwen of in het geheel niet vierkant gemaakte blokken tufsteen, die op de plaats zelf losgemaakt waren uit het gesteente van den vulkanischen bodem.

De Noord-Boulevard van Noordwijk aan Zee.

NOORDWIJK

DOOR

J. H. MIGNON.

Wie Holland's ongerepte stranden wil zien; wie tijdelijk aan zee wil vertoeven om de zee en niet om de badplaats-genoegens, die men overal elders even goed kan vinden; wie nog open oog heeft voor het grootsche schouwspel dat het eeuwig deinen en dansen der Noordzee oplevert, ga naar Noordwijk aan zee.

Wie genoegen schept in duingezichten en onze natuurlijke verdedigingsdammen wil bewonderen in den oorspronkelijken staat, verzuime niet in de zomermaanden rust en kalmte te zoeken aan het lachende strand van deze badplaats in opkomst.

En wie zich dan moe gekeken heeft op den nu eens kalm daar aanrollenden, dan weer zich woest bewegenden golfstroom, wende zich landwaarts en in de beemden om het eeuwenoude Noordwijk-Binnen zoowel als in het vriendelijke, echt Zuid-Hollandsche dorp zelf, zal hij rust vinden, wel van een andere soort als de ietwat melancholische die de zang der zee brengt, maar toch een weldadige, die restaureert en nieuwe krachten geeft voor de komende dagen van nerveuse drukte van het dagelijksch bestaan.

Laat mij van dit zoo bij uitstek aangenaam oord het een en ander vertellen; de aardige kiekjes zullen 't nog verduidelijken en een goed beeld geven van het oude Noordwijk.

In de eerste plaats dan Noordwijk is van uit Leiden uiterst gemakkelijk te bereiken. Op een fraaien zomerschen dag, als de weg schoon en het weêr opwekkend is, wandelt men in twee uren naar het dorp. Voor wie deze wandeling te groot is, zijn er stoomtrams en stoombooten, die meermalen per dag de gemeenschap tusschen Leiden en Noordwijk onderhouden.

De trams hebben hun halte midden in het dorp nabij het Raadhuis, de tocht duurt

50 minuten, naar Noordwijk aan zee 56 minuten en voert door beemd en bosch, langs duinen en langs vruchtbare akkers.

Voor die afwisseling heeft Noordwijk reeds lang bekend gestaan. De dichter Van der Valk heeft aan Noordwijk destijds een

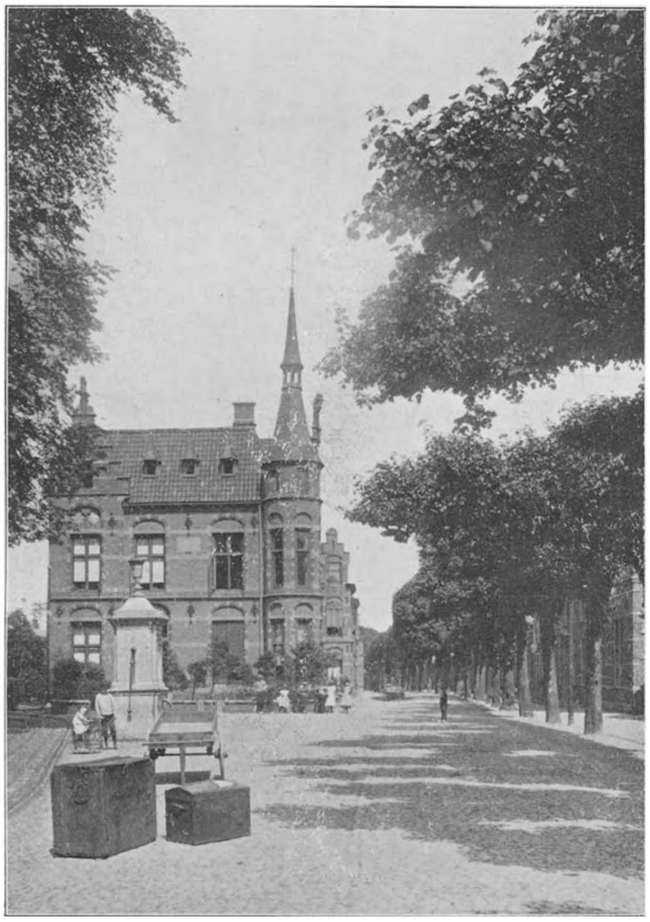

Het Raadhuis.

„Veldlied" toegezongen, waarvan de slotregels, meer duidelijk dan mooi luiden:

O, wie zou dezen oord niet loven?
Men krijgt hier op zijn tijd, naar wensch
Het noodige voor dier en mensch
Uit *Zee*, uit *Veld*, uit *Duin*, uit *Hoven*.

Noordwijk-Binnen vormt met Noordwijk aan Zee en het gehucht Langeveld de gemeente Noordwijk met ruim 5000 inwoners; de gemeente is al in de grijze oudheid bekend, zoo vinden wij dat in 876 de Noormannen haar met een bezoek vereerden. Toevallig — aldus 't verhaal — bevond zich Bisschop Rembertus te Noordwijk, onder wiens persoonlijke leiding de verdediging werd gevoerd, zoodat de Noorsche vijanden met een verlies van 10.000 man moesten aftrekken. Door Aelbrecht van Beijeren bekwam het dorp in 1398 stedelijke rechten, maar de Noordwijkers, oprecht en eerlijk, bedankten voor de eer, en vroegen de rechten terug die hen door Guy Graaf van Bloys waren geschonken, vermoedelijk bedenkende dat de nieuwe rechtspositie meebracht „stand op te houden."

En Aelbrecht, de grieven der vroede mannen van Noordwijk begrijpende, verleende aan het dorp eenige vrijdommen der tol.

Nog valt uit het grijs verleden te melden dat de Gemeente omstreeks 1450 door een grooten brand is „besocht." Er werd immers door den hertog bevolen dat de taxt van de bede zal geïnd worden bij hen wier huizen niet verbrand waren, tot behoef der refectie en het vermaken der kerk, terwijl aan degenen wier huizen verbrand waren, de bede werd kwijt gescholden gedurende elf jaren. Tot op het laatst der vorige eeuw bloeiden te Noordwijk touwslagerijen en taanderijen terwijl tot op heden de kruidenteelt en specerij gewassen een bron van inkomsten zijn. Ook zijn de Noordwijksche aspergies beroemd en reeds voor 150 jaren meende een „dichter" die blijkbaar een vereerder van „Lucullus" was:

Ik roeme op Zijn Aspersier-vakken
Een aard gewas dat op den dis
Van rijkaarts altoos welkom is.

Spraken we straks over de oudheid dezer gemeente, een overblijfsel daarvan vindt men nog in den Sint-Jorisdoelen, dagteekenend uit het laatst der 15e eeuw, alwaar nog bewaard wordt de boog gehanteerd door Jacoba van Beijeren, als zij haar kasteel „Teylingen" bij Sassenheim bezocht en dan ook tevens den „Doelen" met een bezoek vereerde.

Thans wordt nog om de 7 jaren door de broeders van Sint Joris naar den papegaai geschoten en het Koningschap veroverd.

De papegaai is van zilver, de Koning behoudt hem tot zijn aftreden nà 7 jaren.

De „Doelen" is een Societeit, een antiek gebouwtje met een even antieken bediende of wil men liever slotvoogd.

De dorpsherberg, het „Hof van Holland" meer dan 150 jaren eigendom der familie Konijnenburg, is eveneens een bezienswaardigheid — zoomede het Lindenplein dat een sieraad is van het dorp.

Tegenover het Lindenplein bevindt zich de R. K kerk, waarin de reliquieën van den Stichter, Sint Jeroen, in 856 door de Heidenen vermoord, worden bewaard. In de Ned. Herv. kerk vindt men tal van steenen en gedenkteekenen gewijd aan afgestorven Ambachtsheeren.

Het Raadhuis der gemeente, in 1887 herbouwd, is een puikje van smaak. Vroeger stond hier de „Waag" in welks bovenvertrek de Camere „Wt liefde bestaen", onder de zinspreuk „de Lely onder de Doornen", vergaderde en wel elken Zondag van 's middags twee tot 's avonds, er werd dan van vier tot vijf uur „geteerd". De broeders moesten ter camere comend, 't geselscap met een rondeel of twee regelen dichts, begroeten op poene van een duijt.

Stierf een der broederen dan gaven de overige gezamenlijk een half pond en de kamer deed er vijf stuivers aan toe; de pedel der kamer deed de weet, de

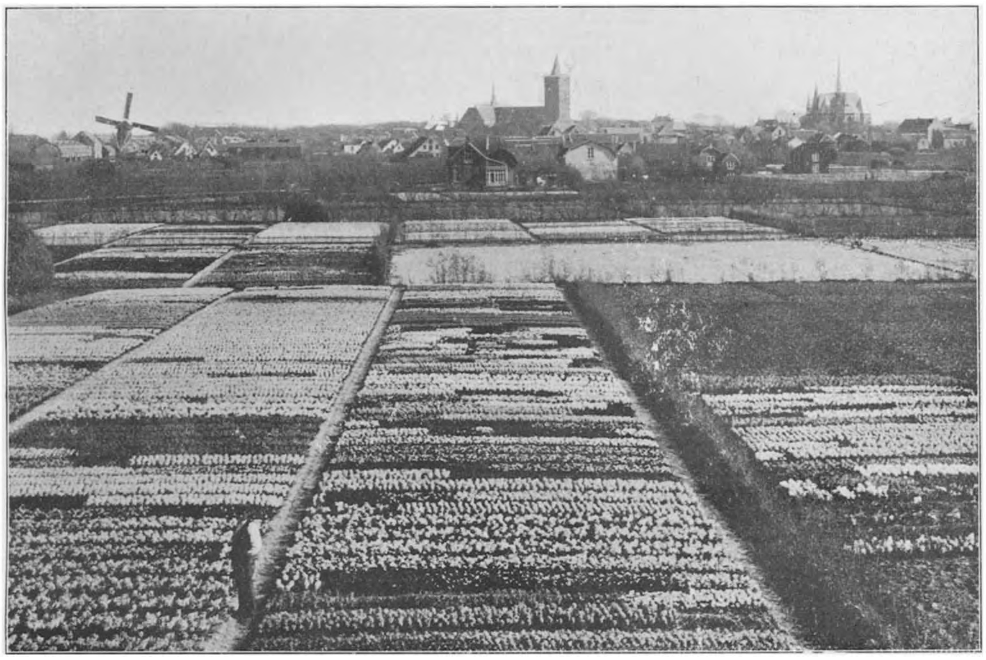

Gezicht over de Bloemenvelden op Noordwijk-Binnen.

begrafenis geschiedde door de broeders.

Strandgezicht.

En zoo zou er nog veel te zeggen zijn van het schoone Noordwijk, maar ik kan

Gezicht op het strand.

het hierbij laten. Gidsen en prospecti, die door het „Vreemdelingenverkeer" gaarne zullen worden verstrekt, geven volledige inlichtingen omtrent te maken tochtjes, tarieven en adressen der hotels en pensions en alles verder wat den bezoeker nuttig kan zijn, en als het mij gelukt is door dit kort

verhaal de aandacht nog meer te vestigen op eene gemeente, waar ik ettelijke gezellige dagen doorbracht, dan is mijn doel bereikt.

Overigens, de keurige fotografieën pleiten reeds voor de gemeente, waarvan ik u in vogelvlucht een beschrijving gaf.

Hotel Huis ter Duin.

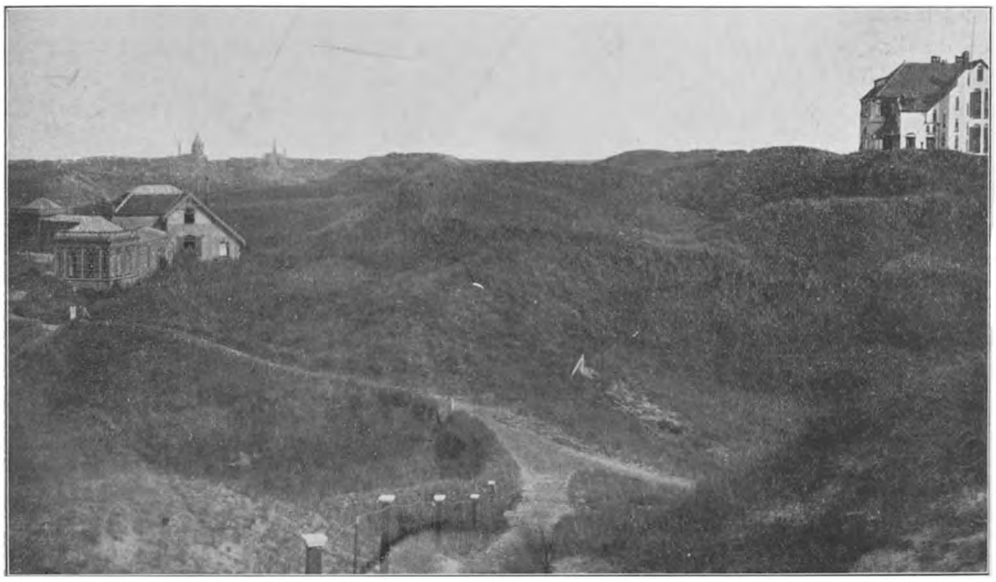

Gezicht in de Duinen.

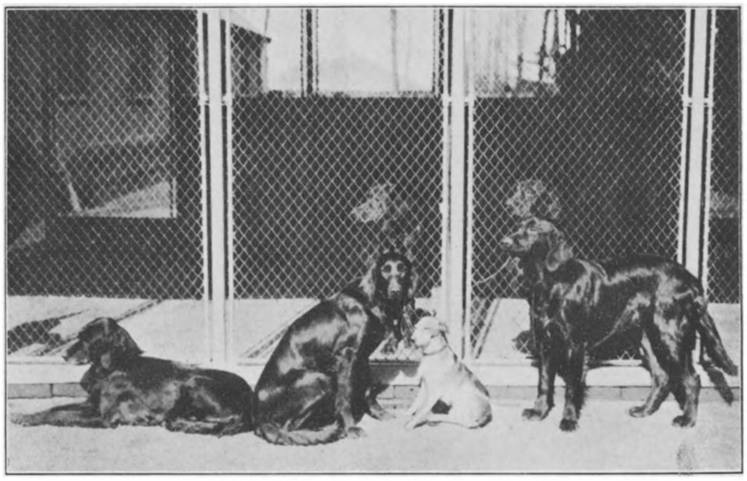

Iersche Setters.

Een Nederlandsche Rasveefokkerij

DOOR

A. J. G. VAN MERKESTEYN.

GEÏLLUSTREERD NAAR FOTO'S.

Paarden- en veefokkerij is steeds met succes in ons land beoefend en op dit gebied kan Holland gerust wedijveren met tal van grootere staten.

Onder de vele fokkerijen, op kleiner en grooter schaal gedreven, is er echter één, die niet alleen algemeen bekend doch ook geroemd wordt, niet het minst in het buitenland. Dit is de rasveefokkerij van den heer H. A. Pauwen, te West-Pannerden, eene inrichting die in ons land eenig in haar soort is en de bewondering afdwingt van elken vakman.

Roland, 13 jaren oud.

Daar ik den heer Pauwen sedert jaren ken — wij zijn landslui — en zijne inrichting nog nimmer gedetailleerd in woord en beeld onder de oogen van het publiek is gebracht, heeft hij, op mijn verzoek, er in toegestemd, dit Magazijn de primeur er van te geven.

Men kan West-Pannerden zeer gemakkelijk bereiken per boot van Arn-

hem of Nijmegen, en ook per rijtuig van Arnhem.

Gewoonlijk wordt gereden van Arnhem en met een goed paard is dit ritje wel te prefereeren.

Pretendent, 5 jaar, 1.65, donkerbruin. 1e prijs te Deventer.

Men kan ook van Zevenaar uit naar West-Pannerden komen, doch dit moet dan per fiets of te voet geschieden, daar men een paar malen moet overvaren.

Te midden van mooi weiland, dat zelfs in den winter zich onderscheidt door de goede kleur die het heeft, ligt het woonhuis van den heer Pauwen, waaraan de stallen zich aansluiten.

Ter rechterzijde van het woonhuis is de verblijfplaats der Setters, waarop ik straks nader terugkom.

Betreden wij eerst de stallen. Ze zijn ruim en hoog, goed verlicht en geventileerd, zoodat niet de minste lucht merkbaar is.

Het inwendige is zeer ruim en bevat vaste standen voor 35 koeien, 10 stuks jong vee en 10 paarden. Verder zijn er nog 8 groote boxen, ieder groot 5 × 6 Meter, waarin de hengsten verblijf houden, waaronder Roland, nog steeds de *primus inter pares*, niet slechts van den stal, maar van geheel Nederland.

Roland, van Max en Magna is een hengst zooals er slechts zeer zelden een voorkomt, en die alleen voldoende zou zijn om den naam van den heer Pauwen overal bekend te maken.

Tevergeefs werden den eigenaar hooge sommen geboden voor Roland, vooral door buitenlandsche kooplui; hij stond den hengst niet af, wetende dat de Betuwsche fokkers hem niet wilden missen om zijne goede hoedanigheden. Roland heeft niet minder dan 23 Eerste prijzen behaald, 3 Eere-prijzen en 2 prijzen van H. M. de Koningin. Van zijne afstammelingen hebben 26 hengsten en 48 merriën

Harras, 1.60, donkerbruin. Kleinzoon van Max en Roland, bekroond als eenjarige en als tweejarige, telkens met voorschotpremie van *f* 90, in 1902 bekroond met een premie van *f* 500; wordt geroemd als een der allerbeste dravers van Nederland.

Eerste prijzen behaald. Ziedaar een succes dat vrijwel uniek kan worden genoemd.

Roland was in 1900 te Parijs en verwierf ook daar den Eersten prijs.

Welk een lange en schitterende loopbaan!

En ondanks zijn 13-jarigen leeftijd, is hij nog steeds onverzwakt, een sieraad van den stal, vol adel en kracht, een waar vaderpaard.

Elegance van Roland en Virginie. — 1e Prijs Landbouwtentoonstelling Elst. Kwam op het dubbeltal voor de bekroonde merrien te Parijs in 1900. Is zes jaren en zoogt haar vierde veulen.

Toen de heer Pauwen de eerste schreden deed op het vaak hobbelige en onzekere pad van veefokker, stelde hij zich voor, hoe zijn vee er zou moeten uitzien, paarden zoowel als rundvee, schapen en varkens. Hij fokte dus in de richting die hij zich had gesteld. Dat dit met groote moeilijkheden gepaard ging, die dikwijls onoverkomelijk schenen, dat menigeen het zou hebben opgegeven, behoeft geen betoog. Doch de heer Pauwen was niet alleen een bekwaam man, die zich rekenschap gaf van het hoe en waarom, hij was ook een man met een ijzeren wil, die zich niet liet ontmoedigen en het geringste succes was voor hem een prikkel te meer om voort te gaan op den ingeslagen weg.

De uitkomst heeft de juistheid van zijne grondstellingen bewezen, aldus eene alleszins verdiende belooning schenkende aan zijne groote bekwaamheid en werkkracht.

De heer Pauwen is er in geslaagd, vee te fokken, dat het onuitwischbare kenmerk van zijn herkomst draagt, eene vereeniging van adel en kracht, die aanstonds in het oog valt. Zie b. v. bij al zijne paarden dat fraaigevormde hoofd, gedragen door een schoonen hals, met goed gevormden romp, sterke beenen, breede voeten, rechten rug, breed, sterk kruis.

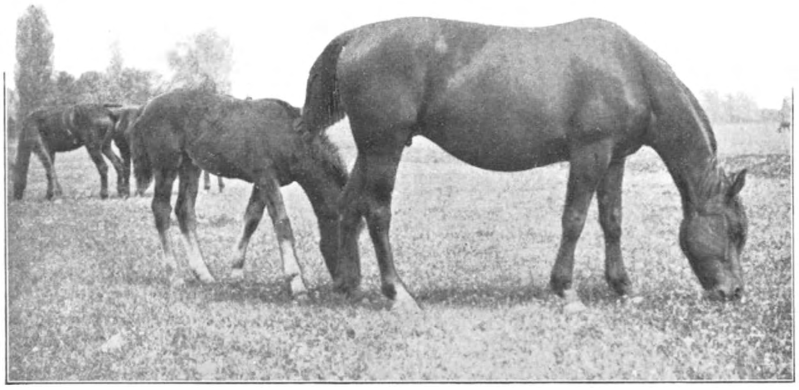

Julia, donkerbruin, 6 jaar, 1.64, met haar vierde veulen van Roland. Haar eerste hengstveulen wierp ze op driejarigen leeftijd. Dit behaalde als tweejarige den eersten prijs op de groote Landbouwtentoonstelling te Wageningen en werd kort daarna verkocht voor ruim *f* 3000.

Als ge een

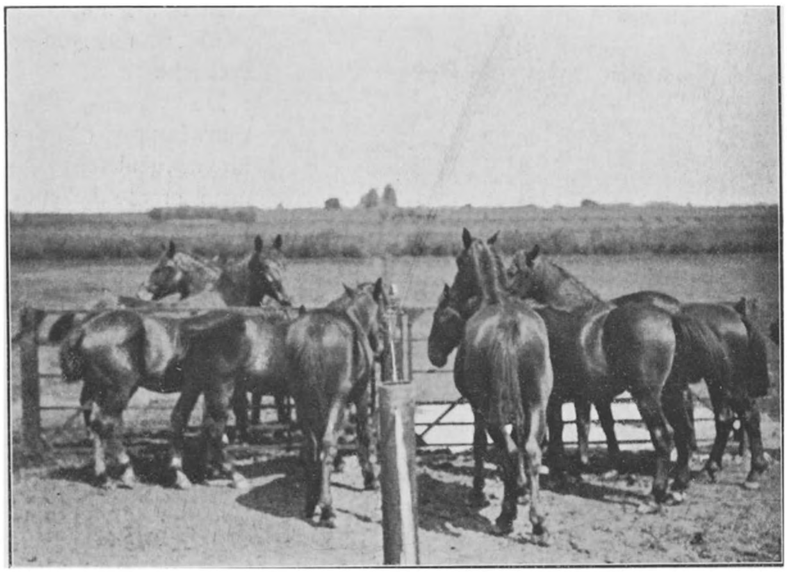

10 jonge hengsten.

liniaal neemt en die bij de foto's van de paarden, stieren, koeien en schapen langs den rug van de dieren legt, zult ge zien, dat die nagenoeg recht is.

Het hierboven aangehaalde maakt, dat een kenner van het „Pauwen's ras", aanstonds weet of hij producten van de Doornenburgsche fokkerij voor zich heeft of niet, en dit zelfs op een afstand kan zien.

Een aardig staaltje hiervan is mij bekend.

Er was tentoonstelling, in Doesburg, naar ik meen. Een paar juryleden stonden vóór het terrein te praten, toen er een stier werd gebracht. Een der heeren zeide toen: „Daar komt een stier van Pauwen aan." De anderen vroegen hoe hij dat wist. „Dat kan ik al uit de verte zien," was het antwoord. De heeren achtten dit echter onmogelijk en er werd gewed om een fijne flesch. Toen de geleider van den stier naderbij kwam, werd hem gevraagd van wien die stier was. Het antwoord luidde: „van Pauwen." Tableau!

Alle runderen zijn, zonder onderscheid, zuiver donker zwartbont met kol, witte beenen en half witten staart, en hebben fijne, halvemaanvormige, horizontaal geplaatste horens met zwarte punten. De een gelijkt sprekend op den ander. De Durham-stieren (shorthorns) hebben mede veel bijgedragen tot den goeden naam der Doornenburgsche fokkerij. Groote grondbezitters uit Engeland kwamen bij den heer Pauwen om iets van hun gading te vinden en gingen niet onverrichter zake heen.

Voor stierkalveren

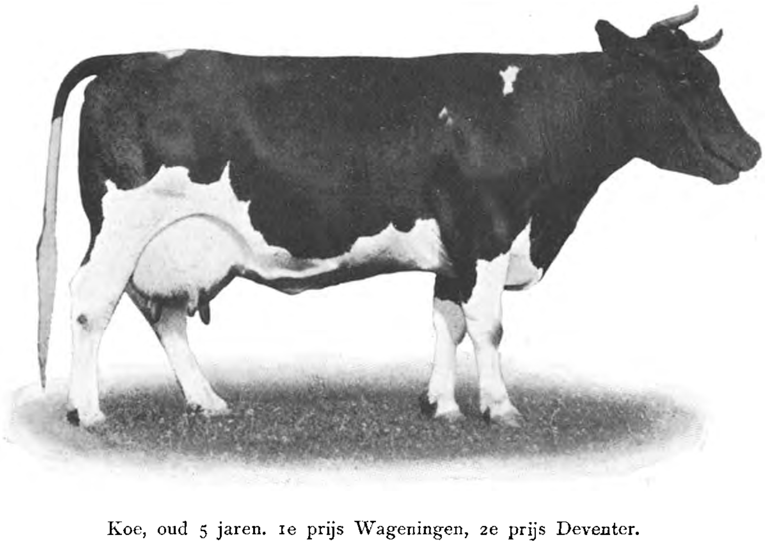

Koe, oud 5 jaren. 1e prijs Wageningen, 2e prijs Deventer.

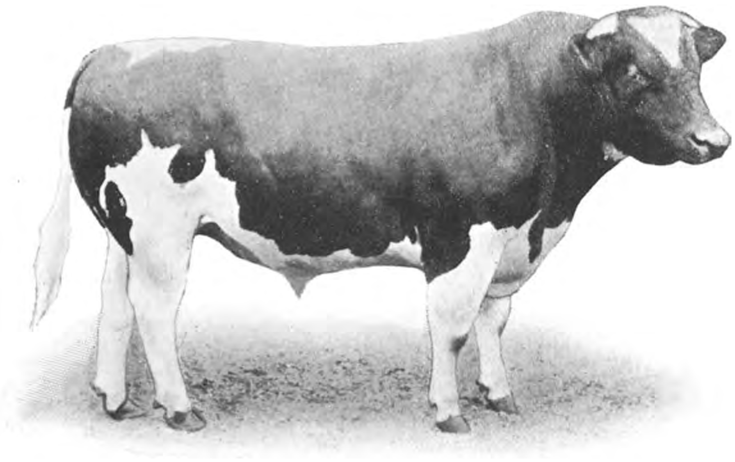

Tweejarige stier, 4 maal hoogst bekroond.
Verkocht aan H. M. de Koningin van Belgie.

werd graag *f* 300.— à *f* 400.— gegeven en een pracht-exemplaar werd met *f* 700.— betaald.

De schapen zijn al even gezocht. Zie hun breede, diepe, vooruitstekende borst, breede schoft, korten, zeer dikken rug, machtige lendenen, klein, droog hoofd.

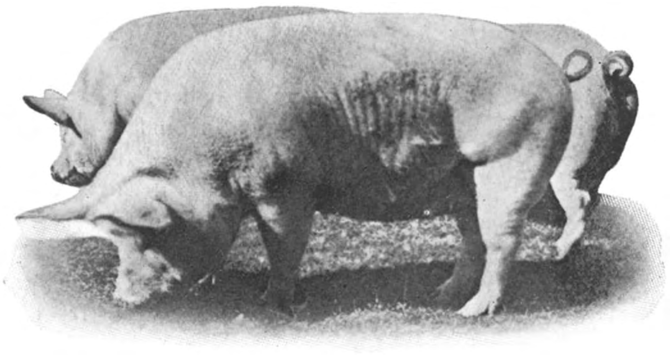

3 jonge zeugen. Pauwens Improved Great Yorkshire ras.

De wol groeit spoedig na het scheren weder uit in fijne, zachte spiraalharen die als zilver glanzen. De sterke, breede beenen, zijn tot aan den voet vol begroeid.

De rammen met de melktanden, die dus nog geen jaar oud zijn, wegen niet minder dan 140 K.G. en dragen met gemak een volwassen man, zooals men op de afbeelding ziet.

Een 2-jarige ram werd voor *f* 500.— verkocht.

De varkens, Pauwen's Improved Yorkshire ras, genieten mede eene groote bekendheid en zijn overal verspreid. Zelfs in Engeland worden ze zeer gewaardeerd, gelijk trouwens al het vee, dat door den heer Pauwen is gefokt.

Met rechtmatige zelfvoldoening wijst de heer Pauwens u op 1000 Eerste prijzen, door zijn vee behaald „in allen Herren Länder".

Ik noem slechts de navolgende plaatsen: Antwerpen, Brussel, Mechelen,

Tweejarige stier Peter, vijfmaal hoogst bekroond, te zamen met *f* 435.

Pauwen's championras, 1e prijs Wageningen.
Eenjarige vaarzen, 6 weken geschoren.

Parijs, Berlijn, Hamburg, Hannover, Breslau, New-York en Buenos-Ayres.

Het aantal bezoekers van Pauwen's Rasveefokkerij, is zeer groot, en omvat zoowel vakmannen als liefhebbers.

Verschillende hooggeplaatste personen bevinden zich daaronder en nog onlangs kwam de Prins van Anhalt, die een tuigpaard uitzocht, met de belofte, in gezelschap van zijne echtgenoote terug te zullen komen, om nog een bijpassend paard te koopen.

Alle bezoekers kunnen niet anders dan het materiaal, op „Doornenburg" aanwezig, prijzen en de meesten bekennen graag, dat hunne verwachtingen ver zijn overtroffen.

De uitgebreidheid van het bedrijf is niet gering. Gemiddeld zijn aanwezig: 25 merriën en jonge paarden, 15 hengsten, 30 koeien, 10 stieren, 20 jonge runderen, 30 à 40 volbloed fokschapen, 10 à 20 fokrammen en volbloed Yorkshire fokvarkens.

De Iersche Setters, hier afgebeeld, zijn van het zuiverste ras; de moeder van „Kennel Pauwen", had reeds bij haren eigenaar 3 eerste prijzen op tentoonstellingen behaald en verwierf laatstelijk den Championprijs te Haarlem.

En nu zou menigeen denken, dat de heer Pauwen, na den arbeid van een geheel leven, dat steeds gewijd is geweest aan het streven, om te verbeteren, te veredelen, thans zich vergenoegt met het tot dusver verkregene.

Die dat denkt, vergist zich schromelijk.

Nog steeds streeft de heer Pauwen naar verbetering, al schijnt het ook

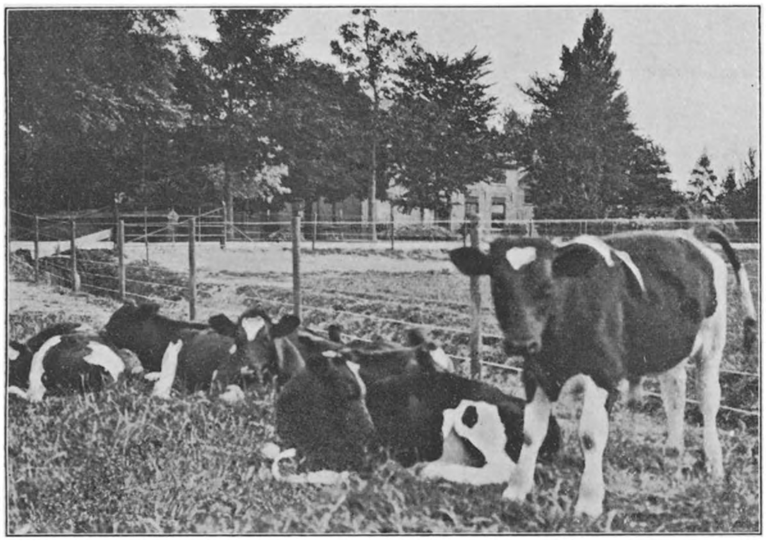

6 stierkalveren.

dat die haast niet meer mogelijk is.

Wat hij echter tot dusver heeft volbracht, doet hem de eerste plaats innemen onder de fokkers in Nederland. Zijne groote verdiensten worden zelfs in het buitenland erkend, daar de President

4 ramlammeren. Pauwen's champion-ras.
1e prijs Wageningen, groote Landbouwtentoonstelling.

Eenjarige ram. Pauwen's champion-ras.

eigen land niet allereerst openlijk wordt gewaardeerd en men in den vreemde daarin voorgaat. Indien de heer Pauwen prat was op dergelijke onderscheidingen, en overal „Haantje de voorste" speelde, ware dit wellicht anders geweest.

Doch de spreuk: „Eenvoud is het kenmerk van het ware," is ook op den Gelderschen fokker van toepassing.

Hij bedelt niet om lintjes, daar hij, zeer terecht, zijn beste belooning vindt in het succes van zijn arbeid.

En staat dit niet hooger dan alle eerbewijzen?

Bij zijne bekwaamheden heeft de heer Pauwen nog een groote gave, hij kan nl.

der Fransche Republiek hem benoemde tot „*Officier de mérite Agricole.*"

Ten onzent bleef, tot dusver, eene erkenning van de verdiensten des heeren Pauwen achterwege. Het is wel kenschetsend, dat zoo iemand in zijn

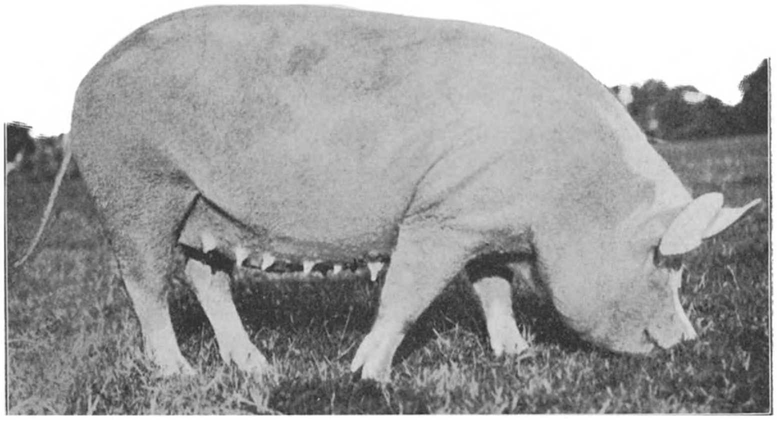

Eenjarige zeug. 1e prijzen Arnhem, Deventer, Wageningen.

uitstekend praten, iets wat bij den handel zeer te pas komt. Ik kwam eens op „Doornenburg” toen eene Commissie van het eiland Ameland juist op bezoek was om een hengst te koopen.

Eenjarige zeug met biggen. Pauwen's Improved Great Yorkshire ras.
1e prijs groote Landbouwtentoonstelling te Wageningen.

Degene die het hoofd was der Commissie, een eenvoudige boer, doch „bij de pinken” ondanks al zijn eenvoudigheid, een man die reeds jaren zitting heeft in Commissiën in zake paardenfokkerij, had al eens af en toe zijne mede-Commissieleden met een veelbeteekenend knikje op den heer Pauwen gewezen, gedurende het discours betreffende den aankoop van een hengst en zeide ten slotte: „Je hebt al best spul, en 'k heb 't nergens beter 'zien, maar jou had ook wel avecaat wezen kunnen,” iets wat de beide anderen onmiddellijk toestemden.

En die Amelander had het niet ver mis. Ieder, die lust gevoelt, de rasveefokkerij te West-Pannerden te bezoeken, melde zich gerust bij den eigenaar aan. En hetzij vakman òf leek, hij zal alleszins voldaan huiswaarts keeren.

Moge de heer Pauwen nog lang gespaard blijven voor het groote werk, waaraan hij al zijne krachten wijdt, en aldus het spreekwoord ten volle bewaarheid worden: „*Finis coronat opus.*”

EEN ROMAN

VAN

MARIE STAHL.

(Slot.)

Twee en twintigste Hoofdstuk.

Paul Lehmigke had een onrustigen nacht, wat hem maar zelden overkwam. Hij was altijd vroeg bij de hand, maar dien morgen was hij het eerst van allen op het erf. Hij had de geheele fabriek al geïnspecteerd, toen het op de groote klok zes uur sloeg en hij, naar huis teruggaande, Truida op de brug bij den waterval zag staan. Zij keek over de leuning in het schuimende water.

„Dat valt me mee, u zoo vroeg te zien," zoo begroette hij haar met een hartelijken handdruk.

Hoe frisch zag zij er uit, de warme morgenlucht had haar een blos op de wangen getooverd.

„De waterval heeft me niet laten slapen," antwoordde zij lachend, „den heelen nacht heb ik het ruischen gehoord en nu moest ik er toch eens naar kijken."

„Kom, we zullen eens in den tuin gaan zien; dan kunnen we straks op de veranda ontbijten."

De tuin, die het midden hield tusschen een park en een bloemtuin, vertoonde een schilderachtige wanorde. Alles groende en bloeide verwilderd door elkaar.

„Ik heb nog geen tijd gehad, hier wat orde te brengen," zei Lehmigke, terwijl hij de witgeverfde deur voor Truida opende. „Toen ik hier kwam, nam de fabriek al mijn tijd in beslag en ik wilde het niet alleen aan een tuinman overlaten. Maar nu zal het gebeuren, zoodat ge den tuin gebruiken kunt."

„O, wat is het hier prachtig!" zei Truida telkens, „ik ben haast bang, dat de tuinman met zijn hark en schoffel het mooie zal wegnemen."

Zij liepen verder; Truida plukte een bouquet van rozen en anjelieren, terwijl Lehmigke haar daarbij zijn hulp verleende. Daarna gingen zij op het huis aan. Mevrouw Velten en Hilde waren nog niet op; zij sliepen haar reis uit. De morgenwandeling had de beide anderen echter zoo hongerig gemaakt, dat zij geen geduld hadden, langer met het ontbijt te wachten, dat op de veranda aangericht was.

Truida werd een beetje verlegen, toen zij voor gastvrouw moest fungeeren. Het tête-à-tête aan de ontbijttafel droeg zulk een intiem karakter en wekte voor de hand liggende onderstellingen.

Maar zij schaamde zich ten slotte over

deze verlegenheid. Wat beteekende het met een gehuwd man, die haar zoo hartelijk zijn vriendschap aangeboden had, gezamenlijk een maaltijd te nuttigen?

Hij van zijn kant scheen geheel vrij van gedachten aan het verleden en liet zich behaaglijk door haar koffie inschenken en een broodje klaar maken en terwijl hij met Truida zat te praten, zag hij er zoo opgewekt uit, dat deze voor het eerst vond, dat zijn gezicht niet alleen een intelligente, maar ook een vriendelijke en innemende uitdrukking had. En zonder er verder over na te denken gaf zij zich geheel aan de vreugde over, steeds nieuwe goede eigenschappen in hem te ontdekken.

Lehmigke vertelde in welk een verwaarloosden toestand hij het landgoed overgenomen had, wat hij er sedert aan gedaan, hoeveel kapitaal hij er in gestoken had en wat nu 't eerst moest gebeuren. En weer was Truida verbaasd over de werkkracht van dien man, over den omvang en de vruchten van zijn activiteit.

De dag ging snel voorbij. Na het ontbijt had hij haar door de stallen en de fabriek geleid en daarna met haar en Hilde een groote wandeling gedaan door het bosch. De eerste warme namiddaguren verbabbelden zij in den schaduwrijken tuin en later gingen zij nog een uurtje door het vrije veld wandelen. En daarna kwam de heerlijke zomeravond met zijn schemering en het uur, waarop de arbeid rustte, dat de knechts en meiden op de dorpsstraat zongen, dat af en toe alleen een koe loeide in den stal of de kippen half droomend op hun stok kakelden.

Men was overeengekomen, dat de volgende dag reeds aan den arbeid zou gewijd worden, en zoo genoot men dezen avond nog als vacantietijd.

Wie den heer des huizes in de laatste jaren van zijn rusteloozen en ernstigen arbeid gezien had, zou hem op dit oogenblik nauwelijks herkennen. Het gezelschap van mevrouw Velten en haar dochters scheen een wonderdadigen invloed op hem uit te oefenen. Hij was opgewekt en gezellig, hij lachte bijwijlen luid en hartelijk, hij plaagde Hilde en vertelde haar, dat de postbode maar éen keer per week te Kienberg kwam, en ook tegenover Truida was zijn toon vroolijk en ongedwongen.

Zelfs mevrouw Velten, die den geheelen dag aan hoofdpijn had geleden, werd vriendelijk en vertrouwelijk tegen hem, toen zij hem nader leerde kennen. Tot over twaalven zat het gezelschap bij elkander op de veranda onder den noteboom en scheidde toen met een hartelijk goedennacht.

Drie en twintigste Hoofdstuk.

Toen Paul Lehmigke weer in Brantikow terugkwam, vond hij het huis vol gasten. Vooreerst Alma's moeder en twee erftantes van middelbaren leeftijd, welk drietal in Paul's afwezigheid de garde d'honneur vormde voor zijn vrouw; verder een ongehuwden broeder van mevrouw Jänisch, een dikke zestiger, die door iedereen familiaar, „oom Tom" genoemd werd, ofschoon hij eigenlijk Ludolf Thomas heette, een nicht van Alma, die zeer rijk was, met haar man, een kunstschilder, een paar ongetrouwde nichten en neven uit de stad en dan ten slotte een ouden bekende, mijnheer Löschnitz.

Na het ongelukkig uiteinde van zijn militaire loopbaan, was hij naar Amerika gegaan en had daar een betrekking als bediende op een tabaksplantage gekregen. Lang was hij niet in deze inferieure positie werkzaam geweest, want op een goeden dag kreeg hij uit Duitschland bericht, dat hij door drie plotselinge sterfgevallen in zijn familie erfgenaam was geworden van een groot landgoed en vrij aanzienlijk vermogen. Het landgoed, in Oost-Pruisen gelegen, was verpacht, maar wijl hij het plan vormde later zelf het beheer in handen te nemen, zocht hij een gelegenheid zich te bekwamen in den landbouw en de boschcultuur. Als vroegere bekende van de familie Jänisch vroeg hij aan Paul Lehmigke een plaats als volontair op Brantikow en, ofschoon in 't eerst weinig geneigd op het verzoek in

te gaan, gaf deze ten slotte toe, vooral op aandringen van zijn vrouw, die in den adellijken landjonker een welkom middel zag, tot nauwere aansluiting bij den nog eenigszins teruggetrokken adel in de omstreken.

Toen Lehmigke in den kring van zijn familieleden kwam, voelde hij zich als een vreemdeling in zijn eigen huis. Hij trof het heele gezelschap beneden in de eetzaal, want het regenachtige weer noodzaakte de gasten binnen te blijven.

Hij werd met luid gejubel begroet, alsof zijn aanwezigheid nog maar ontbrak aan de algemeene vroolijkheid, maar deze vriendelijkheid stond hem ditmaal nog meer tegen dan vroeger. Bepaald weerzinwekkend vond hij oom Tom's plagerijen, toen Alma met hem de zaal wilde verlaten, om te zorgen, dat hij wat te eten en te drinken kreeg en zijn schoonmoeder hem aan den arm vast hield, teneinde vier vragen tegelijk te doen en een beknopt overzicht te geven van al wat er in zijn afwezigheid gebeurd was.

„Maar, lieve Emilie, laat de jongelui nu toch gaan. Bedenk toch, dat ze elkaar in geen tien dagen gezien hebben."

En Alma schoof haar arm in dien van haar man en trok hem onder algemeen gelach met zich voort. In de gang maakte hij zich met een ruk los.

„Wat een vervelend gezanik! Ons huis lijkt wel een logement."

„Nu, als jij zooveel van de eenzaamheid houdt, ga dan zooveel je wilt naar Kienberg; als je mij dan maar niet kwalijk wilt nemen, dat ik me ondertusschen op mijn manier amuseer."

„Och, laat den inspecteur eens roepen en excuseer me vandaag bij je gasten; ik heb druk werk."

Daarmee draaide hij zijn vrouw den rug toe en ging naar zijn kamer.

Tegen zijn gewoonte zat hij een tijdlang in het hoekje van de sofa en staarde in gedachten voor zich uit, tot de inspecteur kwam. Zijn gedachten verwijlden in Kienberg. Jammer, dat hij daar nog niet een poosje kon blijven. Hoe goed deed hem de stilte en de heerlijke eenzaamheid daar. Een gevoel van walging beving hem, toen hij bedacht, dat hij zijn avonden voorloopig zou moeten doorbrengen in het luidruchtige gezelschap beneden in de eetzaal. Hoe leeg en vreugdeloos is toch deze huiselijkheid hier. Waarom heeft hij dat totnogtoe niet zoo gevoeld?

Hier durfde hij niet verder denken, want het was, alsof zich een drukkende last op zijn borst wentelde. En op dat oogenblik klopte de inspecteur aan de deur. Aan den arbeid! Dat was het beste middel, om te ontkomen aan lastige gedachten.

Toen Alma beneden terugkwam, trok oom Tom een leelijk gezicht.

„Ben je daar al weer?" vroeg hij, als teleurgesteld.

„Waar blijft Paul? Zullen we hem gezelschap gaan houden? Zit hij te eten?" zoo vroeg men door elkaar.

„De inspecteur is bij hem. En hij heeft den heelen dag te werken. Laat hem zijn gang maar gaan en bekommer je niet om hem," antwoordde Alma luchtig.

Mevrouw Jänisch fronste de wenkbrauwen. „Zoo doet hij nu altijd. Net een machine," bromde zij en daarna fluisterde zij tante Melanie toe: „Hoor eens, als ik Alma was...."

„'t Is een modelmensch," zei oom Tom, maar het klonk als spot.

„Modelmenschen zijn altijd onuitstaanbaar."

Mevrouw Jänisch had het zacht gezegd, maar ieder in de zaal had het gehoord.

„Natta!" zeide Alma boos. „Je hebt natuurlijk de boodschap weer vergeten, die ik je vanmorgen gegeven heb."

Natta, die eigenlijk Nathalie Lohmann heette, was geen logé, maar voor onbepaalden tijd in huis genomen tot steun van de vrouw des huizes. 't Was een doodarm meisje, de dochter van een overleden zuster van Paul Lehmigke, wier man zijn geheele vermogen verspeeld had.

Natta was mooi, de mooiste van alle aanwezige jonge meisjes, ofschoon nog wat mager en onrijp, maar Alma was altijd on-

vriendelijk en hard tegen het arme meisje en liet haar bij iedere gelegenheid haar afhankelijke positie gevoelen. Natta van haar kant scheen zich intusschen van alle vermaningen en scherpe terechtwijzingen niet veel aan te trekken, maar met haar gedachten steeds bij andere dingen te zijn. Op de vinnige opmerking van Alma antwoordde zij dan ook, alsof ze uit een droom ontwaakte:

„Uw boodschap? Welke boodschap?"

„Weet je niet, dat je gort moest bestellen? Dat is natuurlijk weer niet gebeurd. Waar zijn toch je gedachten? Vooruit, ga 't direct doen."

Natta verwijderde zich na een langen blik op von Löschnitz geworpen te hebben, die op Alma zat te wachten, om zijn partijtje schaak met haar af te spelen.

Intusschen had de regen opgehouden en de jongelui verlieten achter elkaar de zaal, om zich in den tuin te amuseeren. De beide tantes lagen rustig te dutten ieder in een hoekje van de sofa, terwijl mevrouw Jänisch zich alleen vermaakte met een spelletje patience. De schilder en zijn vrouw hadden stoelen op de veranda gedragen en oom Tom was met een eerwaardig onder het stof begraven flesch verdwenen en had een eenzaam plekje opgezocht.

Het was avond geworden, toen Paul, uit de fabriek komende, door den tuin op het huis toeliep. In de kastanjelaan kwam hij Natta tegen.

„Zoekt u uw vrouw, oom Paul? Zij zit met mijnheer Von Löschnitz in de tuinkamer te schaken," zei Natta ongevraagd.

„Neen, dankje," antwoordde Paul verstrooid en ging met een groet verder.

Vier en twintigste Hoofdstuk.

De zomer verliep en bracht warme, regenlooze weken. Van de logés waren alleen mevrouw Jänisch en oom Tom in Brantikow gebleven. De eigenlijke bekoring van het buitenleven was weg en sedert lang verveelde men zich gruwelijk. Het veld leed onder de aanhoudende droogte en na een vroegrijpen oogst voorspelden de kale stoppelakkers een vroegen herfst. Zelfs door het geregelde besproeien kon het gras in de omgeving van het huis niet meer frisch gehouden worden en in het park was alles droog en verzengd.

In huis werd het elken dag ongezelliger. De ondragelijke hitte, de lastige vliegen en het zuchten naar het eind van deze kwelling door een opfrisschend onweer waren bijna de eenige stof tot gesprek.

Vooral mevrouw Jänisch was in een zeer slechte stemming en twistte den ganschen dag met haar broeder, die meer dan ooit van een onleschbaren dorst te lijden had. Het bleef een raadsel, waarom zij hare stemming niet door een reis naar het bergland of een badplaats wilde verbeteren, maar het was, alsof een zekere dwang op haar werd uitgeoefend om in het huis van haar dochter te blijven.

Op Natta werkte de hitte overweldigend. Zij leek wel een kwijnende bloem en den ganschen dag was zij loom, slaperig en als verdoofd. Zij liep door het huis als een slaapwandelaarster en wat Alma ook schold en raasde, 't gaf alles niets. Maar 's avonds onderging zij menigmaal een totale verandering, zij werd opgewekt, er kwam gloed in haar oogen en kleur op haar wangen. Dan hoorde men haar dikwijls door het heele huis zingen en zelfs dikwijls lachen. Niemand, die een verklaring voor deze zonderlinge houding wist.

Ook Alma's zenuwen schenen in de war te zijn. Zij was verschrikkelijk prikkelbaar en haar ondergeschikten hadden een kwaden tijd. Toch deed zij haar uiterste best, voor het uiterlijke kalm en onbezorgd te schijnen, maar het gelukte haar slecht.

„Is het wonder?" pleegde haar moeder tegen oom Tom te zeggen.

„Paul's onbehoorlijk gedrag zou een lam razend maken!"

Paul's onbehoorlijk gedrag bestond hoofdzakelijk in voortdurende afwezigheid. Hij scheen door een ware arbeidswoede aangegrepen te zijn. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat was hij bezig, hij verzuimde

haast iederen dag de gemeenschappelijke maaltijden en nooit hoorde men hem over hitte of vermoeidheid klagen. Voor de stekeligheden van zijn schoonmoeder bleef hij volmaakt doof of hij gaf haar soms een kort en barsch antwoord, dat haar voor langen tijd tot zwijgen bracht.

Op een bijzonder warmen Augustusdag stond Paul bij zijn volk op het veld bij een dorschmachine. Hij was zwart van den rook als zijn arbeiders, het zweet parelde hem op het voorhoofd en op een oogenblik zette hij zich vermoeid op een bos stroo neer, om uit te rusten. En ineens greep hem een grenzenlooze levensmoeheid aan.

Hij had in deze week elk gevoel met reuzenkracht onderdrukt, hij had zich blind en doof gemaakt voor alles, wat buiten het bereik van zijn verstandelijke overwegingen lag, maar nu kwam de reactie. Hij kreeg er genoeg van, een afkeer van het bestaan kwam over hem als een doffe wanhoop.

Waartoe dat werken en zwoegen, waartoe die rustelooze bedrijvigheid als men daarmee niet een enkel uur geluk veroveren kan. Was zijn geheele leven niet één groote vergiftiging?

Van zijn jeugd af aan was het doel van zijn streven het worstelen om materieel voordeel geweest. Nu had hij wat hij wilde. Goud, niets dan goud. En toch moest hij van honger sterven. De honger, die aan zijn ziel knaagt, is erger dan honger naar brood.

De trotsche muren van het huis, dat hij op den rotsvasten bodem heeft opgetrokken, spotten met hem. Zij zullen nooit een tehuis voor hem omsluiten. Hij heeft geld en goed, maar hij heeft geen eigen huis. En hij heeft geen hart, dat hem toebehoort, hem alleen.

Met starren blik ziet de arme rijke man naar de bedrijvigheid om hem heen. Al deze handen roeren zich, al deze menschen en dieren matten zich af, om zijn buidel met geld te vullen — geld, niets dan geld.

Hij dacht aan zijn gestorven kind, aan het arme, kleine schepseltje, dat onder een prachtig marmeren grafmonument op het kerkhof sliep. Hij was in lang niet op het graf geweest, hij wou toch eens zien of het goed onderhouden werd. Toen hij de dorpsstraat doorging, zag hij het rijtuig van den dokter voor Graumann's woning staan. Vrouw Graumann kwam juist met den dokter naar buiten, waar de laatste na een kort gesprek afscheid nam.

Paul bleef staan en vroeg, wie er ziek was. De oude vrouw antwoordde, dat Graumann sinds eenige dagen met een zware koorts te bed lag. De dokter had weinig hoop.

„Och, mijnheer Lehmigke," snikte vrouw Graumann, nadat de dokter weg was, „mijn arme man heeft nog maar één wensch en die kan ik niet vervullen."

„En wat is dat?"

„Hij zou zoo graag juffrouw Truida nog eens weerzien, eer hij sterft. Hij heeft onze juffrouw altijd zoo liefgehad, hij heeft ze als kind op zijn armen gedragen, hij is aan haar gehecht als aan zijn eigen kind. Zij was altijd zoo lief en goed voor ons oude menschen. En nu is zij ver weg en mijn arme man moet sterven zonder haar vaarwel gezegd te hebben."

Paul stond een oogenblik na te denken. Toen zei hij, plotseling een besluit nemende:

„Ik zal aan juffrouw Truida schrijven, dat zij direct moet komen. Natuurlijk als mijn gast. Of liever, ik zal telegrafeeren, daar er haast bij kan zijn."

Vrouw Graumann was geroerd door deze vriendelijkheid. Zij bood aan, Truida in haar huisje te logeeren, zooals al meer gebeurd was, maar daarvan wilde Lehmigke niets hooren. Dat bracht te veel drukte in een huis, waar een doodzieke lag en zij had genoeg te doen met de oppassing van haar man.

Hij ging terstond naar huis, om zijn plan uit te voeren. Nadat hij een uitvoerig telegram afgezonden had, zocht hij zijn vrouw op.

Hij vond Alma met Natta in de provisiekamer, waar zij bezig waren met het inmaken van vruchten. Reeds in de verte hoorde hij de toornige stem van zijn vrouw in niet zeer uitgezochte termen Natta be-

rispen. Deze had juist de etiquetten voor de reine clauden op de glazen met ingemaakte perziken geplakt en kreeg er duchtig van langs. Ook de huishoudster liep te huilen, want de barometer in huis stond op storm en ook de kleinste vergissing en het geringste verzuim gaf aanleiding tot heftige scènes.

Ja, Alma was een degelijke huisvrouw; het was een lust te zien hoe het werk onder haar handen opschoot en hoe zij het groote personeel in haar huis dirigeerde, zoodat ieder altijd precies wist, wat hij te doen had.

Zij keek eenigszins verwonderd op bij de mededeeling van haar man en merkte met een zuur glimlachje op:

„Hoe roerend toch, dat die oude man zoo naar juffrouw Velten verlangt. Dat is waarlijk heel lief van hem."

„Dus je wilt morgen een kamer voor juffrouw Velten in orde laten maken en haar beleefd ontvangen?" zei haar man op vragenden toon.

„Wat mij betreft, kan ze komen; ik heb er niets tegen," was het schijnbaar onverschillige antwoord.

„Aha!" zei mevrouw Jänisch, toen zij hoorde van Truida's ophanden zijnde komst. Dit „aha!" klonk veelbeteekenend.

Vijf en Twintigste Hoofdstuk.

Intusschen hadden de drie dames in Kienberg een rustigen, werkzamen tijd doorleefd. Hilde en Truida gingen geheel in hun nieuwen werkkring op en ofschoon de aanhoudende arbeid en de gedwongen regelmatigheid van haar bestaan haar dikwijls zwaar viel, ondervonden zij daarbij toch een groote voldoening.

Hilde had de kas en de boeken voor de huishouding in orde te houden en daarbij de werkzaamheden van de vrouw des huizes. De brieven aan Egon konden alleen 's avonds na kantoortijd geschreven worden, want zij nam haar taak ernstig op en daar zij merkte, dat haar nog heel wat kennis ontbrak, gebruikte zij een groot deel van haar vrijen tijd, het haar ontbrekende bij te werken.

Truida ontmoette minder moeilijkheden in de uitoefening van haar nieuwe plichten. Zij was vaardig met de pen en nadat zij zich in den stijl der handelsbrieven ingewerkt had, veroorzaakte de correspondentie en het overige schrijfwerk voor de fabriek geen bijzondere inspanning, alleen het langdurig stilzitten, van 's morgens tot 's avonds over getallen en droge brieven over zaken gebogen, viel haar zwaar.

Het vrije leven, dat zij gewoon was, maakte dat haar geheele natuur in verzet kwam tegen dezen dwang, en menigmaal had zij met doodelijke vermoeidheid te worstelen.

Dan werden lessenaar en kruk ware martelwerktuigen voor haar en het was, alsof de enge kantoorwanden haar zouden verstikken.

Maar er was iets, dat haar steeds meer moed, volharding en nieuwe kracht verleende. Dat was de gedachte aan Paul Lehmigke en zijn arbeidzaam leven en de wensch, aan de eischen die hij stelde, te voldoen.

Arbeid was het geheim van zijn succes, onvermoeide, rustelooze arbeid. De treurige ervaringen van haar leven hadden haar de waarde van deze deugd doen erkennen en zij schaamde zich over haar zwakte. Steeds weer verzamelde zij al haar kracht en geduld, om hem na te streven, om zijn achting en waardeering af te dwingen.

Zij had hem noode zien vertrekken en verlangde naar zijn eerstvolgend bezoek aan Kienberg. Hij had beloofd, spoedig terug te komen — zou hij woord houden?

Op een avond keerde zij in gedachten uit de fabriek terug, toen Hilde haar halverwege tegemoet kwam. Zij had een telegram in de hand en riep haar reeds uit de verte toe: „Uit Brantikow! Van Lehmigke voor jou!"

Het was de tijding van de ziekte van Graumann en de mededeeling, dat de oude man haar verlangde te zien. Truida's handen trilden, zij stond een oogenblik als verdoofd.

„Och, die arme Graumann!" zei Hilde. „Je gaat er natuurlijk heen. Het is toch heel aardig van mijnheer Lehmigke, zijn laatsten wensch te vervullen."

Truida zweeg nog steeds. „Ja," zei ze eindelijk, „het zal wel moeten."

Laat in den namiddag van den volgenden dag kwam zij in Brantikow aan. Het rijtuig van Lehmigke was aan den trein en Alma ontving haar thuis met de mededeeling, dat haar man wegens zaken afwezig was, maar haar in den loop van den avond hoopte te begroeten. Vreemd, maar Truida zag hier zoo tegen het wederzien op, dat het uitstel een ware verlichting voor haar was.

Alma legde een bijna overdreven vriendelijkheid aan den dag, waarbij Truida zich volstrekt niet op haar gemak gevoelde, en na even uitgerust en zich verfrischt te hebben, bracht zij het overige deel van den dag aan Graumann's ziekbed door, dien het weerzien bepaald goed scheen te doen. 's Avonds laat kwam Natta, om haar te halen. Oom Paul, vertelde zij, had haar gestuurd, om juffrouw Velten te komen halen.

Truida ging met Natta door het park terug. Deze had bij de eerste begroeting Truida lang en onderzoekend aangekeken, daarna had zij vertrouwelijk en vriendelijk met haar gesproken.

Ook Truida voelde zich tot het schoone meisje aangetrokken. Zij had verlegen en met een gevoel van beklemdheid haar intrede in den familiekring gedaan, en de eerste indruk had dit gevoel niet van haar weggenomen. Alleen Natta's tegenwoordigheid bracht haar meer op haar gemak. En hartelijk beantwoordde zij haar vertrouwen, toen het vreemde meisje den arm in den haren stak en schuchter verzekerde, dat zij zich over haar komst verheugde.

In de kastanjelaan kwam Paul Lehmigke haar tegemoet. Hij schudde Truida hartelijk de hand en terwijl Natta vooruit naar huis liep, volgden zij beiden langzaam.

„U schijnt nog al aangedaan," zei Paul deelnemend, terwijl hij in haar bleek gelaat zag en een oogenblik haar koude hand vasthield. Trek 't u maar niet te zeer aan, de oude man is op een leeftijd, dat het sterven zoo zachtjes aan een uitkomst wordt."

Truida stamelde verlegen een paar woorden van dank voor Lehmigke's uitnoodiging.

„O," zei hij glimlachende, „daarvoor behoeft u mij niet te danken, ik vind het heel gezellig, u een paar dagen hier te hebben."

In de tuinkamer vonden zij de geheele familie vereenigd. Alle aanwezigen keken het jonge meisje aan met een uitdrukking van nieuwsgierigheid, die bijna iets beleedigends voor haar had.

Mevrouw Jänisch en oom Tom braken een partijtje rubouge af, om haar te fixeeren. Alma informeerde naar den toestand van den ouden Graumann, met een lachje, dat Truida pijnlijk aandeed, ofschoon zij er de beteekenis niet van begreep. Truida was nauwelijks aan de aanwezigen voorgesteld toen mijnheer von Löschnitz binnentrad. Op het eerste gezicht herkende zij in hem dengene, die haar op den avond, toen zij alleen in het park zat, bij vergissing voor de verwachte geliefde had gehouden. Zij werd zeer verlegen, maar mijnheer von Löschnitz bewaarde zoo geheel zijn correcte houding, dat zij twijfelde, of hij haar wel herkende.

Tot haar opluchting ging het gezelschap naar de eetzaal voor het souper, waarbij Truida's plaats was tusschen den heer des huizes en zijn schoonmoeder. De familietafel maakte op haar een zeer weinig verkwikkelijken indruk. Lehmigke was stijf en gedwongen, geheel het tegenovergestelde van den man dien zij in Kienberg had gezien. Zijn vrouw had tegenover hem een onuitstaanbaar spotachtigen toon, terwijl zij voor het overige zeer luid en iets of wat geforceerd vroolijk converseerde. Zoowel in haar kleeding als in haar geheele wijze van doen was iets in 't oog vallends, iets ultra moderns, dat niet steeds bleef binnen de grenzen van den goeden smaak.

Haar moeder bewaarde aan tafel een hardnekkig zwijgen, dat iets vijandigs had, terwijl oom Tom voor ieder de goede

jongen scheen te zijn. Natta zat in gedachten op haar bord te kijken en op het heele gezelschap scheen een druk te liggen, die zoozeer op Truida inwerkte, dat het haar moeite kost, eenige hapjes door de keel te krijgen. Alleen von Löschnitz wist door zijn handigheid van man van de wereld den schijn aan te nemen, als was hij volkomen op zijn gemak.

De ramen, die op het park uitzagen, stonden wijd open, maar de avond bracht weinig afkoeling na den heeten dag. IJswater en koele dranken werden rondgediend; oom Tom prefereerde ijswater met cognac of liever omgekeerd en werd met ieder glas luidruchtiger en grappiger. Alma was de eenige, die om zijn verhalen lachte.

Toen hij een reisbeschrijving ten beste gaf, waarbij hij verhaalde van een boerenbruiloft in het zuiden van Frankrijk, die hij zeide bijgewoond te hebben, nam Alma de gelegenheid waar, om het gesprek op trouwpartijen in 't algemeen te brengen en in geuren en kleuren bijzonderheden van hun bruiloft mee te deelen.

Paul zat donker op zijn bord te kijken bij deze herinneringen, maar zij scheen òf haar tactloosheid niet te voelen òf zij had er een bepaalde bedoeling mee.

Truida was blij, toen het souper was afgeloopen en men weer naar de tuinkamer terug ging. Zij zocht een plaatsje op de veranda en daar voegde Natta zich weldra bij haar. De beide meisjes leunden zwijgend, ieder met haar eigen gedachten bezig, over de ballustrade, toen Natta zich plotseling omdraaide en door het raam in de helder verlichte kamer keek.

Verwonderd keek Truida om, toen zij haar zacht hoorde lachen. Daar stond Natta, haar kleine, smalle handen tot vuisten gebald, en met woede in haar oogen.

„Ze zitten weer te schaken!" kwam het sissend van haar lippen. Truida volgde haar blikken en zag, dat Alma en von Löschnitz juist waren gaan zitten voor een partijtje schaak in een hoek bij het raam.

„Nu laat ze hem voor een paar uur niet weggaan!" fluisterde Natta, terwijl zij met haar voet op den grond stampte. „Die domme gans!" ging zij hartstochtelijk voort, „verbeeldt zich, dat ze hem daar gelukkig mee maakt en hij telt toch de minuten, om weg te komen!"

Zes en twintigste Hoofdstuk.

Het vooruitzicht, dat de oude Graumann nog maar enkele dagen te leven had, ging niet in vervulling. Wel werd hij met den dag zwakker, maar het leven wilde nog niet wijken. Ook bleef hij bij zijn volle bewustzijn en was zeer gesteld op Truida's tegenwoordigheid. Deze bleef dan ook bijna voortdurend bij hem en kwam zelden anders in het heerenhuis dan om te slapen.

Dikwijls kwam Natta om haar gezelschap te houden. Truida had aldra bemerkt, dat het jonge meisje een drukkend geheim met zich omdroeg en op een avond, toen zij beiden in het priëel van Graumann's tuin zaten, bekende Natta haar, onder een vulkanische uitbarsting van hartstocht, haar liefde voor von Löschnitz, waarvan Truida reeds een vermoeden had gehad.

De avond was drukkend warm. De hemel geleek wel een zware grauwe massa van dampen en aan den horizon schitterde het roode weerlicht. De stervende had heden veel last van de warmte, Truida ging eens naar hem kijken; doch daar zij hem sluimerende vond, keerde zij bij Natta terug.

Deze zat op het lage tuinhekje met de handen om de eene knie, de zwarte vlechten over haar witte blouse en met haar groote brandende oogen als in een verterend heimwee onafgewend in de verte starende.

„O, Truida," riep zij opschrikkende uit haar gepeins, „ik heb je nog niet alles gezegd, je hebt geen idee, wat ik lijd. Ik ga dood van jaloezie!"

„Jaloezie? — Op wie? —"

Natta's dunne vingers grepen krampachtig om Truida's arm, zij boog zich tot haar over en fluisterde: „Het is een ontzettende verdenking! Neen — het is zekerheid en toch kan ik niets bewijzen. Maar zoo waar als ik hier zit, weet ik, dat het waar is:

Alma is een slechte vrouw, ze bedriegt haar man!"

Bij horten en stooten kwamen de woorden uit haar keel, haar geheele lichaam trilde, met beide handen had zij Truida vastgegrepen en haar adem hijgde.

Truida sprong met een lichten kreet op. „Natta — om Gods wil — weet je wel, wat je zegt?"

„Ik weet het heel precies," zei Natta dof.

„Ik kan het niet gelooven!"

„O, dat ik het bewijzen kon! Maar ik ben overtuigd, dat het oogenblik zal komen, dat haar gansche slechtheid aan het licht brengt."

„Het zou verschrikkelijk zijn. Het kan haast niet!"

„Als oom Paul eenmaal de oogen opengaan, gebeuren er ongelukken, maar hij loopt rond als een blinde, daar hij totaal niets om zijn vrouw geeft."

„Maar waarom is hij dan met haar getrouwd? En het is toch een mooie vrouw!"

„Mooi? Ha-ha-ha, mooi als een juffrouw uit een kroeg! En ik geloof dat hij niet haar, maar zij hem genomen heeft op een oogenblik, dat hem alles om 't even was. Ik heb wel eens iets daarvan gehoord — hij heeft een andere willen hebben en die wou hem niet, ofschoon zij arm was. Dat moet hij zich vreeselijk aangetrokken hebben. Toen hebben de beide familie's maar geld en goed bij elkaar gedaan, zooals dat meer gebeurt."

Truida drukte zwaar op de omheining en wendde het gelaat af. „Als jij aan Löschnitz' trouw twijfelt, hoe kun je dan van hem houden?" vroeg zij mat.

„O, ik weet, dat hij duizendmaal meer van mij houdt dan ooit van die hartelooze, ijdele vrouw — maar dat is het juist — er heeft iets tusschen hen bestaan — daar zou ik mijn hoofd onder durven verwedden, en nu zit hij in haar netten gevangen en zij laat hem niet los, zij houdt hem vast met alle kunsten en alle slimheid, die haar ten dienste staan. Haar moeder is net zoo slecht als zij. Kijk maar eens, hoe die oude heks haar schoonzoon behandelt en hoe lief zij met von Löschnitz doet. Ik durf te wedden, dat het tusschen moeder en dochter een doorgestoken kaart is. Sinds Löschnitz door zijn erfenis een welgesteld en aanzienlijk man geworden is, spijt het Alma, dat zij mevrouw Lemigke en niet... mevrouw von Löschnitz is. En tot haar groote ergernis zijn bijna al haar vriendinnen met adellijke officieren gehuwd."

„Maar waarom vraagt Alma niet liever scheiding aan, in plaats van haar man te bedriegen?" vroeg Truida hoofdschuddend, „ik geloof, Natta, dat je hartstocht en jaloezie je de dingen in een heel verkeerd licht laten zien."

„O, je kent deze geldmenschen niet! Vooreerst kan Alma moeilijk afstand doen van het geld van haar man en daarbij, om den eersten stap voor een scheiding te doen, moet zij toch zeker zijn van Löschnitz. En die denkt er niet aan, haar te trouwen! Ik vermoed, dat haar prikkelbare stemming alleen hier vandaan komt, dat het haar niet gelukt, hem naar haar wil te zetten. O, die vreeselijke angst, waarin ik dag en nacht leef, dat zij hem met haar intriges toch nog in haar macht krijgen zal!"

Natta drukte haar handen tegen haar brandend voorhoofd, Truida keek zwijgend voor zich uit. Zij was in tweestrijd met zich zelve, of zij Natta zou zeggen wat zij zelf wist. Eindelijk kwam zij tot het besluit, dat openhartigheid hier plicht was.

Van Paul Lemigke had zij bij zijn bezoek in Kienberg vernomen, dat een zekere mijnheer von Löschnitz op Brantikow als volontair werkzaam was. Uit verdere mededeelingen, die Lemigke over den levensloop van genoemden heer deed, bleek haar duidelijk, dat de officier, die eens aan Stauffen het portret ter bewaring gegeven had in Leipzig en de aspirant-landheer een en dezelfde persoon waren. In al die jaren had zij niet meer aan die geschiedenis gedacht. Maar nu zij vernam, dat de eigenaar van het portret weer teruggekeerd was en zelfs in haar nabijheid woonde, had zij het gewichtige document, dat nog steeds in

een gesloten enveloppe in een laatje van haar schrijftafel berustte, opgezocht en, toen het telegram van Lemigke haar naar Brantikow riep, had zij, hopende op een gelegenheid, Löschnitz zijn eigendom terug te kunnen geven, het portret in haar handkoffer geborgen. En nu vertelde zij aan Natta de geschiedenis en daarbij haar ontmoeting met mijnheer von Löschnitz in het park.

Door deze mededeeling kwam Natta in een koortsachtige opwinding. Zij hield nu Alma's schuld voor bewezen. De datum van Löschnitz confidentie's aan Stauffen kwam precies overeen met de verloving van Alma en Lemigke en het rendez-vous in het park kon hij alleen met haar gehad hebben in de afwezigheid van haar man.

„Ik dacht het wel!" riep Natta zegevierend, „voor haar huwelijk heeft zij al in betrekking tot hem gestaan, maar zij wilde natuurlijk niet trouwen met den armen luitenant, die bovendien tot over de ooren in de schulden stak. Daarvoor waren oom Paul's zakken met geld goed. Zeg, Truida, je moet mij het portret geven; ik zweer je, dat ik het couvert niet zal openmaken, maar ik zal toch Löschnitz dwingen, het in mijn tegenwoordigheid te doen.

Truida aarzelde. Zij vreesde voor de gevolgen van Natta's hartstochtelijke natuur; bovendien had zij het recht niet, het eigendom van Löschnitz aan een derde te geven.

Dat zei ze ook tot Natta, maar het jonge meisje bleef doof voor alle redeneeringen en ging door met bidden en smeeken, tot Truida eindelijk zei, dat ze er nog eens over denken zou.

Intusschen was het zóó laat geworden, dat Natta naar huis moest gaan. Truida dacht bij Graumann te blijven, de dokter had gezegd, dat de zieke den nacht niet zou doorkomen en zij wilde hem in zijn laatste oogenblikken niet verlaten.

Zeven en twintigste Hoofdstuk.

De oude Graumann was dood. 's Morgens na zijn overlijden was Paul Lemigke zelf gekomen en had de weduwe met zijn betuiging van deelneming de hulp van een zijner beambten aangeboden voor het in orde brengen van alles, wat voor de begrafenis noodig was. Hij had anders de gewoonte niet, zich te bekommeren om de familieaangelegenheden der dorpelingen en zijn welwillendheid werd natuurlijk toegeschreven aan den invloed van Truida.

Inderdaad wilde hij dezen last van haar schouders nemen, opdat zij zoo spoedig mogelijk naar Kienberg kon terugkeeren. Want haar aanwezigheid in Brantikow begon hem te hinderen. Meer en meer werd het hem duidelijk, dat hij met zijn kameraadschappelijke verhouding tegenover Truida op een zeer gevaarlijken weg was. Het was hem volkomen duidelijk geworden, dat hij haar lief had, dat het dwaasheid was aan vriendschap van zijn zijde te gelooven en dat zijn huwelijk met Alma een onzalige dwaling was geweest. De slavenketen van dit huwelijk moest hij nu meesleepen als een ontzettende straf voor de misdaad, dat hij het hoogste en heiligste in het leven had verlaagd tot een rekenkundig vraagstuk.

Hij was volgens de strenge begrippen omtrent de onaantastbaarheid van het familieleven opgevoed, om een verbreking van zijn huwelijksbanden zonder zware schuld van zijn vrouw, niet voor misdadig te houden. Hij wist, dat het geluk nooit voor hem te vinden was, wanneer het ten koste van zijn plichten gekocht moest worden.

En daarom verlangde hij naar het oogenblik, dat Truida niet meer dag aan dag in zijn nabijheid zou verkeeren. Was zij eenmaal weer in Kienberg, dan kon hij kalm bij zichzelf overleggen, hoe hij een middel zou vinden om alle verdere aanraking met haar onmogelijk te maken. Misschien ook kwamen de omstandigheden hem te hulp.

Toen Truida hem dan ook bij hun ontmoeting in het sterfhuis verzocht, haar verlof tot na de begrafenis te verlengen, daar vrouw Graumann er zeer op stond, dat zij haar man mede de laatste eer bewees, gaf hij slechts noode en met blijkbaren tegenzin zijn toestemming. Zijn aarzelend ant-

woord verraste haar pijnlijk en angstig vroeg zij zich af, of zij iets gedaan had, dat zijn goede meening omtrent haar kon veranderd hebben. Zijn gezicht stond strak en meer dan het hoognoodige kwam niet van zijn lippen.

„U ziet er vermoeid uit, u moet vandaag maar wat gaan slapen," was het eenige, dat hij persoonlijk tot haar zei en ook dat werd nog op een strengen toon gesproken.

Voor 't overige nam hij geen notitie van haar en te vergeefs hoopte Truida, dat hij haar zou uitnoodigen, met hem naar huis te gaan. Dat was misschien de laatste gelegenheid geweest, hem voor haar vertrek nog te spreken, want in huis vermeed hij elk samenzijn met haar alleen.

Maar hij ging met een stijven, vormelijken groet heen, zelfs zonder haar de hand te reiken en teleurgesteld keek zij hem na, terwijl hij door het tuintje de dorpsstraat opliep. Misschien ging hij het veld in, daarheen kon hij haar ook niet meenemen.

Maar neen, hij ging op het huis aan.

Truida brak in tranen uit; zij voelde zich verlaten, grenzenloos ongelukkig. Doodmoe sleepte zij zich naar het heerenhuis, waar zij zich in haar kamer opsloot. Zij wierp zich op haar bed en trachtte te slapen, maar zij kon geen rust vinden. Haar hart riep om hem, die haar met zooveel minachting behandelde. Hoe gelukkig had zij aan zijn zijde kunnen worden, te midden van de oude, geliefde omgeving, had niet het onverstand harer opvoeding haar op verkeerde wegen gedreven! Hoezeer werd nu het gebrek aan juist oordeel en de onzinnige hoogmoed gestraft! Zijn ongelukkig huwelijk was er ook al een gevolg van.

Zij huiverde, als zij dacht aan Natta's verdachtmakingen, een ontzettende angst kneep haar de keel dicht. Het onheil, dat nog komen kon, komen moest, was niet af te zien. En zij moest er werkeloos, onmachtig bij blijven. Zonder een vinger te kunnen roeren, moest zij den man, die haar boven alles dierbaar was, ten prooi laten aan den smaad en het ongeluk. Zij kon hem niet waarschuwen, niet terughouden van den afgrond, waar hij blindelings heenschreed.

Er lag op dit huis een zwoele benauwde druk, die haar het ademen belemmerde. En die last zou zij mee dragen, binnen enkele dagen, als het uur van vertrek sloeg. Moest dat zijn? Moest zij lijden ter wille van een trouwelooze, valsche vrouw? Ach, haar recht op geluk had zij prijsgegeven en of die andere schuldig was of niet, zij was zijn wettige vrouw, zij alleen kon rechten op hem doen gelden en iedere gedachte, die haar dit recht betwistte, was een doodzonde.

Eindelijk, na zich uren lang met deze gedachten gemarteld te hebben, sliep Truida in. Het liep al tegen den avond, toen een licht geruisch haar wekte. Natta zat op haar bed; zij moest als een kat binnengeslopen zijn.

„Oom Paul vraagt, of je wèl genoeg bent, om in het salon te komen. Er zijn oude kennissen van je op visite, die je willen zien. Heb je zin, om te komen?"

Truida stond op. Zij kleedde zich snel aan, waarbij Natta haar hielp. En daarbij begon ze weer over het portret, dat Truida haar totnogtoe niet had willen geven. Toen deze ook nu beslist weigerde, begon ze te bidden en te smeeken, om het tenminste éénmaal te mogen zien.

„Misschien kan ik aan den omslag al zien," zei ze, „of het van Alma afkomstig is."

Truida ging naar de commode en haalde uit een der laadjes het begeerde stuk voor den dag.

De omslag was van gewoon, wit papier en droeg geen enkel merkteeken, maar Natta zei zegevierend:

„Nu weet ik heel secuur, dat het van Alma is."

„Waaraan kun je dat dan zien?" vroeg Truida verbaasd.

„Ik zie het niet, maar ik ruik het."

„Ruiken? Ik heb er nooit eenige reuk aan bespeurd."

„Heb je nooit gemerkt, dat hier in huis een bijzondere lucht is, die sterk hangt aan alles, wat Alma toebehoort?"

Truida schudde het hoofd en was overtuigd, dat Natta's overprikkeling haar verstand op een dwaalspoor had gebracht, maar deze bleef bij haar overtuiging.

„Als jij zoo'n hekel hadt aan Alma als ik, zou je het ook wel ruiken," zei ze en scherp keek ze Truida na, toen deze het portret weer op zijn plaats legde.

„Wat ben je toch mooi!" ging ze voort, haar blikken bewonderend op Truida vestigende, die de laatste hand aan haar toilet legde. „Als Alma wist, hoe ordinair ze er uitziet in haar dure toiletten, hing ze zich op. Ze is vanavond bijzonder slecht te spreken; het bezoek komt haar zeer ongelegen, want nu moet ze den heelen avond in het salon blijven. Zij kan niet met Löschnitz schaken en mij nagaan. O, wat vind ik het dol, ze van avond weer eens goed te plagen. Nu kan ik ook wel gelegenheid vinden, om Löschnitz in het park te treffen!"

In het salon vond Truida oude vrienden van haar ouders, mijnheer en mevrouw von Kieselhart, die haar allerhartelijkst begroetten en zoozeer tot het middelpunt van hun belangstelling maakten, dat Alma's stemming er niet op verbeterde.

Truida had opgezien tegen de ontmoeting met oude bekenden, maar dank zij de tact en fijngevoeligheid van de familie Kieselhart raakte zij weldra op haar gemak en kon zij onbevangen aan het gesprek deelnemen. Zoozeer voelde zij zich door den gezelligen toon der conversatie in haar milieu, dat het haar bij wijlen gelukte, haar drukkenden angst te vergeten. En daarbij had zij gelegenheid, waar te nemen, met hoeveel waardigheid en oprechte innemendheid, Paul Lehmigke zich kweet van zijn plichten als gastheer.

Zoo overdreven en luidruchtig Alma's wijze van optreden was, zoo kalm en ongekunsteld was *zijn* houding. Hij was voorkomend en gastvrij, maar overschreed in geen enkel opzicht de gewone beleefdheid en Truida gevoelde direct, hoeveel achting men voor hem gevoelde, terwijl men zijn vrouw hoogstens duldde.

In het algemeen gesprek vond Truida ook weer gelegenheid, ongedwongen met hem te spreken en wanneer beiden door het een of andere thema geïnteresseerd werden, scheen het bij oogenblikken, alsof hij kon vergeten, wat hij zich had voorgenomen. En dat waren heerlijke momenten voor Truida. Zij werd onder het gesprek een ander mensch; het gesprek met Lehmigke, die blijk gaf van veelzijdige ervaring en rijke kennis, boeide haar in hooge mate en het was, alsof haar van inzicht en gezond oordeel getuigende opmerkingen, zijn terughouding en stroefheid deden verdwijnen. Truida wenschte in zich zelf, dat er geen eind aan den avond mocht komen en geheel in beslag genomen door de conversatie met de gasten en den heer des huizes sloeg zij weinig acht op hetgeen om haar heen voorviel.

Nadat het gezelschap zich na het souper weer naar het salon had begeven, sloop Natta weg. Mijnheer von Löschnitz had reeds in de eetzaal afscheid genomen, zich wegens dringende bezigheden verontschuldigende. Toen Natta weg wilde gaan, riep Alma haar na, dat zij moest blijven, maar het jonge meisje keerde zich even om en zei met een spotachtig glimlachje:

„O, ik komt direct terug."

Alma werd rood van kwaadheid en gaf haar moeder een knipoogje, waarop deze na eenige oogenblikken eveneens verdween. Toen zij terugkeerde, fluisterde zij Alma iets in, wat deze geheel van streek scheen te brengen, met de grootste moeite gelukte het haar, zich zelf zoo te beheerschen, dat zij haar plichten als gastvrouw niet op in 't oog vallende wijze verwaarloosde.

Op het oogenblik, dat de familie Kieselhart weg zou gaan, kwam Natta over de veranda uit den tuin terug. Nauwelijks waren de gasten vertrokken, of Alma barstte uit: „Waar ben je geweest? Waarom loop je weg? Je hoorde toch wel, dat ik je zei te blijven? Wat zijn dat voor manieren, om alleen 's avonds in het park te gaan dwalen?"

Natta was met een hoogroode kleur en met stralende oogen binnengekomen. Ze

zag er inderdaad bekoorlijk uit. Met hetzelfde spotachtige lachje van zoo even begon zij: „Neem me niet kwalijk, ik...."

„Lieg maar niet!" schreeuwde Alma, haar bevend van woede in de rede vallende.

„Waarom zou ik liegen?" ging Natta voort, terwijl zij zich in haar volle lengte oprichtte, „mag ik dan niet in het park loopen? Ik dacht natuurlijk, dat mijnheer en mevrouw Kieselhart niet veel zouden geven om mijn tegenwoordigheid, ik was zoo bescheiden, dat in 't geheel niet te veronderstellen."

„Wees maar niet onbeschaamd bovendien; ik zal toch wel achter je streken komen!" riep Alma ziedend van drift en mevrouw Jänisch merkte venijnig op: „In ieder geval komt het niet te pas, dat jonge meisjes 's avonds alleen in het park gaan loopen."

Natta keek de beide dames achter elkaar met onverholen spot aan en wendde zich daarop met haar innemendsten glimlach tot haar oom.

„Oom Paul, is het werkelijk zoo erg, in het park te wandelen? Het was zoo vervelend hier in het salon."

Paul Lemigke, die met gefronst voorhoofd naar de kibbelarij had geluisterd, zei: „Ik zie werkelijk niet in, waarom Natta niet naar den tuin mag gaan, als ze het hier te saai vindt. Kom, kind, willen we nog een eindje omloopen?" En zonder op antwoord te wachten, ging hij, vergezeld van zijn nicht, de balcondeur uit.

Graag was Truida meegegaan, maar zonder zijn uitnoodiging wilde zij niet. In plaats daarvan moest zij nu aanhooren, hoe de afwezigen er van langs kregen.

„Daar heb je 't nu!" schreeuwde Alma stampvoetend, „dat moet ik me laten welgevallen. En dat nest houdt me gewoon voor den gek, omdat ze weet, waar ze steun vindt."

„Gooi ze de deur uit!" zei mevrouw Jänisch, terwijl ze met de vuist op de tafel sloeg, „ben jij dan niet de baas hier in huis?"

„Ja, *ik* de baas; dan ken je Paul niet; hij heeft tienmaal meer te zeggen dan ik."

„Nu, in ieder geval, *ik* zou wel weten, wat mij te doen stond," zei haar moeder, terwijl zij haar vette schouders en wenkbrauwen optrok en opgewonden over haar zijden japon streek. „Ik begrijp je niet; je hebt ook geen energie!"

„Och, wat zou *jij* weten — niets weet je, anders zou je niet zoo onzinnig praten!" schreeuwde Alma haar moeder toe met een heftig gebaar als wilde ze haar in 't gezicht slaan.

Truida vond, dat het nu mooi geweest was. Zonder een woord te zeggen, ging ze naar boven, waar ze nog uren lang nadacht over het pijnlijke en troostelooze van de omstandigheden, die op Paul Lemigke en haar drukten.

Acht en twintigste Hoofdstuk.

De begrafenis was afgeloopen en Paul Lemigke keerde met Truida langs een voetpad, dat door het park voerde, naar huis terug. Beiden waren zwijgend en afgetrokken. Zij zou denzelfden morgen nog vertrekken; haar koffer stond al gepakt en zij had van vrouw Graumann afscheid genomen.

Rechts van hen strekten zich stoppelakkers uit, waardoor een met populieren beplante weg liep en aan den ingang van dien weg ontmoetten zij von Löschnitz, die groetend voorbij wilde gaan.

„Gaat u naar de ploegers?" riep Lemigke hem toe.

„Neen, naar de leemgroeve, om te zien of de arbeiders er nog zijn. Zij zijn noodig aan de pannenfabriek; ik moet ze gaan halen," was het antwoord, waarop men verder ging.

Truida en haar geleider kwamen nu in de schaduw van het park. Ook hier heerschte een verstikkende zwoelte, een onheilspellende stilte. Plotseling klonk een dof gerommel van een naderend onweer.

„We krijgen zwaar weer, het was wel goed, als u van te voren nog aan het station was," zei Lemigke.

Aan de huisdeur scheidde hij van haar met een conventioneele buiging.

„Ik zie u nog wel voor uw vertrek; over een half uur zal het rijtuig klaar staan," zei hij en Truida ging naar haar kamer. Toen Lemigke door het salon naar zijn kamer wilde gaan, hoorde hij al van verre de luide, krijschende stem van zijn vrouw en toen hij de tuinkamer betrad, zag hij Alma en Natta in strijdbare houding tegenover elkaar staan. Natta had haar hoed op, als gereed om uit te gaan en hield iets, dat op een brief geleek achter haar rug.

„Ik zal gaan waarheen ik wil, ik ben hier niet in de gevangenis," zei ze uitdagend.

„Waag het eens, om een voet buiten de deur te zetten!" schreeuwde Alma, wier gelaatskleur vaal van drift was en er in haar hartstochtelijke opwinding vreeselijk ordinair uitzag. „Brutale kat, liederlijk schepsel; ik weet wel, wien je naloopt! Ik heb je al lang doorzien!" En toen zij haar man gewaar werd, riep zij hem gebiedend toe: „Paul! Ik verlang van je, dat je haar verbiedt, ons nog langer te blameeren. Als je het nog niet weet, omdat je niet zien wilt, zeg ik je hierbij, dat zij als een gek de mannen naloopt. Maar ik duld het niet langer; òf ze zal mij gehoorzamen òf ze kan op staanden voet opmarcheeren!"

„Mannen? Welke mannen?" vroeg Lemigke zeer verbaasd.

„Tante Alma bedoelt maar één man en dat is mijnheer von Löschnitz," zei Natta, het hoofd fier opheffend, „och, tante Alma, wees zoo goed en geef eens bewijzen voor uw beschuldiging?" Het jonge meisje stond hoog opgericht en zag Alma, die met van hartstocht verwrongen gelaatstrekken voor haar stond, uit de hoogte aan.

„Wat heb je voor bewijzen?" vroeg nu ook haar man op korten en scherpen toon en met donkeren blik.

„Bewijzen?" knarsetandde Alma. „Brutaal nest! Ik heb genoeg bewijzen en het beste bewijs zul je daar wel in je hand hebben. Wat is dat voor een brief, dien je nu zoo op stel en sprong weg wilt brengen? Geef dien brief nu eens hier!"

Het was donker geworden, plotseling schitterde er een wit schijnsel door het vertrek.

„Blijf van dien brief af; hij is niet van mij, niemand gaat het aan, wat er in staat!" riep Natta angstig.

„Aha, daar hebben wij 't; de juffrouw bezorgt in 't geheim brieven en doet zoo onschuldig als de deugd in persoon. Geloof je 't nu, Paul?"

„Ik weet en ik geloof heelemaal niets," zei Lemigke knorrig, „maar in elk geval sla je een heel verkeerden toon aan, om Natta van verkeerde dingen terug te houden. Dat eindelooze schelden en razen stuit me geweldig tegen de borst; ik heb nog nooit iets onbehoorlijks van Natta bemerkt."

„Zoo? — Natuurlijk, dat wist ik wel van te voren; jij kiest weer haar partij. 't Staat je netjes, dat moet ik je zeggen. Maar dezen keer zal je toch het bewijs zwart op wit hebben, ik laat me niet langer door die onbeschaamde meid voor den gek houden!"

Met deze woorden rukte Alma haar nicht den brief uit de hand en dien zegevierend omdraaiende, keek zij, teleurgesteld en verwonderd, naar het witte couvert, waarop geen adres stond.

Op dit oogenblik kraakte de glazen balcondeur onder een heftigen windstoot en werd een wolk van stof en dorre bladeren tegen de ruiten geworpen. Tegelijkertijd schitterde een bliksemstraal, na enkele seconden door een krakenden donderslag gevolgd en nu was het, alsof de gansche natuur in oproer geraakte.

Bleek als een geest stond Natta bij de tafel en met uitgestoken handen smeekte zij: „Geef mij den brief terug! In Godsnaam, maak hem niet òpen, maak hem niet open!"

„Zoo?" zei Alma sarcastisch lachende, „je bent je dus bewust van schuld? Neen, ik heb genoeg van die comedie, — ik wil nu eens weten, wat er achter zit!"

Met deze woorden scheurden zij den omslag open en haalde er een cabinetportret met een brief uit.

„O God, wat heb ik gedaan?" steunde Natta, terwijl Alma triomfeerend het portret

bij het licht hield en haar man den brief opraapte, die haar uit de handen was gevallen.

„Wat — moet — dat — beteekenen?" stamelde Alma ineens, als van schrik verlamd.

„Wat is er? Laat zien!" zei Lemigke, die eveneens in spanning verkeerde en nam zijn vrouw nu ook het portret uit de handen. Maar in de volgende seconde had deze haar tegenwoordigheid van geest weer herkregen.

„Geef hier, geef het me terug — alles — het beteekent niets — het gaat je niet aan — ik zie al, wat het is —" stamelde zij gejaagd, terwijl zij beproefde, het portret en den brief weer terug te krijgen. Maar haar man hield beide stevig vast.

„Het gaat mij evenveel aan als jou want het is jouw portret en ik wil weten, wat de heele historie beteekent," zei hij met gefronste wenkbrauwen en ging naar de deur, om beter te kunnen zien.

Toen zonk Alma met een gil in de dichtst bij haar staanden leunstoel. Buiten huilde de storm.

Negen en twintigste Hoofdstuk.

Intusschen had Truida in haar kamer haar koffer gepakt en zich voor de reis gekleed. Op het laatste oogenblik, toen zij haar koffer al gesloten had, viel 't haar in, dat het portret niet op zijn plaats had gelegen en niet in den koffer was gekomen. Met schrik doorzocht zij nog eens alle laden — neen, geen portret.

Niemand anders dan Natta kon het weggenomen hebben en wel dezen middag, toen zij bij de begrafenis was. Zij moest terstond Natta opzoeken en trachten haar tot teruggave van het portret te bewegen. Met dit doel ging zij naar beneden en, het jonge meisje niet op haar kamer vindende, liep zij door naar de tuinkamer.

Daar stond Natta, bleek als een doek, wanhopig de handen wringende en op den grond bij haar lagen papiersnippers.

„Natta — het portret — wat is er gebeurd?" riep Truida in den grootsten angst, Natta bij den arm grijpende.

„O God, Truida," jammerde Natta, „ik kon het niet helpen; zij heeft het me met geweld afgenomen — ik wou het ze niet geven — ik wou het hem laten zien."

„Wie — wat — gauw, vertel op, wees duidelijker!"

Natta vertelde met een van angst trillende stem, wat er gebeurd was. „Toen Oom Paul het portret gezien en den brief gelezen had, zei hij tegen Alma: „Kom mee, ik moet je alleen spreken! Zij wou niet, maar hij zag er zoo verschrikkelijk uit, dat ze wel mee moest. Toen zijn ze naar zijn kamer gegaan. O God, Truida, dat loopt niet goed af!"

Maar Truida was de kamer al uit. Zij hoorde luid schreien en zij ijlde naar den kant vanwaar het geluid kwam.

In haar kamer lag Alma op den grond, ten prooi aan een zenuwcrisis; haar moeder en een paar dienstboden stonden om haar heen. Haar man was er niet.

„Waar is mijnheer Lemigke?" vroeg Truida ademloos aan een huisknecht.

„O juffrouw, die is weg."

„Waarheen?"

„Ja, dat weet ik niet. Voordat hij wegging, zag ik, dat hij naar de kamer ging waar de geweren en pistolen geborgen worden en toen hij er uit kwam, zag ik, dat hij iets in zijn zak stopte."

Zonder meer te vragen liep Truida ijlings de deur uit. De regen en de hagelkorrels sloegen haar in 't gezicht, de heftige wind belette haar bijna te ademen; soms leek de gansche hemel in vuur te staan en dan kraakten en knetterden hevige donderslagen.

Met inspanning van al haar krachten, zocht Truida haar weg. Zij wist, waarheen zij te gaan had, zij kende den naasten weg naar de leemgroeve. Boven haar zwiepten de populieren onder de krachtige rukken van den storm, takken braken af en versperden haar den weg. Om korter te gaan, liep zij hijgende over het stoppelveld. Zij sprong over slooten, zij struikelde en viel

in greppels, zij stond weer op, steeds vooruit!

Eindelijk weigeren de uitgeputte krachten haar verder den dienst; zij valt en haar gezicht raakt op den grond. Maar zij staat met moeite op en strompelt verder. Nu kan zij nog maar langzaam verder komen.

Eindelijk — ziedaar! Met een kreet van schrik staat zij een oogenblik stil. Zij heeft, van een randheuvel af, beneden op eenigen afstand, onder een alleenstaanden pijnboom, een man gezien en iets donkers ligt naast hem op den grond. De man heeft iets in de hand — wat doet hij?

Het is Paul Lemigke. Voor hem, op den grond, ligt Löschnitz, badende in zijn bloed en juist laadt hij het pistool weer en richt het tegen zich zelf. Hij wil losbranden, maar daar wordt zijn arm gegrepen en het wapen wordt hem uit de hand geslagen. Het schot gaat af en treft den pijnboom.

Als geesten staren twee menschen elkaar aan. Met een ruk bevrijdt Paul Lemigke zich van den arm, die zijn voornemen verijdelde.

„Ben je gek? Wat moet je hier — je hebt hier niets te maken!" schreeuwt hij woedend, terwijl hij het pistool wil oprapen. Maar Truida voorkomt hem. Reeds heeft zij het wapen in de hand en smijt het zoover weg als zij kan. Hij wil het gaan halen, maar zij verspert hem den weg, zij klemt zich aan zijn borst en gaat met haar volle gewicht aan hem hangen.

„Moet ik dan in de gevangenis?" schreeuwt hij boven het geraas van den storm uit, „onteerd, geschandvlekt door die daar —" hij wees op het levenlooze lichaam — „en nu ook nog voor hem als moordenaar in de gevangenis?"

„Ja, ja — beter in de gevangenis dan een zelfmoordenaar!" smeekt Truida, die hem niet loslaat.

„Waarom? Neen, neen — beter dood dan eerloos."

„Neen," roept Truida, „alles, maar dat niet. O, doe dat niet; heb meelijden."

„Meelijden! Met wie?"

„Met mij."

„Met jou?"

„Ja, met mij. Maak mij dan maar eerst dood."

„Waarom?"

„Omdat — omdat — o God —." In radelooze wanhoop slaat zij beide armen om zijn hals en klemt zich aan hem vast.

„Truida, wat moet dat beteekenen? Waarom ben je hier, waarom wil je met mij sterven?"

„O — vraag niets," snikt Truida, „ik mag niet spreken, ik moet zwijgen!" Zij wist niet, dat zij zich steeds vaster aan hem klemde.

Er kwam plotseling kalmte over den wanhopigen jongen man. Zwijgend drukt hij het sidderende jonge meisje aan zijn hart.

„Nu weet ik alles, Truida; God zij ons genadig!"

„En zul er niet meer aan denken, je 't leven te benemen?" vroeg Truida, terwijl zij haar bleek en betraand gelaat tot hem ophief.

Hij zag haar aan met een onuitsprekelijken blik vol liefde en droefheid.

„Neen, nu komt het er op aan, het leven het hoofd te bieden. Nu kan ik het leven verder dragen."

Hij trok haar weder aan zijn hart en streelde haar natte haren. „Geef mij moed, lieveling, te dragen, wat komen moet, — geef mij moed!"

Daar hief Truida haar stralenden blik tot hem op: „Ik heb je lief en ik zal je liefhebben, wat er ook gebeuren mag! Of wij gescheiden zijn voor altijd — of kerker en dood ons van elkaar scheuren, altijd en altijd heb ik je lief."

„O God — is het dan mogelijk? Is het mogelijk? Maar ik mag je lippen niet kussen — zoolang zonde en schuld tusschen ons staan — ik mag je lieven mond niet ontwijden met een zondigen kus — hier op deze plaats, waar —"

Met een rilling keerde hij zich naar zijn slachtoffer en met een kreet van bange vrees, viel Truida op haar knieën naast het levenlooze lichaam.

„Dood? Is hij dood?"

Zijn gezicht was bleek, zijn borst met bloed overstroomd.

„Hulp, gauw," riep Truida, „ik zal hier blijven, haal hulp!"

En terwijl Lehmigke heensnelde, bleef zij bij den gewonde daarneder liggende. Zij hield zijn hoofd op haar schoot en trachtte het langzaam uit de wonde loopende bloed met haar zakdoek te stelpen. Zij lette er niet op, dat zij in het slijk op den grond lag, dat de regen haar tot op de huid natmaakte en dat de wind, al was de storm ook gaan liggen, met lange, heftige rukken haar de natte haren in het gezicht sloeg. Angstig keek zij naar hulp uit. Iedere ademhaling was een zucht om redding.

„God, o God, erbarm u — behoud, red dit leven — laat hem geen moordenaar zijn!"

De oude pijnboom boven haar ruischte ernstig en zwaarmoedig. Geheimzinnig en somber was haar lied. Was het een aanklacht? Was het een belofte?

Dertigste Hoofdstuk.

Eenige weken later was Brantikow verlaten en eenzaam. De eigenaar was in preventieve hechtenis, zijn vrouw met haar moeder had het veld geruimd en bevond zich in Leipzig. Truida was naar Kienberg teruggekeerd. Löschnitz was zoo ver van zijn verwonding opgekomen, dat hij naar een kliniek in de stad kon getransporteerd worden, waar de doctoren nu alle hoop hadden, hem er weer geheel bovenop te helpen. Natta was eveneens in Leipzig bij de ouders van Paul Lemigke.

Terstond had de laatste een vordering tot echtscheiding ingediend. Het portret en de brief, die op dien noodlottigen dag in zijn handen waren gevallen hadden hem de bewijzen van de schuld en het bedrog zijner vrouw gegeven. De brief wees uit, dat er reeds voor zijn huwelijk een intieme verstandhouding tusschen Alma en von Löschnitz bestaan had. Onder deze omstandigheden kon hij het feit, dat Alma hem overgehaald had, von Löschnitz als leerling en huisgenoot op te nemen, alleen als een misdaad tegen zijn eer beschouwen en de verdenking lag voor de hand, dat dit alleen was geschied met het doel, om de afgebroken betrekking weer aan te knoopen.

Deze verdenking werd bevestigd. Toen hij na de ontdekking met zijn vrouw alleen was, verlangde hij van haar de sleutels van haar schrijftafel. Hij opende deze terstond en vond daar een paar voor Löschnitz zeer compromitteerende brieven, die meer dan voldoende aanwezen, dat hij ook als echtgenoot was bedrogen geworden.

Maar Alma was zwaar gestraft. Zoowel haar geliefde als haar man was zij kwijt en haar goeden naam eveneens. Het werd ook bekend, hoe slecht zij gehandeld had, zoowel jegens Löschnitz als tegenover Lehmigke. Den eerste had zij laten schieten, om den rijken Lehmigke te kunnen huwen en den laatste had zij dag aan dag in zijn eigen huis bedrogen.

Na zijn terugkeer uit Amerika was Löschnitz zoo zwak geweest, om zich weer in haar netten te laten verstrikken. Hij gevoelde nog een genegenheid voor haar, maar deze verdween, toen hij op Natta verliefd raakte. Maar nu was hij voor de eerzuchtige vrouw zeer begeerlijk geworden, vooreerst wegens zijn veranderde maatschappelijke positie en ten tweede wijl het haar niet verborgen gebleven was, hoe Natta langzaam maar zeker bezig was haar plaatsje in zijn hart in te nemen. Zij wenschte dus te scheiden, maar, zooals Natta tegen Truida verzekerd had, eer zij zeker was van Löschnitz kon zij geen beslissenden stap doen. Löschnitz was van plan langzamerhand zijn betrekkingen met Alma te verbreken; maar hij had buiten de jaloezie der beide vrouwen gerekend, die niet in staat waren, een éclat te vermijden. Energie had hij nooit bezeten en zoo werd hij het slachtoffer van de catastrophe. Want, al bleef zijn leven behouden, zijn vroegere gezondheid kreeg hij nimmer terug, daar zijn eene long door het schot gewond en verzwakt was.

Men had Natta met geweld van zijn ziekbed moeten weghalen. De familie Lehmigke

wilde niet toestemmen in de voortzetting van haar verhouding tot hem en, daar Natta nog niet mondig was en onder voogdij stond van den ouden Lehmigke, moest zij zich daarin schikken. Nauwelijks evenwel was zij in Leipzig, of zij werd ernstig ziek. Eerst toen zij vernam, dat Löschnitz buiten gevaar was, kwam er langzaam vooruitgang in haar toestand. Zij geloofde vast aan zijn liefde en trouw en was besloten, hem nooit op te geven. Als zij meerderjarig was, zou niemand haar kunnen beletten, hem toe te behooren.

Er kwamen voor Truida angstige weken vol zorg en spanning, vooral voordat vaststond, dat Löschnitz buiten gevaar was. Zij had in Kienberg haar werk met verdubbelden ijver weer opgenomen, want alleen rustelooze arbeid kon haar eenige kalmte geven. De herfst was reeds ver gevorderd. Novemberstormen loeiden over het land en Kienberg werd van dag tot dag troosteloozer en verlatener. De eenzaamheid drukte nog meer dan 's zomers, het kleine dorp scheen uitgestorven en de landbouwbedrijven stonden voor het grootste deel stil. De wegen en de tuinpaden waren door de vele regens onbegaanbaar en door de ontbladerde boomen keek men ver over het veld. Het was een triestig landschap van grijsbruine akkers; daarachter doemde een zwarte muur, het bosch, op, die het dorp omringde en dit tot een van de wereld afgezonderd eiland in een woudzee maakte.

Sedert eenige dagen was het weer al bijzonder slecht en met moeite legde Truida elken morgen door regen en wind den weg af tusschen huis en fabriek. Zij voelde zich ellendig, haar zenuwen waren door het wachten, door de spanning, waarin zij over de uitspraak der rechtbank verkeerde, zoo aangedaan, dat zij somtijds een gevoel had, als was alle levensmoed in haar geweken.

Moe en overspannen kwam zij op een avond thuis. Zelfs het behaaglijk verwarmde kamertje met het knappende vuur, de gezellige koffietafel en Hilde's hartelijkheid konden haar niet opvroolijken. In gedachten zat ze bij de tafel, terwijl Hilde vertelde van kleine voorvallen uit het huishouden.

„Wie komt daar aan?" zei Hilde plotseling, naar het venster gaande. „'t Lijkt de telegrambesteller wel."

Ineens stond Truida naast haar. Toen zij den bode zag, werd zij doodsbleek en hield zij zich krampachtig aan het kozijn vast. Zij wilde hem tegemoet loopen, maar haar voeten waren als lood. Hilde ging en kwam dadelijk daarop met een telegram terug. „Voor jou, Truida!"

Met bevende vingers maakte Truida het couvert open, een oogenblik draaide alles voor haar oogen en toen las zij slechts het eene woord: „Vrijgesproken."

Een jubelkreet klonk door het vertrek en schreiend en lachend viel Truida haar zuster om den hals.

Een en dertigste Hoofdstuk.

Paul Lehmigke keerde terstond naar Brantikow terug en nam met de oude energie zijn arbeid weer op.

Het echtscheidingsproces, dat nu begon, bezorgde hem menig bitter uur. Alma en haar familie zetten alles in het werk, om hem te benadeelen; zelfs gingen zij van een defensieve in een offensieve houding over en, wat hem het gevoeligst trof, was de beschuldiging, dat insgelijks tusschen hem en Truida een ongeoorloofde verhouding bestaan had. Wel moest wegens gebrek aan bewijs deze aanklacht worden ingetrokken en bleef hij overwinnaar in het proces, maar zijn ergernis en opwinding bereikten een hoogte, die bijna onverdraaglijk was.

Nu doorzag hij de geraffineerde slechtheid van zijn vrouw, die hem niet zonder bedoeling had aangespoord Truida in zijn dienst te nemen. Zij wou, dat hij schuldig zou worden, opdat zij als eischeres tegen hem kon optreden en de schuld van trouwbreuk op hem wentelen. Was haar dat gelukt, dan zou zijn vermogen haar gedeeltelijk toegekomen zijn.

Maar al haar plannen hadden schipbreuk

geleden en uit woede over haar nederlaag zocht zij zich in zoover te wreken, door het proces zoo lang mogelijk te rekken. De scheiding der vermogens van de beide echtgenooten bracht groote moeilijkheden, want Alma had het hare gedeeltelijk in Lehmigke's bezittingen gestoken.

Zoo verliepen jaar en dag, tot eindelijk de echtscheiding definitief uitgesproken was en Lehmigke weer zijn vrijheid terug had. Zoolang het proces geduurd had, hadden hij en Truida elkaar noch ontmoet, noch, na het telegram, zijn vrijspraak meldende, geschreven.

Maar zij begreep zijn zwijgen. Slechts als vrij man mocht hij tegenover haar staan en nadat Alma zijn omgang met Truida verdacht had gemaakt, moest hij dubbel voorzichtig zijn.

En zonder iets van elkaar te vernemen arbeidden beiden, hij in Brantikow en zij in Kienberg, beiden bezield met een rusteloos plichtsgevoel en hoop op een gelukkige toekomst.

Eindelijk, na anderhalf jaar was Paul vrij en het was op een heerlijken, zonnigen lentedag, dat hij plotseling in Kienberg verscheen. Truida zat alleen in het kantoor met ijver aan haar schrijfwerk bezig. Zij had den heelen dag ingespannen gearbeid, om het heimwee te verdrijven, dat de nieuw ontwakende natuur in haar wekte en dagelijks deed toenemen. En terwijl zij moe en afgemat mechanisch getallen en woorden op het papier zet, hoort zij een mannenstap op de treden van de trap.

Truida legt de pen neer en luistert. Heeft Berends, de meesterknecht, wat vergeten ? — Maar dat is zijn stap niet.

Op dat oogenblik vliegt de deur open en Paul Lehmigke staat voor haar.

EINDE.

Lentefeest te Parijs.

NAAR HÉLÈNE RAFF.

„*C'est l'heure!*" Met deze eentonige aankondiging, hield de directrice der schilderschool, in het Parijsche taaleigen *massière* genaamd, haar glinsterend klein horloge in de hoogte. Dadelijk kwam er levendigheid achter de schildersezels, hoorbaar stoelenverschuiven, geritsel der schilderboezelaars — en twaalf stille, ernstige arbeidsters veranderden in een zwerm lachende babbelende meisjes, die allen samen naar den uitgang snelden. Een breede lichtstroom viel door de geopende deur in de kamer; buiten was het Mei, de Parijsche Mei, in al haar weelderige liefelijkheid. De geur van seringen en gouden regens vermengde zich met dien der vroege rozen — het schitterend hemelblauw straalde door den fijnen, grijzen nevelsluier, die dag en nacht boven de wereldstad zweeft.

Nadat de sedert vier uren opgesloten schare, met oogen en neusjes, al die pracht met wellust had ingezogen, begon ook de maag zijne rechten te doen gelden. Eenige grepen naar hoed en handschoenen om zich naar de nabijgelegene Grande Jatte te begeven voor het dejeuner.

Anderen trokken zich terug in het kleine zijvertrek van het atelier en haalden daar den inhoud van de handtaschjes die zij meegebracht hadden, te voorschijn. De *massière*, dit veelgekwelde wezen, wier plicht het niet alleen was om te zorgen voor de juiste verdeeling van plaats en tijd, maar ook de nieuwe leerlingen te waarschuwen voor kwade gewoonten in de kunst, stond midden in het atelier en zorgde voor de noodige luchtverversching, waarbij zij de kraag van haar matrozenjakje, ter beschutting, tot aan de ooren optrok.

Toen betaalde zij het morgenmodel, een jongmensch met lange ledematen en lange haren en zocht eindelijk het welverdiende rustplaatsje in den kring harer collega's op.

Een gebabbel in alle talen van de wereld klonk haar tegemoet, want hoewel het Fransch de eigenlijke omgangstaal was, waarin ook onderwijs werd gegeven, bediende zich, in gezellige oogenblikken, toch elk graag van haar moedertaal. Fräulein Hobrecht, de levendige Duitsche, met de kuiltjes in de wangen en het blonde haar, was druk aan 't praten met de ernstige, steeds in 't zwart gekleede Madame Baratow; niemand waagde 't naar haar echtgenoot te vragen, omdat hij volgens gerucht, een politiek misdadiger zijn zou.

„Wezenlijk, u moet eens door den tuin van 't Trocadéro gaan, nu de Paulowniaboomen bloeien. Blauwgroene takken met lila bloesems er op en alleen maar heel kleine blaadjes er aan" — als men zijn oogen toe knijpt — en onwillekeurig voegde zij de daad bij 't woord, „dan ziet men in 't geheel geen groen, niet anders dan eene symphonie in blauw, 't is *Courtens tout court.*"

Aan den anderen kant, was eene Belgische hevig aan 't kibbelen met Miss Thorneycroft; de laatste n.l. die een lichamelijken weerzin tegen alle teekenen en een onweerstaanbaren drang tot kladden had, geloofde zich steeds onbegrepen door elken leermeester, vooral door dengene, dien zij op 't oogenblik had en had dit geuit op eene wijze, die de Belgische tot tegenspraak had geprikkeld. Miss Dean, de schoone Amerikaansche, lag in behagelijke superioriteit op de canapé en luisterde zwijgend, terwijl Madame de Montaubert, die door lust en talent daartoe gerechtigd, als waardige huisvrouw en moeder, ook nog de kunst diende, beminnelijk tusschen

beide trachtte te komen. Daar dit bij de twistenden echter niet gelukte, wendde zij zich met eene neutrale vraag tot Fräulein Hillèr — zoo heette de uit den Elzas geboortige *massière*.

„Gaat u naar de *fête des fleurs*, Mlle Hiller?"

De toegesprokene antwoordde dat ze het al dikwijls gezien had, ze zou ditmaal maar eens thuis blijven, maar de dames, die hier vreemd waren, moesten het bloemencorso niet verzuimen en zich bijtijds verzekeren van een plaats, waar het gedrang der toeschouwers haar niet te zeer hinderde. Nu namen allen deel aan de bespreking of 't beter zijn zou een rijtuig of plaatsen in de allee te huren en men was nog druk aan 't praten, toen de tuindeur knarsend in 't slot viel.

„Tiens" — zei Mlle Hillèr — daar is ons nieuw model voor van middag — zoo vroeg al?"

Inderdaad was het daar; een meisje van ongeveer twaalf jaar met een onmiskenbaar, Italiaansch type en prachtig donker krulhaar; zij slenterde op versleten schoenen naar binnen en groette met al de gemakkelijkheid eener volwassene.

„Ik kom een beetje vroeg — Mademoiselle zal 't wel excuseeren," zei 't kind met haar hoog, rauw stemmetje tot de massière — „'t is omdat ik haar verzoeken moet mij ook wat vroeger te laten heengaan!"

„Vroeger dan vijf uur? Waarom, *ma petite?*"

„Omdat de tijd van bezoek in 't ziekenhuis anders voorbij zou kunnen zijn," zei de kleine, haar omslagdoek opvouwend. „Mama is ziek, zij ligt in 't *Hôtel Dieu*."

„Hoe ongelukkig! Wat scheelt haar?" — vroeg de schoone Miss Dean, meelijdend.

„Ik heb een zusje gekregen," antwoordde het kind droogjes.

Fräulein Hobrecht liet van verbazing haar zakmesje vallen en zag Madlle Hillèr veelbeteekenend aan. Beiden dachten aan haar kleine zusjes en nichtjes thuis, die van de medewerking van den ooievaar in zulke gevallen nog vast overtuigd waren.

Madame de Montaubert nam de helft van den sinaasappel, dien zij zooeven geschild had en bood die op haar lieve moederlijke manier het modelletje aan.

De oogen der kleine glinsterden nu van echt kinderlijke snoepzucht; ze nam de vrucht aan met een sierlijke buiging. „*Merci Madame.*"

Langzamerhand hieven de dienaressen der kunst zich, de een na de ander, op uit hare behagelijke rust. Penseel en palet werden weder ter hand genomen en een nieuw doek gespannen. Ondertusschen vroeg Mlle Hillèr het modelletje:

„Ga je elken dag naar je moeder toe? Of ga jullie om beurten, je vader, jij en Beppino?"

„Eh!" — Het kind trok vol verachting en trots haar ietwat te vol uitgevallen, kersroode lipjes naar omlaag —

„Met Beppino is niets aan te vangen, hij verliest wat men hem voor mama meegeeft of eet het zelf op — en dan duurt het eeuwen voor hij thuis komt — *flaneur, va!*"

— „En papa," — haar stem daalde tot den toon van vertrouwelijke meedeeling — „Papa is zoo opgewonden, weet u — onlangs heeft hij geschreid vóór het bed van mama, zoodat zij daarna koorts heeft gekregen — men had hem dwaze dingen verteld en die arme papa gelooft alles, omdat hij zoo jaloersch is. Later drinkt hij, om zich te kalmeeren, van dat groene goed, dat hij niet verdragen kan; daarop begint hij met iedereen te twisten en zij kunnen hem bijna niet verstaan omdat hij zoo slecht Fransch spreekt. Ik spreek 't veel beter" — zei ze vol trots — „natuurlijk, want ik ben ook in Parijs geboren."

De *massière* zag op de gezichten van alle aanwezigen den indruk, dien de zoo onbevangen blootgelegde familieomstandigheden der kleine maakten; ter opheldering zei ze halfluid: „Marietta's mama is een heel mooi en gezocht model."

Marietta hoorde den nadruk op het voorlaatste woord — zij was bezig haar gewone kleeding te verwisselen voor een hooggeel schort, dat haar lenig bovenlijfje vrijliet, en riep triomfantelijk over haar reeds blooten schouder heen:

„Nietwaar, m'ma is mooi? U weet het, nietwaar Mademoiselle, u hebt haar verleden jaar geschilderd — en daarom was ik ook zoo blij, dat u mij van daag besteld hebt, ik ben altijd graag bij iemand die m'ma kent."

Fräulein Hobrecht's oogen werden vochtig — dat gold haar eigen moeder in het verre land.

„Je hebt dus je mama heel lief?" vroeg Madame Baratow, met haar donkere, weeke altstem.

„Zeker," antwoordde de kleine; met een gewichtig gezicht, terwijl zij moeite deed om de haar voorgeschreven positie op het podium aan te nemen — „en daarom zou ik graag veel geld willen hebben, want mama heeft nog al wat noodig, weet u. Als ik maar eerst geld heb, dan kunnen we allebei mooie kleeren dragen en in een rijtuig rijden en ik kan m'ma een massa geglaceerde vruchten en bloemen koopen, waar ze zooveel van houdt" —

„*C'est l'heure*," riep Mlle Hillèr en dadelijk heerschte er stilte, ditmaal niet alleen de stilte van den arbeid.

Alleen het kleine model voelde niets van de ernstige stemming om haar heen; zij zat met een welbehagelijk, droomerige uitdrukking op haar gezichtje en toen de Professor van het atelier, Monsieur Duvernois, verscheen om te corrigeeren, boog ze, als een koket prinsesje het hoofd tegen hem en liet lachend haar witte, stevige roofdiertandjes zien, zonder een spoor van verlegenheid. Monsieur Duvernois was, door den omgang met jonge dames van de meest verschillende afkomst en levensbeschouwing, aan steeds gelijkmatig afgepaste, bijna onpersoonlijke manieren gewend; zijn rustig beschouwende blik gleed over de kleine heen, alleen maakte hij bij zich zelf de opmerking: „*Ravissant petit animal!*"

Toen het half vijf sloeg, klom het modelletje flink naar beneden en begon zich klaar te maken. Even te voren was Frl. Hobrecht stil de deur uitgegaan — juist toen Marietta de deur open wou doen, kwam zij weer binnen, met een grooten bouquet iris en gele narcissen.

„Voor je moeder, kindlief!"

Marietta gaf een kreet van genot en klom plotseling als een hagedisje tegen Frl. Hobrecht op, haar in hartstochtelijk-teedere dankbaarheid de lippen ten kus biedend. De jonge Duitsche trok het uitgestrekte hoofdje tot zich en kuste zacht het kinder-voorhoofdje.

Toen Marietta naar buiten was gestormd, zei Mlle Hillèr, met goedmoedigen spot: „*Oh, vous la benissez!* — ik vrees dat het al te laat is."

„Dat weet noch gij, noch ik," was Frl. Hobrecht's antwoord.

Miss Dean was in mooi-eerlijke ontzetting over de opvoeding door zekere ouders; dan was wezenlijk elke opvoeding door den staat nog te verkiezen; Miss Thorneycroft verklaarde op somber pathetischen toon: „*C'est quelque chose d'affreux qu'un enfant modèle*" en begreep evenmin den ironischen bijval noch het luide gelach, dat hierop weerklonk. Toen haar daarop duidelijk was gemaakt, dat „*enfant modèle*" ook een „modelkind" beduidde, zweeg zij gekrenkt, want zij behoorde tot degenen, die nooit zichzelf eens kunnen uitlachen.

Bij 't naar huis gaan, zei Fräulein Hobrecht tot Madame Baratow: „Mijn God! welk een toekomst staat zulke arme wezentjes te wachten! En deze kleine heeft een hart, dat blijkt uit hare liefde tot de haren. 't Is zoo troosteloos te bedenken hoe geheel machteloos men in zijn medelijden is. Want al wou men zelfs de kleine aan hare familie afkoopen, dan zou ze toch niet willen gaan." De tranen kwamen de spreekster in de oogen.

„Hebt ge dat dan vroeger nooit ondervonden? Dat er gevallen zijn, waarin geld en menschelijke deelneming niet helpen kunnen?" — vroeg Madame Baratow langzaam. Fräulein Hobrecht greep hare hand en hield die den ganschen weg vast.

Den volgenden middag verscheen Marietta weer, eerst zeer terneergeslagen, omdat het hare moeder zoo slecht ging en

ze haar maar enkele oogenblikken had mogen zien. Maar het kleine zusje was bepaald verrukkelijk! Zoodra ze daarover sprak, sloeg hare stemming om: zij wees met de handjes „*Bébé's*" grootte, kon zich wel doodlachen over de grappigheid van het kleine schepseltje — kortom zij scheen het als eene lievelingspop te beschouwen. Die opvatting bleef al de volgende dagen bestaan; getrouw legde het twaaljarige model telkens haar ziekenbezoek bij haar moeder af en kreeg, van haar tijdelijke beschermsters, altijd eene bloem of lekkernij voor de lijderes mee.

Marietta deed ook de inkoopen voor het armoedig gezin, waarvan zij de leiding geheel in haar energieke kleine vuistjes scheen genomen te hebben. Zij ontwikkelde een ongeloofelijken speurzin voor de goedkoopste kanalen en eigende zich de aldus verdiende penningen vol gemoedsrust toe om ze samen met m'ma, te versnoepen. Toen Madame de Montaubert eens hare bezorgdheid er over uitsprak, dat een zoo jong kind op alle uren en in elk deel der stad alleen uitging, wierp zij vol trots het hoofd in den nek, zoodat de groote vergulde oorringen op het bruine halsje dansten. „Mij overkomt niets, Madame, bepaald niet. Vooreerst ga ik met niemand mee — *pas-si bête* — en dan ga ik elken morgen naar de mis en draag een gewijde amulet met het beeld der heilige jonkvrouw op de borst. Die heeft m'ma mij om den hals gehangen en zoolang ik haar heb, gebeurt mij geen ongeluk, heeft m'ma gezegd."

Aan 't eind der week was Marietta's moeder buiten gevaar — Marietta juichte en was zoo dol uitgelaten als een kleine elf. „Morgen mag je je heelemaal aan je mama wijden," zei Mlle Hillèr, „want omdat 't Zondag is en *fête des fleurs*, behoef je niet te poseeren." Miss Dean mengde er zich in en zei dat de kleine toch maar naar Neuilly moest gaan en vooral wat vroeg. „Je weet toch waar ik woon in de Avenue de Neuilly en dicht daar in de buurt is de groote bloemenwinkel van Mr. Félicien. Die versiert ons rijtuig voor het bloemencorso, dan kan hij een paar bloemen voor jou bewaren — en dan heb ik ook nog een kleinigheid voor je."

Het modelletje maakte een luchtsprong en beloofde precies op tijd te zijn.

't Was een zoele dag, de dag van het groote lentefeest; de zon brandde, van den vroegen morgen af, op het asphalt der boulevards en zengde de toppen der boomen in het Bois-de-Boulogne. De geheel bewegingloze lucht drukte op al wat leefde, zelfs op de anders voor warmte en kou niet bijzonder gevoelige Marietta, die, zonder parasol of hoed, den weg naar Neuilly kwam langs wandelen. Niettemin was zij zeer opgeruimd; in het mandje aan haar arm lagen allerlei schatten, die zij gekregen had; die welke Miss Dean haar beloofd had en nog wat er bij. Een klein lapje roode zijde vooral vervulde Marietta's hartje van zaligheid; zij stelde zich voor welke oogen m'ma wel zou opzetten als zij het zag en lachte in stilte. Nu zou ze het feestelijk schouwspel van het corso eens recht op haar gemak gaan bekijken — men zou haar wel eene goede plaats geven, dat zou zij wel doorzetten — en dan had zij veel stof om te praten en te vertellen, want hare schoone moeder hield, evenals haar dochter, van niets zoo veel als van vroolijkheid en bonte pracht.

In de groote allee van het Bois-de-Boulogne verdringen zich, reeds geruimen tijd, de geduldig wachtende rijen der toeschouwers; deels staande, deels op gehuurde tuinstoelen wachten zij op het begin der laatste schitterende feestelijkheid, vóór Parijs leegloopt. Men zal er de schoonste vrouwen in de nieuwste toiletten kunnen zien en het nieuwsgierige volkje lacht, fluistert en rekt zich uit op de teenen, tot het geratel van naderende wielen zich doet hooren en het bloemenfeest een aanvang neemt.

Eerst alleen, dan steeds sneller elkaar opvolgend, rollen al de rijtuigen voorbij, de godin der lente met heel haar gevolg. Vele dragen alleen de versiering eener dikke bloemguirlande, die er omheen is gewon-

den, maar daartusschen verschijnen geheele bloembedden, voorbij zwevende prieelen. Waarheen men kijkt, bloeit en geurt het, niet in de weelderige volheid van het toeval achteloos bijeen gevoegd, maar in schoone harmonie of treffend contrast, zooals overeenkomt met de vrouwelijke bloemen, binnen in het rijtuig.

Daar is wit. Een gedicht in wit, kuisch en poëtisch als een gezang van Palestrina. Het geheele rijtuig is verborgen onder witte narcissen, lakooien, duizendschoonen — de raderen, de spaken, de zweep van den koetsier, alles is er mee overdekt. Overal van binnen bloeien witte leliën om eene fijnteere vrouwengestalte, wier donker madonnakopje, met het gladgescheiden haar, de eenige schaduw in deze zee van licht vormt. Nu volgt een rijtuig met vreemdsoortige orchideeën, op dieren gelijkend, kostbaar en zeldzaam, daarbij zulk een onrustigen indruk makend, dat de lucht er om heen schijnt te trillen — dadelijk daarna een verrukkelijk mooi rijtuig, in bleekgeel lila, geuriger dan al de andere. 't Is als 't ware overstroomd door de buigzame bloesemranken der glycinia (blauwe regen) en gouden regens en de kleine blaadjes stroomen neer als glinsterende droppels.

Twee bekoorlijke roodharige kopjes, elk onder een enormen, wit kanten hoed, eveneens met gele- en lilakleurige bloemen versierd, buigen zich uit het rijtuig — de feeststemming nadert nu het hoogste punt. Er schijnt als een golfslag te ruischen door de rijen der toeschouwers. Onophoudelijk worden er bouquetten in en uit de rijtuigen geworpen, het stof dat al een handbreed hoog ligt, ziet er uit als was het besprenkeld met vertrapte bloemen en de lucht is bezwangerd met geuren.

De kleine Marietta had, met katachtige behendigheid overal doorheen sluipend, zich werkelijk een goede plaats veroverd, vlak vooraan en dicht-bij een der dikke boomen van de allee. Met fonkelende oogen, geniet zij van het schouwspel: de phaeton met de twee gelijkgekleede schoonen heeft hare fantasie hevig opgewekt — Zoo'n rijtuig en zulke kleeren, die zou ik willen hebben voor mama en mij, zoodra ik maar geld heb — ja, dan zal mama zeker al wel ouder zijn, en of we dan nog dezelfde hoeden kunnen dragen? Maar dat komt alles in orde, als ik maar eerst rijk ben — ze zullen nog versteld staan over Marietta!" —

Ze richt haar sierlijk figuurtje trotsch omhoog en gaat voort met elk toilet, zelfs het tuig der paarden in haar geheugen te prenten. De uitdagende, zelfbewuste uitdrukking van het kindergezichtje trekt de aandacht der omstanders naar de pikante kleine — een overdreven modern gekleed jongmensch, met weerzinwekkend uiterlijk nadert haar en fluistert haar allerlei lieve woordjes in 't oor, die zij onbeweeglijk aanhoort — eindelijk verlangt hij een kus. Marietta houdt haar klein bruin handje op — kalm, als eene verkoopster in een der groote winkels op den boulevard, zegt zij: „Vijf francs voor een kus, mijnheer!" De merkwaardige kalmte van het kind brengt den boulevardier een weinig van zijn stuk, maar hij beschouwt haar gezegde als scherts en poogt tot de daad over te gaan.

„Mademoiselle zal wel verstandiger zijn," lispelt hij en steekt haar een twee francsstuk toe, terwijl hij haar met de andere hand onder de kin vat. Maar bliksemsnel trekt de kleine het hoofd terug — het damesatelier en Fräulein Hobrecht's kus komen haar onwillekeurig voor den geest.

„Dat is te weinig, Monsieur, daarvoor krijgt u alleen dit" — en zij rukt zich los, terwijl zij een langen neus tegen hem trekt. Wel tracht hij haar vast te houden, maar Marietta is hem ver de baas in behendigheid en flinkheid — zij ontsnapt en verliest zich in de menigte, die voor zoover zij dit vooral mee aangezien heeft, haar bereidwillig doorlaat.

Haar gunstige standplaats heeft Marietta nu wel is waar verloren, maar zij wil gaarne eenige minuten lang, niet kijken, maar alleen uitrusten en weer tot zich zelve komen, want zij voelt toch eenige hartklopping. Zij legt de hand op de jagende borst — en plotseling vaart haar een vreeselijke schrik

door de leden! De *amulet*, de gewijde medaille, die zij van haar moeder ontvangen heeft, die haar tot nu toe beschermd heeft, is weg; zij hangt niet meer aan haar hals, zij heeft ze verloren.

En eensklaps verandert hare vroegere stoutmoedigheid, haar zegevieren in echt kinderlijke, hulpelooze wanhoop. Met de oogen vol tranen, eene bedroefde uitdrukking om het trotsche mondje, staat zij daar. Wat te doen? Natuurlijk heeft zij de medaille zooeven, in de worsteling met den terugstootenden man, of bij het haastig heendringen door de rijen der toeschouwers verloren — ze moet nog hier of daar liggen, 't is nog maar een paar oogenblikken geleden. Nu maar dadelijk er naar zoeken — 't zou haar zeker groot ongeluk brengen, als zij haar kleinood niet weervond en mama, ach die zou er zoo verdrietig om zijn, dat zij misschien weer in zou storten — dat moet in geen geval gebeuren!

Marietta probeert terug te sluipen naar haar vroegere plaats, maar ze ontmoet niet dezelfde bereidwilligheid als te voren; slechts onwillig en aarzelend, laat men haar even door, want het laatste glanspunt van het feest nadert en daarin wil niemand gestoord zijn. Eene beroemde mondaine ment zelve haar prachtig vierspan, het rijtuig is overdekt met rozen in alle nuances, van het lichtste rose tot het diepste donkerrood. Marietta bekommert zich niet om het aanrollend rozenvoertuig, zij is eindelijk dicht bij den slagboom en haar scherpe blik speurt over den grond, voor de voeten der menschen. Gaarne zou zij den *Sergeant de Ville*, die daar ginds in kaarsrechte houding het verkeer staat te bewaken om ongelukken te voorkomen, hebben toegeroepen, dat zij iets verloren had, maar hij kon haar toch niet hooren.

Daar — een paar schreden van haar af, raapt een knaap op bloote voeten, iets glinsterends op van den grond en springt er, met een paar halsbrekende sprongen, mee over den slagboom — het meisje ziet het en vermoedt dat het haar eigendom is — zij wil den jongen navliegen en 't hem weer afhandig maken.

„Mijn *porte-bonheur*! Mama's amulet!"

De paarden van de rose triomfkar zijn vlak bij — snel als de wind, wil Marietta er nog voorbij. —

„*Arrêtez!*" — roept de *Sergeant de Ville* en steekt de hand op — te laat! De kleine ligt op den grond — bloedend en onbewegelijk — het rozenrijtuig heeft haar overreden.

Het damesatelier had een wonderschoonen krans voor de begrafenis der kleine Marietta gezonden; bovendien was Fräulein Hillèr met Fräulein Hobrecht en Madame Baratow gekomen om de doode op haar laatste leger te zien liggen, vóór de aarde van het kerkhof te Montmartre haar opnam. Zij had er bijkans nog jonger uitgezien dan bij haar leven, het vroegrijpe was uit haar gezichtje weggewischt en de vreeselijke hoofdwond, waaraan zij gestorven was, zag men niet door een kroon van glazen kralen die ze bedekte — zoo verhaalde Fräulein Hillèr later aan haar kunstzusters.

„Zijn de ouders niet ontroostbaar?" — vroeg Miss Dean.

„De moeder moet zich hebben aangesteld als eene waanzinnige, ten minste in 't begin, want nu is zij weer heel tevreden en speelt met haar nieuw dochtertje. De vader kon, wel is waar nauwelijks voor den krans bedanken van 't snikken, maar tusschen ons gezegd, ik geloof dat hij niet geheel nuchter was," — vertelde Fräulein Hillèr.

Fräulein Hobrecht zei niets — hare oogen zagen rood, maar haar gelaat scheen berusting uit te drukken.

„*C'est l'heure*" — klonk de stem der *massière* en de schilderschool begaf zich aan den arbeid.

Gewetenswroeging.

NAAR HET ZWEEDSCH VAN AUGUST STRINDBERG

DOOR

FRANK VRIJMAN.

't Gebeurde in de laatste helft van September 1870. — In eene kamer van het Societeits-koffiehuis, de beste herberg van het kleine dorpje Marlotte, zat M. Bleichröder, van het Berlijnsch geologisch instituut, voor zijn schrijfbureau. Nu was hij reserve-luitenant. — Zijn militaire jas met den stijven kraag hing onbewegelijk over de rugleuning van een stoel. De leege mouwen geleken op armen van een lijk, krampachtig de pooten van den stoel vasthoudend. De rug van de jas was zoo stoffig als de wegen buiten het dorp, zoodat meneer de luitenant-geoloog 's avonds, zonder zich naar buiten te begeven, studiën kon maken over de geaardheid van den grond.

Hij gevoelde zich dan ook meer geoloog dan soldaat, maar voor 't oogenblik schreef hij een brief.

Hij keek het venster uit, de pen achter 't oor, en den bril op het voorhoofd geschoven... Voor hem spreidde zich de plantengroei in al zijn pracht uit... de vruchtboomen bogen onder hun zwaren last; de oranjekleurige pompoenen wierpen een warm helder tintje tusschen de groengrijzige gekartelde artisjokken; koraalroode tomaten slingerden zich tusschen de melkkleurige bloemkoolen, en groote zonnebloemen neigden zich naar het westen, waar de zon onderging...

De luitenant zat onbewegelijk in zijn stoel, verblind door dat bedwelmend vizioen. — „Een mooi land"! dacht hij, en hij schiep zich de zandige woestenijen van zijn land voor den geest, waar nauw eenige pijnboomen, krom en misvormd, de naakte armen ten hemel strekken, als smeekten ze, hen niet in 't droge zand te laten verdorren.

Maar vóór dit schilderstuk, omlijst door het vensterraam, verscheen van tijd tot tijd de schaduw van 't geweer van den schildwacht, met de regelmatigheid van een slinger.... De luitenant wilde den soldaat verzoeken wat verder op de wacht te houden, maar hij dorst niet.... En om de flikkering van de bajonet niet te zien, keek hij links uit naar het huis. Daar stond de geelachtige keukenmuur, zonder vensters, waartegen een oude kreupele wijnstok genageld was. — De wijnstok was verdroogd als een plant uit een herbarium. Hij was geheel bladerloos en geleek op een gekruisigde, gereed om met de magere spookarmen den schildwacht in 't voorbijgaan te vatten en te pletter te drukken...

De luitenant keerde zich om, en keek recht voor zich uit, op den brief aan zijn

jonge vrouwtje, waarmede hij vier maanden geleden getrouwd was; — twee maanden vóór het uitbreken van den oorlog....

Naast zijn verrekijker en de fransche oorlogskaart, lagen de *Philosophie de l'Inconscient* van Hartman, en *Parerga et paralipomena* van Schopenhauer....

Daar stond hij op, en wandelde de kamer op en neer. Het was de oude vergaderzaal der kunstenaars-kolonie; de muurpaneelen waren versierd met schilderijen, herinneringen aan heerlijke zonnige uurtjes in dit gastvrije land gesleten; Spaansche danseressen naast Romeinsche monniken, Normandische, Bretonsche stranden, Hollandsche windmolens, Noorsche visschersdorpjes en gezichten uit Zwitserland.... In een der hoeken lag een verminkte schildersezel, als wilde hij zich verbergen voor een paar dreigende bajonetten.... En eensklaps gevoelde de luitenant zich alles behalve op zijn gemak. Hij kreeg 'n gewaarwording van iemand die met geweld in eene vreemde kamer gedrongen is, en elk oogenblik verwacht, door den eigenaar betrapt te worden....

Hij ging weer zitten, om zijn brief voort te zetten....

In de eerste bladzijden vertelde hij van de vreugde, hoop en vrees die hij ondervonden had bij 't vernemen dat zijn schoonste droom vervuld werd: „Vader worden" — En hij schreef verder: —

— Zooals bij voorbeeld dien dag, dat ik met 500 man, na een marsch van veertien uren zonder eten of drinken, een woud bereikte, waar wij bij toeval een wagen met levensmiddelen ontdekten, die achtergelaten was.... weet je wat er gebeurde?

De uitgehongerde troep, ging uit de rangen, en de soldaten wierpen zich als wolven op de levensmiddelen; er was nog niet eens genoeg voor 25 man! — Er werd gevochten. — Ik riep hen meer dan eens tot de orde, maar vruchteloos. Een der sergeanten, die met zijn sabel dreigde, werd door kolfslagen afgemaakt. — Zestien soldaten lagen te sterven, en zij die zich van de levensmiddelen hadden meester gemaakt, aten zóó gulzig dat ze zich op den grond moesten uitstrekken, waar ze in slaap vielen.... En toch, 't waren landgenooten tegen landgenooten, de wilde beesten die elkaar 't voedsel betwisten!

....En ook dien dag, toen wij eene verkenningslinie in een graanveld moesten vormen. Het graan viel als hagel onder onze stappen en de gebroken halmen bleven liggen, om bij den eersten regen te verrotten. Geloof je, liefste vrouwtje, dat men kan slapen na zoo'n tooneel? En toch, ik deed niets meer dan mijn plicht! Dan durft men nog beweren, dat de overtuiging je plicht gedaan te hebben, het beste oorkussen is!

Maar ergere dingen wachten ons! Je weet misschien wel dat de Franschen, om hunne legers te versterken, vrije korpsen ingericht hebben, die tot den laatsten man besloten zijn, het vaderland te verdedigen. Dat zijn de vrijschutters. Het Pruisisch Gouvernement wil ze niet als soldaten erkennen, en dreigt met de doodstraf, altijd met den stelregel voor oogen, dat het *Staten* zijn die oorlog voeren, en geen individuën. Zijn soldaten dan geen individuën? en zijn die vrijschutters geen soldaten? Zij dragen grijze uniformen gelijk onze jagers; het uniform maakt toch den krijgsman!

„Maar ze zijn niet ingeschreven," werpt men op... Neen, dat zijn ze niet, want niet alleen heeft het Gouvernement er geen tijd toe, ook het verkeer is zoo goed als afgebroken, zoodat het inschrijven materieel onmogelijk wordt....

Drie van die ongelukkigen zijn opgesloten in de biljartzaal, die aan mijne kamer grenst. Ik verwacht uit het hoofdkwartier de beslissing over hun lot...

Hij legde de pen neer, en belde voor den ordonnans.

„Hoe maken de krijgsgevangenen het?" vroeg Bleichröder.

„Goed, luitenant! Ze spelen biljart en zien er kalm en goed gehumeurd uit."

„Laat een paar flesschen witten wijn brengen, de lichtste! Niets nieuws?"

„Niets luitenant!"

Mr. Bleichröder schreef verder:

„Wat een vreemde menschen die Franschen! De drie vrijschutters waar ik je van sprak, en die waarschijnlijk — ik zeg waarschijnlijk, omdat ik nog altijd hoop — spoedig ter dood veroordeeld zullen worden, spelen in het aangrenzende vertrek biljart! Ik hoor de queues de biljartballen raken. Wat een blijde levens-verachting! Waarlijk, er is iets verhevens in die wijze van sterven! Of beduidt het soms dat het leven in zichzelf zoo weinig waarde heeft, dat men er zoo opgewekt van kan scheiden? ik bedoel natuurlijk, als men niet door zoo'n zachte band aan 't leven verbonden is, als ik, je verstaat me toch, nietwaar, lieveling? Ik wil zeggen banden en geen *„banden";* ach! ik weet niet meer wat ik schrijf! Ik heb al in zoolang niet geslapen, en mijn arm hoofd..."

Er werd geklopt.

„Binnen," zeide de luitenant.

En de dorpspriester trad binnen. Het was een man van zoowat vijftig jaar met een energiek en toch kinderlijk-goedig gelaat.

„Meneer de luitenant, ik kom u vergunning vragen, de krijgsgevangenen te bezoeken..."

De luitenant stond recht, kleedde zich haastig met de militaire jas, en bood den priester eene plaats op de sofa aan.

Maar nauw had hij de jas, waarvan de kraag zijn nek omsloot, als een schroef, dichtgeknoopt, of de edelste organen schenen ineen gesnoerd te worden. Het scheen dat zijn bloed, op weg naar het hart, werd tegengehouden...

Hij legde de hand op Schopenhauer's *Parerga et paralipomena,* en sprak toen:

„Tot uw dienst, eerwaarde priester, maar ik geloof niet dat de gevangenen aandachtig zullen luisteren! Ze spelen biljart!"

„Meneer de luitenant," antwoordde de priester, „sta me toe te gelooven dat ik mijn landgenooten beter ken dan gij! Een vraag: zullen die jongelieden de doodstraf ondergaan?"

„Natuurlijk antwoordde von Bleichröder die zijn rol voortspeelde: 't Zijn de Staten die oorlog voeren; niet de individuën!

„Dan zijt gij en uwe soldaten geen individuën?"

„Voor 't oogenblik niet," antwoordde von Bleichröder. — Hij schoof den brief aan zijne vrouw diep onder de schrijfmap; — nu ben ik slechts vertegenwoordiger van de verbonden Duitsche Staten.

„En was uwe Koningin, — God bescherme haar — dan geene vertegenwoordigster van de verbonden Duitsche Staten, toen zij aan de Duitsche dames een oproep deed de gekwetsten bij te staan? Ik ken Fransche individuën die haar zegenen, hoewel Frankrijk tegen uwe natie vecht! Meneer de luitenant, in naam van Jezus den Verlosser — de priester rees op, vatte de hand van den luitenant, en vervolgde snikkend — kunt ge u niet tot Haar wenden?...

De luitenant ontroerde... Voor een oogenblik maar... Toen antwoordde hij:

„Bij ons bemoeien de vrouwen zich niet met politiek."

„Des te erger," zeide de priester, oprijzende.

De luitenant keek naar buiten, en hoorde hem niet. Hij werd zenuwachtig en gejaagd; een doodsche bleekheid bedekte zijn gelaat; het scheen dat de stijve kraag het bloed uit het hoofd hield...

„Ga zitten," zeide hij, niet wetende wat te zeggen... Ga de gevangenen bezoeken, zoo ge wilt, maar blijf nog een oogenblik bij me!"

Hij luisterde... men hoorde nu duidelijk het getrappel van een paard in draf...

„Verlaat me niet," zeide Von Bleichröder diep ademend...

De priester bleef.

Von Bleichröder ging zoover mogelijk uit het venster liggen; het getrappel werd langzamer... nu stapte het paard... en bleef stilstaan...

... Een gekletter van sporen en sabel... stappen... en von Bleichröder hield een brief in de hand, waarvan hij den omslag openscheurde.

„Hoe laat is het nu," vroeg hij bij zichzelf. — „Zes uur," — „Binnen de twee uren zullen de gevangenen de doodstraf ondergaan, zonder gevonnist te worden!"

„Onmogelijk, luitenant! Zoo zendt men geen menschen de eeuwigheid in!..."

„Eeuwigheid of niet! Het bevel luidt, — dat alles voor het Angelus moet afgeloopen zijn; anders sta ik zelf terecht, als hebbende gemeene zaak gemaakt met de vrijschutters. Ik werd streng berispt om het decreet van 31 Augustus niet strikt opgevolgd te hebben. — Eerwaarde priester, ga er heen, en zeg het! Bespaar me die zware taak!"

„Noemt ge dat een zware taak, een vonnis voorlezen, dat erkend rechtvaardig is?"

„Maar ik ben mensch, priester; denkt ge dan dat ik geen mensch ben?"

Hij ontknoopte zijn jas om vrijer te kunnen ademen, en begon de kamer op en neer te wandelen...

„Waarom kunnen we niet altijd toonen wat we zijn? Waarom zijn we altijd genoodzaakt ons te maskeeren?"...

„Eerwaarde priester, ga en spreek met hen! Zijn ze getrouwd? Hebben ze kinderen, ouders misschien?"

„Neen, geen van allen is getrouwd," antwoordde de priester. „Maar kunt ge hen dan niet één nacht toestaan?"

„Onmogelijk! Het bevel luidt: „Voor het Angelus," en morgen vroeg vertrekken we...

„Ga er heen priester, ga er heen..."

De priester ging de kamer uit, en von Bleichröder eindigde zijn brief in een staat van geestes-overspanning. Dan verzegelde hij hem, en schelde voor den ordonnans.

„Stuur een der sergeanten!"

De sergeant trad binnen.

„Drie maal drie is negen, en twintig... neen dat niet... drie maal zeven... neen... Ge zult drie maal... neem zeven-en-twintig man, en binnen het uur moeten de gevangenen voor den kop geschoten worden! Ziehier het bevel!

„Fusilleeren?" vroeg de sergeant weifelend.

„Ja! fusilleeren; neem er de slechtste uit; zij die al in 't vuur geweest zijn. Bijvoorbeeld Besel van 't zes-en-tachtigste, Gewehr van 't achttiende..."

„Zeg ook, dat zestien man zich gereed houden; de beste soldaten. Wij gaan op verkenning de buurt van Fontainebleau uit... Bij mijn terugkomst... moet het afgeloopen zijn... Verstaan?"

„Zestien man voor u, luitenant en zeven-en-twintig voor de krijgsgevangenen? — God beware u, luitenant!"

Von Bleichröder knoopte zijn jas dicht, deed zijn sabel aan en stak een revolver in den zak. Toen begon hij te rooken, maar het benauwde hem...

Hij stofte zorgvuldig zijn schrijfbureau af, legde liniaal en pennehouder op hunne plaats, en na al de stoelen verzet te hebben, nam hij een kammetje en borstel uit den zak, en schikte zijn haar... toen hij eindelijk het gekletter der geweren vernam, was er geen voorwerp in de kamer, dat hij niet aangeraakt had.

Hij voegde zich bij zijne soldaten, en beval:

„Voorwaarts! Marsch!"

En aan de spits van het kleine troepje stapte hij het dorpje uit. — Het had veel van eene vlucht voor den vijand, en de soldaten hadden moeite, hem bij te houden. De man die het dichtst bij hem was zag hoe zijn rug bij wijlen krampachtig schudde...

Aan den zoom van het woud liet hij halt houden, en na zijne soldaten order gegeven te hebben zich stil te houden en uit te rusten, trad hij alleen het woud in....

Plotseling trilt hij....

Van Marlotte uit hoorde hij een geroffel, herhaald door de rotsen....

Eerst een lang getrom: „trrrrrrom", dan afzonderlijke kleine slagen, een, twee, droog en dof, alsof men eene doodskist dichtnagelt en vreest de stilte in het sterfhuis te storen....

Von Bleichröder keek hoe laat het was: kwart voor zevenen; nog een kwartier en dan is het volbracht....

Hij wilde terugkeeren en neen.... neen! Waarom was hij dan gevlucht? Voor niets

ter wereld wilde hij het zien! En hij klom op een heuvel.... Hij zag het lachende dorpje, omringd van zijne boomgaarden, en het torenklokje, dat de daken beheerschte. Meer zag hij niet.... Nog vijf minuten....

De luitenant klampte zich met al zijn kracht aan den gladden beukenstam. Zijne slapen klopten....

— „Krek!" 't geluid van eene plank die breekt.... In de richting van het dorpje boven een zwart leien dak zweefde een wolkje blauw-witte rook. Maar ver boven het wolkje vloog een klein zwart kringetje, een tweede.... nog een.... ontelbare kleine zwarte kringetjes zooals men wel eens ziet bij duivenschieten....

— „Ze zijn niet zoo wreed als ik wel dacht!" zeide hij.

Het was volbracht!

Het klokje klepte:

Vrede zij den dooden die hun plicht op aarde vervulden! Waarom niet den levenden die ook hun plicht deden?

De zon was ten onder, en de vaalgele maansikkel die heel den namiddag zichtbaar geweest was, werd rooder.

De luitenant bereikte met zijn handvol soldaten *Montrecourt* steeds geplaagd door 't gelui van het klokje. Hij liep voort tot de nacht inviel. In de laatste rangen begon men ze mompelen. Kon de korporaal den luitenant niet doen opmerken dat de streek niet te vertrouwen was, en dat men 's morgens in de vroegte moest vertrekken? 't Werd tijd terug te keeren.

Toen von Bleichröder halt beval, bevonden zij zich op een heuveltje, van waar zij Marlotte ontwaarden.

De luitenant keek voor zich uit met gespannen aandacht, als een jachthond.

Weer een geroffel....

't Sloeg negen uur te Montrecourt, Gretz, Bouron, Nemours; dan klepten al de klokken de Angelus, maar het klokje van Marlotte klonk boven alles uit: ter hulp! ter hulp! ter hulp!... en von Bleichröder had geen hulp *kunnen* brengen....

Een zware slag als scheurde de aarde van een, deed den omtrek beven: 't was het kanonschot van het hoofdkwartier te Châlons....

De avond was drukkend warm; de soldaten zagen zoo bleek, dat de vledermuizen die op het wit afkomen, rond hun gezicht fladderden. Allen begrepen waaraan de luitenant dacht; toch kwam het hen vreemd voor...

Eindelijk verstoutte de korporaal zich den luitenant te zeggen dat het sein tot rust gegeven was. Von Bleichröder nam de waarschuwing op als een bevel, en het sein tot vertrek werd gegeven.

Een uur later, toen het troepje de groote straat van Marlotte bereikte, bemerkte de korporaal dat von Bleichröder met het been trok...

Op de groote markt stuurde de luitenant de soldaten weg, zonder avondgebed, maar hij ging niet ter ruste. Een onverklaarbare macht dreef hem voort. De oogen wijd opengesperd en met trillende neusvleugels liep hij voort naast den muur, en zocht... maar niets trof hem...

Eindelijk bereikte hij uitgeput het huis. In den tuin ontmoette hij den sergeant. Hij beefde, en hield zich aan den muur vast. —

De sergeant, die ook ontroerd was, zeide:

„Luitenant, ik heb u overal gezocht"...

„Goed goed! is alles afgeloopen? ga dan maar rusten!" viel von Bleichröder hem in de rede.

„Alles is afgeloopen, luitenant, maar..."

„Goed, goed! Ga weg!..." en von Bleichröder begon zoo druk te praten, dat de sergeant er geen enkel woord kon tusschen brengen.

Hij ging weg...

Von Bleichröder ademde vrijer, zooals een kind dat eene kastijding ontloopt. Hij ging in den hof. De maan verlichtte den gelen muur,... de wijnstok strekte nog altijd de magere spookarmen uit, als een geraamte...

Wat nu? twee, drie uren te voren scheen hij dood, bladerloos, niets meer dan een grijs geraamte! Nu prijkte hij met de mooiste roode bessen...

Von Bleichröder trad dichter bij den muur. Hij trapte in iets kleverigs ... En hij zag dat het dezelfde wijnstok was, maar dat de muur gescheurd was, en vol bloed!

Hier! ... hier! ...

Hij liep weg ...

In den gang van het huis gleed hij uit; er kleefde iets aan zijne laarzen. Hij trok de laarzen uit, en wierp ze vèr, vèr weg. Dan ging hij in zijne kamer, waar het avondmaal klaar stond.

Hij had honger, maar kon niet eten.

Wat zag het er heerlijk uit! Het geurige witte brood, de parelende roode wijn, de rozige sneden vleesch! Toch dorst hij de schotels niet aanraken.

Hij schelde, en de vrouw van den waard trad sprakeloos binnen, de oogen gericht op zijne voeten ...

Hij herinnerde zich niet meer waarom hij gescheld had; toch moest hij iets zeggen.

„Zijt ge er kwaad om?" vroeg hij onwillekeurig.

„Neen meneer de luitenant, antwoordde de vrouw eerbiedig, „verlangt u iets?" vervolgde ze, de oogen steeds op zijne voeten gericht.

Hij bukte zich, om te zien waar zij naar keek ... de vloer zag rood van het bloed dat uit zijn voet vloeide ... Hoelang had hij zoo geloopen? ...

„Geef mij uwe hand madame," zeide hij, en stak de zijne uit.

„Neen," antwoordde de vrouw, hem strak aankijkende.

Zij ging weg.

Die weigering trof hem. Hij zette zich neer om te eten, maar de geur van het vleesch benauwde hem. Hij opende het venster en gooide het bord buiten. Hij beefde over al zijne ledematen, en voelde dat hij ziek werd. De oogen konden het licht niet meer verdragen, en de schreeuwerige kleuren tergden hem. — De karaf met rooden wijn werd eveneens buiten gegooid ... Dan liet hij zich op het bed neervallen; maar, trots de vermoeienis, kon hij niet slapen ...

Hij hoorde stemmen in het aangrenzende vertrek, die gonzend tot hem doordrongen. Hij wilde niet hooren, maar toch luisterde hij .... „die twee kleinen waren fiksche kerels, maar de groote ... „omdat hij als een vaatdoek ineen zakte?" Hij had ons toch verzocht, hem aan de tralies vast te binden! Hij wilde recht op blijven staan.

Ah! maar die twee anderen! Wat stonden die daar kranig, met gekruiste armen. Ja, fiksche kerels waren het! Von Bleichröder drukte het bonzend hoofd in het oorkussen ... Eensklaps stond hij op! Eene onverklaarbare nieuwsgierigheid dreef hem voort, naar de deur van het aangrenzend vertrek. Hij drukte het oor tegen het sleutelgat, en luisterde:

„Zeg! heb je onze soldaten gezien? Ze zagen zoo wit als linnen! — en hoevelen schoten in de lucht! ... Von Bleichröder had genoeg gehoord. Al het bloed stroomde hem naar de hersenen. Hij ontkleedde zich, en na zijn hoofd in het koele water geplonst te hebben, nam hij Schopenhauer op, en begon te lezen.

Zijne aderen klopten, en het boek ontviel zijne handen ... In zijn bed lag iemand die schreeuwde. Wie was het? Hij zag een lichaam, met strak gespannen borst, als de hoepels van eene ton, en eene akelige, schorre stem klonk van onder de lakens.

Het was zijn eigen lichaam; hij hoorde, en zag zichzelf. Was hij dan in tweeën verdeeld? ...

De vrouw van den waard trad binnen.

„Verlangt ge iets, meneer?" vroeg ze, vreemd glimlachend.

„Ik niet," zeide hij, „maar die andere schijnt zeer ziek! Waarschijnlijk verlangt hij een dokter."

„Er is geen dokter in het dorp," antwoordde de vrouw, „maar gewoonlijk helpt de priester ons wanneer het noodig is," zij lachte niet meer ...

De priester kwam onmiddellijk, en voelde den polsslag van den zieke.

„Wat heeft hij?" vroeg de zieke.

„Een slecht geweten," was het korte antwoord.

Von Bleichröder sprong recht op: — „een slecht geweten, omdat hij zijn plicht deed?"

„Ja!" zeide de priester, en hij omwikkelde het hoofd van den zieke met natgemaakt linnen.

„Luister naar me, indien ge nog in staat zijt mij te begrijpen! — Een verschrikkelijk lot wacht u! — Neem u in acht, ge grenst aan den waanzin! — Tracht die gedachte te vatten, in al zijn verschrikkelijkheid; tracht ze geheel te begrijpen; dan zal uw brein zijne natuurlijke werking hernemen. — Ge denkt dat ge twee menschen tegelijk zijt. — Ge beoordeelt een gedeelte van uw eigen ik als behoorde het u niet toe. Hoe zijt ge daartoe gekomen? Het is de maatschappelijke leugen, die van ons dubbele wezens maakt! — Ge waart een ander, toen ge aan uwe vrouw schreeft en een ander toen ge mij te woord stond. — Zooals de tooneelspeler zijn ware persoonlijkheid verliest, en een mengelmoes wordt der rollen die hij speelde, zoo verdeelt de mensch die in de samenleving verkeert, zich in twee of meer individuën... Ik zie op den grond een boek liggen, dat mij niet vreemd is; zijn schrijver was een denker, wellicht een der grootste denkers... Hij begreep de nietigheid en het ijdele van het aardsche leven... Toch droeg hij ook twee persoonlijkheden in zich, want het leven van de geboorte af, de gewoonte, de menschelijke neiging en zwakheid, alles dwong hem er toe...

Ge ziet dat ik ook andere boeken, als mijn gebedenboek ken... En ik spreek u nù toe als geneesheer, niet als priester. — Gelooft gij dat *ik* er zelf niet onder geleden heb?... Wij ontvangen de leugen en het bedrog in het lichaam van onze moeder, wij zuigen hen op met de moedermelk, en hij, die in de tegenwoordige toestanden, de heele waarheid zal zeggen, die... die... Maar kunt ge mij wèl volgen?

De zieke luisterde gretig. Hij had niet eens met de oogen geknipt, zoolang de priester gesproken had.

De priester hernam:

„Gij krijgslieden, waarom vecht gij met muziek en fladderende vanen? — Om er het verfoeielijke van te verbergen!"

De zieke, die stuiptrekkend neerlag, wrong de handen te zamen, beet zich in de vingers, en plooide de nagels met de tanden om.

Maar het gelaat van den priester nam eene verschrikkelijke uitdrukking aan. Hard, zonder mededoogen, met haat vervuld, ging hij voort:

„Je bent goed van inborst; ik wil het goede niet treffen, maar den vertegenwoordiger, die je zelf gezegd hebt te zijn. De tuchtiging moge eene waarschuwing voor anderen zijn! Wil je de drie lijken zien? Wil je ze zien?"

„Neen! In Jezus naam!" riep von Bleichröder.

„Je lafheid bewijst dat je een lafaard bent!"

De zieke sprong recht op; zijn gelaat kreeg een kalmere uitdrukking, en met een koude stem zeide hij:

„Weg, priester! Ik zou me kunnen vergeten!"

„Maar *ik* zal niet terugkeeren wanneer je me roept! en als je niet kunt slapen, bedenk dan, dat *ik* er geen schuld aan heb; maar misschien de drie lijken die hier in de biljartzaal liggen. Hier...."

Hij wierp de deur der biljartzaal open... Een doordringende lijkengeur drong de ziekenkamer binnen... Von Bleichröder gaf een snijdenden gil, en voor dat de priester het kon beletten, was hij het venster uitgesprongen...

Op de binnenplaats werd hij door de soldaten gegrepen... Hij wilde bijten... Zwaar geboeid bracht men hem naar de ambulance... Vandaar vervoerde men hem, gevaarlijk ziek, naar een krankzinnigen-gesticht.

Woordverklaring.

De reeks van vreemde en uitheemsche woorden, die in Nederland burgerrecht hebben verkregen en dagelijks onder onze oogen komen, groeit steeds aan. — Het grootste gedeelte van het publiek kent de beteekenis daarvan, eerder door meedeeling dan door eigen studie, zonder evenwel een voldoend denkbeeld te hebben van den oorsprong en de ontleding; tal van samengestelde woorden en uitdrukkingen hebben thans een beteekenis, die geleidelijk is verkregen, maar die in het oorspronkelijke woord slechts in „kiem" is te vinden. De woordenboeken, die de afleiding en het ontstaan behandelen en waaronder er zijn van zéér groote waarde, zijn kostbaar in 't algemeen en veelal buiten bereik van de lezers.

Wij meenen, nu ons meermalen werd te kennen gegeven, dat beknopte verklaringen zeer gewenscht zouden zijn, den lezers van „Boon's Magazijn" nuttig te wezen, door geleidelijk, achtereenvolgens in alphabetische volgorde zooveel mogelijk deze woordverklaring te behandelen.

Als toelichting diene, dat de verklaringen en de vormen van de voorvoegsels en de stammen, met het doel voor oogen, breed opgevat zijn, zònder in àl te fijne en àl te bijzondere spraakkunstige juistheden af te dalen.

Verkortingen: (*f.*) fransch, (*l.*) latijn, (*g.*) grieksch, (*it.*) italiaansch, (*pers.*) persisch, (*ar.*) arabisch, (*e*) engelsch.

DE H.

A.

Aalmoes — eleeo (*g.*) erbarmen — stoffelijk blijk van medelijden; liefdegift.

Abattoir — abattre (*f.*) neervellen — slachtplaats.

Abnormaal — ab (*l.*) afwijkend; norma (*l.*) regel.

Absolutie — ab (*l.*) afscheiding; solvere (*l.*) losmaken — vrijmaking van zonden.

Absoluut — absolute (*l.*) volkomen, kort zonder voorwaarde beslist.

Absurd — absurdus (*l.*) ongerijmd.

Abnis — ab (*l.*) mis; usus (*l.*) gebruik — vergissing.

Academie — aca (*g.*) tuin; demos (*g.*) volk; lommerrijke Atheensche tuin met gymnasium waarin Plato les gaf; hoogeschool.

Acte — agere (*l.*) handelen; — handeling, bedrijf.

Actueel — agere; (handelingen) het tegenwoordige betreffend.

Acuut — acutus (*l.*) scherp; — schielijk en hevig.

Adamas — (*l.*) diamant.

Adieu — à (*f.*) aan; Dieu (*f.*) God; aanbevolen in de gunst van God; vaarwel.

Admiraal — { amir / emir }-al-bahr (*ar.*) zeecommandant van de zee; (één van de verklaringen).

Ad hoc — ad (*l.*) tot; hoc (*l.*) dit; tot dat doel — te dien einde.

Ad interim — interim (*l.*) tusschentijds.

Adjudant — adjutare (*l.*) helpen; iemand aan een' militairen commandant toegevoegd.

Adjunct — ad (*l.*) aan; jungere (*l.*) toevoegen; — toegevoegd ambtenaar.

Administratie — minister (*l.*) dienaar; beheer ten dienste van staat of particulier.

Admissie — ad (*l.*) binnen; mittere (*l.*) laten gaan; — toelating.

Adonis — adonis (*g.*) schoone prins uit de Grieksche fabelleer door Venus bemind; beeldschoon jongeling.

Advertentie — ad (*l.*) tot; vertere (*l.*) richten, wenden; — bekendmaking, waarop de aandacht wordt gericht.

Advies — avis (*f.*), meening, raad, bericht.

Advocaat — ad (*l.*) tot; vox (*l.*) stem, geroep; — rechtsgeleerde dien men tot zich roept om te pleiten.

Affiche — ad (*l.*) aan; figere (*l.*) hechten; — aanplak-, aankondigingsbillet voor tooneeluitvoeringen, enz.

Affuit — fust (fût) (*f.*) houten gedeelte van een machine; onderstel van een kanon.

Agenda — agere (*l.*) handelen; — lijst van te behandelen zaken.

Agent — agere (*l.*); iemand die zaken behandelt voor anderen.

Agitator — agitare (*l.*) ophitsen; volksaandrijver.

Akrobaat — akros (*g.*) hoog; ba (*g.*) die loopt; eigenl. koorddanser.

Alarm — à (*f.*) te; arme (*f.*) wapen; — kreet, signaal om de wapens te nemen tegen den vijand.

Album — albus (*l.*) wit; boek met witte onbeschreven, onbedrukte bladzijden voor verzamelingen, portretten, enz.

Agrarisch — ager (*l.*) de akker; op den landbouw betrekking hebbend.

(*Wordt vervolgd.*)

(Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van 28 Juni 1881 en kan worden verkregen door tusschenkomst van den Redacteur, (Weteringschans 35, Amsterdam), of rechtstreeks van de auteurs.)

Opvoeringen in besloten kring worden onvoorwaardelijk toegestaan.

Liefdesgeluk!

SOLOSCÈNE VOOR EEN JONGE DAME.

Het tooneel stelt voor het atelier van een bloemenmaakstertje; een deur en een venster op den achtergrond, een latafel voorzien van al de materialen, noodig tot het vervaardigen van bloemen.

Lize komt van den achtergrond op en spreekt tot iemand, die haar tot aan de deur moet begeleid hebben.

Nee, dank je, dat is onmogelijk... Zeker, 't is heel prettig om te gaan wandelen, maar... O, ik weet het wel, dat de boomen bloeien en de vogels zingen, dat behoef je mij niet te vertellen! 's Nachts zelfs droom ik er van... Je binnen laten komen? — Nee, nee, dat gaat niet, als grootmoeder hier is, dan is het wat anders, maar nu niet... Nog een beetje geduld en dan komt de groote dag, dat je je eigen huisje zúlt hebben; maar tot dat oogenblik... Of ik van je houd? Wacht eens eventjes (*zij sluit de deur en schuift er den grendel voor, schreeuwend*) Nu, òf ik!... Arme jongen, hij bedankt me... dat is toch heelemaal overbodig!... (*beziet zich in den spiegel*) Ja, eigenlijk mag hij het toch wel doen... Zoo, zoo, jongejuffrouw, wat durf jij daar voor dingen te zeggen! Ba, ik ben alleen, 't is niet noodig, dat ik eenvoudig ben, en dan nog, als hij me toch liefheeft!... Ben ik in zijn oogen niet het mooiste meisje van de provincie, ja zelfs van het land? 't Zou toch wel heerlijk zijn geweest, zoo'n wandelingetje door de bosschen! (*zij gaat zitten werken*) Dáár, nu zit ik te zuchten, alsof ik bang ben voor werken!... Dat mag niet! Werken is heel plezierig!... En 't is ook prettig, wanneer men tegen zichzelf kan zeggen: Ik ben twintig jaar, 'k zie er niet onaardig uit; als ik wilde, dan zou ik als zooveel anderen... Maar nee: ik ben een flink en fatsoenlijk meisje, ik kan zingen uit volle borst, 't hoofd omhoog houden

en zelfs 's morgens, wanneer ik m'n werk ga wegbrengen, de kerk binnengaan en m'n gebed doen, zonder dat de koster dat mal vindt. Dat wil toch nog wel wat zeggen! Mijn eenvoudig ambacht is zoo aardig en netjes! Ik zou niet graag waschvrouw zijn geworden; men leeft dan altijd in 't water. Wij spraken daar gisteren juist over en toen zei... *hij*: „Maar weet je wel, Liesje, dat je werkelijk een kunstenares bent! Zulke mooie, schitterend gekleurde bloemen maken, dat is werkelijk kunst!

Grootmoeder vroeg toen:

„Wat is dat eigenlijk: kunst?"

Hij antwoordde:

„Kunst is de toestemming, die de goede God geeft aan degenen van wie hij houdt, om 't mooie, in Zijn Schepping, na te bootsen." Hij is werkelijk héél knap! Grootje was zeer tevreden met z'n uitlegging... en ik ook. Toen hij weg was, meende ik het juiste oogenblik gekomen, om eens over ons plannetje te gaan praten, maar nauwelijks begon ik over trouwen te spreken of grootmoeders goeje luim was heelemaal weg! Zij is erg koppig, dat ouwetje! Zij heeft zoo haar eigenaardige ideeën, die men haar maar niet uit het hoofd kan praten en 't is altijd hetzelfde liedje: „Wat ontbreekt er toch, m'n kind, aan je geluk?" Ik antwoord dan, dat ik het niet weet... O, en dan breekt de bom los: „De mannen *dit* en de mannen *dat*!"... Brrr! 't Is me soms bij haar verhalen, alsof ze me emmers koud water over den rug gieten! En toch... Mooi zoo!... Waar is m'n vermiljoen? Dat zou warempel wel aardig zijn, als ik geen vermiljoen meer had voor m'n klaprozen! Ik zou genoodzaakt wezen om ze gewoon rood te maken. Overdag staat rood wel mooi, maar bij kunstlicht lijkt het veel te donker... Ah, daar heb ik m'n vermiljoen toch nog!... Natuurlijk wil ik niet ongehoorzaam zijn aan grootmoeder, ze heeft me opgevoed en dan... ze is al zoo oud! Overigens heeft ze wel gelijk, er ontbreekt me niets... niets... niets... Hij zal maar geduld moeten hebben, als hij wil: daaraan zal ik dan meteen kunnen zien, of hij me werkelijk liefheeft. Waar zijn m'n bloembladen?... O, hier... en m'n andere bladeren?... dáár!... De takjes, de meeldraden... alles is er. (*zuchtend*) Komaan, grootmoeder heeft gelijk, er ontbreekt me niets... niets... (*men hoort van rechts een geluid als zoenen twee menschen elkander*) Hè, wat is dat?... Niets... (*kussen*) O, ik weet wat het is... (*zij leunt in haar stoel*) Die twee houden van elkander... ze hebben gelijk! (*kussen*) Maar hoe het zij... 't is hinderlijk! (*kussen*) Nog weer! Ze zijn gelukkig... jong getrouwden... 't is erg natuurlijk! (*kussen*) Ze aanbidden elkander! (*kussen*) 't Vrouwtje is héél lief,... de man ziet er niet zoo goed uit, maar kwaad is toch ook anders! (*luisterend*) Hij gaat uit; hij moet werk thuis gaan bezorgen... Er schijnt haast bij te zijn... Daar begint het afscheid nemen weer van voren af aan! (*kussen*) Nu, wat heb ik gezegd?... (*er wordt viermaal gezoend*) Nee, maar, 't wordt werkelijk hinderlijk! (*zij gaat over naar links, men hoort van links 't geluid van zoenen*) Daar ook!... Nee, dat is al te erg!... ik zal... (*ze neemt een hamertje en wil tegen den muur kloppen*) Wat wil ik gaan doen?... Maakt het geluk van anderen me jaloersch en onaardig? Dat zou slecht zijn! Beste menschen! Ze hebben recht op liefde, ze zijn verder ook zoo arm!... Als men boos is, denkt men heel anders over die dingen! Maar 't is waar, wanneer men naar z'n werk moet en men heeft 's middags maar één enkel uurtje vrij, dan wil men niet graag tijd verliezen. (*kussen*) 't Is hier warm!... erg warm!... (*kussen*) Ik stik... (*ze doet op den achtergrond een deur open, geluid van zoenen*) Nee, maar dat is nu toch al te erg! Ik wensch ze allemaal naar de maan!... 't Schijnt wel heel slecht voor ons te wezen om anderen gelukkig te zien, tenminste, wanneer 't zoo op ons humeur werkt!... Daar heb je 't nu, juffrouw Egoïst! Maar waarom zet ik de deur eigenlijk ook open?... 'k Heb toch een raam! (*zij opent het raam — vogels — zij sluit het weer treurig*) De vogels ook al!... de heele wereld schijnt elkander 't jawoord te hebben gegeven!... Kom,

meisjelief, geduld en moed! (*zij gaat zitten*) 't Is toch vervelend, o, altijd maar meer klaprozen te maken! Vroeger waren 't alleen nog maar de brunettes, die die dingen droegen; maar tegenwoordig durven de blondines ook maar alles aan... Enfin... Waar is m'n draad?... (*uitvallend*) Ik wist wel, dat me iets ontbrak!... Zou ik wat leenen bij m'n buurvrouwtje?... (*de oogen neerslaand*) Maar nee! 't Spijt me voor de klaprozen van mevrouw, maar 'k ga voor mezelf werken. (*zij neemt uit de lade een krans oranjebloesems*) Arm, lief kransje! Ik ben er met zooveel pleizier aan begonnen! Men kan zeggen, wat men wil, ze is toch mooi, de oranjebloesem; dat staat brunettes en blondines allebeide goed!... Een witte kroon... 't geeft je dadelijk zoo'n beetje 't aanzien van een koningin... koningin van één dag!... 't is waar... het koningschap gaat voorbij, maar de koning blijft!... Ik zal haar afmaken,... och, 't verbindt tot niets... en als grootmoeder zich bedenkt dan is m'n krans dadelijk klaar!... 't Zal prettig wezen om er aan te werken... Als hij hier was... dan zou *hij nu* eens tevreden zijn? O, maar 'k vergeet heelemaal, dat ik geen draad meer heb; wat is dat nu vervelend! Ik moet toch wat uitvoeren, ik kan hier onmogelijk met over elkander geslagen armen hun liefdesduetten blijven aanhooren. (*Geluid en kreten van rechts*) Mijn hemel, wat is dat! (*ze luistert*) Ik weet al wat het is... De man is jaloersch... Maar dat is schandelijk!... Hij wil niet hebben, dat ze voor 't venster gaat zitten. Dat is toch wel een beetje al te kras! Ik zou zooiets niet verdragen, dat verzeker ik je! Och, hemel, hij zoekt overal, hij gooit de meubels omver... hij pakt de kasten uit. (*roepend*) Maar als ze nu toch zegt, dat ze je lief heeft, dat ze je niet bedriegt... dat is toch begrijpelijk, dunkt me!... Och, waarmee bemoei ik me eigenlijk ook! O, hij heeft gevonden wat hij zocht! 't Zijn verzen!... Hoe onvoorzichtig! Arm, klein vrouwtje, ze is verloren!... Nee, 't is een romance! „De Vlierboom aan den Vliet." Dat is niet gevaarlijk... Ik beefde er van!... Nu vraagt hij haar om vergeving... O, die mannen! (*kussen*) Klein vrouwtje vergeeft... (*kussen*) Alles is weer in orde; 't geluk teruggekeerd? Hè, krik! krak! (*geluid van grendels sluiten, zij gaat over naar links*) Hij sluit z'n vrouw op; Daar zit ze nu achter slot en grendel!... Groote God, hoe worden wij toch behandeld!... Arm vrouwtje, dat is m' er eentje, die wel reden heeft om ongelukkig te zijn. Ik stem toe, dat als alle mannen geleken op dien dáár, ik het heelemaal met grootmoeder eens zou zijn. Gelukkig zijn 't uitzonderingen, zulke mannen! (*leven links*) Nu moet het uit zijn! 't Is werkelijk net, of 't huis vandaag op stelten staat; hoe is 't in hemelsnaam mogelijk!... Wat is dat?... (*luisterend*) o, God! hij is krankzinnig!... Hij wil z'n pijp aansteken aan de pendule! Dat is wat moois!... Ik begrijp het al... De herberg zal er wel meer van afweten!... Wat is hij stijfhoofdig!... (*herhalend*) „Ik zeg je, dat ik m'n pijp wil opsteken aan de pendule!... Van wien is deze pijp?... Aan wien behoort die pendule?"... Kan men zich zooiets denken!... O, die akelige man!... hij heeft z'n vrouw geslagen! Van de drie huwelijken twee ongelukkig, dat is te veel! Men heeft wel gelijk als men zegt, dat het huwelijk een loterij is! (*leven op den achtergrond*) Hemel! Nee, 't is of alles te gelijk moet komen! Maar ik bedrieg me niet!... 'k hoor snikken!... Wat valt dáár nu voor?... Ik beef over m'n geheele lijf! (*zij gaat naar de deur en kijkt door het sleutelgat*) O, 't is vreeselijk, die dáár is jaloersch, de andere dronken en deze speelt! (*zij doet de deur open*) Arme vrouw, ze zou een rots vermurwen! Zij bidt en smeekt hem om niet het laatste geld, dat ze nog over heeft voor de kinderen, mee te nemen. Hij trekt de schouders op... Maar waartoe dienen nu toch eigenlijk politieagenten!... Ze neemt het kleintje op!... Wat is het lief!... Ze gaat voor de deur staan... Wat zegt hij?... „Ik heb verloren, ik wil terug winnen!" O, hij duwt haar op zijde! Die lafaard!... Hij gaat weg!... 't is afschuwelijk!... Mijn God! mijn God!...

Kom, 't helpt niets, of ik hier al sta te zuchten; dáár heb ik m'n spaarpotje! (*zij zoekt in de lade en neemt er het geld uit*) Mijn arme zeven gulden, ik heb zoo'n moeite gehad om jelui bij elkaar te krijgen!... Nee... nee... 'k mag er geen spijt van hebben... Hier zijn ze: twee rijksdaalders, een gulden, drie kwartjes, twee dubbeltjes en vijf centen... Daar is alles! (*naar de deur gaande*) Vrouw Gerritsen!... Luister eens!... Ja, jij!... Neem dit voor de kinderen!... Och, ja, ik heb gehoord! O, wees maar niet bang, niemand zal het te weten komen!... Neem het toch, als 't u blieft!... Bedank me niet... je wilt het me terug geven?... Zeker, ik leen het je maar!... Natuurlijk ben ik een engel, dat spreekt van zelf... Tot ziens!... (*de deur sluitend*) Arme vrouw!... Dat stemt tot nadenken! (*zij opent het raam*) Kijk, kijk, de musschen vechten samen!... dat is vreemd!... Wil jelui wel eens heel gauw op een andere plaats 't gaan uitvechten, deugnieten! (*ze verjaagt ze met haar zakdoek*) Ik begrijp het: er waren twee wijfjes en maar één mannetje! (*ze gaat zitten*) Werkelijk, ik weet niet meer, waar ik ben,... in één uur tijds ben ik tien jaar ouder geworden. Als ik eens grijze haren had gekregen! (*zij kijkt in den spiegel*) Nee,... dat is gelukkig!... 't Spijt me, dat ik maar niet ben gaan wandelen... misschien is 't ook wel beter, dat ik ben thuis gebleven. (*naar den grond kijkend*) Zie, mijn garen?... Grootmoeder heeft eigenlijk gelijk: er ontbreekt me niets! (*de krans oranjebloesems wegbergend*) Jaloersch zijn, drinken, spelen, ontrouw worden... (*de lade dichtstootend*) Ik ga m'n klaprozen maken!

Zij neuriet:

't Huwelijk is een loterij,
Wie durft 't wagen? (*bis*)
  Tralala, tralala,
Ieder speelt toch op z'n beurt,
Komt een prijs of nietje vragen!
  Tralala, tralala.

BOEK EN TIJDSCHRIFT.

De Gids. (*P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam.*)

Cyriel Buysse opent den letterkundigen inhoud met een Vlaamsche schets getiteld: *De Steunpilaren der „Ope van Vrede"*.

De *„Ope van Vrede"* is een „stamenee" of herberg, die zijn vaste dagelijksche bezoekers en zijn societeitsavondjes heeft van verschillende groepen; hier tegenover heeft zich een concurrent gevestigd: de „Hope van Vrede", meer banaal en immoreel gedreven en minder clientèle trekkende.

Schrijver passeert de revue van de stamgasten: Van Fleteren, Guust Boetjes, Philemon, in hun Vlaamsch ideoom, beschrijft een twist, ontstaan deels uit minnenijd, deels uit onhandigheid, tot scheuring aanleiding gevende; een gedeelte der bezoekers trekt naar den overkant... maar het „vulgaire" en de slordigheid aldaar brengen de overloopers weer naar de „Ope", waar meer gezelligheid heerscht. Tante is middelerwijl gestorven en de *„stamenee"* is in handen van den smid overgegaan.

Als schets, biedende een blik in den Vlaamschen conversatiegeest, vinden wij de „Steunpilaren der Ope van Vrede" interessant en boeiend beschreven.

Maar waarom noemt schrijver ze niet liever *„Stamgasten"*, immers 't blijkt *niet*, dat de Staminée er niet buiten kan.

Prof. Hubrecht behandelt *Opvoeden of onderwijzen*, naar aanleiding van het-onlangs, plaats gehad hebbend philologencongres en doet daarin uitkomen, dat de oude kostscholen den persoonlijken en individueelen aanleg der leerlingen aankweekten in tegenstelling van de tegenwoordige inrichtingen, waar de examenwoede en de alléén zaligmakende repetities, overgangs- en eindexamens den zelfstandigen aanleg *fnuiken*. Schrijver wil *niemand* tot de Universiteit toelaten, die niet in enkele vakken heeft uitgemunt, dit te beoordeelen door goede, betrouwbare, bekwame leeraren aan voorbereidend-academische inrichtingen.

Wij kunnen met het idee van den geleerde meegaan; de examenbaccil dient verlamd, maar alleszins bekwame leeraren — ware paedagogen — hoe verzekert men zich daarvan?

Door Mr. J. Limburg wordt behandeld: *In den strijd om het kiesrecht*, naar aanleiding van het voorstel van 9 leden der vrijzinnige democratenpartij in de 2e Kamer, tot hervorming van de grondwet. — Na in het kort de kiesrechtgeschiedenis te hebben ontwikkeld, komt schrijver tot het drieledig principe der voorstellers: verkiesbaarheid voor vrouwen, algemeen kiesrecht, evenredige vertegenwoordiging met afschaffing der districten en hervorming van de 1e Kamer; — daarbij releveert hij, dat het kiesrechtvraagstuk zal blijven aankloppen totdat bevredigende oplossing is verkregen; wij deelen dit gevoelen, máár.... 't moet gezegd, dat het creëeren van een maatschappelijken ideaalstaat niet tot de alledaagsche puzzles behoort. Mr. Limburg voert de publiekrechtelijke vrijheid van de vrouw aan; ons is de noodzakelijkheid daarvan nog niet zoo helder gebleken; Molière ging te ver, toen hij Arnolphe als zijn porte-parole in „l'Ecole des femmes" liet zeggen: „Du côté de la barbe est la toute-puissance" en „C'est assez pour une femme de prier Dieu, de m'aimer, coudre et filer; „hij verviel in

een uiterste; het feminisme vervalt in een ander uiterste.

In het „Dramatisch overzicht" kant Mr. v. Hall zich tegen de meening van den heer v. Hulzen, om buitenlandsche tooneelstukken te weren; in een bespreking over „Opstanding", in welk stuk de bedrijven onsamenhangend zijn en daardoor teleurstelling geven aan de lezers van den roman van dien naam, doet de bekwame criticus recht wedervaren aan de Hollandsche artisten, die hem hooger toeschijnen dan de troep van Albert Chartier, die ons „Résurrection" vertoonde eenige weken geleden.

Nederland. (*Loman en Funke, Amsterdam.*)

De Stroohoed en de Slang, Mexicaansch onbeduidend verhaal door Volker; 't is een echt dessert-vertelseltje van een jongen man, die verliefd wordt op een „Schoone der Prairiën", rijk en van eeuwenoud, adellijk geslacht, maar naar Mexicaansche begrippen geen partij voor een onbemiddeld vreemdeling. — De jonge man begeeft zich te paard naar den vader van de schoone, ontmoet op zijn weg een vergiftige slang, die hij vermeestert; verder een wraakzuchtigen paardedief, met wien hij na een tweede ontmoeting in twist gerakende, een prairiënduel aangaat, in den geest van de Duitsche studentenbierduels, maar van meer wreedaardig karakter.... want de drank is bedwelmend en gevaarlijk, terwijl de werking slechts door een beet van een slang geneutraliseerd kan worden.... De jonge man ondervindt den heilloozen invloed van den drank en.... welke deceptie, de sluwe paardendief, het antidotum kennende, heeft hem zijn slang ontstolen.... Verpleegd.... hersteld.... droomt hij nog eenmaal van de geliefde.... Waarom nu werpt de verteller de Schoone niet in de armen van den jongen avonturier? De geschiedenis is onwaarschijnlijk en van geen groote letterkundige waarde.

Spel van verwoest Jeruzalem, door Jacob de Haan, (1e gedeelte) in proza.

Twee joodsche meisjes Mirjan en Debora uiten tot elkaar haar intens-spannend gevoel van onrust, omtrent het lot van hare beminden *Marjan* en *Dandelon,* die te velde zijn. De beide jongelingen liggen haar nader aan het hart dan de vaders.... ze schromen zich niet dat onbewimpeld te zeggen: *„Bleef één op 't veld, dan zou in pijn de hartenheelende vreugd, om weergekeerden vader, wisselen en ik zou ze haten broeder, vader, die kwam en mijn éénebleef terug."* O. i. behoeft de macht der liefde tot dergelijke inhumane en stuitende ontboezemingen haar toevlucht niet te nemen om indruk te maken.

Een oude joodsche vrouw weeklagend een onheilspellenden droom uitleggend, verwacht evenals de beide meisjes de komst van den oorlogsbode *Jehosa,* om bericht omtrent haar *eenigen* overgebleven zoon van de zeven. Er ligt over het geheel een wazig Corneilletragedie-tintje, declamatorisch met imitatiedialogen en imitatie-boden van „Horace" en met imitatie-droomen van „Athalie". — Wij hopen, dat er nog iets „heroïsch" te voorschijn komt en wat *meer* actie, die tot nog toe ontbreekt; de taal is niet onverdienstelijk en zeker zal ons de schrijver het verwoest Jeruzalem nog wel beschrijven.

Haar offer, door S. W. Elias.

In enkele pagina's wordt een blik gegund in het karakter en de ziel van een eenvoudige onderwijzeres vol humaniteits- en liefdadigheidszin, die haar welverdiende Kerstvacantie opoffert, om eene harer leerlingen gezelschap te houden, als verlaten weesmeisje, in het Algemeen armenhuis zonder troost, zonder steun, op haar sterfbed liggend.

'n Huwelijk (vervolg en slot) van Rachel Brandon.

De Nieuwe Gids. (*Haarlem, A. E. van der Heide.*)

De dwaalwegen der wijsheid, door C. B.

Schrijver had zijn naam niet achter twee initialen behoeven te verbergen, want ofschoon hij een Oostersch-legendarisch verhaal schrijft, handelende over een koning, die verzadigd van zijn wereldsch genot, de ware vrucht der wijsheid zoekt en die tracht te vinden bij een kluizenaar, welke, aardsche schatten als belooning verwerpende en minachtende, zich laat bewegen als leermeester op te treden, schuilt in het geschrevene een bron voor wijze lessen voor heerschers.

Het stuk is in zeer mooi Nederlandsch, met keurige zinnen gesteld; — dit maakt een deel van de verdiensten uit van het werk des heeren C. B.

Vervolg van Geertje, door J. de Meester.

Verzen van Willem Kloos.

De heer Kloos is een dichter met fijn gevoel en correcten realiteitszin, en juist die beide eigenschappen vrijwaren hem

voor verwarde en onbegrijpelijke lyrische symboliek. — Hij legt *ziel* in zijn gedichten, die soms als heerlijk poëtisch-proza zijn.

Wij kunnen zooveel denken als wij willen,
De naakte waarheid zal toch nimmer slaan
Den sluier van haar lijf, en zien ons
Aan met open oog: 't blijft al gedachten-
spillen.

Geen navolgen van rijmwetten, of traditioneele vormen, géén onbekookte samenkoppelingen van termen, zonder zin, voortkomende uit het ziekelijk, jeremieerend gemoed van de fabrikant....

En méér dan iemand is de heer Willem Kloos gerechtigd een vluchtige „art poëtique" in zijn literaire kroniek van dit tijdschrift te geven, als een waarschuwend woord tegen verzenmakers van beider kunne: „Verzen," zegt Kloos o.a., *„moeten blijven harmonische, melodieuse klankgeheelen"*; van zijn verzen kan men zeggen, dat, hoewel groote vrijheid in de dichtkunst nemende tot verhooging van den „essor", „fond en vorm" er van in bijzondere harmonie zijn met elkander.

Een psychologisch Moment, door Jeanne Reyneke van Stuwe.

Een oud thema met treffende soberheid bewerkt: een generaalsvrouw, die vroeger een jongmensch beminde, met wien een huwelijk uit sociaal vooroordeel harer ouders werd belet, geen bevrediging vindende in vertoon en opschik aan haar stand verbonden, blijft in haar ziel de herinnering aan de vergangen liefde met weemoed voeden...

Wat zij vreesde, geschiedt; de jonge man van voorheen treedt met zijn gemalin de balzaal binnen.... en plotseling openbaart zich de weemoed in zijn meedoogenlooze wreedheid. Zij is dezelfde niet meer.... het psychologisch moment is gekomen.

Groot-Nederland. (*Van Holkema en Warendorf.*)

Romeinsche Sonnetten, door L. Couperus.

Onder de serie schoone verzen, tintelend van Romeinschen geest, zijn de *Dyonysos*-poëziën zeker de schoonste; om ze te begrijpen, dient men het mythologisch wezen van den wijngod „Bachus", door de Grieken Dyonysos genoemd, te kennen; hij wordt ons voorgesteld als eerste kweeker van den wijnstok en als wijnbereider, als een edelmoedige godheid, die genot en vreugd geeft. — Hij was het voorwerp van godsdienstige feesten en ceremoniën, de oorsprong vormende van het treurspel.

De Bachusvereering plantte zich voort naar Rome, maar ontaardde aldaar in groote immoraliteit; ondanks senaatsverbod, werden de feesten later in eere hersteld. De bezieling van den dichter moge blijken uit de volgende versregelen:

„O, Dyonysos, laat mij dan geheel
U weten, God en mensch u voelen, laat
Uw leven, lichaam en uw rond gelaat
Mij zoo vertrouwd zijn of ik met u speel.

Verleden, een op een zuiver omlijnde en gevoelde basis bewerkt tooneelstuk van mevrouw Ina Boudier Bakker, door de Hollandsche tooneelvereeniging eenige maanden geleden uitmuntend opgevoerd.

Dat het succes van korten duur was, ligt niet aan de dramatische waarde, maar aan den grilligen smaak van het publiek, dat in den tegenwoordigen tijd in algemeenen zin meer neiging voor het losse, lichtere genre aan den dag legt.

De Reproductie der klassieke oudheid, door Frans Coenen, naar aanleiding van het tweeledig drama „Helena" van Dr. Boeken.

Met preciseerende juistheid merkt de schrijver op, dat de Grieksche tragedie behandelde de aloude godsdienstige sagen; de vertooning tijdens de Dyonysos-feesten had een gewijd karakter; de grootheid van het verleden, de wraakzucht der goden, de moed der helden, de wreedheid van het noodlot, ten tooneele vertoond, deden de toeschouwers ontroeren en meesleepen.

Die godenleer is ons vreemd; onze moraal, onze wereldbeschouwing, ons maatschappelijk zijn is geheel anders; de Grieksche taal is ons onbekend en daarom is 't zoo moeielijk om een sage der oudheid, in onze taal geschreven, aantrekkelijk en begrijpelijk te maken, de zucht tot nabootsing van breede declamatie en treffende beeldspraak, schaadt de handeling en het psychologisch karakter.

De heer Coenen meent, dat een Vondeliaansch Nederlandsche bewerking ons méér zou boeien.

Wij deelen die meening ten deele; wat heeft de tragedies van Racine — laten we Phèdre noemen — onsterfelijk gemaakt? De schitterende, welluidende Alexandrijnen, de aangrijpende psychologische momenten, en de zuivere eenvoud van actie vooral;

wij zeiden ten deele, omdat Racine's hoofdfiguren geen Grieken, maar „Fransche grooten" waren. Racine heeft het „thema" naar Franschen smaak gemoderniseerd met onvergelijkelijk genie. Zou het in ons ongevoelige, koude land mogelijk zijn de „begeestering" te wekken, die de groote Fransche klassiekers vermochten te verkrijgen?

Tropenwee, door Henri van Booven.

Fragment. Een fijn gevoeld reisverhaal van een jongmensch, die van de eene factorij naar een andere handelsonderneming wordt geplaatst, gevolgd door een dwaaltochtje... 't gehéél vol van angstwekkende sensaties, knellende den beproefden jongeling in sombere stemming, waartoe het fatum hem gedurende dit Tropenverblijf schijnt veroordeeld te hebben.

De beschrijving van het spoorreisje is meesterlijk; hier volge een enkele passage: Het treintje hield niet meer zoo dikwijls stil, maar rukte als bezeten en hol rammelend voort; het treintje was een bocht ingegaan; schuurjankend zwenkten de hobbelkrakende wagentjes hellend naar de binnenbocht van de rails.... en dan de natuurbeschrijving:

„Groene velden vloeiden weg naar de Gods-schoone nederbuiging van een zomerhemel, diep blauw en met enkele witte wolken, die als edelsteenen over grondlooze wateren van vrede glanzen.

't Eerste is als een harmonische imitatie... 't tweede een schilderachtige uitbeelding van een schoon natuurtafereel.

Stadsmenschen, door Frans Hulleman, een fragment, dat in boekvorm als roman in dit jaar compleet zal verschijnen.

Vragen van den Dag. (*S. L. van Looy, Amsterdam.*)

Een en ander over dienstboden door P. L. Broeksmit.

Een aangenaam geschreven artikel, behandelende de geschiedenis van het dienstbodenpersoneel, van af de Romeinsche tijden, de Middeleeuwen, de 17e en 18e eeuw tot op heden.

Schrijver schaart zich aan de zijde der dienstmaagden, en gelooft dat de verhoudingen tusschen haar en de huisvrouwen zullen verbeteren, indien de laatsten meer hartelijkheid, rechtvaardigheid en waardeering aan den dag leggen, — dus: moraliteitsgronden. Wij voor ons houden 't er voor, dat 't de gedienstigen er om te doen is, een *gevulde beurs* te hebben, *weinig werk* en véél *uitgaansavondjes* — quaestie dus van socialen en materieelen aard.

Slot van het artikel *Van Markten tot Missen en Beurzen,* door Dr. Blink.

Belangrijk is de passage over John Law, de groote Engelsche beursspeculant, die in het begin van de 18e eeuw aan den berooiden toestand van Frankrijks schatkist, aan den vooravond van een staatsbankroet, een einde meende te maken door de stichting van een circulatiebank, welke biljetten uitgaf met wettigen koers. De speculatiewoede, die hierop volgde, deed de meest teugellooze hartstochten ontvlammen, zoodat 't niet anders kon, of er moest ontgoocheling komen..

De groote speculanten maakten zich gaandeweg van de specie meester... het waardelooze papier achterlatende... het wantrouwen werd opgewekt en Law, die met goede bedoelingen de zaak had op touw gezet, moest, met achterlating van zijn privaatbezittingen, de vlucht nemen.

Dr. Blink eindigt met een kort woord te wijden aan de „Nieuwe Beurs" en de rol, die de *Vereeniging voor den Effectenhandel* speelt ten opzichte van het verkeer ter beurze.

Eetbare wilde planten in Nederland, door Dr. Garjeanne... Heerlijke lectuur voor onze vegetariërs, die hun beperkt menu, na de vondst of liever de meedeelingen van Dr. Garjeanne, met de meest varieerende schotels en gerechten kunnen uitbreiden:

Ganzevoet, lepelblad, croces, hop, alsem, waterkers, brandnetels... en dat alles heeft men als 't ware voor 't grijpen. Betere reclame voor de natuurlijke leefwijze is haast *niet* te denken.

De schouwburgen in Frankrijk in den tijd van Corneille, Racine en Voltaire, door Prof. Funck-Brentano.

Een blik in het parterre in de 17e en 18e eeuw en de houding van het publiek; duels, tumult, gefluit, kortom alle soorten baldadigheden stoorden bij de geringste aanleiding de rust in de zaal en den geregelden gang van de voorstelling; een lonkje van een marquis, een kleine onattentie tegenover een dame, een onhandigheid op het tooneel waren voldoende. En dan kwam de politiebeambte, die den stouten rustverstoorder

naar *For-l'Evêque* bracht, om na te denken over hunne peccadilles. Verzuimd wordt bij te voegen, wat er in de corridors, half of zeer schaars verlicht, omging, dat de zoogenaamde gereserveerde *banquettes* op het tooneel tijdens Voltaire zijn afgeschaft, maar vooral had gereleveerd moeten worden de *bataille d'Hernani* bij de première van Victor Hugo's drama, geleverd in het théâtre-francais den 21en Februari 1830, en die onuitwischbaar is gebleven in de annalen van het Fransche théâtre. 't Gold hier de groote strijd tusschen de *klassiekers* en de *romantiekers;* Theophile Gautier speelde bij 't tumult in de zaal een hoofdrol in zijn romanesk costuum. — Ruimte ontbreekt om deze onstuimige manifestatie nader te beschrijven.

De bijdrage behoort eigenlijk niet in dit tijdschrift thuis.

Iets over de Antwerpensche onderwijsvereeniging „Diesterweg", door G. Maathuis.

Een philantropisch genootschap, gesteund door het gemeentebestuur, ten doel hebbende het materieel welzijn van het arme schoolkind te bevorderen door kostelooze voeding, door vacantiecolonies, enz.

Plechtigheden bij de Pauskeuze, het balsemen van het lijk, de overbrenging, de plechtige tentoonstelling en de geheime vergadering van het conclave.

Een korte beschrijving van *Het leven in de Koloniën van de Internationale Broederschap te Blaricum en te Bussum.*

Als slotartikel een belangwekkende bijdrage tot vereenvoudiging van het onderwijs in de geschiedenis en aardrijkskunde, naar aanleiding van Dr. De Boer's artikel in het tijdschrift voor onderwijs en opvoeding.

De studie van de geschiedenis moet ten doel hebben scherping van het verstand en een helder inzicht te geven in de ontwikkeling der maatschappelijke samenleving.

Daartoe is noodig kennis van de belangrijke periodes in de geschiedenis, en van de hoofdpersonen, die een rol gespeeld hebben, verder van de gevolgen, die belangrijke gebeurtenissen hebben gehad en de invloed, dien zij hebben uitgeoefend.

In de oude geschiedenis kan een groote opruiming worden gehouden; enkele oorlogen dienen gememoreerd omdat het bestaan van volken op 't spel stond; hoewel tegenstanders van details in deze, achten wij het noodig, dat een serie jaartallen uit 't hoofd worden geleerd, omdat ze als onmisbare steunpunten dienen in den chronologischen draad der geschiedenis.

Onze Eeuw. (*Erven F. Bohn, Haarlem.*)

Heimwee, door Marie Ramondt.

Een sentimenteele lijdensgeschiedenis van een meisje, welker levensloop meer zonderling dan natuurlijk is; zonder bewustzijn van de eigenlijke drijfveeren van haar doen en laten, beheerscht haar een gevoel van onrust en onzekerheid, die haar — eveneens onbewust van het gevaarlijke spel, dat zij speelt, — twee verliefde harten als 't ware doet breken, totdat zij, in zichzelf gekeerd, na berouwbetoon, haar heil in afzondering zoekt... Het beeld en de herinnering aan moeder, de geheimwereld van verzen, waarin haar vader leeft, schijnen in haar ziel iets onbestendigs gelegd en haar karaktervorming belemmerd te hebben.

Heimwee schijnt ons als titel minder geschikt, terwijl na lectuur het gevoel van bevrediging ontbreekt.

Gijsbert Karel van Hogendorp in zijn rijperen leeftijd, door Dr. Colenbrander.

Aan de hand van de feiten worden de onvergankelijke verdiensten van den edelen Oranjeman gehuldigd; Hogendorp was als de groote motor, die de terugroeping van Oranje en zijn verheffing tot Soeverein, na de donkere Napoleontische periode, mogelijk maakte.

De Bandjermassinsche Sultanspartij, door E. B. Kielstra.

Schrijver verdedigt het Gouvernement tegen beschuldigingen van imperialistische neigingen, naar aanleiding van den noodzakelijk gebleken oorlog tegen de oproerige bewegingen van de aanhangers der in 1787 verbannen sultansfamilie.

De heer Kielstra doet van zijn onpartijdigheid blijken, door te zeggen, dat het evenwel te betreuren is, dat men de tak der *Antasari's* heeft verbannen.

Mr. Van der Hoeven trekt in een artikel: *Een mislukte proeve*, te velde tegen het 2e lid van art. 75 van de Ongevallenwet, omdat het belanghebbend element (vier van de vijf leden zijn werkgevers en werklieden) in de commissie te sterk is vertegenwoordigd; de rechtskundige schrij-

ver zegt dat op deze wijze slechts een schijn van administratieve rechtspraak bestaat.

O. i. is dat *niet* juist; is het niet verstandig om de elementen, wier belangen in menig opzicht tegenover elkander staan, naast elkaar te brengen om tot overeenstemming te komen? Afscheiding geeft vervreemding!

Aanteekeningen over Schilderkunst, door P. C. Hamburg.

Tijdspiegel. (*G. C. Visser, 's-Gravenhage.*)

Van vrijen en trouwen in den Indischen Archipel, door T. J. Bezemer.

De heer Bezemer discht veelsoortige staaltjes op van gebruiken en ceremoniën, die het huwelijk voorafgaan bij de *Mandailingers,* waar *minnebriefjes* en *dichterlijke samenspraken* aan de orde zijn, bij de *Alfoeren,* waar de taal der liefde teedere uiting vindt, in de Padangsche bovenlanden, waar de leer gehuldigd wordt, dat de *moeder* het geslacht voortbrengt (matriarchaat); in de Lampongsche districten, waar huwelijkskantoren en koppelaars een rol spelen, enz.

Over Ch. Dickens, een bijdrage van P. H. Veen.

Na een korte biografie van den talentvollen schrijver, wiens werken vol geest en humor zijn en met hart en gevoel zijn geschreven, treedt de heer Veen in een beschouwing over het Dogma der kunst, waarbij zijn bewondering voor den grooten Engelschen schrijver hem parten speelt. — Waarom heft hij het scherpe zwaard der critiek zoo dreigend op tegen den begaafden v. Deyssel, die zijn meening over Dickens heeft; waarom moet Busken Huet, die Dickens van onhartelijkheid beticht, het zoo ontgelden? Ieders opinie worde geëerbiedigd, want ieder criticus beziet een werk door zijn eigen bril met zijn eigen hart, ziel, gevoel en temperament. — In het letterkundige kamp heersche vóóral een toon van beschaafde verdraagzaamheid, van waardeerenden humaniteitszin; die laat dikwijls véél te wenschen; verschil van opinie blijve bestaan, maar leide *niet* tot hatelijkheden en verwijten. Het letterkundige leven kan er slechts door winnen!

Poëzie — een vluchtige vergelijking tusschen Hélène Swarth en Adama van Scheltema, waarbij de schrijver doet uitkomen het verschil tusschen de vroolijke, zich in jeugdige guitigheid gevende Scheltema en de sombere, in zichzelf gekeerde, zichzelf ontvliedende Mevr. Lapidoth. Juist: Dat sombere van Mevr. Swarth, zoo kwistig met haar sonnetten, leidt tot obscuur-lyrisme vol ziekelijken weemoed, waarbij niemand baat vindt; en dan die verwarde, dikwijls onbegrijpelijke woordenkeus!! Schrijver haalt enkele verzen aan uit den bundel; wij vinden daarin de accouplement: „*druilig-vuilen*" .... Waartoe dient in 's Hemels naam die indelicate term? En wat beduidt „rijkwijd"? — De schrijver vraagt: Dicht zij met een doel? Is de bestemming er van om anderer zielen op te wekken?... liever om ze in den donkeren kelder van het pessimisme op te sluiten? De *heldere,* opbeurende poëzie van A. v. Scheltema lacht ons toe en brengt in opgeruimde stemming. — Stelt zij er prijs op anderen deelgenoot van haar leed te maken? Wie is in staat haar verzen te paraphraseeren?...

Vervolg van *Mevrouw Ongenaakbaar,* door H. G. Roodhuijzen en een romantisch verhaaltje, getiteld:

Uit den Vreemde, door Ph. Wijsman (het Speelpopje).

Vera Borozow is een Russisch meisje, dat als schildersmodelletje poseerde, nu zij door armoede gedwongen werd haar weg te vinden. — In den maalstroom van de vrije genietingen voortlevende, twijfelend aan de oprechte genegenheid van den artist, die haar mede naar Parijs nam en *met* haar blijft leven in die wufte artisten-wereld, komt er eindelijk een moment, dat Vera, op herhaald aandringen van haar minnaar, ten slotte aan de mogelijkheid van huwelijksgeluk denkt. Het verhaal is kort, maar boeiend.

Taal en Letteren. (*J. M. N. Kapteijn, Leiden.*)

Methodologie van het moedertaalonderwijs in de eerste klasse H. B. S. en Gymnasium; voordracht te Groningen gehouden, door J. H. van den Bosch.

Op populaire en onderhoudende wijze wordt ons de methode meegedeeld, die gevolgd dient te worden om taalonderwijs met vrucht te geven; — phonethiek, grammatica, etymologie, leeskunst worden, op aanschouwelijke manier behandeld. „Bouw de school van lezen en schrijven op den grondslag van den klank en wij krijgen een volk, dat metterdaad lezen en schrijven kan," vinden wij op een der pagina's. — Het artikel verdient de lezing zeker!

Aristoteles en Phyllis, door Dr. A. Borgeld.

Een niet algemeen bekende anecdote, tijdens den veldtocht van Alexander den Grooten in Indië; de groote veldheer wordt in zijn onstuimige veroveringsvaart tegengehouden door een liefdesavontuur, waarvoor Aristoteles, zijn leermeester, hem waarschuwt. — De schoone zweert

wraak en vangt door haar list den leermeester in hare netten. Aristoteles redt zich uit de moeielijkheid door den koning te zeggen, dat de oude van dagen zelfs nog niet gepantserd is tegen de pijlen van Amor... hoe zullen 't dan de jongeren zijn. — Een buitengewoon groote populariteit is, zooals men weet, het deel geworden van de overlevering omtrent Aristoteles; tal van malen werd ze als motief voor beeldende kunsten toegepast.

Elzevier. (*Uitgeversmaatschappij Elzevier.*)

Walter Crane, door W. Vogelzang; in verband met de tentoonstelling in het museum van kunstnijverheid te Haarlem, waarin een reeks reproductiën van penteekeningen met ophelderenden tekst worden gegeven en Crane's kunst en talent worden genoemd decoratief met verrassende afwisseling in kleur en vorm.

In een vervolg van het artikel: *Zorgvliet, Buitenrust en Rustenburg*, door Th. Morren, wordt de geschiedenis van het Scheveningsche lustoord der Grafelijke familie Bentinck behandeld; de tand des tijds, meedoogenloos in zijn knagingsproces, heeft de oranjerie, de zinnebeelden, de terrassen doen verdwijnen en aan de heerlijkheid veel van hare bekoring ontnomen.

De heer *Wunderlich* vervolgt zijne studie over den „Pruikentijd" en bespreekt het verval van kunst en letteren in de 18e eeuw, gelijken tred houdend met den staatkundigen achteruitgang van de Republiek. — De philosophische en ongodsdienstige geest der Franschen werd door ons nageaapt; aan den vorm werd méér aandacht geschonken dan aan het fond der poëzie; — rijmkunst in stede van dichtkunst.

Wij zouden kunnen verwijzen naar *Metromanie*, comedie van Piron (1738). — Daarna is aan de orde een bespreking van het verval van leger en vloot, het particularisme der provinciën, de verderfelijke invloed van de egoïstische, onbeschaamde en tyranniek heerschende regenten en de daarop volgende reactie ten gunste van de Oranjes.

In ambuscade, novelle van De Sinclair, vlot en aangenaam geschreven, behandelt de entree van een oud-onderofficier (mislukt in zijn pogingen om officier te worden), in de kommiezenwereld; de opeenvolgende bezoeken bij chefs, het aanlanden in Genderloo in den achterhoek, waar een geroutineerde parasitische oudere makker, als een onhebbelijke mentor hem voorlicht. Een kijkje in het douanekantoor en in het logies van den novice, een overzicht van zijn diensten, doen dezen al ras de overtuiging krijgen, dat hij eigenlijk van Scilla naar Charibdus is gezeild bij het verlaten van den militairen dienst. — De onaangename bejegening, die de oud-onderofficier Reeman ondervindt, moge naar waarheid zijn weergegeven, hij wordt onbillijk wanneer hij zegt, dat alle meerderen voor een *borrel* en een *sigaar* van toon en houding veranderen... *net als in dienst*.

Ten slotte een *Bezoek bij Panda*, door N. Levi.

Panda was in 1870 koning der Zoeloes en werd door een Transvaalsche commissie, bestaande uit den ex-president *Krüger*, *Joubert* en *Meijer*, gedwongen afstand van zijn grondgebied te doen, een dwang, die door enkele in het artikel beschreven *eigenaardige* ceremonieën werd voorafgegaan.

XXe eeuw.

Opstel van Prof. Bolland over *Zuivere rede*, in hare toepasselijkheid op leven, ziel en geest.

Revolutie-oproer van F. v. d. Goes.

De verdedigingsrede uitgesproken voor de rechtbank te Amsterdam, den 24en April 1903, naar aanleiding van de aanklacht tegen hem gericht wegens zijne redevoering op 23 Februari.

Het is een verweer met juridische scherpzinnigheid opgesteld, met veel eloquentia uitgesproken; overtuigend echter niet.

De heer v. d. Goes zegt o. a.: Revolutie overtreedt niet, maar verzet de wet; zij zondigt niet tegen de bestaande wetten, zij maakt andere in de plaats.... „Maar," zouden wij willen vragen, „heeft zij het recht de wet te verzetten"? Neen, alléén de wetgevende macht; — deze moet dus *eerst* verdrongen worden en.... wettig ingesteld als zij is, kan elke poging om haar gezag te fnuiken als opruiend worden beschouwd.

In de huiskamer en op de straat, door L. van Deyssel.

Vader, moeder en zoontje zijn bezig aan het ontbijt; een talentvolle, minutieuse analyse van het doen en laten, van elke beweging zelfs der aanzittenden. Er is volkomen harmonie tusschen de gemoedelijke, tot nadenken stemmende, schets van den schrijver en het intieme, vredelievende samenzijn van het trio; daarna wordt de lieveling van vader en moeder.... naar buiten loopende, in beeld gebracht.

Onder de *Verzen* van J. H. Labberton, verdient het volgende in 't bijzonder de aandacht; over 't algemeen munten ze uit door frisschen, helderen eenvoud en waarheid:

Wie is zoo sterk, dat hij alleen kan staan
In vasten hoogmoed boven al het leven,
En voelt niet, dat hij al zijn kracht moet geven
Om stand te houden en toch ondergaan!

Buurtleven, door Henri Hartog.

De lezer wordt meegevoerd naar blijkbaar een der gemeenste achterbuurten, waar een bende straatmuzikanten het volk tot zich trekt; die ambulante kunstenaarstroep wordt goed weergegeven. Maar waarom de vorm weder ontwijd moet worden door een lading indelicate platte, weerzinwekkende termen van het minst allooi, is ons een raadsel! Als dat kunst moet heeten.... en *dat* nog wel in het schoone maandschrift: *de XXe eeuw*.

Vragen des tijds. (*H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem.*

Aesthetische problemen, door C. J. Wijnaendts Franeker.

Aesthetica, wordt o. a. gezegd, is de wetenschap van het schoonheidsgevoel en van de kunstwaardeering, welke zij zoekt te ontleden en te beschrijven; de kunst moet niet dienstbaar gemaakt worden aan moraal of godsdienst; moraal en godsdienst moeten innerlijk zijn en *niet* in uiterlijken vorm zich vertoonen.

Kellners.

Een interessante nieuwe bijdrage tot de kennis van de levens- en arbeidsomstandigheden van dit gilde, waarbij gewezen wordt op de klassificatie (hôtel-, restaurant- en huurkellners), op de vakscholen en het heerschend regime in Duitschland en Oostenrijk, op het moreel peil der kellners en de oorzaken van veelvuldig voorkomende degeneratie — en verder op het fooienstelsel en de middelen ter verbetering in den toestand, te zoeken in de ontwikkeling van het vereenigingsleven in oeconomisch-socialen zin.

Wetenschappelijke bladen. (*H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem.*)

Marokko en de Mogendheden.

Een waarschuwend en raadgevend woord, om onder de vaan der beschaving paal en perk te stellen aan de driestheid van den oproerigen Bou Hamara, die in zijn anarchistisch streven de dynastie der Filali's poogt ten val te brengen.

Duitschland en de Wereldmarkt.... een bijdrage van industrieelen en commercieelen aard, dienende om, aan de hand van statistische gegevens, aan te toonen, dat de uitvoerhandel in Duitschland in verhouding tot dien der gezamenlijke andere landen is achteruit gegaan. Duitschland levert aan arbeid *meer* dan genoeg, maar schiet aan ruimte van bodem te kort.... van daar dat zooveel emigratie plaats heeft.

Gedachten over den tegenwoordigen toestand in Rusland.

Ontmoedigend en verontwaardiging opwekkend is het, op schrift gesteld te zien, dat in de hoogere standen *onoprechtheid* het devies schijnt en *liegen* of *zwijgen* dwang is; de ambtenaarswereld is onbetrouwbaar en de ten onderbrenging der opruiers hoogst moeielijk, wijl dezen geloof hebben in hun *idealen* en met bereidwilligheid zich opofferen daarvoor.

Schrijver acht de parlementaire regeeringsvorm thans nog niet gewenscht; hij wil den Gebieder van het Rijk omringd en bijgestaan zien door een kring van bekwame, onafhankelijke, eerlijke mannen, en ziet verder verbetering in de bevrijding van den dwang der ambtenaren, in de onvoorwaardelijke afschaffing van de allerhoogste bevelen, die *zonder* in vergadering behandeld te zijn, kracht van wet hebben en verder in het recht van vrijheid van gedachten en geweten. — Er is in het betoog véél waars!

Het Leeskabinet. (*L. v. Niftrik, Leiden.*)

Mevrouw De Staël, door F. v. D.

Zeer vluchtig en daardoor hoogst onvoldoende wordt de begaafde cosmopolitische schrijfster van de laatste jaren der 18e en de eerste der 19e eeuw herdacht. — Zij is een te belangrijke letterkundige figuur en heeft een te grooten invloed op de Fransche letterkunde gehad, om als een windzuchtje *even* van hare liberale neigingen, van haar salon te gewagen en een korte opsomming van *enkele* harer romans te geven.

Had de schrijver aan het hoofd van zijn artikel geplaatst: b.v. *iets over*, of *vluchtige bijdrage tot de kennis van Mevrouw De Staël*, dan zou ons oordeel gunstiger zijn geweest.

Mijn vriendinnetje, door Mallekes.

Een liefelijke engelenverschijning op aarde als schoolmeisje; te *goed* evenwel en voorbeschikt om vóór de eerste ontwikkelingsperiode in het hemelsche engelenkoor te worden opgenomen. Het bekoorlijke meisje wordt door roodvonk aangetast en sterft; haar zijn was ephemère; schrijver heeft haar gediviniseerd... zoo'n schoon takje zoo vroeg afgerukt!

Maud, een zonsondergangstooneel in Zuid-Afrika.

Een voorstanster der Vrouwenrechten, naar H. Correï.

Wederom een van die verdwaalde gees-

ten, door de baccil van het feminisme aangegrepen, ontevreden met haar lot als ambtenaarsvrouw en moeder, grijpt naar de pen, naar het voorbeeld van hare begaafde overbuur. — Deze doet haar met helderen betoogtrant kennen, dat het talent voor ledige woordenpraal een vijandig element is op het gebied der eerlijkheid en consequentie, waaraan de ware voorstandster zich wijdt: geen *verzet tegen de plichten der huisvrouw, maar strijd voor de rechten is de leus.* De precieuse feministe, die de onvoorzichtige en onbeschaamde openhartigheid heeft, te zeggen, dat zij *uit* berekening was getrouwd, trekt zich beschaamd terug; de would-be vrouwenkampioene — in wezen een egoïste *éérste* klasse, die genoeg van het huwelijk heeft en onder de vlag van de „Vrouwenbeweging"... mogelijk aan hare vrije genietingen wil den loop laten — is schaakmat gezet...

Nieuwe paedagogische bijdrage. (*J. M. Bredée, Rotterdam.*)

Studiën over Herbart, door W. Jansen.

In ons vorig maandoverzicht werden enkele regelen reeds gewijd aan den grooten wijsgeer naar aanleiding van Jansen's artikelen; thans behandelt schrijver zijn psychologie, aan de hand van Herbart's groote werk: *Psychologie als Wissenschaft*, waarin als beginsel wordt neergelegd, dat voorstellingen zelfhandhavingen zijn van het zielsreaal. Verder wordt in verband met de zielsleer van Herbart nog de aandacht gevestigd op het ontstaan van het bewustzijn, de aandoeningen, de hartstochten, het verband tusschen ziel en lichaam, den zetel der ziel en het voortbestaan ná den dood. 't Blijft alles tasten en zoeken in het duister!

Schoolwetsbeginselen, door J. D. de Visser Smits.

Een heldere uiteenzetting van hetgeen noodig is, om het steeds naar oplossing wachtende onderwijs-vraagstuk in bevredigenden zin te beëindigen. Vooral wordt gewezen op de noodzakelijkheid om de vertegenwoordigers der belanghebbende kringen te doen samenkomen ter bespreking van gebreken, als schoolinrichting, opleiding, positie van den onderwijzer, enz.

Niet overbodig wordt den ouders herinnerd aan de groote verantwoordelijkheid die op hen rust in zake de opvoeding; om die verantwoordelijkheid beter te kunnen dragen, wil schrijver hun rechten toekennen in de schoolaangelegenheden, n.l. door oprichting van vereenigingen van gezinnen voor iedere school, zoogenaamde *schoolgemeenten*. Indien de huiselijke beslommeringen en de taak der ouders daarvoor tijd laat, verdient deze zaak, reeds vroeger ter tafel gebracht, ruimschoots de overweging.

Eigen Haard. (*Naamlooze Vennootschap Eigen Haard.*)

Een merkwaardig stadhuis en een merkwaardig schilderij, door Jhr. Van Riemsdijk.

Het oude beroemde, kleine Hanzestadje in Overijsel, Hasselt, bevat een stadhuis, dat met belangwekkende zaakkennis in al zijn artistieke en architectonische waarde aan den lezer beschreven en alzoo aan de vergetelheid wordt ontrukt, evenals de oude schilderij, die zich aldaar bevindt.

Slot van een artikel over J. R. Thorbecke, door Mr. W. H. de Beaufort, met een bladzijde van het stenogram der redevoering, door den beroemd geworden staatsman uitgesproken op 13 Nov. 1849 bij gelegenheid van zijn *eerste optreden* als minister.

Mr. De Beaufort roemt den soberen en bondigen betoogtrant, zonder redekunstige woordenpraal van minister Thorbecke, zijn beginselvastheid, zijn eisch, dat ieder ondergeschikte zich bewust zij, dat aan vaste en standvastige regels en *niet* aan luim en willekeur wordt gehoorzaamd. Vooral het laatste is een levenseisch voor de handhaving van discipline en orde in een Staat; kortelings is zulks nog gebleken.

Prof. Melchior Treub. Een korte levensschets, door J. P. Lotsy, met portret.

Het Groningsch Museum, door E. L. V.

De tekst wordt versierd door eene schoone collectie afbeeldingen van het in 1894 opgericht museum, waartoe het eerst in 1889 bij den wakkeren archivaris Mr. Feith het denkbeeld was geopenbaard, teneinde de in stad en lande verspreide merkwaardigheden bijeen te brengen, voor ondergang te behoeden en ten toon te stellen.

Dorpsjongens.

Een aardig verhaaltje, levendig geschreven, waarin optreden een guitig-klein-intrigeerend kringetje, deel uitmakende van de meergegoede dorpsjeugd, jongens en meisjes.

De Levende Natuur. (*Uitgave W. Versluys, Amsterdam.*)

Ornithologische reisbeschrijvingen, van Baron Snouckaert van Schaumburg.

Schrijver toont zich een bewonderaar van vogels en leidt ons langs de boorden en over de wateren der Elbe, over Cuxhaven naar het eiland Helgoland, vroeger Engelsch, thans Duitsch grondgebied geworden, en releveert het geologisch proces, dat het eiland ondergaat, door voortdurend

af te nemen, merkbaar aan de vele insnijdingen en inhammen.

Adderstatistiek, naar aanleiding van een oproeping van de Redactie van de „Levende natuur".

Dit vergiftige en arglistig gluipende dier komt veelvuldiger in Nederland voor dan men zou denken; o. a. in Zweeloo, Hoogeveen, Valthe. Vriezenveen zijn ze herhaaldelijk gevangen. De Drentsche en Veluwsche heidevelden tellen ze nog voldoende onder hare bewoners; den wandelaars zij behoedzaamheid aanbevolen!

DE H.

De Aarde en haar Volken. (*H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem.*)

De landengte van Panama en het interoceanisch Kanaal, naar het Fransch van Raymond Bel.

Een lezenswaardige beschrijving van het voltooide reuzenwerk en de ontzaglijke beteekenis van den nieuwen waterweg voor den wereldhandel en het interoceanisch verkeer. Schrijver biedt tegelijkertijd den lezer de gelegenheid kennis te maken met de streek en de in groote verscheidenheid van rassen voorkomende bevolking.

Schoon uitgevoerde reproductiën van den Culebrapas versieren o. a. den tekst.

Verder: *In het goudland uit de oudheid,* naar het Duitsch van Dr. Peters.

Zooals men weet heeft Dr. Peters in de jaren 1899 tot 1901 het land tusschen den benedenloop van de Zambezi en de Boven-Sabi bereisd om een onderzoek in te stellen naar de *ruïnen* van het oude goudland Zimbabye, dat volgens velen het land Ophir uit den Bijbel was... het Eldorado.

De aanraking met de zwarte inboorlingen wekt zijne belangstelling op voor hunne godsdienstige gebruiken, hunne primitieve, natuurlijke leefmethode, hunne houding tegenover vreemdelingen, terwijl tevens het geografisch en geologisch element geenszins in het reisverhaal of rapport wordt verwaarloosd. — Centraal- en Zuid-Afrika zijn zoo enorm uitgebreid, dat er altijd weer nieuwe streken, nu eens méér, dan weer minder woest, door ontdekkings- en onderzoekings-reizigers worden aangetroffen; een belangrijke bijdrage tot de kennis van officieele ceremoniën levert de heer Peters door het verhaal van zijn bezoek aan Kamborote, hoofd of induna van Injakafura. Verscheidene goed geslaagde photografische opnamen van groepen en schoone punten zijn tusschen den tekst gereproduceerd. Ten slotte verhaalt de explorateur zijn bezoek en zijne ontvangst bij Macombe, de vorst van de districten, en zijn verdere tochten in de vazalstaten met gedetailleerde natuurbeschrijving.

De Prins.

Als altijd weer rijk gevuld met een cortège van uitmuntende illustratiën met onderhoudenden tekst: onder de photografische reproductiën verdienen bewonderd: H.M. de Koningin op het oogenblik dat zij het Loo verlaat... Verder kijkjes in het Rembrandtthéâtre, kijkjes betrekking hebbende op de staking in Amsterdam, een groep prinsesjes, voor aanstaande bruid van den Duitschen Kroonprins in aanmerking komende, de nieuwe Amsterdamsche hoofdcommissaris van politie, kapitein Hordijk, de kolonie der internationale Broederschap te Blaricum, de overstroomingen in het land van Delft... enz.

Van iemand, die *den Prins* gesproken heeft, is de blik beneveld... van iemand, die „den Prins" gelezen heeft, is de blik verhelderd en verruimd.

DE H.